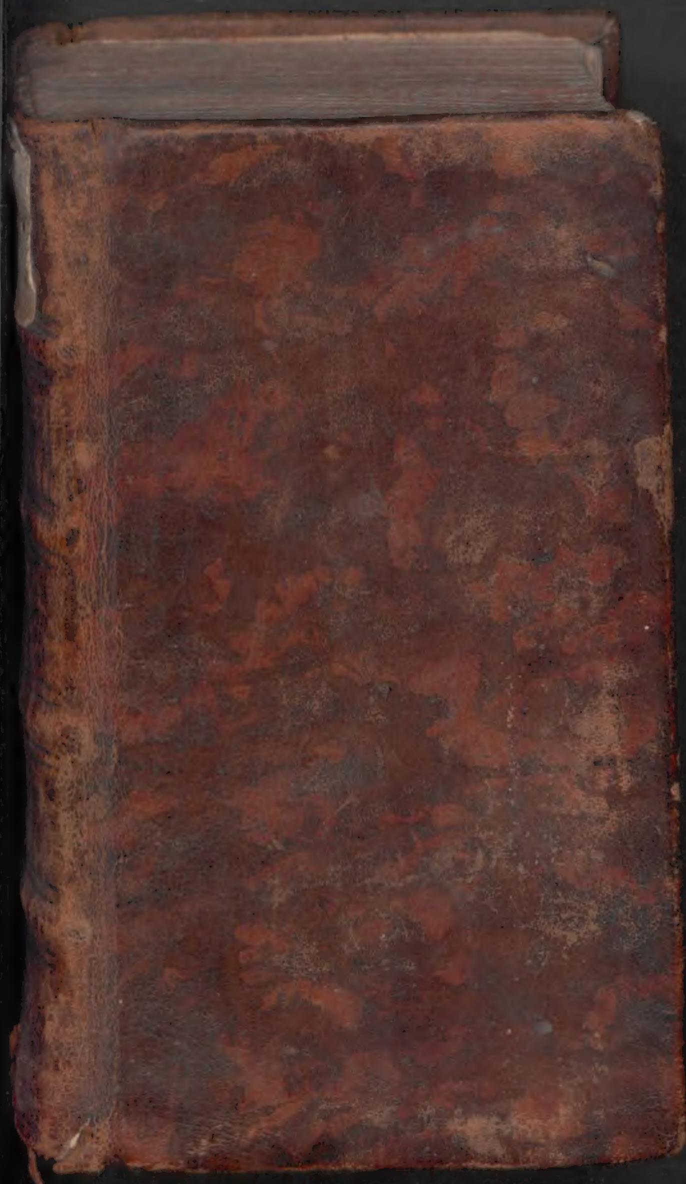
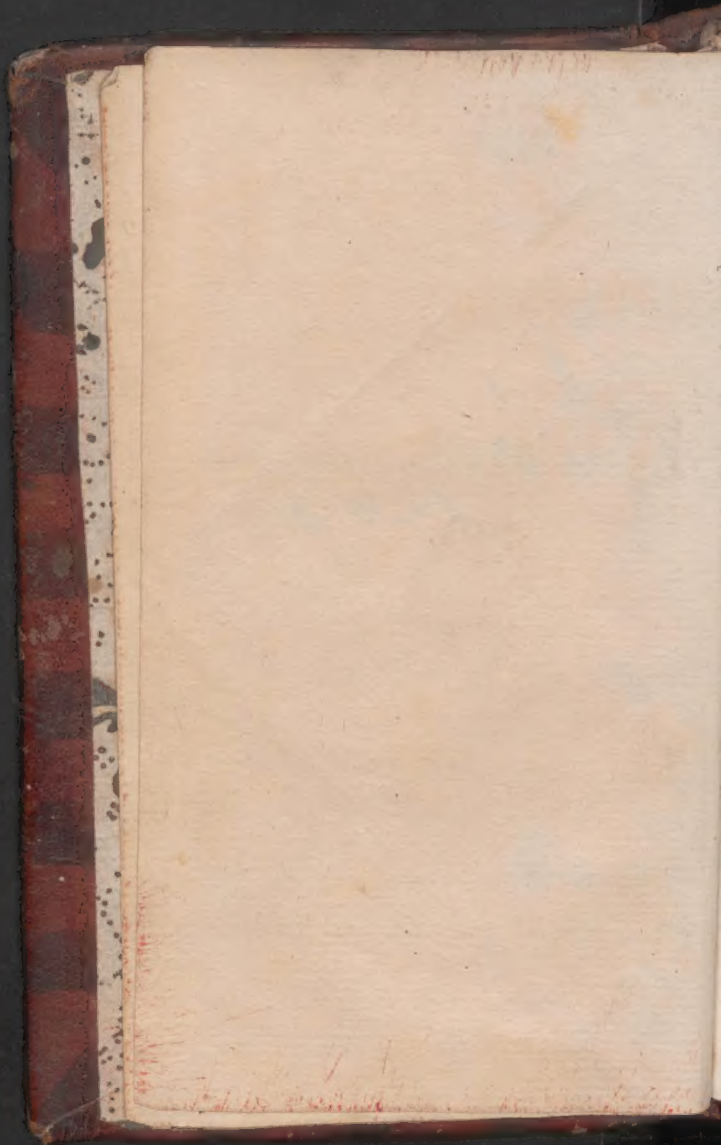

[illegible]

Eremitarii Camaldulen.
prope Varsaviam

Ad
Usum P. Bogumili. – „
EGMO. [illegible]

NOVUM TESTAMENTUM

DOMINI NOSTRI

JESU CHRISTI

VULGATÆ EDITIONIS

SIXTI V.

PONT. MAX.

JUSSU RECOGNITUM,

ATQUE

CLEMENTIS VIII.

AUCTORITATE EDITUM.

ROMÆ,

MDCCLXV.

SUMPTIBUS REMONDINIANIS.

SUPERIORUM PERMISSU.

SANCTUM

JESU CHRISTI

EVANGELIUM

Secundum Matthæum.

CAPUT PRIMUM.

A quibus majoribus Christus secundum carnem descenderit: Angelus instruit Joseph de Mariæ sponsæ suæ conceptione, partuque futuro.

1 LIber generationis Jesu Christi fi- A
lii * David, filii Abraham. * Luc.
2 * Abraham genuit Isaac. * I- 3. g. 31.
saac autem genuit Jacob. * Ja- * Gen.
cob autem genuit Judam, & 21. a. 2.
fratres ejus. * Gen.
3 * Judas autem genuit Phares, & Zaram 25. d
de Thamar. 25.
* Phares autem genuit Esron. * Gen.
Esron autem genuit Aram. 29. e. 35.
4 Aram autem genuit Aminadab. * Gen.
* Aminadab autem genuit Naasson. 38. g. 29.
Naasson autem genuit Salmon. 1. Par.
5 Salmon autem genuit Booz de Rahab. 2. a. 4.
* Booz autem genuit Obed ex Ruth. * Ruth.
Obed autem genuit Jesse. 4. d. 18.
* Jesse autem genuit David regem. 1. Par.
6 * David autem rex genuit Salomonem ex 2. a. 5.
ea, quæ fuit Uriæ. * Num.
7 * Salomon autem genuit Roboam. 7. b. 12.
* Roboam autem genuit Abiam. * Ruth.
* Abias autem genuit Asa. 4. d. 21.
8 Asa autem genuit Josaphat. * Ruth.
Josaphat autem genuit Joram. 4. d. 22.
Joram autem genuit Oziam. 1. Reg.
9 * Ozias autem genuit Joatham. 16. a. 1.
* Joatham autem genuit Achaz. * 2. Reg.
* Achaz autem genuit Ezechiam. 12. f. 24.
10 * Ezechias autem genuit Manassen. B
* Manasses autem genuit Amon. * 3. Reg.
* Amon autem genuit Josiam. 11. g. 43.
11 * Josias autem genuit Jechoniam, & fra- * 3. Reg.
tres ejus in transmigratione Babylonis. 14. g. 31.
12 Et post transmigrationem Babylonis Je- * 3. Reg.
chonias genuit Salathiel. 15. b. 8.

26. d. Salathiel autem genuit Zorobabel.
27. 13 Zorobabel autem genuit Abiud.
*2.Par. Abiud autem genuit Eliacim.
27. b.9. Eliacim autem genuit Azor.
*2.Par. 14 Azor autem genuit Sadoc.
28. d. Sadoc autem genuit Achim.
27. Achim autem genuit Eliud.
*2.Par. 15 Eliud autem genuit Eleazar.
32.g.33. Eleazar autem genuit Mathan.
*2.Par. Mathan autem genuit Jacob.
33.d.20. 16 Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ,
C de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus.
*2.Par. 17 Omnes itaque generationes ab Abraham
33. d. usque ad David, generationes quatuordecim:
35. & a David usque ad transmigrationem Baby-
*2.Par. lonis, generationes quatuordecim: & a trans-
36. a.1. migratione Babylonis usque ad Christum, ge-
& 2. nerationes quatuordecim.
* Luc. 18 Christi autem generatio sic erat: * Cum
1. c.27. esset desponsata mater ejus Maria Joseph, an-
tequam convenirent, inventa est in utero ha-
bens de Spiritu sancto. *
19 Joseph autem vir ejus cum esset justus,
& nollet eam traducere, voluit occulte di-
mittere eam.
20 Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus
D Domini apparuit in somnis ei, dicens: Jo-
seph fili David, noli timere accipere Mariam
conjugem tuam; quod enim in ea natum est,
de Spiritu sancto est.
21 Pariet autem filium, * & vocabis no-
* Luc. men ejus JESUM; ipse enim salvum faciet
1.d.31. populum suum a peccatis eorum.
Act. 4. 22 Hoc autem totum factum est, ut adim-
b. 12. pleretur quod dictum est a Domino per Pro-
phetam dicentem:
* Isajæ 23 * Ecce virgo in utero habebit, & pariet
7. c.14. filium: & vocabunt nomen ejus Emmanuel,
quod est interpretatum Nobiscum Deus.
24 Exurgens autem Joseph a somno, fecit
sicut præcepit ei angelus Domini, & accepit
conjugem suam.
25 Et non cognoscebat eam, donec peperit
filium suum primogenitum: & vocavit no-
men ejus Jesum.

CAPUT II.

Quomodo Magi cum muneribus ad Christum natum pervenerint: de Herodis in infantes sævitia, & Christi in Ægyptum exilio, ipsiusque reditu in terram Israel.

1 CUm ergo natus esset Jesus in Bethlehem A
Juda in diebus Herodis regis, ecce *Luc.* 2
Magi ab oriente venerunt Jerosolymam, *a.* 7.
2 Dicentes: Ubi est, qui natus est rex Ju-
dæorum? vidimus enim stellam ejus in orien-
te, & venimus adorare eum.
3 Audiens autem Herodes rex turbatus est,
& omnis Jerosolyma cum illo.
4 Et congregans omnes principes sacerdo-
tum, & Scribas populi, sciscitabatur ab eis,
ubi Christus nasceretur.
5 At illi dixerunt ei: In Bethlehem Judæ.
Sic enim scriptum est per Prophetam:
6 * Et tu Bethlehem terra Juda nequaquam **Mich.*
minima es in principibus Juda; ex te enim *5. a. 2.*
exiet dux, qui regat populum meum Israel. *Joan. 7.*
7 Tunc Herodes clam vocatis Magis, diligen- *f. 42.*
ter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis.
8 Et mittens illos in Bethlehem dixit: Ite, B
& interrogate diligenter de puero: & cum
inveneritis, renuntiate mihi, ut & ego ve-
niens adorem eum.
9 Qui cum audissent regem, abierunt. Et
ecce stella, quam viderant in oriente, ante-
cedebat eos, usquedum veniens staret supra,
ubi erat puer.
10 Videntes autem stellam gavisi sunt gau-
dio magno valde.
11 Et intrantes domum invenerunt puerum
cum Maria matre ejus, & procidentes adora-
verunt eum: * & apertis thesauris suis obtule-
runt ei munera, aurum, thus, & myrrham. ** Psal.*
12 Et responso accepto in somnis, ne redi- *71. b. 10.*
rent ad Herodem, per aliam viam reversi
sunt in regionem suam.
13 Qui cum recessissent, ecce angelus Do-
mini apparuit in somnis Joseph, dicens: Sur- C
ge, & accipe puerum, & matrem ejus, &
fuge in Ægyptum, & esto ibi, usque dum
dicam tibi. Futurum est enim, ut Herodes
quærat puerum ad perdendum eum.
14 Qui consurgens accepit puerum, & ma-
trem ejus nocte, & secessit in Ægyptum:
15 Et erat ibi usque ad obitum Herodis:

ut adimpleretur quod dictum est a Domino
* Osee per Prophetam dicentem : * Ex Ægypto voca-
11. a.1 vi filium meum.
16 Tunc Herodes videns, quoniam illusus
esset a Magis, iratus est valde, & mittens
occidit omnes pueros, qui erant in Bethle-
hem, & in omnibus finibus ejus a bimatu &
infra, secundum tempus, quod exquisierat a
Magis.
17 Tunc adimpletum est quod dictum est per
Jeremiam Prophetam dicentem :
D 18 * Vox in Rama audita est, ploratus, &
* Jere. ululatus multus : Rachel plorans filios suos,
31.c.15. & noluit consolari, quia non sunt.
19 Defuncto autem Herode, ecce angelus
Domini apparuit in somnis Joseph in Ægypto,
20 Dicens : Surge, & accipe puerum, & ma-
trem ejus, & vade in terram Israel ; defun-
cti sunt enim, qui quærebant animam pueri.
21 Qui consurgens accepit puerum, & ma-
trem ejus, & venit in terram Israel.
22 Audiens autem, quod Archelaus regna-
ret in Judæa pro Herode patre suo, timuit
illo ire : & admonitus in somnis secessit in
partes Galilææ.
23 Et veniens habitavit in civitate, quæ vo-
catur Nazareth : ut adimpleretur quod dictum
est per Prophetas : Quoniam Nazaræus vo-
cabitur.

CAPUT III.

*Joannes Baptista (cujus vitæ austeritas descri-
bitur) pœnitentiam juxta Isaiæ vaticinium
in deserto prædicat : & populo ad ipsum con-
fluente, reprehendit Pharisæos una cum Sad-
ducæis, docens, ut dignos faciant fructus pœ-
nitentiæ : & quantum suus a Christi baptismo
differat : super Christum autem a Joanne bapti-
zatum descendit Spiritus sanctus, & vox Pa-
tris cælitus audita est.*

A 1 IN diebus autem illis venit Joannes Bapti-
sta prædicans in deserto Judææ,
*Marc. 2 Et dicens : * Pœnitentiam agite : appro-
1. a. 4. pinquavit enim regnum cælorum.
Luc. 3. 3 Hic est enim, qui dictus est per Isaiam pro-
a. 3. phetam dicentem : * Vox clamantis in deserto :
* Isaiæ Parate viam Dñi : rectas facite semitas ejus.
40. a. 3. 4 Ipse autem Joannes habebat vestimentum
Marc. de pilis camelorum, & zonam pelliceam cir-
ca lum-

ca lumbos suos: esca autem ejus erat locu-
stæ, & mel silvestre.
5 * Tunc exibat ad eum Jerosolyma, & o- Luc. [illegible]
mnis Judæa, & omnis regio circa Jordanem; Marc. [illegible]
6 Et baptizabantur ab eo in Jordane, con-
fitentes peccata sua.
7 Videns autem multos Pharisæorum, &
Sadducæorum * venientes ad baptismum su-
um, dixit eis: Progenies viperarum, quis
demonstravit vobis fugere a ventura ira?
8 Facite ergo fructum dignum pœnitent[illegible]
9 Et ne velitis dicere intra vos: * Patre[illegible]
habemus Abraham; dico enim vobis, [illegible]
niam potens est Deus de lapidibus ist[illegible]
scitare filios Abrahæ.
10 Jam enim securis ad radicem [illegible]
posita est. Omnis ergo arbor, quæ non [illegible]
cit fructum bonum, excidetur, & in ign[illegible]
mittetur.
11 * Ego quidem baptizo vos in [illegible]
pœnitentiam: qui autem post me [illegible]
est, fortior me est, cujus non sum [illegible]
calceamenta portare; ipse vos baptizabit in
Spiritu sancto, & igni. Joan. 1.
12 Cujus ventilabrum in manu [illegible]
permundabit aream suam: & [illegible]
triticum suum in horreum, pal[illegible]
comburet igni inextinguibili.
13 * Tunc venit Jesus a Gal[illegible]
nem ad Joannem, ut baptizaret[illegible]
14 Joannes autem prohibeb[illegible]
Ego a te debeo bapt[illegible]
15 Respondens autem J[illegible]
modo; sic enim decet nos imple[illegible]
justitiam. Tunc dimisit eum.
16 Baptizatus autem Jesus confestim [illegible]
dit de aqua; & ecce aperti sunt [illegible]
vidit * spiritum Dei descendentem [illegible]
lumbam, & venientem super [illegible]
17 * Et ecce vox de cælis d[illegible]
filius meus dilectus, in quo mi[illegible]

CAPUT IV.

Christus in deserto post jejunium quadraginta dierum vincit diaboli tentationes: & capto Joanne, secedens in Capharnaum pœnitentiam prædicat: piscatores Petrum & Andream, Jacobum & Joannem Zebedæi ad se vocat: annuntians quoque Galilæis evangelium varias curat infirmitates, turbis ipsum comitantibus.

A 1 *TUnc Jesus ductus est in desertum a
Marc. Spiritu, ut tentaretur a diabolo.
1. b. 12. 2 Et cum jejunasset quadraginta diebus,
Luc. 4. & quadraginta noctibus, postea esuriit.
a. 1. 3 Et accedens tentator dixit ei: Si filius
Dei es, dic, ut lapides isti panes fiant.
* *Deut.* 4 Qui respondens dixit: Scriptum est: *
8. a. 3. Non in solo pane vivit homo, sed in omni
Luc. 4. verbo, quod procedit de ore Dei.
a. 4. 5 Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, & statuit eum super pinnaculũ templi,
6 Et dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deor-
* *Psal.* sum. Scriptum est enim: * Quia angelis suis
90. c. 11. mandavit de te, & in manibus tollent te, ne
forte offendas ad lapidem pedem tuum.
7 Ait illi Jesus: Rursum scriptum est: *
* *Deut.* Non tentabis Dominum Deum tuum.
6. c. 16. 8 Iterum assumpsit eum diabolus in mon-
B tem excelsum valde, & ostendit ei omnia
regna mundi, & gloriam eorum,
9 Et dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.
10 Tunc dicit ei Jesus: Vade satana. Scri-
* *Deut.* ptum est enim: * Dominum Deum tuum ado-
6. c. 13. rabis, & illi soli servies.
11 Tunc reliquit eum diabolus; & ecce
angeli accesserunt, & ministrabant ei.
12 Cum autem audisset Jesus, quod Joannes
* *Marc.* traditus esset, * secessit in Galilæam;
1. b. 14. 13 Et relicta civitate Nazareth, venit, &
Luc. 4. habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon, & Nephthalim:
b. 14.
Joan. 4. 14 Ut adimpleretur quod dictum est per
f. 43. Isaiam prophetam:
15 * Terra Zabulon, & terra Nephthalim,
* *Isaiæ* via maris trans Jordanem, Galilæa gentium,
9. a. 1. 16 Populus qui sedebat in tenebris, vidit
C lucem magnam: & sedentibus in regione umbræ mortis lux orta est eis.
17 * Exinde cœpit Jesus prædicare, & di-
* *Marc.*
cere.

cere: Pœnitentiam agite; appropinquavit e- 1. b.15.
nim regnum cælorum. *Marc.
18 * Ambulans autem Jesus juxta mare Ga- 1. b.16.
lilææ vidit duos fratres, Simonem, qui vo- Luc. 5.
catur Petrus, & Andream fratrem ejus, mit- a. 2.
tentes rete in mare, (erant enim piscatores)
19 Et ait illis: Venite post me, & faciam
vos fieri piscatores hominum.
20 At illi continuo relictis retibus secuti
sunt eum.
21 Et procedens inde vidit alios duos fra-
tres, Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem
ejus in navi cum Zebedæo patre eorum,
reficientes retia sua: & vocavit eos.
22 Illi autem statim relictis retibus, &
patre, secuti sunt eum.
23 Et circuibat Jesus totam Galilæam, do-
cens in synagogis eorum, & prædicans Evan- B
gelium regni, & sanans omnem languorem,
& omnem infirmitatem in populo.
24 Et abiit opinio ejus in totam Syriam,
& obtulerunt ei omnes male habentes, variis
languoribus, & tormentis comprehensos, &
qui dæmonia habebant, & lunaticos, & pa-
ralyticos, & curavit eos.
25 * Et secutæ sunt eum turbæ multæ de
Galilæa, & Decapoli, & de Jerosolymis, & *Marc.
de Judæa, & de trans Jordanem. 3. a. 7.

CAPUT V.

Luc. 6. c. 17.

Hic tradit beatitudines: Apostolos salem terræ, & lucem mundi dicit: nec venit, ut solvat legem, aut prophetas, sed adimpleat, docens de non irascendo fratri, sed ut ei reconciliemur, de non concupiscenda muliere, de membro scandalizante abjiciendo, de uxore extra casum adulterii non dimittenda: non jurandum, nec malo resistendum, inimicos diligendos, & de male meritis bene merendum.

1 VIdens autem Jesus turbas, ascendit in A
montem, & cum sedisset, accesserunt
ad eum discipuli ejus:
2 Et aperiens os suum docebat eos dicens:
3 * Beati pauperes spiritu, quoniam ipso-
rum est regnum cælorum. * Luc.
4 * Beati mites, quoniam ipsi possidebunt 6. c.20.
terram. * Psal.
5 * Beati, qui lugent, quoniam ipsi con- 36. b.11.
solabuntur. * Isaiæ
6 Beati, qui esuriunt, & sitiunt justitiam, 61. a.2.
quo-

quoniam ipsi saturabuntur.
7 Beati misericordes, quoniam ipsi miseri-
cordiam consequentur.
* Psal. 8 * Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum
23. a.4. videbunt.
9 Beati pacifici, quoniam filii Dei voca-
buntur.
* 1.Pet. 10 * Beati, qui persecutionem patiuntur
2. d.20. propter justitiam, quoniam ipsorum est re-
3. c.14. gnum cælorum.
& 4.d. 11 Beati estis, cum maledixerint vobis, &
14. persecuti vos fuerint, & dixerint omne ma-
lum adversum vos mentientes, propter me:
B 12 Gaudete, & exultate, quoniam merces
vestra copiosa est in cælis; sic enim persecuti
sunt prophetas, qui fuerunt ante vos.
* Marc. 13 Vos estis sal terræ. * Quod si sal eva-
9. g.49. nuerit, in quo salietur? ad nihilum valet
Luc.14. ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur
g. 34. ab hominibus.
14 Vos estis lux mundi. Non potest civi-
tas abscondi supra montem posita.
* Marc. 15 * Neque accendunt lucernam, & po-
4. c.21. nunt eam sub modio, sed super candelabrum,
Luc. 8. ut luceat omnibus, qui in domo sunt.
c. 16. 16 * Sic luceat lux vestra coram hominibus,
& 11. ut videant opera vestra bona, & glorificent
e. 33. patrem vestrum, qui in cælis est.
* 1.Pet. 17 Nolite putare, quoniam veni solvere
2. c.12. legem, aut prophetas: non veni solvere,
sed adimplere.
* Luc. 18 * Amen quippe dico vobis, donec transeat
16.c.17. cælum & terra, jota unum, aut unus apex
C non præteribit a lege, donec omnia fiant.
* Jacob. 19 * Qui ergo solverit unum de mandatis
2. b.10. istis minimis, & docuerit sic homines, mi-
nimus vocabitur in regno cælorum: qui au-
tem fecerit & docuerit, hic magnus vocabi-
tur in regno cælorum.
* Luc. 20 Dico enim vobis, quia nisi abundaverit
11.[illegible] justitia vestra,* plus quam Scribarum, & Pha-
* Exod. risæorum, non intrabitis in regnum cælorum.
20.c.13. 21 Audistis, quia dictum est antiquis: * Non
Deut.5. occides: qui autem occiderit, reus erit judicio.
c. 17. 22 Ego autem dico vobis, quia omnis, qui
irascitur fratri suo, reus erit judicio. Qui
autem dixerit fratri suo, raca, reus erit
concilio. Qui autem dixerit, fatue, reus
erit gehennæ ignis.
D 23 Si ergo offers munus tuum ad altare,
& ibi recordatus fueris, quia frater tuus ha-
bet aliquid adversum te;

24 Re-

24 Relinque ibi munus tuum ante altare,
& vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc
veniens offeres munus tuum.
25 * Esto consentiens adversario tuo cito, * *Luc.*
dum es in via cum eo, ne forte tradat te 12.*g*.58.
adversarius judici, & judex tradat te mini-
stro, & in carcerem mittaris.
26 Amen dico tibi, non exies inde, donec
reddas novissimum quadrantem.
27 Audistis, quia dictum est antiquis: * **Exod.*
Non mœchaberis. 20.*c*.14.
28 Ego autem dico vobis, quia omnis, qui
viderit mulierem ad concupiscendum eam,
jam mœchatus est eam in corde suo. E
29 * Quod si oculus tuus dexter scandalizat **Marc.*
te, erue eum, & projice abs te; expedit enim 9. *g*.45.
tibi, ut pereat unum membrorum tuorũ, quam *Inf.* 18.
totum corpus tuum mittatur in gehennam. *b.* 9.
30 Et si dextra manus tua scandalizat te, ab-
scinde eam, & projice abs te; expedit enim
tibi, ut pereat unum membrorum tuorum,
quam totum corpus tuum eat in gehennam.
31 Dictum est autem: * Quicumque dimise- * *Deut.*
rit uxorem suam, det ei libellum repudii. 24. *a*.1.
32 Ego autem dico vobis, * quia omnis, *Inf.* 19.
qui dimiserit uxorem suam, excepta fornica- *a.* 7.
tionis causa, facit eam mœchari: & qui di- **Marc.*
missam duxerit, adulterat. 10.*b*.11.
33 Iterum audistis, quia dictum est antiquis: *Luc*.16.
* Non perjurabis: reddes autem Domino ju- *c.* 18.
ramenta tua. 1. *Cor.*
34 Ego autem dico vobis, non jurare omnino, 7. *b*.10.
neque per cælum, quia thronus Dei est: **Exod.*
35 Neque per terram, quia scabellum est 20. *b*.7.
pedum ejus: neque per Jerosolymam, quia *Levit.*
civitas est magni Regis: 19.*c*.12.
36 Neque per caput tuum juraveris, quia non F
potes unum capillũ album facere, aut nigrum. *Deut*.5.
37 *Sit autem sermo vester, est, est: non, non: *b.* 11.
quod autem his abundantius est, a malo est. *Jac.* 5.
38 Audistis, quia dictum est: * Oculum pro *c.* 12.
oculo, & dentem pro dente. **Jac*.5.
39 Ego autem dico vobis, non resistere ma- *c.* 12.
lo: * sed si quis te percusserit in dextram ma- **Exod.*
xillam tuam, præbe illi & alteram: 21.*c*.24.
40 * Et ei, qui vult tecum judicio conten- *Lev*.24.
dere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & *d.* 20.
pallium. *Deuter.*
41 Et quicumque te angariaverit mille pas- 19.*d*.21.
sus, vade cum illo & alia duo. * *Luc.*
42 * Qui petit a te, da ei; & volenti mu- 6. *d*.29.
tuari a te ne avertaris. *1.*Cor.*

43 Au-

&. F. 7. 43 Audiſtis, quia dictum eſt: * Diliges proxi-
G mum tuum, & odio habebis inimicum tuum.
* Deut. 44 Ego autem dico vobis: * Diligite inimicos
15. c. 5. veſtros, * benefacite his, qui oderunt vos, * & orate
* Lev. pro perſequentibus, & calumniantibus vos,
19. d. 18. 45 Ut ſitis filii patris veſtri, qui in cælis
* Luc. eſt: qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos,
6. d. 27. & malos; & pluit ſuper juſtos, & injuſtos.
* Rom. 46 Si enim diligitis eos, qui vos diligunt;
12. d. 20. quam mercedem habebitis? nonne & publi-
* Luc. cani hoc faciunt?
23. e. 34. 47 Et ſi ſalutaveritis fratres veſtros tantum;
Act. 7. quid amplius facitis? nonne & ethnici hoc
g. 59. faciunt?
48 Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & pater
veſter cæleſtis perfectus eſt.

CAPUT VI.

Docet Christus, quomodo faciendæ ſint eleemoſy-na, & oratio, traditque diſcipulis formam orandi, & offenſas aliis condonandi: item quomodo ſit jejunandum: quod non in terra, ſed in cælo theſaurizandum: oculus mundandus, non ſerviendum duobus dominis: vetat itaque ſolicitudinem de victu, veſtitu, & de craſtino.

A 1 ATtendite, ne juſtitiam veſtram facia-
tis coram hominibus, ut videamini
ab eis: alioquin mercedem non habebitis a-
pud patrem veſtrum, qui in cælis eſt.
2 Cum ergo facis eleemoſynam, noli tuba
canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt in
ſynagogis, & in vicis, ut honorificentur ab
hominibus. Amen dico vobis, receperunt
mercedem ſuam.
3 Te autem faciente eleemoſynam, neſ-
ciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua,
4 Ut ſit eleemoſyna tua in abſcondito: & pater
tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.
5 Et cum oratis, non eritis ſicut hypocritæ,
qui amant in ſynagogis, & in angulis platea-
rum ſtantes orare, ut videantur ab hominibus.
Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.
6 Tu autem cum oraveris, intra in cubicu-
lum tuum, & clauſo oſtio, ora patrem tuum
in abſcondito: & pater tuus, qui videt in
abſcondito, reddet tibi.
B 7 Orantes autem nolite multum loqui, ſic-
ut ethnici; putant enim, quod in multilo-
quio ſuo exaudiantur.
8 Nolite ergo aſſimilari eis. Scit enim pa-

ter vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum.
9 Sic ergo vos orabitis: * Pater noster, qui * Luc
es in cælis; sanctificetur nomen tuum. 11. a.2
10 Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas
tua sicut in cælo, & in terra.
11 Panem nostrum supersubstantialem da
nobis hodie.
12 Et dimitte nobis debita nostra, sicut &
nos dimittimus debitoribus nostris.
13 Et ne nos inducas in tentationem. Sed
libera nos a malo. Amen.
14 * Si enim dimiseritis hominibus peccata
eorum, dimittet & vobis pater vester cæle- *Eccli.
stis delicta vestra. 28. a.3.
15 Si autem non dimiseritis hominibus, nec 4. & 5.
pater vester dimittet vobis peccata vestra. Inf. 18.
16 Cum autem jejunatis, nolite fieri sicut d. 35.
hypocritæ, tristes; exterminant enim facies Marc.
suas, ut appareant hominibus jejunantes. Amen 11.6.25.
dico vobis, quia receperunt mercedem suam.
17 Tu autem cum jejunas, unge caput tu- C
um, & faciem tuam lava,
18 Ne videaris hominibus jejunans, sed pa-
tri tuo, qui est in abscondito: & pater tuus,
qui videt in abscondito, reddet tibi.
19 Nolite thesaurizare vobis thesauros in
terra, ubi ærugo, & tinea demolitur, & ubi
fures effodiunt, & furantur.
20 * Thesaurizate autem vobis thesauros in * Luc.
cælo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, 12.c.33.
& ubi fures non effodiunt, nec furantur. 1. Tim.
21 Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est & 6. d.19.
cor tuum.
22 * Lucerna corporis tui est oculus tuus. * Luc.
Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus 11.d.34.
tuum lucidum erit.
23 Si autem oculus tuus fuerit nequam, to-
tum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo
lumen, quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ
tenebræ quantæ erunt?
24 * Nemo potest duobus dominis servire; * Luc
aut enim unum odio habebit, & alterum di- 16.c.13.
liget: aut unum sustinebit, & alterum con-
temnet. Non potestis Deo servire, & mammonę.
25 * Ideo dico vobis, ne soliciti sitis animæ ve- * Psal.
stræ, quid manducetis, neque corpori vestro, 54. d.
quid induamini. Nonne anima plus est, quam 23.
esca, & corpus plus quam vestimentum? Luc.12.
26 Respicite volatilia cæli, quoniam non se- c. 22.
runt, neque metunt, neque congregant in Psal.144.
horrea: & Pater vester cælestis pascit illa. c. 6.
B Non-

D Nonne vos magis pluris estis illis?
1. Tim. 27 Quis autem vestrum cogitans potest adji-
6. b. 7. cere ad staturam suam cubitum unum?
1 Petr. 28 Et de vestimento quid soliciti estis?
5. b. 7. Considerate lilia agri, quomodo crescunt: non
laborant, neque nent.
29 Dico autem vobis, quoniam nec Salomon
in omni gloria sua coopertus est sicut unum
ex istis.
30 Si autem fœnum agri, quod hodie est,
& cras in clibanum mittitur, Deus sic ve-
stit, quanto magis vos modicæ fidei?
31 Nolite ergo soliciti esse, dicentes: Quid
manducabimus, aut quid bibemus, aut quo
operiemur?
32 Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit
enim pater vester, quia his omnibus indigetis.
33 Quærite ergo primum regnum Dei, & ju-
stitiam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis.
34 Nolite ergo soliciti esse in crastinum.
Crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi;
sufficit diei malitia sua.

CAPUT VII.

Docet non judicandum: de festuca in oculo fratris, & trabe in proprio oculo: sanctum non dandum canibus: omnem petentem, quærentem, & pulsantem a Deo exaudiri: faciendum aliis quod nobis fieri volumus: per angustam portam ad vitam intrandum: quomodo dignoscantur falsi prophetæ, & arbor bona a mala: comparatio de audiente Christi verba, & operante, aut non operante juxta illa.

A 1 NOlite judicare, ut non judicemini.
Luc. 6. 2 In quo enim judicio judicaveri-
c. 37. tis, judicabimini: * & in qua mensura men-
Rom. 2. si fueritis, remetietur vobis.
a. 1. 3 Quid autem vides festucam in oculo fra-
* Marc. tris tui, & trabem in oculo tuo non vides?
4. c. 24. 4 Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine eji-
ciam festucam de oculo tuo, & ecce trabs est
in oculo tuo?
5 Hypocrita, ejice primum trabem de o-
culo tuo, & tunc videbis ejicere festucam de
oculo fratris tui.
6 Nolite dare sanctum canibus, neque
mittatis margaritas vestras ante porcos, ne
forte conculcent eas pedibus suis, & con-
versi dirumpant vos.
* Infra 7 * Petite, & dabitur vobis: quærite, &
inve-

invenietis : pulsate, & aperietur vobis. 21.f.2[illegible].
8 Omnis enim, qui petit, accipit : & qui *Marc*
quærit, invenit : & pulsanti aperietur. 11.c.[illegible].
9 * Aut quis est ex vobis homo, quem si *Luc* 11.
petierit filius suus panem, numquid lapi- *b.* 9.
dem porriget ei? *Joann.*
10 Aut si piscem petierit, numquid ser- 14.*b.* [illegible].
pentem porriget ei? B
11 Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona data *Jac.* [illegible].
dare filiis vestris, quanto magis pater vester, 1. *b.* 5.
qui in cælis est, dabit bona petentibus se? * *Luc.*
12 * Omnia ergo quæcumque vultis, ut 11.*b.*[illegible].
faciant vobis homines, & vos facite illis. * *T*[illegible].
Hæc est enim lex, & Prophetæ. 4. *c.*16.
13 * Intrate per angustam portam, quia lata *Luc.* 6.
porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perdi- *d.* 31
tionem, & multi sunt qui intrant per eam. * *Luc.*
14 Quam angusta porta, & arcta via est, 13.*c.*24.
quæ ducit ad vitam : & pauci sunt, qui in-
veniunt eam!
15 Attendite a falsis prophetis, qui ve- C
niunt ad vos in vestimentis ovium, intrin-
secus autem sunt lupi rapaces.
16 A fructibus eorum cognoscetis eos.
Numquid colligunt de spinis uvas, aut de
tribulis ficus?
17 Sic omnis arbor bona fructus bonos fa-
cit, mala autem arbor malos fructus facit.
18 Non potest arbor bona malos fructus fa-
cere, neque arbor mala bonos fructus facere.
19 * Omnis arbor, quæ non facit fructum bo- * *Supr.*
num, excidetur, & in ignem mittetur. 3. *b.*10.
20 Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.
21 * Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Do- * *Infr.*
mine, intrabit in regnum cælorum : sed qui 25.*a.*11.
facit voluntatem Patris mei, qui in cælis *Luc.* 6.
est, ipse intrabit in regnum cælorum. *g.* 46.
22 Multi dicent mihi in illa die : Domine, D
Domine, nonne in nomine tuo prophetavi-
mus, & * in nomine tuo dæmonia ejecimus, & * *Actor.*
in nomine tuo virtutes multas fecimus? 19.*c.*13.
23 Et tunc confitebor illis : Quia num-
quam novi vos : * discedite a me, qui ope- * *Psal.*
ramini iniquitatem. 6. *b.* 9.
24 * Omnis ergo, qui audit verba mea hæc, *Infr.*
& facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui 25.*d.*41.
ædificavit domum suam supra petram : *Luc.*13.
25 Et descendit pluvia, & venerunt flu- *f.* 27.
mina, & flaverunt venti, & irruerunt in * *Luc.* 6.
domum illam, & non cecidit ; fundata enim *g.* 48.
erat super petram. *Rom.* 2.
26 Et omnis, qui audit verba mea hæc, & *c.* [13].

B 2 non

non facit ea, similis erit viro stulto, qui
Jacob. 1. d 22. ædificavit domum suam super arenam:
27 Et descendit pluvia, & venerunt flumina,
& flaverunt venti, & irruerunt in domum il-
lam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.
28 Et factum est, cum consummasset Jesus
verba hæc, admirabantur turbæ super do-
ctrina ejus.
29 * Erat enim docens eos sicut potestatem
habens, & non sicut Scribæ eorum, & Pharisæi.

*Marc. 1. c 22. Luc. 4. c. 32.

CAPUT VIII.

Curatum leprosum Jesus mittit ad sacerdotes: sanat puerum Centurionis, cujus fidem commendat; item socrum Petri febricitantem, aliosque plurimos male habentes: verbo spiritus ejicit: Scribam sequi volentem rejicit, alium vero patre insepulto mox sequi jubet: navicula fluctibus periclitante, excitatus a discipulis mare sedat: duos quoque dæmoniacos apud Gerasenos liberat, dæmonibus in porcos ingredi permittens; quo viso Geraseni precantur, ut a suis finibus discedat.

A 1 CUm autem descendisset de monte, se-
quutæ sunt eum turbæ multæ.
*Marc. 1. d. 40. 2 * Et ecce leprosus veniens adorabat eum,
Luc. 5. dicens: Domine, si vis, potes me mundare.
c. 12. 3 Et extendens Jesus manum, tetigit eum,
dicens: Volo. Mundare. Et confestim mun-
data est lepra ejus.
4 Et ait illi Jesus: Vide, nemini dixeris: sed
* Lev. vade, * ostende te sacerdoti, & offer munus,
14. a. 2. quod præcepit Moyses, in testimonium illis.
* Luc. 5 * Cum autem introisset Capharnaum,
7. a. 1. accessit ad eum Centurio rogans eum,
6 Et dicens: Domine, puer meus jacet in
domo paralyticus, & male torquetur.
7 Et ait illi Jesus: Ego veniam, & curabo eum.
* Luc. 8 Et respondens Centurio, ait: * Dñe, non
7. c. 6. sum dignus, ut intres sub tectum meum: sed
tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.
9 Nam & ego homo sum sub potestate con-
stitutus, habens sub me milites, & dico
huic: Vade, & vadit: & alii: Veni, & ve-
nit: & servo meo: Fac hoc, & facit.
B 10 Audiens autem Jesus miratus est, &
sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non
inveni tantam fidem in Israel.
* Mal. 11 Dico autem vobis, quod multi * ab orien-
1. c. 11. te, & occidente venient, & recumbent cum A-
braham,

braham, & Isaac, & Jacob in regno cælorum;
12 Filii autem regni ejicientur in tenebras
exteriores; ibi erit fletus, & stridor dentium.
13 Et dixit Jesus Centurioni: Vade, &
sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer
in illa hora.
14 Et cum venisset Jesus in domum Petri,
vidit socrum ejus jacentem, & febricitantem:
15 Et tetigit manum ejus, & dimisit eam fe-
bris: & surrexit, & ministrabat eis.
16 * Vespere autem facto, obtulerunt ei mul- *Marc.
tos dæmonia habentes: & ejiciebat spiritus 1. c.32.
verbo; & omnes male habentes curavit:
17 Ut adimpleretur quod dictum est per* Isa- * Isaiæ
jam prophetam dicentem: Ipse infirmitates no- 53. b.4.
stras accepit,& ægrotationes nostras portavit. 1. Petr.
18 Videns autem Jesus turbas multas cir- 2. d.24.
cum se, jussit ire trans fretum.
19 Et accedens unus scriba ait illi: Ma- C
gister, sequar te, quocumque ieris.
20 Et dixit ei Jesus: * Vulpes foveas ha- * Luc.
bent, & volucres cæli nidos: filius autem 9. g.58.
hominis non habet, ubi caput reclinet.
21 Alius autem de discipulis ejus ait illi:
Domine, permitte me primum ire, & sepe-
lire patrem meum.
22 Jesus autem ait illi: Sequere me, &
dimitte mortuos sepelire mortuos suos.
23 * Et ascendente eo in naviculam, se- *Marc.
cuti sunt eum discipuli ejus. 4. d.36.
24 Et ecce motus magnus factus est in ma- Luc. 8.
ri, ita ut navicula operiretur fluctibus: ip- c.22.23.
se vero dormiebat.
25 Et accesserunt ad eum discipuli ejus,
& suscitaverunt eum dicentes: Domine,
salva nos, perimus.
26 Et dicit eis Jesus: Quid timidi estis,
modicæ fidei? Tunc surgens imperavit ventis,
& mari, & facta est tranquillitas magna.
27 Porro homines mirati sunt dicentes:
Qualis est hic,quia venti, & mare obediunt ei?
28 * Et cum venisset trans fretum in regio- D
nem Gerasenorũ, occurrerunt ei duo habentes *Marc.
dæmonia, de monumentis exeuntes, sævi ni- 5. a. 1.
mis,ita ut nemo posset transire per viam illam. Luc. 8.
29 Et ecce clamaverunt dicentes: Quid c. 26.
nobis, & tibi, Jesu fili Dei? Venisti huc
ante tempus torquere nos?
30 * Erat autem non longe ab illis grex *Marc.
multorum porcorum pascens. 5. a.11.
31 Dæmones autem rogabant eum dicen- Luc. 8.
tes; c. 32.

te.: Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.
32 Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos; & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare, & mortui sunt in aquis.
33 Pastores autem fugerunt, & venientes in civitatem, nuntiaverunt omnia, & de eis, qui dæmonia habuerant.
34 Et ecce tota civitas exiit obviam Jesu, & * viso eo rogabant, ut transiret a finibus eorum.

*Marc. 5. b. 17. Luc. 8. c. 37.

CAPUT IX.

Paralyticum curat, Scribis murmurantibus, quod dixisset remissa illi peccata: vocat Matthæum publicanum, & respondet Pharisæis murmurantibus, quod cum publicanis ederet, quodque ipsius discipuli non jejunarent: mulierem a sanguinis profluvio liberat: filiam principis mortuam suscitat: visu duobus cæcis restituto, dæmoniacum mutum sanat: & ubique prædicans omnes sanat infirmitates, dicens multam esse messem, paucos vero operarios.

A 1 ET ascendens in naviculam transfretavit, & venit in civitatem suam.
2 Et ecce offerebant ei * paralyticum jacentem in lecto. Et videns Jesus fidem illorum dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.

*Marc. 2. a. 3. Luc. 5. d. 18.

3 Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat.
4 Et cum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?
5 Quid est facilius, dicere: Dimittuntur tibi peccata tua: an dicere: Surge & ambula?
6 Ut autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.
7 Et surrexit, & abiit in domum suam.
B 8 Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.
9 * Et cum transiret inde Jesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi: Sequere me. Et surgens secutus est eum.

*Marc. 2. b. 14. Luc. 5. g. 27.

10 Et factum est, discumbente eo in domo, ecce multi publicani, & peccatores venientes discum-

discumbebant cum Jesu, & discipulis ejus.
11 Et videntes Pharisæi dicebant discipulis
ejus: Quare cum publicanis, & peccatoribus
manducat Magister vester?
12 At Jesus audiens, ait: Non est opus va-
lentibus medicus, sed male habentibus.
13 Euntes autem discite quid est: * Mise- * Osee
ricordiam volo, & non sacrificium. Non e- 6. b. 6.
nim veni vocare justos, * sed peccatores. Inf. 12.
14 Tunc accesserunt ad eum discipuli Joan- a. 7.
nis, dicentes: * Quare nos, & Pharisæi, je- * 1.
junamus frequenter, discipuli autem tui Tim. 1.
non jejunant? c. 15.
15 Et ait illis Jesus: Numquid possunt filii *Marc.
sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus? 2. c. 18.
Venient autem dies, cum auferetur ab eis Luc. 5.
sponsus, & tunc jejunabunt. f. 33.
16 Nemo autem immittit commissuram pan-
ni rudis in vestimentum vetus; tollit enim
plenitudinem ejus a vestimento, & pejor scis-
sura fit.
17 Neq; mittunt vinum novum in utres vete- C
res: alioquin rumpuntur utres, & vinum effun-
ditur, & utres pereunt. Sed vinum novum in
utres novos mittunt, & ambo conservantur.
18 * Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps *Marc.
unus accessit, & adorabat eum dicens: Dñe, 5. c. 22.
filia mea modo defuncta est: sed veni, impo- Luc. 8.
ne manum tuam super eam, & vivet. f. 41.
19 Et surgens Jesus sequebatur eum, & di-
scipuli ejus.
20 * Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum *Marc.
patiebatur duodecim annis, accessit retro, & 5. d. 25.
tetigit fimbriam vestimenti ejus. Luc. 8.
21 Dicebat enim intra se: Si tetigero tan- f. 43.
tum vestimentum ejus, salva ero.
22 At Jesus conversus, & videns eam, di-
xit: Confide filia, fides tua te salvam fecit.
Et salva facta est mulier ex illa hora.
23 Et cum venisset Jesus in domum prin-
cipis, & vidisset tibicines, & turbam tumul-
tuantem, dicebat:
24 Recedite; non est enim mortua puella,
sed dormit: Et deridebant eum.
25 Et cum ejecta esset turba, intravit, & te-
nuit manum ejus. Et surrexit puella.
26 Et exiit fama hæc in universam terram
illam.
27 Et transeunte inde Jesu, secuti sunt eum
duo cæci clamantes, & dicentes: Miserere
nostri, fili David.
28 Cum autem venisset domum, accesse- D
runt

runt ad eum cæci. Et dicit eis Jesus: Creditis, quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Utique, Domine.
29 Tunc tetigit oculos eorum dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis.
30 Et aperti sunt oculi eorum, & comminatus est illis Jesus dicens: Videte ne quis sciat.
31 Illi autem exeuntes diffamaverunt eum in tota terra illa.
* Infr. 32 Egressis autem illis, * ecce obtulerunt ei
12. b. 22. ei hominem mutum, dæmonium habentem.
Luc. 11. 33 Et ejecto dæmonio, locutus est mutus,
b. 14. & miratæ sunt turbæ, dicentes: Numquam apparuit sic in Israel.
34 Pharisæi autem dicebant: In principe dæmoniorum ejicit dæmones.
* Marc. 35 * Et circuibat Jesus omnes civitates, &
6. a. 6. castella, docens in synagogis eorum, & prædicans evangelium regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.
36 Videns autem turbas, misertus est eis, quia erant vexati, & jacentes sicut oves non habentes pastorem.
* Luc. 37 Tunc dicit discipulis suis: *Messis quidem
10. a. 2 multa, operarii autem pauci.
38 Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

CAPUT X.

Legatio ac instructio duodecim Apostolorum (quorum hic nomina recensentur) ad evangelizandum Judæis, & dæmoniacos infirmosque curandos: qui adversus mala hic imminentia præmonentur & roborantur: Christus non venit, ut mittat pacem, sed gladium, ipseque coram hominibus confitendus est, neque quidquam ejus amori præponendum: honorans autem alios propter Christum, honorat Christum, & ita mercedem recipiet.

A 1 ET convocatis duodecim discipulis suis,
Marc. dedit illis potestatem spirituum immun-
3. b. 13. dorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem
Luc. 6. languorem, & omnem infirmitatem.
b. 13. & 2 Duodecim autem Apostolorum nomina
9. a. 1. sunt hæc. Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus,
3 Jacobus Zebedæi, & Joannes frater ejus, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus publicanus, Jacobus Alphæi, & Thaddæus,

4 Si-

4 Simon Chananæus, & Judas Iscariotes, qui & tradidit eum.
5 Hos duodecim misit Jesus, præcipiens eis, dicens: In viam gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis:
6 Sed potius ite * ad oves, quæ perierunt domus Israel. *Actor. 13. g. 45.
7 Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquavit regnum cælorum.
8 Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones ejicite: gratis accepistis, gratis date.
9 * Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, *Marc. 6. a. 8.
10 Non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam; dignus enim est operarius cibo suo. Luc. 9. a. 3. & 10. a. 4.
11 In quamcumque autem civitatem, aut castellum intraveritis, interrogate, quis in ea dignus sit: & ibi manete, donec exeatis. B
12 Intrantes autem in domum salutate eam, dicentes: Pax huic domui.
13 Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna, pax vestra revertetur ad vos.
14 Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo, vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris.
15 Amen dico vobis: Tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Gomorrhæorum in die judicii, quam illi civitati.
16 * Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. * Luc. 10. a. 3.
17 Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, & in synagogis suis flagellabunt vos;
18 Et ad præsides, & ad reges ducemini propter me in testimonium illis, & gentibus. C
19 * Cum autem tradent vos, nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini. * Luc. 12. b. 11.
20 Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.
21 Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient:
22 Et eritis odio omnibus propter nomen meum: qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.
23 Cum autem persequentur vos in civi-

tate ista, fugite in aliam. Amen dico vo-
bis, non consummabitis civitates Israel,
donec veniat Filius hominis.
* Luc. 24 * Non est discipulus super magistrum,
6. f. 40. nec servus super dominum suum.
Joan. 25 Sufficit discipulo, ut sit sicut magister
13. b. 16. ejus: & servo, sicut dominus ejus. Si pa-
& 15. tremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto
c. 20. magis domesticos ejus?
* Marc. 26 Ne ergo timueritis eos. * Nihil enim
4. c. 22. est opertum, quod non revelabitur, & oc-
Luc. 8. cultum, quod non scietur.
b. 17. 27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in
& 12. lumine: & quod in aure auditis, prædicate
a. 2. super tecta.
28 Et nolite timere eos, qui occidunt cor-
pus, animam autem non possunt occidere:
sed potius timete eum, qui potest & ani-
mam, & corpus perdere in gehennam.
* 2. Reg. 29 * Nonne duo passeres asse væneunt? &
14. c. 11. unus ex illis non cadet super terram sine
Actor. patre vestro?
27. f. 35. 30 Vestri autem capilli capitis omnes nu-
merati sunt.
31 Nolite ergo timere: multis passeribus
meliores estis vos.
* Marc. 32 * Omnis ergo, qui confitebitur me co-
8. d. 38. ram hominibus, confitebor & ego eum co-
Luc. 9. ram Patre meo, qui in cælis est:
c. 26. 33 Qui autem negaverit me coram homi-
& 12. nibus, negabo & ego eum coram Patre meo,
b. 8. qui in cælis est.
2. Tim. 34 * Nolite arbitrari, quia pacem venerim
2. b. 12. mittere in terram: non veni pacem mittere,
13. sed gladium.
* Luc. 35 Veni enim separare hominem adversus
12. g. 51. patrem suum, & filiam adversus matrem
suam, & nurum adversus socrum suam:
* Mich. 35 * Et inimici hominis domestici ejus.
7. b. 6. 37 * Qui amat patrem, aut matrem plus quàm
* Luc. me, non est me dignus: & qui amat filium,
14. f. 26. aut filiam super me, non est me dignus.
* Infr. 38 * Et qui non accipit crucem suam, &
16. d. 24. sequitur me, non est me dignus.
Marc. 39 Qui invenit animam suam, perdet il-
8. d. 34. lam: & qui * perdiderit animam suam pro-
Luc. 14. pter me, inveniet eam.
f. 27. 40 * Qui recipit vos, me recipit: & qui
* Luc. me recipit, recipit eum, qui me misit.
9. c. 24. 41 Qui recipit prophetam in nomine pro-
& 17. phetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui
reci-

recipit justum in nomine justi, mercedem g. 33.
justi accipiet. Joan.
42 * Et quicumque potum dederit uni ex 12.f.25.
minimis istis calicem aquæ frigidæ tantum * Luc.
in nomine discipuli, amen dico vobis, non 10.c.16.
perdet mercedem suam. Joan.
13.c.20.

CAPUT XI.

*Marc. 9.f.40.

Joannes de carcere nuntios mittit ad Jesum: quibus post Christi responsum abeuntibus, ipse coram turbis laudat Joannem: Judæos vero pueris in foro invicem acclamantibus assimilat, exprobrans civitatibus obstinatis, in quibus plurimas fecerat virtutes: confessio Jesu ad Patrem: oneratos ad se vocat Christus, dicens jugum suum esse suave.

1 ET factum est, cum consummasset Je- A
sus præcipiens duodecim discipulis
suis, transiit inde, ut doceret, & prædica-
ret in civitatibus eorum.
2 * Joannes autem cum audisset in vinculis * Luc.
opera Christi, mittens duos de discipulis suis, 7. c 18.
3 Ait illi: Tu es, qui venturus es, an a-
lium expectamus?
4 Et respondens Jesus ait illis: Euntes re-
nuntiate Joanni quæ audistis, & vidistis.
5 * Cæci vident, claudi ambulant, le- * Isaiæ
prosi mundantur, surdi audiunt, mortui re- 35. b.5.
surgunt, * pauperes evangelizantur: * Isaiæ
6 Et beatus est, qui non fuerit scandali- 61. a.1.
zatus in me.
7 * Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus di- * Luc.
cere ad turbas de Joanne: Quid existis in de- 7. d.24.
sertum videre? arundinem vento agitatam?
8 Sed quid existis videre? hominem mol-
libus vestitum? Ecce qui mollibus vestiun-
tur, in domibus regum sunt.
9 Sed quid existis videre? prophetam? Etiam
dico vobis, & plus quam prophetam.
10 Hic est enim, de quo scriptum est: * B
Ecce ego mitto angelum meum ante faciem * Mal.
tuam, qui præparabit viam tuam ante te. 3. a. 1.
11 Amen dico vobis, non surrexit inter natos Marc.
mulierum major Joanne Baptista; qui autem 1. a. 2.
minor est in regno cælorum, major est illo. Luc. 7.
12 A diebus autem Joannis Baptistæ usque d. 27.
nunc regnum cælorum vim patitur, & vio-
lenti rapiunt illud.
13 Omnes enim prophetæ, & lex usque ad
Joannem prophetaverunt:

14 Et

* Mal. 4. b. 5. 14 Et si vultis recipere, * ipse est Elias, qui venturus est.
C 15 Qui habet aures audiendi, audiat.
16 Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus
17 Dicunt: Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentavimus, & non planxistis.
18 Venit enim Joannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet.
19 Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum, & peccatorum amicus. Et justificata est sapientia a filiis suis.
20 Tunc cœpit exprobrare civitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent pœnitentiam.
* Luc. 10. c. 13. 21 * Væ tibi Corozain: væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent.
22 Verumtamen dico vobis: Tyro, & Sidoni remissius erit in die judicii, quam vobis.
D 23 Et tu Capharnaum, numquid usque in cælum exaltaberis? usque in infernum descendes: quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, forte mansissent usque in hanc diem.
24 Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die judicii, quam tibi.
25 In illo tempore respondens Jesus dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cæli, & terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis.
26 Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te.
27 Omnia mihi tradita sunt a Patre meo.
* Joan. 6. e. 46. & 7. d. 29 & 8. b. 15. & 10 c. 15. * Et nemo novit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.
28 Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.
29 Tollite jugum meum super vos, & discite a me, quia mitis sum, & humilis corde: &
* Jere. 6. d. 16. * invenietis requiem animabus vestris.
* 1. Joa. 5. a. 3. 30 * Jugum enim meum suave est, & onus meum leve.

C A-

CAPUT XII.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, manum quoque aridam sabbato curat: Pharisæorum machinationi tacitus sedens, variosque a se curatos silere præcipiens, implet Isaiæ vaticinium: dæmoniaco cæco & muto curato, Pharisæos ipsum in Beelzebub ejicere dæmonia blasphemantes convincit falsum dicere; dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & de omni verbo otioso reddendam rationem: Scribis autem & Pharisæis signum petentibus, dandum dicit Jonæ signum: & quæ sint mater & fratres ipsius.

1 IN illo tempore abiit Jesus per sata sab- A
bato: discipuli autem ejus esurientes Marc.
cœperunt vellere spicas, & manducare. 2. d.23.
2 Pharisæi autem videntes dixerunt ei: Luc. 6.
Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet fa- a. 1.
cere sabbatis.
3 At ille dixit eis: Non legistis * quid fecerit *1. Reg.
David, quando esuriit, & qui cum eo erant? 21. b. 6.
4 Quomodo intravit in domum Dei, & pa-
nes propositionis comedit, quos non licebat
ei edere, neque his, qui cum eo erant, * * Lev.
nisi solis sacerdotibus? 24. b. 9.
5 Aut non legistis in lege, * quia sabbatis * Num.
sacerdotes in templo sabbatum violant, & si- 28. b. 9.
ne crimine sunt?
5 Dico autem vobis, quia templo major est
hic.
7 Si autem sciretis, quid est: * Misericor- *1. Reg.
diam volo, & non sacrificium: numquam 15. e. 22.
condemnassetis innocentes. Eccles.
8 Dominus enim est filius hominis etiam 4. d. 17.
sabbati. Osee 6.
9 Et cum inde transisset, venit in synago- c. 6.
gam eorum. Supr. 9.
10 * Et ecce homo manum habens aridam, b. 13.
& interrogabant eum, dicentes: Si licet sab- *Marc.
batis curare? ut accusarent eum. 3. a. 1.
11 Ipse autem dixit illis: * Quis erit ex Luc. 6.
vobis homo, qui habeat ovem unam, & si a. 6.
ceciderit hæc sabbatis in foveam, nonne te- * Deut.
nebit, & levabit eam? 22. a. 4.
12 Quanto magis melior est homo ove?
Itaque licet sabbatis benefacere.
13 Tunc ait homini: Extende manum tuam.
Et extendit, & restituta est sanitati sicut altera.

B 14 Exeuntes autem Pharisæi, consilium faciebant adversus eum, quomodo perderent eum.
15 Jesus autem sciens recessit inde: & secuti sunt eum multi, & curavit eos omnes:
16 Et præcepit eis, ne manifestum eum facerent.
17 Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam, dicentem:
* Isaiæ 42. a.1. 18 * Ecce puer meus, quem elegi; dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, & judicium gentibus nuntiabit.
19 Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus:
20 Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec ejiciat ad victoriam judicium:
21 Et in nomine ejus gentes sperabunt.
22 Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus, & mutus, & curavit eum, ita ut loqueretur, & videret.
23 Et stupebant omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic est filius David?
* Supr. c. d.34. Marc. 3. c.22. Luc.11. b. 15. 24 * Pharisæi autem audientes, dixerunt: Hic non ejicit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum.
25 Jesus autem sciens cogitationes eorum dixit eis: * Omne regnum divisum contra se, desolabitur: & omnis civitas, vel domus divisa contra se, non stabit.
* Luc. 11.b.17. 26 Et si satanas satanam ejicit, adversus se divisus est: quomodo ergo stabit regnum ejus?
27 Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi judices vestri erunt.
28 Si autem ego in spiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos regnum Dei.
29 Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit fortem? & tunc domum illius diripiet.
C 30 Qui non est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum, spargit.
*Marc. 3. d.28. & 29. Luc.12. b. 10. 31 * Ideo dico vobis: Omne peccatum, & blasphemia remittetur hominibus: spiritus autem blasphemia non remittetur.
32 Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro.
33 Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum: aut facite arborem malam, & fru-

fructum ejus malum: siquidem ex fructu arbor agnoscitur.

34 Progenies viperarum, quomodo potestis
bona loqui, cum sitis mali? * ex abundantia * Luc.
enim cordis os loquitur. 6. g.45.

35 Bonus homo de bono thesauro profert
bona: & malus homo de malo thesauro profert mala.

36 Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines,
reddent rationem de eo in die judicii.

37 Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex
verbis tuis condemnaberis.

38 Tunc responderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis, dicentes: Magister, volumus a te signum videre.

39 Qui respondens ait illis: * Generatio * Infr.
mala, & adultera signum quærit: & signum 16. a 4.
non dabitur ei, nisi signum* Jonæ prophetæ: Luc.11.

40 Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tri- d. 20.
bus diebus, & tribus noctibus: sic erit Filius 1. Cor.
hominis in corde terræ tribus diebus, & tri- 1. c.22.
bus noctibus. D

41 * Viri Ninivitæ surgent in judicio cum * Jon.
generatione ista, & condemnabunt eam: quia 2. a. 1.
pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. * Jon.
Et ecce plus quam Jonas hic. 3. b. 5.

42 Regina austri surget in judicio cum generatione ista, & condemnabit eam: * quia ve- *3.Reg.
nit a finibus terræ audire sapientiam Salo- 10. a.1.
monis. Et ecce plus quam Salomon hic. 2. Par.

43 * Cum autem immundus spiritus exierit 9. a. 1.
ab homine, ambulat per loca arida, quæ- * Luc.
rens requiem, & non invenit. 11.c.24.

44 Tunc dicit: Revertar in domum meam,
unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam.

45 Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi: * & fiunt novissima hominis illius *2. Pet.
pejora prioribus. Sic erit & generationi huic 2. d.20.
pessimæ.

46 * Adhuc eo loquente ad turbas, ecce *Marc.
mater ejus, & fratres stabant foris, quærentes loqui ei. 3. d.31.
Luc. 8.

47 Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, c. 19.
& fratres tui foris stant quærentes te.

48 At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ
est mater mea, & qui sunt fratres mei?

49 Et extendens manum in discipulos suos,
dixit: Ecce mater mea, & fratres mei.

50 Quicumque enim fecerit voluntatem Pa-

tris mei, qui in cælis est: ipse meus frater, & soror, & mater est.

CAPUT XIII.

Sedens in navicula proponit turbis parabolas seminantis ac zizaniorum, quas etiam discipulis interpretatur: item parabolas de grano sinapis, de fermento in farina occultato, de thesauro & margarita inventis; de reti in mare misso, quam parabolam etiam declarat: docens in patria, ait prophetam non esse sine honore, nisi in propria patria.

A 1 IN illo die exiens Jesus de domo, sedebat secus mare.
*Marc. 4. a. 1. Luc. 8. a. 4. 2 * Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita ut in naviculam ascendens sederet: & omnis turba stabat in littore.
3 Et locutus est eis multa in parabolis, dicens: Ecce exiit qui seminat, seminare.
4 Et dum seminat, quædam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres cæli, & comederunt ea.
5 Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & continuo exorta sunt, quia non habebant altitudinem terræ.
6 Sole autem orto æstuaverunt: & quia non habebant radicem, aruerunt.
7 Alia autem ceciderunt in spinas: & creverunt spinæ, & suffocaverunt ea.
8 Alia autem ceciderunt in terram bonam: & dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.
B 9 Qui habet aures audiendi, audiat.
10 Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis?
11 Qui respondens ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria regni cælorum: illis autem non est datum.
* Infr. 25. c. 29. 12 * Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo.
13 Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt.
14 Et adimpletur in eis prophetia Isaiæ
*Isai. 6. c. 9. Marc. 4. b. 12. Luc. 8. dicentis: * Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis.
15 Incrassatum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos clauserunt, ne quando videant oculis, &

audi-

auribus audiant, & corde intelligant, & b. 10.
convertantur, & sanem eos. Joan.
16 Vestri autem beati oculi, quia vident, 12.f.40.
& aures vestræ, quia audiunt. Act.28.
17 * Amen quippe dico vobis, quia multi f. 25.
prophetæ, & justi cupierunt videre quæ vi- Rom.
detis, & non viderunt; & audire quæ audi- 11.b.8.
tis, & non audierunt. C
18 Vos ergo audite parabolam seminantis. * Luc.
19 Omnis qui audit verbum regni, & non 10.c.24.
intelligit, venit malus, & rapit quod se-
minatum est in corde ejus: hic est qui se-
cus viam seminatus est.
20 Qui autem super petrosa seminatus est,
hic est, qui verbum audit, & continuo cum
gaudio accipit illud:
21 Non habet autem in se radicem, sed est
temporalis. Facta autem tribulatione, & persecu-
tione propter verbum, continuo scandalizatur.
22 Qui autem seminatus est in spinis, hic
est, qui verbum audit, & solicitudo sæculi
istius, & fallacia divitiarum suffocat ver-
bum, & sine fructu efficitur.
23 Qui vero in terram bonam seminatus est,
hic est, qui audit verbum, & intelligit, & fructū
affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud
autem sexagesimum, aliud vero trigesimum.
24 * Aliam parabolam proposuit illis dicens: *Marc.
Simile factum est regnum cælorum homini, 4. c.26.
qui seminavit bonum semen in agro suo.
25 Cum autem dormirent homines, venit
inimicus ejus, & superseminavit zizania in
medio tritici, & abiit.
26 Cum autem crevisset herba, & fructum D
fecisset, tunc apparuerunt & zizania.
27 Accedentes autem servi patrisfamilias,
dixerunt ei: Dñe, nonne bonum semen semi-
nasti in agro tuo? Unde ergo habet zizania?
28 Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Servi
autem dixerunt ei: Vis, imus, & colligimus ea?
29 Et ait: Non: ne forte colligentes ziza-
nia, eradicetis simul cum eis & triticum.
30 Sinite utraque crescere usque ad messem,
& in tempore messis dicam messoribus: Col-
ligite primum zizania, & alligate ea in fa-
sciculos ad comburendum, triticum autem
congregate in horreum meum.
31 * Aliam parabolam proposuit eis, dicens: *Marc.
Simile est regnum cælorum grano sinapis, 4. d.31.
quod accipiens homo seminavit in agro suo: Luc.13.
32 Quod minimum quidem est omnibus se- d. 19.
minibus: cum autem creverit, majus est o- E
 mni-

* Luc. mnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres
13. d. 21. cæli veniant, & habitent in ramis ejus.
33 Aliam parabolam locutus est eis. * Si-
mile est regnum cælorum fermento, quod ac-
ceptum mulier abscondit in farinæ satis tri-
bus, donec fermentatum est totum.
*Marc. 34 Hæc omnia locutus est Jesus in parabolis
4. d. 34. ad turbas:&*sine parabolis non loquebatur eis:
* Psal. 35 Ut impleretur quod dictum erat per Prophe-
77. a. 2. tam dicentem:*Aperiam in parabolis os meum,
eructabo abscondita a constitutione mundi.
36 Tunc, dimissis turbis, venit in domum:
& accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes:
Edissere nobis parabolam zizaniorum agri.
37 Qui respondens ait illis: Qui seminat
bonum semen, est Filius hominis.
38 Ager autem est mundus. Bonum vero
semen, hi sunt filii regni. Zizania autem
filii sunt nequam.
* Apoc. 39 Inimicus autem, qui seminavit ea, est
14 c. 15. diabolus. * Messis vero consummatio sæculi
est. Messores autem angeli sunt.
40 Sicut ergo colliguntur zizania,& igni com-
buruntur; sic erit in consummatione sæculi.
41 Mittet Filius hominis angelos suos, &
colligent de regno ejus omnia scandala, &
eos, qui faciunt iniquitatem;
42 Et mittent eos in caminum ignis. Ibi
erit fletus, & stridor dentium.
* Sap. 43*Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno Pa-
3. a. 7. tris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat.
Dan. 44 Simile est regnum cælorum thesauro abs-
12. a. 3. condito in agro: quem qui invenit homo, abs-
condit, & præ gaudio illius vadit, & vendit
universa quæ habet, & emit agrum illum.
45 Iterum simile est regnum cælorum homi-
ni negotiatori quærenti bonas margaritas,
46 Inventa autē una pretiosa margarita,abiit,
& vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.
47 Iterum simile est regnum cælorum sa-
genæ missæ in mare, & ex omni genere pi-
scium congreganti;
48 Quam, cum impleta esset, educentes,
& secus littus sedentes, elegerunt bonos in
vasa, malos autem foras miserunt.
49 Sic erit in consummatione sæculi. Ex-
ibunt angeli, & separabunt malos de medio
justorum,
50 Et mittent eos in caminum ignis: ibi
erit fletus, & stridor dentium.
51 Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam.
52 Ait illis: Ideo omnis scriba doctus in re-

gno cælorum similis est homini patrifamilias,
qui profert de thesauro suo nova, & vetera.
53 Et factum est, cum consummasset Je-
sus parabolas istas, transiit inde.
54 *Et veniens in patriam suam, docebat eos *Marc.
in synagogis eorum, ita ut mirarentur, & di- 6. a. 1.
cerent: Unde huic sapientia hæc, & virtutes? Luc. 4.
55 * Nonne hic est fabri filius? Nonne ma- c. 16.
ter ejus dicitur Maria, & fratres ejus Ja- * Joan.
cobus, & Joseph, & Simon, & Judas? 6. e. 42.
56 Et sorores ejus nonne omnes apud nos
sunt? Unde ergo huic omnia ista?
57 Et scandalizabantur in eo. Jesus au-
tem dixit eis: Non est propheta sine hono-
re nisi in patria sua, & in domo sua.
58 Et non fecit ibi virtutes multas propter
incredulitatem illorum.

CAPUT XIV.

Caput Joannis datur puellæ saltatrici; Jesus quinque virorum millia in deserto quinque panibus & duobus piscibus satiat, sublatis duodecim reliquiarum cophinis: & super mare ambulans discipulos tempestate agitatos confortat. Petrumque a submersione liberat: in terra Genesar varii curantur languores tactu vestimenti ipsius.

1 IN illo tempore audivit Herodes tetrar- A
cha famam Jesu: Marc.
2 Et ait pueris suis: Hic est Joannes Ba- 6. b. 14.
ptista: ipse surrexit a mortuis, & ideo vir- Luc. 9.
tutes operantur in eo. a. 7.
3 * Herodes enim tenuit Joannem, & al- *Marc.
ligavit eum, & posuit in carcerem propter 6. c. 17.
Herodiadem uxorem fratris sui. Luc. 3.
4 Dicebat enim illi Joannes: Non licet d. 19.
tibi habere eam.
5 Et volens illum occidere, timuit popu-
lum, * quia sicut prophetam eum habebant. * Infra
6 Die autem natalis Herodis saltavit filia 21. e. 26.
Herodiadis in medio, & placuit Herodi.
7 Unde cum juramento pollicitus est ei
dare quodcumque postulasset ab eo.
8 At illa præmonita a matre sua, da mihi,
inquit, hic in disco caput Joannis Baptistæ.
9 Et contristatus est rex: propter juramentum
autē, & eos, qui pariter recumbebant, jussit dari.
10 Misitq; & decollavit Joannem in carcere.
11 Et allatum est caput ejus in disco, &
datum est puellæ, & attulit matri suæ.

12 Et

B 12 Et accedentes discipuli ejus tulerunt
corpus ejus, & sepelierunt illud: & venientes nuntiaverunt Jesu.
*Marc. 13 * Quod cum audisset Jesus, secessit in-
6. d. 31. de in navicula, in locum desertum seorsum:
Luc. 9. & cum audissent turbæ, secutæ sunt eum pe-
a. 10. destres de civitatibus.
Joan. 6. 14 Et exiens vidit turbam multam, & mi-
a. 3. sertus est eis, & curavit languidos eorum.
15 Vespere autem facto, accesserunt ad eum
discipuli ejus dicentes: Desertus est locus,
& hora jam præteriit: dimitte turbas, ut
euntes in castella emant sibi escas.
16 Jesus autem dixit eis: Non habent ne-
cesse ire: date illis vos manducare.
* Joan. 17 Responderunt ei: * Non habemus hic
6. b. 9. nisi quinque panes, & duos pisces.
18 Qui ait eis: Afferte mihi illos huc.
19 Et cum jussisset turbam discumbere su-
per fœnum, acceptis quinque panibus, &
duobus piscibus, aspiciens in cælum benedi-
xit, & fregit, & dedit discipulis panes,
discipuli autem turbis.
C 20 Et manducaverunt omnes, & saturati
sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim co-
phinos fragmentorum plenos.
21 Manducantium autem fuit numerus
quinque millia virorum, exceptis mulieri-
bus, & parvulis.
*Marc. 22 * Et statim compulit Jesus discipulos a-
6. f. 45. scendere in naviculam, & præcedere eum
trans fretum, donec dimitteret turbas.
* Joan. 23 Et, dimissa turba, * ascendit in montem
6 b. 15. solus orare. Vespere autem facto solus erat ibi.
Marc. 24 Navicula autem in medio mari jactabatur
6. f. 46. fluctibus; erat enim contrarius ventus.
25 Quarta autem vigilia noctis venit ad
eos ambulans super mare.
26 Et videntes eum super mare ambulan-
tem turbati sunt, dicentes: Quia phantas-
ma est. Et præ timore clamaverunt.
D 27 Statimque Jesus locutus est eis, dicens:
Habete fiduciam: ego sum, nolite timere.
28 Respondens autem Petrus dixit: Dñe, si
tu es, jube me ad te venire super aquas.
29 At ipse ait: Veni. Et descendens Pe-
trus de navicula, ambulabat super aquam,
ut veniret ad Jesum.
30 Videns vero ventum validum, timuit:
& cum cœpisset mergi, clamavit dicens:
Domine, salvum me fac.
E 31 Et continuo Jesus extendens manum
appre-

apprehendit eum: & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti?
32 Et cum ascendissent in naviculam, cessavit ventus.
33 Qui autem in navicula erant, venerunt, & adoraverunt eum, dicentes: Vere Filius Dei es.
34 * Et cum transfretassent, venerunt in terram Genesar. *Marc. 6. g. 53.
35 Et cum cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, & obtulerunt ei omnes male habentes:
36 Et rogabant eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent. Et quicumque tetigerunt, salvi facti sunt.

CAPUT XV.

Pharisæorum de lavandis manibus aliisque rebus traditiones, quas Dei mandatis præponebant: & quæ sint coinquinantia hominem: mulier Chananæa perseveranti fide ac supplicatione impetrat filiæ curationem: Jesus curatis juxta mare Galilææ variis languoribus, quatuor virorum millia septem panibus paucisque piscibus satiat, sublatis septem sportarum reliquiis.

1 TUnc accesserunt ad eum ab Jerosolymis Scribæ, & Pharisæi dicentes: A
2 * Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lavant manus suas, cum panem manducant. *Marc. 7. a. 5.
3 Ipse autem respondens ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit:
4 * Honora patrem, & matrem; & : * Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. *Exod. 20 c. 12.
5 Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit: Deut. 5. b. 16. Ephes.
6 Et non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. 6. a. 2. *Exod. 21. c. 17.
7 Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Isaias dicens: Levit. 20. b. 9.
8 * Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longe est a me. Prov. 20. c. 20.
9 Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum. B * Isaiæ 29. d. 13.
10 Et convocatis ad se turbis, dixit eis: Audite, & intelligite. Marc.
11 Non quod intrat in os, coinquinat hominem: 7. a. 6.

minem : sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.

12 Tunc accedentes discipuli ejus, dixerunt ei : Scis, quia Pharisæi, audito verbo hoc, scandalizati sunt ?

* Joan. 15. a. 2.

13 At ille respondens ait : * Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cælestis, eradicabitur.

* Luc. 6. f. 39.

14 Sinite illos : * cæci sunt, & duces cæcorum. Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.

* Marc. 7. c. 17.

15 * Respondens autem Petrus dixit ei : Edissere nobis parabolam istam.

16 At ille dixit : Adhuc & vos sine intellectu estis ?

17 Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur ?

18 Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem ;

C

19 De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.

20 Hæc sunt, quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

* Marc. 7. c. 24.

21 Et * egressus inde Jesus secessit in partes Tyri, & Sidonis.

22 Et ecce mulier Chananæa a finibus illis egressa clamavit, dicens ei : Miserere mei, Dñe fili David : filia mea male a dæmonio vexatur.

23 Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli ejus rogabant eum dicentes : Dimitte eam, quia clamat post nos.

* Supr. 10. a. 5. Joan. 10. a. 3.

24 Ipse autem respondens ait : Non sum missus, nisi * ad oves, quæ perierunt domus Israel.

25 At illa venit, & adoravit eum, dicens : Domine, adjuva me.

26 Qui respondens ait : Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.

27 At illa dixit : Etiam, Domine ; nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.

28 Tunc respondens Jesus, ait illi : O mulier, magna est fides tua : fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia ejus ex illa hora.

29 Et cum transisset inde Jesus, venit secus mare Galilææ : & ascendens in montem, sedebat ibi.

D

* Isaiæ 35. b. 5.

30 * Et accesserunt ad eum turbæ multæ, habentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos : & projecerunt eos ad

pedes

pedes ejus, & curavit eos:
31 Ita ut turbæ mirarentur videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes: & magnificabant Deum Israel.
32 * Jesus autem, convocatis discipulis suis, dixit: Misereor turbæ, quia triduo jam perseverant mecum, & non habent quod manducent: & dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via. * Marc. 8. a. 2.
33 Et dicunt ei discipuli: Unde ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam?
34 Et ait illis Jesus: Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septem, & paucos pisciculos.
35 Et præcepit turbæ, ut discumberent super terram.
36 Et accipiens septem panes, & pisces, & gratias agens, fregit, & dedit discipulis suis, & discipuli dederunt populo.
37 Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas.
38 Erant autem qui manducaverunt, quatuor millia hominum, extra parvulos, & mulieres.
39 Et, dimissa turba, ascendit in naviculam, & venit in fines Magedan.

CAPUT XVI.

Jesus signi petitione ipsum tentantes arguit, quod signa temporum non dijudicarent: jubet discipulos cavere a fermento Pharisæorum, ac Sadducæorum: ipsosque interrogat, quem ipsum esse dicant, & Petro post illius responsionem promittit claves regni cælorum: suam autem passionem prædicens, a Petro increpatur: propter quod satanam ipsum appellat, docens quemque propriam crucem tollere, & Deum unicuique juxta sua opera redditurum.

1 ET accesserunt ad eum Pharisæi, & Sadducæi tentantes: & rogaverunt eum, ut signum de cælo ostenderet eis. A Marc. 8. b. 11.
2 At ille respondens ait illis: * Facto vespere dicitis: Serenum erit; rubicundum est enim cælum. * Luc. 12. g. 54.
3 Et mane: Hodie tempestas; rutilat enim triste cælum.
4 Faciem ergo cæli dijudicare nostis: signa autem temporum non potestis scire? * Generatio mala & adultera signum quærit: & signum non dabitur ei, * nisi signum Jonæ pro- * Supr. 12. e. 39. * Jonæ 2. a. 1.

prophetæ. Et relictis illis, abiit.
5 Et cum venissent discipuli ejus trans
fretum, obliti sunt panes accipere.
*Marc. 6 Qui dixit illis: * intuemini, & cavete a
8. b. 15. fermento Pharisæorum, & Sadducæorum.
Luc. 12. 7 At illi cogitabant intra se dicentes: Quia
a. 1. panes non accepimus.
8 Sciens autem Jesus, dixit: Quid cogi-
tatis intra vos modicæ fidei, quia panes non
habetis?
B
9 Nondum intelligitis, neque recordami-
*supr. ni * quinque panum in quinque millia ho-
14. b. 17. minum, & quot cophinos sumpsistis?
Joan. 6. 10 Neque * septem panum in quatuor mil-
a. 9. lia hominum, & quot sportas sumpsistis?
*Supr. 11 Quare non intelligitis, quia non de
15. d. pane dixi vobis: Cavete a fermento Phari-
34. sæorum, & Sadducæorum?
12 Tunc intellexerunt, quia non dixerit
cavendum a fermento panum, sed a doctri-
na Pharisæorum, & Sadducæorum.
*Marc. 13 *Venit autem Jesus in partes Cæsareæ Phi-
8. c. 27. lippi: & interrogabat discipulos suos, dicens:
Quem dicunt homines esse Filium hominis?
C
*Marc. 14 At illi dixerunt: * Alii Joannem Ba-
8. c. 28. ptistam, alii autem Eliam, alii vero Jere-
miam, aut unum ex prophetis.
Luc. 9. 15 Dicit illis Jesus: Vos autem quem me
b. 19. esse dicitis?
*Joan. 16 Respondens Simon Petrus dixit: * Tu
6. g. 70. es Christus filius Dei vivi.
17 Respondens autem Jesus, dixit ei: Beatus
es Simon Bar-Jona: quia caro & sanguis non
revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est.
*Joan. 18 * Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, &
1. f. 42. super hanc petram ædificabo ecclesiam meam,
& portæ inferi non prævalebunt adversus eam.
*Isaiæ 19 * Et tibi dabo claves regni cælorum. Et
22. f. 22. quodcumque ligaveris super terram, erit li-
Joan. gatum & in cælis: & quodcumque solveris su-
20. f. 23. per terram, erit solutum & in cælis.
20 Tunc præcepit discipulis suis, ut nemini
dicerent, quia ipse esset Jesus Christus.
D
21 Exinde cœpit Jesus ostendere discipulis
suis, quia oporteret eum ire Jerosolymam,
& multa pati a senioribus, & Scribis, &
principibus sacerdotum, & occidi, & tertia
die resurgere.
22 Et assumens eum Petrus, cœpit incre-
pare illum dicens: Absit a te, Domine:
non erit tibi hoc.
*Marc. 23 Qui conversus dixit Petro: * Vade post
8. d. 33. me,

me, satana: scandalum es mihi, quia non
sapis ea, quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum.
24 Tunc Jesus dixit discipulis suis: *Si quis
vult post me venire, abneget semetipsum,
& tollat crucem suam, & sequatur me.
25 *Qui enim voluerit animam suam salvam
facere, perdet eam: qui autem perdiderit a-
nimam suam propter me, inveniet eam.
26 Quid enim prodest homini, si mundum
universum lucretur, animæ vero suæ detri-
mentum patiatur? Aut quam dabit homo
commutationem pro anima sua?
27 Filius enim hominis venturus est in
gloria Patris sui cum angelis suis: * & tunc
reddet unicuique secundum opera ejus.
28 Amen dico vobis: *sunt quidam de hic
stantibus, qui non gustabunt mortem, donec vi-
deant Filium hominis venientem in regno suo.

*Supr. 10. d. 38. Luc. 9. c. 23. & 14. f. 27.
* Luc. 17. g. 33. Joan. 12. g. 25.
*Actor. 17. g. 31. Rom. 2. a. 6.
*Marc. 8. d. 39. Luc. 9. c. 27.

CAPUT XVII.

Christi in monte transfiguratio; quam jubet discipulos silentio servare, donec a mortuis resurgat: Eliam dicit venturum, imo jam venisse, sed cognitum non fuisse, nempe Joannem Baptistam: puerum lunaticum curat, quem discipuli ob modicam fidem curare non potuerant; ostendens quantæ sint virtutis fides similis grano sinapis, jejunium, & oratio: passionem suam prædicit: pro se quoque, & Petro didrachma solvit; invento in ore piscis statere.

1 ET post dies sex assumit Jesus Petrum,
& Jacobum, & Joannem fratrem ejus,
& ducit illos in montem excelsum seorsum:
2 Et transfiguratus est ante eos. Et resplen-
duit facies ejus sicut sol: vestimenta autem
ejus facta sunt alba sicut nix.
3 Et ecce apparuerunt illis Moyses, & Elias
cum eo loquentes.
4 Respondens autem Petrus, dixit ad Je-
sum: Domine, bonum est nos hic esse: si
vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi u-
num, Moysi unum, & Eliæ unum.
5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida
obumbravit eos. * Et ecce vox de nube di-
cens: Hic est Filius meus dilectus, in quo
mihi bene complacui: ipsum audite.
6 Et audientes discipuli ceciderunt in fa-
ciem suam, & timuerunt valde.
7 Et accessit Jesus, & tetigit eos, dixit-
que eis: Surgite, & nolite timere.

A Marc. 9. a. 1. Luc. 9. d. 28.
*Supr. 3. d. 17. 2. Petr. 1. d. 17.

8 Levantes autem oculos ſuos, neminem
viderunt, niſi ſolum Jeſum.
B 9 Et deſcendentibus illis de monte, præcepit
eis Jeſus dicens: Nemini dixeritis viſionem,
donec Filius hominis a mortuis reſurgat.
10 Et interrogaverunt eum diſcipuli dicen-
*Marc. tes: * Quid ergo Scribæ dicunt, quod Eliam
9. b.10. oporteat primum venire?
* Mal. 11 * At ille reſpondens ait eis: Elias qui-
4. b. 5. dem venturus eſt, & reſtituet omnia.
* Supr. 12 Dico autem vobis, * quia Elias jam ve-
11. b.14. nit, & non cognoverunt eum, * ſed fecerunt
* Supr. in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius ho-
14. a.10. minis paſſurus eſt ab eis.
13 Tunc intellexerunt diſcipuli, quia de
Joanne Baptiſta dixiſſet eis.
*Marc. 14 * Et cum veniſſet ad turbam, acceſſit ad
9. c.16. eum homo genibus provolutus ante eum, di-
Luc. 9. cens: Domine, miſerere filio meo, quia lu-
c. 38. naticus eſt, & male patitur: nam ſæpe cadit
in ignem, & crebro in aquam.
15 Et obtuli eum diſcipulis tuis, & non
potuerunt curare eum.
16 Reſpondens autem Jeſus ait: *O generatio
*Marc. incredula, & perverſa, quouſq; ero vobiſcum?
9. d.18. uſquequo patiar vos? Afferte huc illum ad me.
17 Et increpavit illum Jeſus, & exiit ab eo
C dæmonium, & curatus eſt puer ex illa hora.
18 Tunc acceſſerunt diſcipuli ad Jeſum ſe-
creto, & dixerunt: Quare nos non potui-
mus ejicere illum?
19 Dixit illis Jeſus: Propter incredulitatem
* Luc. veſtram. * Amen quippe dico vobis, ſi ha-
17. b.6. bueritis fidem, ſicut granum ſinapis, dicetis
monti huic: Tranſi hinc illuc, & tranſibit,
& nihil impoſſibile erit vobis.
20 Hoc autem genus non ejicitur, niſi per
orationem, & jejunium.
21 Converſantibus autem eis in Galilæa, di-
xit illis Jeſus. * Filius hominis tradendus
* Infr. eſt in manus hominum:
20. c.18. 22 Et occident eum, & tertia die reſurget.
Marc. Et contriſtati ſunt vehementer.
9. e.30. 23 Et cum veniſſent Capharnaum, acceſſe-
Luc. 9. runt qui didrachma accipiebant, ad Petrum,
f. 44. & dixerunt ei: Magiſter veſter non ſolvit
didrachma?
24 Ait: etiam. Et cum intraſſet in domum,
D prævenit eum Jeſus, dicens: Quid tibi vide-
tur Simon? Reges terræ a quibus accipiunt tri-
butum vel cenſum? a filiis ſuis, an ab alienis?
25 Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi
Jeſus:

Jesus: Ergo liberi sunt filii.
26 Ut autem non scandalizemus eos, vade
ad mare, & mitte hamum: & eum piscem,
qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore
ejus, invenies staterem: illum sumens da eis
pro me, & te.

CAPUT XVIII.

Proposito parvulo docet, quisnam major sit in regno cælorum, & quam sit a pusillorum scandalo cavendum: quomodo frater in nos peccans debeat corripi, & ecclesiam non audiens pro ethnico haberi, potestate ligandi atque solvendi discipulis tradita. Docet etiam, quam sit apud Deum efficax duorum petitio sibi consentientium, & quoties fratri in nos peccanti sit ignoscendum, accommodata ad hoc parabola de rege rationem cum servis suis ineunte.

1 IN illa hora accesserunt discipuli ad Je-
sum dicentes: Quis, putas, major est A
in regno cælorum? Marc.
2 * Et advocans Jesus parvulum, statuit 9. e. 33.
eum in medio eorum, Luc. 9.
3 Et dixit: Amen dico vobis, nisi con- f. 46.
versi fueritis, & * efficiamini sicut parvuli, * Infra
non intrabitis in regnum cælorum. 19 b. 14.
4 Quicumque ergo humiliaverit se sicut par- * 1. Cor.
vulus iste, hic est major in regno cælorum. 14. d.
5 Et qui susceperit unum parvulum talem 20.
in nomine meo, me suscipit.
6 * Qui autem scandalizaverit unum de
pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, * Marc.
ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, 9. g. 41.
& demergatur in profundum maris. Luc. 17.
7 Væ mundo a scandalis. Necesse est enim a. 2.
ut veniant scandala: verumtamen væ homi-
ni illi, per quem scandalum venit.
8 * Si autem manus tua, vel pes tuus scan-
dalizat te, abscide eum, & projice abs te; B
bonum tibi est ad vitam ingredi debilem, * Supr.
vel claudum, quam duas manus, vel duos 5. e. 30.
pedes habentem mitti in ignem æternum. Marc.
9 Et si oculus tuus scandalizat te, erue 9. g. 42.
eum, & projice abs te, bonum tibi est cum
uno oculo in vitam intrare, quam duos ocu-
los habentem mitti in gehennam ignis.
10 Videte, ne contemnatis unum ex his
pusillis: dico enim vobis, * quia angeli eo- * Psal.
rum in cælis semper vident faciem patris mei, 33. b. 8.
qui in cælis est.

** Luc.* 11 * Venit enim filius hominis salvare quod
19.b.10. perierat.
** Luc.* 12 * Quid vobis videtur? si fuerint alicui
15.a.4. centum oves, & erraverit una ex eis, non-
ne relinquit nonaginta novem in montibus,
& vadit quærere eam, quæ erravit?
13 Et si contigerit, ut inveniat eam, amen
dico vobis, quia gaudet super eam magis, quam
super nonaginta novem, quæ non erraverunt.
14 Sic non est voluntas ante Patrem vestrum,
C qui in cælis est, ut pereat unus de pusillis istis.
** Lev.* 15 * Si autem peccaverit in te frater tuus,
19.c.17. vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum.
Eccli. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.
19.b.13. 16 Si autem te non audierit, adhibe tecum
Luc.17. adhuc unum, vel duos, * ut in ore duorum,
a. 3. vel trium testium stet omne verbum.
Jac. 5. 17 * Quod si non audierit eos, dic eccle-
d. 19. siæ. Si autem ecclesiam non audierit, sit ti-
** Deut.* bi sicut ethnicus, & publicanus.
19.d.15. 18 * Amen dico vobis, quæcumque alliga-
Joan.8. veritis super terram, erunt ligata & in cæ-
b. 17. lo: & quæcumque solveritis super terram,
2. Cor. erunt soluta & in cælo.
13. a.1. 19 Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis
Heb.10. consenserint super terram, de omni re, quam-
f. 28. cumque petierint, fiet illis a patre meo, qui
** 1 Cor.* in cælis est.
5. a. 4. 20 Ubi enim sunt duo, vel tres congregati
2.Thes. in nomine meo, ibi sum in medio eorum.
3. d.14. 21 Tunc accedens Petrus ad eum, dixit:
** Joan.* * Domine, quoties peccabit in me frater meus,
20.f.23. & dimittam ei? usque septies?
** Luc.* 22 Dicit illi Jesus: non dico tibi usque se-
17. a.4. pties, sed usque septuagies septies.
23 Ideo assimilatum est regnum cælorum ho-
mini regi, qui voluit rationem ponere cum
servis suis.
24 Et cum cœpisset rationem ponere, ob-
latus est ei unus, qui debebat ei decem mil-
lia talenta.
25 Cum autem non haberet, unde redde-
ret, jussit eum dominus ejus venumdari,
& uxorem ejus, & filios, & omnia, quæ ha-
bebat, & reddi.
D 26 Procidens autem servus ille, orabat
eum, dicens: Patientiam habe in me, & o-
mnia reddam tibi.
27 Misertus autem dominus servi illius,
dimisit eum, & debitum dimisit ei.
28 Egressus autem servus ille invenit unum
de conservis suis, qui debebat ei centum de-
narios:

narios ; & tenens suffocabat eum, dicens :
Redde quod debes.
29 Et procidens conservus ejus rogabat eum,
dicens : Patientiam habe in me, & omnia red-
dam tibi.
30 Ille autem noluit : sed abiit, & misit
eum in carcerem, donec redderet debitum.
31 Videntes autem conservi ejus quæ fiebant,
contristati sunt valde : & venerunt, & narra-
verunt domino suo omnia, quæ facta fuerant,
32 Tunc vocavit illum dominus suus, &
ait illi : Serve nequam, omne debitum dimisi
tibi, quoniam rogasti me ;
33 Nonne ergo oportuit, & te misereri con-
servi tui, sicut & ego tui misertus sum ?
34 Et iratus dominus ejus tradidit eum tor-
toribus, quoadusque redderet universum de-
bitum.
35 Sic & Pater meus cælestis faciet vobis,
si non remiseritis unusquisque fratri suo de
cordibus vestris.

CAPUT XIX.

Matrimonium docet ex sua institutione esse indissolubile, nec uxorem extra causam fornicationis posse dimitti : inter varios eunuchos laudat illos, qui se castrarunt propter regnum cælorum : parvulis manus imponit : adolescens, qui omnia se servasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus vendendis abit tristis : difficile ergo asserit divitem intrare regnum cælorum ; & quid illis præmii sit, qui omnibus relictis ipsum sequuntur.

1 ET factum est, cum consummasset Jesus A
sermones istos, migravit a Galilæa,
& * venit in fines Judææ trans Jordanem : *Marc.
2 Et secutæ sunt eum turbæ multæ, & cu- 10. a.1.
ravit eos ibi.
3 * Et accesserunt ad eum Pharisæi tentan- *Marc.
tes eum, & dicentes: Si licet homini dimitte- 10. a.2.
re uxorem suam quacumque ex causa ?
4 Qui respondens ait eis: Non legistis, quia
* qui fecit hominem ab initio, masculum, *Gen. 1.
& fœminam fecit eos ? & dixit : d. 27.
5 * Propter hoc dimittet homo patrem, & *Gen. 2.
matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt d. 24.
duo in carne una. 1. Cor.
6 Itaq; jam non sunt duo, sed una caro. Quod 6. d. 16.
ergo Deus conjunxit, homo non separet : Ephes.
7 Dicunt illi: * Quid ergo Moyses mandavit 5. g. 31.

* Deut. dare libellum repudii, & dimittere
24. a.1. 8 Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam
B cordis vestri permisit vobis dimittere uxores
vestras: ab initio autem non fuit sic.
* Supr. 9 * Dico autem vobis, quia quicumque di-
5. c.32. miserit uxorem suam, nisi ob fornicationem,
Marc. & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimis-
10. b.11. sam duxerit, mœchatur.
Luc.16. 10 Dicunt ei discipuli ejus: Si ita est cau-
c. 18. sa hominis cum uxore, non expedit nubere.
1.Cor.7. 11 Qui dixit illis: Non omnes capiunt ver-
b. 10. bum istud, sed quibus datum est.
12 Sunt enim eunuchi, qui de matris
utero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui fa-
cti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui
seipsos castraverunt propter regnum cælorum.
Qui potest capere capiat.
*Marc. 13 * Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus
10.b.13. eis imponeret, & oraret. Discipuli autem
Luc.18. increpabant eos.
c. 15. 14 Jesus vero ait eis: * Sinite parvulos, &
* Supr. nolite eos prohibere ad me venire; talium est
18. a.3. enim regnum cælorum.
15 Et cum imposuisset eis manus, abiit inde.
*Marc. 16 * Et ecce unus accedens ait illi: Magi-
10.b.17. ster bone, quid boni faciam, ut habeam vitam
Luc.18. æternam?
d. 18. 17 Qui dixit ei: Quid me interrogas de bo-
C no? Unus est bonus, Deus. Si autem vis ad
vitam ingredi, serva mandata.
*Exod. 18 Dicit illi: Quæ? Jesus autem dixit: *
20.c.13. Non homicidium facies: Non adulterabis: Non
facies furtum: Non falsum testimonium dices:
19 Honora patrem tuum, & matrem tuam,
& diliges proximum tuum sicut teipsum.
20 Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodivi
a juventute mea, quid adhuc mihi deest?
21 Ait illi Jesus: Si vis perfectus esse, va-
de, vende quę habes, & da pauperibus, & habebis
thesaurum in cælo: & veni, sequere me.
22 Cum audisset autem adolescens verbum,
abiit tristis; erat enim habens multas posses-
siones.
23 Jesus autem dixit discipulis suis: Amen
dico vobis, quia dives difficile intrabit in re-
gnum cælorum.
24 Et iterum dico vobis: Facilius est came-
lum per foramen acus transire, quam divi-
tem intrare in regnum cælorum.
D 25 Auditis autem his, discipuli mirabantur
valde, dicentes: Quis ergo poterit salvus esse?
26 Aspiciens autem Jesus, dixit illis. A-

pud homines hoc impossibile est : apud Deum
autem omnia possibilia sunt.
27 Tunc respondens Petrus, dixit ei : Ecce
nos reliquimus omnia, & secuti sumus te:
quid ergo erit nobis ?
28 Jesus autem dixit illis : Amen dico vobis,
quod vos, qui secuti estis me, in regenera-
tione, cum sederit Filius hominis in sede
majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duo-
decim, judicantes duodecim tribus Israel.
29 Et omnis, qui reliquerit domum, vel
fratres, aut sorores, aut patrem, aut ma-
trem, aut uxorem, aut filios, aut agros pro-
pter nomen meum, centuplum accipiet, &
vitam æternam possidebit.
30 * Multi autem erunt primi novissimi, & * Infr. 20.b.16. Marc. 10.e.31. Luc.13. g. 30.
novissimi primi.

CAPUT XX.

Parabolam proponit de operariis in vineam conductis, quorum ultimis idem datur denarius cum primis. Jesus discipulis passionem ac resurrectionem suam prædicit; & occasione ambitionis filiorum Zebedæi docet discipulos, quod non potestate & ostensione dominii, sed officio ministerii debeant esse majores : egrediens vero Jericho duos cæcos illuminat.

1 SImile est regnum cælorum homini pa- A
trifamilias, qui exiit primo mane
conducere operarios in vineam suam.
2 Conventione autem facta cum operariis ex
denario diurno, misit eos in vineam suam.
3 Et egressus circa horam tertiam, vidit
alios stantes in foro otiosos,
4 Et dixit illis : Ite & vos in vineam me-
am, & quod justum fuerit dabo vobis.
5 Illi autem abierunt. Iterum autem exiit
circa sextam, & nonam horam : & fecit si-
militer.
6 Circa undecimam vero exiit, & inve-
nit alios stantes, & dicit illis : Quid hic sta-
tis tota die otiosi ?
7 Dicunt ei : Quia nemo nos conduxit.
Dicit illis : Ite & vos in vineam meam.
8 Cum sero autem factum esset, dicit do-
minus vineæ procuratori suo : Voca opera-
rios, & redde illis mercedem, incipiens a
novissimis usque ad primos.
9 Cum venissent ergo, qui circa undecimam
horā venerant, acceperunt singulos denarios. B

10 Venientes autem & primi, arbitrati sunt,
quod plus essent accepturi: acceperunt autem
& ipsi singulos denarios,
11 Et accipientes murmurabant adversus
patremfamilias,
12 Dicentes: Hi novissimi una hora fece-
runt, & pares illos nobis fecisti, qui porta-
vimus pondus diei, & æstus.
13 At ille respondens uni eorum, dixit: A-
mice, non facio tibi injuriam; nonne ex de-
nario convenisti mecum?
14 Tolle quod tuum est, & vade: volo au-
tem & huic novissimo dare, sicut & tibi.
15 Aut non licet mihi quod volo, facere?
an oculus tuus nequam est, quia ego bonus
sum?
* Supr. 16* Sic erunt novissimi primi, & primi novis-
19. d. simi. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.
30. 17* Et ascendens Jesus Jerosolymam, assumpsit
Marc. duodecim discipulos secreto, & ait illis:
10 c. 31. 18 Ecce ascendimus Jerosolymam, & filius
Luc. 13. hominis tradetur principibus sacerdotum, &
e. 30. Scribis, & condemnabunt eum morte,
C 19 Et tradent eum gentibus ad illudendum,
* Marc. & flagellandum & crucifigendum, & tertia
10. e. 32. die resurget.
Luc. 18. 20 * Tunc accessit ad eum mater filiorum
f. 31. Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens
* Marc. aliquid ab eo.
10. e. 35. 21 Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic,
ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram
tuam, & unus ad sinistram in regno tuo.
22 Respondens autem Jesus, dixit: Nescitis,
quid petatis. Potestis bibere calicem, quem
ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus.
23 Ait illis: Calicem quidem meum bibe-
tis: sedere autem ad dexteram meam, vel
sinistram, non est meum dare vobis, sed
quibus paratum est a Patre meo.
* Marc. 24 * Et audientes decem, indignati sunt
10. f. 41. de duobus fratribus.
* Luc. 25 * Jesus autem vocavit eos ad se, & ait: Sci-
22. c. 25. tis, quia principes gentium dominantur eorum:
& qui majores sunt, potestatem exercent in eos.
26 Non ita erit inter vos: sed quicumque vo-
luerit inter vos major fieri, sit vester minister:
D 27 Et qui voluerit inter vos primus esse,
erit vester servus.
* Phil. 28 * Sicut Filius hominis non venit mi-
2. a. 7. nistrari, sed ministrare, & dare animam
suam redemptionem pro multis.
* Marc. 29 * Et egredientibus illis ab Jericho, se-
cuta

cuta est eum turba multa. 10.g.46.
30 Et ecce duo cæci sedentes secus viam au- Luc.18.
dierunt, quia Jesus transiret: & clamaverunt f. 35.
dicentes: Dñe, miserere nostri, fili David.
31 Turba autem increpabat eos, ut tacerent.
At illi magis clamabant, dicentes: Domine,
miserere nostri, fili David.
32 Et stetit Jesus, & vocavit eos, & ait:
Quid vultis ut faciam vobis?
33 Dicunt illi: Dñe, ut aperiantur oculi nostri.
34 Misertus autem eorum Jesus, tetigit o-
culos eorum. Et confestim viderunt, & se-
cuti sunt eum.

CAPUT XXI.

Jesus super asinam Jerusalem cum triumpho ingressus, negotiatores de templo ejicit, & Pharisæis de triumpho indignantibus respondet: discipulis autem de ficulnea Christi verbo arefacta mirantibus, declarat fidei efficaciam: interrogationem de sua potestate retundit quæstione de Joannis baptismo: & ex parabolis de homine duos filios habente, & de patrefamilias, cujus vinitores, post alios servos, etiam filium vineæ hæredem occiderunt, prædicit regnum Dei a Judæis ad gentes transferendum.

1 ET cum appropinquassent Jerosolymis, A
& venissent Bethphage ad montem Marc.
Oliveti, tunc Jesus misit duos discipulos, 11. a.1.
2 Dicens eis: Ite in castellum, quod con- Luc.19.
tra vos est, & statim invenietis asinam al- c. 29.
ligatam, & pullum cum ea: solvite, & ad-
ducite mihi:
3 Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite,
quia Dominus his opus habet: & confestim
dimittet eos.
4 Hoc autem totum factum est, ut adimplere-
tur quod dictum est per Prophetam dicentem:
5 * Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus ve- * Isaiæ
nit tibi mansuetus, sedens super asinam, 62.d.11.
& pullum filium subjugalis. Zach.
6 Euntes autem discipuli, fecerunt, sicut 9. c. 9.
præcepit illis Jesus, Joan.
7 Et adduxerunt asinam, & pullum: & 12.c.15.
imposuerunt super eos vestimenta sua, &
eum desuper sedere fecerunt.
8 Plurima autem turba straverunt vesti-
menta sua in via: alii autem cædebant ra-
mos de arboribus, & sternebant in via:
9 Turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ
seque-

* *Pſal.* ſequebantur, clamabant dicentes: Hoſanna
117. d. filio David: * benedictus, qui venit in no-
26. mine Domini: hoſanna in altiſſimis.
Marc. 10 Et cum intraſſet Jeroſolymam, commo-
11. b. 10. ta eſt univerſa civitas dicens: Quis eſt hic?
B 11 Populi autem dicebant: Hic eſt Jeſus
Luc. 19. propheta a Nazareth Galilææ.
f. 38. 12 * Et intravit Jeſus in templum Dei, &
**Marc.* ejiciebat omnes vendentes, & ementes in
11. b. 15. templo: & menſas nummulariorum, & ca-
Luc. 19. thedras vendentium columbas evertit:
g. 45. 13 Et dicit eis: Scriptum eſt: * Domus
Joan. 2. mea domus orationis vocabitur: vos autem
c. 14. feciſtis illam ſpeluncam latronum.
* *Iſaiæ* 14 Et acceſſerunt ad eum cæci, & claudi
56. c. 7. in templo, & ſanavit eos.
Jerem. 15 Videntes autem principes ſacerdotum,
7. b. 11. & Scribæ mirabilia, quæ fecit, & pueros
Luc. 19. clamantes in templo, & dicentes: Hoſanna
g. 46. filio David: indignati ſunt,
16 Et dixerunt ei: Audis, quid iſti di-
* *Pſal.* cunt? Jeſus autem dixit eis: Utique: num-
8. a. 3. quam legiſtis: * Quia ex ore infantium, &
lactentium perfeciſti laudem?
17 Et relictis illis, abiit foras extra civi-
tatem in Bethaniam, ibique manſit.
18 Mane autem revertens in civitatem,
eſuriit.
**Marc.* 19 * Et videns fici arborem unam ſecus
11. b. 13. viam, venit ad eam: & nihil invenit in ea,
niſi folia tantum, & ait illi: Numquam ex
te fructus naſcatur in ſempiternum. Et are-
facta eſt continuo ficulnea.
**Marc.* 20 * Et videntes diſcipuli, mirati ſunt di-
11. c. 20. centes: Quomodo continuo aruit?
21 Reſpondens autem Jeſus, ait eis: Amen
dico vobis, ſi habueritis fidem, & non hæ-
ſitaveritis, non ſolum de ficulnea facietis,
ſed & ſi monti huic dixeritis: Tolle, & ja-
cta te in mare, fiet.
* *Supr.* 22 * Et omnia quæcumque petieritis in ora-
7. b. 7. tione credentes, accipietis.
Marc. 23 Et cum veniſſet in templum, acceſſerunt
11. c. 24. ad eum docentem principes ſacerdotum, & ſe-
Joa. 14. niores populi, dicentes: * In qua poteſtate hæc
b. 12. & facis? Et quis tibi dedit hanc poteſtatem?
16. c. 23. 24 Reſpondens Jeſus dixit eis: Interroga-
& 1. bo vos & ego unum ſermonem: quem ſi di-
Joan. 3. xeritis mihi, & ego vobis dicam, in qua
d. 22. poteſtate hæc facio.
**Marc.* 25 Baptiſmus Joannis unde erat? e cælo,
an

an ex hominibus? At illi cogitabant inter se, dicentes: 11. d. 28.
26 Si dixerimus e cælo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus, timemus turbam; * omnes enim habebant Joannem sicut prophetam. Luc. 20. a. 2. C * Supr. 14. a. 5.
27 Et respondentes Jesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis & ipse: Nec ego dico vobis, in qua potestate hæc facio.
28 Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea.
29 Ille autem respondens, ait: Nolo. Postea autem, pœnitentia motus, abiit.
30 Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait: Eo, domine, & non ivit.
31 Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus. Dicit illis Jesus: Amen dico vobis, quia publicani, & meretrices præcedent vos in regnum Dei.
32 Venit enim ad vos Joannes in via justitiæ, & non credidistis ei. Publicani autem, & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes nec pœnitentiam habuistis postea, ut crederetis ei.
33 Aliam parabolam audite: * Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, & sepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregre profectus est. D * Isaiæ 5. a. 1. Jere. 2. c. 21. Marc. 12. a. 1. Luc. 20. b. 9.
34 Cum autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus ejus.
35 Et agricolæ, apprehensis servis ejus, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium vero lapidaverunt.
36 Iterum misit alios servos plures prioribus, & fecerunt illis similiter.
37 Novissime autem misit ad eos filium suum, dicens: Verebuntur filium meum.
38 Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra se: * Hic est hæres: venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem ejus. * Infr. 26. a. 3. & 27. a. 1. Joa. 11. g. 53.
39 Et apprehensum eum ejecerunt extra vineam, & occiderunt.
40 Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?
41 Ajunt illi: Malos male perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.
42 Dicit illis Jesus: Numquam legistis in
Scri-

* Psal. 117. c. 22. Act. 4. b. 11. Rom. 9. g. 33. 1. Petr. 2. b. 7.

Scripturis: * Lapidem, quem reprobaverunt
ædificantes, hic factus est in caput anguli?
A Domino factum est istud, & est mirabile
in oculis nostris:
43 Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis
regnum Dei, & dabitur genti facienti fru-
ctus ejus.
44 Et qui ceciderit super lapidem istum,
confringetur: super quem vero ceciderit,
conteret eum.
45 Et cum audissent principes sacerdotum,
& Pharisæi parabolas ejus, cognoverunt,
quod de ipsis diceret.
46 Et quærentes eum tenere, timuerunt tur-
bas, quoniam sicut prophetam eum habebant.

CAPUT XXII.

Parabola de rege, qui fecit nuptias filio suo; in quibus discumbens absque veste nuptiali in tenebras ejicitur exteriores: tentatur Jesus a Pharisæis super censu dando Cæsari, & a Sadducæis super resurrectione; quorum redarguit inscitiam, mortuorum evincens resurrectionem: rursumque a legis doctore tentatur super magno legis mandato: vicissim quoque interrogat Pharisæos, cujus filius sit Christus.

A

* Luc. 14. d. 16. Apoc. 19. b. 9.

1 ET respondens Jesus, dixit iterum in
parabolis eis, dicens:
2 * Simile factum est regnum cælorum ho-
mini regi, qui fecit nuptias filio suo.
3 Et misit servos suos vocare invitatos ad
nuptias, & nolebant venire.
4 Iterum misit alios servos, dicens: Dici-
te invitatis: Ecce prandium meum paravi,
tauri mei, & altilia occisa sunt, & omnia
parata: venite ad nuptias.
5 Illi autem neglexerunt: & abierunt,
alius in villam suam, alius vero ad nego-
tiationem suam.
6 Reliqui vero tenuerunt servos ejus, &
contumeliis affectos occiderunt.
7 Rex autem cum audisset, iratus est: &
missis exercitibus suis, perdidit homicidas
illos, & civitatem illorum succendit.
8 Tunc ait servis suis: Nuptiæ quidem paratæ
sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni.
9 Ite ergo ad exitus viarum, & quoscum-
que inveneritis, vocate ad nuptias.
10 Et egressi servi ejus in vias, congregave-
runt omnes, quos invenerunt, malos, & bonos:
& im-

& impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium.
11 Intravit autem rex, ut videret diſcum-
bentes, & vidit ibi hominem non veſtitum
veſte nuptiali.
12 Et ait illi: Amice, quomodo huc in-
traſti non habens veſtem nuptialem? At il-
le obmutuit.
13 Tunc dixit rex miniſtris: * Ligatis mani- * Supr.
bus, & pedibus ejus, mittite eum in tenebras ex- 8. b. 12.
teriores; ibi erit fletus, & ſtridor dentium. & 13.
14 Multi enim ſunt vocati, pauci vero electi. f. 42.
15 * Tunc abeuntes Phariſæi conſilium in- Inf. 25.
ierunt, ut caperent eum in ſermone. c. 30.
16 Et mittunt ei diſcipulos ſuos cum He- * Marc.
rodianis, dicentes: Magiſter, ſcimus, quia 12. a. 15.
verax es, & viam Dei in veritate doces, & Luc. 20.
non eſt tibi cura de aliquo; non enim re- d. 20.
ſpicis perſonam hominum.
17 Dic ergo nobis: quid tibi videtur? li-
cet cenſum dare Cæſari, an non?
18 Cognita autem Jeſus nequitia eorum,
ait: Quid me tentatis hypocritæ?
19 Oſtendite mihi numiſma cenſus. At il-
li obtulerunt ei denarium.
20 Et ait illis Jeſus: Cujus eſt imago hæc,
& ſuperſcriptio?
21 Dicunt ei: Cæſaris. Tunc ait illis: * * Rom.
Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & 13. b. 7.
quæ ſunt Dei, Deo.
22 Et audientes mirati ſunt, & relicto eo
abierunt.
23 In illo die acceſſerunt ad eum Sadducæi, C
qui dicunt * non eſſe reſurrectionem: & inter- * Actor.
rogaverunt eum, 23. b. 6.
24 Dicentes: Magiſter, Moyſes dixit: * Si * Deut.
quis mortuus fuerit non habens filium, ut 25. b. 5.
ducat frater ejus uxorem illius, & ſuſcitet Marc.
ſemen fratri ſuo. 12. b. 19.
25 Erant autem apud nos ſeptem fratres: & Luc. 20.
primus, uxore ducta, defunctus eſt: & non ha- c. 28.
bens ſemen, reliquit uxorem ſuam fratri ſuo.
26 Similiter ſecundus, & tertius uſque ad
ſeptimum.
27 Noviſſime autem omnium & mulier de-
functa eſt.
28 In reſurrectione ergo cujus erit de ſe-
ptem uxor? omnes enim habuerunt eam.
29 Reſpondens autem Jeſus, ait illis: Erratis,
neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei.
30 In reſurrectione enim neque nubent, neque
nubentur: ſed erunt ſicut angeli Dei in cælo.
31 De reſurrectione autem mortuorum non D

legistis quod dictum est a Deo dicente vobis:
* Exod. 32 * Ego sum Deus Abraham, & Deus
3. b. 6. Isaac, & Deus Jacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium.
33 Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina ejus.
34 Pharisæi autem audientes, quod silentium
imposuisset Sadducæis, convenerunt in unum:
*Marc. 35 * Et interrogavit eum unus ex eis legis
12.c.28. doctor, tentans eum:
Luc.10. 36 Magister, quod est mandatum magnum
e. 25. in Lege?
* Deut. 37 Ait illi Jesus: * Diliges Dominum De-
6. a. 5. um tuum ex toto corde tuo, & in tota anima
tua, & in tota mente tua.
38 Hoc est maximum, & primum mandatum.
* Lev. 39 Secundum autem simile est huic: * Diliges
19.d.18. proximum tuum, sicut teipsum.
Marc. 40 In his duobus mandatis universa lex pen-
12.d.31. det, & prophetæ.
41 Congregatis autem Pharisæis, interrogavit eos Jesus,
42 Dicens: Quid vobis videtur de Christo?
cujus filius est? Dicunt ei: David.
43 Ait illis: * Quomodo ergo David in spi-
* Luc. ritu vocat eum Dominum, dicens:
20 f.41. 44 * Dixit dominus Domino meo: Sede a
* Psal. dextris meis, donec ponam inimicos tuos
109.a.1. scabellum pedum tuorum?
45 Si ergo David vocat eum Dominum,
quomodo filius ejus est?
46 Et nemo poterat ei respondere verbum:
neque ausus fuit quisquam ex illa die eum
amplius interrogare.

CAPUT XXIII.

Scribis & Pharisæis super cathedram Moysi sedentibus præcipit Jesus obedire ipsorum autem opera non imitari, retegens ipsorum hypocrisim, & ambitionem, discipulos vero contrariam docens humilitatem: deinde multiplex væ illis ob hypocrisim, ac reliquas suas iniquitates interminatur, prædicens eos patrum suorum mensuram in justorum persecutionibus impleturos, ac Jerusalem deserendam.

A 1 TUnc Jesus locutus est ad turbas, &
ad discipulos suos,
2 Dicens: Super cathedram Moysi sede-
*2.Esd. runt * Scribæ, & Pharisæi.
8. a. 4.

3 Omnia

3 Omnia ergo, quæcumque dixerint vobis,
servate, & facite: secundum opera vero eorum
nolite facere; dicunt enim, & non faciunt.
4 * Alligant enim onera gravia, & im- * Luc.
portabilia, & imponunt in humeros homi- 11. f. 46.
num: digito autem suo nolunt ea movere. Act. 15.
5 Omnia vero opera sua faciunt, ut vi- c. 10.
deantur ab hominibus; * dilatant enim phy- * Num.
lacteria sua, & magnificant fimbrias, 15. d. 38.
6 * Amant autem primos recubitus in cœ- Deut.
nis, & primas cathedras in synagogis, 6. b. 8.
7 Et salutationes in foro, & vocari ab & 22.
hominibus Rabbi. b. 12.
8 * Vos autem nolite vocari Rabbi. Unus * Marc.
est enim magister vester, omnes autem vos 12. d. 39.
fratres estis. Luc. 11.
9 * Et patrē nolite vocare vobis super terram; f. 43. &
unus est enim Pater vester, qui in cælis est. 20. f. 46.
10 Nec vocemini magistri: quia Magister * Jac 3.
vester unus est, Christus. a. 1.
11 Qui major est vestrum, erit minister * Mal.
vester. 1. b. 6.
12 * Qui autem se exaltaverit, humiliabi- B
tur: & qui se humiliaverit, exaltabitur. * Luc.
13 Væ autem vobis, Scribæ, & Pharisæi 14. b. 11.
hypocritæ: quia clauditis regnum cælorum & 18.
ante homines. Vos enim non intratis, nec c. 14.
introeuntes sinitis intrare.
14 Væ vobis, Scribæ, & Pharisæi hypo-
critæ: * quia comeditis domos viduarum, * Marc.
orationes longas orantes: propter hoc am- 12. d.
plius accipietis judicium. 40.
15 Væ vobis, Scribæ, & Pharisæi hypocritæ: Luc. 20.
quia circuitis mare, & aridam, ut faciatis g. 47.
unum proselytum: & cum fuerit factus, fa-
citis eum filium gehennæ duplo quam vos.
16 Væ vobis, duces cæci, qui dicitis: Qui-
cumque juraverit per templum, nihil est: qui
autem juraverit in auro templi, debet.
17 Stulti, & cæci! Quid enim majus est, au-
rum, an templum, quod sanctificat aurum?
18 Et quicumque juraverit in altari, nihil
est: quicumque autem juraverit in dono,
quod est super illud, debet.
19 Cæci! Quid enim majus est, donum, an C
altare, quod sanctificat donum?
20 Qui ergo jurat in altari, jurat in eo, &
in omnibus, quæ super illud sunt.
21 Et quicumque juraverit in templo, ju-
rat in illo, & in eo, qui habitat in ipso.
22 Et qui jurat in cælo, jurat in throno
Dei, & in eo, qui sedet super eum.

* Luc. 11. f. 42. 23 * Væ vobis, Scribæ, & Pharisæi hypocritæ: qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquistis quæ graviora sunt legis, * judicium, & misericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.

*Mich. 6. b. 8. Zach. 7. f. 9. 24 Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes!

25 Væ vobis, Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quia mundatis quod deforis est calicis, & paropsidis: intus autem pleni estis rapina, & immunditia.

26 Pharisæe cæce, munda prius quod intus est calicis, & paropsidis, ut fiat id, quod deforis est, mundum.

27 Væ vobis, Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ a foris parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia.

28 Sic & vos a foris quidem paretis hominibus justi: intus autem pleni estis hypocrisi, & iniquitate.

29 Væ vobis, Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta justorum,

30 Et dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum.

D 31 Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum, qui prophetas occiderunt.

32 Et vos implete mensuram patrum vestrorũ.

* Supr. 3. b. 7. 33 * Serpentes genimina viperarum, quomodo fugietis a judicio gehennæ?

34 Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de civitate in civitatem;

35 Ut veniat super vos omnis sanguis justus, qui effusus est super terram, * a sanguine Abel justi usque ad sanguinem * Zachariæ filii Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare.

* Gen. 4. b. 8. Heb. 11. a. 4. 36 Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam.

*2. Par. 24. f. 22. * Luc. 13. g. 34. 37 * Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?

38 Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.

39 Dico

39 Dico enim vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus, qui venit in nomine Domini.

CAPUT XXIV.

Prædicit templi eversionem, monetque, ut caveant a venturis seductoribus, futura prænuntians bella ac persecutiones: surgent pseudochristi, & pseudoprophetæ: de adventu filii hominis, præcedentibus signis in sole, luna, & stellis: omnibus ignotum dicit Christus diem judicii; & de fideli, ac malo servo, propter quæ docet semper esse vigilandum.

1 ET egressus Jesus de templo, ibat. Et A
accesserunt discipuli ejus, ut ostende- *Marc.*
rent ei ædificationes templi. 13. *a.* 1.
2 Ipse autem respondens dixit illis: Vide- *Luc.* 21.
tis hæc omnia? Amen dico vobis, * non re- *a.* 5.
linquetur hic lapis super lapidem, qui non * *Luc.*
destruatur. 19. *g.* 44.
3 Sedente autem eo super montem Oliveti, accesserunt ad eum discipuli secreto, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt? & quod signum adventus tui, & consummationis sæculi?
4 * Et respondens Jesus dixit eis: Videte, * *Eph.*
ne quis vos seducat. 5. *b.* 6.
5 Multi enim venient in nomine meo, dicen- *Coloss.*
tes: Ego sum Christus: & multos seducent. 2. *a.* 18.
6 Audituri enim estis prælia, & opiniones præliorum. Videte, ne turbemini. Oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis.
7 Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt pestilentiæ, & fames, & terræmotus per loca.
8 Hæc autem omnia initia sunt dolorum.
9 * Tunc tradent vos in tribulationem, & * *Supr.*
occident vos: & eritis odio omnibus genti- 10. *b.* 17.
bus propter nomen meum. *Luc.* 21.
10 Et tunc scandalizabuntur multi, & invi- *b.* 12.
cem tradent, & odio habebunt invicem. B
11 Et multi pseudoprophetæ surgent, & *Joa.* 15.
seducent multos. *e.* 20. &
12 Et quoniam abundavit iniquitas, refri- 16. *a.* 2.
gescet charitas multorum.
13 Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.
14 Et prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus: & tunc veniet consummatio.
15 * Cum ergo videritis abominationem deso- * *Marc.*
 latio-

13.b.14. lationis, quæ dicta est a * Daniele propheta,
Luc.21. stantem in loco sancto: qui legit, intelligat:
d. 20. 16 Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad
* Dan. montes:
9. g.27. 17 Et qui in tecto, non descendat tollere
aliquid de domo sua:
18 Et qui in agro, non revertatur tollere
tunicam suam.
19 Væ autem prægnantibus, & nutrienti-
bus in illis diebus.
20 Orate autem, ut non fiat fuga vestra
*Act.1. in hyeme, * vel sabbato.
b. 12. 21 Erit enim tunc tribulatio magna, qualis
non fuit ab initio mundi usque modo, neq; fiet.
22 Et nisi breviati fuissent dies illi, non
fieret salva omnis caro: sed propter electos
breviabuntur dies illi.
*Marc. 23 * Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic
13.c.21. est Christus, aut illic: nolite credere.
Luc.17. 24 Surgent enim pseudochristi, & pseudo-
c. 23. prophetæ, & dabunt signa magna, & prodi-
gia, ita ut in errorem inducantur (si fieri
potest) etiam electi.
25 Ecce prædixi vobis.
26 Si ergo dixerint vobis: Ecce in deserto
est, nolite exire: ecce in penetralibus, no-
lite credere.
27 Sicut enim fulgur exit ab oriente, &
paret usque in occidentem; ita erit & ad-
C ventus Filii hominis.
* Luc. 28 * Ubicumque fuerit corpus, illic con-
17.g.37. gregabuntur & aquilæ.
* Isaiæ 29 * Statim autem post tribulationem die-
13.b.10. rum illorum sol obscurabitur, & luna non
Ezech. dabit lumen suum, & stellæ cadent de cælo,
32. b.7. & virtutes cælorum commovebuntur.
Joel. 2. 30 Et tunc parebit signum Filii hominis in
b.10.& cælo: & tunc plangent omnes tribus terræ: * &
3. c.15. videbunt Filium hominis venientem in nubi-
Marc. bus cæli cum virtute multa, & majestate.
13.c.24. 31 * Et mittet Angelos suos cum tuba, &
Luc.21. voce magna: & congregabunt electos ejus a
e. 25. quatuor ventis, a summis cælorum usque ad
* Apoc. terminos eorum.
1. b. 7. 32 Ab arbore autem fici discite parabolam:
* 1.Cor. cum jam ramus ejus tener fuerit, & folia
15.g.52. nata, scitis, quia prope est æstas;
1.Thes. 33 Ita & vos cum videritis hæc omnia,
4. d.15. scitote, quia prope est in januis.
34 Amen dico vobis, quia non præteribit
generatio hæc, donec omnia hæc fiant.
*Marc. 35 * Cælum, & terra transibunt, verba
13.d.31. autem

autem mea non præteribunt.
36 De die autem illa, & hora nemo scit,
neque angeli cælorum, nisi solus Pater.
37 * Sicut autem in diebus Noe, ita erit * Gen.
& adventus Filii hominis. 7. b. 7.
38 Sicut enim erant in diebus ante dilu- Luc.17.
vium comedentes, & bibentes, nubentes, f. 26.
& nuptui tradentes, usque ad eum diem,
quo intravit Noe in arcam,
39 Et non cognoverunt, donec venit di- D
luvium, & tulit omnes; ita erit & adven-
tus Filii hominis.
40 Tunc duo erunt in agro: unus assume-
tur, & unus relinquetur.
41 Duæ molentes in mola: una assume-
tur, & una relinquetur.
42 Vigilate ergo, quia nescitis, qua hora
Dominus vester venturus sit.
43 Illud autem scitote, * quoniam si sciret pa- *Marc.
terfamilias qua hora fur venturus esset, vigila- 13.d 33.
ret utique, & non sineret perfodi domum suam. Luc.12.
44 Ideo & vos estote parati, quia qua ne- e. 39.
scitis hora Filius hominis venturus est.
45 Quis, putas, est fidelis servus, & prudens,
quem constituit dominus suus super familiam
suam, ut det illis cibum in tempore?
46 * Beatus ille servus, quem cum venerit * Apoc.
dominus ejus, invenerit sic facientem. 16.c.15.
47 Amen dico vobis, quoniam super omnia
bona sua constituet eum.
48 Si autem dixerit malus servus ille in cor-
de suo: Moram facit dominus meus venire:
49 Et cœperit percutere conservos suos,
manducet autem, & bibat cum ebriosis;
50 Veniet dominus servi illius in die, qua
non sperat, & hora, qua ignorat:
51 Et dividet eum, partemque ejus ponet
cum hypocritis. * Illic erit fletus, & stridor * Supr.
dentium. 13.f.42.
Inf. 25.
c. 30.

CAPUT XXV.

Parabolas proponit de decem virginibus, ac talentis distributis servis; quorum dominus peregre rediens singulos præmiat, aut punit juxta ipsorum merita: extremum judicium ponit ob oculos, & causas præmiationis bonorum, ac punitionis malorum.

1 TUnc simile erit regnum cælorum decem A
virginibus: quæ accipientes lampades
suas exierunt obviam sponso, & sponsæ.

2 Quin-

2 Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes:
3 Sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum:
4 Prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.
5 Moram autem faciente sponso, dormitaverunt omnes, & dormierunt.
6 Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite obviam ei.
7 Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornaverunt lampades suas.
8 Fatuæ autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur.
9 Responderunt prudentes, dicentes: Ne forte non sufficiat nobis, & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis.
10 Dum autem irent emere, venit sponsus: & quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias, & clausa est janua.
11 Novissime vero veniunt & reliquæ virgines, dicentes: domine, domine, aperi nobis.
12 At ille respondens, ait: Amen dico vobis, nescio vos.
13 * Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam.
*Marc. 14 * Sicut enim homo peregre proficiscens
13, 6, vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua;
33. 15 Et uni dedit quinque talenta, alii au-
* Luc. tem duo, alii vero unum, unicuique secundum
19 b.12. propriam virtutem, & profectus est statim.
B 16 Abiit autem qui quinq; talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinq;
17 Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo.
18 Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui.
19 Post multum vero temporis venit dominus servorum illorum, & posuit rationem cum eis.
20 Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.
21 Ait illi dominus ejus: Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui.
22 Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum.

23 Ait illi dominus ejus: Euge serve bone, &
fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super
multa te constituã, intra in gaudium Dñi tui.
24 Accedens autem & qui unum talentum
acceperat, ait: domine, scio, quia homo du-
rus es, metis ubi non seminasti, & congre-
gas ubi non sparsisti:
25 Et timens abii: & abscondi talentum tu-
um in terra: ecce habes quod tuum est.
26 Respondens autem dominus ejus, dixit ei: C
Serve male, & piger, sciebas, quia meto ubi
non semino, & congrego ubi non sparsi:
27 Oportuit ergo te committere pecuniam
meam nummulariis, & veniens ego recepis-
sem utique quod meum est cum usura.
28 Tollite itaque ab eo talentum, & date
ei, qui habet decem talenta.
29 * Omni enim habenti dabitur, & abun- *Supr.*
dabit: ei autem, qui non habet, & quod vi- *13.b.12.*
detur habere, auferetur ab eo. *Marc.*
30 Et inutilem servum ejicite in tenebras *4.c.25.*
exteriores: illic erit fletus, & stridor dentium. *Luc. 8.*
31 Cum autem venerit Filius hominis in ma- *c.18.&*
jestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc *19. d.*
sedebit super sedem majestatis suæ. *25.*
32 Et congregabuntur ante eum omnes gen-
tes, & separabit eos ab invicem, sicut pastor
segregat oves ab hœdis:
33 Et statuet oves quidem a dextris suis,
hœdos autem a sinistris.
34 Tunc dicet rex his, qui a dextris ejus e-
runt: Venite benedicti Patris mei, possidete pa-
ratum vobis regnum a constitutione mundi.
35 * Esurivi enim, & dedistis mihi man- * *Isaiæ*
ducare, sitivi, & dedistis mihi bibere: hos- *58. c.7.*
pes eram, & collegistis me: *Ezech.*
36 Nudus, & cooperuistis me: * infirmus, *18. b.7.*
& visitastis me: in carcere eram, & venistis *& d.16.*
ad me. **Eccli.*
37 Tunc respondebunt ei justi, dicentes: Do- *7. d.39.*
mine, quando te vidimus esurientem, & pa-
vimus te: sitientem, & dedimus tibi potum?
38 Quando autem te vidimus hospitem, & col- D
legimus te: aut nudum, & cooperuimus te?
39 Aut quando te vidimus infirmum, aut in
carcere, & venimus ad te?
40 Et respondens rex dicet illis: Amen di-
co vobis, quamdiu fecistis uni ex his fratri-
bus meis minimis, mihi fecistis.
41 Tunc dicet & his, qui a sinistris erunt: * * *Psal.*
Discedite a me maledicti in ignem æternum, *6. b. 9.*
qui paratus est diabolo, & angelis ejus. *Supr.7.*

c. 23. 42 Esurivi enim, & non dedistis mihi mandu-
Luc.13. care: sitivi, & non dedistis mihi potum:
f. 27. 43 Hospes eram, & non collegistis me: nu-
dus, & non cooperuistis me: infirmus, & in
carcere, & non visitastis me.
44 Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Dñe,
quando te vidimus esurientem, aut sitientem,
aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut
in carcere, & non ministravimus tibi?
45 Tunc respondebit illis, dicens: Amen
dico vobis: Quamdiu non fecistis uni de
minoribus his, nec mihi fecistis.
* Joan. 46 * Et ibunt hi in supplicium æternum,
5. e.20. justi autem in vitam æternam.
Dan.12.
a. 2.

CAPUT XXVI.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Jesu; qui unguento pretioso a muliere perfunditur, murmurantibus discipulis: venditur a Juda; de cujus proditione discipulis in cœna loquitur, in qua panem in corpus suum, & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis: prædicit omnes scandalizandos, trinamque Petri negationem: & post trinam orationem capitur a Judæis; quorum uni Petrus abscidit auriculam: discipulis fugientibus, coram Caipha a falsis testibus accusatus, mortisque reus judicatus, conspuitur ac cæditur, & ter a Petro negatur.

A 1 ET factum est: cum consummasset Jesus
sermones hos omnes, dixit discipulis suis:
* Marc. 2 * Scitis, quia post biduum Pascha fiet, &
14. a.1. filius hominis tradetur, ut crucifigatur.
Luc.22. 3 Tunc congregati sunt principes sacerdo-
a. 1. tum, & seniores populi in atrium principis
sacerdotum, qui dicebatur Caiphas:
4 Et consilium fecerunt, ut Jesum dolo te-
nerent, & occiderent.
5 Dicebant autem: Non in die festo, ne
forte tumultus fieret in populo.
* Joan. 6 * Cum autem Jesus esset in Bethania in
11. a.2. domo Simonis leprosi,
& 12. 7 Accessit ad eum mulier habens alabastrum
a. 3. unguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius
Marc. recumbentis.
14. a.3. 8 Videntes autem discipuli, indignati sunt
dicentes: Ut quid perditio hæc?
9 Potuit enim istud venumdari multo, & da-
ri pauperibus.
10 Sciens autem Jesus, ait illis: Quid mo-
lesti

feſſi eſtis huic mulieri? opus enim bonum operata eſt in me;
11 Nam ſemper pauperes habetis vobiſcum: me autem non ſemper habetis.
12 Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit.
13 Amen dico vobis, ubicumque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur & quod hæc fecit in memoriam ejus.
14 * Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iſcariotes, ad principes ſacerdotum, *Marc. 14. b. 10.
15 Et ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi conſtituerunt ei triginta argenteos. Luc. 22. a. 4.
16 Et exinde quærebat opportunitatem, ut eum traderet.
17 * Prima autem die azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Jeſum, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha? *Marc. 14. b. 12. Luc. 22. a. 7.
18 At Jeſus dixit: Ite in civitatem ad quemdam, & dicite ei: Magiſter dicit: Tempus meum prope eſt: apud te facio Paſcha cum diſcipulis meis.
19 Et fecerunt diſcipuli, ſicut conſtituit illis Jeſus, & paraverunt Paſcha.
20 * Veſpere autem facto, diſcumbebat cum duodecim diſcipulis ſuis. *Marc. 14. b. 17. Luc 22. b. 14.
21 Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, * quia unus veſtrum me traditurus eſt.
22 Et contriſtati valde cœperunt ſinguli dicere: Numquid ego ſum, Domine? * Joan. 13. c. 21.
23 At ipſe reſpondens ait: Qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet.
24 Filius quidem hominis vadit, * ſicut ſcriptum eſt de illo: væ autem homini illi, per quem filius hominis tradetur: bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille. * Pſal. 40. b. 10.
25 Reſpondens autem Judas, qui tradidit eum, dixit: Numquid ego ſum Rabbi? Ait illi: Tu dixiſti:
26 * Cœnantibus autem eis, accepit Jeſus panem, & benedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & ait: Accipite, & comedite: hoc eſt corpus meum: * 1. Cor. 11. c. 24.
27 Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.
28 Hic eſt enim ſanguis meus novi teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.
29 Dico autem vobis: non bibam amodo de hoc genimine vitis uſque in diem illum, cũ illud bibam vobiſcum novũ in regno Patris mei.
30 Et

30 Et hymno dicto, exierunt in montem
*Marc. Oliveti.
14.c.27. 31 Tunc dicit illis Jesus: * Omnes vos
Joan. scandalum patiemini in me in ista nocte.
16. d. Scriptum est enim: * Percutiam pastorem,
32. & dispergentur oves gregis.
*Zach. 32 Postquam autem resurrexero, * præce-
13. c.7. dam vos in Galilæam.
*Marc. 33 Respondens autem Petrus, ait illi: Et
14.c.28. si omnes scandalizati fuerint in te, ego
& 16. numquam scandalizabor.
b. 7. 34 Ait illi Jesus: *Amen dico tibi, quia in hac
*Marc. nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis.
14.c.30. 35 Ait illi Petrus: * Etiamsi oportuerit me
Joan. mori tecum, non te negabo. Similiter &
omnes discipuli dixerunt.
13.d.38. 36 Tunc venit Jesus cum illis in villam, quæ
D dicitur Gethsemani, & dixit discipulis suis:
*Marc. Sedete hic, donec vadam illuc, & orem.
14.d.31. 37 Et assumpto Petro, & duobus filiis Zebe-
Luc.22. dæi, cœpit contristari, & mœstus esse.
d. 33. 38 Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque
ad mortem: sustinete hic, & vigilate mecum.
39 Et progressus pusillum procidit in faciem
suam, orans, & dicens: Pater mi, si possi-
bile est, transeat a me calix iste. Verum-
tamen non sicut ego volo, sed sicut tu.
40 Et venit ad discipulos suos, & invenit
eos dormientes, & dicit Petro: Sic non po-
tuistis una ora vigilare mecum?
41 Vigilate, & orate, ut non intretis in
tentationem. Spiritus quidem promptus est,
caro autem infirma.
42 Iterum secundo abiit, & oravit dicens:
Pater mi, si non potest hic calix transire,
nisi bibam illum, fiat voluntas tua.
43 Et venit iterum, & invenit eos dor-
mientes; erant enim oculi eorum gravati.
44 Et relictis illis, iterum abiit, & oravit
E tertio, eumdem sermonem dicens.
45 Tunc venit ad discipulos suos, & di-
cit illis: Dormite jam, & requiescite: ecce
appropinquavit hora, & Filius hominis tra-
detur in manus peccatorum.
46 Surgite, eamus: ecce appropinquavit
qui me tradet.
*Marc. 47 * Adhuc eo loquente, ecce Judas unus
14.c.43. de duodecim venit, & cum eo turba multa
Luc.22. cum gladiis, & fustibus, missi a princip-
e. 47. bus sacerdotum, & senioribus populi.
Joan. 48 Qui autem tradidit eum, dedit illis si-
18. a.3. gnum, dicens: Quemcumque osculatus fue-

to, ipſe eſt, tenete eum.
49 Et confeſtim accedens ad Jeſum, dixit:
Ave Rabbi. Et oſculatus eſt eum.
50 Dixitque illi Jeſus: Amice, ad quid
veniſti? Tunc acceſſerunt, & manus inje-
cerunt in Jeſum, & tenuerunt eum.
51 Et ecce unus ex his, qui erant cum Je-
ſu, extendens manum, exemit gladium
ſuum, & percutiens ſervum principis ſacer-
dotum amputavit auriculam ejus.
52 Tunc ait illi Jeſus: Converte gladium
tuum in locum ſuum. * Omnes enim, qui
acceperint gladium, gladio peribunt. *Gen. 9. b. 6.
53 An putas, quia non poſſum rogare pa- Apoc.
trem meum, & exhibebit mihi modo plus- 13. c. 10.
quam duodecim legiones Angelorum?
54 * Quomodo ergo implebuntur Scriptu- * Iſaiæ
ræ, quia ſic oportet fieri? 53. c. 10.
55 In illa hora dixit Jeſus turbis: Tamquam
ad latronem exiſtis cum gladiis, & fuſtibus
comprehendere me: quotidie apud vos ſedebam
docens in templo, & non me tenuiſtis.
56 Hoc autem totum factum eſt, * ut ad- F
implerentur Scripturæ prophetarum. Tunc * Thr.
diſcipuli omnes, * relicto eo, fugerunt. 4. d. 20.
57 * At illi tenentes Jeſum, duxerunt ad *Marc.
Caipham principem ſacerdotum, ubi Scribæ 14. e. 50.
& ſeniores convenerant. * Luc.
58 Petrus autem ſequebatur eum a longe, uſq; 22 f. 54.
in atrium principis ſacerdotum. Et ingreſſus Joan.
intro, ſedebat cum miniſtris, ut videret finem. 18. d. 24.
59 Principes autem ſacerdotum, & omne
concilium quærebant falſum teſtimonium
contra Jeſum, ut eum morti traderent:
60 Et non invenerunt, cum multi falſi
teſtes acceſſiſſent. Noviſſime autem venerunt
duo falſi teſtes,
61 Et dixerunt: Hic dixit: * Poſſum de- * Jo[illegible]
ſtruere templum Dei, & poſt triduum re- 2. c. 19.
ædificare illud.
62 Et ſurgens princeps ſacerdotum, ait
illi: Nihil reſpondes ad ea, quæ iſti adver-
ſum te teſtificantur?
63 Jeſus autem tacebat. Et princeps ſacer-
dotum ait illi: Adjuro te per Deum vivum, ut
dicas nobis, ſi tu es Chriſtus filius Dei.
64 Dicit illi Jeſus: Tu dixiſti. Verumta-
men dico vobis: * amodo videbitis filium * Supr.
hominis ſedentem a dextris virtutis Dei, & 16. d. 27.
venientem in nubibus cæli. Rom.
65 Tunc princeps ſacerdotum ſcidit veſtimen- 14. b. 10.
ta ſua, dicens: Blaſphemavit: quid adhuc ege- 1. Theſ.
F mus 4. d. 15

mus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam:
C 66 Quid vobis videtur? At illi respon-
dentes dixerunt: Reus est mortis.
* *Isaiæ* 67 * Tunc exspuerunt in faciem ejus, &
50. c.6. colaphis eum ceciderunt, alii autem palmas
Marc. in faciem ejus dederunt,
14.g.65. 68 Dicentes: Prophetiza nobis, Christe,
quis est qui te percussit?
* *Luc.* 69 * Petrus vero sedebat foris in atrio: &
22.f.55. accessit ad eum una ancilla, dicens: Et tu
Joan. cum Jesu Galilæo eras.
18.c.17. 70 At ille negavit coram omnibus, di-
cens: Nescio quid dicis.
71 Exeunte autem illo januam, vidit eum
alia ancilla, & ait his, qui erant ibi: Et
hic erat cum Jesu Nazareno.
72 Et iterum negavit cum juramento:
quia non novi hominem.
73 Et post pusillum accesserunt qui stabant,
& dixerunt Petro: Vere & tu ex illis es:
nam & loquela tua manifestum te facit.
74 Tunc cœpit detestari, & jurare, quia non
novisset hominẽ. Et continuo gallus cantavit.
75 Et recordatus est Petrus verbi Jesu, quod
dixerat: Prius quam gallus cantet, ter me
negabis. Et egressus foras, flevit amare.

CAPUT XXVII.

Judas relatis argenteis, laqueo se suspendit: Jesus coram Pilato accusatus non respondet: uxor autem Pilati dicit ipsum justum: præeligitur tamen Barabbas: Pilatus lotis manibus Jesum flagellatum tradit crucifigendum: qui a militibus multipliciter illusus, ducitur ad crucifigendum: & felleo vino potatus, inter latrones crucifigitur, divisis ipsius vestimentis: & a variis multæ jactantur in ipsum blasphemiæ: suboriuntur tenebræ; & clamans Jesus Eli, acetoque potatus, cum clamore expirat, ac signa varia fiunt: corpus Jesu a Joseph sepultum, custoditur a militibus.

A 1 MAne autem facto, consilium inierunt
omnes principes sacerdotum, & se-
niores populi adversus Jesum, ut eum mor-
ti traderent.
**Marc.* 2 * Et vinctum adduxerunt eum, & tradi-
15. a.1. derunt Pontio Pilato præsidi.
*Luc.*23. 3 Tunc videns Judas, qui eum tradidit,
a. 1. quod damnatus esset, pœnitentia ductus re-
tulit

tulit triginta argenteos principibus sacerdo- *Joan.*
tum, & senioribus, 18.c.28.
4 Dicens: Peccavi tradens sanguinem ju-
stum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris.
5 Et projectis argenteis in templo, reces-
sit, * & abiens laqueo se suspendit, *Act. 1.
6 Principes autem sacerdotum, acceptis 1. c. 18.
argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in
corbonam, quia pretium sanguinis est.
7 Consilio autem inito, emerunt ex illis
agrum figuli in sepulturam peregrinorum.
8 * Propter hoc vocatus est ager ille Ha- *Act. 1.
celdama, hoc est ager sanguinis, usque in c. 19.
hodiernum diem.
9 Tunc impletum est quod dictum est per B
Jeremiam prophetam, dicentem: * Et acce- *Zach.
perunt triginta argenteos pretium appretia- 11. c. 12.
ti, quem appretiaverunt a filiis Israel:
10 Et dederunt eos in agrum figuli, sicut
constituit mihi Dominus,
11 Jesus autem stetit ante præsidem, * & *Marc.
interrogavit eum præses, dicens: Tu es Rex 15. a. 2.
Judæorum? Dicit illi Jesus: Tu dicis. *Luc.* 3.
12 Et cum accusaretur a principibus sacer- a. 3.
dotum, & senioribus, nihil respondit. *Joan.* 2.
13 Tunc dicit illi Pilatus: Non audis 18. c. 33.
quanta adversum te dicunt testimonia?
14 Et non respondit ei ad ullum verbum,
ita ut miraretur præses vehementer.
15 Per diem autem solemnem consueverat
præses populo dimittere unum vinctum, quem
voluissent.
16 Habebat autem tunc vinctum insignem,
qui dicebatur Barabbas.
17 Congregatis ergo illis dixit Pilatus:
Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an
Jesum, qui dicitur Christus?
18 Sciebat enim, quod per invidiam tra- C
didissent eum.
19 Sedente autem illo pro tribunali, misit
ad eum uxor ejus, dicens: Nihil tibi, & ju-
sto illi. Multa enim passa sum hodie per vi-
sum propter eum.
20 * Principes autem sacerdotum, & se- *Marc.
niores persuaserunt populis, ut peterent Ba- 15. b. 11.
rabbam, Jesum vero perderent. *Luc.* 23.
21 Respondens autem præses, ait illis: c. 18.
Quem vultis vobis de duobus dimitti? At il- *Joan.*
li dixerunt: Barabbam. 18. c. 40.
22 Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam *Act.* 3.
de Jesu, qui dicitur Christus? b. 14.
23 Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis
 præses;

præses: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant dicentes: Crucifigatur.
24 Videns autem Pilatus, quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret, accepta aqua, lavit manus coram populo, dicens: Innocens ego sum a sanguine justi hujus: vos videritis.
25 Et respondens universus populus, dixit: Sanguis ejus super nos, & super filios nostros.
26 Tunc dimisit illis Barabbam: Jesum autem flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur.
27 Tunc milites præsidis suscipientes Jesum
*Marc. in prætorium, * congregaverunt ad eum u-
15.b.16. niversam cohortem:
Psalm. 28 Et exuentes eum, chlamydem cocci-
21.c.17. neam circumdederunt ei:
D 29 * Et plectentes coronam de spinis, po-
* Joan. suerunt super caput ejus, & arundinem in
19. a.2. dextera ejus. Et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave rex Judæorum.
30 Et exspuentes in eum acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus.
31 Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum vestimentis ejus, & duxerunt eum, ut crucifigerent.
*Marc. 32 * Exeuntes autem invenerunt hominem
15.b.21. Cyrenæum, nominem Simonem: hunc an-
Luc.23. gariaverunt, ut tolleret crucem ejus.
d. 26. 33 * Et venerunt in locum, qui dicitur Gol-
*Marc. gotha, quod est Calvariæ locus.
15.b.22. 34 Et dederunt ei vinum bibere cum felle
Luc.23. mistum. Et cum gustasset, noluit bibere.
e. 33. 35 Postquam autem crucifixerunt eum, *
Joan. diviserunt vestimenta ejus, sortem mittentes:
19.c.17. ut impleretur quod dictum est per Prophetam
*Marc. dicentem: * Diviserunt sibi vestimenta mea,
15.c.24. & super vestem meam miserunt sortem.
Luc.23. 36 Et sedentes servabant eum.
e. 34. 37 Et imposuerunt super caput ejus cau-
Joa. 19. sam ipsius scriptam: HIC EST JESUS REX
d. 23. JUDÆORUM.
* Psal. 38 Tunc crucifixi sunt cum eo duo latro-
21.c.19. nes, unus a dextris, & unus a sinistris.
E 39 Prætereuntes autem blasphemabant eum moventes capita sua,
* Joan. 40 Et dicentes: * Vah qui destruis templum
2. c.19. Dei, & in triduo illud reædificas! salva temetipsum: si filius Dei es, descende de cruce.
41 Similiter & principes sacerdotum illudentes cum Scribis, & senioribus dicebant:
42 Alios salvos fecit, seipsum non potest
*Sap.2. salvum facere: * si rex Israel est, descendat
d. 18. nunc

nunc de cruce, & credimus ei:
43 * Confidit in Deo: liberet nunc, si vult, eum; dixit enim: Quia filius Dei sum. * Psal. 21. a.9.
44 Idipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.
45 A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam terram, usque ad horam nonam.
46 Et circa horam nonam clamavit Jesus voce magna, dicens: * Eli, Eli, lamma sabbactani? hoc est: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? * Psal. 21. a.2.
47 Quidam autem illic stantes, & audientes, dicebant: Eliam vocat iste.
48 Et continuo currens unus ex eis acceptam spongiam implevit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere. F
49 Ceteri vero dicebant: Sine, videamus, an veniat Elias liberans eum.
50 Jesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum.
51 * Et ecce velum templi scissum est in duas partes a summo usque deorsum, & terra mota est, & petræ scissæ sunt, *2.Par. 3.d.14.
52 Et monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.
53 Et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus, venerunt in sanctam civitatem, & apparuerunt multis.
54 Centurio autem, & qui cum eo erant custodientes Jesum, viso terræmotu, & his, quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes: Vere Filius Dei erat iste.
55 Erant autem ibi mulieres multæ a longe, quæ secutæ erant Jesum a Galilæa ministrantes ei:
56 Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Joseph mater, & mater filiorum Zebedæi.
57 * Cum autem sero factum esset, venit quidam homo dives ab Arimathæa, nomine Joseph, qui & ipse discipulus erat Jesu. *Marc. 15.d 42. Luc.23. g. 50. Joa. 19. g. 38.
58 Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus.
59 Et accepto corpore, Joseph involvit illud in sindone munda.
60 Et posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra. Et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit.
61 Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedentes contra sepulchrum. G
62 Altera autem die, quæ est post Parasceven,

ven, convenerunt principes sacerdotum, & Pharisæi ad Pilatum,
63 Dicentes: Dñe, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgã.
64 Jube ergo custodiri sepulchrum usque in diem tertium, ne forte veniant discipuli ejus, & furentur eum, & dicant plebi: Surrexit a mortuis: & erit novissimus error pejor priore.
65 Ait illis Pilatus: Habetis custodiam, ite, custodite sicut scitis.
66 Illi autem abeuntes munierunt sepulchrum, signantes lapidem, cum custodibus.

CAPUT XXVIII.

Facto terræmotu, exterritisque custodibus, Angelus mulieribus narrat Christi resurrectionem, qui ipsis apparens jubet (sicut & Angelus jusserat) ut discipulis nuntient, quod Dominum in Galilæa visuri sint: milites sepulchri custodes, pecunia corrupti, dicunt corpus Christi furto sublatum: discipuli videntes in Galilæa Dominum, jubentur ire ad docendas & baptizandas omnes gentes.

A 1 VEspere autem sabbati, quæ lucescit in
prima sabbati, venit Maria Magdale-
Marc. 16, a 1. Joa. 20. ꝟ. 11. ne, & altera Maria videre sepulchrum.
2 Et ecce terræmotus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cælo: & accedens revolvit lapidem, & sedebat super eum,
3 Erat autem aspectus ejus sicut fulgur, & vestimentum ejus sicut nix.
4 Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui.
5 Respondens autem angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos; scio enim, quod Jesum, qui crucifixus est, quæritis.
B 6 Non est hic; surrexit enim, sicut dixit. Venite, & videte locum, ubi positus erat Dñs.
7 Et cito euntes dicite discipulis ejus, quia surrexit: & ecce præcedit vos in Galilæam; ibi eum videbitis. Ecce prædixi vobis.
8 Et exierunt cito de monumento cum timore, & gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus.
9 Et ecce Jesus occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.
10 Tunc ait illis Jesus: Nolite timere.
C Ite, nuntiate fratribus meis, ut eant in Galilæam; ibi me videbunt.

11 Quæ

11 Quæ cum abiiſſent, ecce quidam de cuſtodi-
bus venerunt in civitatē, & nuntiaverūt prin-
cipibus ſacerdotum omnia, quæ facta fuerant.
12 Et congregati cum ſenioribus, conſilio
accepto, pecuniam copioſam dederunt mili-
tibus,
13 Dicentes: Dicite, quia diſcipuli ejus
nocte venerunt, & furati ſunt eum, nobis
dormientibus;
14 Et ſi hoc auditum fuerit a præſide,
nos ſuadebimus ei, & ſecuros vos faciemus.
15 At illi accepta pecunia, fecerunt ſicut e-
rant edocti. Et divulgatum eſt verbum iſtud
apud Judæos uſque in hodiernum diem.
16 Undecim autem diſcipuli abierunt in Ga- D
lilæam in montem, ubi conſtituerat illis Jeſus.
17 Et videntes eum adoraverunt: quidam
autem dubitaverunt.
18 Et accedens Jeſus locutus eſt eis, dicens:
Data eſt mihi omnis poteſtas in cęlo, & in terra.
19 * Euntes ergo docete omnes gentes, ba- *Marc.
ptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & 16.c.15.
Spiritus ſancti:
20 Docentes eos ſervare omnia, quæcumque
mandavi vobis: & ecce ego vobiſcum ſum o-
mnibus diebus uſq; ad conſummationem ſeculi.

SANCTUM

JESU CHRISTI

EVANGELIUM

Secundum Marcum.

CAPUT PRIMUM.

Joannes in austeritate vitæ prædicat ac baptizat aqua; Christus vero Spiritu sancto: qui a Joanne baptizatus, cum bestiis agens in deserto, post jejunium quadraginta dierum a satana tentatur; & Joanne tradito, prædicare incipit in Galilæa: vocatisque Simone & Andrea, Jacobo & Joanne Zebedæi, accedit Capharnaum, & reliqua Galilææ loca, ibique prædicans curat socrum Simonis, & leprosum, quem mittit ad sacerdotes, plurimosque dæmoniacos ac male habentes, cum magna omnium admiratione.

A 1 INitium Evangelii Jesu Christi Filii
Dei.
2 Sicut scriptum est in Isaia pro-
* Mal. pheta: * Ecce ego mitto angelum
3. a. 1. meum ante faciem tuam, qui præ-
* Isaiæ parabit viam tuam ante te.
40. a. 3. 3 * Vox clamantis in deserto: Parate viam
Matth. Domini, rectas facite semitas ejus.
3. a. 3. 4 Fuit Joannes in deserto baptizans, &
Luc. 3. prædicans baptismum pœnitentiæ in remis-
b. 4. sionem peccatorum.
Joan. 1. 5 * Et egrediebatur ad eum omnis Judææ
c. 23. regio, & Jerosolymitæ universi, & baptiza-
*Matt. bantur ab illo in Jordanis flumine, confi-
3. a. 5. tentes peccata sua.
* Matt. 6 * Et erat Joannes vestitus pilis cameli, &
3. a. 4. zona pellicea circa lumbos ejus, * & locustas, &
*Levit. mel sylvestre edebat. Et prædicabat dicens:
11. c. 22. 7 * Venit fortior me post me, cujus non
*Matt. sum dignus procumbens solvere corrigiam
3. c. 11. calceamentorum ejus.
Luc. 3. 8 * Ego baptizavi vos aqua, ille vero ba-
d. 16. ptizabit vos Spiritu sancto.
Joan. 1. 9 Et factum est: in diebus illis venit Je-
d. 27. sus a Nazareth Galilææ, & baptizatus est a
*Act. 1. Joanne in Jordane.
a. 5. & 10 Et statim ascendens de aqua vidit cæ-
2. a. 4. los apertos, * & Spiritum tamquam colum-

bam

bam descendentem, & manentem in ipso. & 11.
11 Et vox facta est de cælis: Tu es filius b.15.&
meus dilectus, in te complacui.
12 * Et statim Spiritus expulit eum in de- 19. a.4.
sertum. B
13 Et erat in deserto quadraginta diebus, & * Luc.
quadraginta noctibus: & tentabatur a satana: 3. d.22.
eratq; cum bestiis, & angeli ministrabant illi. Joan. 1.
14 * Postquam autem traditus est Joannes, d. 32.
venit Jesus in Galilæam prædicans Evange- * Matt.
lium regni Dei, 4. a. 1.
15 Et dicens: Quoniam impletum est tem- Luc. 4.
pus, & appropinquavit regnum Dei: pœni- a. 1.
temini, & credite Evangelio. *Matt.
16 * Et præteriens secus Mare Galilææ, vidit 4. b.12.
Simonem, & Andream fratrem ejus mitten- Luc. 4.
tes retia in mare, (erant enim piscatores) b. 14.
17 Et dixit eis Jesus: Venite post me, & Joan. 4.
faciam vos fieri piscatores hominum. f. 43.
18 Et protinus relictis retibus, secuti sunt eū. * Matt.
19 Et progressus inde pusillum vidit Jaco- 4. c.18.
bum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus, & Luc. 5.
ipsos componentes retia in navi: a. 2.
20 Et statim vocavit illos. Et relicto pa-
tre suo Zebedæo in navi cum mercenariis,
secuti sunt eum.
21 * Et ingrediuntur Capharnaum: & statim *Matt.
sabbatis ingressus in synagogam docebat eos 4. b.13.
22 * Et stupebant super doctrina ejus; erat Luc. 4.
enim docens eos, quasi potestatem habens, c. 31.
& non sicut Scribæ. C
23 * Et erat in synagoga eorum homo in *Matt.
spiritu immundo: & exclamavit 7 d.28.
24 Dicens: Quid nobis, & tibi Jesu Nazarene? Luc. 4.
venisti perdere nos? scio qui sis, Sanctus Dei. c. 32.
25 Et comminatus est ei Jesus, dicens; * Luc.
Obmutesce, & exi de homine. 4. e.33.
26 Et discerpens eum spiritus immundus,
& exclamans voce magna exiit ab eo.
27 Et mirati sunt omnes, ita ut conquirerent
inter se dicentes: Quidnam est hoc? quænam
doctrina hæc nova? quia in potestate etiam
spiritibus immundis imperat, & obediunt ei.
28 Et processit rumor ejus statim in omnem
regionem Galilææ.
29 * Et protinus egredientes de synagoga,
venerunt in domum Simonis, & Andreæ *Matt.
cum Jacobo, & Joanne. 8. b.14.
30 Decumbebat autem socrus Simonis fe- Luc. 4.
bricitans: & statim dicunt ei de illa. g. 38.
31 Et accedens elevavit eam, apprehensa
manu

manu ejus: & continuo dimisit eam febris, & ministrabat eis.
32 Vespere autem facto, cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male habentes, & dæmonia habentes:
33 Et erat omnis civitas congregata ad januã.
34 Et curavit multos, qui vexabantur variis
* Luc. languoribus, * & dæmonia multa ejiciebat, &
4. f 41. non sinebat ea loqui, quoniam sciebant eum.
35 Et diluculo valde surgens, egressus abiit in desertum locum, ibique orabat.
36 Et prosecutus est eum Simon, & qui cum illo erant.
D 37 Et cum invenissent eum, dixerunt ei: Quia omnes quærunt te.
38 Et ait illis: Eamus in proximos vicos, & civitates, ut & ibi prædicem; ad hoc enim veni.
39 Et erat prædicans in synagogis eorum, & in omni Galilæa, & dæmonia ejiciens.
Matt. 40 Et venit ad eum leprosus deprecans eum:
8. a 2. & genu flexo dixit ei: Si vis, potes me mũdare.
Luc. 5, 41 Jesus autem misertus ejus extendit ma-
ß. 12. num suam, & tangens eum, ait illi: Volo: Mundare.
42 Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est.
43 Et comminatus est ei, statimque ejecit illum:
44 Et dicit ei: Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te principi sacerdotum, & of-
* Lev. fer pro emundatione tua, * quæ præcepit
14. a. 2. Moyses in testimonium illis.
45 At ille egressus cœpit prædicare, & diffamare sermonem, ita ut jam non posset manifeste introire in civitatem, sed foris in desertis locis esset, & conveniebant ad eum undique.

CAPUT II.

Murmurantibus Scribis, quod Paralytico per tectum in grabato demisso, diceret remitti peccata, jubens ipsum ferre grabatum, sanat eum: apud Levin, quem ad se sequendum vocaverat, discumbens cum pluribus publicanis, rationem dicit, murmurantibus Pharisæis, quare cum peccatoribus conversetur, & cur ipsius discipuli non jejunent; quos etiam spicas sabbato vellentes excusat.

A 1 ET iterum intravit Capharnaum post dies,
Matth. 2 Et auditum est, quod in domo esset, &
9. a, 1. convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam: & loquebatur eis verbum.
3 * Et

3 * Et venerunt ad eum ferentes paralyti- * *Luc.*
cum, qui à quatuor portabatur: *5. d.18.*
4 Et cum non possent offerre eum illi præ
turba, nudaverunt tectum, ubi erat: & pa-
tefacientes submiserunt grabatum, in quo
paralyticus jacebat.
5 Cum autem vidisset Jesus fidem illorum, ait
paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.
6 Erant autem illic quidam de Scribis se-
dentes, & cogitantes in cordibus suis:
7 Quid hic sic loquitur? blasphemat. * Quis * *Job.*
potest dimittere peccata, nisi solus Deus? *14. a.4.*
8 Quo statim cognito Jesus spiritu suo, *Isai.43.*
quia sic cogitarent intra se, dicit illis: Quid *d. 25.*
ista cogitatis in cordibus vestris?
9 Quid est facilius dicere paralytico: Di-
mittuntur tibi peccata; an dicere: Surge,
tolle grabatum tuum, & ambula?
10 Ut autem sciatis, quia filius hominis **B**
habet potestatem in terra dimittendi pecca-
ta, (ait paralytico)
11 Tibi dico: Surge, tolle grabatum tuum,
& vade in domum tuam.
12 Et statim surrexit ille, & sublato gra-
bato, abiit coram omnibus, ita ut mirarен-
tur omnes, & honorificarent Deum, dicen-
tes: Quia nunquam sic vidimus.
13 Et egressus est rursus ad mare: omnisque
turba veniebat ad eum, & docebat eos.
14 * Et cum præteriret, vidit Levi Alphæi **Matt.*
sedentem ad telonium, & ait illi: Sequere *9. b. 9.*
me. Et surgens secutus est eum. *Luc. 5.*
15 Et factum est, cum accumberet in domo *c. 27.*
illius, multi publicani, & peccatores simul dis-
cumbebant cum Jesu, & discipulis ejus; erant
enim multi, qui & sequebantur eum.
16 Et Scribæ, & Pharisæi videntes, quia mandu-
caret cum publicanis, & peccatoribus, dicebant **C**
discipulis ejus: Quare cum publicanis, & pecca-
toribus manducat, & bibit Magister vester?
17 * Hoc audito Jesus ait illis: Non necesse * *1.*
habent sani medico, sed qui male habent: non *Tim.1.*
enim veni vocare justos, sed peccatores. *d. 15.*
18 Et erant discipuli Joannis, & Pharisæi je-
junantes: & veniunt, & dicunt illi: Quare
discipuli Joannis, & Pharisæorum jejunant,
tui autem discipuli non jejunant?
19 Et ait illis Jesus: Numquid possunt filii
nuptiarum, quamdiu sponsus cum illis est,
jejunare? Quanto tempore habent secum
sponsum, non possunt jejunare.
20 * Venient autem dies, cum auferetur ab eis **Matt.*
spon-

c. b. 15. sponsus: & tunc jejunabunt in illis diebus.
Luc. 5. 21 Nemo assumentum panni rudis assuit ve-
g. 35. stimento veteri: alioquin aufert supplementum
novum a veteri, & major scissura fit.
D 22 Et nemo mittit vinum novum in utres
veteres: alioquin dirumpet vinum utres, &
vinum effundetur, & utres peribunt: sed vi-
num novum in utres novos mitti debet.
* Matt. 23 * Et factum est iterum, cum Dominus
12. a. 1. sabbatis ambularet per sata, & discipuli ejus
Luc. 6. cœperunt progredi, & vellere spicas.
a. 1. 24 Pharisæi autem dicebant ei: Ecce, quid
faciunt sabbatis quod non licet?
25 Et ait illis: * Numquid legistis, quid
* 1. Reg. fecerit David, quando necessitatem habuit,
21. b. 6. & esuriit ipse, & qui cum eo erant?
26 Quomodo introivit in domum Dei sub
Abiathar principe sacerdotum, & panes pro-
positionis manducavit, quos non licebat man-
ducare, * nisi sacerdotibus, & dedit eis, qui
* Lev. cum eo erant?
24. b. 5. 27 Et dicebat eis: Sabbatum propter homi-
nem factum est, & non homo propter sabbatum.
28 Itaque Dominus est filius hominis, etiam
sabbati.

CAPUT III.

Postquam manum aridam curaverat, Pharisæorum cedens machinationi secedit, turbis undique ad ipsum confluentibus; quarum infirmos curat: duodecim a se electos (qui hic recensentur) mittit ad prædicandum, data ipsis potestate super infirmitates ac dæmonia: Scribas blasphemantes ipsum in Beelzebub ejicere dæmonia convincit falsitatis, dicens, blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & quæ sint mater & fratres ejus.

A 1 ET introivit iterum in synagogam: &
Matt. erat ibi homo habens manum aridam.
12. a. 9. 2 Et observabant eum, si sabbatis curaret,
Luc. 6. ut accusarent illum.
a. 6. 3 Et ait homini habenti manum aridam:
Surge in medium.
4 Et dicit eis: Licet sabbatis benefacere,
an male? animam salvam facere, an perde-
re? At illi tacebant.
5 Et circumspiciens eos cum ira, contrista-
tus super cæcitate cordis eorum, dicit homi-
ni: Extende manum tuam. Et extendit, &
restituta est manus illi.

6 * Ex-

6 * Exeuntes autem Pharisæi, statim cum Herodianis consilium faciebant adversus eum, quomodo eum perderent. *Matt. 12. b. 14.
7 Jesus autem cum discipulis suis secessit ad mare: & multa turba a Galilæa, & Judæa secuta est eum,
8 Et ab Jerosolymis, & ab Idumæa, & trans Jordanem: & qui circa Tyrum, & Sidonem, multitudo magna, audientes, quæ faciebat, venerunt ad eum.
9 Et dixit discipulis suis, ut navicula sibi deserviret propter turbam, ne comprimerent eum.
10 Multos enim sanabat, ita ut irruerent in eum, ut illum tangerent quotquot habebant plagas. B
11 Et spiritus immundi, cum illum videbant, procidebant ei, & clamabant dicentes.
12 Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis, ne manifestarent illum.
13 * Et ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse: & venerunt ad eum. *Matt. 10. a...
14 Et fecit, ut essent duodecim cum illo, & ut mitteret eos prædicare. Luc. 6. b. 13.
15 * Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, & ejiciendi dæmonia: *Luc. 9. b. 1. & 2.
16 Et imposuit Simoni nomen Petrus:
17 Et Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem Jacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est Filii tonitrui:
18 Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi, & Thaddæum, & Simonem Cananæum, C
19 Et Judam Iscariotem, qui & tradidit illum.
20 Et veniunt ad domum: & convenit iterum turba, ita ut non possent neq; panē manducare.
21 Et cum audissent sui, exierunt tenere eum; dicebant enim: Quoniam in furorem versus est.
22 Et scribæ, qui ab Jerosolymis descenderant, dicebant: * Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe dæmoniorum ejicit dæmonia. *Matt. 9. d. 34.
23 Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest satanas satanam ejicere?
24 Et si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare.
25 Et si domus super semetipsam dispertiatur, non potest domus illa stare.
26 Et si satanas consurrexerit in semetipsum, dispertitus est, & non poterit stare, sed finem habet.
27 Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi prius fortem alliget, &

tunc domum ejus diripiet.
D 28 * Amen dico vobis, quoniam omnia di-
* Matt. mittentur filiis hominum peccata, & blas-
12 c.31. phemiæ, quibus blasphemaverint.
Luc.12 29 Qui autem blasphemaverit in Spiritum
b. 10. sanctum, non habebit remissionem in æter-
1.Joan. num, sed reus erit æterni delicti.
5.d.16. 30 Quoniam dicebant: Spiritum immun-
dum habet.
31 * Et veniunt mater ejus & fratres: & fo-
* Matt. ris stantes miserunt ad eum vocantes eum:
12.d.46. 32 Et sedebat circa eum turba: & dicunt ei:
Luc. 8. Ecce mater tua, & fratres tui foris quærunt te.
c. 19. 33 Et respondens eis ait: Quæ est mater
mea, & fratres mei?
34 Et circumspiciens eos, qui in circuitu ejus
sedebant, ait: Ecce mater mea, & fratres mei:
35 Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic
frater meus, & soror mea, & mater est.

CAPUT IV.

Parabolam proponit seminatoris, quam discipulis declarat: lucernam dicit super candelabrum ponendam; addens parabolas de semine in terram jacto, quod excrescit dormiente eo, qui seminavit, & de grano sinapis: discipulis autem seorsim omnia interpretatur: in navi a somno excitatus tempestatem maris sedat.

A 1 ET iterum cœpit docere ad mare: &
Matt. congregata est ad eum turba multa,
13.a.1. ita ut navim ascendens sederet in mari, &
Luc. 8. omnis turba circa mare super terram erat.
a. 4. 2 Et docebat eos in parabolis multa, & di-
cebat illis in doctrina sua:
3 Audite: ecce exiit seminans ad semi-
nandum.
4 Et dum seminat, aliud cecidit circa viam,
& venerunt volucres cæli, & comederunt illud.
5 Aliud vero cecidit super petrosa, ubi non
habuit terram multam: & statim exortum est,
quoniam non habebat altitudinem terræ:
6 Et quando exortus est sol, exæstuavit:
& eo quod non habebat radicem, exaruit.
7 Et aliud cecidit in spinas: & ascende-
runt spinæ, & suffocaverunt illud, & fru-
ctum non dedit.
8 Et aliud cecidit in terram bonam: &
dabat fructum ascendentem, & crescentem,
& afferebat unum triginta, unum sexagin-
ta, & unum centum.

9 Et

9 Et dicebat : Qui habet aures audiendi,
audiat.
10 Et cum esset singularis, interrogaverunt
eum hi, qui cum eo erant duodecim, parabolam.
11 Et dicebat eis : Vobis datum est nosse
mysterium regni Dei : illis autem, qui fo- B
ris sunt, in parabolis omnia fiunt,
12 * Ut videntes videant, & non videant, & *Isaiæ
audientes audiant, & non intelligant: nequan- 6. c. 9.
do convertantur, & dimittantur eis peccata. Matt.
13 Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? 13.b.14.
& quomodo omnes parabolas cognoscetis? Joa.12.
14 Qui seminat, verbum seminat. f. 40.
15 Hi autem sunt, qui circa viam, ubi Act.28.
seminatur verbum, & cum audierint, con- f. 26.
festim venit satanas, & aufert verbum, quod Rom.
seminatum est in cordibus eorum. 11. b.8.
16 Et hi sunt similiter, qui super petrosa
seminantur : qui cum audierint verbum,
statim cum gaudio accipiunt illud:
17 Et non habent radicem in se, sed tempora-
les sunt: deinde orta tribulatione & persecutio-
ne propter verbum, confestim scandalizantur.
18 Et alii sunt, qui in spinis seminantur:
hi sunt, qui verbum audiunt: C
19 Et ærumnæ sæculi, & * deceptio divitia-
rum, & circa reliqua concupiscentiæ introeun- * 1.
tes suffocant verbum, & sine fructu efficitur. Tim 6.
20 Et hi sunt, qui super terram bonam se- d. 17.
minati sunt, qui audiunt verbum, & susci-
piunt, & fructificant, unum triginta, unum
sexaginta, & unum centum.
21 * Et dicebat illis: Numquid venit lucer- *Matt.
na, ut sub modio ponatur, aut sub lecto? 5. b.15.
nonne ut super candelabrum ponatur? Luc. 8.
22 * Non est enim aliquid absconditum, b.16.&
quod non manifestetur: nec factum est oc- 11.e.33.
cultum, sed ut in palam veniat. * Matt.
23 Si quis habet aures audiendi, audiat. 10.c.26.
24 Et dicebat illis: Videte quid audiatis. Luc. 8.
* In qua mensura mensi fueritis, remetie- b. 17.
tur vobis, & adiicietur vobis. * Matt.
25 * Qui enim habet, dabitur illi: & qui 7. a. 2.
non habet, etiam quod habet auferetur ab eo Luc. 6.
26 Et dicebat: Sic est regnum Dei, quem- e. 38.
admodum si homo jaciat sementem in terram, * Matt.
27 Et dormiat, & exurgat nocte & die, & 13.b.12.
semen germinet, & increscat, dum nescit & 25.
ille. e. 29.
28 Ultro enim terra fructificat, primum Luc 8.
herbam, deinde spicam, deinde plenum fru- b.18.&
mentum in spica. 19.d.26.

29 Et cum produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis.
30 Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut cui parabolæ comparabimus illud?
D 31 * Sicut granum sinapis, quod cum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus, quæ sunt in terra:
32 Et cum seminatum fuerit, ascendit, & fit majus omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra ejus aves cæli habitare.
33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire:
34 Sine parabola autem non loquebatur eis, seorsum autem discipulis suis disserebat omnia.
35 Et ait illis in illa die, cum sero esset factum: Transeamus contra.
36 * Et dimittentes turbam, assumunt eum ita ut erat in navi: & aliæ naves erant cum illo.
37 Et facta est procella magna venti, & fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis.
38 Et erat ipse in puppi super cervical dormiens: & excitant eum, & dicunt illi: Magister, non ad te pertinet, quia perimus?
39 Et exurgens comminatus est vento, & dixit mari: Tace, obmutesce. Et cessavit ventus, & facta est tranquillitas magna.
40 Et ait illis: Quid timidi estis? necdum habetis fidem? Et timuerunt timore magno, & dicebant ad alterutrum: Quis, putas, est iste, quia & ventus & mare obediunt ei?

* Matt. 13. d. 31. Luc. 13. d. 19.

* Matt. 8. c. 23. Luc. 8. c. 22.

CAPUT V.

In regione Gerasenorum dæmoniacum ferocissimum curat a legione dæmonum; quibus permittit, ut in porcos ingrediantur, nec sinit, ut ipsum sequatur is, qui liberatus erat: curata muliere a profluvio sanguinis, venit ad domum Jairi, ejusque filiam resuscitat.

A 1 ET venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum.
2 Et exeunti ei de navi statim occurrit de monumentis homo in spiritu immundo,
3 Qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis jam quisquam poterat eum ligare;
4 Quoniam sæpe compedibus & catenis vinctus, dirupisset catenas, & compedes comminuisset: & nemo poterat eum domare.
5 Et semper die ac nocte in monumentis,

* Matt. 8. d. 28. Luc. 8. d. 26.

& in

& in montibus erat, clamans, & concidens se lapidibus.
6 Videns autem Jesum a longe, cucurrit, & adoravit eum:
7 Et clamans voce magna dixit: Quid mihi, & tibi, Jesu fili Dei altissimi? adjuro te per Deum, ne me torqueas.
8 Dicebat enim illi: Exi, spiritus immunde, ab homine.
9 Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus.
10 Et deprecabatur eum multum, ne se expelleret extra regionem.
11 Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus pascens.
12 Et deprecabantur eum spiritus, dicentes: Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus.
13 Et concessit eis statim Jesus. Et exeuntes B
spiritus immundi introierunt in porcos: & magno impetu grex præcipitatus est in mare ad duo millia, & suffocati sunt in mari.
14 Qui autem pascebant eos, fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem, & in agros. Et egressi sunt videre quid esset factum:
15 Et veniunt ad Jesum: & vident illum, qui a dæmonio vexabatur, sedentem, vestitum, & sanæ mentis, & timuerunt.
16 Et narraverunt illis, qui viderant, qualiter factū esset ei, qui dæmoniū habuerat, & de porcis.
17 Et rogare cœperunt eum, ut discederet de finibus eorum.
18 Cumque ascenderet navim, cœpit illum deprecari, qui a dæmonio vexatus fuerat, ut esset cum illo.
19 Et non admisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia illis quanta tibi Dominus fecerit, & misertus sit tui.
20 Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Jesus: & omnes mirabantur.
21 Et cum transcendisset Jesus in navi rursum trans fretum, convenit turba multa ad eum, & erat circa mare.
22 *Et venit quidam de archisynagogis nomine Jairus: & videns eum procidit ad pedes ejus, *Matt. 9. c. 18.
23 Et deprecabatur eum multum, dicens: Quoniam filia mea in extremis est: Veni, impone C Luc. 8.
manum super eam, ut salva sit, & vivat. f. 41.
24 Et abiit cum illo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.
25 Et mulier, quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim,

26 Et fuerat multa perpessa a compluribus medicis, & erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat;
27 Cum audisset de Jesu, venit in turba retro, & tetigit vestimentum ejus;
28 Dicebat enim: Quia si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero.
29 Et confestim siccatus est fons sanguinis ejus, & sensit corpore, quia sanata esset a plaga.
D 30 Et statim Jesus in semetipso cognoscens virtutem, quæ exierat de illo, conversus ad turbam, aiebat: Quis tetigit vestimenta mea?
31 Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam comprimentem te, & dicis: Quis me tetigit?
32 Et circumspiciebat videre eam, quæ hoc fecerat.
33 Mulier vero timens & tremens, sciens quod factum esset in se, venit, & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem.
* Luc. 7. g. 50. & 8. g. 48. 34 Ille autem dixit ei, *Filia, fides tua te salvam fecit: vade in pace, & esto sana a plaga tua.
35 Adhuc eo loquente, veniunt ab archisynagogo, dicentes: Quia filia tua mortua est: quid ultra vexas Magistrum?
36 Jesus autem audito verbo, quod dicebatur, ait archisynagogo: Noli timere: tantummodo crede.
37 Et non admisit quemquam se sequi, nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem Jacobi.
38 Et veniunt in domum archisynagogi, & videt tumultum, & flentes, & ejulantes multum.
39 Et ingressus ait illis: Quid turbamini, & ploratis? puella non est mortua, sed dormit.
40 Et irridebant eum. Ipse vero, ejectis omnibus, assumit patrem, & matrem puellæ, & qui secum erant, & ingreditur, ubi puella erat jacens.
41 Et tenens manum puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod est interpretatum: Puella (tibi dico) surge.
42 Et confestim surrexit puella, & ambulabat: erat autem annorum duodecim: & obstupuerunt stupore magno.
43 Et præcepit illis vehementer, ut nemo id sciret: & dixit dari illi manducare.

C A-

CAPUT VI.

Christi doctrinam in ipsius patria admirantur; ubi tamen propter illorum incredulitatem pauca edidit miracula: Apostolos mittens ad prædicandum, instruit quid observare debeant: Herodes, audita Christi fama, dicit Joannem Baptistam resurrexisse; cujus caput postulanti Herodiadis filiæ saltatrici, propter jusjurandum tradiderat: in deserto quinque panibus & duobus piscibus quinque millia virorum satiat: super mare ambulans, tempestatem sedat: in terra Genesareth plurimos tactu fimbriæ vestimenti sanat.

1 ET egressus inde, abiit in patriam suam: A
& sequebantur eum discipuli sui. *Matth.*
2 Et facto sabbato cœpit in synagoga docere: 13. g. 54.
& multi audientes admirabantur in doctrina *Luc.* 4.
ejus, dicentes: Unde huic hæc omnia? & quæ *c.* 16.
est sapientia, quæ data est illi, & virtutes
tales, quæ per manus ejus efficiuntur?
3 * Nonne hic est faber filius Mariæ, fra- * *Joan.*
ter Jacobi, & Joseph, & Judæ, & Simonis? 6. *e.* 42.
nonne & sorores ejus hic nobiscum sunt? Et
scandalizabantur in illo.
4 Et dicebat illis Jesus: * Quia non est pro- * *Matt.*
pheta sine honore nisi in patria sua, & in 13. g. 57.
domo sua, & in cognatione sua. *Luc.* 4.
5 Et non poterat ibi virtutem ullam facere, *d.* 24.
nisi paucos infirmos impositis manibus curavit. *Joan.* 4.
6 Et mirabatur propter incredulitatem eo- *f.* 44.
rum, & circuibat castella in circuitu docens.
7 * Et vocavit duodecim, & cœpit eos mit- * *Matt.*
tere binos, & dabat illis potestatem spirituum 10. *a.* 1.
immundorum. *Supr.* 3.
8 Et præcepit eis, ne quid tollerent in via, *b.* 14.
nisi virgam tantum, non peram, non pa- *Luc.* 9.
nem, neque in zona æs, *a.* 1.
9 * Sed calceatos sandaliis, & ne indue- * *Act.*
rentur duabus tunicis. 12. *b.* 8.
10 Et dicebat eis: Quocumque introieritis in B
domum, illic manete, donec exeatis inde.
11 Et quicumque non receperint vos, nec
audierint vos, * exeuntes inde excutite pul- * *Matt.*
verem de pedibus vestris in testimonium illis. 10. *b.* 14.
12 Et exeuntes prædicabant, ut pœniten- *Luc.* 9.
tiam agerent: *a.* 5.
13 Et dæmonia multa ejiciebant, * & un- *Act.* 13.
gebant oleo multos ægros, & sanabant. *g.* [illegible]
14 * Et audivit rex Herodes, (manifestum 18. *b.* 6.
enim

*Jac. 5. enim factum est nomen ejus) & dicebat : Quia
d. 11. Joannes Baptista resurrexit a mortuis, & pro-
* Matt. pterea virtutes operantur in illo.
14. a.2. 15 Alii autem dicebant : Quia Elias est.
Luc. 9. Alii vero dicebant : Quia propheta est, quasi
a. 7. unus ex prophetis.
C 16 Quo audito Herodes ait : Quem ego de-
collavi Joannem, hic a mortuis resurrexit.
* Luc. 3. 17 * Ipse enim Herodes misit, ac tenuit
d. 19. Joannem, & vinxit eum in carcere propter
Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia
duxerat eam.
* Levit. 18 Dicebat enim Joannes Herodi : * Non
18. b. 16. licet tibi habere uxorem fratris tui.
19 Herodias autem insidiabatur illi, & vo-
lebat occidere eum, nec poterat ;
20 Herodes enim metuebat Joannem, sciens
eum virum justum & sanctum : & custodiebat
eum, & audito eo multa faciebat, & libenter
eum audiebat.
21 Et cum dies opportunus accidisset, He-
rodes natalis sui cœnam fecit principibus,
& tribunis, & primis Galilææ.
22 Cumque introisset filia ipsius Herodia-
dis, & saltasset, & placuisset Herodi, simul-
que recumbentibus, rex ait puellæ : Pete a
me quod vis, & dabo tibi ;
D 23 Et juravit illi : Quia quidquid petieris
dabo tibi, licet dimidium regni mei.
24 Quæ cum exisset, dixit matri suæ : Quid
petam? At illa dixit : Caput Joannis Baptistæ.
25 Cumque introisset statim cum festinatio-
ne ad regem, petivit dicens : Volo, ut proti-
nus des mihi in disco caput Joannis Baptistæ ;
26 Et contristatus est rex propter jusjuran-
dum, & propter simul discumbentes noluit
eam contristare :
27 Sed misso spiculatore præcepit afferri caput
ejus in disco. Et decollavit eum in carcere,
28 Et attulit caput ejus in disco, & dedit
illud puellæ, & puella dedit matri suæ.
* Matt. 29 * Quo audito, discipuli ejus venerunt,
14. b. 12. & tulerunt corpus ejus : & posuerunt illud in
monumento.
* Luc. 9. 30 * Et convenientes Apostoli ad Jesum, renun-
a. 10. tiaverunt ei omnia, quæ egerant, & docuerant.
* Matt. 31 Et ait illis : * Venite seorsum in deser-
14. b. 13. tum locum, & requiescite pusillum. Erant e-
Luc. 9. nim qui veniebant & redibant, multi : & nec
a. 10. spatium manducandi habebant.
Joan. 6. 32 Et ascendentes in navim, abierunt in
a. 1. desertum locum seorsum ;

33 Et

33 Et viderunt eos abeuntes, & cognove- E
runt multi: & pedestres de omnibus civitati-
bus concurrerunt illuc, & prævenerunt eos.
34 * Et exiens vidit turbam multam Jesus: & mi- * Matt.
sertus est super eos, quia erant sicut oves non 9. d. 36.
habentes pastorem, & cœpit illos docere multa. & 14.
35 Et cum jam hora multa fieret, accesse- b. 14.
runt discipuli ejus, dicentes: Desertus est
locus hic, & jam hora præteriit;
36 * Dimitte illos, ut euntes in proximas *Luc. 9.
villas, & vicos emant sibi cibos, quos man- b. 12.
ducent.
37 Et respondens ait illis: Date illis vos
manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus
ducentis denariis panes, & dabimus illis
manducare.
38 Et dicit eis: Quot panes habetis? ite,
& videte. Et cum cognovissent, dicunt:
Quinque, & duos pisces.
39 * Et præcepit illis, ut accumbere face- * Joan.
rent omnes secundum contubernia super vi- 6. b. 10.
ride fœnum.
40 Et discubuerunt in partes per centenos,
& quinquagenos.
41 Et acceptis quinque panibus, & duobus F
piscibus, intuens in cælum benedixit, & fregit
panes, & dedit discipulis suis, ut ponerent
ante eos: & duos pisces divisit omnibus.
42 Et manducaverunt omnes, & saturati
sunt.
43 Et sustulerunt reliquias fragmentorum
duodecim cophinos plenos, & de piscibus.
44 Erant autem, qui manducaverunt,
quinque millia virorum.
45 Et statim coegit discipulos suos ascendere
navim, ut præcederent eum trans fretum ad
Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum.
46 Et cũ dimisisset eos, abiit in montem orare.
47 Et cum sero esset, erat navis in medio
mari, & ipse solus in terra.
48 * Et videns eos laborantes in remigando; * Matt.
(erat enim ventus contrarius eis) & circa 14. c. 24.
quartam vigiliam noctis venit ad eos ambu-
lans supra mare, & volebat præterire eos.
49 At illi, ut viderunt eum ambulantem
supra mare, putaverunt phantasma esse, &
exclamaverunt.
50 Omnes enim viderunt eum, & conturbati G
sunt. Et statim locutus est cum eis, & dixit
eis: Confidite: ego sum, nolite timere.
51 Et ascendit ad illos in navim, & cessavit
ventus. Et plus magis intra se stupebant:

52 Non

52 Non enim intellexerunt de panibus: erat enim cor eorum obcæcatum.
* Matt. 14. d. 34. 53 * Et cum transfretassent, venerunt in terram Genesareth, & applicuerunt.
54 Cumque egressi essent de navi, continuo cognoverunt eum:
55 Et percurrentes universam regionem illam, cœperunt in grabatis eos, qui se male habebant, circumferre, ubi audiebant eum esse.
56 Et quocumque introibat, in vicos, vel in villas, aut civitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent: & quotquot tangebant eum, salvi fiebant.

CAPUT VII.

Pharisæos redarguit Christi arguentes discipulos, quod non lotis ederent manibus, cum ipsi Dei mandata ob suas traditiones transgrederentur; declarans quænam possint hominem coinquinare, nempe quæ de corde exeunt: Syrophænissæ filiam ad perseverantem illius supplicationem a dæmonio liberat: & surdum ac mutum sanat.

A 1 ET conveniunt ad eum Pharisæi, & quidam de Scribis venientes ab Jerosolymis.
* Matt. 15. a. 2. 2 * Et cum vidissent quosdam ex discipulis ejus communibus manibus, id est non lotis, manducare panes, vituperaverunt.
3 Pharisæi enim, & omnes Judæi, nisi crebro laverint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum:
4 Et a foro nisi baptizentur, non comedunt: & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis servare, baptismata calicum, & urceorum, & æramentorum, & lectorum.
5 Et interrogabant eum Pharisæi, & Scribæ: Quare discipuli tui non ambulant juxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem?
6 At ille respondens, dixit eis: Bene prophetavit Isaias de vobis hypocritis, sicut scriptum est: * Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me.
* Isaiæ 29. d. 13. 7 In vanum autem me colunt, docentes doctrinas, & præcepta hominum.
B 8 Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptismata urceorum, & calicum, & alia similia his facitis multa.

9 Et dicebat illis: Bene irritum facitis præce-
ptum Dei, ut traditionem vestram servetis.
10 Moyses enim dixit: * Honora patrem *Exod.
tuum, & matrem tuam. Et: * Qui male- 20.c.12.
dixerit patri, vel matri, morte moriatur. Deut. 5.
11 Vos autem dicitis: Si dixerit homo pa- b. 16.
tri, aut matri, Corban (quod est donum) Eph. 6.
quodcumque ex me, tibi profuerit: a. 2.
12 Et ultra non dimittitis eum quidquam *Exod.
facere patri suo, aut matri, 21.c.17.
13 Rescindentes verbum Dei per traditio- Levit.
nem vestram, quam tradidistis: & similia 20. b.9.
hujusmodi multa facitis. Prov.
14 * Et advocans iterum turbam, dicebat 20.c.20.
illis: Audite me omnes, & intelligite. * Matt.
15 Nihil est extra hominem introiens in 15.b.10.
eum, quod possit eum coinquinare, sed quæ
de homine procedunt, illa sunt, quæ com-
municant hominem.
16 Si quis habet aures audiendi, audiat.
17 Et cum introisset in domum a turba, in-
terrogabant eum discipuli ejus parabolam.
18 Et ait illis: Sic & vos imprudentes e- C
stis? Non intelligitis, quia omne extrinse-
cus introiens in hominem non potest eum
communicare:
19 Quia non intrat in cor ejus, sed in
ventrem vadit, & in secessum exit, pur-
gans omnes escas?
20 Dicebat autem, quoniam quæ de homi-
ne exeunt, illa communicant hominem.
21 * Ab intus enim de corde hominum ma- * Gen.
læ cogitationes procedunt, adulteria, forni- 6. a. 5.
cationes, homicidia,
22 Furta, avaritiæ, nequitiæ, dolus, im-
pudicitiæ, oculus malus, blasphemia, su-
perbia, stultitia.
23 Omnia hæc mala ab intus procedunt,
& communicant hominem.
24 * Et inde surgens abiit in fines Tyri * Matt.
& Sidonis; & ingressus domum neminem 15.c.21.
voluit scire, & non potuit latere.
25 Mulier enim, statim ut audivit de eo,
cujus filia habebat spiritum immundum, in-
travit, & procidit ad pedes ejus.
26 Erat enim mulier Gentilis, Syrophœ-
nissa genere. Et rogabat eum, ut dæmonium
ejiceret de filia ejus.
27 Qui dixit illi: Sine prius saturari fi-
lios; non est enim bonum sumere panem fi-
liorum, & mittere canibus.
28 At ille respondit, & dixit illi: Utique, D
Domi-

Domine; nam & catelli comedunt sub mensa de micis puerorum.

29 Et ait illi: Propter hunc sermonem vade: exiit dæmonium a filia tua.

30 Et cum abiisset domum suam, invenit puellam jacentem supra lectum, & dæmonium exiisse.

31 Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos.

* Matt. 9. d. 32. Luc. 11. b. 14.

32 * Et adducunt ei surdum, & mutum: & deprecabantur eum, ut imponat illi manum.

33 Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas ejus; & exspuens tetigit linguam ejus:

34 Et suspiciens in cælum ingemuit, & ait illi: Ephphetha, quod est, adaperire.

35 Et statim apertæ sunt aures ejus, & solutum est vinculum linguæ ejus, & loquebatur recte.

36 Et præcepit illis, ne cui dicerent. Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant:

37 Et eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui.

CAPUT VIII.

Septem panibus, paucisque pisciculis satiat quatuor hominum millia: discipulos a fermento Pharisæorum cavere jubet: cæcum sensim curat: interrogatis Apostolis, quem Jesum esse dicerent, Petrus confitetur, ipsum esse Christum: & paulo post satanas ab eo dicitur, quod increparet illum, dum suam prædiceret passionem: de tollenda cruce, & quod anima nihil debet esse charius.

A * Matt. 15. d. 32.

1 IN diebus illis iterum * cum turba multa esset, nec haberent quod manducarent, convocatis discipulis, ait illis:

2 Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducent.

3 Et si dimisero eos jejunos in domum suam, deficient in via; quidam enim ex eis de longe venerunt.

4 Et responderunt ei discipuli sui: Unde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine?

5 Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: septem.

6 Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias

agens

agens fregit, & dabat discipulis suis, ut apponerent, & apposuerunt turbæ.
7 Et habebant pisciculos paucos: & ipsos benedixit, & jussit apponi.
8 Et manducaverunt, & saturati sunt, & sustulerunt quod superaverat de fragmentis, septem sportas.
9 Erant autem qui manducaverant, quasi quatuor millia: & dimisit eos.
10 Et statim ascendens navim cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha. B
11 * Et exierunt Pharisæi, & cœperunt conquirere cum eo, quærentes ab illo signum de cælo, tentantes eum. * Matt. 16. a. 1.
12 Et ingemiscens spiritu ait: Quid generatio ista signum quærit? Amen dico vobis, si dabitur generationi isti signum. Luc. 11. g. 54.
13 Et dimittens eos ascendit iterum navim, & abiit trans fretum.
14 * Et obliti sunt panes sumere: & nisi unum panem non habebant secum in navi. *Matt. 16. a. 5.
15 Et præcipiebat eis, dicens: Videte, & cavete a fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.
16 Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habemus.
17 Quo cognito, ait illis Jesus: Quid cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoscitis, nec intelligitis? adhuc cæcatum habetis cor vestrum?
18 Oculos habentes non videtis? & aures habentes, non auditis? * nec recordamini, * Supr. 6. f. 41.
19 Quando quinque panes fregi in quinque millia, quot cophinos fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei: duodecim. Joan. 6. b. 11.
20 Quando & septem panes in quatuor millia: quot sportas fragmentorum tulistis? Et dicunt ei: septem. C
21 Et dicebat eis: Quomodo nondum intelligitis?
22 Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum, ut illum tangeret.
23 Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos ejus, impositis manibus suis, interrogavit eum, si quid videret.
24 Et aspiciens, ait: Video homines velut arbores ambulantes.
25 Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus: & cœpit videre, & restitutus est, ita ut clare videret omnia.
26 Et misit illum in domum suam, dicens:

Vade in domum tuam, & si in vicum in-
troieris, nemini dixeris.
*Matt. 27 * Et egressus est Jesus, & discipuli ejus
16.b.13. in castella Cæsareæ Philippi: & in via in-
* Luc. terrogabat discipulos suos, dicens eis: * Quem
9. b.18. me dicunt esse homines?
D 28 Qui responderunt illi, dicentes: Joan-
nem Baptistam, alii Eliam, alii vero quasi
unum de prophetis.
29 Tunc dicit illis: Vos vero quem me es-
se dicitis? Respondens Petrus ait ei: Tu es
Christus.
30 Et comminatus est eis, ne cui dicerent
de illo.
31 Et cœpit docere eos, quoniam oportet
Filium hominis pati multa, & reprobari a Se-
nioribus, & a summis sacerdotibus, & a Scri-
bis, & occidi, & post tres dies resurgere.
32 Et palam verbum loquebatur. Et appre-
hendens eum Petrus, cœpit increpare eum.
33 Qui conversus, & videns discipulos suos,
comminatus est Petro, dicens: Vade retro
me satana, quoniam non sapis quæ Dei sunt,
sed quæ sunt hominum.
34 Et convocata turba cum discipulis suis,
dixit eis: * Si quis vult me sequi, deneget se-
metipsum: & tollat crucem suam, & sequatur me.
* Matt. 35 * Qui enim voluerit animam suam sal-
10.d.38. vam facere, perdet eam: qui autem perdide-
& 16. rit animam suam propter me, & Evangelium,
d. 24. salvam faciet eam.
Luc. 9. 36 Quid enim proderit homini, si lucretur
c.23.& mundum totum, & detrimentum animæ suæ
14.f.27. faciat?
* Luc. 37 Aut quid dabit homo commutationis pro
17.g.33. anima sua?
Joa. 12. 38 * Qui enim me confessus fuerit, & verba
d. 25. mea in generatione ista adultera & peccatrice;
* Matt. & filius hominis confitebitur eum, cum vene-
10.c.33. rit in gloria patris sui cum angelis sanctis.
Luc. 9. 39 Et dicebat illis: * Amen dico vobis,
c.26.& quia sunt quidam de hic stantibus, qui non
12. b.9. gustabunt mortem, donec videant regnum Dei
* Matt. veniens in virtute.
15.d.28.
Luc. 9.
c. 27.

CAPUT IX.

Transfigurato Jesu junguntur Moyses & Elias: dicit, Eliam, dum venerit, omnia restituturum, imo jam venisse, nec fuisse susceptum: surdum ac mutum spiritum ejicit, qui sola oratione & jejunio ejicitur: suam passionem prædicit: disputantes discipulos docet, quis eorum sit major: de ejiciente dæmonium, qui non sequebatur Jesum: de amputando manus, pedis, vel oculi scandalo.

1 ET post dies sex assumit Jesus Petrum, A
& Jacobum, & Joannem, & ducit il- *Matth.*
los in montem excelsum seorsum solos, & *17. a.1.*
transfiguratus est coram ipsis. *Luc. 9.*
2 Et vestimenta ejus facta sunt splenden- *c. 28.*
tia, & candida nimis velut nix, qualia ful-
lo non potest super terram candida facere.
3 Et apparuit illis Elias cum Moyse: &
erant loquentes cum Jesu.
4 Et respondens Petrus ait Jesu: Rabbi,
bonum est nos hic esse: & faciamus tria ta-
bernacula, Tibi unum, & Moysi unum, &
Eliæ unum.
5 Non enim sciebat quid diceret; erant enim
timore exterriti.
6 Et facta est nubes obumbrans eos: & ve-
nit vox de nube dicens: Hic est filius meus
charissimus: audite illum.
7 Et statim circumspicientes, neminem am- B
plius viderunt, nisi Jesum tantum secum.
8 * Et descendentibus illis de monte, præce-
pit illis, ne cuiquam, quæ vidissent, narrarent: ** Matt.*
nisi cum Filius hominis a mortuis resurrexerit. *17. b.9.*
9 Et verbum continuerunt apud se, conqui-
rentes quid esset: Cum a mortuis resurrexerit.
10 Et interrogabant eum dicentes: * Quid ** Mal.*
ergo dicunt Pharisæi, & Scribæ, quia E- *4. b. 5.*
liam oportet venire primum?
11 Qui respondens ait illis: Elias cum ve-
nerit primo, restituet omnia: & quomodo * ** Isaiæ*
scriptum est in Filium hominis, ut multa *53. a.3.*
patiatur, & contemnatur. *& b.4.*
12 Sed dico vobis, quia & * Elias venit (& C
fecerunt illi quæcumque voluerunt) sicut ** Matt.*
scriptum est de eo. *17. b.12.*
13 Et veniens ad discipulos suos, vidit
turbam magnam circa eos, & Scribas con-
quirentes cum illis.
14 Et confestim omnis populus videns Je-

ſum ſtupefactus eſt, & expaverunt, & ac-
currentes ſalutabant eum.
15 Et interrogavit eos: Quid inter vos
conquiritis?
* Luc. 9. c.38. 16 * Et reſpondens unus de turba dixit:
Magiſter, attuli filium meum ad te haben-
tem ſpiritum mutum:
D 17 Qui ubicumque eum apprehenderit, alli-
dit illum, & ſpumat, & ſtridet dentibus, &
areſcit: & dixi diſcipulis tuis, ut ejicerent
illum, & non potuerunt.
18 Qui reſpondens eis, dixit: O generatio
incredula, quamdiu apud vos ero? quamdiu
vos patiar? afferte illum ad me.
19 Et attulerunt eum. Et cum vidiſſet eum,
ſtatim ſpiritus conturbavit illum: & eliſus in
terram, volutabatur ſpumans.
20 Et interrogavit patrem ejus: Quantum
temporis eſt, ex quo ei hoc accidit? At ille
ait: ab infantia:
21 Et frequenter eum in ignem, & in aquas
miſit, ut eum perderet. Sed ſi quid potes,
adjuva nos miſertus noſtri.
22 Jeſus autem ait illi: Si potes credere,
omnia poſſibilia ſunt credenti.
E 23 Et continuo exclamans pater pueri cum
lacrymis ajebat: Credo, Domine: adjuva in-
credulitatem meam.
24 Et cum videret Jeſus concurrentem tur-
bam, comminatus eſt ſpiritui immundo, di-
cens illi: Surde, & mute ſpiritus, ego præcipio ti-
bi: exi ab eo, & amplius ne introeas in eum.
25 Et exclamans, & multum diſcerpens eum
exiit ab eo, & factus eſt ſicut mortuus, ita ut
multi dicerent: Quia mortuus eſt.
26 Jeſus autem tenens manum ejus elevavit
eum, & ſurrexit.
27 Et cum introiſſet in domum, diſcipuli e-
jus ſecreto interrogabant eum: Quare nos non
potuimus ejicere eum?
28 Et dixit illis: Hoc genus in nullo poteſt
exire, niſi in oratione, & jejunio.
29 Et inde profecti prætergrediebantur Ga-
lilæam: nec volebat quemquam ſcire.
30 * Docebat autem diſcipulos ſuos, & dice-
* Matt. 17. c.21. Luc. 9. b. 22. & f.44. bat illis: Quoniam filius hominis tradetur in
manus hominum, & occident eum, & occi-
ſus tertia die reſurget.
31 At illi ignorabant verbum, & timebant
interrogare eum.
32 Et venerunt Capharnaum. Qui cum domi
eſſent, interrogabat eos: Quid in via tractabatis?

33 At

33 At illi tacebant : ſiquidem in via inter ſe
diſputaverant, * quis eorum major eſſet. *Matt.
34 Et reſidens vocavit duodecim, & ait illis: 18. a.1.
Si quis vult primus eſſe, erit omnium noviſ- Luc. 9.
ſimus, & omnium miniſter. f. 46.
35 Et accipiens puerum ſtatuit eum in medio F
eorum : quem cum complexus eſſet, ait illis :
36 Quiſquis unum ex hujuſmodi pueris
receperit in nomine meo, me recipit : & qui-
cumque me ſuſceperit, non me ſuſcipit, ſed
eum, qui miſit me.
37 * Reſpondit illi Joannes, dicens : Ma- * Luc.
giſter, vidimus quemdam in nomine tuo eji- 9. f.49.
cientem dæmonia, qui non ſequitur nos, &
prohibuimus eum.
38 Jeſus autem ait : Nolite prohibere eum :
* Nemo eſt enim qui faciat virtutem in no- * 1.Cor.
mine meo, & poſſit cito male loqui de me; 12. a 3.
39 Qui enim non eſt adverſum vos, pro vo-
bis eſt.
40 * Quiſquis enim potum dederit vobis cali- *Matt.
cem aquæ in nomine meo, quia Chriſti eſtis : 10. d.42.
amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.
41 * Et quiſquis ſcandalizaverit unum ex his *Matt.
puſillis credentibus in me, bonum eſt ei ma- 18. a.6.
gis, ſi circumdaretur mola aſinaria collo ejus, Luc 17.
& in mare mitteretur. a. 2.
42 * Et ſi ſcandalizaverit te manus tua, ab- G
ſcinde illam : bonum eſt tibi debilem introire in * Matt.
vitam, quam duas manus habentem ire in 5. e.30.
gehennam, in ignem inextinguibilem, & 18.
43 Ubi vermis eorum non moritur, & ignis a. 8.
non extinguitur.
44 Et ſi pes tuus te ſcandalizat, amputa il-
lum : bonum eſt tibi claudum introire in vi-
tam æternam, quam duos pedes habentem mit-
ti in gehennam ignis inextinguibilis.
45 * Ubi vermis eorum non moritur, & i-
gnis non extinguitur. * Iſaiæ
46 Quod ſi oculus tuus ſcandalizat te, ejice 66. g.24.
eum ; bonum eſt tibi luſcum introire in re-
gnum Dei, quam duos oculos habentem mit-
ti in gehennam ignis,
47 Ubi vermis eorum non moritur, & ignis
non extinguitur.
48 * Omnis enim igne ſalietur, & omnis * Lev.
victima ſale ſalietur. 2. d.13.
49 * Bonum eſt ſal : quod ſi ſal inſulſum fue- *Matt.
rit, in quo illud condietis ? Habete in vobis 5. b.13.
ſal, & pacem habete inter vos. Luc.14.
g. 34.

CAPUT X.

Nullo modo dimittendam uxorem astruit aliam ducendo : parvulos complexus benedicit eis : dives, qui præcepta a juventute observarat, non amplectitur Christi consilium de omnibus divendendis : qui referent præmii, qui omnia relinquunt : rursum suam prædicit passionem : occasione ambitionis filiorum Zebedæi docet discipulos, quod non ostensione dominii, sed officio ministerii debeant esse majores : Bartimæum cæcum sanat.

A 1 ET inde exurgens venit in fines Judææ ultra
Matth. Jordanem : & conveniunt iterum turbæ ad
19. a.1. eum : & sicut consueverat, iterum docebat illos.
2 Et accedentes Pharisæi interrogabant eum :
si licet viro uxorem dimittere, tentantes eum.
3 At ille respondens dixit eis : Quid vobis
præcepit Moyses ?
* Deut. 4 Qui dixerunt : * Moyses permisit libel-
24. a.1. lum repudii scribere, & dimittere.
5 Quibus respondens Jesus ait : Ad duritiam
cordis vestri scripsit vobis præceptum istud.
* Gen. 6 Ab initio autem creaturæ * masculum, &
1. d.27. fœminam fecit eos Deus
* Gen. 7 Propter hoc * relinquet homo patrem suum,
2. d.24. & matrem, & adhærebit ad uxorem suam.
Matth. 8 Et * erunt duo in carne una. Itaque jam
19. a.5. non sunt duo, sed una caro.
1. Cor. 9 Quod ergo Deus conjunxit, homo non se-
7. b.10. paret.
B 10 Et in domo iterum discipuli ejus de eo-
Ephes. dem interrogaverunt eum.
5. g.31. 11 Et ait illis : Quicumque dimiserit uxo-
* 1.Cor. rem suam, & aliam duxerit, adulterium com-
6. d.16. mittit super eam.
12 Et si uxor dimiserit virum suum, & alii
nupserit, mœchatur.
13 Et offerebant illi parvulos, ut tangeret illos :
Discipuli autem comminabantur offerentibus.
14 Quos cum videret Jesus, indigne tulit, &
ait illis : Sinite parvulos venire ad me, & ne
prohibueritis eos ; talium enim est regnum Dei.
15 Amen dico vobis : Quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit
in illud.
16 Et complexans eos, & imponens manus
super illos, benedicebat eos.
17 Et cum egressus esset in viam, procurrens
* Matt. quidam genu flexo ante eum, rogabat eum : *

Magi-

Magifter bone, quid faciam, ut vitam æter- 19.*b*.16.
nam percipiam? *Luc*.18.
28 Jefus autem dixit ei: Quid me dicis bo- *d*. 18.
num? Nemo bonus, nifi unus Deus. C
19 * Præcepta nofti: Ne adulteres, Ne occi- **Exod.*
das, Ne fureris, Ne falfum teftimonium di- 20.*c*.13.
xeris, Ne fraudem feceris, Honora patrem
tuum & matrem.
20 At ille refpondens, ait illi: Magifter,
hæc omnia obfervavi a juventute mea.
21 Jefus autem intuitus eum dilexit eum,
& dixit ei: Unum tibi deeft: vade [illegible]
[illegible]bes vende, & da pauperibus, & habebis the-
faurum in cælo: & veni, fequere me.
22 Qui contriftatus in verbo, abiit mærens;
erat enim habens multas poffeffiones.
23 [illegible]piciens Jefus ait difcipulis fuis:
Q[illegible] qui pecunias habent, in regnum
Dei [illegible]
24 D[illegible] autem obftupefcebant in ver-
[illegible] Jefus rurfus refpondens ait illis:
[illegible], quam difficile eft, confidentes in pe-
[illegible] Dei introire?
25 Facilius eft, camelum per foramen acus D
tran[illegible] divitem intrare in regnum Dei.
26 Qui [illegible] gis admirabantur, dicentes ad fe-
[illegible]: Et quis poteft falvus fieri?
27 Et intuens illos Jefus ait: Apud homi-
nes impoffibile eft, fed non apud Deum: o-
mnia enim poffibilia funt apud Deum.
28 * [illegible] Petrus dicere: Ecce nos di- * *Matt*.
mifimus omnia, & fecuti fumus te. 19.*d*.27.
29 Re[illegible]dens Jefus ait: Amen dico vo- *Luc*.18.
bis: Nemo eft, qui reli[illegible] domum, aut *e*. 28.
fratres, aut forores, aut patrem, aut ma-
trem, aut filios, aut agros propter me, &
propter evangelium,
30 Qui non accipiat centies tantum nunc
in tempore hoc: domos, & fratres, & foro-
res, & matres, & filios, & agros cum per-
fecutionibus, & in fæculo futuro vitam æ-
ternam.
31 * Multi autem erunt primi noviffimi, **Matt*.
& noviffimi primi. 19.*d*.30.
32 Erant autem in via afcendentes Jerofo- E
lymam: & præcedebat illos Jefus, & ftupe-
bant, & fequentes timebant. * Et affumens * *Luc*.
iterum duodecim, cœpit illis dicere quæ ef- 18.*f*.31.
fent ei eventura.
33 Quia ecce afcendimus Jerofolymam, &
Filius hominis tradetur principibus facerdo-
tum, & Scribis, & fenioribus, & damnabunt
eum

eum morte, & tradent eum gentibus:
34 Et illudent ei, & conspuent eum, &
flagellabunt eum, & interficient eum: & ter-
tia die resurget.
*Matt. 35 * Et accedunt ad eum Jacobus, & Joannes
20.c.20. filii Zebedæi, dicentes: Magister, volumus,
ut quodcumque petierimus, facias nobis.
36 At ille dixit eis: Quid vultis ut fa-
ciam vobis?
F 37 Et dixerunt: Da nobis, ut unus ad
dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam
sedeamus in gloria tua.
38 Jesus autem ait eis: Nescitis quid petatis:
potestis bibere calicem, quem ego bibo, aut
baptismo, quo ego baptizor, baptizari?
39 At illi dixerunt ei: Possumus. Jesus au-
tem ait eis: Calicem quidem quem ego bibo,
bibetis; & baptismo, quo ego baptizor, ba-
ptizabimini:
40 Sedere autem ad dexteram meam, vel
ad sinistram, non est meum dare vobis, sed
quibus paratum est.
41 Et audientes decem cœperunt indignari
de Jacobo, & Joanne.
* Luc. 42 Jesus autem vocans eos, ait illis: * Sci-
22.c.25. tis, quia hi, qui videntur principari genti-
bus, dominantur eis: & principes eorum
potestatem habent ipsorum.
43 Non ita est autem in vobis: sed quicum-
que voluerit fieri major, erit vester minister:
44 Et quicumque voluerit in vobis primus
esse, erit omnium servus.
G 45 Nam & Filius hominis non venit, ut
ministraretur ei, sed ut ministraret, & da-
ret animam suam redemptionem pro multis.
* Matt. 46 * Et veniunt Jericho, & proficiscente
20 d.29. eo de Jericho, & discipulis ejus, & pluri-
Luc.18. ma multitudine, filius Timæi Bartimæus
f. 35. cæcus sedebat juxta viam mendicans.
47 Qui cum audisset, quia Jesus Nazare-
nus est, cœpit clamare, & dicere: Jesu Fili
David, miserere mei.
48 Et comminabantur ei multi, ut taceret.
At ille multo magis clamabat: Fili David,
miserere mei.
49 Et stans Jesus præcepit illum vocari.
Et vocant cæcum, dicentes ei: Animæquior
esto: surge, vocat te.
50 Qui projecto vestimento suo exiliens
venit ad eum.
51 Et respondens Jesus dixit illi: Quid ti-
bi vis

bi vis faciam? Cæcus autem dixit ei: Rabboni, ut videam.
52 Jesus autem ait illi: Vade, fides tua te
salvum fecit. Et confestim vidit, & sequebatur
eum in via.

CAPUT XI.

Super pullum asinæ cum honore Jerusalem ingreditur: ficum maledicendo arefacit: ementes ac vendentes de templo ejicit: efficaciam fiduciæ in Deum ostendit, dicens fratri remittenda, quæ in nos commisit: Scribis non dicit qua potestate hæc faciat, eo quod nec illi responderent ad propositam de Joannis baptismo quæstionem.

1 Et cum appropinquarent Jerosolymæ A
& Bethaniæ ad montem Olivarum, *Matth.*
mittit duos ex discipulis suis, 21. *a*.1.
2 Et ait illis: Ite in castellum, quod contra *Luc*.19.
vos est, & statim introeuntes illuc invenietis *b*. 29.
pullum ligatum, super quem nemo adhuc ho-
minum sedit: solvite illum, & adducite.
3 Et si quis vobis dixerit: Quid facitis?
dicite, quia Domino necessarius est: & con-
tinuo illum dimittet huc.
4 Et abeuntes invenerunt pullum ligatum
ante januam foris in bivio, & solvunt eum.
5 Et quidam de illic stantibus dicebant il-
lis: Quid facitis solventes pullum?
6 Qui dixerunt eis, sicut præceperat illis
Jesus, & dimiserunt eis.
7 * Et duxerunt pullum ad Jesum: & impo- * *Joan.*
nunt illi vestimenta sua, & sedit super eum. 12.*b*.14.
8 Multi autem vestimenta sua straverunt
in via: alii autem frondes cædebant de ar-
boribus, & sternebant in via.
9 Et qui præibant, & qui sequebantur,
clamabant dicentes: * Hosanna: * *Psal.*
10 Benedictus qui venit in nomine Domi- 117. *d*.
ni: Benedictum quod venit regnum patris 26.
nostri David: Hosanna in excelsis. *Matth.*
11 * Et introivit Jerosolymam in templum: & 21. *a*.9.
circumspectis omnibus, cum jam vespera esset *Luc*.19.
hora, exiit in Bethaniam cum duodecim. *f*. 36.
12 Et alia die cum exirent a Bethania, * *Matt.*
esuriit. 21.*b*.18.
13 * Cumque vidisset a longe ficum habentem B
folia, venit, si quid forte inveniret in ea. Et * *Matt.*
cum venisset ad eam, nihil invenit præter 21.*b*.19.
folia; non enim erat tempus ficorum.

14 Et

14 Et respondens dixit ei : Jam non am-
plius in æternum ex te fructum quisquam
manducet . Et audiebant discipuli ejus .
15 Et veniunt Jerosolymam . Et cum introis-
set in templum, cœpit ejicere vendentes ; & e-
mentes in templo: & mensas nummulariorum ,
& cathedras vendentium columbas evertit .
16 Et non sinebat , ut quisquam transferret
vas per templum :
17 Et docebat , dicens eis : Nonne scriptum
est : * Quia domus mea domus orationis vo-
cabitur omnibus gentibus ? Vos autem fecistis
eam speluncam latronum .
18 Quo audito principes sacerdotum , &
Scribæ quærebant, quomodo eum perderent ;
timebant enim eum , quoniam universa tur-
ba admirabatur super doctrina ejus .
19 Et cum vespera facta esset , egrediebatur
de civitate .
20 Et cum mane transirent , viderunt fi-
cum aridam factam a radicibus .
21 Et recordatus Petrus , dixit ei : Rabbi,
ecce ficus , cui maledixisti , aruit .
22 Et respondens Jesus ait illis : * Habete
fidem Dei .
23 Amen dico vobis , quia quicumque dixe-
rit huic monti : Tollere , & mittere in mare ;
& non hæsitaverit in corde suo , sed credide-
rit , quia quodcumque dixerit , fiat , fiet ei .
24 * Propterea dico vobis , omnia quæcumque
orantes petitis , credite , quia accipietis , &
evenient vobis .
25 * Et cum stabitis ad orandum , dimittite
si quid habetis adversus aliquem , ut & Pa-
ter vester , qui in cælis est , dimittat vobis
peccata vestra .
26 Quod si vos non dimiseritis , nec Pater
vester , qui in cælis est , dimittet vobis pec-
cata vestra .
27 * Et veniunt rursus Jerosolymam . Et cum
ambularet in templo , accedunt ad eum sum-
mi sacerdotes , & Scribæ , & seniores :
28 Et dicunt ei : In qua potestate hæc facis? &
quis dedit tibi hanc potestatem, ut ista facias?
29 Jesus autem respondens ait illis : Inter-
rogabo vos & ego unum verbum , & respon-
dete mihi : & dicam vobis , in qua potestate
hæc faciam .
30 Baptismus Joannis de cælo erat , an ex
hominibus ? Respondete mihi .
31 At illi cogitabant secum , dicentes : Si
dixeri-

Margin: * Isaiæ 56. c. 7. Jere. 7. b. 11. — C — * Matt. 21. b. 21. — * Matt. 7. a. 7. & 21. b. 22. — D — * Matt. 6. b. 14. & 18. d. 35. Luc. 11. b. c. — * Luc. 20. a. 1.

dixerimus, De cælo, dicet: Quare ergo non
credidistis ei?
32 Si dixerimus, Ex hominibus, timemus
populum. Omnes enim habebant Joannem,
quia vere propheta esset.
33 Et respondentes dicunt Jesu: Nescimus.
Et respondens Jesus ait illis: Neque ego dico
vobis, in qua potestate hæc faciam.

CAPUT XII.

Parabolam narrat de vinea agricolis elocata, qui servos ac filium patris-familias occiderunt: tentatur a Pharisæis de censu Cæsari solvendo, & a Sadducæis de resurrectione: interrogatur a Scriba de primo mandato: ipse vero rogat, quo modo Scribæ dicant Christum filium esse David, docens ab ipsis cavendum: viduam laudat ob duo minuta in gazophylacium missa.

1 ET cœpit illis in parabolis loqui: Vineā A
pastinavit homo, & circumdedit sepem, *Isai.* 5.
& fodit lacum, & ædificavit turrim, & loca- *a.* 1.
vit eam agricolis, & peregre profectus est. *Jer.* 2.
2 Et misit ad agricolas in tempore servum, *d.* 21.
ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ. *Matt*
3 Qui apprehensum eum ceciderunt, & di- 21.*d.*33.
miserunt vacuum. *Luc.* 20.
4 Et iterum misit ad illos alium servum: & *b.* 9.
illum in capite vulneraverunt, & contume-
liis affecerunt.
5 Et rursum alium misit, & illum occide-
runt: & plures alios, quosdam cædentes,
alios vero occidentes.
6 Adhuc ergo unum habens filium charissi-
mum, & illum misit ad eos novissimum, di-
cens: Quia reverebuntur filium meum.
7 Coloni autem dixerunt ad invicem: Hic
est hæres: venite, occidamus eum, & no-
stra erit hæreditas;
8 Et apprehendentes eum occiderunt, &
ejecerunt extra vineam.
9 Quid ergo faciet dominus vineæ? Veniet,
& perdet colonos, & dabit vineam aliis.
10 Nec scripturam hanc legistis: * Lapidem, * *Psal.*
quem reprobaverunt ædificantes, hic factus 117. *c.*
est in caput anguli: 22.
11 A Domino factum est istud, & est mi- *Isai.* 28.
rabile in oculis nostris? *d.* 16.
12 Et quærebant eum tenere: & timuerunt *Matt.*
turbam. Cognoverunt enim, quoniam ad eos 21.*d.* 42.
Parabolam hanc dixerit. Et relicto eo abierunt. *Act.* 4.

13 * Et

b. 11. 13 *Et mittunt ad eum quosdam ex Pharisæis,
Rom.9. & Herodianis, ut eum caperent in verbo.
p. 33. 14 Qui venientes dicunt ei: Magister, sci-
1. Petr. mus, quia verax es, & non curas quemquam;
2. b. 7. nec enim vides in faciem hominum, sed in
*Matt. veritate viam Dei doces. Licet dari tribu-
22.b.15. tum Cæsari, an non dabimus?
Luc.20. 15 Qui sciens versutiam illorum, ait illis:
d. 20. Quid me tentatis? afferte mihi denarium,
B ut videam.
16 At illi attulerunt ei. Et ait illis: Cujus
est imago hæc, & inscriptio? Dicunt ei: Cæ-
saris.
* Rom. 17 Respondens autem Jesus dixit illis: *
13. b.7. Reddite igitur quæ sunt Cæsaris, Cæsari, &
quæ sunt Dei, Deo. Et mirabantur super eo.
*Matt. 18 * Et venerunt ad eum Sadducæi, qui
22.c.23. dicunt resurrectionem non esse: & interroga-
Luc.20. bant eum dicentes:
c. 27. 19 Magister, Moyses nobis scripsit, * ut si
* Deut. cujus frater mortuus fuerit, & dimiserit uxo-
25. a.5. rem, & filios non reliquerit, accipiat frater ejus
uxorem ipsius, & resuscitet semen fratri suo.
20 Septem ergo fratres erant: & primus ac-
cepit uxorem, & mortuus est non relicto se-
mine.
21 Et secundus accepit eam, & mortuus est: &
nec iste reliquit semen. Et tertius similiter.
22 Et acceperunt eam similiter septem, &
non reliquerunt semen. Novissima omnium
defuncta est & mulier.
23 In resurrectione ergo cum resurrexerint,
cujus de his erit uxor? septem enim habue-
runt eam uxorem.
24 Et respondens Jesus ait illis: Nonne ideo
erratis, non scientes Scripturas, neque vir-
tutem Dei?
C 25 Cum enim a mortuis resurrexerint, neque
nubent, neque nubentur, sed sunt sicut an-
geli in cælis.
26 De mortuis autem quod resurgant, non
legistis in libro Moysi, super rubum quomodo
*Exod. dixerit illi Deus, inquiens: * Ego sum Deus
3. b. 6. Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob?
Matth. 27 Non est Deus mortuorum, sed vivorum.
22. d. Vos ergo multum erratis.
32. 28 * Et accessit unus de Scribis, qui audierat
*Matt. illos conquirentes, & videns, quoniam bene
22. d. illis responderit, interrogavit eum, quod es-
35. set primum omnium mandatum.
* Deut. 29 Jesus autem respondit ei: Quia primum
6. a. 4. omnium mandatum est: * Audi Israel, Do-
minus

minus Deus tuus, Deus unus est :
30 Et diliges Dominum Deum tuum ex toto
corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota
mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc est
primum mandatum.
31 * Secundum autem simile est illi : Dili- *Levit.
ges proximum tuum tamquam teipsum. Ma- 19.d.18.
jus horum aliud mandatum non est. *Matth.*
32 Et ait illi Scriba : Bene, Magister, in 22. d.
veritate dixisti, quia unus est Deus, & non 39.
est alius præter eum. *Rom.*
33 Et ut diligatur ex toto corde, & ex to- 13. c.9.
to intellectu, & ex tota anima, & ex tota *Gal.* 5.
fortitudine : & diligere proximum tamquam c. 14.
seipsum, majus est omnibus holocautomati- *Jacob.*
bus, & sacrificiis. 2. b. 8.
34 Jesus autem videns, quod sapienter re-
spondisset, dixit illi: Non es longe a regno Dei.
Et nemo jam audebat eum interrogare.
35 Et respondens Jesus dicebat, docens in
templo : Quomodo dicunt Scribæ Christum fi-
lium esse David?
36 Ipse enim David dicit in Spiritu sancto : D
* Dixit dominus Domino meo : sede a dextris * *Psal.*
meis, donec ponam inimicos tuos scabellum 109.a.1.
pedum tuorum. *Matth.*
37 Ipse ergo David dicit eum Dominum, & 22. d.
unde est filius ejus? Et multa turba eum li- 44.
benter audivit. *Luc.*20.
38 Et dicebat eis in doctrina sua : * Cavete g. 42.
a Scribis, qui volunt in stolis ambulare, & *Matt.
salutari in foro, 23. a.5.
39 Et in primis cathedris sedere in synago- *Luc.*11.
gis, & primos discubitus in cœnis : f.43. &
40 Qui devorant domos viduarum sub ob- 20.g.46.
tentu prolixæ orationis; hi accipient proli-
xius judicium.
41 * Et sedens Jesus contra gazophylacium, * *Luc.*
aspiciebat, quomodo turba jactaret æs in gazo- 21. a.1.
phylacium, & multi divites jactabant multa.
42 Cum venisset autem vidua una pauper,
misit duo minuta, quod est quadrans.
43 Et convocans discipulos suos, ait illis :
Amen dico vobis, quoniam vidua hæc pau-
per plus omnibus misit, qui miserunt in ga-
zophylacium.
44 Omnes enim ex eo, quod abundabat illis,
miserunt : hæc vero de penuria sua omnia,
quæ habuit, misit totum victum suum.

CAPUT XIII.

Templum dicit evertendum, prædicitque bella & varias afflictiones ac persecutiones, abominationemque desolationis: de pseudochristis & pseudoprophetis: post signa in corporibus cælestibus veniet cum gloria Filius hominis: & hujus signum dat a ficu: quia autem nemo tempus novit, jubet omnes vigilare.

1 ET cum egrederetur de templo, ait illi
A unus ex discipulis suis: Magister,
Matth. aspice, quales lapides, & quales structuræ.
24. a.1. 2 Et respondens Jesus ait illi: Vides has o-
* *Luc.* mnes magnas ædificationes? * Non relinque-
19. g.44. tur lapis super lapidem, qui non destruatur.
& 21. 3 Et cum sederet in monte Olivarum con-
b. 6. tra templum, interrogabant eum separatim
Petrus, & Jacobus, & Joannes, & Andreas:
4 Dic nobis, quando ista fient? & quod si-
gnum erit, quando hæc omnia incipient con-
summari?
* *Eph.* 5 Et respondens Jesus cœpit dicere illis: *
5. b. 5. Videte, ne quis vos seducat.
2. *Thess.* 6 Multi enim venient in nomine meo dicen-
2. a. 3. tes, quia ego sum: & multos seducent.
7 Cum audieritis autem bella, & opinio-
nes bellorum, ne timueritis; oportet enim
hæc fieri, sed nondum finis.
B 8 Exurget enim gens contra gentem, & re-
gnum super regnum, & erunt terræmotus per
loca, & fames. Initium dolorum hæc.
9 Videte autem vosmetipsos. Tradent enim
vos in conciliis, & in synagogis vapulabi-
tis, & ante præsides, & reges stabitis pro-
pter me, in testimonium illis.
10 Et in omnes gentes primum oportet præ-
dicari Evangelium.
* *Matth.* 11 * Et cum duxerint vos tradentes, nolite præ-
10. c. 19. cogitare, quid loquamini: sed quod datum vo-
Luc. 12. bis fuerit in illa hora, id loquimini. Non e-
b. 11. & nim vos estis loquentes, sed Spiritus sanctus.
21. c. 14. 12 Tradet autem frater fratrem in mortem,
& pater filium: & consurgent filii in paren-
tes, & morte afficient eos.
13 Et eritis odio omnibus propter nomen
meum. Qui autem sustinuerit in finem, hic
salvus erit.
* *Dan.* 14 * Cum autem videritis abominationem
9. g. 27. desolationis stantem, ubi non debet: qui le-
git,

git, intelligat : tunc qui in Judæa sunt, fugiant in montes : *Matth. 24 b. 15, Luc. 21. b. 20,*
15 Et qui super tectum, ne descendat in domum, nec introeat, ne tollat quid de domo sua :
16 Et qui in agro erit, non revertatur retro tollere vestimentum suum.
17 Væ autem prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus.
18 Orate vero, ut hyeme non fiant.
19 Erunt enim dies illi tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ, quam condidit Deus usque nunc, neque fient. C
20 Et nisi breviasset Dominus dies, non fuisset salva omnis caro : sed propter electos, quos elegit, breviavit dies.
21 * Et tunc si quis vobis dixerit : Ecce hic est Christus, ecce illic, ne credideritis. **Matt. 24. b. 23. Luc. 17. c. 23. & 21. b. 8,*
22 Exurgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa & portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos.
23 Vos ergo videte : ecce prædixi vobis omnia.
24 * Sed in illis diebus, post tribulationem illam sol contenebrabitur, & luna non dabit splendorem suum : ** Isaiæ 13. b. 10. Ezech. 32. b. 7. Joel. 2. c. 10.*
25 Et stellæ cæli erunt decidentes, & virtutes, quæ in cælis sunt, movebuntur.
26 Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa, & gloria.
27 * Et tunc mittet angelos suos, & congregabit electos suos a quatuor ventis, a summo terræ usque ad summum cæli. D ** Matt. 24. c. 31.*
28 A ficu autem discite parabolam. Cum jam ramus ejus tener fuerit, & nata fuerint folia, cognoscitis, quia in proximo sit æstas;
29 Sic & vos cum videritis hæc fieri, scitote, quod in proximo sit in ostiis.
30 Amen dico vobis, quoniam non transibit generatio hæc, donec omnia ista fiant.
31 Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.
32 De die autem illo, vel hora nemo scit, neque angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater.
33 * Videte, vigilate, & orate ; nescitis enim, quando tempus sit. ** Matt. 24. d. 42.*
34 Sicut homo, qui peregre profectus reliquit domum suam, & dedit servis suis potestatem cujusque operis, & janitori præcepit, ut vigilet.
35 Vigilate ergo, (nescitis enim, quando dominus domus veniat, sero, an media nocte, an galli cantu, an mane)

36 Ne cum venerit repente, inveniat vos
dormientes.
37 Quod autem vobis dico, omnibus di-
co: vigilate.

CAPUT XIV.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Jesu; qui unguento pretioso a muliere perfunditur, murmurantibus discipulis: venditur a Juda; de cujus proditione discipulis loquitur in cœna, in qua panem in corpus suum, & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis: prædicit omnes scandalizandos, & trinam Petri negationem: ac post trinam orationem capitur a Judæis: quorum uni Petrus abscidit auriculam: & discipulis fugientibus, coram Caipha a falsis testibus accusatus, mortisque reus judicatus, conspuitur ac cæditur, & ter a Petro negatur.

A 1 ERat autem Pascha, & Azyma post bi-
Matth. duum: & quærebant summi sacerdo-
26.a.2. tes, & Scribæ, quomodo eum dolo tenerent,
Luc. 1. & occiderent.
a. 22. 2 Dicebant autem: Non in die festo, ne
forte tumultus fieret in populo.
3 * Et cum esset Bethaniæ in domo Simonis
*Matt. leprosi, & recumberet, venit mulier habens
25. a.6. alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, &
Joan. fracto alabastro, effudit super caput ejus.
12. a.1. 4 Erant autem quidam indigne ferentes in-
tra semetipsos, & dicentes: Ut quid perditio
ista unguenti facta est?
5 Poterat enim unguentum istud vænumdari
plus quam trecentis denariis, & dari pauperi-
bus. Et fremebant in eam.
6 Jesus autem dixit: Sinite eam: quid illi
molesti estis? Bonum opus operata est in me.
7 Semper enim pauperes habetis vobiscum: &
cum volueritis, potestis illi bene facere: me
autem non semper habetis.
8 Quod habuit hæc, fecit: prævenit ungere
corpus meum in sepulturam.
9 Amen dico vobis: Ubicumq; prædicatum fue-
rit Evangelium istud in universo mundo, &
quod fecit hæc, narrabitur in memoriam ejus.
B 10 * Et Judas Iscariotes unus de duodecim
*Matt. abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eum
26.b.14. illis.
11 Qui audientes gavisi sunt, & promiserunt
ei pecuniam se daturos. Et quærebat, quomo-
do illum opportune traderet.

12 * Et

12 * Et primo die Azymorum, quando Pascha *Matt.
immolabant, dicunt ei discipuli: Quo vis ea- 25.b.17.
mus, & paremus tibi, ut manduces Pascha? Luc.22.
13 Et mittit duos ex discipulis suis, & dicit a. 7.
eis: Ite in civitatem: & occurret vobis homo
lagenam aquæ bajulans, sequimini eum:
14 Et quocumque introierit, dicite domino
domus, quia magister dicit: Ubi est refectio mea,
ubi Pascha cum discipulis meis manducem?
15 Et ipse vobis demonstrabit cœnaculum
grande stratum, & illic parate nobis.
16 Et abierunt discipuli ejus, & venerunt
in civitatem, & invenerunt sicut dixerat illis,
& paraverunt Pascha.
17 * Vespere autem facto, venit cum duo- * Matt.
decim.
18 Et discumbentibus eis, & manducantibus, 25 b.20.
ait Jesus: Amen dico vobis, * quia unus ex Luc.22.
vobis tradet me, qui manducat mecum. b. 14.
19 At illi cœperunt contristari, & dicere * Joan.
ei singulatim: Numquid ego? 13.c.21.
20 Qui ait illis: Unus ex duodecim, qui
intingit mecum manum in catino. C
21 Et Filius quidem hominis vadit, * sicut * Psal.
scriptum est de eo: væ autem homini illi, 40.b.10.
per quem Filius hominis tradetur: bonum Act. 1.
erat ei, si non esset natus homo ille. c. 16.
22 * Et manducantibus illis, accepit Jesus * Matt.
panem, & benedicens fregit, & dedit eis, 25.c.26.
& ait: Sumite, hoc est corpus meum. 1. Cor.
23 Et accepto calice, gratias agens dedit 11.c.24.
eis: & biberunt ex illo omnes.
24 Et ait illis: Hic est sanguis meus novi
testamenti, qui pro multis effundetur.
25 Amen dico vobis, quia jam non bibam de
hoc genimine vitis usque in diem illum,
cum illud bibam novum in regno Dei.
26 Et hymno dicto, exierunt in montem
Olivarum.
27 Et ait eis Jesus: *Omnes scandalizabimi- * Joan.
ni in me in nocte ista: quia scriptum est: * 16.d.32.
Percutiam pastorem, & dispergentur oves. * Zach.
28 Sed postquam resurrexero, præcedam vos 13. a 7.
in Galilæam.
29 Petrus autem ait illi: Et si omnes scan-
dalizati fuerint in te, sed non ego.
30 Et ait illi Jesus: Amen dico tibi, quia
tu hodie in nocte hac, priusquam gallus vo-
cem bis dederit, ter me es negaturus.
31 At ille amplius loquebatur: Et si opor- D
tuerit me simul commori tibi, non te nega-
bo. Similiter autem & omnes dicebant.

32 * Et veniunt in prædium, cui nomen
* Matt. Gethsemani. Et ait discipulis suis: Sedete
26. d. hic, donec orem.
36. 33 Et assumit Petrum, & Jacobum, &
Luc. 22. Joannem secum, & cœpit pavere, & tædere.
f. 40. 34 Et ait illis: Tristis est anima mea usque
ad mortem: sustinete hic, & vigilate.
35 Et cum processisset paululum, procidit
super terram, & orabat, ut, si fieri posset,
transiret ab eo hora:
36 Et dixit: Abba pater, omnia tibi pos-
sibilia sunt: transfer calicem hunc a me;
sed non quod ego volo, sed quod tu.
37 Et venit, & invenit eos dormientes.
Et ait Petro: Simon, dormis? non potuisti
una hora vigilare?
38 Vigilate, & orate, ut non intretis in
tentationem. Spiritus quidem promptus est,
caro vero infirma.
39 Et iterum abiens oravit, eundem ser-
monem dicens.
40 Et reversus denuo invenit eos dormien-
E tes, (erant enim oculi eorum gravati) &
ignorabant, quid responderent ei.
41 Et venit tertio, & ait illis: Dormite jam,
& requiescite. Sufficit: venit hora: ecce Fi-
lius hominis tradetur in manus peccatorum.
42 Surgite, eamus. Ecce qui me tradet,
prope est.
43 Et adhuc eo loquente, venit Judas Isca-
* Matt. riotes, unus de duodecim, & * cum eo tur-
26. e 47. ba multa cum gladiis, & lignis a summis
Luc. 22. sacerdotibus, & Scribis, & senioribus.
f. 47. 44 Dederat autem traditor ejus signum eis,
Joan. dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse
18. a. 3. est, tenete eum, & ducite caute.
45 Et cum venisset, statim accedens ad eum
ait: Ave Rabbi: & osculatus est eum.
46 At illi manus injecerunt in eum, &
tenuerunt eum.
47 Unus autem quidam de circumstantibus
educens gladium, percussit servum summi
sacerdotis, & amputavit illi auriculam.
48 Et respondens Jesus ait illis: Tamquam
ad latronem existis cum gladiis, & lignis
comprehendere me?
49 Quotidie eram apud vos in templo do-
cens, & non me tenuistis. Sed ut implean-
tur Scripturæ.
50 * Tunc discipuli ejus relinquentes eum,
* Matt. omnes fugerunt.
26. f. 56. 51 Adolescens autem quidam sequebatur
eum

eum amictus ſindone ſuper nudo : & tenue-
runt eum.
52 At ille rejecta ſindone, nudus profugit F
ab eis.
53 * Et adduxerunt Jeſum ad ſummum ſa- *Matt.
cerdotem : & convenerunt omnes ſacerdotes, 26.f.57.
& Scribæ, & ſeniores. Luc.22.
54 Petrus autem a longe ſecutus eſt eum f. 54.
uſque intro in atrium ſummi ſacerdotis : & Joan.
ſedebat cum miniſtris ad ignem, & calefa- 18.c.13.
ciebat ſe.
55 * Summi vero ſacerdotes, & omne conci- *Matt.
lium quærebant adverſus Jeſum teſtimonium, 26.f.59.
ut eum morti traderent, nec inveniebant.
56 Multi enim teſtimonium falſum dice-
bant adverſus eum, & convenientia teſti-
monia non erant.
57 Et quidam ſurgentes, falſum teſtimo-
nium ferebant adverſus eum, dicentes :
58 Quoniam nos audivimus eum dicentem :*
Ego diſſolvam templum hoc manu factum, & * Joan.
per triduum aliud non manu factum ædificabo. 2. c.19.
59 Et non erat conveniens teſtimonium
illorum.
60 Et exurgens ſummus ſacerdos in me-
dium, interrogavit Jeſum, dicens : Non
reſpondes quidquam ad ea, quæ tibi obji-
ciuntur ab his?
61 Ille autem tacebat, & nihil reſpondit.
Rurſum ſummus ſacerdos interrogabat eum, &
dixit ei : Tu es Chriſtus filius Dei benedicti?
62 Jeſus autem dixit illi : Ego ſum : * & vi- G
debitis Filium hominis ſedentem a dextris vir- *Matt.
tutis Dei, & venientem cum nubibus cæli. 24.c.30.
63 Summus autem ſacerdos ſcindens veſti- & 26.
menta ſua ait: Quid adhuc deſideramus teſtes? f. 64.
64 Audiſtis blaſphemiam : quid vobis vi-
detur? Qui omnes condemnaverunt eum eſ-
ſe reum mortis.
65 Et cœperunt quidam conſpuere eum, & velare
faciem eius, & colaphis eum cædere, & dicere
ei: Prophetiza. Et miniſtri alapis eum cædebant.
66 * Et cum eſſet Petrus in atrio deorſum, *Matt.
venit una ex ancillis ſummi ſacerdotis : 26. g.
67 Et cum vidiſſet Petrum calefacientem 69.
ſe, aſpiciens illum ait : Et tu cum Jeſu Na- Luc.22.
zareno eras. f. 56.
68 At ille negavit dicens : Neque ſcio, Joan.
neque novi quid dicas. Et exiit foras ante 18.c.17.
atrium, & gallus cantavit.
69 * Rurſus autem cum vidiſſet illum an- *Matt.
cilla, 26.g.71.

cilla, cœpit dicere circumſtantibus: Quia
hic ex illis eſt.
* Luc. 70 At ille iterum negavit. * Et poſt puſil-
22. g. 59. lum rurſus qui aſtabant, dicebant Petro:
Joan. Vere ex illis es; nam & Galilæus es.
18. e. 25. 71 Ille autem cœpit anathematizare, & jura-
re: Quia neſcio hominem iſtum, quem dicitis.
* Matt. 72 Et ſtatim gallus iterum cantavit. * Et
26. g. 75. recordatus eſt Petrus verbi, quod dixerat ei
Joan. Jeſus: Prius quam gallus cantet bis, ter me
13. d. 38. negabis. Et cœpit flere.

CAPUT XV.

Jeſus coram Pilato accuſatus nihil reſpondet: præeligitur Barabbas, & Jeſus traditur crucifigendus; qui multis modis illuſus a militibus, ducitur ad crucifigendum: & diviſis ipſius veſtimentis, inter latrones crucifixus audit variorum jactatas in ſe blaſphemias: ſuboriuntur tenebræ: & clamans Jeſus Eli, acetoque potatus, cum clamore valido expirat; cujus corpus a Joſeph ſepelitur.

A 1 ET confeſtim mane conſilium facientes
* Matth. ſummi ſacerdotes cum ſenioribus, &
27. a. 1. Scribis, & univerſo concilio, vincientes Je-
Luc. 22. ſum duxerunt, & tradiderunt Pilato.
g. 66. 2 Et interrogavit eum Pilatus: Tu es Rex Ju-
Joan. dæorum? At ille reſpondens ait illi: Tu dicis.
18. c. 28. 3 * Et accuſabant eum ſummi ſacerdotes in
* Matt. multis.
27. b. 12. 4 * Pilatus autem rurſum interrogavit eum,
Luc. 23. dicens: Non reſpondes quidquam? vide, in
a. 2. quantis te accuſant.
* Joan. 5 Jeſus autem amplius nihil reſpondit, ita
18. f. 33. ut miraretur Pilatus.
6 Per diem autem feſtum ſolebat dimittere il-
lis unum ex vinctis, quemcumque petiſſent.
7 Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui
cum ſeditioſis erat vinctus, qui in ſeditio-
ne fecerat homicidium.
8 Et cum aſcendiſſet turba, cœpit rogare,
ſicut ſemper faciebat illis.
9 Pilatus autem reſpondit eis, & dixit:
Vultis dimittam vobis regem Judæorum?
10 Sciebat enim, quod per invidiam tra-
didiſſent eum ſummi ſacerdotes.
B 11 Pontifices autem concitaverunt turbam,
ut magis Barabbam dimitteret eis.
* Matt. 12 * Pilatus autem iterum reſpondens ait il-
27. c. 22. lis: Quid ergo vultis faciam regi Judæorum?

13 * At illi iterum clamaverunt: Crucifige eum. *Luc.23. b. 14.*
14 Pilatus vero dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: Crucifige eum. ** Joan. 18.g.40.*
15 Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barabbam, & tradidit Jesum flagellis cæsum, ut crucifigeretur.
16 * Milites autem duxerunt eum in atrium prætorii, & convocant totam cohortem, **Matt. 27.c.27.*
17 Et induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam. *Joan. 19.a.2.*
18 Et cœperunt salutare eum: Ave rex Judæorum.
19 Et percutiebant caput ejus arundine: & conspuebant eum, & ponentes genua adorabant eum.
20 Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum purpura, & induerunt eum vestimentis suis: & educunt illum, ut crucifigerent eum.
21 * Et angariaverunt prætereuntem quempiam Simonem Cyrenæum venientem de villa, patrem Alexandri, & Rufi, ut tolleret crucem ejus. **Matt. 27. d. 32.*
22 Et perducunt illum in Golgotha locum: quod est interpretatum Calvariæ locus. *Luc.23. d. 26.*
23 Et dabant ei bibere myrrhatum vinum: & non accepit. ** Matt. 27. id. 35.*
24 * Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta ejus, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret. C *Joann. 19.d.23.*
25 Erat autem hora tertia: & crucifixerunt eum.
26 Et erat titulus causæ ejus inscriptus: REX JUDÆORUM.
27 Et cum eo crucifigunt duos latrones, unum a dextris, & alium a sinistris ejus.
28 * Et impleta est scriptura, quæ dicit: Et cum iniquis reputatus est. ** Isaiæ 53.d.12.*
29 Et prætereuntes blasphemabant eum, moventes capita sua, & dicentes: * Vah! qui destruis templum Dei, & in tribus diebus reædificas: ** Joan. 2. c. 19.*
30 Salvum fac temetipsum descendens de cruce.
31 Similiter & summi sacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere.
32 Christus rex Israel descendat nunc de cruce, ut videamus, & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, conviciabantur ei.
33 Et facta hora sexta, tenebræ factæ sunt per totam terram usque in horam nonam.
34 Et hora nona exclamavit Jesus voce D
magna,

* Psal. magna, dicens: * Eloi, eloi, lamma sabacta-
21. a. 1. ni? quod est interpretatum: Deus meus, Deus
Matth. meus, ut quid dereliquisti me?
27. e. 46. 35 Et quidam de circumstantibus audien-
tes dicebant: Ecce Eliam vocat.
36 Currens autem unus, & implens spon-
giam aceto, circumponensque calamo, potum
dabat ei, dicens: Sinite, videamus, si ve-
niat Elias ad deponendum eum.
37 Jesus autem emissa voce magna expiravit.
38 Et velum templi scissum est in duo, a
summo usque deorsum.
39 Videns autem Centurio, qui ex adver-
so stabat, quia sic clamans expirasset, ait:
Vere hic homo Filius Dei erat.
*Matt. 40 * Erant autem & mulieres de longe aspi-
27. f. 55. cientes: inter quas erat Maria Magdalene,
& Maria Jacobi minoris, & Joseph mater,
& Salome.
41 Et cum esset in Galilæa, sequebantur
* Luc. eum, * & ministrabant ei, & aliæ multæ, quæ
8. a. 2. simul cum eo ascenderant Jerosolymam.
*Matt. 42 * Et cum jam sero esset factum (quia
27 g. 57. erat parasceve, quod est ante sabbatum)
Luc. 23. 43 Venit Joseph ab Arimathæa nobilis de-
g. 50. curio, qui & ipse erat expectans regnum
Joa. 19. Dei, & audacter introivit ad Pilatum, &
f. 38. petiit corpus Jesu.
44 Pilatus autem mirabatur, si jam obiis-
set. Et accersito centurione, interrogavit
eum, si jam mortuus esset.
45 Et cum cognovisset a centurione, do-
navit corpus Joseph.
46 Joseph autem mercatus sindonem, & de-
ponens eum involvit sindone, & posuit eum
in monumento, quod erat excisum de petra,
& advolvit lapidem ad ostium monumenti.
47 Maria autem Magdalene, & Maria Jo-
seph aspiciebant, ubi poneretur.

CAPUT XVI.

*Mulieribus ad Christi monumentum obstupe-
scentibus, Angelus resurrectionem ipsius an-
nuntiat: qui primum Mariæ Magdalenæ ap-
paret, deinde duobus discipulis in alia effi-
gie: demum undecim recumbentibus apparens,
exprobrata incredulitate, mittit eos, ut in
universo mundo prædicent ac baptizent, sub-
junctis signis, quæ sequantur credentes, ac
ita in cælum ascendit.*

A 1 ET cum transisset sabbatum, Maria Mag-
Matth. dalene, & Maria Jacobi, & Salome e-
merunt

merunt aromata, ut venientes ungerent Jesum.
2 Et valde mane una sabbatorum veniunt 28. a. 1.
ad monumentum, orto jam sole. Luc. 24.
3 Et dicebant ad invicem: Quis revolvet a. 1.
nobis lapidem ab ostio monumenti? Joa. 20.
4 Et respicientes viderunt revolutum lapi- a. 1.
dem. Erat quippe magnus valde.
5 * Et introeuntes in monumentum vide- *Matt.
runt juvenem sedentem in dextris, cooper- 28. a. 4.
tum stola candida, & obstupuerunt. Luc. 24.
6 Qui dicit illis: Nolite expavescere. Jesum a. 4.
quaeritis Nazarenum crucifixum: surrexit, Joa. 20.
non est hic: ecce locus, ubi posuerunt eum. b. 12.
7 Sed ite, dicite discipulis ejus, & Pe-
tro, quia praecedit vos in Galilaeam: ibi eum * Supr.
videbitis, * sicut dixit vobis. 14. c. 28.
8 At illae exeuntes fugerunt de monumen- B
to; invaserat enim eas tremor & pavor: &
nemini quidquam dixerunt; timebant enim.
9 Surgens autem mane, * prima sabbati, * Joan.
apparuit primo Mariae Magdalenae, de qua 20. d. 14.
ejecerat septem daemonia.
10 Illa vadens nuntiavit his, qui cum eo
fuerant, & lugentibus & flentibus.
11 Et illi audientes, quia viveret, & vi-
sus esset ab ea, non crediderunt.
12 * Post haec autem duobus ex his ambu- C
lantibus, ostensus est in alia effigie euntibus * Luc.
in villam. 24. b. 13.
13 Et illi euntes nuntiaverunt ceteris:
nec illis crediderunt.
14 Novissime recumbentibus illis undecim
apparuit: & exprobravit incredulitatem eo-
rum & duritiam cordis, quia iis, qui vide-
rant eum resurrexisse, non crediderunt.
15 Et dixit eis: Euntes in mundum univer-
sum praedicate Evangelium omni creaturae.
16 Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus D
erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.
17 Signa autem eos, qui crediderint, haec
sequentur: * In nomine meo daemonia eji- *Actor.
cient: * linguis loquentur novis: 16. d. 18.
18 * Serpentes tollent: & si mortiferum quid *Act. 2.
biberint, non eis nocebit: * super aegros ma- a. 4. &
nus imponent, & bene habebunt. 10. g. 46.
19 Et Dominus quidem Jesus postquam lo- Actor.
cutus est eis, * assumptus est in caelum, & 28. b. 5.
sedet a dextris Dei. *Actor.
20 Illi autem profecti praedicaverunt ubi- 28. b. 8.
que, Domino cooperante, & sermonem con- * Luc.
firmante sequentibus signis. 24. g. 51.

SAN-

SANCTUM

JESU CHRISTI

EVANGELIUM

Secundum Lucam.

CAPUT PRIMUM.

Zachariæ Sacerdoti annuntiat Gabriel Joannis conceptum ex Elisabeth sterili; qui Angelo non credens, mutus efficitur: idemque Gabriel Mariæ annuntiat conceptum Jesu filii Dei de Spiritu sancto: ad Mariæ salutationem Joannes exultat in utero, & Elisabeth prophetat, ipsaque Maria canticum gratiarum actionis Domino decantat: in nati Joannis circumcisione Zacharias pater, recepta loquela, canticum gratiarum actionis edit.

A 1 Quoniam quidem multi conati sunt
ordinare narrationem, quæ in
nobis completæ sunt, rerum:
2 Sicut tradiderunt nobis, qui ab
initio ipsi viderunt, & ministri
fuerunt sermonis;
3 Visum est & mihi, assecuto omnia a
principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile,
4 Ut cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.
1.Par. 24.b.10. 5 Fuit in diebus Herodis regis Judææ sacerdos quidam nomine Zacharias * de vice
Abia, & uxor illius de filiabus Aaron, &
nomen ejus Elisabeth.
6 Erant autem justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & justificationibus Domini sine querela:
7 Et non erat illis filius, eo quod esset Elisabeth sterilis, & ambo processissent in diebus suis.
8 Factum est autem, cum sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante Deum,
9 Secundum consuetudinem sacerdotii, sorte exiit, ut incensum poneret ingressus in
Exod. 30.a.7. Lev.16. d. 17. templum Domini:
10 Et * omnis multitudo populi erat orans
foris hora incensi.

11 Ap-

11 Apparuit autem illi Angelus Domini, stans a dextris altaris incensi.
12 Et Zacharias turbatus est videns, & timor irruit super eum.
13 Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: & uxor tua Elisabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen ejus Joannem: B
14 Et erit gaudium tibi, & exultatio, & multi in nativitate ejus gaudebunt.
15 Erit enim magnus coram Domino: & vinum, & siceram non bibet, & Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ:
16 Et multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum:
17 Et ipse præcedet ante illum in spiritu, & virtute Eliæ, * ut convertat corda patrum in filios; & incredulos ad prudentiam justorum, parare Domino plebem perfectam.

* *Mal.* 4. *b.* 6. *Matth.* 11. *b.* 14.

18 Et dixit Zacharias ad Angelum: Unde hoc sciam? ego enim sum senex, & uxor mea processit in diebus suis. C
19 Et respondens Angelus dixit ei: Ego sum Gabriel, qui asto ante Deum, & missus sum loqui ad te, & hæc tibi evangelizare.
20 Et ecce eris tacens, & non poteris loqui usque in diem, quo hæc fiant, pro eo quod non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo.
21 Et erat plebs expectans Zachariam: & mirabantur, quod tardaret ipse in templo.
22 Egressus autem non poterat loqui ad illos, & cognoverunt, quod visionem vidisset in templo. Et ipse erat innuens illis, & permansit mutus. D
23 Et factum est, ut impleti sunt dies officii ejus, abiit in domum suam.
24 Post hos autem dies concepit Elisabeth uxor ejus, & occultabat se mensibus quinque, dicens:
25 Quia sic fecit mihi Dominus in diebus, quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines.
26 In mense autem sexto missus est Angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth,
27 Ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph, de domo David, & nomen virginis Maria.
28 Et ingressus Angelus ad eam dixit: Ave gratia plena: Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus.

29 Quæ cum audiſſet, turbata eſt in ſermone
ejus, & cogitabat, qualis eſſet iſta ſalutatio.
30 Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria;
inveniſti enim gratiam apud Deum.
* Iſaiæ 31 * Ecce concipies in utero, & paries fi-
7. c.14. lium, & * vocabis nomen ejus JESUM.
* Infra 32 Hic erit magnus, & Filius Altiſſimi vo-
2. c.21. cabitur, & dabit illi Dominus Deus ſedem
* Dan. David patris ejus: * & regnabit in domo Ja-
7. d.14. cob in æternum,
f. 27. 33 Et regni ejus non erit finis.
Mich. 34 Dixit autem Maria ad Angelum: Quomo-
4. b. 7. do fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?
35 Et reſpondens Angelus dixit ei: Spiritus
ſanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi
obumbrabit tibi: ideoque & quod naſcetur
ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.
36 Et ecce Eliſabeth cognata tua, & ipſa
concepit filium in ſenectute ſua: & hic men-
ſis ſextus eſt illi, quæ vocatur ſterilis:
37 Quia non erit impoſſibile apud Deum
omne verbum.
38 Dixit autem Maria: Ecce ancilla Do-
mini: fiat mihi ſecundum verbum tuum. Et
diſceſſit ab illa Angelus.
39 Exurgens autem Maria in diebus illis
abiit in montana cum feſtinatione, in civi-
tatem Juda,
40 Et intravit in domum Zachariæ, & ſa-
lutavit Eliſabeth.
E 41 Et factum eſt, ut audivit ſalutationem
Mariæ Eliſabeth, exultavit infans in utero
ejus: & repleta eſt Spiritu ſancto Eliſabeth:
42 Et exclamavit voce magna, & dixit:
Benedicta tu inter mulieres, & benedictus
fructus ventris tui.
43 Et unde hoc mihi, ut veniat mater Do-
mini mei ad me?
44 Ecce enim, ut facta eſt vox ſalutatio-
nis tuæ in auribus meis, exultavit in gau-
dio infans in utero meo.
45 Et beata, quæ credidiſti, quoniam per-
ficientur ea, quæ dicta ſunt tibi a Domino.
46 Et ait Maria:
Magnificat anima mea Dominum:
47 Et exultavit ſpiritus meus in Deo ſalu-
tari meo.
48 Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ:
ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes
generationes.
49 Quia fecit mihi magna qui potens eſt:
& ſanctum nomen ejus.

50 Et

50 Et miſericordia ejus a progenie in pro-
genies timentibus eum.
51 Fecit potentiam in * brachio ſuo: di- * Iſaiæ
ſperſit ſuperbos mente cordis ſui. 51. c. 9.
52 Depoſuit potentes de ſede, & exalta- Pſalm.
vit humiles. 32. b. 10.
53 * Eſurientes implevit bonis, & divites * 1. Reg.
dimiſit inanes. 2. a. 5.
54 Suſcepit Iſrael puerum ſuum, recorda-
tus miſericordiæ ſuæ. F
55 Sicut locutus eſt ad patres noſtros, * Pſalm.
Abraham, & ſemini ejus in ſæcula. 33. b. 11.
56 Manſit autem Maria cum illa quaſi men- * Gen.
ſibus tribus: & reverſa eſt in domum ſuam. 17. b 9.
57 Eliſabeth autem impletum eſt tempus & 22.
pariendi, & peperit filium. c. 16.
58 Et audierunt vicini, & cognati ejus, Pſ. 131.
quia magnificavit Dominus miſericordiam c. 11.
ſuam cum illa, & congratulabantur ei. Iſai. 41.
59 Et factum eſt in die octavo, venerunt b. 8.
circumcidere puerum, & vocabant eum no-
mine patris ſui Zachariam.
60 Et reſpondens mater ejus dixit: Nequa-
quam, ſed vocabitur Joannes.
61 Et dixerunt ad illam: Quia nemo eſt in
cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.
62 Innuebant autem patri ejus, quem vel-
let vocari eum.
63 Et poſtulans pugillarem ſcripſit, * di-
cens: Joannes eſt nomen ejus. Et mirati Sup. 13.
ſunt univerſi.
64 Apertum eſt autem illico os ejus, & lin-
gua ejus, & loquebatur benedicens Deum.
65 Et factus eſt timor ſuper omnes vicinos
eorum: & ſuper omnia montana Judææ di-
vulgabantur omnia verba hæc.
66 Et poſuerunt omnes, qui audierant, in
corde ſuo, dicentes: Quis, putas, puer iſte
erit? Etenim manus Domini erat cum illo.
67 Et Zacharias pater ejus repletus eſt Spi-
ritu ſancto, & prophetavit, dicens: G
68 * Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia
viſitavit, & fecit redemptionem plebis ſuæ: * Pſal.
69 * Et erexit cornu ſalutis nobis, in do- 73. b. 12.
mo David pueri ſui. * Pſal.
70 * Sicut locutus eſt per os ſanctorum, 131. d.
qui a ſæculo ſunt, prophetarum ejus: 17.
71 Salutem ex inimicis noſtris, & de ma- * Jere.
nu omnium, qui oderunt nos: 23. a. 6.
72 Ad faciendam miſericordiam cum pa- & 30.
tribus noſtris, & memorari teſtamenti ſui b. 10.
ſancti.

* Gen. 73 * Jusjurandum, quod juravit ad Abra-
22. c. 15. ham patrem nostrum, daturum se nobis,
Jer. 31. 74 Ut sine timore, de manu inimicorum
f. 33. nostrorum liberati serviamus illi
Heb. 6. 75 In sanctitate, & justitia coram ipso o-
c. 13. mnibus diebus nostris.
d. 17. 76 Et tu puer, propheta Altissimi vocabe-
ris; præibis enim ante faciem Domini para-
re vias ejus:
† Mal. 77 * Ad dandam scientiam salutis plebi e-
4. b. 5. jus in remissionem peccatorum eorum:
Supr. 78 Per viscera misericordiæ Dei nostri, in
b. 17. quibus visitavit nos * oriens ex alto:
* Zach. 79 Illuminare his, qui in tenebris, & in
3. d. 8. umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes
& 6. c. nostros in viam pacis.
12. 80 Puer autem crescebat, & confortabatur
Mal. 4. spiritu: & erat in desertis usque in diem o-
a. 2. stensionis suæ ad Israel.

CAPUT II.

Ex Augusti decreto Joseph cum Maria ascendit in Bethlehem, ubi illa peperit Salvatorem, cujus nativitate ab Angelo audita, pastores festini veniunt illum visuri: puer circumcisus vocatur Jesus: quem post dies purificationis in Jerusalem delatum, ut Domino sisteretur, Simeon senex benedicit, ac de matris in passione doloribus prophetat, Annaque prophetissa vetula Domino confitetur: Jesus duodecim annorum plenus sapientia & gratia, perditus a parentibus, in medio doctorum invenitur; descenditque Nazareth factus illis subditus.

A 1 FActum est autem in diebus illis, exiit
edictum a Cæsare Augusto, ut de-
scriberetur universus orbis.
2 Hæc descriptio prima facta est a præside
Syriæ Cyrino:
3 Et ibant omnes, ut profiterentur singu-
li in suam civitatem.
4 Ascendit autem & Joseph a Galilæa de
civitate Nazareth in Judæam in civitatem *
* 1. Reg. David, quæ vocatur * Bethlehem, eo quod
20. b. 6. esset de domo, & familia David,
* Mich. 5 Ut profiteretur cum Maria desponsata sibi
5. a. 2. uxore prægnante.
Matth. 6 Factum est autem, cum essent ibi, im-
2. a. 6. pleti sunt dies, ut pareret.
7 Et peperit filium suum primogenitum, &
pannis eum involvit, & reclinavit eum in præ-
sepio,

sepio, quia non erat eis locus in diversorio.
8 Et pastores erant in regione eadem vigi- B
lantes, & custodientes vigilias noctis super
gregem suum.
9 Et ecce angelus Domini stetit juxta illos;
& claritas Dei circumfulsit illos, & timue-
runt timore magno.
10 Et dixit illis Angelus: Nolite timere;
ecce enim evangelizo vobis gaudium ma-
gnum, quod erit omni populo,
11 Quia natus est vobis hodie Salvator, qui
est Christus Dominus, in civitate David.
12 Et hoc vobis signum: Invenietis infantem
pannis involutum, & positum in præsepio.
13 Et subito facta est cum Angelo multitu-
do militiæ cælestis laudantium Deum, & di-
centium:
14 Gloria in altissimis Deo, & in terra pax
hominibus bonæ voluntatis.
15 Et factum est, ut discesserunt ab eis An-
geli in cælum, pastores loquebantur ad invi-
cem: Transeamus usque Bethlehem, & videa-
mus hoc verbum, quod factum est, quod Do-
minus ostendit nobis.
16 Et venerunt festinantes:& invenerunt Ma- C
riam,&Joseph,& infantē positum in præsepio.
17 Videntes autem cognoverunt de verbo,
quod dictum erat illis de puero hoc.
18 Et omnes, qui audierunt, mirati sunt,&
de his, quæ dicta erant a pastoribus ad ipsos.
19 Maria autem conservabat omnia verba
hæc, conferens in corde suo.
20 Et reversi sunt pastores glorificantes, &
laudantes Deum in omnibus, quæ audierant,
& viderant, sicut dictum est ad illos.
21 * Et postquam consummati sunt dies octo, * *Gen.*
ut circumcideretur puer, vocatum est nomen *17.c.12.*
ejus * JESUS, quod vocatum est ab Angelo *Lev.12.*
prius, quam in utero conciperetur. *a. 3.*
22 Et postquam impleti sunt dies purga- **Matt.*
tionis ejus * secundum legem Moysi, tulerunt *1. d.21.*
illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino, *Supr.1.*
23 Sicut scriptum est in lege Domini: * *d. 31.*
Quia omne masculinum adaperiens vulvam, * *Lev.*
sanctum Domino vocabitur. *12. c.6.*
24 Et ut darent hostiam secundum quod **Exod.*
dictum est * in lege Domini, par turturum, *13. a.2.*
aut duos pullos columbarum. *Num.8.*
25 Et ecce homo erat in Jerusalem, cui no- *c. 16.*
men Simeon, & homo iste justus, & timora- **Levit.*
tus, expectans consolationem Israel, & Spi- *12. d.8.*
ritus sanctus erat in eo.

26 Et responsum acceperat a Spiritu sancto,
non visurum se mortem, nisi prius videret
Christum Domini.
D 27 Et venit in spiritu in templum. Et cum in-
ducerent puerum Jesum parentes ejus, ut face-
rent secundum consuetudinem legis pro eo,
28 Et ipse accepit eum in ulnas suas, &
benedixit Deum, & dixit:
29 Nunc dimittis servum tuum, Domine,
secundum verbum tuum in pace,
30 Quia viderunt oculi mei salutare tuum,
E 31 Quod parasti ante faciem omnium po-
pulorum:
32 Lumen ad revelationem gentium, &
gloriam plebis tuæ Israel.
33 Et erat pater ejus, & mater mirantes
super his, quæ dicebantur de illo.
34 Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Ma-
riam matrem ejus: * Ecce positus est hic in
ruinam, & in resurrectionem multorum in Is-
rael, & in signum, cui contradicetur.
35 Et tuam ipsius animam pertransibit gladius,
ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.
36 Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel,
de tribu Aser: hæc processerat in diebus mul-
tis, & vixerat cum viro suo annis septem a
virginitate sua.
37 Et hæc vidua usque ad annos octoginta qua-
tuor: quæ non discedebat de templo, jejuniis,
& obsecrationibus serviens nocte, ac die.
F 38 Et hæc, ipsa hora superveniens, confite-
batur Dño: & loquebatur de illo omnibus,
qui expectabant redemptionem Israel.
39 Et ut perfecerunt omnia secundum le-
gem Domini, reversi sunt in Galilæam in
civitatem suam Nazareth.
40 Puer autem crescebat, & confortabatur,
plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo.
41 Et ibant parentes ejus per omnes annos
in Jerusalem, * in die solemni Paschæ.
42 Et cum factus esset annorum duodecim,
ascendentibus illis Jerosolymam secundum
consuetudinem diei festi,
43 Consummatisque diebus, cum redirent,
remansit puer Jesus in Jerusalem, & non co-
gnoverunt parentes ejus.
44 Existimantes autem illum esse in comi-
tatu, venerunt iter diei, & requirebant eum
inter cognatos, & notos.
G 45 Et non invenientes, regressi sunt in Je-
rusalem, requirentes eum.
46 Et factum est, post triduum invenerunt
illum

* *Isaiæ 8. c. 14. Rom. 9. f. 33. 1. Petr. 2. b. 7.*

* *Exod. 23. c. 15. & 34. c. 18. Deuter. 16. a. 1.*

illum in templo sedentem in medio doctorum,
audientem illos, & interrogantem eos.
47 Stupebant autem omnes, qui eum au-
diebant, super prudentia, & responsis ejus.
48 Et videntes admirati sunt. Et dixit ma-
ter ejus ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic?
ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.
49 Et ait ad illos: Quid est quod me quæ-
rebatis? nesciebatis, quia in his, quæ Patris
mei sunt, oportet me esse?
50 Et ipsi non intellexerunt verbum, quod
locutus est ad eos.
51 Et descendit cum eis, & venit Nazareth,
& erat subditus illis. Et mater ejus conser-
vabat omnia verba hæc in corde suo.
52 Et Jesus proficiebat sapientia, & ætate,
& gratia apud Deum, & homines.

CAPUT III.

*Joannes mittitur a Domino impleturus sua præ-
dicatione Isaiæ vaticinium: & turbis, & pu-
blicanis, ac militibus dat consilia; dicit quid
singulos facere oporteat: testaturque Christi ex-
cellentiam & baptismi ipsius: super quem ab
ipso baptizatum descendit columba, ac vox Pa-
tris auditur; texiturque ejus genealogia a Jo-
seph usque ad Adam ascendens.*

1 ANno autem quintodecimo imperii Ti- A
berii Cæsaris, procurante Pontio Pi-
lato Judæam, tetrarcha autem Galilææ He-
rode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha I-
turææ, & Trachonitidis regionis, & Lysa-
nia Abilinæ tetrarcha,
2 * Sub principibus sacerdotum Anna, &
Caipha factum est verbum Domini super Joan- *Actor.
nem Zachariæ filium in deserto. 4. b. 6.
3 * Et venit in omnem regionem Jordanis, *Matt.
prædicans baptismum pœnitentiæ in remissio-
nem peccatorum, 3. a. 1.
4 Sicut scriptum est in Libro sermonum Isa- Marc.
iæ prophetæ: * Vox clamantis in deserto: Pa- 1. a. 4.
rate viam Domini: rectas facite semitas ejus. * Isaiæ
5 Omnis vallis implebitur, & omnis mons,
& collis humiliabitur: & erunt prava in di- 40. a. 3.
recta, & aspera in vias planas: Joan. 1.
6 Et videbit omnis caro salutare Dei. c. 23.
7 Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant, ut ba-
ptizarentur ab ipso: * Genimina viperarum, *Matt.
quis ostendit vobis fugere a ventura ira? 3. b. 7.
8 Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & & 33.
ne d. 23.

ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abra-
ham. Dico enim vobis, quia potens est Deus
de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.
9 Jam enim securis ad radicem arborum po-
sita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum
bonum excidetur, & in ignem mittetur.
10 Et interrogabant eum turbæ, dicentes:
C Quid ergo faciemus?
11 Respondens autem dicebat illis: * Qui
*Jac.2. habet duas tunicas, det non habenti: & qui
c. 15. habet escas, similiter faciat.
1.Joan. 12 Venerunt autem & publicani, ut bapti-
3. c.17. zarentur, & dixerunt ad illum: Magister,
quid faciemus?
13 At ille dixit ad eos: Nihil amplius,
D quam quod constitutum est vobis, faciatis.
14 Interrogabant autem eum & milites, di-
centes: Quid faciemus & nos? Et ait illis:
Neminem concutiatis, neque calumniam fa-
ciatis: & contenti estote stipendiis vestris.
15 Existimante autem populo, & cogitan-
tibus omnibus in cordibus suis de Joanne,
ne forte ipse esset Christus,
*Matt. 16 Respondit Joannes, dicens omnibus: *
3. c.11. Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem
Marc. fortior me, cujus non sum dignus solvere
1. a. 8. corrigiam calceamentorum ejus: * ipse vos
Joan.1. baptizabit in Spiritu sancto, & igni:
d. 25. 17 * Cujus ventilabrum in manu ejus, &
*Matt. purgabit aream suam, & congregabit triti-
3. c.11. cum in horreum suum, paleas autem com-
Act. 1. buret igni inextinguibili.
a. 5.11. 18 Multa quidem & alia exhortans evange-
b.16.& lizabat populo.
10. a.4. 19 * Herodes autem tetrarcha cum corripe-
*Matt. retur ab illo de Herodiade uxore fratris sui, &
3. c.12. de omnibus malis, quæ fecit Herodes,
*Matt. 20 Adjecit & hoc super omnia, & inclusit
14. a.4. Joannem in carcere.
Marc. 21 * Factum est autem, cum baptizaretur
6. c.17. omnis populus, & Jesu baptizato, & oran-
*Matt. te, apertum est cælum:
3. d.16. 22 Et descendit Spiritus sanctus corporali
Marc. specie sicut columba in ipsum: & vox de
1. b.10. cælo facta est: * Tu es filius meus dilectus,
Joan.1. in te complacui mihi.
d. 32. 23 Et ipse Jesus erat incipiens quasi an-
E norum triginta, ut putabatur, filius Joseph,
* Matt. qui fuit Heli, qui fuit Mathat,
1. d.17. 24 Qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui
& 17. fuit Janne, qui fuit Joseph,
a. 5. 25 Qui fuit Mathathiæ, qui fuit Amos, qui
fuit

fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge, *Infr. 9. c. 35. 2. Petr. 1. d. 17.*
26 Qui fuit Mahath, qui fuit Mathathiæ, qui
fuit Semei, qui fuit Joseph, qui fuit Juda,
27 Qui fuit Joanna, qui fuit Resa, qui fuit
Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,
28 Qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit F
Cosan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her,
29 Qui fuit Jesu, qui fuit Eliezer, qui fuit
Jorim, qui fuit Mathat, qui fuit Levi,
30 Qui fuit Simeon, qui fuit Juda, qui fuit
Joseph, qui fuit Jona, qui fuit Eliakim,
31 Qui fuit Melea, qui fuit Menna, qui
fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit
David,
32 Qui fuit Jesse, qui fuit Obed, qui fuit G
Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson,
33 Qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui
fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Judæ,
34 Qui fuit Jacob, qui fuit Isaac, qui fuit
Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Nachor,
35 Qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui
fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale,
36 Qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui
fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech,
37 Qui fuit Mathusale, qui fuit Henoch,
qui fuit Jared, qui fuit Malaleel, qui fuit
Cainan,
38 Qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit
Adam, qui fuit Dei.

CAPUT IV.

Iesus post jejunium quadraginta dierum, ac devictas satanæ tentationes, in synagoga Nazareth legit factam de se Isaiæ prophetiam; dicitque prophetam non esse acceptum in patria propria, quapropter volunt eum de monte præcipitare: ejicit in Capharnaum dæmonium, sanatque socrum Simonis, & plures alios a variis languoribus, ac dæmonia ejicit.

1 JEsus autem plenus Spiritu sancto regressus est a Jordane, & agebatur a Spiritu in desertum ** A Matth. 4. a. 1. Marc. 1. b. 12.*
2 Diebus quadraginta, & tentabatur a diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis; & consummatis illis esuriit.
3 Dixit autem illi diabolus: Si filius Dei es, dic lapidi huic, ut panis fiat.
4 Et respondit ad illum Jesus: Scriptum est: * Quia non in solo pane vivit homo, ** Deut. 8. a. 3.*
sed in omni verbo Dei.

5 Et

Matth. 5 Et duxit illum diabolus in montem ex-
4. a. 4. celsum, & ostendit illi omnia regna orbis
terræ in momento temporis,
6 Et ait illi: Tibi dabo potestatem hanc
universam, & gloriam illorum: quia mihi
tradita sunt, & cui volo do illa.
7 Tu ergo si adoraveris coram me, erunt
B tua omnia.
* Deut. 8 Et respondens Jesus dixit illi: * Scri-
6. b.13. ptum est: Dominum Deum tuum adorabis,
& 10. & illi soli servies.
d. 20. 9 Et duxit illum in Jerusalem, & statuit
eum super pinnam templi, & dixit illi: Si
filius Dei es, mitte te hinc deorsum.
* Psal. 10 * Scriptum est enim, quod Angelis suis
90.c.11. mandavit de te, ut conservent te:
11 Et quia in manibus tollent te, ne for-
te offendas ad lapidem pedem tuum.
12 Et respondens Jesus ait illi: Dictum est:
* Deut. * Non tentabis Dominum Deum tuum.
6.c.16. 13 Et consummata omni tentatione, diabo-
lus recessit ab illo usque ad tempus.
*Matt. 14 * Et regressus est Jesus in virtute Spi-
4. b.12. ritus in Galilæam, & fama exiit per uni-
Marc. versam regionem de illo.
1. b.14. 15 Et ipse docebat in synagogis eorum,
& magnificabatur ab omnibus.
.C
*Matt. 16 * Et venit Nazareth, ubi erat nutritus,
13 e.53. & intravit secundum consuetudinem suam die
Marc. sabbati in synagogam, & surrexit legere.
6. a. 1. 17 Et traditus est illi Liber Isaiæ prophe-
Joan.4. tæ. Et ut revolvit librum, invenit locum,
f. 45. ubi scriptum erat:
* Isaiæ 18 * Spiritus Domini super me: propter
61. a.1. quod unxit me, evangelizare pauperibus mi-
sit me, sanare contritos corde,
19 Prædicare captivis remissionem, & cæ-
cis visum, dimittere confractos in remissio-
nem, prædicare annum Domini acceptum,
& diem retributionis.
D 20 Et cum plicuisset librum, reddidit mi-
nistro, & sedit. Et omnium in synagoga o-
culi erant intendentes in eum.
21 Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie
impleta est hæc scriptura in auribus vestris.
22 Et omnes testimonium illi dabant: &
mirabantur in verbis gratiæ, quæ procede-
bant de ore ipsius, & dicebant: Nonne hic
est filius Joseph?
23 Et ait illis: Utique dicetis mihi hanc
similitudinem: Medice cura teipsum: quan-
ta au-

ta audivimus facta in Capharnaum, fac &
hic in patria tua.
24 Ait autem: Amen dico vobis, quia ne-
mo propheta acceptus est in patria sua.
25 In veritate dico vobis: multæ viduæ e-
rant in diebus Eliæ in Israel, quando clau-
sum est cælum annis tribus, & mensibus sex,
cum facta esset fames magna in omni terra:
26 * Et ad nullam illarum missus est Elias,
nisi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam. *3. Reg.
27 * Et multi leprosi erant in Israel sub 17. b.9.
Elisæo propheta: & nemo eorum mundatus E
est, nisi Naaman Syrus. *4. Reg.
28 Et repleti sunt omnes in synagoga ira, 5. d.14.
hæc audientes.
29 Et surrexerunt, & ejecerunt illum extra
civitatem, & duxerunt illum usque ad super-
cilium montis, super quem civitas illorum
erat ædificata, ut præcipitarent eum.
30 Ipse autem transiens per medium illo-
rum, ibat.
31 * Et descendit in Capharnaum civitatem *Matt.
Galilææ, ibique docebat illos sabbatis. 4. b.13.
32 * Et stupebant in doctrina ejus, quia in Marc.
potestate erat sermo ipsius. 1. b.21.
33 *Et in synagoga erat homo habens dæmo- *Matt.
nium immundum, & exclamavit voce magna, 7. d.28.
34 Dicens: Sine, quid nobis, & tibi Jesu *Marc.
Nazarene? venisti perdere nos? scio te, qui 1. c.23.
sis, Sanctus Dei. F
35 Et increpavit illum Jesus, dicens: Ob-
mutesce, & exi ab eo. Et cum projecisset
illum dæmonium in medium, exiit ab illo,
nihilque illum nocuit.
36 Et factus est pavor in omnibus, & col-
loquebantur ad invicem, dicentes: Quod est
hoc verbum, quia in potestate & virtute im-
perat immundis spiritibus, & exeunt?
37 Et divulgabatur fama de illo in omnem
locum regionis.
38 Surgens autem Jesus de synagoga, in- G
troivit in domum Simonis. * Socrus autem *Matt.
Simonis tenebatur magnis febribus: & roga- 8. b.14.
verunt illum pro ea. Marc.
39 Et stans super illam imperavit febri: & 1. c.30.
dimisit illam. Et continuo surgens mini-
strabat illis.
40 Cum autem sol occidisset, omnes, qui
habebant infirmos variis languoribus, duce-
bant illos ad eum. At ille singulis manus
imponens, curabat eos.
41 *Exibant autem dæmonia a multis claman- *Marc.
tia, 1. c.34.

tia, & dicentia: Quia tu es filius Dei: &
increpans non finebat ea loqui, quia sciebant
ipsum esse Christum.
42 Facta autem die, egressus ibat in deser-
tum locum, & turbæ requirebant eum, & ve-
nerunt usque ad ipsum: & detinebant illum,
ne discederet ab eis.
43 Quibus ille ait: Quia & aliis civitati-
bus oportet me evangelizare regnum Dei,
quia ideo missus sum.
44 Et erat prædicans in synagogis Galilææ.

CAPUT V.

Ubi de navicula Petri docuisset, ille, laxato ipsius jussu reti, conclusit copiosam piscium multitudinem: curatum leprosum mittit ad sacerdotes: paralytico, remissis primum peccatis, jubet, ut lectum suum tollat: discumbens cum Levi, quem ex telonio vocaverat, causam dat murmurantibus Pharisæis, quare cum peccatoribus conversetur, & cur ipsius discipuli non jejunent.

A 1 FActum est autem, cum turbæ irruerent
in eum, ut audirent verbum Dei,
& ipse stabat secus stagnum Genesareth.
*Matt. 2 * Et vidit duas naves stantes secus sta-
4. c.18. gnum: piscatores autem descenderant, & la-
Marc. vabant retia.
1. b.16. 3 Ascendens autem in unam navim, quæ erat
Simonis, rogavit eum a terra reducere pusil-
lum. Et sedens docebat de navicula turbas.
4 Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simo-
nem: Duc in altum, & laxate retia vestra
in capturam.
5 Et respondens Simon dixit illi: Præceptor,
per totam noctem laborantes nihil cepimus:
in verbo autem tuo laxabo rete.
B 6 Et cum hoc fecissent, concluserunt pi-
scium multitudinem copiosam: rumpebatur
autem rete eorum.
7 Et annuerunt sociis, qui erant in alia
navi, ut venirent, & adjuvarent eos. Et
venerunt, & impleverunt ambas naviculas,
ita ut pœne mergerentur.
8 Quod cum videret Simon Petrus, proci-
dit ad genua Jesu, dicens: Exi a me, quia
homo peccator sum, Domine.
9 Stupor enim circumdederat eum, & omnes,
qui cum illo erant, in captura piscium, quam
ceperant:

10 Si-

10 Similiter autem Jacobum, & Joannem filios Zebedæi, qui erant ſocii Simonis. Et ait ad Simonem Jeſus: Noli timere: ex hoc jam homines eris capiens.
11 Et ſubductis ad terram navibus, relictis omnibus ſecuti ſunt eum. C
12 *Et factum eſt, cum eſſet in una civitatum, & ecce vir plenus lepra, & videns Jeſum, & procidens in faciem, rogavit eum dicens: Domine, ſi vis, potes me mundare. *Matt. 8. a. 2. Marc. 1. d. 40.
13 Et extendens manum tetigit eum dicens: Volo: mundare. Et confeſtim lepra diſceſſit ab illo.
14 Et ipſe præcepit illi, ut nemini diceret: ſed, Vade, oſtende te ſacerdoti, & offer pro emundatione tua, * ſicut præcepit Moyſes, in teſtimonium illis. * Lev. 14. a. 4.
15 Perambulabat autem magis ſermo de illo: & conveniebant turbæ multæ, ut audirent, & curarentur ab infirmitatibus ſuis.
15 Ipſe autem ſecedebat in deſertum, & orabat.
17 Et factum eſt in una dierum, & ipſe ſedebat docens. Et erant Phariſæi ſedentes, & legis doctores, qui venerant ex omni caſtello Galilææ, & Judææ, & Jeruſalem: & virtus Domini erat ad ſanandum eos. D
18 * Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. *Matt. 9. a. 2. Marc. 2. a. 3.
19 Et non invenientes, qua parte illum inferrent præ turba, aſcenderunt ſupra tectum, & per tegulas ſummiſerunt eum cum lecto in medium ante Jeſum.
20 Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua.
21 Et cœperunt cogitare Scribæ, & Phariſæi, dicentes: Quis eſt hic, qui loquitur blaſphemias? Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus? E
22 Ut cognovit autem Jeſus cogitationes eorum, reſpondens dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus veſtris?
23 Quid eſt facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata; an dicere: Surge, & ambula?
24 Ut autem ſciatis, quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, (ait paralytico) Tibi dico, ſurge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.
25 Et confeſtim conſurgens coram illis, tulit lectum, in quo jacebat, & abiit in domum ſuam, magnificans Deum.

26 Et stupor apprehendit omnes, & magnificabant Deum. Et repleti sunt timore, dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie.
*Matt. c. 9. 9. Marc. 2. 6.14. 27 * Et post hæc exiit, & vidit publicanum nomine Levi sedentem ad Telonium, & ait illi: Sequere me.
28 Et relictis omnibus, surgens secutus est eum.
F 29 Et fecit ei convivium magnum Levi in domo sua: & erat turba multa publicanorum, & aliorum, qui cum illis erant discumbentes.
*Marc. 2. c.16. 30 * Et murmurabant Pharisæi, & Scribæ eorum, dicentes ad discipulos ejus: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducatis & bibitis?
31 Et respondens Jesus dixit ad illos: Non egent, qui sani sunt, medico, sed qui male habent.
32 Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam.
*Marc. 2. c.18. 33 At illi dixerunt ad eum: *Quare discipuli Joannis jejunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Pharisæorum; tui autem edunt, & bibunt?
34 Quibus ipse ait: Numquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere jejunare?
G 35 Venient autem dies, cum ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc jejunabunt in illis diebus.
36 Dicebat autem & similitudinem ad illos: Quia nemo commissuram a novo vestimento immittit in vestimentum vetus: alioquin & novum rumpit, & veteri non convenit commissura a novo.
37 Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin rumpet vinum novum utres, & ipsum effundetur, & utres peribunt.
38 Sed vinum novum in utres novos mittendum est, & utraque conservantur.
39 Et nemo bibens vetus, statim vult novum; dicit enim: Vetus melius est.

CAPUT VI.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, alioque sabbato manum curat aridam: electos duodecim nominat Apostolos, & cum illis, ac multitudine copiosa stans in loco campestri docet beatitudines, aliaque consilia, ac præcepta evangelica: de festuca in oculo fratris, & arbore bona ac mala ex fructu dignoscenda: audiens Christi verba cui comparetur, si ea opere compleat, & cui, si non compleat.

1 FActum est autem in sabbato secundo, A
primo, cum transiret per sata, vel- *Matt.*
lebant discipuli ejus spicas, & manducabant 12 *a.*1.
confricantes manibus. *Marc.*
2 Quidam autem Pharisæorum dicebant il- 2. *d* 23.
lis: Quid facitis quod non licet in sabbatis?
3 Et respondens Jesus ad eos dixit: Nec
hoc legistis, quod fecit David, cum esurisset
ipse, & qui cum illo erant?
4 * Quomodo intravit in domum Dei, & pa- *1.Reg.
nes propositionis sumpsit, & manducavit, & 21. *b.*5.
dedit his, qui cum ipso erant: quos non licet
manducare, * nisi tantum sacerdotibus? **Exod.*
5 Et dicebat illis: Quia Dominus est Fi- 29.*e.*32.
lius hominis etiam sabbati. *Lev.*24.
6 Factum est autem & in alio sabbato, ut in- *b.* 9.
traret in synagogam, & doceret. * Et erat **Matt.*
ibi homo, & manus ejus dextra erat arida. 12 *a.*10.
7 Observabant autem Scribæ, & Pharisæi, *Marc.*
si in sabbato curaret; ut invenirent, unde 3. *a.* 1.
accusarent eum.
8 Ipse vero sciebat cogitationes eorum: &
ait homini, qui habebat manum aridam:
Surge, & sta in medium. Et surgens stetit.
9 Ait autem ad illos Jesus: Interrogo vos, B
si licet sabbatis benefacere, an male? animam
salvam facere, an perdere?
10 Et circumspectis omnibus, dixit homini:
Extende manum tuam. Et extendit:
& restituta est manus ejus.
11 Ipsi autem repleti sunt insipientia, & colloquebantur
ad invicem, quidnam facerent Jesu.
12 Factum est autem in illis diebus, exiit in
montē orare, & erat pernoctans in oratione Dei.
13 * Et cum dies factus esset, vocavit di- **Matt.*
scipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis 10. *a.*1.
(quos & Apostolos nominavit) *Marc.*
14 Simonem, quem cognominavit Petrum, 3. *b.*13.
& Andream fratrem ejus, Jacobum, & Joannem,

nem, Philippum & Bartholomæum,
C 15 Matthæum, & Thomam, Jacobum Al-
phæi, & Simonem, qui vocatur Zelotes,
16 Et Judam Jacobi, & Judam Iscario-
tem, qui fuit proditor,
17 Et descendens cum illis, stetit in loco cam-
pestri, & turba discipulorum ejus, & multitu-
do copiosa plebis ab omni Judæa, & Jerusa-
lem, & maritima, & Tyri, & Sidonis,
18 Qui venerant, ut audirent eum, & sa-
narentur a languoribus suis. Et qui vexa-
bantur a spiritibus immundis, curabantur.
19 Et omnis turba quærebat eum tangere,
quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.
* Matt. 20 * Et ipse elevatis oculis in discipulos
5. a. 2. suos, dicebat: Beati pauperes, quia ve-
strum est regnum Dei.
* Matt. 21 *Beati, qui nunc esuritis, quia saturabi-
5. a. 6. mini. Beati, qui nunc fletis, quia ridebitis.
*Matt. 22 * Beati eritis, cum vos oderint homi-
5. a. 11. nes, & cum separaverint vos, & exprobra-
verint, & ejecerint nomen vestrum tamquam
malum propter Filium hominis.
D 23 Gaudete in illa die, & exultate; ecce enim
merces vestra multa est in cælo; secundum
hæc enim faciebant Prophetis patres eorum.
*Eccli. 24 * Verumtamen væ vobis divitibus, quia
31. a. 8. habetis consolationem vestram.
Amos 25 * Væ vobis, qui saturati estis, quia
6. a. 1. esurietis. Væ vobis, qui ridetis nunc, quia
* Isaiæ lugebitis, & flebitis.
65. b. 13. 26 Væ, cum benedixerint vobis homines:
secundum hæc enim faciebant Pseudopro-
phetis patres eorum.
*Matt. 27 Sed vobis dico, qui auditis: * Diligite ini-
5. g. 44. micos vestros, benefacite his, qui oderunt vos.
28 Benedicite maledicentibus vobis, &
orate pro calumniantibus vos.
*Matt. 29 * Et qui te percutit in maxillam, præbe
5. f. 39. & alteram. Et ab eo, qui aufert tibi vesti-
1. Cor. mentum, etiam tunicam noli prohibere.
6. b. 7. 30 Omni autem petenti te tribue: & qui
aufert quæ tua sunt, ne repetas.
* Tob. 31 * Et prout vultis, ut faciant vobis ho-
4. c. 16. mines, & vos facite illis similiter.
Matth. 32 * Et si diligitis eos, qui vos diligunt,
7. b. 12. quæ vobis est gratia? nam & peccatores di-
*Matt. ligentes se diligunt.
5. g. 46. 33 Et si benefeceritis his, qui vobis bene-
E faciunt, quæ vobis est gratia? siquidem &
peccatores hoc faciunt.
* Deut. 34 * Et si mutuum dederitis his, a quibus
spera-

ſperatis recipere, quæ gratia eſt vobis ? nam & peccatores peccatoribus fœnerantur, ut recipiant æqualia. 15. b 8. Matth. 5. f 42.
35 Verumtamen diligite inimicos veſtros: benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes: & erit merces veſtra multa, & eritis filii Altiſſimi, quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos, & malos.
36 Eſtote ergo miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt.
37 * Nolite judicare, & non judicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini; dimittite, & dimittemini: *Matt. 7. a. 1.
38 Date, & dabitur vobis. Menſuram bonam, & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum. * Eadem quippe menſura, qua menſi fueritis, remetietur vobis. *Matt. 7. a. 2. Marc. 4. c. 24.
39 Dicebat autem illis & ſimilitudinem: Numquid poteſt cæcus cæcum ducere ? nonne ambo in foveam cadunt ? F
40 * Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum: perfectus autem omnis erit, ſi ſit ſicut magiſter ejus. *Matt. 10. c. 24. Joan. 13. b. 16.
41 * Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo eſt, non conſideras ? *Matt. 7. a. 3.
42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, ſine, ejiciam feſtucam de oculo tuo: ipſe in oculo tuo trabem non videns ? Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo; & tunc perſpicies, ut educas feſtucam de oculo fratris tui.
43 * Non eſt enim arbor bona, quæ facit fructus malos: neque arbor mala faciens fructum bonum. *Matt. 7. c. 18. & 12. c. 33.
44 Unaquæque enim arbor de fructu ſuo cognoſcitur. Neque enim de ſpinis colligunt ficus, neque de rubo vindemiant uvam.
45 Bonus homo de bono theſauro cordis ſui profert bonum: & malus homo de malo theſauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur.
46 Quid autem vocatis me, * Domine, Domine, & non facitis quæ dico ? *Matt. 7. c. 21. Rom. 2. c. 13. Jac. 1. d. 22.
47 Omnis, qui venit ad me, & audit ſermones meos, & facit eos, oſtendam vobis, cui ſimilis ſit.
48 Similis eſt homini ædificanti domum, qui fodit in altum, & poſuit fundamentum ſuper petram; inundatione autem facta, illiſum eſt flumen domui illi, & non potuit eam movere;

vere; fundata enim erat super petram.
49 Qui autem audit, & non facit, similis est homini ædificanti domum suam super terram sine fundamento, in quam illisus est fluvius, & continuo cecidit: & facta est ruina domus illius magna.

CAPUT VII.

Admiratus Centurionis fidem, absens sanat illius servum: juxta portam civitatis Naim filium unicum viduæ resuscitat: coram discipulis Joannis Baptistæ per eos interrogantis, an esset qui venturus erat, multa edit signa: illisque abeuntibus Joannem plurimum extollit: Judæis nec Joannis, nec Christi vita placuit, quos pueris invicem in foro acclamantibus assimilat: a peccatrice muliere pedes inunctus, respondet Simoni ob hoc murmuranti, proposita ad hoc parabola duorum debitorum, & remissis mulieri peccatis.

A 1 CUm autem implesset omnia verba sua in
Matth. aures plebis, intravit Capharnaum.
8. a. 3. 2 Centurionis autem cujusdam servus male habens, erat moriturus: qui illi erat pretiosus.
3 Et cum audisset de Jesu, misit ad eum seniores Judæorum, rogans eum, ut veniret, & salvaret servum ejus.
4 At illi cum venissent ad Jesum, rogabant eum solicite, dicentes ei: Quia dignus est, ut hoc illi præstes.
5 Diligit enim gentem nostram: & synagogam ipse ædificavit nobis.
6 Jesus autem ibat cum illis. Et cum jam non longe esset a domo, misit ad eum Cen-
* Matt. turio amicos, dicens: * Domine, noli ve-
8. a. 8. xari. Non enim sum dignus, ut sub tectum meum intres.
7 Propter quod & meipsum non sum dignum arbitratus, ut venirem ad te: sed dic verbo, & sanabitur puer meus.
8 Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic, Vade, & vadit: & alii, Veni, & venit: & servo meo, Fac hoc, & facit.
B 9 Quo audito, Jesus miratus est: & conversus sequentibus se turbis dixit: Amen dico vobis, nec in Israel tantam fidem inveni.
10 Et reversi, qui missi fuerant, domum, invenerunt servum, qui languerat, sanum.
11 Et factum est: deinceps ibat in civitatem,

tem, quæ vocatur Naim: & ibant cum eo
discipuli ejus, & turba copiosa.
12 Cum autem appropinquaret portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suæ: & hæc vidua erat: & turba civitatis multa cum illa.
13 Quam cum vidisset Dominus, misericordia motus super eam dixit illi: Noli flere.
14 Et accessit, & tetigit loculum. (Hi autem, qui portabant, steterunt.) Et ait: Adolescens, tibi dico, surge.
15 Et resedit, qui erat mortuus, & cœpit loqui. Et dedit illum matri suæ. C
16 Accepit autem omnes timor: & magnificabant Deum dicentes: * Quia propheta magnus surrexit in nobis: & quia Deus visitavit plebem suam. * *Infra* 24.c.19. *Joan.* 4. c. 19.
17 Et exiit hic sermo in universam Judæam de eo, & in omnem circa regionem.
18 Et nuntiaverunt Joanni discipuli ejus de omnibus his.
19 * Et convocavit duos de discipulis suis Joannes, & misit ad Jesum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? *Matt. 11. a.2.
20 Cum autem venissent ad eum viri, dixerunt: Joannes Baptista misit nos ad te dicens: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?
21 (In ipsa autem hora multos curavit a languoribus, & plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donavit visum.)
22 Et respondens dixit illis: Euntes renuntiate Joanni quæ audistis, & vidistis: * Quia cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur: * *Isaiæ* 35. b 5.
23 Et beatus est quicumque non fuerit scandalizatus in me. D
24 Et cum discessissent nuntii Joannis, cœpit de Joanne dicere ad turbas: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam?
25 Sed quid existis videre? hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce qui in veste pretiosa sunt, & deliciis, in domibus regum sunt.
26 Sed quid existis videre? prophetam? Utique dico vobis, & plusquam prophetam.
27 * Hic est, de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. * *Mal.* 3. a. 1. *Matth.* 11.b.10. *Marc.* 1. a. 2.
28 Dico enim vobis: Major inter natos mulierum propheta Joanne Baptista nemo est: qui autem minor est in regno Dei, major est illo.
29 Et omnis populus audiens, & publicani justifica-

stificaverunt Deū, baptizati baptismo Joannis.
E 30 Pharisæi autem, & legisperiti consi-
lium Dei spreverunt in semetipsos, non ba-
ptizati ab eo.
*Matt. 31 Ait autem Dñs: * Cui ergo similes dicam
11.c.6. homines generationis hujus? & cui similes sunt?
32 Similes sunt pueris sedentibus in foro,
& loquentibus ad invicem, & dicentibus:
Cantavimus vobis tibiis, & non saltastis:
lamentavimus, & non plorastis:
*Matt. 33 * Venit enim Joannes Baptista neque
7.&.4. manducans panem, neque bibens vinum, &
Marc. dicitis: Dæmonium habet.
1.a.6. 34 Venit filius hominis manducans, & bibens,
& dicitis: Ecce homo devorator, & bibens vi-
F num, amicus publicanorum, & peccatorum.
35 Et justificata est sapientia ab omnibus
filiis suis.
36 Rogabat autem illum quidam de Pha-
risæis, ut manducaret cum illo. Et ingres-
*Matt. sus domum Pharisæi discubuit.
26.a.7. 37 * Et ecce mulier, quæ erat in civitate pec-
Marc. catrix, ut cognovit, quod accubuisset in domo
14.a.3. Pharisæi, attulit alabastrum unguenti:
Joan. 38 Et stans retro secus pedes ejus, lacry-
11.a.2. mis cœpit rigare pedes ejus, & capillis ca-
& 12. pitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus,
a.3. & unguento ungebat.
39 Videns autem Pharisæus, qui vocaverat
eum, ait intra se dicens: Hic si esset pro-
pheta, sciret utique, quæ, & qualis est mu-
lier, quæ tangit eum, quia peccatrix est.
40 Et respondens Jesus dixit ad illum: Si-
mon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait:
Magister, dic.
41 Duo debitores erant cuidam fœnerato-
ri: unus debebat denarios quingentos, &
G alius quinquaginta.
42 Non habentibus illis unde redderent, do-
navit utrisque. Quis ergo eum plus diligit?
43 Respondens Simon dixit: Æstimo, quia is,
cui plus donavit. At ille dixit ei: Recte judicasti.
44 Et conversus ad mulierem, dixit Simoni:
Vides hanc mulierem? Intravi in domū tuam,
aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem la-
crymis rigavit pedes meos, & capillis suis tersit.
45 Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex
quo intravit, non cessavit osculari pedes meos.
46 Oleo caput meum non unxisti: hæc au-
tem unguento unxit pedes meos.
47 Propter quod dico tibi: Remittuntur ei
peccata multa, quoniam dilexit multum.
Cui

Cui autem minus dimittitur, minus diligit.
48 Dixit autem ad illam: * Remittuntur *Matt. 9. a. 2.
tibi peccata.
49 Et cœperunt, qui simul accumbebant,
dicere intra se: Quis est hic, qui etiam
peccata dimittit?
50 Dixit autem ad mulierem: Fides tua
te salvam fecit: vade in pace.

CAPUT VIII.

Parabolam de seminante proponit, ac discipulis interpretatur: nihil occultum, quod non manifestetur: quos dicat suam esse matrem, suosque fratres: in mari a somno excitatus ventum increpat: dæmoniacum ferocissimum a dæmonum legione liberat, permittens dæmonibus, ut in porcos introeant: tacta fimbria vestimenti ejus mulier a fluxu sanguinis curatur, & filia Jairi archisynagogi verbo ipsius resuscitatur.

1 ET factum est deinceps, & ipse iter faciebat per civitates, & castella prædicans, & evangelizans regnum Dei: & A
duodecim cum illo,
2 Et mulieres aliquæ, quæ erant curatæ a
spiritibus malignis, & infirmitatibus, * Maria, *Marc.
quæ vocatur Magdalene, de qua septem 16. b. 9.
dæmonia exierant,
3 Et Joanna uxor Chusæ procuratoris Herodis,
& Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabant
ei de facultatibus suis.
4 Cum autem turba plurima convenirent,
& de civitatibus properarent ad eum, dixit
per similitudinem:
5 * Exiit qui seminat, seminare semen suum: *Matt.
& dum seminat, aliud cecidit secus viam, & con- 13. a. 3.
culcatū est, & volucres cæli comederunt illud. Marc.
6 Et aliud cecidit supra petram: & natum 4. a. 2.
aruit, quia non habebat humorem.
7 Et aliud cecidit inter spinas, & simul
exortæ spinæ suffocaverunt illud.
8 Et aliud cecidit in terram bonam: & ortum
fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat:
Qui habet aures audiendi, audiat.
9 Interrogabant autem eum discipuli ejus,
quæ esset hæc parabola.
10 Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse B
mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis,
* ut videntes non videant, & au- * Isaiæ
dientes non intelligant. 6. b. 9.

11 Est

Matth. 11 Est autem hæc parabola: Semen est ver-
13.b.14. bum Dei.
Marc. 12 Qui autem secus viam, hi sunt, qui au-
4.b.12. diunt: deinde venit diabolus, & tollit verbum
Joann. de corde eorum, ne credentes salvi fiant.
12.f.40. 13 Nam qui supra petram: qui cum audie-
Act. rint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi
28.f.26. radices non habent: qui ad tempus credunt,
Rom. & in tempore tentationis recedunt.
11.b.8. 14 Quod autem in spinas cecidit: hi sunt,
qui audierunt, & a solicitudinibus, & divi-
tiis, & voluptatibus vitæ euntes, suffocan-
tur, & non referunt fructum.
15 Quod autem in bonam terram: hi sunt,
qui in corde bono & optimo audientes verbum
retinent, & fructum afferunt in patientia.
**Matt.* 16* Nemo autem lucernam accendens, operit
5.b.15. eam vase, aut subtus lectum ponit: sed supra
Marc. candelabrũ ponit, ut intrantes videant lumen.
4.c.21. 17* Non est enim occultum, quod non ma-
**Matt.* nifestetur, nec absconditum, quod non co-
10.c.26. gnoscatur, & in palam veniat.
Marc. 18* Videte ergo, quomodo audiatis. Qui e-
4.c.22. nim habet dabitur illi: & quicumq; non habet,
**Matt.* etiam quod putat se habere, auferetur ab illo.
13.b.12. 19* Venerunt autem ad illum mater, & fra-
& 25. tres ejus, & non poterant adire eum præ turba.
c.29. 20 Et nuntiatum est illi: Mater tua, &
C fratres tui stant foris, volentes te videre.
**Matt.* 21 Qui respondens dixit ad eos: Mater
12.d.46. mea, & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei
Marc. audiunt, & faciunt.
3.d.32. 22* Factum est autem in una dierum: &
**Matt.* ipse ascendit in naviculam, & discipuli ejus,
8.c.23. & ait ad illos: Transfretemus trans stagnum.
Marc. Et ascenderunt.
4.d.35 23 Et navigantibus illis, obdormivit, &
descendit procella venti in stagnum, & com-
plebantur, & periclitabantur.
24 Accedentes autem suscitaverunt eum,
dicentes: Præceptor, perimus. At ille sur-
gens increpavit ventum, & tempestatem a-
quæ, & cessavit, & facta est tranquillitas.
D 25 Dixit autem illis: Ubi est fides vestra?
Qui timentes mirati sunt ad invicem, dicen-
tes: Quis, putas, hic est, quia & ventis, &
mari imperat, & obediunt ei?
26 Et navigaverunt ad regionem Gerase-
norum, quæ est contra Galilæam.
27 Et cum egressus esset ad terram, occurrit il-
li vir quidam, qui habebat dæmonium jam tem-
poribus multis, & vestimento non induebatur,

neque

neque in domo manebat, sed in monumentis.
28 Is, ut vidit Jesum, procidit ante illum, & exclamans voce magna, dixit: Quid mihi, & tibi est, Jesu Fili Dei Altissimi? obsecro te, ne me torqueas.
29 Præcipiebat enim spiritui immundo, ut exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum, & vinciebatur catenis, & compedibus custoditus, & ruptis vinculis agebatur a dæmonio in deserta.
30 Interrogavit autem illum Jesus, dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio: quia intraverant dæmonia multa in eum.
31 Et rogabant illum, ne imperaret illis, ut in abyssum irent.
32 Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte, & rogabant eum, ut permitteret eis in illos ingredi. Et permisit illis. E
33 Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intraverunt in porcos: & impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est.
34 Quod ut viderunt factum qui pascebant, fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem, & in villas.
35 Exierunt autem videre quod factum est, & venerunt ad Jesum: & invenerunt hominem sedentem, a quo dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente ad pedes ejus, & timuerunt.
36 Nuntiaverunt autem illis & qui viderant, quomodo sanus factus esset a legione.
37 Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum, ut discederet ab ipsis, quia magno timore tenebantur. Ipse autem ascendens navim reversus est.
38 Et rogabat illum vir, a quo dæmonia exierant, ut cum eo esset. Dimisit autem eum Jesus, dicens:
39 Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per universam civitatem, prædicans quanta illi fecisset Jesus.
40 Factum est autem, cum rediisset Jesus, excepit illum turba. Erant enim omnes expectantes eum.
41 * Et ecce venit vir, cui nomen Jairus, & ipse princeps synagogæ erat: & cecidit ad pedes Jesu rogans eum, ut intraret in domum ejus, ** Matt. 9. v. 18. Marc. 5. v. 22.* F
42 Quia unica filia erat ei fere annorum duodecim, & hæc moriebatur. Et contigit, dum iret, a turbis comprimebatur.
43 Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos a
eroga-

erogaverat omnem substantiam suam, nec ab ullo potuit curari.

44 Accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti ejus: & confestim stetit fluxus sanguinis ejus.

45 Et ait Jesus: Quis est, qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te comprimunt, & affligunt, & dicis: Quis me tetigit?

46 Et dixit Jesus: Tetigit me aliquis. Nam ego novi virtutem de me exisse.

47 Videns autem mulier, quia non latuit, tremens venit, & procidit ante pedes ejus: & ob quam causam tetigerit eum, indicavit coram omni populo: & quemadmodum confestim sanata sit.

G 48 At ipse dixit ei: Filia, fides tua salvam te fecit: vade in pace.

49 Adhuc illo loquente, venit quidam ad principem synagogæ, dicens ei: Quia mortua est filia tua, noli vexare illum.

50 Jesus autem, audito hoc verbo, respondit patri puellæ: Noli timere, crede tantum, & salva erit.

51 Et cum venisset domum, non permisit intrare secum quemquam, nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem, & patrem, & matrem puellæ.

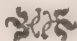
52 Flebant autem omnes, & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere, non est mortua puella, sed dormit.

53 Et deridebant eum, scientes quod mortua esset.

54 Ipse autem tenens manum ejus clamavit, dicens: Puella, surge.

55 Et reversus est spiritus ejus, & surrexit continuo. Et jussit illi dari manducare.

56 Et stupuerunt parentes ejus, quibus præcepit, ne alicui dicerent, quod factum erat.

CAPUT IX.

Discipulos ad prædicandum mittens, servanda tradit eis præcepta: Herodes audita Christi fama cupit eum videre: ex quinque panibus & duobus piscibus satiat Jesus quinque virorum millia: Petrus illum confitetur Christum Dei: suam prædicit passionem, & de propria cruce tollenda: transfigurato junguntur Moyses & Elias in majestate: ad preces patris dæmonium a filio ejicit: contentio oritur inter Apostolos de primatu: filii Zebedæi volunt igne cælesti consumi Samaritanos nolentes Jesum suscipere: volentem sequi non suscipit; alterum autem vocat, nec permittit, ut primum sepeliat patrem.

1 CONvocatis autem duodecim Apostolis, dedit illis virtutem, & potestatem super omnia dæmonia, & ut languores curarent.
2 Et misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos.
3 * Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis.
4 Et in quamcumque domum intraveritis, ibi manete, & inde ne exeatis.
5 Et quicumque non receperint vos, * exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos.
6 Egressi autem circuibant per castella evangelizantes, & curantes ubique.
7 * Audivit autem Herodes tetrarcha omnia, quæ fiebant ab eo, & hæsitabat, eo quod diceretur
8 A quibusdam: Quia Joannes surrexit a mortuis: a quibusdam vero: Quia Elias apparuit: ab aliis autem: Quia propheta unus de antiquis surrexit.
9 Et ait Herodes: Joannem ego decollavi. Quis est autem iste, de quo ego talia audio? Et quærebat videre eum.
10 Et reversi Apostoli narraverunt illi quæcumque fecerunt. Et assumptis illis, secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaidæ.
11 Quod cum cognovissent turbæ, secutæ sunt illum: & excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei, & eos, qui cura indigebant, sanabat.

A *Matt.* 10. *a*. 1. *Marc.* 3. *b*. 15.
* *Matt.* 10. *b*. 9. & *Marc.* 6. *a*. 8.
* *Actor.* 13. *g*. 51.
* *Matt.* 14. *a*. 1. *Marc.* 6. *b*. 14.

B 12 Dies autem cœperat declinare. Et ac-
*Matt. cedentes duodecim dixerunt illi : * Dimitte
14 b.15. turbas, ut euntes in castella, villasque,
Marc. quæ circa sunt, divertant, & inveniant e-
6. e.36. scas, quia hic in loco deserto sumus.
13 Ait autem ad illos: Vos date illis man-
* Joan. ducare. At illi dixerunt: * Non sunt nobis
6. a. 9. plus quam quinque panes, & duo pisces :
nisi forte nos eamus, & emamus in omnem
hanc turbam escas.
14 Erant autem fere viri quinque millia.
Ait autem ad discipulos suos: Facite illos
discumbere per convivia quinquagenos.
15 Et ita fecerunt, & discumbere fecerunt
omnes.
16 Acceptis autem quinque panibus, &
duobus piscibus, respexit in cælum, & be-
nedixit illis: & fregit, & distribuit discipu-
lis suis, ut ponerent ante turbas.
17 Et manducaverunt omnes, & saturati
sunt. Et sublatum est quod superfuit illis,
fragmentorum cophini duodecim.
*Matt. 18 * Et factum est, cum solus esset orans,
16.b.13. erant cum illo & discipuli: & interrogavit il-
Marc. los, dicens: Quem me dicunt esse turbæ?
8. c.27. 19 At illi responderunt, & dixerunt: Joan-
nem Baptistam, alii autem Eliam, alii vero,
quia unus propheta de prioribus surrexit.
C 20 Dixit autem illis: Vos autem quem me
esse dicitis? Respondens Simon Petrus di-
xit: Christum Dei.
21 At ille increpans illos, præcepit, ne
cui dicerent hoc,
*Matt. 22 Dicens: * Quia oportet filium hominis
17.c.21. multa pati, & reprobari a senioribus, & prin-
Marc. cipibus sacerdotum, & Scribis, & occidi, &
8. d.31. tertia die resurgere.
& 9. e. 23 * Dicebat autem ad omnes: Si quis vult
30. post me venire, abneget semetipsum, & tollat
* Matt. crucem suam quotidie, & sequatur me.
10.d.38. 24 * Qui enim voluerit animam suam sal-
& 16. vam facere, perdet illam; nam qui perdiderit
d. 24. animam suam propter me, salvam faciet illam.
Marci 25 Quid enim proficit homo, si lucretur
8. d.34. universum mundum, se autem ipsum per-
Inf. 14. dat, & detrimentum sui faciat?
f. 27. 26 * Nam qui me erubuerit, & meos ser-
* Infra mones, hunc Filius hominis erubescet, cum
12.g.33. venerit in majestate sua, & Patris, & san-
Joa 12. ctorum Angelorum.
d. 25. 27 * Dico autem vobis vere: sunt aliqui
*Matt. hic stantes, qui non gustabunt mortem, do-
nec

nec videant regnum Dei. 10.c.27.
28 * Factum eſt autem poſt hæc verba fere Marc.
dies octo, & aſſumpſit Petrum, & Jacobum, 8.d.38.
& Joannem, & aſcendit in montem, ut oraret. 2.Tim.
29 Et facta eſt, dum oraret, ſpecies vultus 2.b.12.
ejus altera, & veſtitus ejus albus & refulgens. D
30 Et ecce duo viri loquebantur cum illo. * Matt.
Erant autem Moyſes, & Elias 16.d.28.
31 Viſi in majeſtate: & dicebant exceſſum Marc.
ejus, quem completurus erat in Jeruſalem. 8.d.39.
32 Petrus vero, & qui cum illo erant, gra- * Matt.
vati erant ſomno. Et evigilantes viderunt 17.a.1.
majeſtatem ejus, & duos viros, qui ſtabant Marc.
cum illo. 9.a.1.
33 Et factum eſt, cum diſcederent ab illo,
ait Petrus ad Jeſum: Præceptor, bonum eſt
nos hic eſſe: & faciamus tria tabernacula,
unum Tibi, & unum Moyſi, & unum Eliæ:
neſciens quid diceret.
34 Hæc autem illo loquente, facta eſt nu-
bes, & obumbravit eos: & timuerunt, in-
trantibus illis in nubem. E
35 Et vox facta eſt de nube dicens: * Hic * 2.Pet.
eſt filius meus dilectus: ipſum audite. 1.d.17.
36 Et dum fieret vox, inventus eſt Jeſus
ſolus. Et ipſi tacuerunt, & nemini dixerunt
in illis diebus quidquam ex his, quæ viderant.
37 Factum eſt autem in ſequenti die, de-
ſcendentibus illis de monte, occurrit illis
turba multa.
38 * Et ecce vir de turba exclamavit di- * Matt.
cens: Magiſter, obſecro te, reſpice in filium 17.b.14.
meum, quia unicus eſt mihi. Marc.
39 Et ecce ſpiritus apprehendit eum, & 9.c.16.
ſubito clamat: & elidit, & diſſipat eum cum
ſpuma, & vix diſcedit dilanians eum.
40 Et rogavi diſcipulos tuos, ut ejicerent
illum, & non potuerunt.
41 Reſpondens autem Jeſus dixit: O gene-
ratio infidelis, & perverſa, uſquequo ero apud
vos, & patiar vos? Adduc huc filium tuum.
42 Et cum accederet, eliſit illum dæmo-
nium, & diſſipavit.
43 Et increpavit Jeſus ſpiritum immun-
dum, & ſanavit puerum, & reddidit illum
patri ejus.
44 Stupebant autem omnes in magnitudine F
Dei: omnibuſque mirantibus in omnibus,
quæ faciebat, dixit ad diſcipulos ſuos: Po-
nite vos in cordibus veſtris ſermones iſtos.
Filius enim hominis futurum eſt, ut trada-
tur in manus hominum.

45 At illi ignorabant verbum illud, & erat velatum ante eos, ut non sentirent illud: & timebant eum interrogare de hoc verbo.

* Matt. 18. a.1. Marc. 9. e.33. 46 * Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum major esset.

47 At Jesus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum, & statuit illum secus se,

48 Et ait illis: Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit: & quicumque me receperit, recipit eum, qui me misit. Nam qui minor est inter vos omnes, hic major est.

*Marc. 9. f.37. 49 Respondens autem Joannes * dixit: Præceptor, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum.

50 Et ait ad illum Jesus: Nolite prohibere: qui enim non est adversum vos, pro vobis est.

51 Factum est autem, dum complerentur dies assumptionis ejus, & ipse faciem suam firmavit, ut iret in Jerusalem.

52 Et misit nuntios ante conspectum suum: & euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum, ut pararent illi.

53 Et non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis in Jerusalem.

G 54 Cum vidissent autem discipuli ejus Jacobus, & Joannes dixerunt: Domine, vis dicimus, ut ignis descendat de cælo, & consumat illos?

55 Et conversus increpavit illos dicens: Nescitis cujus spiritus estis.

* Joan. 3. b.17. & 12. g. 47. 56 * Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Et abierunt in aliud castellum.

57 Factum est autem: ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris.

* Matt. 8. c.20. 58 Dixit illi Jesus: * Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.

59 Ait autem ad alterum: Sequere me: ille autem dixit: Domine, permitte mihi primum ire, & sepelire patrem meum.

60 Dixitque ei Jesus: Sine, ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, & annuntia regnum Dei.

61 Et ait alter: Sequar te, Domine, sed permitte mihi primum renuntiare his, quæ domi sunt.

62 Ait ad illum Jesus: Nemo mittens ma-

num

num suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.

CAPUT X.

Septuaginta duos præmittens ad singulas civitates, tradit præcepta, quæ in prædicando observent; & gaudentibus de subjectis sibi dæmonibus dicit, non esse ob hoc potissimum gaudendum: comminatur civitatibus obstinatis, in quibus factæ erant plurimæ virtutes, & exultans in spiritu confitetur Patri: tentanti legisperito, post recitatum præceptum de dilectione Dei & proximi, ostendit, quis sit proximus, per parabolam hominis a Jerusalem descendentis: Marthæ ministranti, & de sorore Maria conquerenti dicit, Mariam elegisse optimam partem.

1 POst hæc autem designavit Dominus & alios septuaginta duos, & misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem, & locum, quo erat ipse venturus. A
2 Et dicebat illis: * Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam. *Matt. 9. d.37.
3 Ite: * ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. *Matt. 10.b.16.
4 * Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, & * neminem per viam salutaveritis. *Matt. 10.a.10. Marc. 6. a. 8.
5 In quamcumque domum intraveritis, primum dicite: Pax huic domui: *4.Reg. 4. c.29.
6 Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra; sin autem, ad vos revertetur.
7 In eadem autem domo manete edentes, & bibentes quæ apud illos sunt; * dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum. B *Deut. 24.c.14. Matth. 10.b.10. 1.Tim. 5. c.18.
8 Et in quamcumq; civitatem intraveritis, & susceperint vos, manducate quę apponútur vobis,
9 Et curate infirmos, qui in illa sunt; & dicite illis: Appropinquavit in vos regnum Dei.
10 In quamcumque autem civitatem intraveritis, & non susceperint vos, exeuntes in plateas ejus dicite:
11 * Etiam pulverem, qui adhæsit nobis de civitate vestra, extergimus in vos: tamen hoc scitote, quia appropinquavit regnum Dei. *Act. 13.g.51.
12 Dico vobis, quia Sodomis in die illa remissius erit, quam illi civitati. C
13 * Væ tibi, Corozain, væ tibi, Bethsaida: quia *Matt. 11.c.21.

quia si in Tyro, & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere sedentes pœniterent.

14 Verumtamen Tyro, & Sidoni remissius erit in judicio, quam vobis.

15 Et tu Capharnaum usque ad cælum exaltata, usque in infernum demergeris.

* Matt. 10. d. 10. Joan. 13. c. 20.

16 * Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me.

17 Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo.

18 Et ait illis: Videbam satanam sicut fulgur de cælo cadentem.

D

19 Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit.

20 Verumtamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subjiciuntur: gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in cælis.

* Matt. 11. d. 25.

21 * In ipsa hora exultavit Spiritu sancto, & dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cæli & terræ, quod abscondisti hæc a sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis. Etiam Pater, quoniam sic placuit ante te.

22 Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Et nemo scit, quis sit Filius, nisi Pater: & quis sit Pater, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.

23 Et conversus ad discipulos suos dixit:

* Matt. 13. b. 16.

* Beati oculi, qui vident quæ vos videtis.

E

24 Dico enim vobis, quod multi prophetæ, & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.

* Matt. 22. d. 35. Marc. 12. c. 28.

25 * Et ecce quidam Legisperitus surrexit tentans illum, & dicens: Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo?

26 At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est? quomodo legis?

* Deut. 6. b. 5.

27 Ille respondens dixit: * Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua: & proximum tuum sicut teipsum.

28 Dixitque illi: Recte respondisti: hoc fac, & vives.

29 Ille autem volens justificare seipsum, dixit ad Jesum: Et quis est meus proximus?

30 Suscipiens autem Jesus dixit: Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho,

& in-

& incidit in latrones, qui etiam despolia-
verunt eum, & plagis impositis abierunt,
semivivo relicto.
31 Accidit autem, ut sacerdos quidam de- F
scenderet eadem via: & viso illo præterivit.
32 Similiter & Levita cum esset secus lo-
cum, & videret eum, pertransiit.
33 Samaritanus autem quidam iter faciens,
venit secus eum, & videns eum misericor-
dia motus est.
34 Et appropians alligavit vulnera ejus,
infundens oleum, & vinum: & imponens
illum in jumentum suum duxit in stabulum,
& curam eius egit.
35 Et altera die protulit duos denarios, &
dedit stabulario, & ait: Curam illius habe:
& quodcumque supererogaveris, ego cum
rediero, reddam tibi.
36 Quis horum trium videtur tibi proxi- G
mus fuisse illi, qui incidit in latrones?
37 At ille dixit: Qui fecit misericordiam in
illum. Et ait illi Jesus: Vade, & tu fac similiter.
38 Factum est autem, dum irent, & ipse intra-
vit in quoddam castellum: & mulier quædam
Martha nomine excepit illum in domũ suam.
39 Et huic erat soror nomine Maria, quę etiam
sedens secus pedes Dñi, audiebat verbũ illius.
40 Martha autem satagebat circa frequens mi-
nisterium: quæ stetit, & ait: Dñe, non est ti-
bi curæ, quod soror mea reliquit me solam
ministrare? dic ergo illi, ut me adjuvet.
41 Et respondens dixit illi Dñs: Martha, Mar-
tha, solicita es, & turbaris erga plurima.
42 Porro unum est necessarium. Maria opti-
mam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAPUT XI.

Docet discipulos orare, ostendens perseveranti oratione omnia impetrari: ejecto dæmonio muto, confutat dicentes, quod in Beelzebub ejiceret dæmonia; mulier quædam dicit beata ubera, quæ Jesus suxerat: de signo Jonæ, de regina Austri, & Ninivitis, oculoque simplici & nequam: Pharisæum, qui ipsum invitaverat, reprehendit murmurantem, quod illotis pranderet manibus: taxat hypocrisim Pharisæorum & Scribarum, dicens, quod ab hac generatione exquiretur sanguis omnium Prophetarum.

1 ET factum est, cum esset in quodam loco A
orans, ut cessavit, dixit unus ex di-
scipulis

scipulis ejus ad eum : Domine, doce nos orare, sicut docuit & Joannes discipulos suos.
*Matt. 6. b. 9. 2 Erait illis: Cum oratis, dicite: *Pater, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum.
3 Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.
4 Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem.
5 Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi; Amice, commoda mihi tres panes,
6 Quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum:
7 Et ille deintus respondens dicat: Noli mihi molestus esse; jam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere, & dare tibi.
8 Et si ille perseveraverit pulsans, dico vobis, etsi non dabit illi surgens, eo quod amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surget, & dabit illi quotquot habet necessarios.
*Matt. 7. b. 7. & 21. b. 22. Marc. 11. c. 24. Joa. 14. b. 13. Jac. 1. b. 5.
9 * Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis; quærite, & invenietis; pulsate, & aperietur vobis.
10 Omnis enim, qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur.
11 * Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? Aut piscem, numquid pro pisce serpentem dabit illi?
12 Aut si petierit ovum, numquid porriget illi scorpionem?
*Matt. 7. a. 5. 13 Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris; quanto magis Pater vester de cælo dabit spiritum bonum petentibus se?
B
*Matt. 9. d. 32. & 12. b. 22. 14 * Et erat ejiciens dæmonium, & illud erat mutum. Et cum ejecisset dæmonium, locutus est mutus, & admiratæ sunt turbæ.
*Matt. 9. d. 34. Marc. 3. c. 22. 15 Quidam autem ex eis dixerunt: * In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.
16 Et alii tentantes, signum de cælo quærebant ab eo.
17 Ipse autem ut vidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, & domus supra domum cadet.
18 Si autem & Satanas in seipsum divisus est, quomodo stabit regnum ejus? quia dicitis, in Beelzebub me ejicere dæmonia.
C
19 Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi judices vestri erunt.
20 Porro si in digito Dei ejicio dæmonia, profecto pervenit in vos regnum Dei.
21 Cum

21 Cum fortis armatus custodit atrium suum,
in pace sunt ea, quæ possidet.
22 Si autem fortior eo superveniens vicerit
eum, universa arma ejus auferet, in quibus
confidebat, & spolia ejus distribuet.
23 Qui non est mecum, contra me est:
& qui non colligit mecum, dispergit.
24 Cum immundus spiritus exierit de homine,
ambulat per loca inaquosa, quærens
requiem: & non inveniens dicit: Revertar
in domum meam, unde exivi,
25 Et cum venerit, invenit eam scopis
mundatam, & ornatam.
26 Tunc vadit, & assumit septem alios
spiritus secum nequiores se, & ingressi habitant
ibi. Et fiunt novissima hominis illius
pejora prioribus.
27 Factum est autem, cum hæc diceret,
extollens vocem quædam mulier de turba dixit
illi: Beatus venter, qui te portavit, & D
ubera, quæ suxisti.
28 At ille dixit: Quinimmo beati qui audiunt
verbum Dei, & custodiunt illud.
29 Turbis autem concurrentibus cœpit dicere:
* Generatio hæc generatio nequam
est: signum quærit, & signum non dabitur *Matt.
ei, nisi signum Jonæ prophetæ. 12 c.39.
30 * Nam sicut fuit Jonas signum Ninivitis,
ita erit & Filius hominis generationi isti. * Jonæ
31 * Regina austri surget in judicio cum viris 2. a. 1.
generationis hujus, & condemnabit illos, quia *3.Reg.
venit a finibus terræ audire sapientiam Salo- 10. a 1.
monis; & ecce plus quam Salomon hic. 2. Par
32 Viri Ninivitæ surgent in judicio cum 9. a. 1.
generatione hac, & condemnabunt illam, * E
quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem * Jonæ
Jonæ; & ecce plus quam Jonas hic. 3. b. 5.
33 *Nemo lucernam accendit, & in abscondito
ponit, neque sub modio: sed supra candelabrum, *Matt.
ut qui ingrediuntur, lumen videant. 5. b.15.
34 * Lucerna corporis tui est oculus tuus. Marc.
Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus 4. c.21.
tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, *Matt.
etiam corpus tuum tenebrosum erit. 6. c.22.
35 Vide ergo, ne lumen, quod in te est,
tenebræ sint.
36 Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit,
non habens aliquam partem tenebrarum,
erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris
illuminabit te.
37 Et cum loqueretur, rogavit illum qui-
dam

dam Pharisæus, ut pranderet apud se. Et ingressus recubuit.

38 Pharisæus autem cœpit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium.

*Matt. 23.c.25. 39 Et ait Dominus ad illum: * Nunc vos Pharisæi quod deforis est calicis, & catini, mundatis: quod autem intus est vestrum, plenum est rapina, & iniquitate.

40 Stulti; nonne qui fecit quod deforis est, etiam id, quod deintus est, fecit?

F 41 Verumtamen quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.

42 Sed væ vobis Pharisæis, quia decimatis mentham, & rutam, & omne olus, & præteritis judicium, & charitatem Dei; hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.

* Matt. 23. a.6. Marc. 12.d.38. Inf. 20. f. 46. 43 *Væ vobis Pharisæis, quia diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro.

44 Væ vobis, quia estis ut monumenta, quæ non apparent, & homines ambulantes supra nesciunt.

45 Respondens autem quidam ex Legisperitis, ait illi: Magister, hæc dicens etiam contumeliam nobis facis.

*Matt. 23. a.4. 46 At ille ait: Et vobis Legisperitis væ: * quia oneratis homines oneribus, quæ portare non possunt, & ipsi uno digito vestro non tangitis sarcinas.

47 Væ vobis, qui ædificatis monumenta Prophetarum: patres autem vestri occiderunt illos.

G 48 Profecto testificamini, quod consentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulcra.

49 Propterea & sapientia Dei dixit: Mittam ad illos Prophetas, & Apostolos, & ex illis occident, & persequentur:

50 Ut inquiratur sanguis omnium Prophetarum, qui effusus est a constitutione mundi a generatione ista,

* Gen. 4. b. 8. *2.Par. 24 f.21. 51 *A sanguine Abel usque ad sanguinem * Zachariæ, qui periit inter altare & ædem. Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione.

52 Væ vobis Legisperitis, quia tulistis clavem scientiæ, ipsi non introistis, & eos, qui introibant, prohibuistis.

53 Cum autem hæc ad illos diceret, cœperunt Pharisæi, & Legisperiti graviter insistere, & os ejus opprimere de multis,

54 In-

54 Insidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore ejus, ut accusarent eum.

CAPUT XII.

Cavendum docet a fermento Pharisæorum, & quod omne occultum detegetur: quis etiam timendus sit: de blasphemia in Spiritum sanctum: roborat Apostolos adversus persecutiones: non vult se immiscere in dividenda fratrum hæreditate: per parabolam divitis revocat ab avaritia, vetans solicitum esse de victu & vestitu: hortaturque, ut lumbi præcingantur: & quis sit fidelis, aut infidelis dispensator: venit, ut mittat ignem in terram, & separationem: reprehendit, quod tempus gratiæ non dijudicent: monet ut quisque conetur ab adversariis se liberare.

1 MUltis autem turbis circumstantibus, A
ita ut se invicem conculcarent, cœpit
dicere ad discipulos suos: * Attendite a fer- *Matt.
mento Pharisæorum, quod est hypocrisis. 16. a.6.
2 * Nihil autem opertum est, quod non Marc.
reveletur: neque absconditum, quod non 8. b.15.
sciatur. *Matt.
3 Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lu- 10.c.26.
mine dicentur: & quod in aurem locuti e- Marc.
stis in cubiculis, prædicabitur in tectis. 4. d.22.
4 Dico autem vobis amicis meis: Ne ter-
reamini ab his, qui occidunt corpus, & post
hæc non habent amplius quid faciant.
5 Ostendam autem vobis quem timeatis:
timete eum, qui postquam occiderit, habet
potestatem mittere in gehennam. Ita dico
vobis, hunc timete.
6 Nonne quinque passeres veneunt dipon-
dio, & unus ex illis non est in oblivione
coram Deo?
7 Sed & capilli capitis vestri omnes nu- B
merati sunt. Nolite ergo timere: multis paf-
seribus pluris estis vos.
8 Dico autem vobis: * Omnis, quicumq; con- *Matt.
fessus fuerit me coram hominibus, & Filius ho- 10.d.32.
minis confitebitur illum coram Angelis Dei. Marc.
9 Qui autem negaverit me coram homini- 8. d.38.
bus, negabitur coram Angelis Dei. 2.Tim.
10 * Et omnis, qui dicit verbum in Filium ho- 2. b.12.
minis, remittetur illi: ei autem, qui in Spiri- *Matt.
tum sanctum blasphemaverit, non remittetur. 12.c.32.
11 Cum autem inducent vos in synagogas, & Marc.
ad magistratus, & potestates, nolite soliciti esse, 3. d.29.
qualiter, aut quid respondeatis, aut quid dicatis.

12 Spi-

12 Spiritus enim sanctus docebit vos in ip-
sa hora, quid oporteat vos dicere.
13 Ait autem ei quidam de turba: Magister, dic
fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem.
14 At ille dixit illi: Homo, quis me con-
C stituit judicem, aut divisorem super vos?
15 Dixitque ad illos: Videte, & cavete ab
omni avaritia: quia non in abundantia cu-
jusquam vita ejus est ex his, quæ possidet.
16 Dixit autem similitudinem ad illos, di-
*Eccli. cens: * Hominis cujusdam divitis uberes
11.c.19. fructus ager attulit:
17 Et cogitabat intra se dicens: Quid faciam,
quia non habeo quo congregem fructus meos?
18 Et dixit: Hoc faciam: destruam horrea mea,
& majora faciam: & illuc congregabo omnia,
quæ nata sunt mihi, & bona mea:
19 Et dicam animæ meæ: Anima, habes
multa bona posita in annos plurimos: re-
quiesce, comede, bibe, epulare.
20 Dixit autem illi Deus: Stulte, hac no-
cte animam tuam repetunt a te: quæ autem
parasti, cujus erunt?
21 Sic est qui sibi thesaurizat, & non est
in Deum dives.
22 Dixitque ad discipulos suos: Ideo dico vo-
* Psal. bis: * Nolite soliciti esse animæ vestræ, quid
54. d. manducetis, neque corpori, quid induamini.
23. 23 Anima plus est quam esca, & corpus
Matth. plus quam vestimentum.
6. c 25. 24 Considerate corvos, quia non seminant,
1. Petr. neque metunt, quibus non est cellarium,
5. b. 7. neque horreum, & Deus pascit illos. Quan-
to magis vos pluris estis illis?
D 25 Quis autem vestrum cogitando potest
adjicere ad staturam suam cubitum unum?
26 Si ergo neque quod minimum est pote-
stis, quid de cæteris soliciti estis?
27 Considerate lilia, quomodo crescunt:
non laborant, neque nent: dico autem vo-
bis, nec Salomon in omni gloria sua vestie-
batur, sicut unum ex istis.
28 Si autem fœnum, quod hodie est in a-
gro, & cras in clibanum mittitur, Deus sic
vestit: quanto magis vos pusillæ fidei?
29 Et vos nolite quærere, quid manducetis,
aut quid bibatis: & nolite in sublime tolli.
30 Hæc enim omnia gentes mundi quærunt,
Pater autem vester scit, quoniam his indigetis.
31 Verumtamen quærite primum regnum
Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adji-
cientur vobis.

32 No-

32 Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.
33 * Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum* non deficientem in cælis, quo fur non appropiat, neque tinea corrumpit.
34 Ubi enim thesaurus vester est; ibi & cor vestrum erit.
35 Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris,
36 Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur a nuptiis: ut cum venerit, & pulsaverit, confestim aperiant ei.
37 Beati servi illi, quos cum venerit dominus, invenerit vigilantes: amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.
38 Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, beati sunt servi illi.
39 * Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam.
40 Et vos estote parati, * quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet.
41 Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an & ad omnes?
42 Dixit autem Dominus: Quis, putas, est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit dominus supra familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram?
43 Beatus ille servus, quem cum venerit dominus, invenerit ita facientem.
44 Vere dico vobis, quoniam supra omnia, quæ possidet, constituet illum.
45 Quod si dixerit servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire; & cœperit percutere servos, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari;
46 Veniet dominus servi illius in die, qua non sperat, & hora, qua nescit, & dividet eum, partemque ejus cum infidelibus ponet.
47 Ille autem servus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non præparavit, & non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis:
48 Qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem, cui multum datum est, multum quæretur ab eo: & cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.
49 Ignem veni mittere in terram, & quid

E
*Matt. 19.c.21.
*Matt. 6.c.20.

*Matt. 24.d.43.
*Apoc. 15.c.15.

F

volo, nisi ut accendatur?
G 50 Baptismo autem habeo baptizari: & quomodo coarctor, usquedum perficiatur!
*Matt. 10.d.34. 51 * Putatis, quia pacem veni dare in terram? Non, dico vobis, sed separationem.
52 Erunt enim ex hoc quinque in domo una divisi: tres in duos, & duo in tres
53 Dividentur: pater in filium, & filius in patrem suum; mater in filiam, & filia in matrem, socrus in nurum suam, & nurus in socrum suam.
*Matt. 16.a.2. 54 * Dicebat autem & ad turbas: Cum videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis: Nimbus venit: & ita fit:
55 Et cum austrum flantem, dicitis: Quia æstus erit: & fit.
56 Hypocritæ, faciem cæli, & terræ nostis probare: hoc autem tempus quomodo non probatis?
57 Quid autem & a vobis ipsis non judicatis quod justum est?
*Matt. 5.d.25. 58 * Cum autem vadis cum adversario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad judicem, & judex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem.
59 Dico tibi, non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas.

CAPUT XIII.

Occasione Galilæorum in suis sacrificiis interemptorum, & eorum qui in Siloe corruerant, hortatur ad pœnitentiam, alioqui exterminandos instar ficus infructuosæ: archisynagogum redarguit indignantem, quod sabbato curasset mulierem a spiritu infirmitatis: comparat regnum cælorum grano sinapis, ac fermento: de angusta porta: & quod quidam clauso ostio frustra pulsabunt: Herodem dicit vulpem, & Jerusalem ob crudelitatem suam deserendam.

A 1 Aderant autem quidam ipso in tempore, nuntiantes illi de Galilæis, quorũ sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum.
2 Et respondens dixit illis: Putatis, quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt?
3 Non, dico vobis: sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.
4 Sicut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos, putatis, quia & ipsi debitores fuerint præter omnes
homines

homines habitantes in Jerusalem?
5 Non, dico vobis: sed si pœnitentiam
non egeritis, omnes similiter peribitis.
6 Dicebat autem & hanc similitudinem:
Arborem fici habebat quidam plantatam in
vinea sua, & venit quærens fructum in illa,
& non invenit.
7 Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni
tres sunt, ex quo venio quærens fructum in fi- B
culnea hac, & non invenio: succide ergo
illam, ut quid etiam terram occupat?
8 At ille respondens dicit illi: domine,
dimitte illam & hoc anno, usque dum fo-
diam circa illam, & mittam stercora:
9 Et siquidem fecerit fructum: sin autem,
in futurum succides eam.
10 Erat autem docens in synagoga eorum
sabbatis.
11 Et ecce mulier, quæ habebat spiritum in-
firmitatis annis decem & octo: & erat inclina-
ta, nec omnino poterat sursum respicere.
12 Quam cu videret Jesus, vocavit eam ad se,
& ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua. C
13 Et imposuit illi manus, & confestim
erecta est, & glorificabat Deum.
14 Respondens autem archisynagogus in-
dignans, quia sabbato curasset Jesus, dice-
bat turbæ: Sex dies sunt, in quibus oportet
operari; in his ergo venite, & curamini,
& non in die sabbati.
15 Respondens autem ad illum Dominus
dixit: Hypocritæ, unusquisque vestrum sab-
bato non solvit bovem suum, aut asinum a
præsepio, & ducit adaquare?
16 Hanc autem filiam Abrahæ, quam alliga-
vit satanas ecce decem & octo annis, non
oportuit solvi a vinculo isto die sabbati?
17 Et cum hæc diceret, erubescebant omnes
adversarii ejus: & omnis populus gaudebat
in universis, quæ gloriose fiebant ab eo. D
18 Dicebat ergo: Cui simile est regnum
Dei, & cui simile æstimabo illud?
19 * Simile est grano sinapis, quod acce-
ptum homo misit in hortum suum, & crevit, *Matt.
& factum est in arborem magnam: & volu- 13.d.31.
cres cæli requieverunt in ramis ejus. Marc.
20 Et iterum dixit: Cui simile æstimabo 4 d.31.
regnum Dei?
21 * Simile est fermento, quod acceptum *Matt.
mulier abscondit in farinæ sata tria, donec 13.e.33.
fermentaretur totum.
22 Et ibat per civitates, & castella do-
 cens,

cens, & iter faciens in Jerusalem.
E 23 Ait autem illi quidam: Domine, si
pauci sunt, qui salvantur? Ipse autem di-
xit ad illos:
* Matt. 7. b. 13. 24 * Contendite intrare per angustam por-
tam, quia multi, dico vobis, quærent in-
trare, & non poterunt.
* Matt. 25. a. 10. 25 * Cum autem intraverit paterfamilias,
& clauserit ostium, incipietis foris stare,
& pulsare ostium, dicentes: Domine, aperi
nobis: & respondens dicet vobis: Nescio vos
unde sitis,
F 26 Tunc incipietis dicere: Manducavimus co-
ram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti.
* Matt. 7. c. 23. 27 Et dicet vobis: * Nescio vos unde sitis: *
discedite a me omnes operarii iniquitatis.
* Psal. 6. b. 9. Matth. 25. d. 41. 28 Ibi erit fletus & stridor dentium, cum vide-
ritis Abraham, & Isaac, & Jacob, & omnes Pro-
phetas in regno Dei, vos autem expelli foras.
29 Et venient ab oriente, & occidente, & aqui-
lone, & austro, & accumbent in regno Dei.
* Matt. 30. d. 30. & 20. b. 16. Marc. 10. d. 31. 30 * Et ecce sunt novissimi, qui erunt pri-
mi, & sunt primi, qui erunt novissimi.
31 In ipsa die accesserunt quidam Phari-
sæorum, dicentes illi: Exi, & vade hinc,
quia Herodes vult te occidere.
32 Et ait illis: Ite, & dicite vulpi illi:
Ecce ejicio dæmonia, & sanitates perficio
hodie, & cras, & tertia die consummor.
G 33 Verumtamen oportet me hodie, & cras,
& sequenti die ambulare, quia non capit
prophetam perire extra Jerusalem.
* Matt. 23. d. 37. 34 * Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis
Prophetas, & lapidas eos, qui mittuntur ad
te, quoties volui congregare filios tuos,
quemadmodum avis nidum suum sub pennis,
& noluisti?
35 Ecce relinquetur vobis domus vestra
deserta. Dico autem vobis, quia non vi-
debitis me, donec veniat cum dicetis: Be-
nedictus, qui venit in nomine Domini.

CAPUT XIV.

In domo principis Pharisæorum hydropicum sabbato curat, ostendens legisperitis ac Pharisæis hoc licere; & horum notans ambitionem, docet invitatum in novissimo loco recumbere: parabola de invitatis ad cœnam, qui se excusarunt: sequens Christum debet omnibus renuntiare, sublata cruce sua, usque ad odium animæ propriæ: volens turrim ædificare computat primum sumptus: commendatio salis.

1 ET factum est, cum intraret Jesus in domum cujusdam principis Pharisæorum sabbato manducare panem, & ipsi observabant eum. A

2 Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum.
3 Et respondens Jesus dixit ad Legisperitos, & Pharisæos, dicens: Si licet sabbato curare?
4 At illi tacuerunt. Ipse vero apprehensum sanavit eum, ac dimisit.
5 Et respondens ad illos dixit: Cujus vestrum asinus, aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die sabbati?
6 Et non poterant ad hæc respondere illi.
7 Dicebat autem & ad invitatos parabolam, B
intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos:
8 Cum invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit invitatus ab illo;
9 Et veniens is, qui te & illum vocavit, dicat tibi: Da huic locum: & tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere.
10 Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo loco, ut cum venerit qui te invitavit, dicat tibi: * Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus: * Prov. 25. a. 7.
11 * Quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. * Matt. 23. b. 12. Inf. 18. c. 14.
12 Dicebat autem & ei, qui se invitaverat: * Cum facis prandium, aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites: ne forte te & ipsi reinvitent, & fiat tibi retributio. C * Tob. 4. b. 9. Prov. 3. b. 9.
13 Sed cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos:
14 Et beatus eris, quia non habent retribuere

buere tibi; retribuetur enim tibi in resurre-
ctione justorum.
D 15 Hæc cum audisset quidam de simul dis-
cumbentibus, dixit illi: Beatus, qui man-
*Matt. ducabit panem in regno Dei.
22. a.2. 16 At ipse dixit ei: *Homo quidam fecit
Apoc. cœnam magnam, & vocavit multos.
19. b.9. 17 Et misit servum suum hora cœnæ dice-
re invitatis, ut venirent, quia jam para-
ta sunt omnia.
18 Et cœperunt simul omnes excusare. Primus
dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire, &
videre illam: rogo te, habe me excusatum.
19 Et alter dixit: Juga boum emi quinq; &
eo probare illa: rogo te, habe me excusatum.
20 Et alius dixit: Uxorem duxi, & ideo
non possum venire.
E 21 Et reversus servus nuntiavit hæc domi-
no suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit ser-
vo suo: Exi cito in plateas, & vicos civita-
tis, & pauperes, ac debiles, & cæcos, &
claudos introduc huc.
22 Et ait servus: domine, factum est ut im-
perasti, & adhuc locus est.
23 Et ait dñs servo: Exi in vias, & sepes, &
compelle intrare, ut impleatur domus mea.
24 Dico autem vobis, quod nemo virorum il-
lorum, qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.
25 Ibant autem turbæ multæ cum eo: & con-
versus dixit ad illos:
*Matt. 26 * Si quis venit ad me, & non odit pa-
10.d.37. trem suum, & matrem, & uxorem, & filios, &
fratres, & sorores, adhuc autem & animam
suam, non potest meus esse discipulus.
F 27 * Et qui non bajulat crucem suam, & ve-
*Matt. nit post me, non potest meus esse discipulus.
10.d.38. 28 Quis enim ex vobis volens turrim ædifica-
& 16. re, non prius sedens computat sumptus, qui
d. 24. necessarii sunt, si habeat ad perficiendum;
Mar.8. 29 Ne, posteaquam posuerit fundamentum,
d. 34. & non potuerit perficere, omnes qui vident,
G incipiant illudere ei,
30 Dicentes: Quia hic homo cœpit ædifi-
care, & non potuit consummare?
31 Aut quis rex iturus committere bellum ad-
versus alium regem, non sedens prius cogitat,
si possit cum decem millibus occurrere ei,
qui cum viginti millibus venit ad se?
32 Alioquin adhuc illo longe agente, lega-
tionem mittens rogat ea, quæ pacis sunt.
33 Sic ergo omnis ex vobis, qui non re-
nun-

nuntiat omnibus, quæ possidet, non potest
meus esse discipulus.
34 * Bonum est sal. Si autem sal evanue- *Matt.
rit, in quo condietur? 5. b.13.
35 Neque in terram, neque in sterquili- Marc.
nium utile est, sed foras mittetur. Qui ha- 9. f.49.
bet aures audiendi, audiat.

CAPUT XV.

Scribis & Pharisæis murmurantibus, quod peccatores reciperet, parabolas proponit de ove & drachma perditis ac inventis, & de filio prodigo ad patrem reverso, benigneque ab ipso suscepto, seniore filio indigne hoc ferente: & quantum sit in cælo gaudium super peccatore pœnitentiam agente.

1 ERant autem appropinquantes ei publi- A
cani, & peccatores, ut audirent illum.
2 Et murmurabant Pharisæi, & Scribæ dicen-
tes: Quia hic peccatores recipit, & mandu-
cat cum illis.
3 Et ait ad illos parabolam istam, dicens:
4 * Quis ex vobis homo, qui habet centum
oves: & si perdiderit unam ex illis, nonne di- *Matt.
mittit nonagintanovem in deserto, & vadit 18.b.12.
ad illam, quæ perierat, donec inveniat eam?
5 Et cum invenerit eam, imponit in hu-
meros suos gaudens:
6 Et veniens domum convocat amicos, & vi-
cinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia B
inveni ovem meam, quæ perierat?
7 Dico vobis, quod ita gaudium erit in cæ-
lo super uno peccatore pœnitentiam agente,
quam super nonagintanovem justis, qui non
indigent pœnitentia.
8 Aut quæ mulier habens drachmas decem,
si perdiderit drachmam unam, nonne accen-
dit lucernam, & everrit domum, & quærit di-
ligenter, donec inveniat?
9 Et cum invenerit, convocat amicas, & vi-
cinas, dicens: Congratulamini mihi, quia
inveni drachmam, quam perdideram?
10 Ita dico vobis, gaudium erit coram An-
gelis Dei super uno peccatore pœnitentiam C
agente.
11 Ait autem: Homo quidam habuit duos
filios:
12 Et dixit adolescentior ex illis patri: Pa-
ter, da mihi portionem substantiæ, quæ me
contingit. Et divisit illis substantiam.
13 Et

13 Et non post multos dies, congregatis o-
mnibus, adolescentior filius peregre profe-
ctus est in regionem longinquam, & ibi dissi-
pavit substantiam suam vivendo luxuriose.
14 Et postquam omnia consummasset, fa-
cta est fames valida in regione illa, & ipse
cœpit egere.
D 15 Et abiit, & adhæsit uni civium regionis
illius. Et misit illum in villam suam, ut pa-
sceret porcos.
16 Et cupiebat implere ventrem suum de sili-
quis, quas porci mãducabãt, & nemo illi dabat.
17 In se autem reversus dixit: Quanti mer-
cenarii in domo patris mei abundant panibus,
ego autem hic fame pereo!
18 Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam
ei: Pater peccavi in cælum, & coram te:
19 Jam non sum dignus vocari filius tuus: fac
me sicut unum de mercenariis tuis.
E 20 Et surgens venit ad patrem suum. Cum
autem adhuc longe esset, vidit illum pater i-
psius, & misericordia motus est, & accurrens
cecidit super collum ejus, & osculatus est eum.
21 Dixitque ei filius: Pater, peccavi in cæ-
lum, & coram te: jam non sum dignus vo-
cari filius tuus.
22 Dixit autem pater ad servos suos: Ci-
to proferte stolam primam, & induite illum,
& date annulum in manum ejus, & calcea-
menta in pedes ejus:
F 23 Et adducite vitulum saginatum, & oc-
cidite, & manducemus & epulemur,
24 Quia hic filius meus mortuus erat, &
revixit: perierat, & inventus est. Et cœpe-
runt epulari.
25 Erat autem filius ejus senior in agro:
& cum veniret, & appropinquaret domui,
audivit symphoniam, & chorum.
26 Et vocavit unum de servis, & interro-
gavit quid hæc essent.
27 Isque dixit illi: Frater tuus venit, &
occidit pater tuus vitulum saginatum, quia
salvum illum recepit.
G 28 Indignatus est autem, & nolebat introire.
Pater ergo illius egressus cœpit rogare illum.
29 At ille respondens dixit patri suo: Ecce
tot annis servio tibi, & numquam mandatum
tuum præterivi, & numquam dedisti mihi
hœdum, ut cum amicis meis epularer:
30 Sed postquam filius tuus hic, qui devo-
ravit substantiam suam cum meretricibus, ve-
nit, occidisti illi vitulum saginatum.
31 At

31 At ipse dixit illi : Fili, tu semper me-
cum es, & omnia mea tua sunt.
32 Epulari autem, & gaudere oportebat,
quia frater tuus hic mortuus erat, & revixit;
perierat, & inventus est.

CAPUT XVI.

Per parabolam de villico iniquitatis hortatur ad faciendas eleemosynas, docens quid mereatur fidelis, aut infidelis mammonæ dispensator, quodque nemo servire potest Deo & mammonæ: Legem ac Prophetas usque ad Joannem fuisse dicit, & nihil de Lege periturum; nec dimittendam ullo modo uxorem, ut alia ducatur: de divite epulone, & Lazaro mendico.

1 DIcebat autem & ad discipulos suos : A
Homo quidam erat dives, qui habe-
bat villicum : & hic diffamatus est apud il-
lum quasi dissipasset bona ipsius.
2 Et vocavit illum, & ait illi : Quid hoc
audio de te? redde rationem villicationis
tuæ ; jam enim non poteris villicare.
3 Ait autem villicus intra se : Quid faciam,
quia dominus meus aufert a me villicationem?
fodere non valeo, mendicare erubesco.
4 Scio quid faciam, ut cum amotus fuero a
villicatione, recipiant me in domos suas.
5 Convocatis itaque singulis debitoribus do- B
mini sui, dicebat primo : Quantum debes do-
mino meo?
6 At ille dixit : Centum cados olei. Dixit-
que illi : Accipe cautionem tuam, & sede
cito, scribe quinquaginta.
7 Deinde alii dixit : Tu vero quantum de-
bes? Qui ait : Centum coros tritici. Ait illi:
Accipe litteras tuas, & scribe octoginta.
8 Et laudavit dominus villicum iniquita-
tis, quia prudenter fecisset : quia filii hujus
sæculi prudentiores filiis lucis in generatione
sua sunt.
9 Et ego vobis dico : facite vobis amicos de
mammona iniquitatis, ut cum defeceritis,
recipiant vos in æterna tabernacula.
10 Qui fidelis est in minimo, & in majori C
fidelis est : & qui in modico iniquus est, &
in majori iniquus est.
11 Si ergo in iniquo mammona fideles non
fuistis, quod verum est, quis credet vobis?
12 Et si in alieno fideles non fuistis, quod
vestrum est, quis dabit vobis?

*Matt. 13 * Nemo servus potest duobus dominis
6. c.24. servire; aut enim unum odiet, & alterum diliget:aut
uni adhærebit,& alterum contemnet. Non potestis Deo servire, & mammonæ.
D 14 Audiebant autem omnia hæc Pharisæi,
qui erant avari: & deridebant illum.
15 Et ait illis: Vos estis, qui justificatis
vos coram hominibus. Deus autem novit corda vestra: quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.
E 16 * Lex, & prophetæ usque ad Joannem:
*Matt. ex eo regnum Dei evangelizatur, & omnis
11.b.12. in illud vim facit.
*Matt. 17*Facilius est autem cælum, & terram præ-
5. c.18. terire, quam de Lege unum apicem cadere.
*Matt. 18 * Omnis, qui dimittit uxorem suam, &
5. c.32. alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam
Marc. a viro ducit, mœchatur.
10.b.11. 19 Homo quidam erat dives, qui induebatur
1. Cor. purpura, & bysso, & epulabatur quotidie
7. b.10. splendide.
& 11. 20 Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus,
qui jacebat ad januam ejus ulceribus plenus,
21 Cupiens saturari de micis, quæ cadebant
de mensa divitis, & nemo illi dabat: sed & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus.
22 Factum est autem, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno.
23 Elevans autem oculos suos, cum esset in tormentis, vidit Abraham a longe, & Lazarum in sinu ejus.
24 Et ipse clamans dixit:Pater Abraham,miserere mei,& mitte Lazarum,ut intingat extremum digiti sui in aquam,ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.
G 25 Et dixit illi Abraham: Fili, recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris.
26 Et in his omnibus inter nos, & vos chaos magnum firmatum est, ut hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.
27 Et ait: Rogo ergo te, pater, ut mittas eum in domum patris mei.
28 Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.
29 Et ait illi Abraham: Habent Moysen, & prophetas: audiant illos.

30 At

30 At ille dixit: Non, pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.

31 Ait autem illi: Si Moysen, & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

CAPUT XVII.

Væ scandalizanti pusillos: frater in nos peccans increpandus est, eique pœnitenti ignoscendum: Apostolos docet fidei efficaciam; quodque dum omnia ipsi præcepta fecerint, se servos dicant inutiles: decem leprosi mundantur, unico qui Samaritanus erat, ad agendas gratias revertente: dicit adventum filii Dei non occultum fore, sed illustrem, & inexpectato superventurum, sicut diluvium mundo, & Sodomis subversio supervenit.

1 ET ait ad discipulos suos: Impossibile est, ut non veniant scandala: væ autem illi, per quem veniunt. A *Matth. 18. a.7. Marc. 9. f.41.*

2 Utilius est illi, si lapis molaris imponatur circa collum ejus, & projiciatur in mare, quam ut scandalizet unum de pusillis istis.

3 Attendite vobis. * Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnitentiam egerit, dimitte illi. **Levit. 19.c.17. Eccli. 19.b.13. Matth. 18.c.15.*

4 Et si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me; dimitte illi.

5 Et dixerunt Apostoli Domino: Adauge nobis fidem. B

6 * Dixit autem Dominus: Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, diceretis huic arbori moro: Eradicare, & transplantare in mare: & obediet vobis. **Matt. 17.c.19.*

7 Quis autem vestrum habens servum arantem, aut pascentem, qui regresso de agro dicat illi: Statim transi, recumbe:

8 Et non dicat ei: Para quod cœnem, & præcinge te, & ministra mihi, donec manducem, & bibam, & post hæc tu manducabis, & bibes?

9 Numquid gratiam habet servo illi, quia fecit quæ ei imperaverat? C

10 Non puto. Sic & vos, cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus.

11 Et factum est, dum iret in Jerusalem, transibat per mediam Samariam, & Galilæam.

12 Et cum ingrederetur quoddam castellum,

lum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui
steterunt a longe,
13 Et levaverunt vocem dicentes: Jesu
præceptor, miserere nostri.
* Levit. 14 Quos ut vidit, dixit: * Ite, ostendite
14. a. 2. vos sacerdotibus. Et factum est, dum irent,
mundati sunt.
D 15 Unus autem ex illis, ut vidit, quia
mundatus est, regressus est, cum magna
voce magnificans Deum,
16 Et cecidit in faciem ante pedes ejus,
gratias agens: & hic erat Samaritanus.
17 Respondens autem Jesus dixit: Nonne
decem mundati sunt? & novem ubi sunt?
18 Non est inventus qui rediret, & daret
gloriam Deo, nisi hic alienigena.
19 Et ait illi: Surge, vade; quia fides
tua te salvum fecit.
20 Interrogatus autem a Pharisæis: Quando
venit regnum Dei? respondens eis dixit:
Non venit regnum Dei cum observatione:
21 Neque dicent: Ecce hic, aut ecce il-
lic. Ecce enim regnum Dei intra vos est.
E 22 Et ait ad discipulos suos: Venient dies,
quando desideretis videre unum diem Filii
hominis, & non videbitis.
23 * Et dicent vobis: Ecce hic, & ecce
* Matt. illic. Nolite ire, neque sectemini.
24. d. 23. 24 Nam sicut fulgur coruscans de sub cæ-
Marc. lo in ea, quæ sub cælo sunt, fulget; ita
13. c. 21. erit Filius hominis in die sua.
25 Primum autem oportet illum multa pa-
ti, & reprobari a generatione hac.
* Gen. 26 * Et sicut factum est in diebus Noe, ita
7. b. 7. erit & in diebus Filii hominis.
F 27 Edebant, & bibebant: uxores duce-
Matth. bant, & dabantur ad nuptias, usque in
24. c. 37. diem, qua intravit Noe in arcam: & ve-
nit diluvium, & perdidit omnes.
* Gen. 28 * Similiter sicut factum est in diebus
19. c. 25. Lot: Edebant, & bibebant: emebant, &
vendebant: plantabant, & ædificabant:
29 Qua die autem exiit Lot a Sodomis, pluit
ignem & sulphur de cælo, & omnes perdidit:
30 Secundum hæc erit, qua die Filius ho-
minis revelabitur.
G 31 In illa hora qui fuerit in tecto, & vasa
ejus in domo, ne descendat tollere illa: &
qui in agro, similiter non redeat retro.
32 Memores estote uxoris Lot.
* Matt. 33 * Quicumque quæsierit animam suam
10. d. 39. salvam facere, perdet illam: & quicumque
perdi-

perdiderit illam, vivificabit eam.
34 Dico vobis: * In illa nocte erunt duo in lecto uno: unus assumetur, & alter relinquetur:
35 Duæ erunt molentes in unum: una assumetur, & altera relinquetur: duo in agro: unus assumetur, & alter relinquetur.
36 Respondentes dicunt illi: Ubi Domine?
37 Qui dixit illis: Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.

Marc. 8. d. 35. Supr. 9. c. 24. Joann. 12. d. 25. * Matt. 24. d. 40.

CAPUT XVIII.

Per parabolam de iudice iniquitatis, & vidua importuna docet semper orandum; per parabolam vero de Pharisæo & Publicano, quomodo sit orandum: pueros a se repelli vetat: dives qui a juventute omnia se servasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus relinquendis, abiit tristis: & quid erit præmii omnia propter Christum relinquentibus: prædicit suam passionem, & prope Jericho cæcum illuminat.

A

1 DIcebat autem & parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare, & non deficere,
2 Dicens: Judex quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat, & hominem non reverebatur.
3 Vidua autem quædam erat in civitate illa, & veniebat ad eum, dicens: Vindica me de adversario meo.
4 Et nolebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intra se: Et si Deum non timeo, nec hominem revereor,
5 Tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in novissimo veniens suggillet me.
6 Ait autem Dominus: Audite quid judex iniquitatis dicit:

Eccli. 18. c. 22. 1. Thes. 5. c. 17.

B

7 Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis?
8 Dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum. Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?
9 Dixit autem & ad quosdam, qui in se confidebant tamquam justi, & aspernabantur ceteros, parabolam istam:
10 Duo homines ascenderunt in templum, ut orarent: unus Pharisæus, & alter Publicanus.

C

11 Pharisæus stans hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut

ceteri hominum, raptores, injusti, adulte-
ri: velut etiam hic Publicanus.
12 Jejuno bis in sabbato: decimas do o-
mnium, quæ possideo.
13 Et Publicanus a longe stans nolebat nec o-
culos ad cælū levare: sed percutiebat pectus su-
um dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori.
14 Dico vobis, descendit hic justificatus in
*Matt. domū suam ab illo: * quia omnis, qui se exaltat,
23.b.12. humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.
Supr. 15 * Afferebant autem ad illum & infantes,
14.b.11. ut eos tangeret. Quod cum viderent disci-
*Matt. puli, increpabant illos.
19.b.13. 16 Jesus autem convocans illos dixit: Sini-
Marc. te pueros venire ad me, & nolite vetare eos:
10.b.13. talium est enim regnum Dei.
17 Amen dico vobis: Quicumque non accepe-
rit regnumDei sicut puer, non intrabit in illud.
D 18 * Et interrogavit eum quidam princeps,
*Matt. dicens: Magister bone, quid faciens vitam
19.b.16. æternam possidebo?
19 Dixit autem ei Jesus: Quid me dicis bo-
num? nemo bonus nisi solus Deus.
*Exod. 20 Mandata nosti: * Non occides: Non mœ-
20.b.13. chaberis: Non furtum facies: Non falsum testi-
monium dices: Honora patrē tuum, & matrem.
21 Qui ait: Hæc omnia custodivi a juven-
tute mea.
22 Quo audito, Jesus ait: Adhuc unum ti-
bi deest: omnia quæcumque habes, vende,
& da pauperibus, & habebis thesaurum in
cælo: & veni, sequere me.
23 His ille auditis, contristatus est, quia di-
ves erat valde.
E 24 Videns autem Jesus illum tristem fa-
ctum, dixit: Quam difficile, qui pecunias
habent, in regnum Dei intrabunt!
25 Facilius est enim camelum per foramen
acus transire, quam divitem intrare in re-
gnum Dei.
26 Et dixerunt, qui audiebant: Et quis pot-
est salvus fieri?
F 27 Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud
homines, possibilia sunt apud Deum.
28 Ait autem Petrus: Ecce nos dimisimus
omnia, & secuti sumus te.
29 Qui dixit eis: Amen dico vobis: nemo est,
qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres,
aut uxorem, aut filios propter regnum Dei,
30 Et non recipiat multo plura in hoc tempo-
re, & in sæculo venturo vitam æternam.
*Matt. 31 * Assumpsit autem Jesus duodecim, &
ait

ait illis: Ecce ascendimus Jerosolymam, & 27.b.19.
consummabuntur omnia, quæ scripta sunt Marc.
per prophetas de Filio hominis. 10.c.32.
32 Tradetur enim gentibus, & illudetur,
& flagellabitur, & conspuetur:
33 Et postquam flagellaverint, occident
eum, & tertia die resurget.
34 Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat
verbum istud absconditum ab eis, & non in-
telligebant quæ dicebantur.
35 * Factum est autem, cum appropinqua- * Matt.
ret Jericho, cæcus quidam sedebat secus vi- 20.d.29.
am, mendicans. Marc.
36 Et cum audiret turbam prætereuntem, 10.g.46.
interrogabat quid hoc esset.
37 Dixerunt autem ei, quod Jesus Naza-
renus transiret.
38 Et clamavit dicens: Jesu fili David,
miserere mei. G
39 Et qui præibant, increpabant eum, ut
taceret. Ipse vero multo magis clamabat:
Fili David, miserere mei.
40 Stans autem Jesus jussit illum adduci ad se.
Et cum appropinquasset, interrogavit illum,
41 Dicens: Quid tibi vis faciam? At ille
dixit: Domine, ut videam.
42 Et Jesus dixit illi: Respice, fides tua te
salvum fecit.
43 Et confestim vidit, & sequebatur illum
magnificans Deum. Et omnis plebs ut vidit,
dedit laudem Deo.

CAPUT XIX.

Ad Zachæum plurimis murmurantibus divertit: parabolam refert de homine nobili, qui abiens ad regnum accipiendum, tradidit decem servis decem mnas, quem cives super se regnare nolebant: super pullum asinæ intrans cum honore Jerosolymam, flet super illam, prædicitque evertendam, & ingressus in templum ejicit ementes ac vendentes.

1 ET ingressus perambulabat Jericho. A
2 Et ecce vir nomine Zachæus: & hic
princeps erat publicanorum, & ipse dives.
3 Et quærebat videre Jesum, quis esset: & non
poterat præ turba, quia statura pusillus erat.
4 Et præcurrens ascendit in arborem syco-
morum, ut videret eum, quia inde erat
transiturus.
5 Et cum venisset ad locum, suspiciens
Jesus vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe

festinans descende, quia hodie in domo tua
oportet me manere.
6 Et festinans descendit, & excepit illum
gaudens.
B 7 Et cum viderent omnes, murmurabant, di-
centes, quod ad hominem peccatorē divertisset.
8 Stans autem Zachæus dixit ad Domi-
num: Ecce dimidium bonorum meorum,
Domine, do pauperibus: & si quid aliquem
defraudavi, reddo quadruplum.
9 Ait Jesus ad eum: Quia hodie salus domui
huic facta est, eo quod & ipse filius sit Abrahæ.
* *Matt.* 10 * Venit enim Filius hominis quærere,
18.*b*.11. & salvum facere quod perierat.
11 Hæc illis audientibus adjiciens, dixit
parabolam, eo quod esset prope Jerusalem:
& quia existimarent, quod confestim re-
gnum Dei manifestaretur.
* *Matt.* 12 Dixit ergo: * Homo quidam nobilis
25.*b*.11. abiit in regionem longinquam accipere sibi
regnum, & reverti.
13 Vocatis autem decem servis suis, dedit
eis decem mnas, & ait ad illos: Negotia-
mini, dum venio.
C 14 Cives autem ejus oderant eum: & mi-
serunt legationem post illum, dicentes:
Nolumus hunc regnare super nos.
15 Et factum est, ut rediret accepto regno:
& jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam,
ut sciret, quantum quisque negotiatus esset.
16 Venit autem primus dicens: domine,
mna tua decem mnas acquisivit.
17 Et ait illi: Euge bone serve, quia in
modico fuisti fidelis, eris potestatem habens
super decem civitates.
18 Et alter venit dicens: domine, mna
tua fecit quinque mnas.
19 Et huic ait: Et tu esto super quinque
civitates.
20 Et alter venit dicens: domine, ecce
mna tua, quam habui repositam in sudario.
D 21 Timui enim te, quia homo austerus es: tollis
quod non posuisti, & metis quod non seminasti.
22 Dicit ei: De ore tuo te judico, serve nequam.
Sciebas, quod ego homo austerus sum, tollens
quod non posui, & metens quod non seminavi:
23 Et quare non dedisti pecuniam meam
ad mensam, ut ego veniens cum usuris uti-
que exegissem illam?
24 Et astantibus dixit: Auferte ab illo
mnam, & date illi, qui decem mnas habet.
25 Et dixerunt ei; dñe, habet decem mnas,
26 * Di-

26 * Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem, qui non habet, & quod habet auferetur ab eo.
27 Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me.
28 Et his dictis, præcedebat ascendens Jerosolymam.
29 Et factum est, * cum appropinquasset ad Bethphage, & Bethaniam ad montem, qui vocatur Oliveti, misit duos discipulos suos
30 Dicens: Ite in castellum, quod contra est: in quod introeuntes invenietis pullum asinæ alligatum, cui nemo unquam hominum sedit: solvite illum, & adducite.
31 Et si quis vos interrogaverit: Quare solvitis? sic dicetis ei: Quia Dominus operam ejus desiderat.
32 Abierunt autem qui missi erant, & invenerunt, sicut dixit illis, stantem pullum.
33 Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini ejus ad illos: Quid solvitis pullum?
34 At illi dixerunt: Quia Dominus eum necessarium habet.
35 * Et duxerunt illum ad Jesum. Et jactantes vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Jesum.
36 Eunte autem illo, substernebant vestimenta sua in via.
37 Et cum appropinquaret jam ad descensum montis Oliveti, cœperunt omnes turbæ discipulorum gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderant, virtutibus,
38 Dicentes: Benedictus, qui venit rex in nomine Dñi, pax in cælo, & gloria in excelsis.
39 Et quidam Pharisæorum de turbis dixerũt ad illum: Magister, increpa discipulos tuos.
40 Quibus ipse ait: Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt.
41 Et ut appropinquavit, videns civitatem flevit super illam, dicens:
42 Quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.
43 Quia venient dies in te: & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coangustabunt te undique:
44 Et ad terram prosternent te, & filios tuos, qui in te sunt, * & non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ.
45 * Et ingressus in templum cœpit ejice-

*Matt. 13.b.12. & 25. d. 29. Marc. 4. c.25. Supr. 8. c. 18.
*Matt. 21 a.1. Marc. 11. a.1.
* Joan. 12.b.13.
E
*Matt. 24 a 2. Marc. 13. a.2.

Inf. 21. re vendentes in illo, & ementes,
b. 6. 46 Dicens illis: Scriptum est: * Quia do-
* Matt. mus mea domus orationis est. Vos autem
21.b.12. fecistis illam speluncam latronum.
Marc. 47 Et erat docens quotidie in templo. Prin-
11.b.15. cipes autem sacerdotum, & Scribæ, & Prin-
* Isaiæ cipes plebis quærebant illum perdere:
56. c.7. 48 Et non inveniebant quid facerent illi. O-
Jere. 7. mnis enim populus suspensus erat audiens illū.
b. 11.

CAPUT XX.

Non dicit sacerdotibus ac Scribis, qua potestate hæc faciat, quia nec illi respondebant ad propositam de Joannis baptismo quæstionem: parabolam refert de vinitoribus, qui cæsis domini servis etiam filium ejus occiderunt: tentatur Jesus de tributo Cæsari dando, & a Sadducæis de resurrectione: quomodo dicunt Christum filium esse David: cavendum a Scribis ambitiosis.

A 1 ET factum est in una dierum, docente
Matth. illo populum in templo, & evange-
21.d.23. lizante, convenerunt principes sacerdotum,
Marc. & scribæ cum senioribus:
11.d.27. 2 Et ajunt dicentes ad illum: Dic nobis,
in qua potestate hæc facis? aut: Quis est,
qui dedit tibi hanc potestatem?
3 Respondens autem Jesus dixit ad illos:
Interrogabo vos & ego unum verbum. Re-
spondete mihi:
4 Baptismus Joannis de cælo erat, an ex
hominibus?
5 At illi cogitabant intra se, dicentes:
Quia si dixerimus, De cælo, dicet, Quare
ergo non credidistis illi?
6 Si autem dixerimus, Ex hominibus,
plebs universa lapidabit nos; certi sunt e-
nim, Joannem prophetam esse.
7 Et responderunt, se nescire unde esset.
8 Et Jesus ait illis: Neque ego dico vobis,
in qua potestate hæc facio.
B 9 Cœpit autem dicere ad plebem parabolam
* Isaiæ hanc: * Homo plantavit vineam, & locavit eam
5. a. 1. colonis: & ipse peregre fuit multis temporibus.
Jere. 2. 10 Et in tempore misit ad cultores servum,
c. 21. ut de fructu vineæ darent illi. Qui cæsum di-
Matth. miserunt eum inanem.
21.d.33. 11 Et addidit alterum servum mittere. Il-
Marc. li autem hunc quoque cædentes, & afficien-
12. a.1. tes contumelia, dimiserunt inanem.

12 Et

12 Et addidit tertium mittere: qui & illum
vulnerantes ejecerunt.
13 Dixit autem dominus vineæ: Quid fa-
ciam? mittam filium meum dilectum: forsi-
tan, cum hunc viderint, verebuntur.
14 Quem cum vidissent coloni, cogitaverunt
intra se, dicentes: Hic est hæres, occidamus
illum, ut nostra fiat hæreditas.
15 Et ejectum illum extra vineam occiderunt.
Quid ergo faciet illis dominus vineæ?
16 Veniet, & perdet colonos istos, & dabit vi-
neam aliis. Quo audito, dixerunt illi: Absit.
17 Ille autem aspiciens eos ait: Quid est
ergo hoc, quod scriptum est: * Lapidem,
quem reprobaverunt ædificantes, hic factus
est in caput anguli?
18 Omnis, qui ceciderit super illum lapi-
dem, conquassabitur: super quem autem ce-
ciderit, comminuet illum.
19 Et quærebant principes sacerdotum, &
Scribæ mittere in illum manus illa hora: & ti-
muerunt populum; cognoverunt enim, quod
ad ipsos dixerit similitudinem hanc.
20 * Et observantes miserunt insidiatores,
qui se justos simularent, ut caperent eum in
sermone, ut traderent illum principatui, &
potestati præsidis.
21 Et interrogaverunt eum dicentes: Ma-
gister, scimus, quia recte dicis, & doces: &
non accipis personam, sed viam Dei in veri-
tate doces.
22 Licet nobis tributum dare Cæsari, an non?
23 Considerans autem dolum illorum, dixit
ad eos: Quid me tentatis?
24 Ostendite mihi denarium. Cujus habet
imaginem, & inscriptionem? Respondentes
dixerunt ei: Cæsaris.
25 Et ait illis: * Reddite ergo quæ sunt Cæ-
saris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.
26 Et non potuerunt verbum ejus reprehen-
dere coram plebe: & mirati in responso e-
jus tacuerunt.
27 * Accesserunt autem quidam Sadducæo-
rum, qui negant esse resurrectionem, & in-
terrogaverunt eum
28 Dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis: *
Si frater alicujus mortuus fuerit habens uxo-
rem, & hic sine liberis fuerit, ut accipiat eam
frater ejus uxorem, & suscitet semen fratri suo.
29 Septem ergo fratres erant: & primus ac-
cepit uxorem, & mortuus est sine filiis.

30 Et

C
* Psal. 117. d. 22. Isa. 28. d. 16. Matth. 21. d. 42. Act. 4. b. 11. Rom. 9. g. 33. 1. Petr. 2. b. 7.
* Matt. 22. b. 15. Marc. 12. b. 13.
D
* Rom. 13. a. 7.
E
* Matt. 22. c. 23. Marc. 12. b. 18.
* Deut. 25. a. 5.

30 Et ſequens accepit illam, & ipſe mortuus eſt ſine filio.
31 Et tertius accepit illam. Similiter & omnes ſeptem, & non reliquerunt ſemen, & mortui ſunt.
32 Noviſſime omnium mortua eſt & mulier.
33 In reſurrectione ergo cujus eorum erit uxor? ſiquidem ſeptem habuerunt eam uxorem.
34 Et ait illis Jeſus: Filii hujus ſæculi nubunt, & traduntur ad nuptias.
35 Illi vero, qui digni habebuntur ſæculo illo, & reſurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores;
36 Neque enim ultra mori poterunt; æquales enim Angelis ſunt, & filii ſunt Dei, cum
* Exod. ſint filii reſurrectionis.
3. b. 6. 37 Quia vero reſurgant mortui, & Moyſes oſtendit ſecus rubum,* ſicut dicit Dñm, Deum Abraham, & Deum Iſaac, & Deum Jacob.
G 38 Deus autem non eſt mortuorum, ſed vivorum; omnes enim vivunt ei.
39 Reſpondentes autem quidam Scribarum dixerunt ei: Magiſter, bene dixiſti.
40 Et amplius non audebant eum quidquam interrogare.
* Pſal. 41 Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt,
109.a.1. Chriſtum filium eſſe David?
Matth. 42 Et ipſe David dicit in libro Pſalmorum:*
22. d. Dixit Dñs Domino meo, ſede a dextris meis,
44. 43 Donec ponam inimicos tuos ſcabellum
Marc. pedum tuorum.
12.d.36. 44 David ergo Dominum illum vocat: & quomodo filius ejus eſt?
*Matt. 45 Audiente autem omni populo, dixit diſcipulis ſuis:
23. a.6.
Marc. 46 * Attendite a Scribis, qui volunt am-
12.d.38. bulare in ſtolis, & amant ſalutationes in fo-
Supra ro, & primas cathedras in ſynagogis, & pri-
11.f.43. mos diſcubitus in conviviis:
47 Qui devorant domos viduarum, ſimulantes longam orationem. Hi accipient damnationem majorem.

CAPUT XXI.

Viduam duo minuta offerentem præfert divitibus multa offerentibus : subversionem templi prædicit, variaque prælia, afflictiones & persecutiones ; adversus quæ roborat Apostolos : prædicit quoque subversionem Jerusalem, & Judæorum captivitatem ac dispersionem : de signis præcessuris judicium : cavendum a crapula, ebrietate, curisque hujus vitæ, & vigilandum, ac orandum.

1 RESpiciens autem vidit eos, qui mittebant A
munera sua in gazophylacium, divites. Marc. 12. d. 41.
2 Vidit autem & quamdam viduam pauper-
culam mittentem æra minuta duo.
3 Et dixit: Vere dico vobis, quia vidua
hæc pauper plus quam omnes misit.
4 Nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt
in munera Dei: hæc autem ex eo, quod deest
illi, omnem victum suum, quem habuit, misit.
5 Et quibusdam dicentibus de templo, quod
bonis lapidibus, & donis ornatum esset, dixit:
6 Hæc, quæ videtis, * venient dies, in qui- B
bus non relinquetur lapis super lapidem, qui * Matt. 24. a. 2.
non destruatur.
7 Interrogaverunt autem illum dicentes: Marc. 13. a. 2.
Præceptor, quando hæc erunt, & quod si-
gnum, cum fieri incipient? Sup. [illegible]
8 Qui dixit: Videte, ne seducamini; mul-
ti enim venient in nomine meo, dicentes, quia
ego sum, & tempus appropinquavit; nolite
ergo ire post eos.
9 Cum autem audieritis prælia, & seditio- C
nes, nolite terreri; oportet primum hæc fie-
ri, sed nondum statim finis.
10 Tunc dicebat illis: Surget gens contra
gentem, & regnum adversus regnum.
11 Et terræmotus magni erunt per loca, &
pestilentiæ, & fames, terroresque de cælo,
& signa magna erunt.
12 Sed ante hæc omnia injicient vobis ma-
nus suas, & persequentur tradentes in syna-
gogas, & custodias, trahentes ad reges, &
& præsides propter nomen meum.
13 Continget autem vobis in testimonium.
14 Ponite ergo in cordibus vestris, non præ-
meditari, quemadmodum respondeatis.
15 Ego enim dabo vobis os, & sapientiam, D
cui non poterunt resistere, & contradicere
omnes adversarii vestri.

16 Tra-

16 Trademini autem a parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis, & morte afficient ex vobis:
17 Et eritis odio omnibus propter nomen meum:
18 Et capillus de capite vestro non peribit.
19 In patientia vestra possidebitis animas vestras.
* Dan. 20 * Dum autem videritis circumdari ab
9. g.27. exercitu Jerusalem, tunc scitote, quia appro-
Matth. pinquavit desolatio ejus.
24.b.15. 21 Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad mon-
Marc. tes: & qui in medio ejus, discedant: & qui
13 b.14. in regionibus, non intrent in eam.
E 22 Quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia, quæ scripta sunt.
23 Væ autem prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus. Erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic.
24 Et cadent in ore gladii, & captivi ducentur in omnes gentes, & Jerusalem calcabitur a gentibus, donec impleantur tempora nationum.
* Isaiæ 25 * Et erunt signa in sole, & luna & stel-
13.b.10. lis, & in terris pressura gentium præ confu-
Ezech. sione sonitus maris, & fluctuum:
32. b.7. 26 Arescentibus hominibus præ timore, &
Joel. 2. expectatione, quæ supervenient universo or-
b 10. & bi. Nam virtutes cælorum movebuntur:
3. c. 15. 27 Et tunc videbunt filium hominis venientē
F in nube cum potestate magna, & majestate.
Matth. 28 His autem fieri incipientibus, respicite,
24.c.30. & levate capita vestra, * quoniam appro-
Marc. pinquat redemptio vestra.
13.c.24. 29 Et dixit illis similitudinem: Videte fi-
* Rom. culneam, & omnes arbores:
8. d 23. 30 Cum producunt jam ex se fructum, scitis, quoniam prope est æstas.
31 Ita & vos cum videritis hæc fieri, scitote, quoniam prope est regnum Dei.
32 Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.
33 Cælum, & terra transibunt: verba autem mea non transibunt.
G 34 Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ: & superveniat in vos repentina dies illa.
35 Tamquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ.
36 Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis.

37 Erat

37 Erat autem diebus docens in templo: no-
ctibus vero exiens morabatur in monte, qui
vocatur Oliveti.
38 Et omnis populus manicabat ad eum in
templo audire eum.

CAPUT XXII.

Cogitant principes ſacerdotum de occidendo Jeſu, quem vendit Judas: jubet parari Paſcha: panem in corpus ſuum, & vinum in ſanguinem conſecrata tradit diſcipulis, præcipiens ut idem faciant: contentio diſcipulorum, quis eorum ſit major: prædicit trinam Petri negationem, jubens vendi tunicam, & emi gladium: poſt prolixam in agonia orationem, & ſudorem inſtar ſanguinis in terram decurrentis, capitur a Judæis, quorum uni Petrus abſcidit auriculam: conqueritur, quod ad eum quaſi ad latronem capiendum exierint: in domo principis ſacerdotum ter a Petro negatur, & a Judæis cæditur, ac illuditur, & mane in concilio interrogatus fatetur ſe Dei filium.

1 APpropinquabat autem dies feſtus A- A
zymorum, qui dicitur Paſcha. *Matth.*
2 Et quærebant principes ſacerdotum, & 26. *a.* 2.
Scribæ, quomodo Jeſum interficerent: time- *Marc.*
bant vero plebem. 14. *a.* 1.
3 * Intravit autem ſatanas in Judam, qui co- **Matt.*
gnominabatur Iſcariotes, unum de duodecim: 26. *b.* 14.
4 Et abiit, & locutus eſt cum principibus *Marc.*
ſacerdotum, & magiſtratibus, quemadmodum 14. *b.* 10.
illum traderet eis.
5 Et gaviſi ſunt, & pacti ſunt pecuniam
illi dare.
6 Et ſpopondit. Et quærebat opportunita- B
tem, ut traderet illum ſine turbis.
7 Venit autem dies Azymorum, in qua ne-
ceſſe erat occidi paſcha.
8 Et miſit Petrum, & Joannem dicens: Eun-
tes parate nobis paſcha, ut manducemus.
9 At illi dixerunt: Ubi vis paremus?
10 * Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vo-
bis in civitatem, occurret vobis homo qui-
dam amphoram aquæ portans: ſequimini eum
in domum, in quam intrat,
11 Et dicetis patrifamilias domus: Dicit ti-
bi Magiſter: Ubi eſt diverſorium, ubi pa-
ſcha cum diſcipulis meis manducem?
12 Et ipſe oſtendet vobis cœnaculum ma-
gnum ſtratum, & ibi parate.

13 Eun-

13 Euntes autem invenerunt, sicut dixit
illis, & paraverunt pascha.
* Matt. 14 * Et cum facta esset hora, discubuit, &
26.b.20. duodecim Apostoli cum eo.
Marc. 15 Et ait illis: Desiderio desideravi hoc pa-
14.b.17. scha manducare vobiscum, antequam patiar.
15 Dico enim vobis, quia ex hoc non man-
ducabo illud, donec impleatur in regno Dei.
17 Et accepto calice gratias egit, & dixit:
Accipite, & dividite inter vos.
18 Dico enim vobis, quod non bibam de ge-
neratione vitis, donec regnum Dei veniat.
C 19 * Et accepto pane gratias egit, & fregit,
* 1.Cor. & dedit eis dicens: Hoc est corpus meum,
11.e.24. quod pro vobis datur: hoc facite in meam
commemorationem.
20 Similiter & calicem, postquam cœnavit,
dicens: Hic est calix novum testamentum in
sanguine meo, qui pro vobis fundetur.
* Matt. 21 * Verumtamen ecce manus tradentis me
26.b.21. mecum est in mensa.
Marc. 22 Et quidem Filius hominis, * secundum
14.b.20. quod definitum est, vadit: verumtamen væ
Joan. homini illi, per quem tradetur.
13.b.18. 23 Et ipsi cœperunt quærere inter se, quis
* Psal. esset ex eis, qui hoc facturus esset.
40.b.9. 24 Facta est autem & contentio inter eos,
quis eorum videretur esse major.
* Matt. 25 Dixit autem eis: * Reges gentium domi-
20.c.25. nantur eorum: & qui potestatem habent super
Marc. eos, benefici vocantur.
10.f.42. 25 Vos autem non sic: sed qui major est in
vobis, fiat sicut minor: & qui præcessor est,
sicut ministrator.
27 Nam quis major est, qui recumbit, an qui
ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem
in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.
28 Vos autem estis, qui permansistis me-
cum in tentationibus meis:
29 Et ego dispono vobis, sicut disposuit mi-
hi Pater meus regnum,
30 Ut edatis, & bibatis super mensam me-
am in regno meo, & sedeatis super thronos
judicantes duodecim tribus Israel.
31 Ait autem Dñs: Simon, Simon, ecce sata-
nas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum.
D 32 Ego autem rogavi pro te, ut non defi-
ciat fides tua: & tu aliquando conversus con-
firma fratres tuos.
33 Qui dixit ei: Domine, tecum paratus
sum & in carcerem, & in mortem ire.
* Matt. 34 * At ille dixit: Dico tibi Petre: non
canta-

cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me. Et dixit eis: 26.e.34. Marc. 14.e.30.
35 * Quando misi vos sine sacculo, & pera, & calceamentis, numquid aliquid defuit vobis? * Matt. 10.b.9.
36 At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium.
37 Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc, quod scriptum est, oportet impleri in me: * Et cum iniquis deputatus est. Et enim ea, quæ sunt de me, finem habent. * Isaiæ 53.c.12.
38 At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladii hic. At ille dixit eis: Satis est.
39 * Et egressus ibat secundum consuetudinem in montem Olivarum. Secuti sunt autem illum & discipuli. * Matt. 26.d.36. Marc. 14.d.32.
40 Et cum pervenisset ad locum, dixit illis: Orate, ne intretis in tentationem. Joa. 18. a. 1.
41 * Et ipse avulsus est ab eis quantum jactus est lapidis: & positis genibus orabat E
42 Dicens: Pater, si vis, transfer calicem istum a me. Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat. * Matt. 26.d. 39. Marc. 14.d.35.
43 Apparuit autem illi Angelus de cælo confortans eum. Et factus in agonia prolixius orabat.
44 Et factus est sudor ejus, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.
45 Et cum surrexisset ab oratione, & venisset ad discipulos suos, invenit eos dormientes præ tristitia.
46 Et ait illis: Quid dormitis? surgite, orate, ne intretis in tentationem.
47 * Adhuc eo loquente, ecce turba: & qui vocabatur Judas, unus de duodecim, antecedebat eos: & appropinquavit Jesu, ut oscularetur eum. * Matt. 26.e.47. Marc. 14.e.43.
48 Jesus autem dixit illi: Juda, osculo filium hominis tradis? Joan. 18. a.3.
49 Videntes autem hi, qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si percutimus in gladio?
50 Et percussit unus ex illis servum principis sacerdotum, & amputavit auriculam ejus dexteram. F
51 Respondens autem Jesus ait: Sinite usq; huc. Et cum tetigisset auriculam ejus, sanavit eum.
52 Dixit autem Jesus ad eos, qui venerant ad se, principes sacerdotum, & magistratus templi, & seniores: Quasi ad latronem existis cum gladiis, & fustibus?
P 53 Cum

53 Cum quotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me: sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.

*Matt. 26.f.57. Marc. 14.f.53. Joa. 18. d. 24.

54 * Comprehendentes autem eum duxerunt ad domum principis sacerdotum. Petrus vero sequebatur a longe.

55 * Accenso autem igne in medio atrii, & circumsedentibus illis, erat Petrus in medio eorum.

*Matt. 26.g.69. Marc. 14.g.66. Joa. 18. c. 25.

56 Quem cum vidisset ancilla quædam sedentem ad lumen, & eum fuisset intuita, dixit: Et hic cum illo erat.

57 At ille negavit eum, dicens: Mulier, non novi illum.

58 Et post pusillum alius videns eum dixit: Et tu de illis es. Petrus vero ait: O homo, non sum.

* Joan. 18.e.26.

59 * Et intervallo facto quasi horæ unius, alius quidam affirmabat dicens: Vere & hic cum illo erat; nam & Galilæus est.

G

60 Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et continuo, adhuc illo loquente, cantavit gallus.

61 Et conversus Dñs respexit Petrum. Et recordatus est Petrus verbi Dñi, sicut dixerat: * Quia prius quã gallus cantet, ter me negabis:

*Matt. 26.c.34. Marc. 14.c.30. Joa. 13. d. 38.

62 Et egressus foras Petrus flevit amare.

63 Et viri, qui tenebant illum, illudebant ei cædentes.

64 Et velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus: & interrogabant eum dicentes: Prophetiza, quis est, qui te percussit?

65 Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.

*Matt. 27. a.1. Marc. 15. a.1. Joa. 18. c. 28.

66 * Et ut factus est dies, convenerunt seniores plebis, & principes sacerdotum, & Scribæ, & duxerunt illum in concilium suum dicentes: Si tu es Christus, dic nobis.

67 Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi.

68 Si autem & interrogavero, non respondebitis mihi, neque dimittetis.

69 Ex hoc autem erit Filius hominis sedens a dextris virtutis Dei.

70 Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum.

71 At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? ipsi enim audivimus de ore ejus.

CAPUT XXIII.

Accusatus coram Pilato mittitur ad Herodem, qui illum spretum illusit: Pilatus conatur ipsum dimittere, proposito Barabba homicida, & promissa castigatione: Judæis tamen instantibus morti adjudicatur; ductusque ad supplicium vetat mulieres super se flere: cum latronibus crucifixus Patrem orat pro crucifigentibus: irridetur a principibus, & a militibus acetum offerentibus: posita superscriptione blasphematur ab uno latronum, alteri vero promittit sui in paradiso consortium: post tenebras, aliaque signa clamans expirat; quem Centurio justum prædicat, & Joseph corpus ejus sepelit.

1 ET surgens omnis multitudo eorum, duxerunt illum ad Pilatum. A
2 Cœperunt autem illum accusare dicentes:
Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, * & prohibentem tributa dare Cæsari, *Matt. 22.b.21.
& dicentem se Christum regem esse. Marc. 12.b.17.
3 * Pilatus autem interrogavit eum dicens: *Matt. 27.b.11.
Tu es rex Judæorum? At ille respondens ait: Marc. 15.a.2.
tu dicis. Joa. 18.f.33.
4 Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum,
& turbas: Nihil invenio causæ in hoc homine.
5 At illi invalescebant dicentes: Commovet populum docens per universam Judæam,
incipiens a Galilæa usque huc.
6 Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit, si homo Galilæus esset.
7 Et ut cognovit, quod de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui &
ipse Jerosolymis erat illis diebus.
8 Herodes autem, viso Jesu, gavisus est B
valde. Erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, quod audierat multa de eo; &
sperabat signum aliquod videre ab eo fieri.
9 Interrogabat autem eum multis sermonibus, At ipse nihil illi respondebat.
10 Stabant autem principes sacerdotum, &
Scribæ constanter accusantes eum.
11 Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo: & illusit indutum veste alba, &
remisit ad Pilatum.
12 Et facti sunt amici Herodes, & Pilatus in
ipsa die: nam antea inimici erant ad invicem.
13 Pilatus autem, convocatis principibus
sacerdotum, & magistratibus, & plebe,

* Joan. 18. g. 38. & 19. a.

14 Dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem, quasi avertentem populum: & ecce ego coram vobis interrogans, * nullam causam invenio in homine isto ex his, in quibus eum accusatis.

C

15 Sed neq; Herodes; nam remisi vos ad illũ, & ecce nihil dignum morte actum est ei.

16 Emendatum ergo illum dimittam.

17 Necesse autem habebat dimittere eis per diem festum unum.

18 Exclamavit autem simul universa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam.

19 Qui erat propter seditionem quamdam factam in civitate, & homicidium missus in carcerem.

20 Iterum autem Pilatus locutus est ad eos, volens dimittere Jesum.

21 At illi succlamabant dicentes: Crucifige, crucifige eum.

* Matt. 27. c. 23. Marc. 15. b. 14.

22 Ille autem tertio dixit ad illos: * Quid enim mali fecit iste? nullam causam mortis invenio in eo. Corripiam ergo illum, & dimittam.

D

23 At illi instabant vocibus magnis postulantes, ut crucifigeretur: & invalescebant voces eorum.

24 Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum.

25 Dimisit autem illis eum, qui propter homicidium, & seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant: Jesum vero tradidit voluntati eorum.

* Matt. 27. d. 32. Marc. 15. d. 21.

26 * Et cum ducerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem venientem de villa: & imposuerunt illi crucem portare post Jesum.

27 Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum, quæ plangebant, & lamentabantur eum.

28 Conversus autem ad illas Jesus dixit: Filiæ Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros.

E

29 Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ steriles, & ventres, qui non genuerunt, & ubera, quæ non lactaverunt.

* Isaiæ 2. d. 19. Osee 10. c. 8. Apoc. 6. d. 16.

30 Tunc incipient dicere montibus: * Cadite super nos; & collibus: Operite nos.

31 Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?

32 Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo, ut interficerentur.

* Matt. 27. d.

33 * Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Calvariæ, ibi crucifixerunt eum, & la-

trones

tiones unum a dextris, & alterum a sinistris. 33.
34 Jesus autem dicebat: Pater, dimitte il- *Marc.*
lis; non enim sciunt quid faciunt. Dividen- 15.c.22.
tes vero vestimenta ejus miserunt sortes. *Joa.* 19.
35 Et stabat populus spectans, & deride- *c.* 17.
bant eum principes cum eis, dicentes: A-
lios salvos fecit, se salvum faciat, si hic est
Christus Dei electus.
36 Illudebant autem ei & milites acceden-
tes, & acetum offerentes ei,
37 Et dicentes: Si tu es rex Judæorum,
salvum te fac.
38 Erat autem & superscriptio scripta su- F
per eum litteris Græcis, & Latinis, & He-
braicis: Hic est rex Judæorum.
39 Unus autem de his, qui pendebant, latro-
nibus blasphemabat eum dicens: Si tu es
Christus, salvum fac temetipsum, & nos.
40 Respondens autem alter increpabat
eum, dicens: Neque tu times Deum, quod
in eadem damnatione es?
41 Et nos quidem juste; nam digna factis
recipimus: hic vero nihil mali gessit.
42 Et dicebat ad Jesum: Domine, memen-
to mei, cum veneris in regnum tuum.
43 Et dixit illi Jesus: Amen dico tibi:
Hodie mecum eris in paradiso.
44 Erat autem fere hora sexta, & tenebræ
factæ sunt in universam terram usque in ho-
ram nonam.
45 Et obscuratus est sol, & velum templi
scissum est medium.
46 Et clamans voce magna Jesus ait: * Pa- * *Psal.*
ter, in manus tuas commendo spiritum 30. *a.*6.
meum. Et hæc dicens expiravit.
47 Videns autem Centurio quod factum
fuerat, glorificavit Deum dicens: Vere hic
homo justus erat.
48 Et omnis turba eorum, qui simul ad-
erant ad spectaculum istud, & videbant quæ
fiebant, percutientes pectora sua reverte-
bantur.
49 Stabant autem omnes noti ejus a lon- G
ge, & mulieres, quæ secutæ eum erant a
Galilæa, hæc videntes.
50 * Et ecce vir nomine Joseph, qui erat *Matt.
decurio, vir bonus, & justus: 27.*g*.57.
51 Hic non consenserat consilio, & acti- *Marc.*
bus eorum, ab Arimathæa civitate Judææ, 15.*d*.42.
qui expectabat & ipse regnum Dei. *Joa.* 19.
52 Hic accessit ad Pilatum, & petiit cor- *g.* 38.
pus Jesu:

53 Et depositum involvit sindone, & posuit eum in monumento exciso, in quo nondum quisquam positus fuerat.

54 Et dies erat parasceves, & sabbatum illucescebat.

55 Subsecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus ejus.

56 Et revertentes paraverunt aromata, & unguenta: & sabbato quidem siluerunt secundum mandatum.

CAPUT XXIV.

Mulieribus ad Christi monumentum consternatis, quod ejus corpus non invenirent, Angeli ipsum resurrexisse nuntiant, & illæ Apostolis, qui id tamquam deliramentum accipiunt: Petrus ad monumentum currens & ipse admiratur, quod corpus non invenerit: duobus in Emmaus euntibus Jesus Scripturas interpretatur, & in fractione panis ab eis agnoscitur: congregatis discipulis palpandum se præbet, & cum eis edens aperit sensum, ut Scripturas intelligant, ac promisso Spiritu Sancto, in cælum ascendit.

A 1 UNa autem sabbati valde diluculo ve-
Matth. nerunt ad monumentum, portantes,
28. a.1. quæ paraverant, aromata:
Marc. 2 Et invenerunt lapidem revolutum a mo-
16. a.2. numento.
Joan. 3 Et ingressæ non invenerunt corpus Do-
20. a.1. mini Jesu.
4 Et factum est, dum mente consternatæ
essent de isto, ecce duo viri steterunt secus
illas in veste fulgenti.
5 Cum timerent autem & declinarent vul-
tum in terram, dixerunt ad illas: Quid
quæritis viventem cum mortuis?
6 Non est hic, sed surrexit: recordamini
qualiter locutus est vobis, cum adhuc in
Galilæa esset,
**Matt.* 7 Dicens: * Quia oportet filium hominis
16.c.21. tradi in manus hominum peccatorum, &
& 17. crucifigi, & die tertia resurgere.
e. 21. 8 Et recordatæ sunt verborum ejus.
Marc. 9 Et regressæ a monumento nuntiaverunt
8. d.31. hæc omnia illis undecim, & cæteris omni-
& 9. e. bus.
30. 10 Erat autem Maria Magdalene, & Joan-

na,

na, & Maria Jacobi, & ceteræ, quæ cum eis B
erant, quæ dicebant ad Apostolos hæc.
11 Et visa sunt ante illos sicut deliramen- Supr.9. c. 22.
tum verba ista: & non crediderunt illis.
12 Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum, & procumbens vidit linteamina sola posita, & abiit secum mirans quod factum fuerat.
13 * Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in ca- *Marc, 16.c.12.
stellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Jerusalem, nomine Emmaus.
14 Et ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus, quæ acciderant.
15 Et factum est, dum fabularentur, & secum quærerent, & ipse Jesus appropinquans ibat cum illis.
16 Oculi autem illorum tenebantur, ne eum agnoscerent.
17 Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones, C
quos confertis ad invicem ambulantes, & estis tristes?
18 Et respondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Jerusalem, & non cognovisti quæ facta sunt in illa his diebus?
19 Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt: De Jesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere, & sermone coram Deo, & omni populo;
20 Et quomodo eum tradiderunt summi sacerdotes, & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum.
21 Nos autem sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel: & nunc super hæc omnia tertia dies est hodie, quod hæc facta sunt.
22 Sed & mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum,
23 Et non invento corpore ejus, venerunt dicentes, se etiam visionem Angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.
24 Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum, & ita invenerunt, sicut mulieres dixerunt, ipsum vero non invenerunt.
25 Et ipse dixit ad eos: O stulti, & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt Prophetæ!
26 Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?
27 Et incipiens a Moyse, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis, quæ de ipso erant.
28 Et appropinquaverunt castello, quo E
ibant,

ibant, & ipse se finxit longius ire.
29 Et coegerunt illum dicentes: Mane nobiscum, quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies. Et intravit cum illis.
30 Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis.
31 Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum, & ipse evanuit ex oculis eorum.
32 Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas?
33 Et surgentes eadem hora regressi sunt in Jerusalem, & invenerunt congregatos undecim, & eos, qui cum illis erant,
34 Dicentes: Quod surrexit Dominus vere, & apparuit Simoni.
35 Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via, & quomodo cognoverunt eum in fractione panis.
*Marc. 16.c.14. Joan. 20.c.19.
36 * Dum autem hæc loquuntur, stetit Jesus in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis: ego sum, nolite timere.
37 Conturbati vero, & conterriti existimabant se spiritum videre.
F
38 Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra?
39 Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum: palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere.
40 Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, & pedes.
41 Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis hic aliquid, quod manducetur?
42 At illi obtulerunt ei partem piscis assi, & favum mellis.
43 Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis.
44 Et dixit ad eos: Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me.
G
45 Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas.
* Psal. 18. b.6.
46 Et dixit eis: * Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis tertia die:
47 Et prædicari in nomine ejus pœnitentiam,

tiam, & remissionem peccatorum in omnes
gentes, incipientibus ab Jerosolyma.
48 * Vos autem testes estis horum. *Actor.
49 * Et ego mitto promissum Patris mei in 1. b. 8.
vos. Vos autem sedete in civitate, quoad- * Joan.
usque induamini virtute ex alto. 14. d. 26.
50 Eduxit autem eos foras in Bethaniam,
& elevatis manibus suis benedixit eis.
51 * Et factum est, dum benediceret illis, *Marc.
recessit ab eis, & ferebatur in cælum. 16. d. 19.
52 Et ipsi adorantes regressi sunt in Jeru- Act. 1.
salem cum gaudio magno: b. 9.
53 Et erant semper in templo laudantes,
& benedicentes Deum. Amen.

SANCTUM
JESU CHRISTI
EVANGELIUM
Secundum Joannem.

CAPUT PRIMUM.

Verbum est Deus, vita, & Lux omnem hominem illuminans; per quod omnia facta sunt, & quod homo factum est; cui testimonium perhibet Joannes, dicens se vocem, & indignum, qui illius solvat corrigiam calceamenti, eumque esse Agnum Dei. qui tollit peccatum mundi; Andreas alter duorum Joannis discipulorum, qui Jesum secuti sunt, adducit ad illum etiam Simeonem fratrem suum: Philippus quoque a Jesu vocatus adducit ad eum Nathanael,

A 1 IN principio erat verbum, & verbum
erat apud Deum, & Deus erat verbum.
2 Hoc erat in principio apud Deum.
3 Omnia per ipsum facta sunt, &
sine ipso factum est nihil, quod factum est,
4 In ipso vita erat, & vita erat lux hominum:
5 Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam
non comprehenderunt.
*Matt. 6 * Fuit homo missus a Deo, cui nomen
3. a. 1. erat Joannes.
Marc. 7 Hic venit in testimonium, ut testimo-
1. a. 2. nium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum.
8 Non erat ille lux, sed ut testimonium
perhiberet de lumine.
* Infr. 9 * Erat lux vera, quæ illuminat omnem
3. c. 19. hominem venientem in hunc mundum.
B 10 In mundo erat, * & mundus per ipsum
* Hebr. factus est, & mundus eum non cognovit.
11. a. 8. 11 In propria venit, & sui eum non receperunt.
12 Quotquot autem receperunt eum, dedit
eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine ejus:
13 Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntа-

luntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed
ex Deo nati ſunt.
14 * Et Verbum caro factum eſt, & habi- *Matt.
tavit in nobis: & vidimus gloriam ejus, glo- 1. c.16.
riam quaſi unigeniti a patre; plenum gra- Luc. 2.
tiæ, & veritatis. a. 7.
15 Joannes teſtimonium perhibet de ipſo,
& clamat dicens: Hic erat, quem dixi: Qui
poſt me venturus eſt, ante me factus eſt,
quia prior me erat.
16 * Et de plenitudine ejus nos omnes ac- * 1.
cepimus, & gratiam pro gratia. Tim. 6.
17 Quia lex per Moyſen data eſt, gratia, d. 17.
& veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt. C
18 * Deum nemo vidit umquam: Unigenitus * 1.
filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarravit. Tim. 6.
19 Et hoc eſt teſtimonium Joannis, quan- d. 16.
do miſerunt Judæi ab Jeroſolymis ſacerdotes 1. Joan.
& Levitas ad eum, ut interrogarent eum: 4. c.12.
Tu quis es?
20 Et confeſſus eſt, & non negavit: &
confeſſus eſt: Quia non ſum ego Chriſtus.
21 Et interrogaverunt eum: Quid er-
go? Elias es tu? Et dixit: Non ſum. Pro-
pheta es tu? Et reſpondit: Non. * Iſaiæ
22 Dixerunt ergo ei: Quis es, ut reſponſum de- 40. a.3.
mus his, qui miſerunt nos? quid dicis de teipſo? Matt.
23 Ait: * Ego vox clamantis in deſerto: Di- 3. a. 3.
rigite viam Dñi, ſicut dixit Iſaias propheta. D
24 Et qui miſſi fuerant, erant ex Phariſæis. Marc.
25 Et interrogaverunt eum, & dixerunt 1. a. 3.
ei: Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chri- Luc. 3.
ſtus, neque Elias, neque Propheta? b. 4.
26 Reſpondit eis Joannes dicens: * Ego *Matt.
baptizo in aqua: medius autem veſtrum ſte- 3. c.11.
tit, quem vos neſcitis.
27 * Ipſe eſt, qui poſt me venturus eſt, qui *Marc.
ante me factus eſt: cujus ego non ſum dignus, 1. a. 7.
ut ſolvam ejus corrigiam calceamenti. Luc. 3.
28 Hæc in Bethania facta ſunt trans Jor- d. 15.
danem, ubi erat Joannes baptizans. Act. 1.
29 Altera die vidit Joannes Jeſum venien- a. 5. 11.
tem ad ſe, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui c.16. &
tollit peccatum mundi. 19. a.4.
30 Hic eſt, de quo dixi: Poſt me venit vir,
qui ante me factus eſt, quia prior me erat.
31 Et ego neſciebam eum, ſed ut manifeſtetur
in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizãs.
32 Et teſtimonium perhibuit Joannes dicens:
* Quia vidi Spiritum deſcendentem quaſi co- *Matt.
lumbam de cælo, & manſit ſuper eum. 3. d.16.
33 Et ego neſciebam eum: ſed qui miſit me ba- Marc.
ptizare

1. b.10. ptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem vi-
Luc. 3. deris Spiritum descendentem, & manentem su-
e. 22. per eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.
E 34 Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei.
35 Altera die iterum stabat Joannes, & ex discipulis ejus duo.
36 Et respiciens Jesum ambulantem dicit: Ecce agnus Dei.
37 Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Jesum.
38 Conversus autem Jesus, & videns eos sequentes se, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi, (quod dicitur interpretatum Magister,) ubi habitas?
F 39 Dicit eis: Venite, & videte. Venerunt, & viderunt ubi maneret, & apud eum manserunt die illo: hora autem erat quasi decima.
40 Erat autem Andreas frater Simonis Petri, unus ex duobus, qui audierant a Joanne, & secuti fuerant eum.
41 Invenit hic primum fratrem suum Simonem, & dicit ei: Invenimus Messiam: (quod est interpretatum Christus.)
42 Et adduxit eum ad Jesum. Intuitus autem eum Jesus dixit: Tu es Simon filius Jona: tu vocaberis Cephas: quod interpretatur Petrus.
43 In crastinum voluit exire in Galilæam, & invenit Philippum. Et dicit ei Jesus: Sequere me.
44 Erat autem Philippus a Bethsaida, civitate Andreæ, & Petri.
G 45 Invenit Philippus Nathanael, & dicit ei:
* Gen. Quem scripsit * Moyses in lege, & * Prophetæ,
49.b.10. invenimus Jesum filium Joseph a Nazareth.
Deuter. 46 Et dixit ei Nathanael: A Nazareth pot-
18.d.18. est aliquid boni esse? Dicit ei Philippus:
* Isaiæ Veni, & vide.
40.c.10. 47 Vidit Jesus Nathanael venientem ad se,
& 45. & dicit de eo: Ecce vere Israelita, in quo
b. 8. dolus non est.
Jerem. 48 Dicit ei Nathanael: Unde me nosti? Re-
23. a.5. spondit Jesus, & dixit ei: Priusquam te Phi-
Ezech. lippus vocaret, cum esses sub ficu, vidi te.
34.f.23. 49 Respondit ei Nathanael, & ait: Rab-
& 37. bi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israel.
g. 24. 50 Respondit Jesus, & dixit ei: Quia dixi ti-
Dan. 9. bi: Vidi te sub ficu, credis: maius his videbis.
f.24. & 51 Et dicit ei: Amen, amen dico vobis, videbi-
25. tis cælum apertum, & Angelos Dei ascendentes, & descendentes supra Filium hominis.

C A-

CAPUT II.

Jesus ad nuptias invitatus aquam in vinum convertit; & a Capharnaum veniens Jerosolymam, ejicit de templo negotiatores; ac signo a Judæis petito, dicit, Solvite templum hoc &c. *multi propter signa crediderunt in nomine Jesu, quibus ipse non se credebat.*

1 ET die tertia nuptiæ factæ sunt in Ca- A
na Galilææ: & erat mater Jesu ibi.
2 Vocatus est autem & Jesus, & discipuli
ejus ad nuptias.
3 Et deficiente vino, dicit mater Jesu ad
eum: Vinum non habent.
4 Et dicit ei Jesus: Quid mihi, & tibi est,
mulier? nondum venit hora mea.
5 Dicit mater ejus ministris: Quodcum-
que dixerit vobis, facite.
6 Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ
secundum purificationem Judæorum, capien-
tes singulæ metretas binas, vel ternas.
7 Dicit eis Jesus: Implete hydrias aqua.
Et impleverunt eas usque ad summum.
8 Et dicit eis Jesus: Haurite nunc, & fer-
te architriclino. Et tulerunt.
9 Ut autem gustavit architriclinus aquam
vinum factam, & non sciebat unde esset, B
ministri autem sciebant, qui hauserant a-
quam; vocat sponsum architriclinus,
10 Et dicit ei: Omnis homo primum bo-
num vinum ponit: & cum inebriati fuerint,
tunc id, quod deterius est: Tu autem ser-
vasti bonum vinum usque adhuc.
11 Hoc fecit initium signorum Jesus in Ca-
na Galilææ: & manifestavit gloriam suam,
& crediderunt in eum discipuli ejus.
12 Post hoc descendit Capharnaum ipse, & C
mater ejus, & fratres ejus, & discipuli e-
jus: & ibi manserunt non multis diebus.
13 Et prope erat Pascha Judæorum, & a-
scendit Jesus Jerosolymam.
14 Et invenit in templo vendentes boves, &
oves, & columbas, & nummularios sedentes.
15 Et cum fecisset quasi flagellum de fu-
niculis, omnes ejecit de templo, oves quo-
que, & boves, & nummulariorum effudit æs,
& mensas subvertit.
16 Et his, qui columbas vendebant, dixit:
Auferte ista hinc, & nolite facere domum
patris mei domum negotiationis.

17 Recordati sunt vero discipuli ejus, quia
* Psal. scriptum est: * Zelus domus tuæ comedit me.
68.b.10. 18 Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei:
Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis?
* Matt. 19 Respondit Jesus, & dixit eis: *Solvite tem-
26.f.61. plum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.
& 27. 20 Dixerunt ergo Judæi: Quadraginta &
c. 40. sex annis ædificatum est templum hoc, &
Marc. tu in tribus diebus excitabis illud?
14.f.58. 21 Ille autem dicebat de templo corporis sui.
& 15. 22 Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati
c. 29. sunt discipuli ejus, quia hoc dicebat, & *credide-
D runt scripturæ, & sermoni, quem dixit Jesus.
* Psal. 23 Cum autem esset Jerosolymis in pascha
?. b. 6. in die festo, multi crediderunt in nomine
& 56. ejus, videntes signa ejus, quæ faciebat.
b. 9. 24 Ipse autem Jesus non credebat semet-
ipsum eis, eo quod ipse nosset omnes:
25 Et quia opus ei non erat, ut quis testi-
monium perhiberet de homine; ipse enim
sciebat, quid esset in homine.

CAPUT III.

Nicodemum nocte edocet de renascendo ex aqua & Spiritu, ac de sui instar ænei serpentis exaltatione, quodque Deus Filium suum misit ad salvandum mundum: facta quæstione de purificatione, Joannes suis discipulis de Christo murmurantibus, laudat ipsum dicens, illum crescere oportere, se autem minui, & quod Pater omnia dederit in manu ejus; ut qui in eum credit, habeat vitam æternam, qui vero non credit, maneat ira Dei super eum.

A 1 ERat autem homo ex Pharisæis Nicode-
mus nomine, princeps Judæorum.
2 Hic venit ad Jesum nocte, & dixit ei:
Rabbi, scimus, quia a Deo venisti magi-
ster; nemo enim potest hæc signa facere,
quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.
3 Respondit Jesus, & dixit ei: Amen, a-
men dico tibi: nisi quis renatus fuerit de-
nuo, non potest videre regnum Dei.
4 Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo
potest homo nasci, cum sit senex? numquid
potest in ventrem matris suæ iterato introi-
re, & renasci?
5 Respondit Jesus: Amen, amen dico tibi,
nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu san-
cto, non potest introire in regnum Dei.
6 Quod natum est ex carne, caro est: &
quod

quod natum est ex spiritu, spiritus est.
7 Non mireris, quia dixi tibi: Oportet
vos nasci denuo.
8 Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus au-
dis, * sed nescis unde veniat, aut quo vadat: * Psal.
sic est omnis, qui natus est ex spiritu. 134. b. 7.
9 Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quo-
modo possunt hæc fieri?
10 Respondit Jesus, & dixit ei: Tu es B
magister in Israel, & hæc ignoras?
11 Amen, amen dico tibi, quia quod sci-
mus loquimur, & quod vidimus testamur, &
testimonium nostrum non accipitis.
12 Si terrena dixi vobis, & non creditis,
quomodo, si dixero vobis cælestia, credetis?
13 Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descen-
dit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo.
14 * Et sicut Moyses exaltavit serpentem in * Num.
deserto, ita exaltari oportet Filium hominis, 21. c. 9.
15 Ut omnis, qui credit in ipsum, non
pereat, sed habeat vitam æternam.
16 * Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium * 1. Joa.
suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in 4. b. 9.
eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.
17 Non enim misit Deus Filium suum in
mundum, ut judicet mundum, sed ut sal-
vetur mundus per ipsum.
18 Qui credit in eum, non judicatur: qui C
autem non credit, jam judicatus est, quia
non credit in nomine unigeniti Filii Dei.
19 Hoc est autem judicium: * quia lux ve- * Supr.
nit in mundum, & dilexerunt homines ma- 1. a. 9.
gis tenebras, quam lucem; erant enim eo-
rum mala opera.
20 Omnis enim, qui male agit, odit lu-
cem, & non venit ad lucem, ut non ar-
guantur opera ejus:
21 Qui autem facit veritatem, venit ad
lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in
Deo sunt facta.
22 Post hæc venit Jesus, & discipuli ejus
in terram Judæam, & illic demorabatur cum
eis, * & baptizabat. * Infra
23 Erat autem & Joannes baptizans in Æn- 4. a. 1.
non juxta Salim, quia aquæ multæ erant il-
lic, & veniebant, & baptizabantur.
24 Nondum enim missus fuerat Joannes in
carcerem.
25 Facta est autem quæstio ex discipulis
Joannis cum Judæis de Purificatione.
26 Et venerunt ad Joannem, & dixerunt
ei: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, * * Supr.
Q 2 cui 1. c. 15.

cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic ba-
ptizat, & omnes veniunt ad eum.
:D 27 Respondit Joannes, & dixit: Non pot-
est homo accipere quidquam, nisi fuerit ei
datum de cælo.
* Supr. 28 Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, *
1. c. 20. quod dixerim: Non sum ego Christus, sed
quia missus sum ante illum.
29 Qui habet sponsam, sponsus est: amicus
autem sponsi, qui stat, & audit eum, gaudio
gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gau-
dium meum impletum est.
30 Illum oportet crescere, me autem minui.
31 Qui desursum venit, super omnes est.
Qui est de terra, de terra est, & de terra lo-
quitur: qui de cælo venit, super omnes est.
32 Et quod vidit, & audivit, hoc testatur:
& testimonium ejus nemo accipit.
33 Qui accepit ejus testimonium, signa-
* Rom. vit, quia * Deus verax est.
3. a. 4. 34 Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur:
non enim ad mensuram dat Deus spiritum.
35 Pater diligit Filium, & omnia dedit in
manu ejus.
* 1. Joa. 36 * Qui credit in Filium, habet vitam æter-
5. c. 10. nam: qui autem incredulus est Filio, non vi-
debit vitam, sed ira Dei manet super eum.

CAPUT IV.

Jesus cum muliere Samaritana loquitur de aqua viva, & adorando Deo in spiritu, manifestans ei se esse Messiam promissum: & discipulis dicit se cibum habere, quem illi nesciunt, nempe Patris obedientiam: de messe, & metente, ac seminante: multi Samaritanorum credunt in eum: filium reguli sanitati restituit.

A 1 Ut ergo cognovit Jesus, quia audie-
runt Pharisæi, quod Jesus plures di-
scipulos facit, * & baptizat, quam Joannes.
* Supr. 2 (Quamquam Jesus non baptizaret, sed
3. f. 22. discipuli ejus)
3 Reliquit Judæam, & abiit iterum in Ga-
lilæam.
4 Oportebat autem eum transire per Sa-
mariam.
5 Venit ergo in civitatem Samariæ, quæ
* Gen. dicitur Sichar, juxta prædium, * quod dedit
33. d. 19. Jacob Joseph filio suo.
& 48. 6 Erat autem ibi fons Jacob. Jesus ergo
d. 22. fati-

fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem. *Jos. 24.*
Hora erat quasi sexta. *d. 32.*
7 Venit mulier de Samaria haurire aquam.
Dicit ei Jesus: Da mihi bibere.
8 (Discipuli enim ejus abierant in civitatem, ut cibos emerent.)
9 Dicit ergo ei mulier illa Samaritana:
Quomodo tu, Judæus cum sis, bibere a me
poscis, quæ sum mulier Samaritana? non
enim coutuntur Judæi Samaritanis.
10 Respondit Jesus, & dixit ei: Si scires B
donum Dei, & quis est, qui dicit tibi: Da
mihi bibere; tu forsitan petisses ab eo, &
dedisset tibi aquam vivam.
11 Dicit ei mulier: Domine, neque in
quo haurias habes, & puteus altus est: unde ergo habes aquam vivam?
12 Numquid tu major es patre nostro Jacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo
bibit, & filii ejus, & pecora ejus?
13 Respondit Jesus, & dixit ei: Omnis,
qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui
autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei,
non sitiet in æternum:
14 Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo
fons aquæ salientis in vitam æternam.
15 Dicit ad eum mulier: Domine, da mi- C
hi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire.
16 Dicit ei Jesus: Vade, voca virum tuum,
& veni huc.
17 Respondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Jesus: Bene dixisti,
quia non habeo virum;
18 Quinque enim viros habuisti, & nunc, quem
habes, non est tuus vir: hoc vere dixisti.
19 Dicit ei mulier: Domine, video, quia
propheta es tu.
20 Patres nostri in monte hoc adoraverunt,
& vos dicitis, * quia Jerosolymis est locus, ** Deut.*
ubi adorare oportet. *12. d. 5.*
21 Dicit ei Jesus: Mulier crede mihi, quia
venit hora, quando neque in monte hoc,
neque in Jerosolymis adorabitis Patrem.
22 * Vos adoratis quod nescitis; nos adora- **4. Reg.*
mus quod scimus, quia salus ex Judæis est. *17. g. 41.*
23 Sed venit hora, & nunc est, quando D
veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu
& veritate. Nam & Pater tales quærit, qui
adorent eum.
24 * Spiritus est Deus: & eos, qui adorant ** 2. Cor.*
eum, in spiritu & veritate oportet adorare. *3. d. 17.*

25 Dicit ei mulier: Scio, quia Messias venit (qui dicitur Christus;) cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.

26 Dicit ei Jesus: Ego sum, qui loquor tecum.

27 Et continuo venerunt discipuli ejus: & mirabantur, quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit: Quid quæris, aut quid loqueris cum ea?

28 Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit in civitatem, & dicit illis hominibus:

29 Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci; numquid ipse est Christus?

30 Exierunt ergo de civitate, & veniebant ad eum.

31 Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi, manduca.

F 32 Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis.

33 Dicebant ergo discipuli ad invicem: Numquid aliquis attulit ei manducare?

34 Dicit eis Jesus: Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus.

35 Nonne vos dicitis, quod adhuc quatuor menses sunt, & messis venit? Ecce dico vobis: Levate oculos vestros, & videte regiones, * quia albæ sunt jam ad messem.

* Matt. c. 9. 37. Luc. 10. a. 2.

36 Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam, ut & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit.

37 In hoc enim est verbum verum, quia alius est qui seminat, & alius est qui metit.

38 Ego misi vos metere quod vos non laborastis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introistis.

39 Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis: Quia dixit mihi omnia quæcumque feci.

F 40 Cum venissent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum, ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies.

41 Et multo plures crediderunt in eum propter sermonem ejus.

42 Et mulieri dicebant: Quia jam non propter tuam loquelam credimus; ipsi enim audivimus, & scimus, quia hic est vere Salvator mundi.

43 Post duos autem dies exiit inde, & abiit in Galilæam.

* Matt. 44 * Ipse enim Jesus testimonium perhibuit,

quia

quia propheta in sua patria honorẽ non habet. 13.g.57.
45 * Cum ergo venisset in Galilæam, exce- Marc.
perunt eum Galilæi, cum omnia vidissent, 6. a. 4.
quæ fecerat Jerosolymis in die festo; & ipsi Luc. 4.
enim venerant ad diem festum. d. 24.
46 Venit ergo iterum in Cana Galilææ, *ubi *Matt.
fecit aquam vinum. Et erat quidam Regulus, 4. b.12.
cujus filius infirmabatur Capharnaum. Marc.
47 Hic cum audisset, quia Jesus adveniret 1. b.14.
a Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & ro- Luc. 4.
gabat eum, ut descenderet, & sanaret filium b. 14.
ejus; incipiebat enim mori. * Supr.
48 Dixit ergo Jesus ad eum: Nisi signa, & 2. b. 9.
prodigia videritis, non creditis. G
49 Dicit ad eum Regulus: Domine, de-
scende, prius quam moriatur filius meus.
50 Dicit ei Jesus: Vade, filius tuus vivit.
Credidit homo sermoni, quem dixit ei Je-
sus, & ibat.
51 Jam autem eo descendente, servi occur-
rerunt ei, & nuntiaverunt dicentes, quia
filius ejus viveret.
52 Interrogabat ergo horam ab eis, in qua
melius habuerit. Et dixerunt ei: Quia heri
hora septima reliquit eum febris.
53 Cognovit ergo pater, quia illa hora e-
rat, in qua dixit ei Jesus: Filius tuus vivit:
& credidit ipse, & domus ejus tota.
54 Hoc iterum secundum signum fecit Je-
sus, cum venisset a Judæa in Galilæam.

CAPUT V.

Jesus ad piscinam sanato ægroto, qui 38. annis languerat, jubet sabbato tollere grabatum. & Judæis id calumniantibus respondet, se omnia sua simul cum Patre operari, mortuosque vivificare, ac judicem ab illo constitutum esse omnium, cui & Joannes, & propria opera, ac Pater, imo & Moyses ipse testimonium perhibent.

1 POst hæc erat dies festus Judæorum, A
& ascendit Jesus Jerosolymam. Levit.
2 Est autem Jerosolymis Probatica piscina, 23. a.5.
quæ cognominatur Hebraice Bethsaida, Deuter.
quinque porticus habens. 16. a.1.
3 In his jacebat multitudo magna languen-
tium, cæcorum, claudorum, aridorum ex-
pectantium aquæ motum.
4 Angelus autem Domini descendebat se-
cundum tempus in piscinam, & movebatur
aqua. Et qui prior descendisset in piscinam
post

post motionem aquæ, sanus fiebat a quacumque detinebatur infirmitate.
5 Erat autem quidam homo ibi triginta & octo annos habens in infirmitate sua.
B 6 Hunc cum vidisset Jesus jacentem, & cognovisset, quia jam multum tempus haberet, dicit ei: Vis sanus fieri?
7 Respondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam; dum venio enim ego, alius ante me descendit.
8 Dicit ei Jesus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.
9 Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabatum suum, & ambulabat. Erat autem sabbatum in die illo.
* Exod. 20. b. 11. Jer. 17. d. 24.
10 Dicebant ergo Judæi illi, qui sanatus fuerat: * Sabbatum est: non licet tibi tollere grabatum tuum.
11 Respondit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula.
12 Interrogaverunt ergo eum: Quis est ille homo, qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum, & ambula?
13 Is autem, qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset. Jesus enim declinavit a turba constituta in loco.
C 14 Postea invenit eum Jesus in templo, & dixit illi: Ecce sanus factus es: jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.
15 Abiit ille homo, & nuntiavit Judæis, quia Jesus esset, qui fecit eum sanum.
16 Propterea persequebantur Judæi Jesum, quia hæc faciebat in sabbato.
17 Jesus autem respondit eis: Pater meus usque modo operatur, & ego operor.
18 Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere, quia non solum solvebat sabbatum, sed & patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo. Respondit itaque Jesus, & dixit eis:
19 Amen, amen dico vobis: non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit.
D 20 Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit: & majora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini.
21 Sicut enim Pater suscitat mortuos, & vivificat, sic & Filius, quos vult, vivificat.
22 Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio,

23 Ut

23 Ut omnes honorificent Filium, sicut ho-
norificant Patrem: qui non honorificat Filium,
non honorificat Patrem, qui misit illum.
24 Amen, amen dico vobis, quia qui ver-
bum meum audit, & credit ei, qui misit me,
habet vitam æternam, & in judicium non
venit, sed transiit a morte in vitam.
25 Amen, amen dico vobis, quia venit ho-
ra, & nunc est, quando mortui audient vo-
cem Filii Dei: & qui audierint, vivent.
26 Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, E
sic dedit & Filio habere vitam in semetipso:
27 Et potestatem dedit ei judicium facere,
quia Filius hominis est.
28 Nolite mirari hoc, quia venit hora, in
qua omnes, qui in monumentis sunt, au-
dient vocem Filii Dei:
29 * Et procedent qui bona fecerunt, in * Matt.
resurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, 25. d
in resurrectionem judicii. 46.
30 Non possum ego a meipso facere quid-
quam. Sicut audio, judico: & judicium meum
justum est, quia non quæro voluntatem meam,
sed voluntatem ejus, qui misit me.
31 Si ego testimonium perhibeo de me-
ipso, testimonium meum non est verum.
32 * Alius est, qui testimonium perhibet * Matt.
de me: & scio, quia verum est testimonium, 3. d. 17.
quod perhibet de me. Supr. 1.
33 Vos misistis ad Joannem, & testimonium b. 15.
perhibuit veritati.
34 Ego autem non ab homine testimonium F
accipio, sed hæc dico, ut vos salvi sitis.
35 Ille erat lucerna ardens, & lucens. Vos au-
tem voluistis ad horam exultare in luce ejus.
36 Ego autem habeo testimonium majus Joan-
ne. Opera enim, quæ dedit mihi Pater, ut per-
ficiam ea, ipsa opera, quæ ego facio, testimo-
nium perhibent de me, quia Pater misit me:
37 Et qui misit me Pater, * ipse testimonium * Matt.
perhibuit de me: neque vocem ejus unquam 3. d. 17.
audistis, * neque speciem ejus vidistis. & 17.
38 Et verbum ejus non habetis in vobis a. 5.
manens, quia quem misit ille, huic vos non * Deut.
creditis. 4. f. 12.
39 Scrutamini Scripturas, quia vos puta- G
tis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt,
quæ testimonium perhibent de me:
40 Et non vultis venire ad me, ut vitã habeatis.
41 Claritatem ab hominibus non accipio.
42 Sed cognovi vos, quia dilectionem Dei
non habetis in vobis.

43 Ego

43 Ego veni in nomine Patris mei, & non accipitis me: si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.

44 Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, * & gloriam, quæ a solo Deo est, non quæritis?

* 1. Cor. 4. a. 3.

45 Nolite putare, quia ego accusaturus sim vos apud Patrem. Est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis.

46 Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi; * de me enim ille scripsit.

47 Si autem illius litteris non creditis, quomodo verbis meis credetis?

* Gen. 3. c. 15. & 22. d. 18. & 49. b. 10. Deuter. 18. c. 15.

CAPUT VI.

Quinque panibus & duobus piscibus satiat quinque virorum millia: fugit volentes ipsum facere regem: super mare ad discipulos vento agitatos ambulat: de pane cælesti docet, quodque ipse sit panis vitæ, & caro ejus cibus, quem oporteat manducare, sanguisque ejus potus, quem oporteat bibere: quidam discipuli offensi ejus sermone deserunt ipsum, Apostoli autem cum eo permanent; quorum tamen unum dicit esse diabolum.

A Matth. 14. b. 13. Marc. 6. f. 32. Luc. 9. a. 10.

1 POst hæc abiit Jesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis;

2 Et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his, qui infirmabantur.

3 Subiit ergo in montem Jesus, & ibi sedebat cum discipulis suis.

4 Erat autem proximum Pascha, dies festus Judæorum.

5 Cum sublevasset ergo oculos Jesus, & vidisset, quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum: Unde ememus panes, ut manducent hi?

6 Hoc autem dicebat tentans eum; ipse enim sciebat, quid esset facturus.

7 Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat.

8 Dicit ei unus ex discipulis ejus, Andreas frater Simonis Petri;

9 Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces: sed hæc quid sunt inter tantos?

B

10 Dixit ergo Jesus: Facite homines discumbere. Erat autem fœnum multum in loco.

co. Discubuerunt ergo viri, numero quasi
quinque millia.
11 Accepit ergo Jesus panes: & cum gra-
tias egisset, distribuit discumbentibus: simi-
liter & ex piscibus quantum volebant.
12 Ut autem impleti sunt, dixit discipulis
suis: Colligite quæ superaverunt fragmen-
ta, ne pereant.
13 Collegerunt ergo, & impleverunt duo-
decim cophinos fragmentorum ex quinque
panibus hordeaceis, quæ superfuerunt his,
qui manducaverant.
14 Illi ergo homines cum vidissent quod Je-
sus fecerat signum, dicebant: Quia hic est
vere propheta, qui venturus est in mundum.
15 Jesus ergo cum cognovisset, quia venturi
essent, ut raperent eum, & facerent eum re- *Matt.
gem, * fugit iterum in montem ipse solus. 14. v. 23.
16 Ut autem sero factum est, descenderunt Marc.
discipuli ejus ad mare. 6. v. 46.
17 Et cum ascendissent navim, venerunt trans
mare in Capharnaum: & tenebræ jam factæ
erant, & non venerat ad eos Jesus.
18 Mare autẽ, vento magno flante, exurgebat. C
19 Cum remigassent ergo quasi stadia vi-
ginti quinque aut triginta, vident Jesum
ambulantem supra mare, & proximum navi
fieri, & timuerunt.
20 Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite
timere.
21 Voluerunt ergo accipere eum in navim: &
statim navis fuit ad terram, in quam ibant.
22 Altera die turba, quæ stabat trans ma-
re, vidit, quia navicula alia non erat ibi
nisi una, & quia non introisset cum disci-
pulis suis Jesus in navim, sed soli discipuli
ejus abiissent:
23 Aliæ vero supervenerunt naves a Tibe-
riade juxta locum, ubi manducaverant pa-
nem, gratias agentes Domino.
24 Cum ergo vidisset turba, quia Jesus non
esset ibi, neque discipuli ejus, ascenderunt
in naviculas, & venerunt Capharnaum quæ-
rentes Jesum.
25 Et cum invenissent eum trans mare, di-
xerunt ei: Rabbi, quando huc venisti?
26 Respondit eis Jesus, & dixit: Amen,
amen dico vobis: quæritis me, non quia vi-
distis signa, sed quia manducastis ex pani-
bus, & saturati estis.
27 Operamini non cibum, qui perit, sed D
qui permanet in vitam æternam, quem Fi-
lius

*Matt. lius hominis dabit vobis. * Hunc enim Pa-
3. d.17. ter signavit Deus.
& 17. 28 Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus,
a. 5. ut operemur opera Dei?
Supr.1. 29 Respondit Jesus, & dixit eis: * Hoc est
d. 32. opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille.
*1.Joa. 30 Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum,
3. d.23. ut videamus & credamus tibi? quid operaris?
31 Patres nostri manducaverunt manna in
*Exod. deserto, sicut scriptum est: * Panem de cæ-
16.d.14. lo dedit eis manducare.
Numer. 32 Dixit ergo eis Jesus: Amen amen dico vobis:
11. b.7. Non Moyses dedit vobis panem de cælo, sed
Ps. 77. Pater meus dat vobis panem de cælo verum.
c. 24. 33 Panis enim Dei est, qui de cælo de-
Sap.16. scendit, & dat vitam mundo.
c. 20. 34 Dixerunt ergo ad eum: Domine, sem-
per da nobis panem hunc.
*Eccl. 35 Dixit autem eis Jesus: Ego sum panis
24.c.29. vitæ: * qui venit ad me, non esuriet: &
qui credit in me, non sitiet umquam.
36 Sed dixi vobis, quia & vidistis me, &
non creditis.
37 Omne, quod dat mihi Pater, ad me veniet:
& eum, qui venit ad me, non ejiciam foras.
E 38 Quia descendi de cælo, non ut faciam volun-
tatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.
39 Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me,
Patris, ut omne, quod dedit mihi, non perdam
ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die.
40 Hæc est autem voluntas Patris mei, qui
misit me, ut omnis, qui videt Filium, &
credit in eum, habeat vitam æternam: &
ego resuscitabo eum in novissimo die.
41 Murmurabant ergo Judæi de illo, quia dixis-
set: Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi,
*Matt. 42 Et dicebant: * Nonne hic est Jesus fi-
13.g.55. lius Joseph, cujus nos novimus patrem, &
Marc. matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de
6. a. 3. cælo descendi?
43 Respondit ergo Jesus, & dixit eis: No-
lite murmurare in invicem.
44 Nemo potest venire ad me, nisi Pater,
qui misit me, traxerit eum: & ego resusci-
tabo eum in novissimo die.
*Isaiæ 45 Est scriptum in Prophetis: * Et erunt
54.f.13. omnes docibiles Dei. Omnis, qui audivit a
Patre, & didicit, venit ad me.
F 46 Non quia Patrem vidit quisquam, * nisi
*Matt. is, qui est a Deo, hic vidit Patrem.
11.d.27. 47 Amen, amen dico vobis: Qui credit
in me, habet vitam æternam.

48 Ego

48 Ego sum panis vitæ.
49 * Patres vestri manducaverunt manna * Exod.
in deserto, & mortui sunt. 16.c.13.
50 Hic est panis de cælo descendens, ut si
quis ex ipso manducaverit, non moriatur.
51 Ego sum panis vivus, qui de cęlo descendi.
52 Si quis manducaverit ex hoc pane, vi-
vet in æternum: & panis, quem ego dabo,
caro mea est pro mundi vita.
53 Litigabant ergo Judæi ad invicem, di-
centes: Quomodo potest hic nobis carnem
suam dare ad manducandum?
54 Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen di-
co vobis: Nisi manducaveritis carnem Filii
hominis, & biberitis ejus sanguinem, non
habebitis vitam in vobis.
55 Qui manducat meam carnem, & bibit
meum sanguinem, habet vitam æternam:
& ego resuscitabo eum in novissimo die.
56 * Caro enim mea vere est cibus, & * 1.Cor.
sanguis meus vere est potus. 11.f.27.
57 Qui manducat meam carnem, & bibit me-
um sanguinem, in me manet, & ego in illo.
58 Sicut misit me vivens Pater, & ego vi-
vo propter Patrem; & qui manducat me, &
ipse vivet propter me.
59 Hic est panis, qui de cælo descendit.
Non sicut manducaverunt patres vestri man-
na, & mortui sunt. Qui manducat hunc pa-
nem, vivet in æternum.
60 Hæc dixit in synagoga docens, in Ca-
pharnaum.
61 Multi ergo audientes ex discipulis ejus,
dixerunt: Durus est hic sermo, & quis pot-
est eum audire?
62 Sciens autem Jesus apud semetipsum,
quia murmurarent de hoc discipuli ejus, di- G
xit eis: Hoc vos scandalizat?
63 Si ergo videritis * Filium hominis a-
scendentem, ubi erat prius? * Supr.
64 Spiritus est, qui vivificat: caro non 3. b.13.
prodest quidquam: verba, quæ ego locutus
sum vobis, spiritus & vita sunt.
65 Sed sunt quidam ex vobis, qui non cre-
dunt. Sciebat enim ab initio Jesus, qui essent
non credentes, & quis traditurus esset eum.
66 Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia
nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei da-
tum a Patre meo.
67 Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt
retro, & jam non cum illo ambulabant.
68 Dixit ergo Jesus ad duodecim: Num-

quid & vos vultis abire?
69 Respondit ergo ei Simon Petrus: Dñe,
ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes:
* Matt. 16. c. 15. Marc. 8. c. 29. Luc. 9. b. 20.
70 * Et nos credidimus, & cognovimus,
quia tu es Christus Filius Dei.
71 Respondit eis Jesus: Nonne ego vos duo-
decim elegi, & ex vobis unus diabolus est?
72 Dicebat autem Judam Simonis Iscario-
tem; hic enim erat traditurus eum, cum es-
set unus ex duodecim.

CAPUT VII.

Ad Scenopegiæ festum quasi in occulto ascendens, convincit de ipsius doctrina Judæos, quod ipsum injuste calumniarentur de curato homine sabbato: sitientes ad se vocat; & de ipso turba varie loquitur: ministri qui ad eum apprehendendum missi erant, audita ejus prædicatione collaudant ipsum; sed & Nicodemus ipsum defendens male audit a Pontificibus & Pharisæis.

A 1 POst hæc autem ambulabat Jesus in Gali-
læam; non enim volebat in Judæam am-
bulare, quia quærebant eum Judæi interficere.
2 Erat autem in proximo dies festus Judæo-
rum, * Scenopegia.
* Lev. 23. f. 34.
3 Dixerunt autem ad eum fratres ejus: Transi
hinc, & vade in Judæam, ut & discipuli tui
videant opera tua, quæ facis.
4 Nemo quippe in occulto quid facit, & quæ-
rit ipse in palam esse; si hæc facis, manifesta
teipsum mundo.
5 Neque enim fratres ejus credebant in eum.
6 Dicit ergo eis Jesus: Tempus meum non-
dum advenit, tempus autem vestrum semper
est paratum.
7 Non potest mundus odisse vos: me autem
odit, quia ego testimonium perhibeo de illo,
quod opera ejus mala sunt.
B 8 Vos ascendite ad diem festum hunc: ego
autem non ascendo ad diem festum istum,
quia meum tempus nondum impletum est.
9 Hæc cum dixisset, ipse mansit in Galilæa.
10 Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc
& ipse ascendit ad diem festum, non mani-
feste, sed quasi in occulto.
11 Judæi ergo quærebant eum in die festo,
& dicebant: Ubi est ille?
12 Et murmur multum erat in turba de eo.
Quidam enim dicebant: Quia bonus est. Alii
autem

autem dicebant: Non, sed seducit turbas.
13 Nemo tamen palam loquebatur de illo
propter metum Judæorum.
14 Jam autem die festo mediante, ascendit
Jesus in templum, & docebat.
15 Et mirabantur Judæi dicentes: Quomodo
hic litteras scit, cum non didicerit?
16 Respondit eis Jesus, & dixit: Mea do- C
ctrina non est mea, sed ejus, qui misit me.
17 Si quis voluerit voluntatem ejus facere,
cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an
ego a meipso loquar.
18 Qui a semetipso loquitur, gloriam pro-
priam quærit. Qui autem quærit gloriam e-
jus, qui misit eum, hic verax est, & inju-
stitia in illo non est.
19 * Nonne Moyses dedit vobis legem, & *Exod.
nemo ex vobis facit legem? 24. a.
20 * Quid me quæritis interficere? Respon- *Supr.
dit turba, & dixit: Dæmonium habes; quis 5. c.18.
te quærit interficere?
21 Respondit Jesus, & dixit eis: Unum o-
pus feci, & omnes miramini.
22 Propterea * Moyses dedit vobis circumci- *Lev.
sionem: (non quia ex Moyse est,* sed ex patri- 12. a.3.
bus,) & in sabbato circumciditis hominem. *Gen.
23 Si circumcisionem accipit homo in sabba- 17.b.10.
to, ut non solvatur lex Moysi; mihi indignami- D
ni, quia totum hominem sanum feci in sabbato?
24 * Nolite judicare secundum faciem, sed *Deut.
justum judicium judicate. 1. c.16.
25 Dicebant ergo quidam ex Jerosolymis:
Nonne hic est, quem quærunt interficere?
26 Et ecce palam loquitur, & nihil ei di-
cunt. Numquid vere cognoverunt principes,
quia hic est Christus?
27 Sed hunc scimus, unde sit: Christus au-
tem cum venerit, nemo scit, unde sit.
28 Clamabat ergo Jesus in templo docens,
& dicens: Et me scitis, & unde sim, scitis:
& a me ipso non veni, sed est verus, qui
misit me, quem vos nescitis.
29 Ego scio eum, quia ab ipso sum, & i-
pse me misit.
30 Quærebant ergo eum apprehendere: & E
nemo misit in illum manus, quia nondum ve-
nerat hora ejus.
31 De turba autem multi crediderunt in eum,
& dicebant: Christus cum venerit, numquid
plura signa faciet, quam quæ hic facit?
32 Audierunt Pharisæi turbam murmurantem
de illo hæc: & miserunt Principes, & Pha-
 risæi

risæi ministros, ut apprehenderent eum.
33 Dixit ergo eis Jesus: Adhuc modicum tempus vobiscũ sum, & vado ad eum, qui me misit.
* Infr. 13. d. 33. 34 * Quæretis me, & non invenietis: & ubi ego sum, vos non potestis venire.
35 Dixerunt ergo Judæi ad semetipsos: Quo hic iturus est, quia non inveniemus eum? numquid in dispersionem gentium iturus est, & docturus gentes?
F
36 Quis est hic sermo, quem dixit: Quæretis me, & non invenietis: & ubi sum ego, vos non potestis venire?
* Lev. 23. f. 27. 37 In novissimo autem * die magno festivitatis stabat Jesus, & clamabat dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.
* Deut. 18. c. 15. 38 * Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.
Joel. 2. f. 28. Act. 2. c. 17. 39 Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum; nondum enim erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus.
40 Ex illa ergo turba cum audissent hos sermones ejus, dicebant: Hic est vere propheta.
41 Alii dicebant: Hic est Christus. Quidam autem dicebant: Nũquid a Galilæa venit Christus?
*Mich. 5. a. 2. Matth. 2. a. 6. 42 * Nonne Scriptura dicit: Quia ex semine David, & de Bethlehem castello, ubi erat David, venit Christus?
43 Dissensio itaque facta est in turba propter eum.
44 Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eum: sed nemo misit super eum manus.
G
45 Venerunt ergo ministri ad Pontifices, & Pharisæos. Et dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum?
46 Responderunt ministri: Numquam sic locutus est homo, sicut hic homo.
47 Responderunt ergo eis Pharisæi: Numquid & vos seducti estis?
48 Numquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis?
49 Sed turba hæc, quæ non novit legem, maledicti sunt.
* Supr. 3. a. 2. 50 Dixit Nicodemus ad eos, * ille, qui venit ad eum nocte, qui unus erat ex ipsis:
* Deut. 17. b. 8. & 19. d. 15. 51 Numquid lex nostra judicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, * & cognoverit quid faciat?
52 Responderunt, & dixerunt ei: Numquid & tu Galilæus es? Scrutare Scripturas, & vide, quia a Galilæa propheta non surgit.
53 Et reversi sunt unusquisque in domum suam.

CAPUT VIII.

Mulierem in adulterio deprehensam scribens in terra absolvit ab accusatoribus: dicit se lucem mundi, & Pharisæos in peccato suo morituros: qui etiam vere sint ejus discipuli, quive servi, aut liberi: dicit, illos neque ex Deo, neque ex Abraham, sed ex patre diabolo esse, qui veritatem dicenti non crederent: blasphemantibus dicit, se dæmonium non habere, sed Patrem honorificare, & antequam Abraham fieret, se esse; volentibusque eum lapidare, auferens sui prospectum exit de templo.

1 JEsus autem perrexit in montem Oliveti: A
2 Et diluculo iterum venit in tem-
plum, & omnis populus venit ad eum,
& sedens docebat eos.
3 Adducunt autem Scribæ, & Pharisæi
mulierem in adulterio deprehensam: & sta-
tuerunt eam in medio,
4 Et dixerunt ei: Magister, hæc mulier
modo deprehensa est in adulterio.
5 * In lege autem Moyses mandavit nobis *Levit.
huiusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? 20.b.10.
6 Hoc autem dicebant tentantes eum, ut
possent accusare eum. Jesus autem inclinans
se deorsum, digito scribebat in terra.
7 Cum ergo perseverarent interrogantes eum,
erexit se, & dixit eis: * Qui sine peccato est * Deut.
vestrum, primus in illam lapidem mittat. 17. b.7.
8 Et iterum se inclinans, scribebat in terra.
9 Audientes autem unus post unum exibant,
incipientes a senioribus: & remansit solus
Jesus, & mulier in medio stans.
10 Erigens autem se Jesus dixit ei: Mulier, B
ubi sunt, qui te accusabant? nemo te con-
demnavit?
11 Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit au-
tem Jesus: Nec ego te condemnabo. Vade,
& jam amplius noli peccare.
12 Iterum ergo locutus est eis Jesus, dicens: * * 1.Joan.
Ego sum lux mundi; qui sequitur me, non am- 1. b. 5.
bulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.
13 Dixerunt ergo ei Pharisæi. Tu de te ip-
so testimonium perhibes: testimonium tuum
non est verum.
14 Respondit Jesus, & dixit eis: Et si ego te-
stimonium perhibeo de meipso, verum est testi-
monium meum, quia scio, unde veni, & quo va-
do: vos autẽ nescitis unde venio, aut quo vado.

 15 Vos

15 Vos secundum carnem judicatis: ego
non judico quemquam:
16 Et si judico ego, judicium meum verum
est, quia solus non sum, sed ego, &
qui misit me Pater.
* Deut. 17. b.6. & 19. d. 15. Matth. 18.c.16. 2. Cor. 13. a.1. Hebr. 10.c.28.
17 Et in lege vestra scriptum est, * quia duorum
hominum testimonium verum est.
18 Ego sum, qui testimonium perhibeo de
meipso: & testimonium perhibet de me, qui
misit me, Pater.
19 Dicebant ergo ei: Ubi est Pater tuus?
Respondit Jesus: Neque me scitis, neque
Patrem meum; si me sciretis, forsitan &
Patrem meum sciretis.
20 Hæc verba locutus est Jesus in gazophylacio,
docens in templo: & nemo apprehendit
eum, quia necdum venerat hora ejus.
C
21 Dixit ergo iterum eis Jesus: Ego vado, &
quæretis me, & in peccato vestro moriemini.
Quo ego vado, vos non potestis venire.
22 Dicebant ergo Judæi: Numquid interficiet
semetipsum, quia dixit: Quo ego vado,
vos non potestis venire?
23 Et dicebat eis: Vos de deorsum estis,
ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis,
ego non sum de hoc mundo.
24 Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis
vestris: si enim non credideritis, quia
ego sum, moriemini in peccato vestro.
25 Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit eis
Jesus: Principium, qui & loquor vobis.
26 Multa habeo de vobis loqui, & judicare.
* Rom. 3. a. 4.
Sed qui me misit, * verax est: & ego quæ audivi
ab eo, hæc loquor in mundo.
27 Et non cognoverunt, quia Patrem ejus
dicebat Deum.
28 Dixit ergo eis Jesus: Cum exaltaveritis
Filium hominis, tunc cognoscetis, quia ego
sum, & a meipso facio nihil, sed sicut docuit
me Pater, hæc loquor.
29 Et qui me misit, mecum est, & non
reliquit me solum, quia ego quæ placita
sunt ei, facio semper.
D
30 Hæc illo loquente, multi crediderunt
in eum.
31 Dicebat ergo Jesus ad eos, qui crediderunt
ei, Judæos: Si vos manseritis in sermone
meo, vere discipuli mei eritis.
32 Et cognoscetis veritatem, & veritas liberabit
vos.
33 Responderunt ei: Semen Abrahæ sumus,
& ne-

& nemini servivimus umquam: quomodo tu
dicis: Liberi eritis?
34 Respondit eis Jesus: Amen, amen di-
co vobis, * quia omnis, qui facit peccatum, * Rom.
servus est peccati. 6. c. 16.
35 Servus autem non manet in domo in 2. Petr
æternum: Filius autem manet in æternum. 2. d. 19.
36 Si ergo vos Filius liberaverit, vere li-
beri eritis.
37 Scio, quia filii Abrahæ estis: sed quæ- E
ritis me interficere, quia sermo meus non
capit in vobis.
38 Ego quod vidi apud Patrem meum, lo-
quor: & vos quæ vidistis apud patrem ve-
strum, facitis.
39 Responderunt, & dixerunt ei: Pater no-
ster Abraham est. Dicit eis Jesus: Si filii
Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.
40 Nunc autem quæritis me interficere, ho-
minem, qui veritatem vobis locutus sum,
quam audivi a Deo: hoc Abraham non fecit.
41 Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt
itaque ei: Nos ex fornicatione non sumus
nati: unum patrem habemus Deum.
42 Dixit ergo eis Jesus: Si Deus pater ve-
ster esset, diligeretis utique me. Ego enim
ex Deo processi, & veni; neque enim a me-
ipso veni, sed ille me misit.
43 Quare loquelam meam non cognoscitis?
quia non potestis audire sermonem meum.
44 * Vos ex patre diabolo estis, & deside- F
ria patris vestri vultis facere. Ille homicida * 1. Joa.
erat ab initio, & in veritate non stetit, 3. b. 8.
quia non est veritas in eo: cum loquitur
mendacium, ex propriis loquitur, quia men-
dax est, & pater ejus.
45 Ego autem si veritatem dico, non cre-
ditis mihi.
46 Quis ex vobis arguet me de peccato? Si
veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?
47 * Qui ex Deo est, verba Dei audit. Pro- * 1. Joa.
pterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. 4. b. 6.
48 Responderunt ergo Judæi, & dixerunt
ei: Nonne bene dicimus nos, quia Samari-
tanus es tu, & dæmonium habes?
49 Respondit Jesus: Ego dæmonium non
habeo, sed honorifico Patrem meum, & vos
inhonorastis me.
50 Ego autem non quæro gloriam meam:
est qui quærat, & judicet.
51 Amen, amen dico vobis: si quis ser-
monem

monem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.
G 52 Dixerunt ergo Judæi: Nunc cognovimus, quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, & Prophetæ: & tu dicis: Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum.
53 Numquid tu major es patre nostro Abraham, qui mortuus est? & Prophetæ mortui sunt. Quem te ipsum facis?
54 Respondit Jesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est: est Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis, quia Deus vester est,
55 Et non cognovistis eum: ego autem novi eum. Et si dixero, quia non scio eum, ero similis vobis mendax. Sed scio eum, & sermonem ejus servo.
56 Abraham pater vester exultavit, ut vidéret diem meum: vidit, & gavisus est.
57 Dixerunt ergo Judæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?
58 Dixit eis Jesus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum.
59 Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Jesus autem abscondit se, & exivit de templo.

CAPUT IX.

Cæcum a nativitate sabbato illuminat: cujus miraculi gloriam Pharisæi multis technis laborant Christo detrahere; & quia is, qui cæcus fuerat, Christum tuetur, extra synagogam ejicitur: sed a Christo edoctus credit, & adorat ipsum, qui in judicium se in mundum venisse ait.

A 1 ET præteriens Jesus vidit hominem cæcum a nativitate.
2 Et interrogaverunt eum discipuli ejus: Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur?
3 Respondit Jesus: Neque hic peccavit, neque parentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo.
4 Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari.
5 Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi.
6 Hæc cum dixisset, expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus,
B 7 Et dixit ei: Vade, lava in natatoria Silœ

loe (quod interpretatur Missus.) Abiit ergo, & lavit, & venit videns.
8 Itaque vicini, & qui viderant eum prius, quia mendicus erat, dicebant: Nonne hic est, qui sedebat, & mendicabat? Alii dicebant: Quia hic est.
9 Alii autem: Nequaquam, sed similis est ei. Ille vero dicebat: Quia ego sum.
10 Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi?
11 Respondit: Ille homo, qui dicitur Jesus, lutum fecit, & unxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoria Siloe, & lava. Et abii, & lavi, & video.
12 Et dixerunt ei: Ubi est ille? Ait: Nescio.
13 Adducunt eum ad Pharisæos, qui cæcus fuerat.
14 Erat autem sabbatum, quando lutum fecit Jesus, & aperuit oculos ejus.
15 Iterum ergo interrogabant eum Pharisæi, quomodo vidisset. Ille autem dixit eis: Lutum mihi posuit super oculos, & lavi, & video.
16 Dicebant ergo ex Pharisæis quidam: Non est hic homo a Deo, qui sabbatum non custodit. Alii autem dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa facere? Et schisma erat inter eos. C
17 Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia propheta est.
18 Non crediderunt ergo Judæi de illo, quia cæcus fuisset, & vidisset, donec vocaverunt parentes ejus, qui viderat:
19 Et interrogaverunt eos, dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis, quia cæcus natus est? Quomodo ergo nunc videt? D
20 Responderunt eis parentes ejus, & dixerunt: Scimus, quia hic est filius noster, & quia cæcus natus est:
21 Quomodo autem nunc videat, nescimus: aut quis ejus aperuit oculos, nos nescimus; ipsum interrogate: ætatem habet, ipse de se loquatur.
22 Hæc dixerunt parentes ejus, quoniam timebant Judæos; jam enim conspiraverant Judæi, ut si quis eum confiteretur esse Christum, extra synagogam fieret. E
23 Propterea parentes ejus dixerunt: Quia ætatem habet, ipsum interrogate.
24 Vocaverunt ergo rursum hominem, qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo. Nos scimus, quia hic homo peccator est.
25 Dixit ergo eis ille: Si peccator est, nescio;
unum

unum ſcio, quia cæcus cum eſſem, modo video.
26 Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos?
27 Reſpondit eis: Dixi vobis jam, & audiſtis: quid iterum vultis audire? numquid & vos vultis diſcipuli ejus fieri?
F 28 Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu diſcipulus illius ſis: nos autẽ Moyſi diſcipuli ſumus.
29 Nos ſcimus, quia Moyſi locutus eſt Deus: hunc autem neſcimus unde ſit.
30 Reſpondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile eſt, quia vos neſcitis unde ſit, & aperuit meos oculos.
31 Scimus autem, quia peccatores Deus non audit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit.
32 A ſæculo non eſt auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati.
33 Niſi eſſet hic a Deo, non poterat facere quidquam.
34 Reſponderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et ejecerunt eum foras.
35 Audivit Jeſus, quia ejecerunt eum foras: & cum inveniſſet eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei?
G 36 Reſpondit ille, & dixit: Quis eſt, Domine, ut credam in eum?
37 Et dixit ei Jeſus: Et vidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe eſt.
38 At ille ait; Credo Domine. Et procidens adoravit eum.
39 Et dixit Jeſus: In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident videant, & qui vident cæci fiant.
40 Et audierunt quidam ex Phariſæis, qui cum ipſo erant, & dixerunt ei: Numquid & nos cæci ſumus?
41 Dixit eis Jeſus: Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum. Nunc vero dicitis: Quia videmus. Peccatum veſtrum manet.

CAPUT X.

Christus verum describens pastorem, & mercenarium, dicit se ostium ovium, & bonum pastorem, qui & alias habeat oves ad idem ovile adducendas: animam suam ponit, ut iterum sumat eam: Judæi lapidare ipsum volunt, quia se ad opera sua referens, dicebat unum esse cum Patre & Filium Dei: quod tamen ostendit non esse blasphemiam.

1 AMen, amen dico vobis: qui non intrat A
per ostium in ovile ovium, sed ascen-
dit aliunde, ille fur est, & latro.
2 Qui autem intrat per ostium, pastor est
ovium.
3 Huic ostiarius aperit, & oves vocem e-
jus audiunt, & proprias oves vocat nomi-
natim, & educit eas.
4 Et cum proprias oves emiserit, ante eas
vadit: & oves illum sequuntur, quia sciunt
vocem ejus.
5 Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt
ab eo, quia non noverunt vocem alienorum.
6 Hoc proverbium dixit eis Jesus. Illi au- B
tem non cognoverunt quid loqueretur eis.
7 Dixit ergo eis iterum Jesus: Amen, amen
dico vobis, quia ego sum ostium ovium.
8 Omnes quotquot venerunt, fures sunt,
& latrones, & non audierunt eos oves.
9 Ego sum ostium. Per me si quis intro-
ierit, salvabitur: & ingredietur, & egredie-
tur, & pascua inveniet.
10 Fur non venit, nisi ut furetur, & ma-
ctet, & perdat. Ego veni, ut vitam habeant,
& abundantius habeant. C
11 Ego sum pastor bonus. * Bonus pastor *Isaiæ
animam suam dat pro ovibus suis. 40. c. 11.
12 Mercenarius autem, & qui non est pa- Ezech.
stor, cujus non sunt oves propriæ, videt lu- 34. f. 23.
pum venientem, & dimittit oves, & fugit: & 37.
& lupus rapit, & dispergit oves: g. 24.
13 Mercenarius autem fugit, quia merce-
narius est, & non pertinet ad eum de ovibus.
14 Ego sum pastor bonus, & cognosco oves
meas, & cognoscunt me meæ.
15 *Sicut novit me Pater, & ego agnosco Pa- *Matt.
trem, & animam meam pono pro ovibus meis. 11. d. 27.
16 Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc Luc 10.
ovili: & illas oportet me adducere, & vocem d. 22.
meam audient, & fiet unũ ovile, & unus pastor. D

17 Pro-

Isaiæ 53. 6.7. 17 Propterea me diligit Pater, * quia ego
pono animam meam, ut iterum sumam eam.
18 Nemo tollit eam a me, sed ego pono
eam a meipso; & potestatem habeo ponendi
eam, & potestatem habeo iterum sumendi
eam. Hoc mandatum accepi a patre meo.
19 Dissensio iterum facta est inter Judæos
propter sermones hos.
20 Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium
habet, & insanit: quid eum auditis?
21 Alii dicebant: Hæc verba non sunt dæmonium
habentis: numquid dæmonium potest
cæcorum oculos aperire?
* 1. *Mach.* 4. 8.56. & 59. 22 * Facta sunt autem Encænia in Jerosolymis:
& hieme erat.
23 Et ambulabat Jesus in templo, in porticu
Salomonis.
E 24 Circumdederunt ergo eum Judæi, & dicebant
ei: Quousque animam nostram tollis?
si tu es Christus, dic nobis palam.
25 Respondit eis Jesus: Loquor vobis, & non
creditis. Opera, quæ ego facio in nomine Patris
mei, hæc testimonium perhibent de me:
26 Sed vos non creditis, quia non estis ex
ovibus meis.
27 Oves meæ vocem meam audiunt: & ego
cognosco eas, & sequuntur me:
28 Et ego vitam æternam do eis: & non
peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam
de manu mea.
F 29 Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus
est: & nemo potest rapere de manu
Patris mei.
30 Ego, & Pater unum sumus.
31 Sustulerunt ergo lapides Judæi, ut lapidarent
eum.
32 Respondit eis Jesus: Multa bona opera
ostendi vobis ex Patre meo, propter quod
eorum opus me lapidatis?
33 Responderunt ei Judæi: De bono opere
non lapidamus te, sed de blasphemia: & quia
tu homo cum sis, facis te ipsum Deum.
34 Respondit eis Jesus: Nonne scriptum est
* *Psal.* 81. *a.*6. in lege vestra, * quia Ego dixi, dii estis?
35 Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei
factus est, & non potest solvi Scriptura;
36 Quem Pater sanctificavit, & misit in
mundum, vos dicitis: Quia blasphemas,
quia dixi, Filius Dei sum?
37 Si non facio opera Patris mei, nolite
credere mihi.
G 38 Si autem facio, & si mihi non vultis credere,

dere, operibus credite, ut cognoscatis, & cre-
datis, quia Pater in me est, & ego in Patre.
39 Quærebant ergo eum apprehendere, &
exivit de manibus eorum.
40 Et abiit iterum trans Jordanem in eum
locum, ubi erat Joannes baptizans primum,
& mansit illic.
41 Et multi venerunt ad eum, & dicebant:
Quia Joannes quidem signum fecit nullum.
42 Omnia autem quæcumque dixit Joannes de
hoc, vera erant. Et multi crediderunt in eum.

CAPUT XI.

Jesus Lazarum quatuor diebus mortuum resuscitat, præfatus multa cum discipulis & cum Martha: quapropter cum propter hoc miraculum multi in Christum crederent, Pontifices & Pharisæi inito consilio statuerunt eum occidere, Caipha pontifice prophetante oportere Jesum mori, ne totus populus periret: Jesus autem secedit in civitatem Ephrem.

1 ERat autem quidam languens Lazarus A.
a Bethania, de castello Mariæ, &
Marthæ sororis ejus.
2 (Maria autem erat, * quæ unxit Domi- *Matt.
num unguento, & extersit pedes ejus capillis 26. 7.
suis, cujus frater Lazarus infirmabatur.) Luc. 7.
3 Miserunt ergo sorores ejus ad eum dicen- f. 37.
tes: Domine, ecce quem amas, infirmatur. Infra. 12.
4 Audiens autem Jesus dixit eis: Infirmitas a. 3.
hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei,
ut glorificetur Filius Dei per eam.
5 Diligebat autem Jesus Martham, & soro-
rem ejus Mariam, & Lazarum.
6 Ut ergo audivit, quia infirmabatur, tunc
quidem mansit in eodem loco duobus diebus.
7 Deinde post hæc dixit discipulis suis:
Eamus in Judæam iterum.
8 Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quære-
bant te Judæi lapidare, & iterum vadis illuc?
9 Respondit Jesus: Nonne duodecim sunt
horæ diei? Si quis ambulaverit in die, non B
offendit, quia lucem hujus mundi videt:
10 Si autem ambulaverit in nocte, offen-
dit, quia lux non est in eo.
11 Hæc ait, & post hæc dixit eis: Lazarus
amicus noster dormit: sed vado, ut a somno
excitem eum.
12 Dixerunt ergo discipuli ejus: Domine,
si dormit, salvus erit.

13 Dixerat autem Jesus de morte ejus: illi autem putaverunt, quia de dormitione somni diceret.

14 Tunc ergo Jesus dixit eis manifeste: Lazarus mortuus est:

15 Et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi. Sed eamus ad eum.

16 Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiscipulos: Eamus & nos, ut moriamur cum eo.

C 17 Venit itaque Jesus, & invenit eum quatuor dies jam in monumento habentem.

18 (Erat autem Bethania juxta Jerosolymam quasi stadiis quindecim.)

19 Multi autem ex Judæis venerant ad Martham, & Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo.

20 Martha ergo ut audivit, quia Jesus venit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat.

21 Dixit ergo Martha ad Jesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus.

22 Sed & nunc scio, quia quæcumque poposceris a Deo, dabit tibi Deus.

23 Dicit illi Jesus: Resurget frater tuus.

24 Dicit ei Martha: Scio, quia resurget *
* Luc. 14. c. 14. in resurrectione in novissimo die.
Supr. 5. c. 20. 25 Dixit ei Jesus: Ego sum resurrectio, & vita: *
qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet:
* Supr. 6. c. 40. & 44. 26 Et omnis, qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc?

D 27 Ait illi: Utique, Domine, ego credidi, quia tu es Christus filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti.

28 Et cum hæc dixisset, abiit, & vocavit Mariam sororem suam silentio, dicens: Magister adest, & vocat te.

29 Illa ut audivit, surgit cito, & venit ad eum;

30 Nondum enim venerat Jesus in castellum, sed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha.

31 Judæi ergo, qui erant cum ea in domo, & consolabantur eam, cum vidissent Mariam, quia cito surrexit, & exiit, secuti sunt eam dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi.

32 Maria ergo cum venisset ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus, & dicit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.

E 33 Jesus ergo, ut vidit eam plorantem, & Judæos, qui venerant cum ea, plorantes, infremuit spiritu, & turbavit seipsum,

34 Et dixit: Ubi posuistis eum? Dicunt

ei.

ei: Domine, veni, & vide.
35 Et lacrymatus est Jesus.
36 Dixerunt ergo Judæi: Ecce quomodo
amabat eum.
37 Quidam autem ex ipsis dixerunt: * Non * Supr.
poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, 9. b. 6.
facere, ut hic non moreretur?
38 Jesus ergo rursum fremens in semetip-
so, venit ad monumentum. Erat autem spe-
lunca, & lapis superpositus erat ei.
39 Ait Jesus: Tollite lapidem. Dicit ei
Martha soror ejus, qui mortuus fuerat: Do-
mine, jam fœtet; quatriduanus est enim.
40 Dicit ei Jesus: Nonne dixi tibi, quo-
niam si credideris, videbis gloriam Dei?
41 Tulerunt ergo lapidem. Jesus autem
elevatis sursum oculis, dixit: Pater, gra-
tias ago tibi, quoniam audisti me.
42 Ego autem sciebam, quia semper me F
audis, sed propter populum, qui circumstat,
dixi, ut credant, quia tu me misisti.
43 Hæc cum dixisset, voce magna clama-
vit: Lazare veni foras.
44 Et statim prodiit qui fuerat mortuus,
ligatus pedes & manus institis, & facies il-
lius sudario erat ligata. Dixit eis Jesus:
Solvite eum, & sinite abire.
45 Multi ergo ex Judæis, qui venerant ad
Mariam, & Martham, & viderant quæ fe-
cit Jesus, crediderunt in eum.
46 Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pha-
risæos, & dixerunt eis quæ fecit Jesus.
47 Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi
concilium, & dicebant: Quid facimus, quia
hic homo multa signa facit?
48 Si dimittimus eum sic, omnes credent
in eum: & venient Romani, & tollent no-
strum locum, & gentem.
49 * Unus autem ex ipsis Caiphas nomine, * Infr.
cum esset Pontifex anni illius, dixit eis: 18. c. 14.
Vos nescitis quidquam,
50 Nec cogitatis, quia expedit vobis, ut
unus moriatur homo pro populo, & non to-
ta gens pereat.
51 Hoc autem a semetipso non dixit: sed G
cum esset Pontifex anni illius, prophetavit,
quod Jesus moriturus erat pro gente,
52 Et non tantum pro gente, sed ut filios
Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.
53 Ab illo ergo die cogitaverunt, ut in-
terficerent eum.
54 Jesus ergo jam non in palam ambulabat
 apud

apud Judæos, sed abiit in regionem juxta desertum, in civitatem, quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum discipulis suis.

55 Proximum autem erat Pascha Judæorum: & ascenderunt multi Jerosolymam de regione ante Pascha, ut sanctificarent seipsos.

56 Quærebant ergo Jesum, & colloquebantur ad invicem, in templo stantes: Quid putatis, quia non venit ad diem festum? Dederant autem Pontifices, & Pharisæi mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet, ut apprehendant eum.

CAPUT XII.

Apud Martham & Lazarum receptus, unguento a Maria ungitur, murmurante Juda fure: cogitaverunt autem principes sacerdotum etiam Lazarum occidere: Jesus asello vectus cum honore Jerusalem ingreditur; & gentilibus eum videre cupientibus dicit, horam suæ clarificationis instare, sed granum frumenti prius mortificandum: vox Patris auditur de clarificando nomine suo: princeps hujus mundi foras ejiciendus: de excæcatione Judæorum prophetata ab Isaia: in Christo honoratur, aut spernitur Pater.

A 1 JEsus ergo ante sex dies Paschæ venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus,
Matth. quem suscitavit Jesus.
26. a. 6. Marc. 2 Fecerunt autem ei cœnam ibi: & Martha
14. a. 3. ministrabat, Lazarus vero unus erat ex discumbentibus cum eo.

3 Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi, & unxit pedes Jesu, & extersit pedes ejus capillis suis: & domus impleta est ex odore unguenti.

4 Dixit ergo unus ex discipulis ejus, Judas Iscariotes, qui erat eum traditurus:

5 Quare hoc unguentum non væniit trecentis denariis, & datum est egenis?

6 Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.

7 Dixit ergo Jesus: Sinite illam, ut in diem sepulturæ meæ servet illud.

8 Pauperes enim semper habetis vobiscum: me autem non semper habetis.

B 9 Cognovit ergo turba multa ex Judæis, quia illic est: & venerunt, non propter Jesum tantum, sed ut Lazarum viderent, quem suscitavit a mortuis.

10 Co-

10 Cogitaverunt autem principes sacerdo-
tum, ut & Lazarum interficerent,
11 Quia multi propter illum abibant ex
Judæis, & credebant in Jesum.
12 In crastinum autem turba multa, quæ
venerat ad diem festum, cum audissent, quia
venit Jesus Jerosolymam,
13 Acceperunt ramos palmarum, & processe-
runt obviam ei, & clamabant: Hosanna, bene-
dictus qui venit in nomine Dñi, Rex Israel.
14 * Et invenit Jesus asellum, & sedit su-
per eum, sicut scriptum est:
15 Noli timere filia Sion: ecce rex tuus
venit sedens super pullum asinæ.
16 Hæc non cognoverunt discipuli ejus
primum: sed quando glorificatus est Jesus,
tunc recordati sunt, quia hæc erant scripta
de eo, & hæc fecerunt ei.

* Zach. 9. b. 9. Matth. 21. a. 7. Marc. 11. a. 7. Luc. 19. e. 35.

17 Testimonium ergo perhibebat turba, quæ
erat cum eo, quando Lazarum vocavit de mo-
numento, & suscitavit eum a mortuis.
18 Propterea & obviam venit ei turba, quia
audierunt eum fecisse hoc signum.
19 Pharisæi ergo dixerunt ad semetipsos:
Videtis, quia nihil proficimus? ecce mun-
dus totus post eum abiit.
20 Erant autem quidam Gentiles ex his, qui
ascenderant, ut adorarent in die festo.
21 Hi ergo accesserunt ad Philippum, qui e-
rat a Bethsaida Galilææ, & rogabant eum di-
centes: domine, volumus Jesum videre.
22 Venit Philippus, & dicit Andreæ: An-
dreas rursum, & Philippus dixerunt Jesu.
23 Jesus autem respondit eis dicens: Venit
hora, ut clarificetur Filius hominis.
24 Amen, amen dico vobis, nisi granum fru-
menti cadens in terram mortuum fuerit,
25 Ipsum solum manet. Si autem mortuum
fuerit, multum fructum affert. * Qui amat
animam suam, perdet eam: & qui odit ani-
mam suam in hoc mundo, in vitam æter-
nam custodit eam.
26 Si quis mihi ministrat, me sequatur: & ubi
sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mi-
hi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.
27 Nunc anima mea turbata est. Et quid
dicam? Pater, salvifica me ex hac hora.
Sed propterea veni in horam hanc.

* Matt. 10. d. 39. & 16. d. 25. Marc. 8. d. 35. Luc. 9. c. 24. & 17. g. 33.

28 Pater, clarifica nomen tuum. Venit ergo vox
de cælo: Et clarificavi, & iterum clarificabo.
29 Turba ergo, quæ stabat, & audierat,
dicebat tonitruum esse factum. Alii dice-
S 3 bant:

bant : Angelus ei locutus est.
30 Respondit Jesus, & dixit : Non propter
me hæc vox venit, sed propter vos.
31 Nunc judicium est mundi : nunc prin-
ceps hujus mundi ejicietur foras.
E 32 Et ego si exaltatus fuero a terra, o-
mnia traham ad me ipsum.
33 (Hoc autem dicebat, significans qua
morte esset moriturus.)
* Psal. 34 Respondit ei turba : Nos audivimus * ex
109.a.4. lege, quia Christus manet in æternum : &
& 116. quomodo tu dicis, oportet exaltari Filium
a. 2. hominis? Quis est iste Filius hominis?
Isai.40. 35 Dixit ergo eis Jesus : Adhuc modicum lu-
c. 8. men in vobis est. Ambulate dum lucem habe-
Ezech. tis, ut non vos tenebræ comprehendant:& qui
37.g.25. ambulat in tenebris, nescit quo vadat.
36 Dum lucem habetis, credite in lucem,
ut filii lucis sitis. Hæc locutus est Jesus : &
abiit, & abscondit se ab eis.
37 Cum autem tanta signa fecisset coram
eis, non credebant in eum :
38 Ut sermo Isaiæ prophetæ impleretur, quem
* Isaiæ dixit : * Domine, quis credidit auditui nostro?
53. a.1. & brachium Domini cui revelatum est?
Rom. 39 Propterea non poterant credere, quia
10 c.16. iterum dixit Isaias :
F 40 * Excæcavit oculos eorum & induravit cor
* Isaiæ eorum, ut non videant oculis, & non intelligant
6. c. 9. corde, & convertantur, & sanem eos.
Matth. 41 Hæc dixit Isaias, quando vidit gloriam
13.b.14. ejus, & locutus est de eo.
Marc. 42 Verumtamen & ex principibus multi credi-
4. b.12. derunt in eum: sed propter Pharisæos non con-
Luc. 8. fitebantur, ut e synagoga non ejicerentur.
b. 10. 43 Dilexerunt enim gloriam hominum ma-
Act.28. gis, quam gloriam Dei.
f. 26. 44 Jesus autem clamavit & dixit: Qui credit in
Rom. me, non credit in me sed in eum, qui misit me.
11. b.8. 45 Et qui videt me, videt eum, qui misit me.
G 46 Ego lux in mundum veni, ut omnis,
qui credit in me, in tenebris non maneat.
47 Et si quis audierit verba mea, & non cu-
stodierit, ego non judico eum. Non enim veni,
ut judicem mundum, sed ut salvificem mundū.
48 Qui spernit me, & non accipit verba mea,
habet qui judicet eum. * Sermo, quem locutus
* Marc. sum, ille judicabit eum in novissimo die.
16.d.16. 49 Quia ego ex me ipso non sum locutus,
sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum
dedit quid dicam, & quid loquar.
50 Et scio, quia mandatum ejus vita æter-
na est.

na est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit
mihi Pater, sic loquor.

CAPUT XIII.

*Jesus surgit a cœna linteo præcinctus; lavat
pedes discipulorum, renuente primum Petro, ex-
hortans, ut idem invicem faciant: proditorem su-
um Joanni indicat: quo post buccellam egresso,
dicit se clarificatum: de novo mandato dilectio-
nis: Petro trinam prædicit sui abnegationem.*

1 ANte diem festum Paschæ sciens Jesus, A
quia venit hora ejus, ut transeat ex *Matth.*
hoc mundo ad Patrem, cum dilexisset suos, 26. *a.*2.
qui erant in mundo, in finem dilexit eos. *Marc.*
2 Et cœna facta, cum diabolus jam misisset in 14. *a.*1.
cor, ut traderet eum Judas Simonis Iscariotæ; *Luc.*22.
3 Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus, *a.* 1.
& quia a Deo exivit, & ad Deum vadit;
4 Surgit a cœna, & ponit vestimenta sua:
& cum accepisset linteum, præcinxit se.
5 Deinde mittit aquam in pelvim, & cœpit
lavare pedes discipulorum, & extergere lin-
teo, quo erat præcinctus.
6 Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit
ei Petrus: Domine, tu mihi lavas pedes?
7 Respondit Jesus, & dixit ei: Quod ego fa-
cio, tu nescis modo, scies autem postea.
8 Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes
in æternum. Respondit ei Jesus: Si non la-
vero te, non habebis partem mecum.
9 Dicit ei Simon Petrus: Domine, non
tantum pedes meos, sed & manus, & caput.
10 Dicit ei Jesus: Qui lotus est, non indi- B
get, nisi ut pedes lavet, sed est mundus to-
tus. Et vos mundi estis, sed non omnes.
11 Sciebat enim, quisnam esset qui traderet
eum: propterea dixit: Non estis mundi omnes.
12 Postquam ergo lavit pedes eorum, & ac-
cepit vestimenta sua, cum recubuisset iterum,
dixit eis: Scitis quid fecerim vobis?
13 Vos vocatis me magister, & Domine:
& bene dicitis; sum etenim.
14 Si ergo ego lavi pedes vestros Dominus,
& magister, & vos debetis alter alterius la-
vare pedes.
15 Exemplum enim dedi vobis, ut quemad-
modum ego feci vobis, ita & vos faciatis.
16 * Amen, amen dico vobis: Non est ser- **Matt.*
vus major domino suo, neque Apostolus ma- 10.*c.*24.
jor est eo, qui misit illum. *Luc.* 6,

17 Si

f. 40. 17 Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea.
Inf. 15. 18 Non de omnibus vobis dico; ego scio
c. 20. quos elegerim: sed ut adimpleatur Scriptura:
* Psal. * Qui manducat mecum panem, levabit con-
40. b. 10. tra me calcaneum suum.
19 Amodo dico vobis, priusquam fiat, ut
cum factum fuerit, credatis, quia ego sum.
C 20 * Amen, amen dico vobis: Qui accipit
* Matt. si quem misero, me accipit: qui autem me
10. d. 40. accipit, accipit eum, qui me misit.
Luc. 10. 21 Cum hæc dixisset Jesus, turbatus est spi-
c. 16. ritu, & protestatus est, & dixit: * Amen, amen
* Matt. dico vobis: Quia unus ex vobis tradet me.
26. b. 21. 22 Aspiciebant ergo ad invicem discipuli,
Marc. hæsitantes de quo diceret.
14. c. 18. 23 Erat ergo recumbens unus ex discipulis
Luc. 22. ejus in sinu Jesu, quem diligebat Jesus.
c. 21. 24 Innuit ergo huic Simon Petrus, & di-
xit ei: Quis est, de quo dicit?
25 Itaque cum recubuisset ille supra pectus
Jesu, dicit ei: Domine, quis est?
26 Respondit Jesus: Ille est, cui ego intin-
ctum panem porrexero. Et cum intinxisset pa-
nem, dedit Judæ Simonis Iscariotæ.
27 Et post buccellam introivit in eum satanas.
Et dixit ei Jesus: Quod facis, fac citius.
28 Hoc autem nemo scivit discumbentium,
ad quid dixerit ei.
D 29 Quidam enim putabant, quia loculos ha-
bebat Judas, quod dixisset ei Jesus: Eme ea,
quæ opus sunt nobis ad diem festum: aut e-
genis ut aliquid daret.
30 Cum ergo accepisset ille buccellam, exi-
vit continuo. Erat autem nox.
31 Cum ergo exisset, dixit Jesus: Nunc
clarificatus est Filius hominis, & Deus cla-
rificatus est in eo.
32 Si Deus clarificatus est in eo, & Deus
clarificabit eum in semetipso: & continuo
clarificabit eum.
33 Filioli, adhuc modicum vobiscum sum.
* Supr. * Quæretis me: & sicut dixi Judæis: Quo ego va-
7. e. 34. do, vos non potestis venire; & vobis dico modo.
* Levit. 34 * Mandatum novum do vobis, ut dili-
19. d. 18. gatis invicem, sicut dilexi vos, ut & vos
Matth. diligatis invicem.
22. d. [illegible] 35 In hoc cognoscent omnes, quia discipuli
Joan. 15. mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.
b. 12. 36 Dicit ei Simon Petrus: Dñe, quo vadis?
Respondit Jesus: Quo ego vado, non potes
me modo sequi: sequeris autem postea.
37 Dicit ei Petrus: Quare non possum te se-
qui

qui modo? * animam meam pro te ponam. *Matt.
18 Respondit ei Jesus: Animam tuam pro 26.d.35.
me ponis? Amen, amen dico tibi: Non can- Marc.
tabit gallus, donec ter me neges. 14.d.29.
Luc.22.
d. 33.

CAPUT XIV.

Consolando discipulos ait, multas in domo Patris esse mansiones, seque rursum illos assumpturum: Thomæ dicit, se esse viam, veritatem, & vitam: Philippo autem, Patrem in se videri; illosque accepturos quidquid suo nomine petierint, & se alium Paraclitum a Patre eis missurum: docet quis ipsum diligere dicendus sit, & qualem pacem relinquat discipulis, qui de ipsius discessu merito gaudere deberent.

1 NOn turbetur cor vestrum. Creditis A
in Deum, & in me credite.
2 In domo Patris mei mansiones multæ
sunt. Si quo minus dixissem vobis: Quia va-
do parare vobis locum.
3 Et si abiero, & præparavero vobis locum,
iterum venio, & accipiam vos ad me ip-
sum, ut ubi sum ego, & vos sitis.
4 Et quo ego vado, scitis, & viam scitis.
5 Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quo
vadis, & quomodo possumus viam scire?
6 Dicit ei Jesus: Ego sum via, & veritas,
& vita. Nemo venit ad Patrem, nisi per me.
7 Si cognovissetis me, & Patrem meum
utique cognovissetis: & amodo cognoscetis
eum, & vidistis eum.
8 Dicit ei Philippus: Domine, ostende
nobis Patrem, & sufficit nobis.
9 Dicit ei Jesus: Tanto tempore vobiscum
sum, & non cognovistis me? Philippe, qui
videt me, videt & Patrem. Quomodo tu di-
cis: Ostende nobis Patrem?
10 Non creditis, quia ego in Patre, & Pa- B
ter in me est? Verba, quæ ego loquor vo-
bis, a meipso non loquor. Pater autem in
me manens ipse facit opera.
11 Non creditis, quia ego in Patre, & Pa-
ter in me est?
12 Alioquin propter opera ipsa credite. A-
men, amen dico vobis: qui credit in me, o-
pera, quæ ego facio, & ipse faciet, & majora
horum faciet, quia ego ad Patrem vado.
13 * Et quodcumque petieritis Patrem in *Matt.
nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur 7. b. 7.
Pater in Filio. & 21.

14 Si

b. 22. 14 Si quid petieritis me in nomine meo,
Marc. hoc faciam.
11.c.24. 15 Si diligitis me, mandata mea servate
Inf. 16, 16 Et ego rogabo Patrem, & alium Para-
c. 33. clitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in
æternum,
17 Spiritum veritatis: quem mundus non
potest accipere, quia non videt eum, nec scit
eum. Vos autem cognoscetis eum, quia a-
pud vos manebit, & in vobis erit.
18 Non relinquam vos orphanos, veniam
ad vos.
C 19 Adhuc modicum, & mundus me jam
non videt. Vos autem videtis me, quia ego
vivo, & vos vivetis.
20 In illo die vos cognoscetis, quia ego sum
in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.
21 Qui habet mandata mea, & servat ea, ille
est qui diligit me. Qui autem diligit me,
diligetur a Patre meo: & ego diligam eum,
& manifestabo ei meipsum.
22 Dicit ei Judas, non ille Iscariotes:
Domine, quid factum est, quia manifesta-
turus es nobis teipsum, & non mundo?
23 Respondit Jesus, & dixit ei: Si quis di-
ligit me, sermonem meum servabit: & Pa-
ter meus diliget eum, & ad eum veniemus,
& mansionem apud eum faciemus.
D 24 Qui non diligit me, sermones meos non
servat. Et sermonem quem audistis, non est
meus, sed ejus, qui misit me, Patris.
25 Hæc locutus sum vobis apud vos manens.
26 Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem
mittet Pater in nomine meo, ille vos doce-
bit omnia, & suggeret vobis omnia, quæ-
cumque dixero vobis.
27 Pacem relinquo vobis, pacem meam do vo-
bis: non quomodo mundus dat, ego do vobis.
Non turbetur cor vestrum, neque formidet.
28 Audistis, quia ego dixi vobis: Vado, & ve-
nio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utiq;
quia vado ad Patrem, quia Pater major me est.
29 Et nunc dixi vobis, prius quam fiat, ut
cum factum fuerit, credatis.
30 Jam non multa loquar vobiscum. Ve-
nit enim princeps mundi hujus, & in me
non habet quidquam.
31 Sed ut cognoscat mundus, quia diligo
* Ast. Patrem, & * sicut mandatum dedit mihi Pa-
2. c.23. ter, sic facio. Surgite eamus hinc.

C A-

CAPUT XV.

Christus vitis, Pater agricola; discipuli vero palmites: præceptum Christi de mutua dilectione frequenter iteratum: Apostoli amici Christi, quibus secreta sua communicavit, & elegit eos, ut fructum perpetuum afferrent; quos roborat adversus mundi odium ac persecutiones, dicens, Judæos excusationem non habere de peccato suo.

1 EGo sum vitis vera, & Pater meus agricola est. A
2 Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum: & omnem, qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.
3 * Jam vos mundi estis propter sermo- * Supr.
nem, quem locutus sum vobis. 13.b.10.
4 Manete in me, & ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos, nisi in me manseritis.
5 Ego sum vitis; vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.
6 Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes; & arescet; & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.
7 Si manseritis in me; & verba mea in vobis manserint; quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis.
8 In hoc clarificatus est Pater meus; ut B
fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli.
9 Sicut dilexit me Pater; & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.
10 Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta servavi, & maneo in ejus dilectione.
11 Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur.
12 * Hoc est præceptum meum; ut diliga- * Supr.
tis invicem, sicut dilexi vos. 13.f.34.
13 Majorem hac dilectionem nemo habet, Ephes.
ut animam suam ponat quis pro amicis suis. 5. a. 2.
14 Vos amici mei estis, si feceritis quæ 1.Thes.
ego præcipio vobis. 4. d. 9.
15 Jam non dicam vos servos, quia servus nescit, quid faciat dominus ejus. Vos autem dixi amicos; quia omnia quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis.
16 Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & C
posui vos, * ut eatis, & fructum afferatis, & *Matt.
fructus 28.d.19.

fructus vester maneat : ut quodcumque pe-
tieritis Patrem in nomine meo, det vobis.
* 1.Joa. 17 * Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.
3. b.11. 18 Si mundus vos odit, scitote, quia me
& 4.b. priorem vobis odio habuit.
7. 19 Si de mundo fuissetis, mundus quod
suum erat diligeret : quia vero de mundo non
estis, sed ego elegi vos de mundo, propter-
ea odit vos mundus.
20 Mementote sermonis mei, quem ego di-
* Supr. xi vobis : * Non est servus major domino
13.b.16. suo. Si me persecuti sunt, & * vos perse-
Matth. quentur: si sermonem meum servaverunt,
10.c.24. & vestrum servabunt.
*Matt. 21 Sed hæc omnia facient vobis propter no-
24. a.9. men meum, quia nesciunt eum, qui misit me,
D 22 Si non venissem, & locutus fuissem eis,
peccatum non haberent : nunc autem excu-
sationem non habent de peccato suo.
23 Qui me odit, & Patrem meum odit.
24 Si opera non fecissem in eis, quæ nemo a-
lius fecit, peccatum non haberent: nunc autem
& viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum.
25 Sed ut adimpleatur sermo, qui in lege eorum
* Psal. scriptus est : * Quia odio habuerunt me gratis.
24 d.19. 26 * Cum autem venerit Paraclitus, quem
* Luc. ego mittam vobis a Patre, Spiritum verita-
24.g.49. tis, qui a Patre procedit, ille testimonium
perhibebit de me:
27 Et vos testimonium perhibebitis, quia
ab initio mecum estis.

CAPUT XVI.

Discipulis prædicit futuras persecutiones, & quod eis expediat, ut ipse vadat, quo veniat Paraclitus, qui mundum arguat, ipsosque doceat, & Christum clarificet : declarat quod dixerat : Modicum, & jam non videbitis me &c. *addens similitudinem de muliere pariente: hortatur, ut a Patre petant ipsius nomine; prædicitque ipsorum fugam.*

A 1 HÆc locutus sum vobis, ut non scan-
dalizemini.
2 Absque synagogis facient vos: sed venit
hora, ut omnis qui interficit vos, arbitre-
tur obsequium se præstare Deo.
3 Et hæc facient vobis, quia non nove-
runt Patrem, neque me.
4 Sed hæc locutus sum vobis, ut cum venerit
hora eorum, reminiscamini, quia ego dixi vobis.

5 Hæc

5 Hæc autem vobis ab initio non dixi,
quia vobiscum eram: & nunc vado ad eum,
qui misit me, & nemo ex vobis interrogat
me, Quo vadis?
6 Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia
implevit cor vestrum.
7 Sed ego veritatem dico vobis: expedit
vobis, ut ego vadam; si enim non abiero,
Paraclitus non veniet ad vos: si autem abie-
ro, mittam eum ad vos.
8 Et cum venerit ille, arguet mundum de
peccato, & de justitia, & de judicio.
9 De peccato quidem, quia non crediderunt B
in me:
10 De justitia vero, quia ad Patrem vado,
& jam non videbitis me:
11 De judicio autem, quia princeps hujus
mundi jam judicatus est.
12 Adhuc multa habeo vobis dicere; sed non
potestis portare modo.
13 Cum autem venerit ille Spiritus veritatis,
docebit vos omnem veritatem. Non enim lo-
quetur a semetipso, sed quæcumque audiet lo-
quetur, & quæ ventura sunt annuntiabit vobis.
14 Ille me clarificabit, quia de meo acci-
piet: & annuntiabit vobis.
15 Omnia quæcumque habet Pater, mea
sunt. Propterea dixi: quia de meo accipiet,
& annuntiabit vobis.
16 Modicum, & jam non videbitis me: &
iterum modicum, & videbitis me, quia vado
ad Patrem.
17 Dixerunt ergo ex discipulis ejus ad invi-
cem: Quid est hoc, quod dicit nobis? Modicum,
& non videbitis me: & iterum modicum, & vi-
debitis me, & quia vado ad Patrem?
18 Dicebant ergo: Quid est hoc, quod di-
cit, Modicum? nescimus quid loquitur.
19 Cognovit autem Jesus, quia volebant eum C
interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis in-
ter vos, quia dixi, Modicum, & non videbitis
me: & iterum modicum, & videbitis me.
20 Amen, amen dico vobis: quia plorabi-
tis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit:
vos autem contristabimini, sed tristitia ve-
stra vertetur in gaudium.
21 Mulier cum parit, tristitiam habet, quia
venit hora ejus: cum autem pepererit pue-
rum, jam non meminit pressuræ propter gau-
dium, quia natus est homo in mundum.
22 Et vos igitur nunc quidem tristitiam ha-
betis: iterum autem videbo vos, & gaude-

bit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo
tollet a vobis.
23 Et in illo die me non rogabitis quid-
*Matt. quam *. Amen, amen dico vobis: si quid pe-
7. a. 7. tieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.
& 21. 24 Usque modo non petistis quidquam in
b. 22. nomine meo: Petite, & accipietis, ut gau-
Marc. dium vestrum sit plenum.
11. c. 24. 25 Hæc in proverbiis locutus sum vobis. Ve-
Luc. 11. nit hora, cum jam non in proverbiis loquar vo-
b. 9. bis, sed palam de Patre annuntiabo vobis.
D 26 In illo die in nomine meo petetis: & non
Sup. 14. dico vobis, quia ego rogabo Patrem de vobis;
b. 13. 27 Ipse enim Pater amat vos, quia vos me a-
Jac. 1. mastis, & credidistis, quia ego a Deo exivi.
a. 5. 28 Exivi a Patre, & veni in mundum: ite-
rum relinquo mundum, & vado ad Patrem.
29 Dicunt ei discipuli ejus: Ecce nunc pa-
lam loqueris, & proverbium nullum dicis.
30 Nunc scimus, quia scis omnia, & non
opus est tibi, ut quis te interroget; in hoc
credimus quia a Deo existi.
31 Respondit eis Jesus: Modo creditis?
32 * Ecce venit hora, & jam venit, ut di-
*Matt. spergamini unusquisque in propria, & me so-
26. c. 31. lum relinquatis: & non sum solus, quia Pa-
Marc. ter mecum est.
14. c. 27. 33 Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem
habeatis. In mundo pressuram habebitis: sed
confidite, ego vici mundum.

CAPUT XVII.

*Oratio Christi ad Patrem pro utriusque clarifi-
catione, pro discipulis & iis, qui per illos in
ipsum essent credituri, ut serventur a malo,
& omnes sint unum, mundusque cognoscat,
ipsum fuisse a Patre missum.*

1 HÆc locutus est Jesus: & sublevatis
A oculis in cælum, dixit: Pater, ve-
nit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus
clarificet te:
2 * Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis,
*Matt. ut omne, quod dedisti ei, det eis vitam æ-
28. d. 18. ternam.
3 Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant
te solum Deum verum, & quem misisti Je-
sum Christum.
4 Ego te clarificavi super terram: opus con-
summavi, quod dedisti mihi ut faciam:
5 Et nunc clarifica me tu, Pater, apud te-
met-

meipsum, claritate, quam habui prius, quam
mundus esset, apud te.
6 Manifestavi nomen tuum hominibus, quos
dedisti mihi de mundo. Tui erant, & mihi
eos dedisti: & sermonem tuum servaverunt.
7 Nunc cognoverunt, quia omnia, quæ
dedisti mihi, abs te sunt:
8 Quia verba, quæ dedisti mihi, dedi eis:
& ipsi acceperunt, & cognoverunt vere, quia a
te exivi, & crediderunt, quia tu me misisti.
9 Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, sed B
pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt:
10 Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt,
& clarificatus sum in eis.
11 Et jam non sum in mundo, & hi in
mundo sunt, & ego ad te venio. Pater san-
cte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti
mihi, ut sint unum, sicut & nos.
12 Cum essem cum eis, ego servabam eos
in nomine tuo. * Quos dedisti mihi, custo- * *Infra*
divi: & nemo ex eis periit, nisi filius perdi- 18. *b*.9.
tionis, * ut Scriptura impleatur. * *Psal.*
13 Nunc autem ad te venio: & hæc loquor 108. *a*.
in mundo, ut habeant gaudium meum im- 8.
pletum in semetipsis. C
14 Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus
eos odio habuit, quia non sunt de mundo,
sicut & ego non sum de mundo.
15 Non rogo, ut tollas eos de mundo, sed
ut serves eos a malo.
16 De mundo non sunt, sicut & ego non
sum de mundo.
17 Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus
veritas est.
18 Sicut tu me misisti in mundum, & ego
misi eos in mundum.
19 Et pro eis ego sanctifico meipsum, ut
sint & ipsi sanctificati in veritate.
20 Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro
eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me,
21 Ut omnes unum sint, sicut tu, Pater, in
me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint,
ut credat mundus, quia tu me misisti.
22 Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi D
eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus.
23 Ego in eis, & tu in me, ut sint consumma-
ti in unum; & cognoscat mundus, quia tu me
misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti.
24 Pater, quos dedisti mihi, volo, ut ubi
sum ego, & illi sint mecum, ut videant
claritatem meam, quam dedisti mihi, quia
dilexisti me ante constitutionem mundi.

25 Pater juste, mundus te non cognovit;
ego autem te cognovi, & hi cognoverunt, quia
tu me misisti.

26 Et notum feci eis nomen tuum, & no-
tum faciam, ut dilectio, qua dilexisti me,
in ipsis sit, & ego in ipsis.

CAPUT XVIII.

Jesus a Judæis capitur, illis primum ad ipsius verbum in terram cadentibus: ad Annam & Caipham ducitur: respondens interroganti Pontifici, alapa cæditur: ter a Petro negatur: ductus in prætorium dicit Pilato, suum regnum non esse de hoc mundo: Judæi Jesum mori cupiunt, soluto Barabba.

A 1 HÆc cum dixisset Jesus, egressus est
2. Reg. cum discipulis suis trans Torrentem
15. e. 23. Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit
Matth. ipse, & discipuli ejus.
26. d. 2 Sciebat autem & Judas, qui tradebat eum,
36. locum, quia frequenter Jesus convenerat il-
Marc. luc cum discipulis suis.
14. d. 32. 3 * Judas ergo cum accepisset cohortem, &
Luc. 22. a Pontificibus, & Pharisæis ministros, venit il-
d. 39. luc cum laternis, & facibus, & armis.
*Matt. 4 Jesus itaq; sciens omnia, quæ ventura erant
26. e. 47. super eum processit, & dixit eis: Quem quæritis?
Mar. 14. 5 Responderunt ei: Jesum Nazarenum. Di-
e. 43. cit eis Jesus: Ego sum. Stabat autem & Ju-
Luc. 22. das, qui tradebat eum, cum ipsis.
e. 47. 6 Ut ergo dixit eis: Ego sum, abierunt re-
B trorsum, & ceciderunt in terram.
7 Iterum ergo interrogavit eos: Quem quæri-
tis? Illi autem dixerunt: Jesum Nazarenum.
8 Respondit Jesus: Dixi vobis, quia ego
sum; si ergo me quæritis, sinite hos abire.
* Supr. 9 Ut impleretur sermo, quem dixit: *
17. b. 12. Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis
quemquam.
10 Simon ergo Petrus habens gladium edu-
xit eum, & percussit pontificis servum, &
abscidit auriculam ejus dexteram. Erat au-
tem nomen servo Malchus.
C 11 Dixit ergo Jesus Petro: Mitte gladium
tuum in vaginam. Calicem, quem dedit mi-
hi Pater, non bibam illum?
12 Cohors ergo, & tribunus, & ministri
Judæorum comprehenderunt Jesum, & liga-
verunt eum.
* Luc. 13 Et adduxerunt eum ad * Annam primum,
3. a. 2. erat

erat enim socer Caiphæ, qui erat pontifex
anni illius.
14 Erat autem Caiphas, * qui consilium de- * Supr.
derat Judæis: Quia expedit unum hominem 11.f.49.
mori pro populo.
15 Sequebatur autem Jesum Simon Petrus,
& alius discipulus. Discipulus autem ille
erat notus pontifici, & introivit cum Jesu in
atrium pontificis.
16 Petrus autem stabat ad ostium foris.* Exi- *Matt.
vit ergo discipulus alius,qui erat notus pontifi- 26.f.58.
ci, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum. Marc.
17 Dicit ergo Petro ancilla ostiaria: Num- 14 f.54.
quid & tu ex discipulis es hominis istius? Luc.22.
Dicit ille: Non sum. f. 55.
18 Stabant autem servi,& ministri ad prunas,
quia frigus erat,& calefaciebant se: erat autem
cum eis & Petrus stans, & calefaciens se.
19 Pontifex ergo interrogavit Jesum de di- D
scipulis suis, & de doctrina ejus.
20 Respondit ei Jesus: Ego palam locutus
sum mundo: ego semper docui in synagoga,
& in templo, quo omnes Judæi conveniunt,
& in occulto locutus sum nihil.
21 Quid me interrogas? interroga eos, qui
audierunt quid locutus sim ipsis: ecce hi sciunt
quæ dixerim ego.
22 Hæc autem cum dixisset, unus assistens
ministrorum dedit alapam Jesu dicens: Sic
respondes pontifici?
23 Respondit ei Jesus: Si male locutus
sum, testimonium perhibe de malo: si au-
tem bene, quid me cædis?
24 * Et misit eum Annas ligatum ad Cai-
pham pontificem. *Matt.
25 Erat autem Simon Petrus stans, & ca- 26.f.57.
lefaciens se. * Dixerunt ergo ei: Numquid E
& tu ex discipulis ejus es? Negavit ille, Marc.
& dixit: Non sum. 14.f.53.
26 Dicit ei unus ex servis pontificis, co- Luc.22.
gnatus ejus, cujus abscidit Petrus auricu- f. 54.
lam: Nonne ego te vidi in horto cum illo? *Matt.
27 Iterum ergo negavit Petrus: & statim 26.g.69.
gallus cantavit. Marc.
28 *Adducunt ergo Jesum a Caipha in præto- 14.g.67.
rium. Erat autem mane: & ipsi non introie- Luc.22.
runt in prætorium, * ut non contaminaren- f. 56.
tur, sed ut manducarent Pascha. *Matt.
29 Exivit ergo Pilatus ad eos foras, & di- 27. a 2.
xit: Quam accusationem affertis adversus Marc.
hominem hunc? 15. a.1.
30 Responderunt, & dixerunt ei: Si non es- Luc.23.
 set a. 1.

* *Act.* 31. fet hic malefactor, non tibi tradidissemus eum.
10. *d* 28. 31 Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum
& 11. vos, & secundum legem vestram judicate
a. 7. eum. Dixerunt ergo ei Judæi: Nobis non
F licet interficere quemquam.
* *Matt.* 32 * Ut sermo Jesu impleretur, quem dixit,
20. *c.* 19. significans qua morte esset moriturus.
* *Matt.* 33 * Introivit ergo iterum in prætorium
27. *b.* 11. Pilatus, & vocavit Jesum, & dixit ei: Tu
Marc. es rex Judæorum?
15. *a.* 2. 34 Respondit Jesus: A temetipso hoc di-
Luc. 23. cis, an alii dixerunt tibi de me?
a. 3. 35 Respondit Pilatus: Numquid ego Ju-
dæus sum? Gens tua, & pontifices tradide-
runt te mihi: quid fecisti?
36 Respondit Jesus: Regnum meum non
est de hoc mundo; si ex hoc mundo esset re-
gnum meum, ministri mei utique decerta-
rent, ut non traderer Judæis: nunc autem
regnum meum non est hinc.
G 37 Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu?
Respondit Jesus: Tu dicis, quia rex sum ego.
Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mun-
dum, ut testimonium perhibeam veritati; o-
mnis, qui est ex veritate, audit vocem meam.
38 Dicit ei Pilatus: Quid est veritas? Et cum
hoc dixisset, iterum exivit ad Judæos, & di-
cit eis: Ego nullam invenio in eo causam.
* *Matt.* 39 * Est autem consuetudo vobis, ut unum
27. *b.* 15. dimittam vobis in Pascha; vultis ergo di-
Marc. mittam vobis regem Judæorum?
15. *a* 6. 40 Clamaverunt ergo rursum omnes di-
Luc. 23. centes: Non hunc, sed Barabbam. Erat au-
c. 17. tem Barabbas latro.

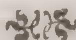
CAPUT XIX.

A Pilato flagellatus, variisque modis afflictus,
& spinis coronatus ad mortem deposcitur : tur-
sumque a Pilato examinatus, ostendit illum desu-
per tantum habere in ipsum potestatem : Pilatus
meticulosus Jesum, quem regem dicit Judæorum,
morti adjudicat : Jesus bajulans sibi crucem in-
ter latrones crucifigitur : posito a Pilato super cru-
cem titulo, divisisque a militibus vestimentis, &
jacte de tunica missa, Jesus matri Joannem, ma-
tremque Joanni commendat ; & sitiens aceto po-
tatur consummatisque omnibus tradit spiritum:
fractis latronum cruribus, ex aperto Christi la-
tere sanguis & aqua profluit, ejusque corpus
myrrha & aloe conditum sepelitur.

1 TUnc ergo apprehendit Pilatus Jesum, A
& flagellavit. Matth.
2 Et milites plectentes coronam de spinis, 27.c.27.
imposuerunt capiti ejus, & veste purpurea Marc.
circumdederunt eum. 15.b.16.
3 Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave
rex Judæorum: & dabant ei alapas.
4 Exivit ergo iterum Pilatus foras, & dicit
eis: Ecce adduco vobis eum foras, ut cogno-
scatis, quia nullam invenio in eo caussam.
5 (Exivit ergo Jesus portans coronam spi-
neam, & purpureum vestimentum:) Et di-
cit eis: Ecce homo.
6 Cum ergo vidissent eum Pontifices, & mi-
nistri, clamabant dicentes: Crucifige, crucifige
eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, &
crucifigite: ego enim non invenio in eo caussam. B
7 Responderunt ei Judæi: Nos legem ha-
bemus, & secundum legem debet mori, quia
filium Dei se fecit.
8 Cum ergo audisset Pilatus hunc sermo-
nem, magis timuit.
9 Et ingressus est prætorium iterum, &
dixit ad Jesum: Unde es tu? Jesus autem
responsum non dedit ei.
10 Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loque-
ris? nescis, quia potestatem habeo crucifi-
gere te, & potestatem habeo dimittere te?
11 Respondit Jesus: Non haberes potesta-
tem adversus me ullam, nisi tibi datum es-
set desuper. Propterea qui me tradidit tibi,
majus peccatum habet.
12 Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum.
Judæi autem clamabant dicentes: Si hunc di-
mittis,

mittis, non es amicus Cæsaris. Omnis enim,
qui se regem facit, contradicit Cæsari.
13 Pilatus autem cum audisset hos sermo-
nes, adduxit foras Jesum, & sedit pro tribu-
nali in loco, qui dicitur Lithostrotos, He-
braice autem Gabbatha.
14 Erat autem Parasceve Paschæ, hora quasi
sexta: & dicit Judæis: Ecce rex vester.
C 15 Illi autem clamabant: Tolle, tolle,
crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem ve-
strum crucifigam? Responderunt Pontifices:
Non habemus Regem, nisi Cæsarem.
16 Tunc ergo tradidit eis illum, ut crucifigere-
tur. Susceperunt autem Jesum, & eduxerunt.
*Matt. 17 * Et bajulans sibi crucem exivit in eum,
27. d. qui dicitur Calvariæ, locum, Hebraice au-
33. tem Golgotha:
Marc. 18 Ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios
15. c. 22. duos, hinc, & hinc, medium autem Jesum.
Luc. 23. 19 Scripsit autem & titulum Pilatus, & po-
c. 33. suit super crucem. Erat autem scriptum: Je-
sus Nazarenus Rex Judæorum.
D 20 Hunc ergo titulum multi Judæorum le-
gerunt, quia prope civitatem erat locus, ubi
crucifixus est Jesus. Et erat scriptum He-
braice, Græce, & Latine.
21 Dicebant ergo Pilato Pontifices Judæo-
rum: Noli scribere, Rex Judæorum, sed
quia ipse dixit: Rex sum Judæorum.
22 Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi.
*Matt. 23 Milites ergo cum crucifixissent eum, *
27. d. acceperunt vestimenta ejus, (& fecerunt qua-
35. tuor partes, unicuique militi partem) & tu-
Marc. nicam. Erat autem tunica inconsutilis, de-
15. c. 24. super contexta per totum.
Luc. 23. 24 Dixerunt ergo ad invicem: Non scinda-
c. 34. mus eam, sed sortiamur de illa cujus sit. Ut
E Scriptura impleretur dicens: * Partiti sunt ve-
* Psal. stimenta mea sibi, & in vestem meam miserunt
21. c. 19. sortem. Et milites quidem hæc fecerunt.
25 Stabant autem juxta crucem Jesu mater
ejus, & soror matris ejus Maria Cleophæ,
& Maria Magdalene.
26 Cum vidisset ergo Jesus matrem, & di-
scipulum stantem, quem diligebat, dicit ma-
tri suæ: Mulier, ecce filius tuus.
27 Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua.
Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.
F 28 Postea sciens Jesus, quia omnia con-
* Psal. summata sunt, * ut consummaretur Scriptu-
68. c. 22. ra, dixit: Sitio.
29 Vas ergo erat positum aceto plenum.
Illi

Illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo
circumponentes obtulerunt ori ejus.
30 Cum ergo accepisset Jesus acetum, di-
xit: Consummatum est. Et inclinato capite
tradidit spiritum.
31 Judæi ergo, (quoniam Parasceve erat)
ut non remanerent in cruce corpora sabba-
to, (erat enim magnus dies ille sabbati)
rogaverunt Pilatum, ut frangerentur eorum
crura, & tollerentur.
32 Venerunt ergo milites: & primi quidem frege-
runt crura, & alterius, qui crucifixus est cum eo.
33 Ad Jesum autem cum venissent, ut viderunt
eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura:
34 Sed unus militum lancea latus ejus ape-
ruit, & continuo exivit sanguis, & aqua.
35 Et qui vidit, testimonium perhibuit: &
verum est testimonium ejus. Et ille scit,
quia vera dicit, ut & vos credatis.
36 Facta sunt enim hæc, ut Scriptura im-
pleretur: * Os non comminuetis ex eo. *Exod.
37 Et iterum alia Scriptura dicit: * Vide- 12.g.46.
bunt in quem transfixerunt. Num.9.
38 * Post hæc autem rogavit Pilatum Joseph b. 12.
ab Arimathæa, (eo quod esset discipulus Je- *Zach.
su, occultus autem propter metum Judæo- 12.c.10.
rum,) ut tolleret corpus Jesu. Et permisit *Matt.
Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Jesu. 27 g.57.
39 Venit autem & Nicodemus, * qui vene- Marc.
rat ad Jesum nocte primum, ferens mixturam 15.d.43.
myrrhæ, & aloes, quasi libras centum. Luc.23.
40 Acceperunt ergo corpus Jesu, & ligave- g. 50.
runt illud linteis cum aromatibus, sicut mos * Supr.
est Judæis sepelire. 3. a. 2.
41 Erat autem in loco, ubi crucifixus est,
hortus, & in horto monumentum novum, in
quo nondum quisquam positus erat.
42 Ibi ergo propter Parasceven Judæorum,
quia juxta erat monumentum, posuerunt Je-
sum.

C Ap

CAPUT XX.

Maria Magdalene prima venit ad monumentum, deinde Petrus & Joannes: illa plorans ad monumentum videt Angelos, tandemque Jesum agnoscit: qui apparens Apostolis pacem illis optat; & ostensis manibus ac latere, dat eis Spiritum sanctum, ut peccata remittant ac retineant: rursumque non credenti Thomæ apparens cum reliquis discipulis, corpus præbet palpandum, beatos dicens, qui in ipso non viso crediderunt: multa Christi signa non sunt in hoc libro scripta.

A 1 UNa autem sabbati, Maria Magdale-
Matth. ne venit mane, cum adhuc tenebræ
28. a.1. essent, ad monumentum, & vidit lapidem
Marc. sublatum a monumento.
16. a.1. 2 Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Pe-
Luc.24. trum, & ad alium discipulum, quem amabat
a. 1. Jesus, & dicit illis: Tulerunt Dñm de monu-
mento, & nescimus, ubi posuerunt eum.
3 Exiit ergo Petrus, & ille alius discipu-
lus, & venerunt ad monumentum.
4 Currebant autem duo simul, & ille alius
discipulus præcucurrit citius Petro, & venit
primus ad monumentum.
B 5 Et cum se inclinasset, vidit posita lintea-
mina, non tamen introivit.
6 Venit ergo Simon Petrus sequens eum,
& introivit in monumentum, & vidit lin-
teamina posita,
7 Et sudarium, quod fuerat super caput e-
jus, non cum linteaminibus positum, sed se-
paratim involutum in unum locum.
8 Tunc ergo introivit & ille discipulus, qui
venerat primus ad monumentum, & vidit,
& credidit.
9 Nondum enim sciebant Scripturam, quia
oportebat eum a mortuis resurgere.
10 Abierunt ergo iterum discipuli ad semet-
ipsos.
C 11 * Maria autem stabat ad monumentum fo-
* Matt. ris plorans. Dum ergo fleret, inclinavit se,
28. a.1. & prospexit in monumentum:
Marc. 12 Et vidit duos Angelos in albis, sedentes
16. a.5. unum ad caput, & unum ad pedes, ubi posi-
Luc.24. tum fuerat corpus Jesu.
a. 4. 13 Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras?
Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum,
& nescio ubi posuerunt eum.

14 Hæc

14 Hæc cum dixisset, conversa est retror-
sum, & vidit Jesum stantem, & non sciebat
quia Jesus est. D
15 Dicit ei Jesus: Mulier, quid ploras? quem
quæris? Illa existimans, quia hortulanus es-
set, dicit ei: Dñe, si tu sustulisti eum, dicito
mihi, ubi posuisti eum, & ego eum tollam.
16 Dicit ei Jesus: Maria. Conversa illa dicit
ei: Rabboni (quod dicitur Magister.) E
17 Dicit ei Jesus: Noli me tangere; non-
dum enim ascendi ad Patrem meum. Vade
autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo
ad Patrem meum, & Patrem vestrum, Deum
meum, & Deum vestrum.
18 Venit Maria Magdalene annuntians di-
scipulis: Quia vidi Dñm, & hæc dixit mihi.
19 * Cum ergo sero esset die illo, una sabba- *Marc. 16.c.14.
torum, & fores essent clausæ, ubi erant di- Luc 24. c. 36.
scipuli congregati propter metum Judæo- 1. Cor. 15. a.5.
rum: venit Jesus, & stetit in medio, & di-
xit eis: Pax vobis.
20 Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus,
& latus. Gavisi sunt ergo discipuli viso Dño.
21 Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sic-
ut misit me Pater, & ego mitto vos.
22 Hæc cum dixisset, insufflavit, & dixit
eis: Accipite Spiritum sanctum. F
23 * Quorum remiseritis peccata, remittun- *Matt. 18.c.18.
tur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.
24 Thomas autem unus ex duodecim, qui
dicitur Didymus, non erat cum eis, quando
venit Jesus.
25 Dixerunt ergo ei alii discipuli: Vidimus
Dñm. Ille autem dixit eis: Nisi videro in ma-
nibus ejus fixuram clavorum, & mittam di-
gitum meum in locum clavorum, & mittam
manum meam in latus ejus, non credam.
26 Et post dies octo iterum erant discipuli
ejus intus, & Thomas cum eis. Venit Je-
sus januis clausis, & stetit in medio, & dixit:
Pax vobis.
27 Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tu- G
um huc, & vide manus meas, & affer ma-
num tuam, & mitte in latus meum: & noli
esse incredulus, sed fidelis.
28 Respondit Thomas, & dixit ei: Domi-
nus meus, & Deus meus.
29 Dixit ei Jesus: Quia vidisti me, Thoma, cre-
didisti; beati qui non viderunt, & crediderunt.
30 * Multa quidem, & alia signa fecit Je- * Infra 21.d.25.
sus in conspectu discipulorum suorum, quæ
non sunt scripta in libro hoc.

31 Hæc

31 Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia
Jesus est Christus Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus.

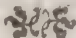
CAPUT XXI.

Piscantibus discipulis comprehendere facit Jesus copiosam piscium multitudinem: quo signo Petrus per Joannem Dominum agnoscens, mittit se in mare: & facto prandio, de amore in Christum ter interrogatus, ter accipit pascendas ipsius oves: & de futura passione sua admonetur, frustra de Joannis morte curiose scrutatus: non omnia Christi facta scripta sunt.

A 1 POstea manifestavit se iterum Jesus discipulis ad mare Tiberiadis. Manifestavit autem sic.
2 Erant simul Simon Petrus, & Thomas, qui dicitur Didymus, & Nathanael, qui erat a Cana Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex discipulis ejus duo.
3 Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierunt, & ascenderunt in navim, & illa nocte nihil prendiderunt.
4 Mane autem facto, stetit Jesus in littore: non tamen cognoverunt discipuli, quia Jesus est.
5 Dixit ergo eis Jesus: Pueri, numquid pulmentarium habetis? Responderunt ei: Non.
6 Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis. Miserunt ergo; & jam non valebant illud trahere præ multitudine piscium.
B 7 Dixit ergo discipulus ille, quem diligebat Jesus, Petro: Dñs est. Simon Petrus cum audisset, quia Dñs est, tunica succinxit se (erat enim nudus) & misit se in mare.
8 Alii autem discipuli navigio venerunt, (non enim longe erant a terra, sed quasi cubitis ducentis) trahentes rete piscium.
9 Ut ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem.
10 Dicit eis Jesus: Afferte de piscibus, quos prendidistis nunc.
11 Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Et cum tanti essent, non est scissum rete.
C 12 Dicit eis Jesus: Venite, prandete. Et nemo audebat discumbentium interrogare eum: Tu quis es? scientes, quia Dominus est.

13 Et

13 Et venit Jesus, & accipit panem, & dat
eis, & piscem similiter.
14 Hoc jam tertio manifestatus est Jesus di-
scipulis suis, cum resurrexisset a mortuis.
15 Cum ergo prandissent, dicit Simoni Pe-
tro Jesus: Simon Joannis, diligis me plus
his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis, quia
amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.
16 Dicit ei iterum: Simon Joannis, diligis
me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis, quia
amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.
17 Dicit ei tertio: Simon Joannis, amas
me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei
tertio, Amas me? & dixit ei: Domine tu
omnia nosti: tu scis, quia amo te. Dixit
ei: Pasce oves meas.
18 * Amen amen dico tibi: cum esses junior, *2.Pet.
cingebas te, & ambulabas ubi volebas: cum au- 1. c.14.
tem senueris, extendes manus tuas, & alius
te cinget, & ducet quo tu non vis.
19 Hoc autem dixit, significans qua mor- D
te clarificaturus esset Deum. Et cum hoc
dixisset, dicit ei: Sequere me.
20 Conversus Petrus vidit illum discipulum,
quem diligebat Jesus, sequentem, * qui & * Supr.
recubuit in cœna super pectus ejus, & di- 13.c.23.
xit: Domine, quis est qui tradet te?
21 Hunc ergo cum vidisset Petrus, dixit
Jesu: Domine, hic autem quid?
22 Dicit ei Jesus: Sic eum volo manere,
donec veniam, quid ad te? tu me sequere.
23 Exiit ergo sermo iste inter fratres, quia
discipulus ille non moritur. Et non dixit ei
Jesus: Non moritur; sed: Sic eum volo
manere, donec veniam, quid ad te?
24 Hic est discipulus ille, qui testimo-
nium perhibet de his, & scripsit hæc: & sci-
mus, quia verum est testimonium ejus.
25 * Sunt autem & alia multa, quæ fecit * Supr.
Jesus: quæ si scribantur per singula, nec ip- 20.c.30.
sum arbitror mundum capere posse eos, qui
scribendi sunt, libros.

ACTUS APOSTOLORUM.

CAPUT PRIMUM.

Jesus promittens Apostolis Spiritum Sanctum dicit, non esse ipsorum scire secreta rerum futurarum tempora: & post ipsius in cælum ascensum dicitur ab Angelis similiter venturus: nomina Apostolorum: oratio Petri de uno in locum Judæ proditoris sufficiendo; ubi præmissis precibus eligitur sorte Mathias.

A 1 PRimum quidem sermonem feci de
omnibus, o Theophile, quæ cœpit Jesus facere, & docere,
2 Usque in diem, qua præcipiens
Apostolis per Spiritum sanctum,
quos elegit, assumptus est.
3 Quibus & præbuit seipsum vivum post
passionem suam in multis argumentis, per
dies quadraginta apparens eis, & loquens
de regno Dei.
** Luc.* 4 Et convescens * præcepit eis, ab Jerosoly-
24.g.49. mis ne discederent, sed expectarent promis-
Joann. sionem Patris, * quam audistis (inquit)
14.d.25. per os meum:
**Matt.* 5 Quia Joannes quidem baptizavit aqua,
3. c.11. vos autem baptizabimini Spiritu sancto non
Marc. post multos hos dies.
1. a. 8. 6 Igitur qui convenerant, interrogabant
B eum dicentes: Domine, si in tempore hoc
Luc. 3. restitues regnum Israel?
d. 16. 7 Dixit autem eis: Non est vestrum nosse
Joann. tempora, vel momenta, quæ Pater posuit
1. d.26. in sua potestate:
** Infra* 8 * Sed accipietis virtutem supervenientis
2. a. 2. Spiritus sancti in vos, & * eritis mihi testes
** Luc.* in Jerusalem, & in omni Judæa, & Sama-
24.g.48. ria, & usque ad ultimum terræ.
9 Et cum hæc dixisset, videntibus illis eleva-
tus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum.
10 Cumque intuerentur in cælum euntem
illum, ecce duo viri astiterunt juxta illos
in vestibus albis,
11 Qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis
aspicientes in cælum? hic Jesus, qui assum-
ptus est a vobis in cælum, sic veniet, quem-
admodum vidistis eum euntem in cælum.

12 Tunc

12 Tunc reversi sunt Jerosolymam a monte, qui vocatur Oliveti, qui est juxta Jerusalem, sabbati habens iter. C
13 Et cum introissent in cœnaculum, ascenderunt ubi manebant Petrus, & Joannes, Jacobus, & Andreas, Philippus, & Thomas, Bartholomæus, & Matthæus, Jacobus Alphæi, & Simon Zelotes, & Judas Jacobi.
14 Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Jesu, & fratribus ejus.
15 In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum dixit (erat autem turba hominum simul, fere centum viginti.)
16 Viri fratres, oportet impleri Scripturam, * quam prædixit Spiritus sanctus per os David de Juda, qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Jesum: * Psal. 40.b.10. Joann. 13.b.18.
17 Qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerii hujus.
18 * Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius: & diffusa sunt omnia viscera ejus. *Matt. 27. a.7.
19 Et notum factum est omnibus habitantibus Jerusalem, ita ut appellaretur ager ille lingua eorum, Haceldama, hoc est ager sanguinis.
20 Scriptum est enim in libro Psalmorum: D
* Fiat commoratio eorum deserta, & non sit qui inhabitet in ea: * & episcopatum ejus accipiat alter. * Psal. 68.c.26. * Psal. 108.a.8.
21 Oportet ergo ex his viris, qui nobiscum sunt congregati in omni tempore, quo intravit & exivit inter nos Dominus Jesus,
22 Incipiens a baptismate Joannis usque in diem, qua assumptus est a nobis, testem resurrectionis ejus nobiscum fieri unum ex istis.
23 Et statuerunt duos, Joseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Justus, & Mathiam.
24 Et orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende, quem elegeris ex his duobus unum,
25 Accipere locum ministerii hujus, & apostolatus, de quo prævaricatus est Judas, ut abiret in locum suum.
26 Et dederunt sortes eis, & cecidit sors super Mathiam, & annumeratus est cum undecim Apostolis.

CAPUT II.

Effuso super discipulos Spiritu sancto die Pentecostes, admirantur Judæi, quod omnium loquantur linguis; dicentes autem musto plenos esse confutat Petrus, citata inter alia suæ concionis prophetia Joel: compunctique Judæi audito Petri consilio, convertuntur ad Christum tria circiter millia; simulque perseverant in doctrina Apostolorum, fractione panis, & orationibus, habentes omnia communia.

A 1 ET cum complerentur dies Pentecostes,
erant omnes pariter in eodem loco.
2 Et factus est repente de cælo sonus, tamquam advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domum, ubi erant sedentes.
3 Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tamquam ignis, seditque supra singulos eorum:
4 * Et repleti sunt omnes Spiritu sancto,
*Matt. 3. c. 11. & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis.
Marc. 5 Erant autem in Jerusalem habitantes Judæi,
1. a. 8. viri religiosi ex omni natione, quæ sub cælo est.
Luc. 3. 6 Facta autem hac voce, convenit multitudo,
d. 16. & mente confusa est, quoniam audiebat
Joan. 7. unusquisque lingua sua illos loquentes.
f. 39. 7 Stupebant autem omnes, & mirabantur,
Supra. dicentes: Nonne ecce omnes isti, qui lo-
a. 8. quuntur, Galilæi sunt?
Inf. 11. 8 Et quomodo nos audivimus unusquisque
b. 16. & linguam nostram, in qua nati sumus?
19. a. 6. 9 Parthi, & Medi, & Ælamitæ, & qui habitant
B Mesopotamiam, Judæam, & Cappadociam, Pontum, & Asiam,
10 Phrygiam, & Pamphyliam, Ægyptum, & partes Libyæ, quæ est circa Cyrenen, & advenæ Romani,
11 Judæi quoque, & Proselyti, Cretes, & Arabes, audivimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei.
12 Stupebant autem omnes, & mirabantur ad invicem dicentes: Quidnam vult hoc esse?
13 Alii autem irridentes dicebant: Quia musto pleni sunt isti.
14 Stans autem Petrus cum undecim levavit vocem suam, & locutus est eis: Viri Judæi, & qui habitatis Jerusalem universi, hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea.
15 Non enim, sicut vos æstimatis, hi ebrii sunt, cum sit hora diei tertia:

16 Sed hoc est, quod dictum est per pro-
phetam Joel:
17 * Et erit in novissimis diebus (dicit Do- C
minus) effundam de Spiritu meo super omnem * Isaiæ
carnem: & prophetabunt filii vestri, & filiæ 44. a.3.
vestræ: & juvenes vestri visiones videbunt, Joel. 2.
& seniores vestri somnia somniabunt. f. 28.
18 Et quidem super servos meos, & super
ancillas meas in diebus illis effundam de
Spiritu meo, & prophetabunt:
19 Et dabo prodigia in cælo sursum, & si-
gna in terra deorsum, sanguinem, & ignem,
& vaporem fumi.
20 Sol convertetur in tenebras, & luna in
sanguinem, antequam veniat dies Domini
magnus & manifestus.
21 * Et erit: omnis, quicumque invoca- * Joel.
verit nomen Domini, salvus erit. 2. g.32.
22 Viri Israelitæ, audite verba hæc: Jesum Na- Rom.
zarenum, virum approbatum a Deo in vobis, 10.e.13.
virtutibus & prodigiis, & signis, quæ fecit Deus
per illum in medio vestri, sicut & vos scitis:
23 Hunc definito consilio, & præscientia
Dei traditum, per manus iniquorum affli-
gentes interemistis:
24 Quem Deus suscitavit, solutis dolori- D
bus inferni, juxta quod impossibile erat te-
neri illum ab eo.
25 David enim dicit in eum: * Providebam * Psal.
Dominum in conspectu meo semper, quo- 15. b.8.
niam a dextris est mihi, ne commovear.
26 Propter hoc lætatum est cor meum, &
exultavit lingua mea, insuper & caro mea
requiescet in spe.
27 Quoniam non derelinques animam
meam in inferno, nec dabis sanctum tuum
videre corruptionem.
28 Notas mihi fecisti vias vitæ; & reple-
bis me jucunditate cum facie tua.
29 Viri fratres, liceat audenter dicere ad
vos de patriarcha David, * quoniam defun-
ctus est, & sepultus: & sepulchrum ejus est *3.Reg.
apud nos usque in hodiernum diem. 2. b.10.
30 Propheta igitur cum esset, & sciret, E
quia jurejurando * jurasset illi Deus, de * Psal.
fructu lumbi ejus sedere super sedem ejus: 131. c.
31 Providens locutus est de resurrectione 11.
Christi, quia * neque derelictus est in in- * Psal.
ferno, neque caro ejus vidit corruptionem. 15.b.10.
32 Hunc Jesum resuscitavit Deus, cujus Inf. 13.
omnes nos testes sumus. e. 35.
33 Dextera igitur Dei exaltatus, & pro-
missio-

missione Spiritus sancti accepta a Patre, effudit hunc, quem vos videtis, & auditis.
34 Non enim David ascendit in cælum:
* Psal. 109.a.1. dixit autem ipse: * Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis,
35 Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.
36 Certissime sciat ergo omnis domus Israel, quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus hunc Jesum, quem vos crucifixistis.
F 37 His autem auditis, compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus, viri fratres?
38 Petrus vero ad illos: Pœnitentiam (inquit) agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum: & accipietis donum Spiritus sancti.
39 Vobis enim est repromissio, & filiis vestris, & omnibus qui longe sunt, quoscumque advocaverit Dominus Deus noster.
40 Aliis etiam verbis plurimis testificatus est, & exhortabatur eos, dicens: Salvamini a generatione ista prava.
41 Qui ergo receperunt sermonem ejus, baptizati sunt: & appositæ sunt in die illa animæ circiter tria millia.
42 Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.
43 Fiebat autem omni animæ timor: multa quoq; prodigia, & signa per Apostolos in Jerusalem fiebant, & metus erat magnus in universis.
G 44 Omnes etiam, qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia.
45 Possessiones & substantias vendebant, & dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat.
46 Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione, & simplicitate cordis,
47 Collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. Dominus autem augebat qui salvi fierent quotidie in idipsum.

CAPUT III.

Petrus cum Joanne claudum a matris utero sanat, ac docet ipsos id fecisse per fidem nominis Christi; quem ostendit esse Messiam promissum per Moysen & Prophetas, ipsique Abrahæ.

1 PEtrus autem, & Joannes ascendebant in A
templum ad horam orationis nonam.
2 Et quidam vir, qui erat claudus ex ute-
ro matris suæ, bajulabatur: quem ponebant
quotidie ad portam templi, quæ dicitur Spe-
ciosa, ut peteret eleemosynam ab introeun-
tibus in templum.
3 Is cum vidisset Petrum, & Joannem in-
cipientes introire in templum, rogabat, ut
eleemosynam acciperet.
4 Intuens autem in eum Petrus cum Joan-
ne dixit: Respice in nos.
5 At ille intendebat in eos, sperans se a-
liquid accepturum ab eis.
6 Petrus autem dixit: Argentum & aurum
non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do. In
nomine Jesu Christi Nazareni surge, & ambula.
7 Et apprehensa manu ejus dextera, alle-
vavit eum, & protinus consolidatæ sunt ba-
ses ejus, & plantæ.
8 Et exiliens stetit, & ambulabat: & in-
travit cum illis in templum ambulans, &
exiliens, & laudans Deum.
9 Et vidit omnis populus eum ambulan-
tem, & laudantem Deum.
10 Cognoscebant autem illum, quod ipse B
erat, qui ad eleemosynam sedebat ad Spe-
ciosam portam templi: & impleti sunt stu-
pore & extasi in eo, quod contigerat illi.
11 Cum teneret autem Petrum, & Joan-
nem, cucurrit omnis populus ad eos ad por-
ticum, quæ appellatur Salomonis, stupentes.
12 Videns autem Petrus, respondit ad popu-
lum: Viri Israelitæ, quid miramini in hoc,
aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute
aut potestate fecerimus hunc ambulare?
13 Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus
Jacob, Deus Patrum nostrorum glorificavit
filium suum Jesum, quem vos quidem tra-
didistis, & negastis ante faciem Pilati, ju-
dicante illo dimitti.
14 * Vos autem Sanctum, & justum negastis, *Matt.
& petiistis virum homicidam donari vobis: 27.c.20.
15 Auctorem vero vitæ interfecistis, quem Deus Marc.
susci-

35.f.11. suscitavit a mortuis, cujus nos testes sumus.
Luc.23. 16 Et in fide nominis ejus hunc, quem vos
c. 18. vidistis, & nostis, confirmavit nomen ejus: &
Joa. 19. fides, quæ per eum est, dedit integram sani-
g. 40. tatem istam in conspectu omnium vestrum.
C 17 Et nunc fratres scio, quia per ignoran-
tiam fecistis, sicut & principes vestri.
18 Deus autem, quæ prænuntiavit per os
omnium prophetarum, pati Christum suum,
sic implevit.
19 Pœnitemini igitur, & convertimini,
ut deleantur peccata vestra,
20 Ut cum venerint tempora refrigerii a
conspectu Domini, & miserit eum, qui præ-
dicatus est vobis, Jesum Christum,
21 Quem oportet quidem cælum suscipere
usque in tempora restitutionis omnium, quæ
locutus est Deus per os sanctorum suorum a
sæculo prophetarum.
D 22 Moyses quidem dixit: * Quoniam Prophe-
* Deut. tam suscitabit vobis Dominus Deus vester de
18.c.15. fratribus vestris, tamquam me, ipsum audietis
juxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis.
23 Erit autem: omnis anima, quæ non audierit
Prophetam illum, exterminabitur de plebe.
24 Et omnes prophetæ a Samuel, & deinceps,
qui locuti sunt, annuntiaverunt dies istos.
25 Vos estis filii prophetarum, & testamen-
ti, quod disposuit Deus ad patres nostros, di-
* Gen. cens ad Abraham: * Et in semine tuo bene-
12. a.3. dicentur omnes familiæ terræ.
26 Vobis primum Deus suscitans Filium su-
um, misit eum benedicentem vobis, ut con-
vertat se unusquisque a nequitia sua.

CAPUT IV.

Apostoli post reclusionem in custodia examinati de claudi curatione, ostendunt in solo Christo lapide angulari esse salutem: nec principibus contra Dei jussum obtemperant cessando a doctrina nominis Christi: dimissi vero, & orantes, accipiunt signa dati Spiritus sancti: nullus ipsorum quidquam proprium habebat, sed suis divenditis faciebat pretium esse commune, sicut fecit Barnabas divendito agro suo.

3 A 1 LOquentibus autem illis ad populum,
supervenerunt sacerdotes, & magi-
stratus templi, & Sadducæi
2 Dolentes, quod docerent populum, & an-
nuntiarent in Jesu resurrectionem ex mortuis.

3 Et

3 Et injecerunt in eos manus, & posue-
runt eos in custodiam in crastinum; erat e-
nim jam vespera.
4 Multi autem eorum, qui audierant ver-
bum, crediderunt: & factus est numerus vi-
rorum quinque millia.
5 Factum est autem in crastinum, ut con-
gregarentur principes eorum, & seniores, &
Scribæ in Jerusalem:
6 Et Annas princeps sacerdotum, & Cai- B
phas, & Joannes, & Alexander, & quotquot
erant de genere sacerdotali.
7 Et statuentes eos in medio, interrogabant:
In qua virtute, aut in quo nomine fecistis
hoc vos?
8 Tunc repletus Spiritu sancto Petrus dixit
ad eos: Principes populi, & seniores audite:
9 Si nos hodie dijudicamur in benefacto ho-
minis infirmi, in quo iste salvus factus est,
10 Notum sit omnibus vobis, & omni ple-
bi Israel, quia in nomine Domini nostri Je-
su Christi Nazareni, quem vos crucifixistis,
quem Deus suscitavit a mortuis, in hoc iste
astat coram vobis sanus.
11 * Hic est lapis, qui reprobatus est a vobis * Psal.
ædificantibus, qui factus est in caput anguli: 117. d.
12 Et non est in alio aliquo salus. Nec enim 22.
aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in Isai.28.
quo oporteat nos salvos fieri. d. 16.
13 Videntes autem Petri constantiam, & Jo- Matth.
annis, comperto quod homines essent sine 21.d.42.
litteris, & idiotæ, admirabantur, & cogno- C
scebant eos, quoniam cum Jesu fuerant. Marc.
14 Hominem quoq; videntes stantem cũ eis, 12.a.10.
qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere. Luc.20.
15 Jusserunt autem eos foras extra concilium c. 17.
secedere: & conferebant ad invicem Rom 9.
16 Dicentes: Quid faciemus hominibus i- g. 33.
stis? quoniam quidem notum signum factum est 1. Petr.
per eos omnibus habitantibus Jerusalem; ma- 2. b. 7.
nifestum est, & non possumus negare.
17 Sed ne amplius divulgetur in populum,
comminemur eis, ne ultra loquantur in no-
mine hoc ulli hominum.
18 Et vocantes eos denuntiaverunt, ne o- D
mnino loquerentur, neque docerent in nomi-
ne Jesu.
19 Petrus vero, & Joannes respondentes di-
xerunt ad eos: Si justum est in conspectu Dei,
vos potius audire, quam Deum, judicate.
20 Non enim possumus quæ vidimus & au-
divimus non loqui.

21 At illi comminantes dimiſerunt eos: non
invenientes quomodo punirent eos propter po-
pulum, quia omnes clarificabant id, quod
factum fuerat in eo, quod acciderat.
F 22 Annorũ enim erat amplius quadraginta ho-
mo, in quo factum fuerat ſignũ iſtud ſanitatis.
23 Dimiſſi autem venerunt ad ſuos: & an-
nuntiaverunt eis, quanta ad eos principes
ſacerdotum, & ſeniores dixiſſent.
24 Qui cum audiſſent, unanimiter levave-
runt vocem ad Deum, & dixerunt: Domine,
tu es qui feciſti cælum, & terram, mare, &
omnia, quæ in eis ſunt:
25 Qui Spiritu ſancto per os patris noſtri
* *Pſal.* David pueri tui dixiſti: * Quare fremuerunt
2. a. 1. gentes, & populi meditati ſunt inania?
25 Aſtiterunt reges terræ, & principes con-
venerunt in unum adverſus Dominum, &
adverſus Chriſtum ejus.
F 27 Convenerunt enim vere in civitate iſta
adverſus ſanctum puerum tuum Jeſum, quem
unxiſti, Herodes, & Pontius Pilatus cum
Gentibus, & populis Iſrael,
28 Facere quæ manus tua, & conſilium tu-
um decreverunt fieri
29 Et nunc, Domine, reſpice in minas eo-
rum, & da ſervis tuis cum omni fiducia lo-
qui verbum tuum,
30 In eo quod manum tuam extendas ad
ſanitates, & ſigna, & prodigia fieri per no-
men ſancti filii tui Jeſu.
31 Et cum oraſſent, motus eſt locus, in
quo erant congregati: & repleti ſunt omnes
Spiritu ſancto, & loquebantur verbum Dei
cum fiducia.
G 32 Multitudinis autem credentium erat cor
unum, & anima una: nec quiſquam eorum,
quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed
erant illis omnia communia.
33 Et virtute magna reddebant Apoſtoli te-
ſtimonium reſurrectionis Jeſu Chriſti Dñi no-
ſtri: & gratia magna erat in omnibus illis.
34 Neque enim quiſquam egens erat inter
illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum,
aut domorum erant, vendentes afferebant
pretia eorum quæ vendebant,
35 Et ponebant ante pedes Apoſtolorum. Di-
videbatur autem ſingulis, prout cuiq; opus erat.
36 Joſeph autem, qui cognominatus eſt Bar-
nabas ab Apoſtolis (quod eſt interpretatum Fi-
lius conſolationis) Levites, Cyprius genere,
37 Cum

37 Cum haberet agrũ, vendidit eum, & attulit
pretium, & posuit ante pedes Apostolorum.

C A P U T V.

Ananias & uxor sua Saphira, agro divendito, pretii partem sibi servant; quod tamen interrogante Petro factum esse negant: quam ob causam ad verbum Petri uxor post maritum subita morte percutitur: multa per Apostolos, & maxime per Petrum fiunt signa; ipsique in custodia reclusi ab Angelo educuntur, & rursum apprehensi non consentiunt, ut a prædicatione nominis Christi cessent: Gamalielis autem consilio cæsi dimittuntur, gaudentes quod pro Christi nomine cædi meruissent, quem continue annuntiant.

1 VIr autem quidam nomine Ananias, cum A
Saphira uxore sua, vendidit agrum,
2 Et fraudavit de pretio agri, conscia u-
xore sua: & afferens partem quamdam ad pe-
des Apostolorum posuit.
3 Dixit autem Petrus: Anania, cur ten-
tavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui
sancto, & fraudare de pretio agri?
4 Nonne manens tibi manebat, & venum-
datum in tua erat potestate? Quare posuisti
in corde tuo hanc rem? Non es mentitus
hominibus, sed Deo.
5 Audiens autem Ananias hæc verba, ce-
cidit, & expiravit. Et factus est timor ma-
gnus super omnes, qui audierunt.
6 Surgentes autem juvenes amoverunt eum,
& efferentes sepelierunt.
7 Factum est autem quasi horarum trium B
spatium, & uxor ipsius, nesciens quod fa-
ctum fuerat, introivit.
8 Dixit autem ei Petrus: Dic mihi mu-
lier, si tanti agrum vendidistis? At illa di-
xit: Etiam tanti.
9 Petrus autem ad eam: Quid utique con-
venit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce
pedes eorum, qui sepelierunt virum tuum,
ad ostium, & efferent te.
10 Confestim cecidit ante pedes ejus, &
expiravit. Intrantes autem juvenes inve-
nerunt illam mortuam, & extulerunt, & se-
pelierunt ad virum suum.
11 Et factus est timor magnus in universa
ecclesia, & in omnes, qui audierunt hæc.
12 Per manus autem Apostolorum fiebant
signa, & prodigia multa in plebe. Et erant

unani-

unanimiter omnes in porticu Salomonis.
C 13 Cæterorum autem nemo audebat se con-
jungere illis, sed magnificabat eos populus.
14 Magis autem augebatur credentium in
Domino multitudo virorum, ac mulierum,
15 Ita ut in plateas ejicerent infirmos, &
ponerent in lectulis ac grabatis, ut venien-
te Petro, saltem umbra illius obumbraret
quemquam illorum, & liberarentur ab infir-
mitatibus suis.
16 Concurrebat autem & multitudo vicina-
rum civitatum Jerusalem, afferentes ægros,
& vexatos a spiritibus immundis: qui cura-
bantur omnes.
17 Exurgens autem princeps sacerdotum,
& omnes, qui cum illo erant, (quæ est hæ-
resis Sadducæorum) repleti sunt zelo:
18 Et injecerunt manus in Apostolos, &
posuerunt eos in custodia publica.
D 19 Angelus autem Domini per noctem ape-
riens januas carceris, & educens eos dixit:
20 Ite, & stantes loquimini in templo ple-
bi omnia verba vitæ hujus.
21 Qui cum audissent, intraverunt dilu-
culo in templum, & docebant. Adveniens
autem princeps sacerdotum, & qui cum eo
erant, convocaverunt concilium, & omnes
seniores filiorum Israel: & miserunt ad car-
cerem, ut adducerentur.
22 Cum autem venissent ministri, & aper-
to carcere non invenissent illos, reversi
nuntiaverunt
23 Dicentes: Carcerem quidem invenimus
clausum cum omni diligentia, & custodes
stantes ante januas: aperientes autem nemi-
nem intus invenimus.
E 24 Ut autem audierunt hos sermones magi-
stratus templi, & principes sacerdotum, am-
bigebant de illis quidnam fieret.
25 Adveniens autem quidam nuntiavit eis:
Quia ecce viri, quos posuistis in carcerem,
sunt in templo stantes, & docentes populum.
26 Tunc abiit magistratus cum ministris,
& adduxit illos sine vi; timebant enim po-
pulum, ne lapidarentur.
27 Et cum adduxissent illos, statuerunt in
concilio: & interrogavit eos princeps sacer-
dotum
28 Dicens: Præcipiendo præcepimus vobis,
ne doceretis in nomine isto: & ecce replestis
Jerusalem doctrina vestra: & vultis induce-
re super nos sanguinem hominis istius.
29 Re-

29 Respondens autem Petrus, & Aposto- F
li, dixerunt: Obedire oportet Deo magis,
quam hominibus.
30 Deus patrum nostrorum suscitavit Je-
sum, quem vos interemistis suspendentes in
ligno.
31 Hunc principem, & salvatorem Deus
exaltavit dextera sua ad dandam pœniten-
tiam Israeli, & remissionem peccatorum.
32 Et nos sumus testes horum verborum,
& Spiritus sanctus, quem dedit Deus omni-
bus obedientibus sibi.
33 Hæc cum audissent, dissecabantur, &
cogitabant interficere illos.
34 Surgens autem quidam in concilio Pha-
risæus, nomine Gamaliel, legisdoctor ho-
norabilis universæ plebi, jussit foras ad bre-
ve homines fieri.
35 Dixitque ad illos: Viri Israelitæ, attendite
vobis super hominibus istis quid acturi sitis.
36 Ante hos enim dies extitit Theodas, di-
cens se esse aliquem, cui consensit numerus G
virorum circiter quadringentorum: qui oc-
cisus est, & omnes, qui credebant ei, dissi-
pati sunt, & redacti ad nihilum.
37 Post hunc extitit Judas Galilæus in die-
bus professionis, & avertit populum post se,
& ipse periit: & omnes, quotquot consense-
runt ei, dispersi sunt.
38 Et nunc itaque dico vobis, discedite ab ho-
minibus istis, & sinite illos: quoniam si est ex
hominibus consilium hoc, aut opus, dissolvetur:
39 Si vero ex Deo est, non poteritis dis-
solvere illud, ne forte & Deo repugnare in-
veniamini. Consenserunt autem illi.
40 Et convocantes Apostolos, cæsis denun-
tiaverunt, ne omnino loquerentur in nomi-
ne Jesu, & dimiserunt eos.
41 Et illi quidem ibant gaudentes a con-
spectu concilii, quoniam digni habiti sunt
pro nomine Jesu contumeliam pati.
42 Omni autem die non cessabant in tem-
plo, & circa domos docentes, & evangeli-
zantes Christum Jesum.

CAPUT VI.

Electio septem diaconorum, crescente in dies credentium numero: Stephani vehementia cum signis & prodigiis, in quem plurimi insurgunt Judæi: cumque eum non possent convincere, falsis testibus nituntur opprimere.

1 IN diebus autem illis, crescente numero
A discipulorum, factum est murmur Græcorum adversus Hebræos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum.
2 Convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt: Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis.
3 Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu sancto, & sapientia, quos constituamus super hoc opus.
4 Nos vero orationi, & ministerio verbi instantes erimus.
5 Et placuit sermo coram omni multitudine.
B Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide, & Spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum advenam Antiochenum.
6 Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus.
7 Et verbum Dñi crescebat, & multiplicabatur numerus discipulorum in Jerusalem valde: multa etiam turba sacerdotum obediebat fidei.
8 Stephanus autem plenus gratia, & fortitudi-
C ne faciebat prodigia, & signa magna in populo.
9 Surrexerunt autem quidam de synagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum, & eorum qui erant a Cilicia, & Asia, disputantes cum Stephano:
10 Et non poterant resistere sapientiæ, & Spiritui, qui loquebatur.
11 Tunc summiserunt viros, qui dicerent, se audivisse eum dicentem verba blasphemiæ in Moysen, & in Deum.
12 Commoverunt itaque plebem, & senio-
D res, & Scribas: & concurrentes rapuerunt eum, & adduxerunt in concilium;
13 Et statuerunt falsos testes, qui dicerent: Homo iste non cessat loqui verba adversus locum sanctum, & legem.
14 Audivimus enim eum dicentem: Quoniam Jesus Nazarenus hic destruet locum

istum,

istum, & mutabit traditiones, quas tradidit
nobis Moyses.
15 Et intuentes eum omnes, qui sedebant
in concilio, viderunt faciem ejus tamquam
faciem Angeli.

CAPUT VII.

Stephanus, data respondendi facultate, multa refert de pacto Dei cum Abraham ejusque minoribus, de Moyse, & egressione filiorum Israel ex Ægypto, de tabernaculo testimonii, & templo per Salomonem ædificato; Judæos reprehendens, quod ipsi & patres eorum Spiritui sancto semper restiterint: cum autem diceret se Jesum a dextris Dei videre, lapidatur, testibus vestimenta ad pedes Sauli deponentibus: oratque pro lapidantibus.

1 DIxit autem princeps sacerdotum: Si A
hæc ita se habent?
2 Qui ait: Viri fratres, & patres, audite:
Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ,
cum esset in Mesopotamia, prius quam mo-
raretur in Charan,
3 Et dixit ad illum: * Exi de terra tua, * Gen.
& de cognatione tua, & veni in terram, 12. a.1.
quam monstravero tibi.
4 Tunc exiit de terra Chaldæorum, & ha-
bitavit in Charan. Et inde, postquam mor-
tuus est pater ejus, transtulit illum in ter-
ram istam, in qua nunc vos habitatis.
5 Et non dedit illi hæreditatem in ea,
nec passum pedis: sed repromisit dare illi
eam in possessionem, & semini ejus post ip-
sum, cum non haberet filium.
6 Locutus est autem ei Deus: * Quia erit * Gen.
semen ejus accola in terra aliena, & servi- 15.c.13.
tuti eos subjicient, & male tractabunt eos
annis quadringentis.
7 Et gentem, cui servierint, judicabo e-
go, dixit Dominus: & post hæc exibunt, &
servient mihi in loco isto.
8 * Et dedit illi testamentum circumcisio- * Gen.
nis: * & sic genuit Isaac, & circumcidit eum 17.b.10.
die octavo: & * Isaac Jacob, & * Jacob duo- * Gen.
decim Patriarchas. 21.a.24.
9 Et Patriarchæ æmulantes * Joseph vendi- * Gen.
derunt in Ægyptum: & erat Deus cum eo. 25. d.
10 Et eripuit eum ex omnibus tribulationi- 25.
bus ejus: & * dedit ei gratiam, & sapientiam * Gen.
in conspectu Pharaonis regis Ægypti, & con- 29. d.

32. & ſtituit eum præpoſitum ſuper Ægyptum, &
35. d. ſuper omnem domum ſuam.
22. 11 Venit autem fames in univerſam Ægy-
* Gen. ptum, & Chanaan, & tribulatio magna: &
37 f.28. non inveniebant cibos patres noſtri.
B 12 * Cum audiſſet autem Jacob eſſe frumen-
* Gen. tum in Ægypto, miſit patres noſtros primum:
41.e 57. 13 * Et in ſecundo cognitus eſt Joſeph à
* Gen. fratribus ſuis, & manifeſtatum eſt Pharaoni
42. a.2. genus ejus.
* Gen. 14 Mittens autem Joſeph acceſſivit Jacob
45. a.3. patrem ſuum, & omnem cognationem ſuam
in animabus ſeptuagintaquinque.
* Gen. 15 * Et deſcendit Jacob in Ægyptum, & *
45 a.5. defunctus eſt ipſe, & patres noſtri.
* Gen. 16 Et tranſlati ſunt in Sichem, & poſiti ſunt
49. d. in ſepulchro, * quod emit Abraham pretio
32. argenti a filiis Hemor filii Sichem.
* Gen. 17 Cum autem appropinquaret tempus pro-
23.e.16. miſſionis, quam confeſſus erat Deus Abra-
& 50. hæ, * crevit populus, & multiplicatus eſt in
a. 5. b. Ægypto,
13. 18 Quoadusque ſurrexit alius rex in Ægy-
C pto, qui non ſciebat Joſeph.
Joſ. 24. 19 Hic circumveniens genus noſtrum, af-
g. 32. flixit patres noſtros, ut exponerent infantes
* Exod. ſuos, ne vivificarentur.
1. a.7. 20 * Eodem tempore natus eſt Moyſes, &
* Exod. fuit gratus Deo, qui nutritus eſt tribus men-
2. a. 2. ſibus in domo patris ſui.
Heb.11. 21 Expoſito autem illo, ſuſtulit eum filia
e. 23. Pharaonis, & nutrivit eum ſibi in filium.
22 Et eruditus eſt Moyſes omni ſapientia
Ægyptiorum, & erat potens in verbis, & in
operibus ſuis.
23 Cum autem impleretur ei quadraginta
annorum tempus, aſcendit in cor ejus, ut
viſitaret fratres ſuos filios Iſrael.
* Exod. 24 * Et cum vidiſſet quemdam injuriam pa-
2. b.12. tientem, vindicavit illum: & fecit ultionem ei,
qui injuriam ſuſtinebat, percuſſo Ægyptio.
25 Exiſtimabat autem intelligere fratres,
quoniam Deus per manum ipſius daret ſalu-
tem illis: at illi non intellexerunt.
* Exod. 26 * Sequenti vero die apparuit illis litigan-
2. b.13. tibus, & reconciliabat eos in pace, dicens: Vi-
ri, fratres eſtis, ut quid nocetis alterutrum?
D 27 Qui autem injuriam faciebat proximo,
repulit eum dicens: Quis te conſtituit princi-
pem, & judicem ſuper nos?
28 Numquid interficere me tu vis, quem-
admodum interfeciſti heri Ægyptium?

29 Fu-

29 Fugit autem Moyses in verbo isto, & fa-
ctus est advena in terra Madian, ubi gene-
ravit filios duos.
30 Et expletis annis quadraginta, * appa- * Exod.
ruit illi in deserto montis Sina Angelus in 3. a. 2.
igne flammæ rubi.
31 Moyses autem videns, admiratus est
visum. & accedente illo, ut consideraret,
facta est ad eum vox Domini dicens:
32 Ego sum Deus patrum tuorum, Deus A-
braham, Deus Isaac, & Deus Jacob. Tremefa-
ctus autem Moyses non audebat considerare.
33 Dixit autem illi Dominus: Solve cal-
ceamentum pedum tuorum; locus enim, in
quo stas, terra sancta est.
34 Videns vidi afflictionem populi mei,
qui est in Ægypto, & gemitum eorum au-
divi, & descendi liberare eos. Et nunc ve-
ni, & mittam te in Ægyptum.
35 Hunc Moysen, quem negaverunt di-
centes: Quis te constituit principem, & ju-
dicem? hunc Deus principem, & redempto-
rem misit cum manu Angeli, qui apparuit
illi in rubo.
36 * Hic eduxit illos faciens prodigia, & F
signa in terra Ægypti, & in rubro mari, * Exod.
& in deserto annis quadraginta. capitib.
37 Hic est Moyses, qui dixit filiis Israel: * 7. 8. 9.
Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus 10. 11.
vestris, tamquam me: ipsum audietis. 14.
38 * Hic est, qui fuit in Ecclesia in soli- * Deut.
tudine cum Angelo, qui loquebatur ei in 18. c. 15.
monte Sina, & cum patribus nostris, qui * Exod.
accepit verba vitæ dare nobis. 19. a. 3.
39 Cui noluerunt obedire patres nostri,
sed repulerunt, & aversi sunt cordibus suis
in Ægyptum,
40 Dicentes ad Aaron: * Fac nobis deos, * Exod.
qui præcedant nos. Moyses enim hic, qui 32. a. 1.
eduxit nos de terra Ægypti, nescimus quid
factum sit ei.
41 Et vitulum fecerunt in diebus illis, &
obtulerunt hostiam simulacro, & lætabantur
in operibus manuum suarum.
42 Convertit autem Deus, & tradidit eos
servire militiæ cæli, sicut scriptum est in li-
bro Prophetarum: * Numquid victimas, & * Amos
hostias obtulistis mihi annis quadraginta in 5. f. 25.
deserto, domus Israel?
43 Et suscepistis tabernaculum Moloch, &
sidus dei vestri Rempham, figuras, quas fe-
 cistis,

cistis, adorare eas. Et transferam vos trans
Babylonem.
F 44 Tabernaculum testimonii fuit cum pa-
tribus nostris in deserto, sicut disposuit illis
*Exod. Deus * loquens ad Moysen, ut faceret illud
25. d. secundum formam, quam viderat.
40. 45 * Quod & induxerunt suscipientes pa-
*Jos. 3. tres nostri cum Jesu in possessionem Gentium,
c. 14. quas expulit Deus a facie patrum nostrorum,
Hebr. 8. usque in diebus David,
c. 9. 46 * Qui invenit gratiam ante Deum, * & pe-
*1.Reg. tiit, ut inveniret tabernaculum Deo Jacob.
16.c.13. 47 * Salomon autem ædificavit illi domum.
*Psal. 48 * Sed non excelsus in manufactis habi-
131.a.5. tat, sicut Propheta dicit:
*3.Reg. 49 * Cælum mihi sedes est, terra autem
6. a. 1. scabellum pedum meorum. Quam domum
1. Par. ædificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis
17.b.12. locus requietionis meæ est?
*Infra 50 Nonne manus mea fecit hæc omnia?
17.c.24. 51 Dura cervice, & incircumcisis cordibus,
G & auribus, vos semper Spiritui sancto resi-
*Isaiæ stitis, sicut patres vestri, ita & vos.
66. a.1. 52 Quem Prophetarum non sunt persecuti
patres vestri? Et occiderunt eos, qui præ-
nuntiabant de adventu Justi, cujus vos
nunc proditores, & homicidæ fuistis;
53 Qui accepistis legem in dispositione
Angelorum, & non custodistis.
54 Audientes autem hæc dissecabantur cor-
dibus suis, & stridebant dentibus in eum.
55 Cum autem esset plenus spiritu sancto,
intendens in cælum vidit gloriam Dei, &
Jesum stantem a dextris Dei. Et ait: Ecce
video cælos apertos, & Filium hominis stan-
tem a dextris Dei.
56 Exclamantes autem voce magna conti-
nuerunt aures suas, & impetum fecerunt
unanimiter in eum.
57 Et ejicientes eum extra civitatem lapida-
bant: & testes deposuerunt vestimenta sua se-
cus pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus.
58 Et lapidabant Stephanum invocantem, &
dicentem: Dñe Jesu, suscipe spiritum meum.
59 Positis autem genibus, clamavit voce
magna, dicens: Domine, ne statuas illis
hoc peccatum. Et cum hoc dixisset, obdor-
mivit in Domino. Saulus autem erat con-
sentiens neci ejus.

C A-

CAPUT VIII.

In persecutione disperguntur omnes præter Apostolos, Saulo devastante Ecclesiam: Philippus plurimos in Samaria convertit & in his Simonem magum baptizat: missi ab Apostolis Petrus & Joannes, & oratione ac manuum impositione impetrant credentibus Samaritanis Spiritum sanctum: Simon autem volens Spiritus sancti dationem pecunia emere dure a Petro corripitur: Philippus ab Angelo mittitur ad Eunuchum; quem ubi credentem baptizasset, a Spiritu raptus defertur in Azotum.

1 FActa est autem in illa die persecutio A
magna in Ecclesia, quæ erat Jerosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Judææ, & Samariæ præter Apostolos.
2 Curaverunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum.
3 Saulus autem devastabat Ecclesiam per domos intrans, & trahens viros, ac mulieres, tradebat in custodiam.
4 Igitur qui dispersi erant, pertransibant, evangelizantes verbum Dei.
5 Philippus autem descendens in civitatem Samariæ, prædicabat illis Christum.
6 Intendebant autem turbæ his, quæ a Philippo dicebantur, unanimiter audientes, & videntes signa, quæ faciebat.
7 Multi enim eorum, qui habebant spiritus B
immundos, clamantes voce magna exibant.
8 Multi autē paralytici, & claudi curati sunt.
9 Factum est ergo gaudium magnum in illa civitate. Vir autem quidam nomine Simon, qui ante fuerat in civitate magus, seducens gentem Samariæ, dicens se esse aliquem magnum:
10 Cui auscultabant omnes a minimo usque ad maximum, dicentes: Hic est virtus Dei, quæ vocatur magna.
11 Attendebant autem eum, propter quod multo tempore magiis suis dementasset eos.
12 Cum vero credidissent Philippo evangelizanti de regno Dei, in nomine Jesu Christi baptizabantur viri, ac mulieres. C
13 Tunc Simon & ipse credidit: & cum baptizatus esset, adhærebat Philippo. Videns etiam signa, & virtutes maximas fieri, stupens admirabatur.
14 Cum autem audissent Apostoli, qui erant
Jeroso-

Jerosolymis, quod recepisset Samaria verbum
Dei, miserunt ad eos Petrum, & Joannem.
15 Qui cum venissent, oraverunt pro ipsis,
ut acciperent Spiritum sanctum.
16 Nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu.
17 Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.
D 18 Cum vidisset autem Simon, quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam
19 Dicens: Date & mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum:
20 Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.
21 Non est tibi pars, neq; sors in sermone isto: cor enim tuum non est rectum coram Deo.
22 Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.
E 23 In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.
24 Respondens autem Simon dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super me horum, quæ dixistis.
25 Et illi quidem testificati, & locuti verbum Domini, redibant Jerosolymam, & multis regionibus Samaritanorum evangelizabant.
26 Angelus autem Domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge, & vade contra meridianum ad viam, quæ descendit ab Jerusalem in Gazam: hæc est deserta.
27 Et surgens abiit. Et ecce vir Æthiops, eunuchus, potens Candacis reginæ Æthiopum, qui erat super omnes gazas ejus, venerat adorare in Jerusalem:
28 Et revertebatur sedens super currum suum, legensque Isaiam prophetam.
29 Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, & adjunge te ad currum istum.
F 30 Accurrens autem Philippus audivit eum legentem Isaiam Prophetam, & dixit: Putasne intelligis quæ legis?
31 Qui ait: Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogavitque Philippum, ut ascenderet, & sederet secum.
32 Locus autem Scripturæ, quam legebat,
* *Isai.* erat hic: * Tamquam ovis ad occisionem du-
53. c. 7. ctus est: & sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum.

33 In

33 In humilitate judicium ejus sublatum
est. Generationem ejus quis enarrabit, quo-
niam tolletur de terra vita ejus?
34 Respondens autem eunuchus Philippo
dixit: Obsecro te, de quo Propheta dicit hoc?
de se, an de alio aliquo?
35 Aperiens autem Philippus os suum, &
incipiens a Scriptura ista, evangelizavit illi
Jesum.
36 Et dum irent per viam, venerunt ad G
quamdam aquam: & ait Eunuchus: Ecce a-
qua: quid prohibet me baptizari?
37 Dixit autem Philippus: Si credis ex toto
corde, licet. Et respondens ait: Credo, Fi-
lium Dei esse Jesum Christum.
38 Et jussit stare currum: & descenderunt
uterque in aquam, Philippus, & Eunuchus,
& baptizavit eum.
39 Cum autem ascendissent de aqua, Spi-
ritus Domini rapuit Philippum, & amplius
non vidit eum Eunuchus. Ibat autem per
viam suam gaudens.
40 Philippus autem inventus est in Azoto,
& pertransiens evangelizabat civitatibus cun-
ctis, donec veniret Cæsaream.

CAPUT IX.

*Admiranda Sauli persecutoris conversio, Do-
mino ei apparente, & Anania ad ipsum mis-
so, a quo baptizatus cœpit Damasci acerrime
tueri Jesum esse Christum; discipuli vero ipsum
demittunt per murum propter Judæorum insi-
dias: quem Barnabas Jerosolymis ducit ad A-
postolos: unde rursum propter insidias dimitti-
tur Tarsum: Petrus Lyddæ sanat Æneam pa-
ralyticum, & in Joppe Tabitham resuscitat.*

1 SAulus autem adhuc spirans minarum, A
& cædis in discipulos Domini, acces- *Gal. 1.*
sit ad Principem sacerdotum, *c. 13.*
2 Et petiit ab eo epistolas in Damascum
ad synagogas, ut si quos invenisset huius
viæ viros, ac mulieres, vinctos perduceret
in Jerusalem.
3 * Et cum iter faceret, contigit, ut ap- ** Infr.*
propinquaret Damasco: & subito circumful- *22. b.6.*
sit eum lux de cælo. *c.10.&*
4 Et cadens in terram audivit vocem dicen- *cap.26.*
tem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris? *1. Cor.*
5 Qui dixit: Quis es, Domine? Et ille: *15. b.8.*
Ego sum Jesus, quem tu persequeris: durum *2. Cor.*
est *22. a.2.*

est tibi contra stimulum calcitrare.
6 Et tremens, ac stupens dixit: Domine, quid me vis facere?
7 Et Dñs ad eum: Surge, & ingredere civitatem, & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere. * Viri autem illi, qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.

* Infra 22. c. 9.

B

8 Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes introduxerunt Damascum.
9 Et erat ibi tribus diebus non videns: & non manducavit, neque bibit.
10 Erat autem quidam discipulus Damasci nomine Ananias: * & dixit ad illum in visu Dñs: Anania. At ille ait: Ecce ego, Domine.

* Actor. 22. c. 12.

11 Et Dñs ad eum: Surge, & vade in vicum, qui vocatur rectus: & quære in domo Judæ Saulum nomine Tarsensem: ecce enim orat.
12 (Et vidit virum Ananiam nomine introeuntem, & imponentem sibi manus, ut visum recipiat.)

C

13 Respondit autem Ananias: Domine, audivi a multis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Jerusalem.
14 Et hic habet potestatem a principibus sacerdotum alligandi omnes, qui invocant nomen tuum.
15 Dixit autem ad eum Dominus: Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israel.
16 Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati.
17 Et abiit Ananias, & introivit in domum, & imponens ei manus dixit: Saule frater, Dominus misit me Jesus, qui apparuit tibi in via, qua veniebas, ut videas, & implearis Spiritu sancto.

D

18 Et confestim ceciderunt ab oculis ejus tamquam squamæ, & visum recepit: & surgens baptizatus est.
19 Et cum accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem cum discipulis, qui erant Damasci, per dies aliquot.
20 Et continuo in synagogis prædicabat Jesum, quoniam hic est Filius Dei.
21 Stupebant autem omnes, qui audiebant, & dicebant: Nonne hic est, qui expugnabat in Jerusalem eos, qui invocabant nomen istud, & huc ad hoc venit, ut vinctos illos duceret ad principes sacerdotum?

22 Sau-

22 Saulus autem multo magis convalescebat, & confundebat Judæos, qui habitabant Damasci, affirmans, quoniam hic est Christus.
23 Cum autem implerentur dies multi, consilium fecerunt in unum Judæi, ut eum interficerent.
24 Notæ autem factæ sunt Saulo insidiæ eorum. Custodiebant autem & portas die ac nocte, ut eum interficerent.
25 Accipientes* autem eum discipuli nocte, per muros dimiserunt eum, submittentes in sporta. * 2.Cor. 11.c.32.
26 Cum autem venisset in Jerusalem, tentabat se jungere discipulis, & omnes timebant eum, non credentes, quod esset discipulus. E
27 Barnabas autem apprehensum illum duxit ad Apostolos; & narravit illis, quomodo in via vidisset Dominum, & quia locutus est ei, & quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine Jesu.
28 Et erat cum illis intrans, & exiens in Jerusalem, & fiducialiter agens in nomine Dñi.
29 Loquebatur quoque Gentibus, & disputabat cum Græcis. Illi autem quærebant occidere eum.
30 Quod cum cognovissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & dimiserunt Tarsum.
31 Ecclesia quidem per totam Judæam, & F
Galilæam, & Samariam habebat pacem, & ædificabatur ambulans in timore Domini, & consolatione sancti Spiritus replebatur.
32 Factum est autem, ut Petrus dum pertransiret universos, deveniret ad sanctos, qui habitabant Lyddæ.
33 Invenit autem ibi hominem quemdam nomine Æneam, ab annis octo jacentem in grabato, qui erat paralyticus.
34 Et ait illi Petrus: Ænea, sanat te Dominus Jesus Christus: surge & sterne tibi. Et continuo surrexit.
35 Et viderunt eum omnes, qui habitabant Lyddæ, & Saronæ: qui conversi sunt ad Dñm.
36 In Joppe autem fuit quædam discipula, nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis, & eleemosynis, quas faciebat.
37 Factum est autem in diebus illis, ut infirmata moreretur. Quam cum lavissent, posuerunt eam in cœnaculo.
38 Cum autem prope esset Lydda ad Joppen, discipuli audientes, quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigriteris venire usque ad nos. G

39 Exur-

39 Exurgens autem Petrus venit cum illis. Et cum advenisset, duxerunt illum in cœnaculum, & circumsteterunt illum omnes viduæ flentes, & ostendentes ei tunicas & vestes, quas faciebat illis Dorcas.

40 Ejectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua oravit: & conversus ad corpus dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos, & viso Petro, resedit.

41 Dans autem illi manum erexit eam. Et cum vocasset sanctos, & viduas, assignavit eam vivam.

42 Notum autem factum est per universam Joppen: & crediderunt multi in Domino.

43 Factum est autem, ut dies multos moraretur in Joppe apud Simonem quemdam coriarium.

CAPUT X.

Jussu Angeli accersit Cornelius Centurio Petrum, qui per lintei visionem admonitus, Gentes ad Evangelium admittendas esse, venit ad illum: cumque super omnes verbum ejus de Christo audientes Spiritus sanctus descendisset, jussit eos baptizari.

A 1 VIr autem quidam erat in Cæsarea nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica,

2 Religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper.

3 Is vidit in visu manifeste, quasi hora diei nona Angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi, Corneli.

4 At ille intuens eum timore correptus dixit: Quid est Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.

5 Et nunc mitte viros in Joppen, & accersi Simonem quemdam, qui cognominatur Petrus:

6 Hic hospitatur apud Simonem quemdam coriarium, cujus est domus juxta mare: hic dicet tibi, quid te oporteat facere.

7 Et cum discessisset Angelus, qui loquebatur illi, vocavit duos domesticos suos, & militem metuentem Dñm ex his, qui illi parebant.

8 Quibus cum narrasset omnia, misit illos in Joppen.

B 9 Postera autem die iter illis facientibus, & appropinquantibus civitati, ascendit Petrus in superiora, ut oraret circa horam sextam.

10 Et cum esuriret, voluit gustare. Parantibus
autem illis, cecidit super eum mentis excessus:
11 Et vidit cælum apertum, & descendens
vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor
initiis submitti de cælo in terram,
12 In quo erant omnia quadrupedia, &
serpentia terræ, & volatilia cæli.
13 Et facta est vox ad eum: Surge, Petre,
occide, & manduca.
14 Ait autem Petrus: Absit, Dñe, quia numquam
manducavi omne commune, & immundũ.
15 Et vox iterum secundo ad eum: Quod
Deus purificavit, tu commune ne dixeris.
16 Hoc autem factum est per ter: & statim
receptum est vas in cælum.
17 Et dum intra se hæsitaret Petrus, quidnam
esset visio, quam vidisset, ecce viri,
qui missi erant a Cornelio, inquirentes domum
Simonis astiterunt ad januam.
18 Et cum vocassent, interrogabant, si Simon,
qui cognominatur Petrus, illic haberet
hospitium. C
19 Petro autem cogitante de visione, dixit
Spiritus ei: Ecce viri tres quærunt te.
20 Surge itaque, descende, & vade cum
eis nihil dubitans, quia ego misi illos.
21 Descendens autem Petrus ad viros dixit:
Ecce ego sum, quem quæritis; quæ causa
est, propter quam venistis?
22 Qui dixerunt: Cornelius Centurio, vir
justus, & timens Deum, & testimonium habens
ab universa gente Judæorum, responsum accepit
ab Angelo sancto accersire te in domum
suam, & audire verba abs te.
23 Introducens ergo eos recepit hospitio. D
Sequenti autem die surgens profectus est
cum illis: & quidam ex fratribus ab Joppe
comitati sunt eum.
24 Altera autem die introivit Cæsaream.
Cornelius vero expectabat illos, convocatis
cognatis suis, & necessariis amicis.
25 Et factum est, cum introisset Petrus,
obvius venit ei Cornelius, & procidens ad
pedes ejus adoravit.
26 Petrus vero elevavit eum dicens: Surge,
& ego ipse homo sum.
27 Et loquens cum illo intravit, & invenit
multos, qui convenerant:
28 Dixitque ad illos: Vos scitis, quomodo
abominatum sit viro Judæo conjungi, aut accedere
ad alienigenam: sed mihi ostendit

Deus, neminem communem aut immundum
dicere hominem.
29 Propter quod sine dubitatione veni accer-
situs. Interrogo ergo, quam ob causam ac-
cersistis me?
30 Et Cornelius ait: A nudiusquarta die
usque ad hanc horam, orans eram hora nona
in domo mea, & ecce vir stetit ante me in
veste candida, & ait:
31 Corneli, exaudita est oratio tua, & elee-
mosynæ tuæ commemoratæ sunt in conspectu
Dei.
32 Mitte ergo in Joppen, & accersi Simo-
nem, qui cognominatur Petrus: hic hospita-
tur in domo Simonis coriarii juxta mare.
33 Confestim ergo misi ad te, & tu bene fe-
cisti veniendo. Nunc ergo omnes nos in con-
spectu tuo adsumus audire omnia, quæcum-
que tibi præcepta sunt a Domino.
F 34 Aperiens autem Petrus os suum dixit:
* Deut. In veritate comperi, * quia non est perso-
10 d.17. narum acceptor Deus:
2. Par. 35 Sed in omni gente, qui timet eum, &
19. b.7. operatur justitiam, acceptus est illi.
Job. 34. 36 Verbum misit Deus filiis Israel, annun-
b. 19. tians pacem per Jesum Christum: (hic est o-
Sap. 6. mnium Dominus.)
b. 8. 37 Vos scitis quod factum est verbum per u
Eccli. niversam Judæam; incipiens enim a * Galilæa
35. b.15. post baptismum, quod prædicavit Joannes,
Rom. 2. 38 Jesum a Nazareth: quomodo unxit eum
b. 11. Deus Spiritu sancto, & virtute: qui pertran-
Gal. 2. siit benefaciendo, & sanando omnes oppressos
b. 6. a diabolo, quoniam Deus erat cum illo.
Eph. 6. 39 Et nos testes sumus omnium, quæ fecit
b. 9. in regione Judæorum, & Jerusalem: quem
Coloss. occiderunt suspendentes in ligno.
3. d.25. 40 Hunc Deus suscitavit tertia die, & dedit
1. Petr. eum manifestum fieri,
1. c.17. 41 Non omni populo, sed testibus præordinatis
* Luc. a Deo nobis, qui manducavimus, & bibimus
4. b.14. cum illo, postquam resurrexit a mortuis.
G 42 Et præcepit nobis prædicare populo, &
testificari, quia ipse est, qui constitutus est
a Deo judex vivorum, & mortuorum.
43 * Huic omnes Prophetæ testimonium per-
* Jere. hibent, remissionem peccatorum accipere per
31. f.34. nomen ejus omnes, qui credunt in eum.
Mich. 44 Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spi-
7. d.18. ritus sanctus super omnes, qui audiebant verbum.
45 Et obstupuerunt ex circumcisione fideles,
qui venerant cum Petro, quia & in nationes
gratia,

gratia Spiritus sancti effusa est.
46 Audiebant enim illos loquentes linguis,
& magnificantes Deum.
47 Tunc respondit Petrus: Numquid aquam
quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui
Spiritum sanctum acceperunt, sicut & nos?
48 Et jussit eos baptizari in nomine Domini
Jesu Christi. Tunc rogaverunt eum, ut manerent apud eos aliquot diebus.

CAPUT XI.

Petrus disceptantibus fratribus, quod ad gentes accessisset, rei ordinem exponit: multis Antiochiæ conversis prędicatione discipulorum, mittitur ad eos Barnabas ab Ecclesia Jerosolymitana, qui multis conversis adducit eo & Saulum a Tarso: cum quo mittitur Jerusalem, ut in famem ab Agabo propheta prædictam ferant fratribus eleemosynam.

1 AUdierunt autem Apostoli, & fratres,
qui erant in Judæa, quoniam & gentes
receperunt verbum Dei. A
2 Cum autem ascendisset Petrus Jerosolymam, disceptabant adversus illum, qui erant
ex circumcisione,
3 Dicentes: Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis?
4 Incipiens autem Petrus exponebat illis ordinem, dicens:
5 Ego eram in civitate Joppe orans, & vidi in
excessu mentis visionem, descendens vas quoddam velut linteum magnum quatuor initiis
summitti de cælo, & venit usque ad me.
6 In quod intuens considerabam, & vidi
quadrupedia terræ, & bestias, & reptilia, &
volatilia cæli.
7 Audivi autem & vocem dicentem mihi:
Surge, Petre, occide, & manduca. B
8 Dixi autem: Nequaquam, Domine, quia
commune aut immundum numquam introivit
in os meum.
9 Respondit autem vox secundo de cælo:
Quæ Deus mundavit, tu ne commune dixeris.
10 Hoc autem factum est per ter: & recepta sunt omnia rursum in cælum.
11 Et ecce viri tres confestim astiterunt in
domo, in qua eram, missi a Cæsarea ad me.
12 Dixit autem Spiritus mihi, ut irem cum
illis nihil hæsitans. Venerunt autem mecum &
sex fratres isti, & ingressi sumus in domum viri.

 13 Nar-

13 Narravit autem nobis, quomodo vidisset
Angelum in domo sua stantem, & dicentem
sibi: Mitte in Joppen, & accersi Simonem,
qui cognominatur Petrus,
14 Qui loquetur tibi verba, in quibus sal-
vus eris tu, & universa domus tua.
15 Cum autem cœpissem loqui, cecidit Spi-
ritus sanctus super eos, sicut & in nos in initio.
16 Recordatus sum autem verbi Domini, sic-
ut dicebat: * Joannes quidem baptizavit aqua,
vos autem baptizabimini Spiritu sancto.
17 Si ergo eamdem gratiam dedit illis Deus,
sicut & nobis, qui credidimus in Dominum
Jesum Christum; ego quis eram, qui possem
prohibere Deum?
18 His auditis, tacuerunt: & glorificave-
runt Deum dicentes: Ergo & gentibus pœ-
nitentiam dedit Deus ad vitam.
19 Et illi quidem, qui dispersi fuerant a tri-
bulatione, quæ facta fuerat sub Stephano, per-
ambulaverunt usque Phœnicen, & Cyprum, &
Antiochiam, nemini loquentes verbum, nisi
solis Judæis.
20 Erant autem quidam ex eis viri Cyprii,
& Cyrenæi, qui cum introissent Antiochiam,
loquebantur & ad Græcos, annuntiantes Do-
minum Jesum.
21 Et erat manus Dñi cum eis: multusque
numerus credentium conversus est ad Dñm.
22 Pervenit autem sermo ad aures Ecclesiæ,
quæ erat Jerosolymis super istis: & miserunt
Barnabam usque ad Antiochiam.
23 Qui cum pervenisset, & vidisset gratiam
Dei, gavisus est: & hortabatur omnes in
proposito cordis permanere in Domino,
24 Quia erat vir bonus, & plenus Spiritu san-
cto, & fide. Et apposita est multa turba Dño.
25 Profectus est autem Barnabas Tarsum,
ut quæreret Saulum: quem cum invenisset,
perduxit Antiochiam.
26 Et annum totum conversati sunt ibi in
Ecclesia: & docuerunt turbam multam, ita
ut cognominarentur primum Antiochiæ disci-
puli, Christiani.
27 In his autem diebus supervenerunt ab
Jerosolymis prophetæ Antiochiam.
28 Et surgens unus ex eis nomine Agabus,
significabat per spiritum, famem magnam fu-
turam in universo orbe terrarum, quæ facta
est sub Claudio.
29 Discipuli autem, prout quis habebat,
proposuerunt singuli in ministerium mittere

* Matt. 3. b. 11. Marc. 1. a. 8. Luc. 3. d. 16. Joan. 1. d. 26. Supr. 1. a. 5. Infr. 19. a. 4.

C

D

habi-

habitantibus in Judæa fratribus:
30 Quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ, & Sauli.

CAPUT XII.

Herodes occiso Jacobo Petrum retrudit in carcerem, cupiens post Pascha eum tradere populo occidendum; sed orante pro eo sine intermissione Ecclesia, Angelico eductus auxilio fratribus magnum attulit gaudium: facta autem de carceris custodibus inquisitione, Herodes proficiscitur Cæsaream: cumque divinos honores a populo oblatos non respueret, percussus est ab Angelo, & consumptus a vermibus expiravit.

1 EOdem autem tempore misit Herodes rex A
manus, ut affligeret quosdā de Ecclesia.
2 Occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio.
3 Videns autem, quia placeret Judæis, apposuit ut apprehenderet & Petrum. Erant autem dies Azymorum.
4 Quem cum apprehendisset, misit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum custodiendum, volens post Pascha producere eum populo.
5 Et Petrus quidem servabatur in carcere. Oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo.
6 Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus: & custodes ante ostium custodiebant carcerem.
7 Et ecce Angelus Domini astitit, & lumen refulsit in habitaculo: percussoque latere Petri, excitavit eum dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus ejus.
8 Dixit autem Angelus ad eum: Præcingere, & calcea te caligas tuas. Et fecit sic. B
Et dixit illi: Circumda tibi vestimentum tuum, & sequere me.
9 Et exiens sequebatur eum, & nesciebat, quia verum est, quod fiebat per Angelum: existimabat autem se visum videre.
10 Transeuntes autem primam, & secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad civitatem, quæ ultro aperta est eis. Et exeuntes processerunt vicum unum, & continuo discessit Angelus ab eo.
11 Et Petrus ad se reversus dixit: Nunc scio vere, quia misit Dominus Angelum suum,

 & eri-

& eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Judæorum.
12 Consideransque venit ad domum Mariæ matris Joannis, qui cognominatus est Marcus, ubi erant multi congregati, & orantes.
C 13 Pulsante autem eo ostium januæ, processit puella ad audiendum, nomine Rhode.
14 Et ut cognovit vocem Petri, præ gaudio non aperuit januam, sed intro currens nuntiavit, stare Petrum ante januam.
15 At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa autem affirmabat sic se habere. Illi autem dicebant: Angelus ejus est.
16 Petrus autem perseverabat pulsans. Cum autem aperuissent, viderunt eum, & obstupuerunt.
17 Annuens autem eis manu, ut tacerent, narravit, quomodo Dñs eduxisset eum de carcere, dixitque: Nuntiate Jacobo, & fratribus hæc. Et egressus abiit in alium locum.
18 Facta autem die, erat non parva turbatio inter milites, quidnam factum esset de Petro.
D 19 Herodes autem cum requisisset eum, & non invenisset, inquisitione facta de custodibus, jussit eos duci: descendensque a Judæa in Cæsaream, ibi commoratus est.
20 Erat autem iratus Tyriis, & Sidoniis. At illi unanimes venerunt ad eum, & persuaso Blasto, qui erat super cubiculum regis, postulabant pacem, eo quod alerentur regiones eorum ab illo.
21 Statuto autem die Herodes vestitus veste regia sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos.
22 Populus autem acclamabat: Dei voces, & non hominis.
23 Confestim autem percussit eum Angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo: & consumptus a vermibus expiravit.
24 Verbum autem Domini crescebat, & multiplicabatur.
25 Barnabas autem, & Saulus reversi sunt ab Jerosolymis * expleto ministerio, assumpto Joanne, qui cognominatus est Marcus.

* Supr. 11. d. 30.

C A-

CAPUT XIII.

Saulus & Barnabas jubentur a Spiritu sancto segregari ad opus prædicationis inter gentes, & Barjesu sive Elyma mago, qui eorum prædicationi resistebat, ad Pauli verbum excæcato, credit Sergius Paulus: in Antiochia Pisidiæ Paulus in synagoga latius de Christo disserit: sed Judæis blasphemantibus, & persecutionem in eos excitantibus, convertuntur ad gentes juxta Isaiæ vaticinium.

1 ERant autem in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ, prophetæ, & doctores, in quibus Barnabas, & Simon, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, & Saulus. A
2 Ministrantibus autem illis Domino, & jejunantibus, dixit illis Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum, & Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos.
3 Tunc jejunantes, & orantes, imponentesque eis manus dimiserunt illos.
4 Et ipsi quidem missi a Spiritu sancto abierunt Seleuciam, & inde navigaverunt Cyprum.
5 Et cum venissent Salaminam, prædicabant verbum Dei in Synagogis Judæorum. Habebant autem & Joannem in ministerio.
6 Et cum perambulassent universam insulam usque Paphum, invenerunt quemdam B
virum magum pseudoprophetam, Judæum, cui nomen erat Barjesu,
7 Qui erat cum Proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic, accersitis Barnaba, & Saulo, desiderabat audire verbum Dei.
8 Resistebat autem illis Elymas magus, (sic enim interpretatur nomen ejus,) quærens avertere Proconsulem a fide.
9 Saulus autem, qui & Paulus, repletus Spiritu sancto, intuens in eum
10 Dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis justitiæ, non desinis subvertere vias Domini rectas.
11 Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videns solem usque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo, & tenebræ, & circuiens quærebat qui ei manum daret.
12 Tunc Proconsul cum vidisset factum, credidit admirans super doctrina Domini.
13 Et cum a Papho navigassent Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ.

*Exod. phyliæ. Joannes autem discedens ab eis re-
1. a. 1. versus est Jerosolymam.
C 14 Illi vero pertranseuntes Pergen vene-
*Exod. runt Antiochiam Pisidiæ, & ingressi syna-
12.d.21. gogam die sabbatorum sederunt.
& 22. 15 Post lectionem autem legis, & Prophe-
*Exod. tarum, miserunt principes synagogæ ad eos,
16. a.3. dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis
* Jos. sermo exhortationis ad plebem, dicite.
14. a.2. 16 Surgens autem Paulus, & manu silen-
*Judic. tium indicens ait: Viri Israelitæ, & qui ti-
3. b. 9. metis Deum, audite.
*1.Reg. 17 Deus plebis Israel elegit patres nostros,
8. a. 5. & plebem exaltavit, cum essent incolæ * in
& 9. terra Ægypti, * & in brachio excelso edu-
c.16.& xit eos ex ea,
10. a.1. 18 * Et per quadraginta annorum tempus
D mores eorum sustinuit in deserto.
*1.Reg. 19 Et destruens gentes septem in terra Cha-
13.c.14. naan, * sorte distribuit eis terram eorum
& 16. 20 Quasi post quadringentos & quinqua-
c. 13. ginta annos: * & post hæc dedit judices us-
* Psal. que ad Samuel Prophetam,
88.b.21. 21 Et exinde * postulaverunt regem: & de-
* Isaiæ dit illis Deus Saul filium Cis, virum de tri-
11. a.1. bu Benjamin, annis quadraginta.
* Matt. 22 Et amoto illo, * suscitavit illis David
3. a. 1. regem: cui testimonium perhibens dixit: * In-
Marc. veni David filium Jesse, virum secundum cor
1. a. 4. meum, qui faciet omnes voluntates meas.
Luc. 3. 23 Hujus Deus ex semine * secundum pro-
a. 3. missionem eduxit Israel salvatorem Jesum,
* Matt. 24 * Prædicante Joanne ante faciem adventus
3. b.11. ejus baptismum pœnitentiæ omni populo Israel.
Marc. 25 Cum impleret autem Joannes cursum
1. a. 7. suum, dicebat: Quem me arbitramini esse, *
Joan.1. non sum ego, sed ecce venit post me, cujus
d. 27. non sum dignus calceamenta pedum solvere.
F 26 Viri fratres, filii generis Abraham, &
* Matt. qui in vobis timent Deum, vobis verbum
27.c.20. salutis hujus missum est.
& 23. 27 Qui enim habitabant Jerusalem, & prin-
Marc. cipes ejus hunc ignorantes, & voces prophe-
15.b.13. tarum, quæ per omne sabbatum leguntur,
Luc.23. judicantes impleverunt.
c.21. d. 28 Et nullam causam mortis invenientes in
23. eo * petierunt a Pilato, ut interficerent eum.
Joa.19. 29 Cumque consummassent omnia, quæ de
c. 15. eo scripta erant, deponentes eum de ligno
* Matt. posuerunt eum in monumento.
28. 30 * Deus vero suscitavit eum a mortuis
Marc. tertia die: qui visus est per dies multos his,

31 Qui

31 Qui simul ascenderant cum eo de Ga- 16.
lilæa in Jerusalem: qui usque nunc sunt te- *Luc* 24.
stes ejus ad plebem. *Joann.*
32 Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad 20.
Patres nostros repromissio facta est;
33 Quoniam hanc Deus adimplevit filiis
nostris resuscitans Jesum, sicut & in Psalmo
secundo scriptum est: * Filius meus es tu, * *Psal.*
ego hodie genui te. 2. *b.* 7.
34 Quod autem suscitavit eum a mortuis, am-
plius jam non reversurum in corruptionem, ita
dixit: * Quia dabo vobis sancta David fidelia. * *Isaiæ*
35 Ideoque & alias dicit: * Non dabis San- 55. *b.* 3.
ctum tuum videre corruptionem. * *Psal.*
36 David enim in sua generatione cum admi- 15. *b.* 10.
nistrasset voluntati Dei, * dormivit, & apposi- * 3. *Reg.*
tus est ad patres suos, & vidit corruptionem. 2. *b.* 10.
37 Quem vero Deus suscitavit a mortuis, F
non vidit corruptionem.
38 Notum igitur sit vobis, viri fratres, quia
per hunc vobis remissio peccatorum annun-
tiatur, & ab omnibus, quibus non potuistis
in lege Moysi justificari,
39 In hoc omnis, qui credit, justificatur.
40 Videte ergo, ne superveniat vobis quod
dictum est in Prophetis:
41 * Videte contemptores, & admiramini, * *Hab.*
& disperdimini, quia opus operor ego in die- 1. *b.* 5.
bus vestris, opus quod non credetis, si quis
enarraverit vobis.
42 Exeuntibus autem illis rogabant, ut se-
quenti sabbato loquerentur sibi verba hæc.
43 Cumque dimissa esset synagoga, secuti
sunt multi Judæorum, & colentium advena-
rum Paulum, & Barnabam, qui loquentes
suadebant eis, ut permanerent in gratia Dei.
44 Sequenti vero sabbato pæne universa
civitas convenit audire verbum Dei.
45 Videntes autem turbas Judæi, repleti G
sunt zelo, & contradicebant his, quæ a Pau-
lo dicebantur blasphemantes.
46 Tunc constanter Paulus, & Barnabas di-
xerunt: Vobis oportebat primum loqui ver-
bum Dei: sed quoniam repellitis illud, &
indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce con-
vertimur ad gentes.
47 Sic enim præcepit nobis Dominus: * Po- * *Isaiæ*
sui te in lucem gentium, ut sis in salutem 49. *b.* 6.
usque ad extremum terræ.
48 Audientes autem gentes gavisæ sunt, &
glorificabant verbum Dñi: & crediderunt quot-
quot erant præordinati ad vitam æternam.

49 Dis-

49 Disseminabatur autem verbum Domini
per universam regionem.
50 Judæi autem concitaverunt mulieres religiosas, & honestas, & primos civitatis, & excitaverunt persecutionem in Paulum, & Barnabam, & ejecerunt eos de finibus suis.
51 * At illi, excusso pulvere pedum in eos,
venerunt Iconium.
52 Discipuli quoque replebantur gaudio, &
Spiritu sancto.

* Matt. 10. b. 14. Marc. 6. b. 11. Luc. 9. a. 5.

CAPUT XIV.

Multis Judæorum ac Ethnicorum Iconii fidem in Christum suscipientibus, concitatur a Judæis tumultus in Apostolos, qui Lystram fugiunt, ubi Paulus claudum a matris utero curat; populumque ac sacerdotes ob id ipsis tamquam diis sacrificare volentes ægre compescunt: sed concitata a Judæis supervenientibus turba, Paulus lapidatur, & pro mortuo relinquitur: cumque surrexisset, ipse & Barnabas discipulos per varia loca exhortantes, & presbyteros ordinantes, revertuntur Antiochiam.

A 1 Factum est autem Iconii, ut simul introirent in synagogam Judæorum, & loquerentur, ita ut crederet Judæorum, & Græcorum copiosa multitudo.
2 Qui vero increduli fuerunt Judæi, suscitaverunt, & ad iracundiam concitaverunt animas gentium adversus fratres.
3 Multo igitur tempore demorati sunt, fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa & prodigia fieri per manus eorum.
4 Divisa est autem multitudo civitatis: & quidam quidem erant cum Judæis, quidam vero cum Apostolis.
5 Cum autem factus esset impetus Gentilium, & Judæorum cum principibus suis, ut contumeliis afficerent, & lapidarent eos,
B 6 Intelligentes confugerunt ad civitates Lycaoniæ Lystram, & Derben, & universam in circuitu regionem, & ibi evangelizantes erant.
7 Et quidam vir Lystris infirmus pedibus sedebat, claudus ex utero matris suæ, qui numquam ambulaverat.
8 Hic audivit Paulum loquentem. Qui intuitus eum, & videns, quia fidem haberet, ut salvus fieret,
9 Dixit magna voce: Surge super pedes

suos rectus. Et exilivit, & ambulabat.
10 Turbæ autem cum vidissent quod fecerat Paulus, levaverunt vocem suam Lycaonice dicentes: Dii similes facti hominibus descenderunt ad nos.
11 Et vocabant Barnabam Jovem, Paulum vero Mercurium, quoniam ipse erat dux verbi.
12 Sacerdos quoque Jovis, qui erat ante civitatem, tauros, & coronas ante januas afferens, cum populis volebat sacrificare.
13 Quod ubi audierunt Apostoli Barnabas, & Paulus, conscissis tunicis suis exilierunt in turbas, clamantes, C
14 Et dicentes: Viri, quid hæc facitis? & nos mortales sumus, similes vobis homines, annuntiantes vobis ab his vanis converti ad Deum vivum, * qui fecit cælum, & terram, & mare, & omnia, quæ in eis sunt:
15 Qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.
16 Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cælo, dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda nostra.
17 Et hæc dicentes vix sedaverunt turbas, ne sibi immolarent.
18 Supervenerunt autem quidam ab Antiochia, & Iconio Judæi, & persuasis turbis, lapidantesque Paulum, traxerunt extra civitatem, existimantes eum mortuum esse.
19 Circumdantibus autem eum discipulis, surgens intravit civitatem, & postera die profectus est cum Barnaba in Derben. D
20 Cumque evangelizassent civitati illi, & docuissent multos, reversi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam,
21 Confirmantes animas discipulorum, exhortantesque, ut permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.
22 Et cum constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros, & orassent cum jejunationibus, commendaverunt eos Domino, in quem crediderunt.
23 Transeuntesque Pisidiam venerunt in Pamphyliam:
24 Et loquentes verbum Domini in Perge, descenderunt in Attaliam:
25 * Et inde navigaverunt Antiochiam, unde erant traditi gratiæ Dei, in opus, quod compleverunt.
26 Cum autem venissent, & congregassent Ecclesiam,

Gen. 1. a. 1. Psalm. 145. a. c. Apoc. 14. b.

Supr. 13. a. 1.

clesiam, retulerunt, quanta fecisset Deus cum
illis, & quia aperuisset Gentibus ostium fidei.
27 Morati sunt autem tempus non modicum
cum discipulis.

CAPUT XV.

Orta Antiochiæ seditione propter Judæos volentes Gentes ad Deum conversas circumcidi, Paulus & Barnabas rem ad Apostolos referunt: qui post Petri & Jacobi suffragia, communi decreto per litteras statuunt, Gentes conversas non ligari lege Moysi: Paulus cupiens ab Antiochia invisere loca, in quibus prædicaverat, separatur a Barnaba, eo quod nollet Joannem assumi.

* A 1 ET quidam descendentes de Judæa docebant
* Gal. fratres: *Quia nisi circumcidamini
5. b. 2. secundum morem Moysi, non potestis salvari.
2 Facta ergo seditione non minima Paulo,
& Barnabæ adversus illos, statuerunt, ut
ascenderent Paulus, & Barnabas, & quidam
alii ex aliis ad Apostolos, & presbyteros in
Jerusalem super hac quæstione.
3 Illi ergo deducti ab Ecclesia pertransibant
Phœnicen, & Samariam, narrantes conversionem
Gentium: & faciebant gaudium magnum
omnibus fratribus.
4 Cum autem venissent Jerosolymam, susceptI
sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis, &
senioribus, annuntiantes, quanta Deus fecisset
cum illis.
5 Surrexerunt autem quidam de hæresi Pharisæorum,
qui crediderunt, dicentes: Quia
oportet circumcidi eos, præcipere quoque
servare legem Moysi.
6 Conveneruntque Apostoli, & seniores
videre de verbo hoc.
7 Cum autem magna conquisitio fieret,
* Supr. surgens Petrus dixit ad eos: * Viri fratres,
10. c. 20. vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus
in nobis elegit, per os meum audire Gentes
verbum Evangelii, & credere.
8 Et qui novit corda Deus, testimonium
* Supr. perhibuit * dans illis Spiritum sanctum, sicut
10. g. 45. & nobis:
9 Et nihil discrevit inter nos & illos, fide
purificans corda eorum.
10 Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere
jugum super cervices discipulorum, quod neque
patres nostri, neque nos portare potuimus?
11 Sed per gratiam Domini Jesu Christi
credi-

credimus salvari, quemadmodum & illi. C
12 Tacuit autem omnis multitudo: & audie-
bant Barnabā, & Paulum narrantes, quanta De-
us fecisset signa, & prodigia inGētibus per eos.
13 Et postquam tacuerunt, respondit Jaco-
bus dicens: Viri fratres, audite me.
14 Simon narravit, quemadmodum primum
Deus visitavit sumere ex Gentibus populum
nomini suo.
15 Et huic concordant verba Prophetarum,
sicut scriptum est:
16 * Post hæc revertar, & reædificabo ta- * Amos
bernaculum David, quod decidit: & diruta 9. [illegible]
ejus reædificabo, & erigam illud,
17 Ut requirant ceteri hominum Dominum, D
& omnes gentes, super quas invocatum est
nomen meum, dicit Dominus faciens hæc.
18 Notum a sæculo est Dño opus suum.
19 Propter quod ego judico non inquietari
eos, qui ex Gentibus convertuntur ad Deum,
20 Sed scribere ad eos, ut abstineant se a
contaminationibus simulacrorum, & forni-
catione, & suffocatis, & sanguine.
21 Moyses enim a temporibus antiquis habet
in singulis civitatibus qui eum prædicent in
synagogis, ubi per omne sabbatum legitur.
22 Tunc placuit Apostolis, & senioribus E
cum omni Ecclesia eligere viros ex eis, &
mittere Antiochiam cum Paulo, & Barnaba
Judam, qui cognominabatur Barsabas, &
Silam viros primos in fratribus,
23 Scribentes per manus eorum. APO-
STOLI & seniores fratres, his, qui sunt
Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ fratribus
ex Gentibus salutem.
24 Quoniam audivimus, quia quidam ex no-
bis exeuntes turbaverunt vos verbis, everten-
tes animas vestras, quibus non mandavimus;
25 Placuit nobis collectis in unum eligere
viros, & mittere ad vos cum charissimis no-
stris Barnaba, & Paulo,
26 Hominibus, qui tradiderunt animas suas
pro nomine Domini nostri Jesu Christi.
27 Misimus ergo Judam, & Silam, qui &
ipsi vobis verbis referent eadem.
28 Visum est enim Spiritui sancto, & no-
bis, nihil ultra imponere vobis oneris,
quam hæc necessaria:
29 Ut abstineatis vos ab immolatis simulacro- F
rum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione; a
quibus custodientes vos, bene agetis. Valete.
30 Illi ergo dimissi descenderunt Antio-

chiam: & congregata multitudine tradiderunt epistolam.

31 Quam cum legissent, gavisi sunt super consolatione.

32 Judas autem, & Silas, & ipsi cum essent Prophetæ, verbo plurimo consolati sunt fratres, & confirmaverunt.

33 Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace a fratribus ad eos, qui miserant illos.

34 Visum est autem Silæ ibi remanere: Judas autem solus abiit Jerusalem.

G 35 Paulus autem, & Barnabas demorabantur Antiochiæ docentes, & evangelizantes cum aliis pluribus verbum Domini.

36 Post aliquot autem dies dixit ad Barnabam Paulus: Revertentes visitemus fratres per universas civitates, in quibus prædicavimus verbum Domini, quomodo se habeant.

37 Barnabas autem volebat secum assumere & Joannem, qui cognominabatur Marcus.

38 Paulus autem rogabat eum (ut qui discessisset ab eis de Pamphylia, * & non isset cum eis in opus) non debere recipi.

* Supr. 13.b.13.

39 Facta est autem dissensio, ita ut discederent ab invicem, & Barnabas quidem assumpto Marco navigaret Cyprum.

40 Paulus vero electo Sila profectus est, traditus gratiæ Dei a fratribus.

41 Perambulabat autem Syriam, & Ciliciam confirmans Ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & seniorum.

CAPUT XVI.

Paulus Lystris assumptum Timotheum circumcidit, & per varias civitates tradit servanda Apostolorum dogmata: vetantur a Spiritu sancto prædicare in Asia & Bithynia: vocato autem per visionem Paulo in Macedoniam, proficiscuntur: primumque Philippis prædicantes, hospitio excipiuntur apud Lydiam: sed ejecto per Paulum spiritu pythone, virgis cæsi mittuntur in carcerem: ubi facto terræ motu, solutisque eorum vinculis, custos carceris convertitur: posteroque die magistratus orant, ut civitatem egrediantur.

A 1 PErvenit autem Derben, & Lystram. Et ecce discipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Judææ fidelis, patre Gentili.

2 Huic

2 Huic testimonium bonum reddebant, qui
in Lystris erant, & Iconio fratres.
3 Hunc voluit Paulus secum proficisci: &
assumens circumcidit eum propter Judæos,
qui erant in illis locis. Sciebant enim o-
mnes, quod pater ejus erat Gentilis.
4 Cum autem pertransirent civitates, tra-
debant eis custodire dogmata, quæ erant de-
creta ab Apostolis, & senioribus, qui erant
Jerosolymis.
5 Et Ecclesiæ quidem confirmabantur fide,
& abundabant numero quotidie.
6 Transeuntes autem Phrygiam, & Gala-
tiæ regionem, vetati sunt a Spiritu sancto
loqui verbum Dei in Asia.
7 Cum venissent autem in Mysiam, ten- B
tabant ire in Bithyniam: & non permisit eos
Spiritus Jesu.
8 Cum autem pertransissent Mysiam, de-
scenderunt Troadem:
9 Et visio per noctem Paulo ostensa est.
Vir Macedo quidam erat stans, & deprecans
eum, & dicens: Transiens in Macedoniam
adjuva nos.
10 Ut autem visum vidit, statim quæsivi-
mus proficisci in Macedoniam, certi facti,
quod vocasset nos Deus evangelizare eis.
11 Navigantes autem a Troade, recto cur-
su venimus Samothraciam, & sequenti die
Neapolim,
12 Et inde Philippos, quæ est prima partis
Macedoniæ civitas, colonia. Eramus autem
in hac urbe diebus aliquot conferentes.
13 Die autem sabbatorum egressi sumus fo- C
ras portam juxta flumen, ubi videbatur ora-
tio esse: & sedentes loquebamur mulieribus,
quæ convenerant.
14 Et quædam mulier nomine Lydia, pur-
puraria civitatis Thyatirenorum, colens De-
um, audivit: cujus Dominus aperuit cor
intendere his, quæ dicebantur a Paulo.
15 Cum autem baptizata esset, & domus
ejus, deprecata est dicens: Si judicastis me
fidelem Domino esse, introite in domum
meam, & manete. Et coegit nos.
16 Factum est autem euntibus nobis ad ora-
tionem, puellam quamdam habentem spiritum
pythonem obviare nobis, quæ quæstum ma-
gnum præstabat dominis suis divinando. D
17 Hæc subsecuta Paulum, & nos, clama-
bat dicens: Isti homines servi Dei excelsi
sunt, qui annuntiant vobis viam salutis.

18 Hoc autem faciebat multis diebus. Do-
lens autem Paulus, & converſus ſpiritui di-
xit: Præcipio tibi in nomine Jeſu Chriſti ex-
ire ab ea. Et exiit eadem hora.
19 Videntes autem domini ejus, quia exivit
ſpes quæſtus eorum, apprehendentes Paulum,
& Silam perduxerunt in forum ad principes:
20 Et offerentes eos magiſtratibus dixerunt:
Hi homines conturbant civitatem noſtram,
cum ſint Judæi;
21 Et annuntiant morem, quem non licet
nobis ſuſcipere, neque facere, cum ſimus Ro-
mani.
22 Et cucurrit plebs adverſus eos: & ma-
*2. Cor. giſtratus, ſciſſis tunicis eorum, * juſſerunt
11.f.25. eos virgis cædi.
Philip. 23 Et cum multas plagas eis impoſuiſſent,
1.b.13. miſerunt eos in carcerem, præcipientes cu-
1.Theſ. ſtodi, ut diligenter cuſtodiret eos.
2.a.2. 24 Qui cum tale præceptum accepiſſet, mi-
E ſit eos in interiorem carcerem, & pedes eo-
rum ſtrinxit ligno.
25 Media autem nocte Paulus & Silas o-
rantes laudabant Deum: & audiebant eos,
qui in cuſtodia erant.
26 Subito vero terræ motus factus eſt ma-
gnus, ita ut moverentur fundamenta carce-
ris. Et ſtatim aperta ſunt omnia oſtia, &
univerſorum vincula ſoluta ſunt.
27 Expergefactus autem cuſtos carceris, & vi-
dens januas apertas carceris, evaginato gladio
volebat ſe interficere, æſtimans fugiſſe vinctos.
28 Clamavit autem Paulus voce magna di-
cens: Nihil tibi mali feceris: univerſi enim
hic ſumus.
F 29 Petitoque lumine, introgreſſus eſt, &
tremefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes:
30 Et producens eos foras, ait: domini,
quid me oportet facere, ut ſalvus fiam?
31 At illi dixerunt; Crede in Dominum Je-
ſum, & ſalvus eris tu, & domus tua.
32 Et locuti ſunt ei verbum Domini cum
omnibus, qui erant in domo ejus.
33 Et tollens eos in illa hora noctis, lavit
plagas eorum: & baptizatus eſt ipſe, & o-
mnis domus ejus continuo.
34 Cumque perduxiſſet eos in domum ſuam,
appoſuit eis menſam, & lætatus eſt cum o-
mni domo ſua credens Deo.
35 Et cum dies factus eſſet, miſerunt magiſtra-
tus lictores, dicentes: Dimitte homines illos.
G 36 Nuntiavit autem cuſtos carceris verba
hæc

hæc Paulo: Quia miserunt magistratus, ut dimittamini; nunc igitur exeuntes ite in pace.
37 Paulus autem dixit eis: Cæsos nos publice, indemnatos, homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occulte nos ejiciunt? Non ita: sed veniant,
38 Et ipsi nos ejiciant. Nuntiaverunt autem magistratibus lictores verba hæc. Timueruntque audito, quod Romani essent:
39 Et venientes deprecati sunt eos, & educentes rogabant, ut egrederentur de urbe.
40 Exeuntes autem de carcere introierunt ad Lydiam: & visis fratribus consolati sunt eos, & profecti sunt.

CAPUT XVII.

Facto Thessalonicæ magno fructu per Pauli prædicationem, concitatur adversus eum a Judæis seditio, similiter & Berææ: Paulus Athenis cum Judæis & philosophis disserit, ac Dionysium Areopagitam ad Christum convertit cum quibusdam aliis.

1 Cum autem perambulassent Amphipolim, & Apolloniam, venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga Judæorum. A
2 Secundum consuetudinem autem Paulus introivit ad eos, & per sabbata tria disserebat eis de Scripturis,
3 Adaperiens & insinuans, quia Christum oportuit pati, & resurgere a mortuis: & quia hic est Jesus Christus, quem ego annuntio vobis.
4 Et quidam ex eis crediderunt, & adjuncti sunt Paulo, & Silæ, & de colentibus, Gentilibusque multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ.
5 Zelantes autem Judæi, assumentesque de vulgo viros quosdam malos, & turba facta, concitaverunt civitatem: & assistentes domui Jasonis, quærebant eos producere in populum. B
6 Et cum non invenissent eos, trahebant Jasonem, & quosdam fratres ad principes civitatis, clamantes: quoniam hi, qui Urbem concitant, & huc venerunt,
7 Quos suscepit Jason, & hi omnes contra decreta Cæsaris faciunt, regem alium dicentes esse JESUM.
8 Concitaverunt autem plebem, & principes civitatis audientes hæc.
9 Et accepta satisfactione a Jasone, & a ceteris, dimiserunt eos.

C 10 Fratres vero confestim per noctem dimi-
serunt Paulum, & Silam in Berœam. Qui
cum venissent, in Synagogam Judæorum in-
troierunt.
11 Hi autem erant nobiliores eorum, qui
sunt Thessalonicæ, qui susceperunt verbum
cum omni aviditate, quotidie scrutantes Scri-
pturas, si hæc ita se haberent.
12 Et multi quidem crediderunt ex eis, & mu-
lierū Gentilium honestarum, & viri non pauci.
13 Cum autem cognovissent in Thessalonica
Judæi, quia & Berœæ prædicatum est a Pau-
lo verbum Dei, venerunt & illuc commo-
ventes, & turbantes multitudinem.
14 Statimque tunc Paulum dimiserunt fra-
tres, ut iret usque ad mare: Silas autem,
& Timotheus remanserunt ibi.
D 15 Qui autem deducebant Paulum, perduxe-
runt eum usque Athenas, & accepto mandato
ab eo ad Silam, & Timotheum, ut quam
celeriter venirent ad illum, profecti sunt.
16 Paulus autem cum Athenis eos expe-
ctaret, incitabatur spiritus ejus in ipso, vi-
dens idololatriæ deditam civitatem.
17 Disputabat igitur in synagoga cum Ju-
dæis, & colentibus, & in foro per omnes dies
ad eos, qui aderant.
18 Quidam autem Epicurei, & Stoici phi-
losophi disserebant cum eo, & quidam di-
cebant: Quid vult seminiverbius hic dicere?
Alii vero: Novorum dæmoniorum videtur
annuntiator esse: quia Jesum, & resurre-
ctionem annuntiabat eis.
E 19 Et apprehensum eum ad Areopagum du-
xerunt, dicentes: Possumus scire, quæ est
hæc nova, quæ a te dicitur, doctrina?
20 Nova enim quædam infers auribus nostris:
Volumus ergo scire, quidnam velint hæc esse.
21 (Athenienses autem omnes, & advenæ
hospites, ad nihil aliud vacabant, nisi aut
dicere aut audire aliquid novi.)
22 Stans autem Paulus in medio Areopagi,
ait: Viri Athenienses, per omnia quasi su-
perstitiosiores vos video.
23 Præteriens enim, & videns simulacra
vestra, inveni & aram, in qua scriptum e-
rat: IGNOTO DEO. Quod ergo ignoran-
tes colitis, hoc ego annuntio vobis.
* Gen. 24 * Deus, qui fecit mundum, & omnia
1. a. 1. quæ in eo sunt, hic cæli, & terræ cum sit Dñs,
* Sup. * non in manufactis templis habitat,
7. f. 48. 25 Nec manibus humanis colitur indigens
F aliquo,

aliquo, cum ipse det omnibus vitam, & in-
spirationem, & omnia.
26 Fecitque ex uno omne genus hominum
inhabitare super universam faciem terræ, de-
finiens statuta tempora, & terminos habita-
tionis eorum,
27 Quærere Deum, si forte attrectent eum,
aut inveniant, quamvis non longe sit ab u-
noquoque nostrum.
28 In ipso enim vivimus, & movemur, &
sumus: sicut & quidam vestrorum Poetarum
dixerunt: Ipsius enim & genus sumus.
29 Genus ergo cum simus Dei, non debe-
mus æstimare, auro, aut argento, aut lapidi
sculpturæ artis, & cogitationis hominis Di-
vinum esse simile.
30 Et tempora quidem hujus ignorantiæ de- G
spiciens Deus nunc annuntiat hominibus, ut
omnes ubique pœnitentiam agant,
31 Eo quod statuit diem, in quo judicatu-
rus est orbem in æquitate, & in viro, in
quo statuit fidem præbens omnibus, suscitans
eum a mortuis.
32 Cum audissent autem resurrectionem mor-
tuorum, quidam quidem irridebant, quidam ve-
ro dixerunt: Audiemus te de hoc iterum.
33 Sic Paulus exivit de medio eorum.
34 Quidam vero viri adhærentes ei credide-
runt: in quibus & Dionysius Areopagita, &
mulier nomine Damaris, & alii cum eis.

CAPUT XVIII.

Paulus Corinthi suum exercet artificium apud Aquilam: & quamquam ad ejus prædicationem blasphemarent Judæi, audit tamen in visione multum ibi populum ad fidem convertendum: verum post sesquiannum accusatur a Judæis apud Gallionem proconsulem, & post multos dies venit Ephesum, ac in variis regionibus fratres confirmat: Apollo vehementer Judæos convincit, ostendens ex Scripturis, Jesum esse Christum, quamquam tantum nosset baptisma Joannis.

1 POst hæc egressus ab Athenis venit Co- A
rinthum:
2 Et inveniens quemdam Judæum nomine
Aquilam, Ponticum genere, qui nuper ve-
nerat ab Italia, & Priscillam uxorem ejus,
(eo quod præcepisset Claudius discedere o-
mnes Judæos a Roma,) accessit ad eos.
3 Et quia ejusdem erat artis, manebat
apud

apud eos, & operabatur: (erant autem sce-
nofactoriæ artis)
4 Et disputabat in synagoga per omne sab-
batum, interponens nomen Domini Jesu,
suadebatque Judæis, & Græcis.
B 5 Cum venissent autem de Macedonia Si-
las & Timotheus, instabat verbo Paulus,
testificans Judæis esse Christum Jesum.
6 Contradicentibus autem eis, & blasphe-
mantibus, excutiens vestimenta sua dixit ad
eos: Sanguis vester super caput vestrum:
mundus ego ex hoc ad Gentes vadam.
7 Et migrans inde intravit in domum cu-
jusdam, nomine Titi Justi, colentis Deum,
cujus domus erat conjuncta synagogæ.
C 8 Crispus autem archisynagogus credidit Do-
mino cum omni domo sua: & multi Corinthio-
rum audientes credebant, & baptizabantur.
9 Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo:
Noli timere, sed loquere, & ne taceas:
10 Propter quod ego sum tecum: & nemo
apponetur tibi, ut noceat te: quoniam po-
pulus est mihi multus in hac civitate.
11 Sedit autem ibi annum & sex menses,
docens apud eos verbum Dei.
12 Gallione autem proconsule Achajæ, in-
surrexerunt uno animo Judæi in Paulum, &
adduxerunt eum ad tribunal,
D 13 Dicentes: Quia contra legem hic per-
suadet hominibus colere Deum.
14 Incipiente autem Paulo aperire os, di-
xit Gallio ad Judæos: Si quidem esset ini-
quum aliquid, aut facinus pessimum, o viri
Judæi, recte vos sustinerem.
15 Si vero quæstiones sunt de verbo, &
nominibus, & lege vestra, vos ipsi videri-
tis: Judex ego horum nolo esse.
16 Et minavit eos a tribunali.
E 17 Apprehendentes autem omnes Sosthe-
nem principem synagogæ, percutiebant eũ ante
tribunal: & nihil eorum Gallioni curæ erat.
18 Paulus vero cum adhuc sustinuisset dies
multos, fratribus valefaciens navigavit in Sy-
* Num. riam, (& cum eo Priscilla, & Aquila) qui sibi * to-
c. 6.18. tonderat in Cenchris caput: habebat enim votũ.
Infr. 21. 19 Devenitque Ephesum, & illos ibi reli-
d. 24. quit. Ipse vero ingressus synagogam dispu-
tabat cum Judæis.
20 Rogantibus autem eis, ut ampliori
tempore maneret, non consensit,
21 Sed valefaciens, & dicens, Iterum revertar
ad vos Deo volente, profectus est ab Epheso.
22 Et

22 Et descendens Cæsaream ascendit, & salu- F
tavit Ecclesiam, & descendit Antiochiam.
23 Et facto ibi aliquanto tempore, profectus est,
perambulans ex ordine Galaticam regionem,
& Phrygiam, confirmans omnes discipulos.
24 Judæus autem quidam Apollo nomine,
Alexandrinus genere, vir eloquens, deve-
nit Ephesum potens in scripturis.
25 Hic erat edoctus viam Dñi: & fervens
spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea,
quæ sunt Jesu, sciens tantum baptisma Joannis. G
26 Hic ergo cœpit fiducialiter agere in sy-
nagoga. Quem cum audissent Priscilla &
Aquila, assumpserunt eum, & diligentius
exposuerunt ei viam Domini.
27 Cum autem vellet ire Achajam, exhor-
tati fratres scripserunt discipulis, ut susci-
perent eum. Qui cum venisset, contulit
multum his, qui crediderant.
28 Vehementer enim Judæos revincebat
publice, ostendens per Scripturas, esse Chri-
stum Jesum.

CAPUT XIX.

Paulus Ephesi quosdam discipulos, Joannis tantum baptismate baptizatos, jubet in Jesu nomine baptizari, ac manuum impositione Spiritum sanctum ipsis impetrat, ibique prædicans multa edit signa: de Judæis, qui non credentes conabantur nomine Jesu a Paulo prædicati adjurare dæmonia: multi peccata confitentes libros superstitiosos exurunt: Demetrius argentarius gravem adversus Paulum seditionem excitat, quam ægre tandem sedat Alexander.

1 FActum est autem, cum Apollo esset A
Corinthi, ut Paulus peragratis su-
perioribus partibus veniret Ephesum & in-
veniret quosdam discipulos.
2 Dixitque ad eos: Si spiritum sanctum acce-
pistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed
neque si Spiritus sanctus est, audivimus.
3 Ille vero ait: In quo ergo baptizati e-
stis? Qui dixerunt: In Joannis baptismate.
4 Dixit autem Paulus: * Joannes baptiza- *Matt.
vit baptismo pœnitentiæ populum, dicens, 3. b. 11.
in eum, qui venturus esset post ipsum, ut Marc.
crederent, hoc est in Jesum. 1. a. 8.
5 His auditis baptizati sunt in nomine Do- Luc. 3.
mini Jesu. d. 16.
6 Et cum imposuisset illis manus Paulus, Joan. 1.
venit

d. 26. venit Spiritus sanctus super eos, & loque-
B bantur linguis, & prophetabant.
Supr. 1. 7 Erant autem omnes viri fere duodecim.
a. 5. & 8 Introgressus autem synagogam cum fi-
11. b. 16. ducia loquebatur per tres menses, disputans,
& suadens de regno Dei.
9 Cum autem quidam indurarentur, & non
crederent, maledicentes viam Domini coram
multitudine, discedens ab eis, segregavit
discipulos, quotidie disputans in schola ty-
ranni cujusdam.
10 Hoc autem factum est per biennium, ita
ut omnes, qui habitabant in Asia, audirent
verbum Domini, Judæi atque Gentiles.
C 11 Virtutesque non quaslibet faciebat Deus
per manum Pauli:
12 Ita ut etiam super languidos deferren-
tur a corpore ejus sudaria, & semicinctia,
& recedebant ab eis languores, & spiritus
nequam egrediebantur.
13 Tentaverunt autem quidam & de cir-
cumeuntibus Judæis exorcistis invocare su-
per eos, qui habebant spiritus malos, no-
men Domini Jesu, dicentes: Adjuro vos per
Jesum, quem Paulus prædicat.
14 Erant autem quidam Judæi Scevæ princi-
pis sacerdotum septem filii, qui hoc faciebant.
15 Respondens autem spiritus nequam di-
xit eis: Jesum novi, & Paulum scio: vos
autem qui estis?
16 Et insiliens in eos homo, in quo erat
dæmonium pessimum, & dominatus ambo-
rum, invaluit contra eos, ita ut nudi, &
vulnerati effugerent de domo illa.
D 17 Hoc autem notum factum est omnibus
Judæis, atque Gentilibus, qui habitabant E-
phesi: & cecidit timor super omnes illos,
& magnificabatur nomen Domini Jesu.
18 Multique credentium veniebant confiten-
tes, & annuntiantes actus suos.
19 Multi autem ex eis, qui fuerant curio-
sa sectati, contulerunt libros, & combusse-
runt coram omnibus: & computatis pretiis
illorum, invenerunt pecuniam denariorum
quinquaginta millium.
20 Ita fortiter crescebat verbum Dei, &
confirmabatur.
21 His autem expletis, proposuit Paulus in
Spiritu, transita Macedonia & Achaia ire
Jerosolymam, dicens: quoniam postquam fue-
ro ibi, oportet me & Romam videre.
22 Mittens autem in Macedoniam duos ex
mini-

ministrantibus sibi, Timotheum, & Erastum,
ipse remansit ad tempus in Asia.
23 Facta est autem illo tempore turbatio
non minima de via Domini.
24 Demetrius enim quidam nomine, argen-
tarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præ-
stabat artificibus non modicum quæstum:
25 Quos convocans, & eos, qui hujusmodi
erant opifices, dixit: Viri, scitis, quia de
hoc artificio est nobis acquisitio:
26 Et videtis, & auditis, quia non solum
Ephesi, sed pæne totius Asiæ, Paulus hic sua-
dens avertit multam turbam, dicens: Quo-
niam non sunt dii, qui manibus fiunt.
27 Non solum autem hæc periclitabitur F
nobis pars in redargutionem venire, sed &
magnæ Dianæ templum in nihilum reputa-
bitur, sed & destrui incipiet majestas ejus,
quam tota Asia, & orbis colit.
28 His auditis, repleti sunt ira, & exclama-
verunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum.
29 Et impleta est civitas confusione, &
impetum fecerunt uno animo in theatrum,
rapto Gajo, & Aristarcho Macedonibus, co-
mitibus Pauli.
30 Paulo autem volente intrare in popu-
lum, non permiserunt discipuli.
31 Quidam autem & de Asiæ principibus,
qui erant amici ejus, miserunt ad eum ro-
gantes, ne se daret in theatrum:
32 Alii autem aliud clamabant. Erat enim
Ecclesia confusa: & plures nesciebant, qua
ex causa convenissent.
33 De turba autem detraxerunt Alexan-
drum, propellentibus eum Judæis. Alexan-
der autem manu silentio postulato, volebat
reddere rationem populo.
34 Quem ut cognoverunt Judæum esse, vox
facta una est omnium, quasi per horas duas
clamantium: Magna Diana Ephesiorum.
35 Et cum sedasset scriba turbas, dixit: Vi-
ri Ephesii, quis enim est hominum, qui ne-
sciat Ephesiorum civitatem cultricem esse
magnæ Dianæ, Jovisque prolis?
36 Cum ergo his contradici non possit, opor-
tet vos sedatos esse, & nihil temere agere.
37 Adduxistis enim homines istos neque sa-
crilegos, neque blasphemantes deam vestram.
38 Quod si Demetrius, & qui cum eo sunt G
artifices, habent adversus aliquem causam,
conventus forenses aguntur, & proconsules
sunt, accusent invicem.

39 Si

39 Si quid autem alterius rei quæritis, in legitima Ecclesia poterit absolvi.

40 Nam & periclitamur argui seditionis hodiernæ: cum nullus obnoxius sit (de quo possimus reddere rationem) concursus istius. Et cum hæc dixisset, dimisit Ecclesiam.

CAPUT XX.

Paulus peragratis variis partibus Macedoniæ & Græciæ, concionatur Troade in mediam noctem: cumque adolescens Eutychus cadens a tertio cœnaculo mortuus esset, Paulus eum resuscitavit: & variis locis peragratis, advocatos ex Epheso presbyteros exhortatur, ut vigilantes sint in regenda Ecclesia, prædicens, quod non essent amplius eum visuri.

A 1 POstquam autem cessavit tumultus, vocatis Paulus discipulis, & exhortatus eos, valedixit, & profectus est, ut iret in Macedoniam.

2 Cum autem perambulasset partes illas, & exhortatus eos fuisset multo sermone, venit ad Græciam.

3 Ubi cum fecisset menses tres, factæ sunt illi insidiæ a Judæis navigaturo in Syriam: habuitque consilium, ut reverteretur per Macedoniam.

4 Comitatus est autem eum Sopater Pyrrhi Berœensis, Thessalonicensium vero Aristarchus, & Secundus, & Gajus Derbeus, & Timotheus: Asiani vero Tychicus, & Trophimus.

5 Hi cum præcessissent, sustinuerunt nos
B Troade.

6 Nos vero navigavimus post dies Azymorum a Philippis, & venimus ad eos Troadem in diebus quinque, ubi demorati sumus diebus septem.

7 Una autem Sabbati cum convenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis profecturus in crastinum, protraxitque sermonem usque in mediam noctem.

8 Erant autem lampades copiosæ in cœnaculo, ubi eramus congregati.

9 Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus super fenestram, cum mergeretur somno gravi, disputante diu Paulo, ductus somno cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus.

10 Ad quem cum descendisset Paulus, in-
C cubuit super eum, & complexus dixit: Noli-

te

te turbari; anima enim ipsius in ipso est.

11 Ascendens autem, frangensque panem, & gustans, satisque allocutus usque in lucem, sic profectus est.

12 Adduxerunt autem puerum viventem, & consolati sunt non minime.

13 Nos autem ascendentes navem navigavimus in Asson, inde suscepturi Paulum: sic enim disposuerat ipse per terram iter facturus.

14 Cum autem convenisset nos in Asson, assumpto eo, venimus Mitylenen.

15 Et inde navigantes, sequenti die venimus contra Chium, & alia applicuimus Samum, & sequenti die venimus Miletum.

16 Proposuerat enim Paulus transnavigare D
Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem Pentecostes faceret Jerosolymis.

17 A Mileto autem mittens Ephesum, vocavit majores natu Ecclesiæ.

18 Qui cum venissent ad eum, & simul essent, dixit eis: Vos scitis a prima die, qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim,

19 Serviens Domino cum omni humilitate, & lacrymis, & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex insidiis Judæorum:

20 Quomodo nihil subtraxerim utilium, quo minus annuntiarem vobis, & docerem vos publice, & per domos,

21 Testificans Judæis, atque Gentilibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum Jesum Christum.

22 Et nunc ecce alligatus ego spiritu, va- E
do in Jerusalem, quæ in ea ventura sint mihi, ignorans:

23 Nisi quod Spiritus sanctus per omnes civitates mihi protestatur dicens: quoniam vincula, & tribulationes Jerosolymis me manent.

24 Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam pretiosiorem, quam me, dummodo consummem cursum meum, & ministerium verbi, quod accepi a Domino Jesu, testificari Evangelium gratiæ Dei.

25 Et nunc ecce ego scio, quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes, per quos transivi prædicans regnum Dei.

26 Quapropter contestor vos hodierna die, quia mundus sum a sanguine omnium.

27 Non enim subterfugi, quo minus annuntiarem omne consilium Dei vobis.

28 Attendite vobis, & universo gregi, in quo

vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.

F 29 Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi.

30 Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se.

31 Propter quod vigilate, memoria retinentes, quoniam per triennium nocte & die non cessavi, cum lacrymis monens unumquemque vestrum.

32 Et nunc commendo vos Deo, & verbo gratiæ ipsius, qui potens est ædificare, & dare hæreditatem in sanctificatis omnibus.

33 Argentum, & aurum, aut vestem nullius concupivi, sicut

* 1.Cor. 34 Ipsi scitis: * quoniam ad ea, quæ mihi
4. c.12. opus erant, & his, qui mecum sunt, mini-
1.Thes. straverunt manus istæ.
2. b. 9. 35 Omnia ostendi vobis, quoniam sic labo-
2.Thes. rantes, oportet suscipere infirmos, ac memi-
3. b. 8. nisse verbi Domini Jesu, quoniam ipse dixit:
Beatius est magis dare, quam accipere.

36 Et cum hæc dixisset, positis genibus suis
G oravit cum omnibus illis.

37 Magnus autem fletus factus est omnium: & procumbentes super collum Pauli, osculabantur eum,

38 Dolentes maxime in verbo, quod dixerat, quoniam amplius faciem ejus non essent visuri. Et deducebant eum ad navem.

CAPUT XXI.

Paulo Jerosolymam tendenti post varias navigationes, vaticinatur Agabus propheta afflictiones, quas passurus erat Jerosolymis: nec tamen amicorum lacrymis averti potest, ne ascendat Jerusalem, paratus pro Christo etiam mortem subire: cumque Jerusalem pervenisset, Jacobus ipsi suadet, ut cum quinque viris votum habentibus se sanctificet: quod cum faceret, rapitur a Judæis, sed ex eorum manibus eripitur a tribuno, a quo catenis alligatus ducitur in castra: impetrat tamen facultatem loquendi ad populum.

A 1 CUm autem factum esset, ut navigaremus abstracti ab eis, recto cursu venimus Coum, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram.

2 Et cum invenissemus navem transfretantem

rem in Phœnicem, ascendentes navigavimus.
3 Cum apparuissemus autem Cypro, relinquentes eam ad sinistram, navigavimus in Syriam, & venimus Tyrum; ibi enim navis expositura erat onus.
4 Inventis autem discipulis, mansimus ibi diebus septem: qui Paulo dicebant per Spiritum, ne ascenderet Jerosolymam.
5 Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum uxoribus, & filiis usque foras civitatem: & positis genibus in littore, oravimus.
6 Et cum valefecissemus invicem, ascendimus navem: illi autem redierunt in sua. B
7 Nos vero navigatione expleta a Tyro descendimus Ptolemaidam, & salutatis fratribus, mansimus die una apud illos.
8 Alia autem die profecti venimus Cæsaream. Et intrantes domum Philippi Evangelistæ, * qui erat unus de septem, mansimus apud eum. *Supr. 6. b. 5. & 8. a. 5.
9 Huic autem erant quatuor filiæ virgines prophetantes.
10 Et cum moraremur per dies aliquot, supervenit quidam a Judæa propheta, nomine Agabus.
11 Is cum venisset ad nos, tulit zonam Pauli, & alligans sibi pedes, & manus, dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus: Virum, cujus est zona hæc, sic alligabunt in Jerusalem Judæi, & tradent in manus Gentium.
12 Quod cum audissemus, rogabamus nos, & qui loci illius erant, ne ascenderet Jerosolymam. C
13 Tunc respondit Paulus, & dixit: Quid facitis flentes, & affligentes cor meum? Ego enim non solum alligari, sed & mori in Jerusalem paratus sum propter nomen Dñi Jesu.
14 Et cum ei suadere non possemus, quievimus dicentes: Domini voluntas fiat.
15 Post dies autem istos præparati ascendebamus in Jerusalem.
16 Venerunt autem & ex discipulis a Cæsarea nobiscum, adducentes secum apud quem hospitaremur, Mnasonem quemdam Cyprium, antiquum discipulum.
17 Et cum venissemus Jerosolymam, libenter exceperunt nos fratres. D
18 Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ad Jacobum: omnesque collecti sunt seniores.
19 Quos cum salutasset, narrabat per singula,

gula, quæ Deus fecisset in Gentibus per mi-
nisterium ipsius.
20 At illi cum audissent, magnificabant
Deum, dixeruntque ei: Vides frater, quot
millia sunt in Judæis, qui crediderunt, &
omnes æmulatores sunt legis.
21 Audierunt autem de te, quia discessionem
doceas a Moyse eorum, qui per gentes sunt, Ju-
dæorum: dicens non debere eos circumcidere
filios suos, neq; secundū consuetudinē ingredi.
22 Quid ergo est? utique oportet convenire
multitudinem; audient enim, te supervenisse.
23 Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt no-
bis viri quatuor votum habentes super se.
24 His assumptis, sanctifica te cum illis: &
impende in illis, * ut radant capita: & scient
omnes, quia quæ de te audierunt, falsa sunt,
sed ambulas & ipse custodiens legem.
25 De his autem, qui crediderunt ex Gen-
tibus, * nos scripsimus judicantes, ut absti-
neant se ab idolis, immolato, & sanguine,
& suffocato, & fornicatione.
25 Tunc Paulus, assumptis viris, postera
die purificatus cum illis intravit in templum,
annuntians expletionem dierum purificatio-
nis, donec offerretur pro unoquoque eorum
oblatio.

** Num. 6. c. 18. Sup. 18. c. 18.*
E
** Supr. 15. A. 20. f. 29.*

27 Dum autem septem dies consummaren-
tur, hi, qui de Asia erant, Judæi, cum vidis-
sent eum in templo, concitaverunt omnem
populum, & injecerunt ei manus clamantes:
28 Viri Israelitæ, adjuvate: hic est homo,
qui adversus populum, & legem, & locum
hunc omnes ubique docens, insuper & Gen-
tiles induxit in templum, & violavit san-
ctum locum istum.
29 Viderant enim Trophimum Ephesium in
civitate cum ipso, quem æstimaverunt quo-
niam in templum introduxisset Paulus.
30 Commotaque est civitas tota, & facta
F
est concursio populi. Et apprehendentes Pau-
lum trahebant eum extra templum: & statim
clausæ sunt januæ.
31 Quærentibus autem eum occidere, nun-
tiatum est tribuno cohortis: Quia tota con-
funditur Jerusalem.
32 Qui statim assumptis militibus, & cen-
turionibus, decurrit ad illos. Qui cum vi-
dissent tribunum, & milites, cessaverunt per-
cutere Paulum.
33 Tunc accedens tribunus apprehendit eum,
& jussit eum alligari catenis duabus: & in-
terro-

terrogabat quis esset, & quid fecisset.
34 Alii autem aliud clamabant in turba.
Et cum non posset certum cognoscere præ
tumultu, jussit duci eum in castra.
35 Et cum venisset ad gradus, contigit, ut G
portaretur a militibus propter vim populi.
36 Sequebatur enim multitudo populi cla-
mans: Tolle eum.
37 Et cum cœpisset induci in castra Paulus,
dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad
te? Qui dixit: Græce nosti?
38 Nonne tu es Ægyptius, qui ante hos
dies tumultum concitasti, & eduxisti in de-
sertum quatuor millia virorum sicariorum?
39 Et dixit ad eum Paulus: Ego homo sum
quidem Judæus a Tarso Ciliciæ, non ignotæ
civitatis municeps. Rogo autem te, permit-
te mihi loqui ad populum.
40 Et cum ille permisisset, Paulus stans in
gradibus, annuit manu ad plebem, & magno
silentio facto, allocutus est lingua Hebræa,
dicens:

CAPUT XXII.

Ubi Paulus in sui excusationem narrasset suæ conversionis ordinem, vociferantur Judæi ipsum de terra tollendum, eo quod diceret se a Deo missum fuisse ad prædicandum gentibus: a tribuno autem jussus flagellis cædi & torqueri, liberatus est dicendo se civem Romanum esse.

1 VIri fratres, & patres, audite quam ad A
vos nunc reddo rationem.
2 Cum audissent autem, quia Hebræa lingua
loqueretur ad illos, magis præstiterunt silentiū.
3 Et dicit: Ego sum vir Judæus natus in
Tarso Ciliciæ, nutritus autem in ista civi-
tate, secus pedes Gamaliel eruditus juxta
veritatem paternæ legis, æmulator legis, sic-
ut & vos omnes estis hodie:
4 * Qui hanc viam persecutus sum usque ad * *Supr.*
mortem, alligans & tradens in custodias *8. a. 3.*
viros ac mulieres,
5 Sicut princeps sacerdotum mihi testimo-
nium reddit, & omnes majores natu, * a
quibus & epistolas accipiens, ad fratres Da- * *Supr.*
mascum pergebam, ut adducerem inde vin- *9. a. 2.*
ctos in Jerusalem, ut punirentur. B
6 Factum est autem, eunte me, & appro-
pinquante Damasco media die, subito de
cælo circumfulsit me lux copiosa:

7 Et decidens in terram audivi vocem dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris?
C 8 Ego autem respondi: Quis es Domine? Dixitque ad me: Ego sum Jesus Nazarenus, quem tu persequeris.
9 Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt ejus, qui loquebatur mecum.
10 Et dixi: Quid faciam Dñe? Dñs autem dixit ad me: Surgens vade Damascum, & ibi tibi dicetur de omnibus, quę te oporteat facere.
11 Et cum non viderem præ claritate luminis illius, ad manum deductus a comitibus veni Damascum.
12 Ananias autem quidam, vir secundum legem testimonium habens ab omnibus cohabitantibus Judæis,
D 13 Veniens ad me, & astans dixit mihi: Saule frater, respice. Et ego eadem hora respexi in eum.
14 At ille dixit: Deus patrum nostrorum præordinavit te, ut cognosceres voluntatē ejus, & videres justum, & audires vocem ex ore ejus:
15 Quia eris testis illius ad omnes homines, eorum quæ vidisti, & audisti.
16 Et nunc quid moraris? Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, invocato nomine ipsius.
17 Factū est autem revertenti mihi in Jerusalē, & oranti in templo, fieri me in stupore mentis,
E 18 Et videre illum dicentem mihi: Festina, & exi velociter ex Jerusalem, quoniam non recipient testimonium tuum de me.
* Supr. 8. a. 3. 19 Et ego dixi: Dñe, ipsi sciunt, * quia ego eram concludens in carcerem, & cædens per synagogas eos, qui credebant in te;
20 Et cum funderetur sanguis Stephani testis
* Supr. 7. b. 57. tui, * ego astabam, & consentiebam, & custodiebam vestimenta interficientium illum.
21 Et dixit ad me: Vade, quoniam ego in nationes longe mittam te.
22 Audiebant autem eum usque ad hoc verbū, & levaverunt vocem suam dicentes: Tolle de terra hujusmodi, non enim fas est eum vivere.
F 23 Vociferantibus autem eis, & projicientibus vestimenta sua, & pulverem jactātibus in aerē,
24 Jussit tribunus induci eum in castra, & flagellis cædi, & torqueri eum, ut sciret propter quam causam sic acclamarent ei.
25 Et cum astrinxissent eum loris, dicit astanti sibi Centurioni Paulus: Si hominem Romanum & indemnatum licet vobis flagellare?
26 Quo audito, Centurio accessit ad tribunum,

num, & nuntiavit ei, dicens: Quid acturus
es? hic enim homo civis Romanus est.
27 Accedens autem tribunus dixit illi: Dic G.
mihi, si tu Romanus es? At ille dixit: Etiam.
28 Et respondit tribunus: Ego multa sum-
ma civilitatem hanc consecutus sum. Et
Paulus ait: Ego autem & natus sum.
29 Protinus ergo discesserunt ab illo, qui
eum torturi erant. Tribunus quoque timuit,
postquam rescivit, quia civis Romanus es-
set, & quia alligasset eum.
30 Postera autem die volens scire diligentius,
qua ex causa accusaretur a Judæis, solvit eum,
& jussit sacerdotes convenire, & omne conci-
lium, & producens Paulum statuit inter illos.

CAPUT XXIII.

Paulus coram sacerdotibus, & toto concilio Principem sacerdotum, qui ipsum jusserat in faciem percuti, dicit parietem dealbatum, sed excusat se, quod nescisset esse principem sacerdotum; cumque itidem dixisset se Pharisæum, & de resurrectione mortuorum judicari, orta est inter Pharisæos & Sadducæos magna dissensio: Dominus nocte Paulum confortat, prædicens, quod etiam Romæ esset de ipso testificaturus: detecta multorum de occidendo Paulo conjuratione, tribunus mittit eum Cæsaream militibus stipatum ad Felicem præsidem, scriptis ad eum litteris, quæ hic referuntur.

1 INtendens autem in concilium Paulus A
ait: Viri fratres, ego omni conscien-
tia bona conversatus sum ante Deum usque
in hodiernum diem.
2 Princeps autem sacerdotum Ananias præ-
cepit astantibus sibi percutere os ejus.
3 Tunc Paulus dixit ad eum: Percutiet te Deus,
paries dealbate. Et tu sedens judicas me secun-
dum legem, & contra legem jubes me percuti?
4 Et qui astabant dixerunt: Summum sa-
cerdotem Dei maledicis?
5 Dixit autem Paulus: Nesciebam, fratres, B
quia princeps est sacerdotum. Scriptum est e-
nim: * Principem populi tui non maledices. * Exod.
6 Sciens autem Paulus, quia una pars esset 22. d.
Sadducæorum, & altera Pharisæorum, excla- 28.
mavit in concilio: Viri fratres, * ego Phari- * Phil.
sæus sum, filius Pharisæorum: de spe & resur- 3. a. 5.
rectione mortuorum ego judicor.
7 Et cum hæc dixisset, facta est dissensio inter

8 * Sa-

Pharisæos,& Sadduceos,&soluta est multitudo.
*Matt. 22. c. 23. 8 * Sadducæi enim dicunt, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum: Pharisæi autem utraque confitentur.
C 9 Factus est autem clamor magnus. Et surgentes quidam Pharisæorum pugnabant dicentes: Nihil mali invenimus in homine isto; quid si Spiritus locutus est ei, aut Angelus?
10 Et cum magna dissensio facta esset, timens tribunus, ne discerperetur Paulus ab ipsis, jussit milites descendere, & rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra.
11 Sequenti autem nocte assistens ei Dominus ait: Constans esto; sicut enim testificatus es de me in Jerusalem, sic te oportet & Romæ testificari.
D 12 Facta autem die collegerunt se quidam ex Judæis, & devoverunt se dicentes, neque manducaturos, neque bibituros, donec occiderent Paulum.
13 Erant autem plus quam quadraginta viri, qui hanc conjurationem fecerant:
14 Qui accesserunt ad principes sacerdotum,& seniores,&dixerunt: Devotione devovimus nos nihil gustaturos, donec occidamus Paulum.
15 Nunc ergo vos notum facite tribuno cum concilio, ut producat illum ad vos, tamquam aliquid certius cognituri de eo. Nos vero prius quam appropiet, parati sumus interficere illum.
16 Quod cum audisset filius sororis Pauli insidias, venit, & intravit in castra, nuntiavitque Paulo.
17 Vocans autem Paulus ad se unum ex Centurionibus, ait: Adolescentem hunc perduc ad tribunum; habet enim aliquid indicare illi.
18 Et ille quidem assumens eum duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Paulus rogavit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi.
E 19 Apprehendens autem tribunus manum illius secessit cum eo seorsum,& interrogavit illum: Quid est, quod habes indicare mihi?
20 Ille autem dixit: Judæis convenit rogare te, ut crastina die producas Paulum in concilium, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo.
21 Tu vero ne credideris illis; insidiantur enim ei ex eis viri amplius quam quadraginta, qui se devoverunt non manducare, neque bibere, donec interficiant eum: & nunc parati sunt expectantes promissum tuum.
F 22 Tribunus igitur dimisit adolescentem, præci-

præcipiens, ne cui loqueretur, quoniam hæc
vifa fibi feciffet.
23 Et vocatis duobus Centurionibus, dixit
illis: Parate milites ducentos, ut eant uf-
que Cæfaream, & equites feptuaginta, &
lancearios ducentos, a tertia hora noctis:
24 Et jumenta præparate: ut imponentes Pau-
lum, falvum perducerent ad Felicem præfidem.
25 (Timuit enim, ne forte raperent eum Ju-
dæi, & occiderent, & ipfe poftea calumniam fu-
ftineret, tamquam accepturus pecuniam)
26 Scribens epiftolam continentē hæc: CLAU-
DIUS Lyfias optimo præfidi Felici falutem.
27 Virum hunc comprehenfum a Judæis, &
incipientem interfici ab eis, fuperveniens cum
exercitu eripui, cognito, quia Romanus eft.
28 Volenfque fcire caufam, quam objicie- G
bant illi, deduxi eum in concilium eorum.
29 Quem inveni accufari de quæftionibus le-
gis ipforum, nihil vero dignum morte, aut
vinculis habentem criminis.
30 Et cum mihi perlatum effet de infidiis,
quas paraverant illi, mifi eum ad te, denun-
tians & accufatoribus, ut dicant apud te. Vale.
31 Milites ergo fecundum præceptum fibi,
affumentes Paulum duxerunt per noctem in
Antipatridem.
32 Et poftera die dimiffis equitibus, ut cum
eo irent, reverfi funt ad caftra.
33 Qui cum veniffent Cæfaream, & tradi-
diffent epiftolam præfidi, ftatuerunt ante il-
lum & Paulum.
34 Cum legiffet autem, & interrogaffet de qua
provincia effet, & cognofcens, quia de Cilicia,
35 Audiam te, inquit, cum accufatores tui
venerint. Juffitque in prætorio Herodis cu-
ftodiri eum.

CAPUT XXIV.

Accufatus Paulus coram Felice præfide a Ter-
tullo Judæorum oratore, refpondet negans im-
pofita fibi crimina, confitens tamen fe Chriftia-
num, & dixiffe fe de refurrectione mortuorum
judicari. Felix & Drufilla ipfius uxor Judæa au-
diunt Paulum de fide Chriftiana: cum autem
non acciperet a Paulo pecuniam, reliquit eum
vinctum fucceffori fuo Portio Fefto.

1 POft quinque autem dies defcendit prin- A
ceps facerdotum Ananias cum fenioři-
bus quibufdam, & Tertullo quodam oratore,
qui

qui adierunt præsidem adversus Paulum.
2 Et citato Paulo cœpit accusare Tertullus
dicens: Cum in multa pace agamus per te, &
multa corrigantur per tuam providentiam:
3 Semper & ubique suscipimus, optime Fe-
lix, cum omni gratiarum actione.
4 Ne diutius autem te protraham, oro:
breviter audias nos pro tua clementia.
B 5 Invenimus hunc hominem pestiferũ, & con-
citantẽ seditiones omnibus Judæis in universo
orbe, & auctorem seditionis sectæ Nazarenorũ.
6 Qui etiam templum violare conatus est:
quem & apprehensum voluimus secundum
legem nostram judicare.
7 Superveniens autem tribunus Lysias, cum
vi magna eripuit eum de manibus nostris,
C 8 Jubens accusatores ejus ad te venire: a
quo poteris ipse judicans, de omnibus istis co-
gnoscere, de quibus nos accusamus eum.
9 Adjecerunt autem & Judæi, dicentes hæc
ita se habere.
10 Respondit autem Paulus, (annuente si-
bi Præside dicere:) Ex multis annis te esse
judicem genti huic sciens, bono animo pro
me satisfaciam.
11 Potes enim cognoscere, quia non plus
sunt mihi dies, quam duodecim, ex quo a-
* Supr. scendi adorare * in Jerusalem:
21, v. 26. 12 Et neque in templo invenerunt me cum
D aliquo disputantem, aut concursum facien-
tem turbæ, neque in synagogis,
13 Neque in civitate: neque probare pos-
sunt tibi, de quibus nunc me accusant.
14 Confiteor autem hoc tibi, quod secundum
sectam, quam dicunt hæresim, sic deservio
Patri, & Deo meo, credens omnibus, quæ
in Lege, & Prophetis scripta sunt:
15 Spem habens in Deum, quam & hi ipsi
expectant, resurrectionem futuram justorum,
& iniquorum.
16 In hoc & ipse studeo sine offendiculo
conscientiam habere ad Deum, & ad homi-
nes semper.
E 17 Post annos autem plures, eleemosynas
facturus in gentem meam veni, & oblatio-
nes, & vota.
* Supr. 18 * In quibus invenerunt me purificatum in
21, v. 26. templo, non cum turba, neque cum tumultu.
19 Quidam autem ex Asia Judæi, quos o-
portebat apud te præsto esse, & accusare, si
quid haberent adversum me:
20 Aut hi ipsi dicant, si quid invenerunt
in me

in me iniquitatis, cum ftem in concilio,
21 Nisi de una hac folummodo voce, qua cla- F
mavi inter eos ftans: *Quoniam de refurrectio- * Supr.
ne mortuorum ego judicor hodie a vobis. 23. 6.
22 Distulit autem illos Felix, certiffime
fciens de via hac, dicens: Cum tribunus
Lyfias defcenderit, audiam vos.
23 Juffitque Centurioni cuftodire eum, &
habere requiem, nec quemquam de fuis pro-
hibere miniftrare ei.
24 Poft aliquot autem dies veniens Felix
cum Drufilla uxore fua, quæ erat Judæa, vo-
cavit Paulum, & audivit ab eo fidem, quæ
eft in Chriftum Jefum.
25 Difputante autem illo de juftitia, & ca-
ftitate, & de judicio futuro, tremefactus Fe- G
lix refpondit: Quod nunc attinet, vade:
tempore autem opportuno accerfam te:
26 Simul & fperans, quod pecunia ei da-
retur a Paulo: propter quod & frequenter
accerfens eum loquebatur cum eo.
27 Biennio autem expleto, accepit fuccef-
forem Felix Portium Feftum. Volens autem
gratiam præftare Judæis Felix, reliquit Pau-
lum vinctum.

CAPUT XXV.

Feftus non obfequitur Judæis infidiofe petentibus, ut Paulus Jerofolymam ducatur: fed Cæfareæ audit ejus accufatores, & Pauli refponfionem: qui a Fefto requifitus, an vellet de his judicari Jerofolymis, appellat Cæfarem: Feftus Pauli caufam regi Agrippæ indicat, qui ipfum audire cupit, pofteroque die jubente Fefto adducitur coram Agrippa, & Bernice.

1 FEftus ergo cum veniffet in provin-
ciam, poft triduum afcendit Jerofoly- A
mam a Cæfarea.
2 Adieruntque eum principes facerdotum,
& primi Judæorum adverfus Paulum: & ro-
gabant eum,
3 Poftulantes gratiam adverfus eum, ut ju-
beret perduci eum in Jerufalem, infidias ten-
dentes, ut interficerent eum in via.
4 Feftus autem refpondit, fervari Paulum B
in Cæfarea, fe autem maturius profecturum.
5 Qui ergo in vobis (ait) potentes funt,
defcendentes fimul, fi quod eft in viro cri-
men, accufent eum.
6 Demoratus autem inter eos dies non am-
plius

plius quam octo, aut decem, descendit Cæsa-
ream, & altera die sedit pro tribunali, &
jussit Paulum adduci.
7 Qui cum perductus esset, circumsteterunt
eum, qui ab Jerosolyma descenderant Judæi,
multas, & graves causas objicientes, quas
non poterant probare,
8 Paulo rationem reddente: Quoniam ne-
que in legem Judæorum, neque in templum,
neque in Cæsarem quidquam peccavi.
C 9 Festus autem volens gratiam præstare Ju-
dæis, respondens Paulo dixit: Vis Jerosolymam
ascendere, & ibi de his judicari apud me?
10 Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæ-
saris sto, ibi me oportet judicari: Judæis non
nocui, sicut tu melius nosti.
11 Si enim nocui, aut dignum morte ali-
quid feci, non recuso mori: si vero nihil est
eorum, quæ hi accusant me, nemo potest me
illis donare. Cæsarem appello.
12 Tunc Festus cum concilio locutus, re-
spondit: Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis.
13 Et cum dies aliquot transacti essent, A-
grippa rex, & Bernice descenderunt Cæsa-
ream ad salutandum Festum.
D 14 Et cum dies plures ibi demorarentur,
Festus regi indicavit de Paulo, dicens: Vir
quidam est derelictus a Felice vinctus,
15 De quo cum essem Jerosolymis, adierunt
me principes sacerdotum, & seniores Judæorum
postulantes adversus illum damnationem.
16 Ad quos respondi: Quia non est Roma-
nis consuetudo damnare aliquem hominem,
prius quam is, qui accusatur, præsentes ha-
beat accusatores, locumque defendendi acci-
piat ad abluenda crimina.
E 17 Cum ergo huc convenissent sine ulla di-
latione, sequenti die sedens pro tribunali jussi
adduci virum.
18 De quo, cum stetissent accusatores, nul-
lam causam deferebant, de quibus ego suspi-
cabar malum.
19 Quæstiones vero quasdam de sua super-
stitione habebant adversus eum, & de quo-
dam Jesu defuncto, quem affirmabat Paulus
vivere.
20 Hæsitans autem ego de hujusmodi quæ-
stione, dicebam, si vellet ire Jerosolymam,
& ibi judicari de istis.
F 21 Paulo autem appellante, ut servaretur
ad Augusti cognitionem, jussi servari eum,
donec mittam eum ad Cæsarem.

22 Agrippa autem dixit ad Festum: Vole-
bam & ipse hominem audire. Cras, inquit,
audies eum.
23 Altera autem die, cum venisset Agrip-
pa, & Bernice cum multa ambitione, & in-
troissent in auditorium cum tribunis, & vi-
ris principalibus civitatis, jubente Festo,
adductus est Paulus.
24 Et dicit Festus: Agrippa rex, & omnes,
qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc,
de quo omnis multitudo Judæorum interpel-
lavit me Jerosolymis, petentes & acclaman-
tes, non oportere eum vivere amplius.
25 Ego vero comperi, nihil dignum morte
eum admisisse. Ipso autem hoc appellante
ad Augustum, judicavi mittere.
26 De quo quid certum scribam domino,
non habeo. Propter quod produxi eum ad
vos, & maxime ad te, rex Agrippa, ut in-
terrogatione facta habeam quid scribam.
27 Sine ratione enim mihi videtur mittere
vinctum, & causas ejus non significare.

CAPUT XXVI.

Paulus coram Agrippa suam causam defendit, referens suæ ad Christum conversionis ordinem, & se Judæis ac Gentibus sub divina protectione prædicasse ostendens; Festo qui ipsum ex nimia scientia insanire dicenti respondet, omnesque optat esse Christianos: Agrippa dicit eum potuisse dimitti, nisi Cæsarem appellasset.

1 AGrippa vero ad Paulum ait: Permit-
titur tibi loqui pro temetipso. Tunc
Paulus extenta manu cœpit rationem reddere. A
2 De omnibus, quibus accusor a Judæis,
rex Agrippa, æstimo me beatum, apud te
cum sim defensurus me hodie:
3 Maxime te sciente omnia, & quæ apud Ju-
dæos sunt consuetudines, & quæstiones: pro-
pter quod obsecro, patienter me audias.
4 Et quidem vitam meam a juventute, quæ
ab initio fuit in gente mea in Jerosolymis,
noverunt omnes Judæi:
5 Præscientes me ab initio (si velint te- B
stimonium perhibere) quoniam secundum
certissimam sectam nostræ religionis vixi
Pharisæus.
6 Et nunc in spe, quæ ad patres nostros repro-
missionis facta est a Deo, sto judicio subjectus:
7 In quam duodecim tribus nostræ, nocte

ac die deservientes, sperant devenire. De
qua spe accusor a Judæis, rex.
8 Quid incredibile judicatur apud vos, si
Deus mortuos suscitat?
9 Et ego quidem existimaveram, me ad-
versus nomen Jesu Nazareni debere multa
contraria agere.
C
10 * Quod & feci Jerosolymis, & multos
* Supr. sanctorum ego in carceribus inclusi, a prin-
8. a. 3. cipibus sacerdotum potestate accepta: & cum
occiderentur, detuli sententiam.
11 Et per omnes synagogas frequenter pu-
niens eos, compellebam blasphemare: &
amplius insaniens in eos, persequebar us-
que in exteras civitates.
* Supr. 12 In quibus * dum irem Damascum cum
9. a. 2. potestate, & permissu principum sacerdotum,
13 Die media in via vidi, rex, de cælo
supra splendorem solis circumfulsisse me lu-
men, & eos, qui mecum simul erant.
D 14 Omnesque nos cum decidissemus in ter-
ram, audivi vocem loquentem mihi Hebraica
lingua: Saule, Saule, quid me persequeris?
durum est tibi contra stimulum calcitrare.
15 Ego autem dixi: Quis es Domine? Do-
minus autem dixit: Ego sum Jesus, quem
tu persequeris.
16 Sed exurge, & sta super pedes tuos:
ad hoc enim apparui tibi, ut constituam te
ministrum, & testem eorum, quæ vidisti,
& eorum, quibus apparebo tibi,
E 17 Eripiens te de populo, & gentibus, in
quas nunc ego mitto te,
18 Aperire oculos eorum, ut convertantur
a tenebris ad lucem, & de potestate satanæ
ad Deum, ut accipiant remissionem pecca-
torum, & sortem inter sanctos per fidem,
quæ est in me.
19 Unde rex Agrippa, non fui incredulus
cælesti visioni:
* Supr. 20 * Sed his, qui sunt Damasci primum,
9. d. 20. & Jerosolymis, & in omnem regionem Ju-
dææ, & Gentibus annuntiabam, ut pœni-
tentiam agerent, & converterentur ad Deum,
digna pœnitentiæ opera facientes.
F 21 Hac ex causa me Judæi cum essem in tem-
* Supr. plo, * comprehensum tentabant interficere.
21. f. 31. 22 Auxilio autem adjutus Dei usque in ho-
diernum diem sto, testificans minori atque ma-
jori, nihil extra dicens quam ea, quæ Pro-
phetæ locuti sunt futura esse, & Moyses,
23 Si passibilis Christus, si primus ex re-
surre-

surrectione mortuorum lumen annuntiaturus est populo, & Gentibus.

24 Hæc loquente eo, & rationem reddente, Festus magna voce dixit: Insanis Paule: multæ te litteræ ad insaniam convertunt.

25 Et Paulus: Non insanio, (inquit) optime Feste, sed veritatis, & sobrietatis verba loquor.

26 Scit enim de his rex, ad quem & constanter loquor; latere enim eum nihil horum arbitror. Neque enim in angulo quidquam horum gestum est.

27 Credis rex Agrippa prophetis? Scio, quia credis.

28 Agrippa autem ad Paulum: In modico suades me Christianum fieri. G

29 Et Paulus: Opto apud Deum, & in modico, & in magno, non tantum te, sed etiam omnes, qui audiunt, hodie fieri tales, qualis & ego sum, exceptis vinculis his.

30 Et exurrexit rex, & præses, & Bernice, & qui assidebant eis.

31 Et cum secessissent, loquebantur ad invicem, dicentes: Quia nihil morte, aut vinculis dignum quid fecit homo iste.

32 Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem.

CAPUT XXVII.

Paulus a centurione Julio ducitur Romam versus, navigans per varia loca: adversante autem ipsis vento, vix perveniunt ad quemdam in Creta locum: a quo licet prædiceret Paulus periculosam esse navigationem, discedentes, patiuntur ingentem tempestatem: tandemque post Pauli consolationem, qui narrans factam sibi de omnium salute revelationem, hortabatur eos ad cibum sumendum, passi naufragium omnes evadunt incolumes.

1 UT autem judicatum est navigare eum in Italiam, & tradi Paulum cum reliquis custodiis centurioni nomine Julio cohortis Augustæ, A

2 * Ascendentes navem Adrumetinam, incipientes navigare circa Asiæ loca, sustulimus, perseverante nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi. * 2.Cor. 11.6.25.

3 Sequenti autem die devenimus Sidonem. Humane autem tractans Julius Paulum, permisit ad amicos ire, & curam sui agere.

4 Et inde cum sustulissemus, subnavigavimus Cyprum, propterea quod essent venti contrarii.

B 5 Et pelagus Ciliciæ & Pamphiliæ navigantes venimus Lystram, quæ est Lyciæ

6 Et ibi inveniens centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, transposuit nos in eam.

7 Et cũ multis diebus tarde navigaremus, & vix devenissemus contra Gnidum, prohibente nos vento, adnavigavimus Cretæ juxta Salmonem:

8 Et vix juxta navigantes venimus in locum quemdam, qui vocatur Boniportus, cui juxta erat civitas Thalassa.

9 Multo autem tempore peracto, & cum jam non esset tuta navigatio, eo quod & jejunium jam præteriisset, consolabatur eos Paulus,

10 Dicens eis: Viri, video, quoniam cum injuria, & multo damno non solum oneris, & navis, sed etiam animarum nostrarum incipit esse navigatio.

C 11 Centurio autem gubernatori, & nauclero magis credebat, quam his, quæ a Paulo dicebantur.

12 Et cum aptus portus non esset ad hiemandum, plurimi statuerunt consilium navigare inde, si quomodo possent, devenientes Phœnicen, hiemare, portum Cretæ respicientem ad Africum, & ad Corum.

13 Aspirante autem Austro, æstimantes propositum se tenere, cum sustulissent de Asson, legebant Cretam.

14 Non post multum autem misit se contra ipsam ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaquilo.

15 Cumque arrepta esset navis, & non posset conari in ventũ, data nave flatibus, ferebamur;

16 In insulam autem quamdam decurrentes, quæ vocatur Cauda, potuimus vix obtinere scapham.

17 Qua sublata, adjutoriis utebantur, accingentes navem, timentes ne in syrtim inciderent, summisso vase sic ferebantur.

18 Valida autem nobis tempestate jactatis, sequente die jactum fecerunt:

D 19 Et tertia die suis manibus armamenta navis projecerunt,

20 Neque autem sole, neque syderibus apparentibus per plures dies, & tempestate non exigua imminente, jam ablata erat spes omnis salutis nostræ.

21 Et cum multa jejunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum dixit: Oportebat quidem, o viri, audito me, non tollere a Creta, lucrique facere injuriam hanc, & jacturam:

22 Et

22 Et nunc suadeo vobis bono animo esse; amissio enim nullius animæ erit ex vobis, præterquam navis.
23 Astitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cujus sum ego, & cui deservio,
24 Dicens: Ne timeas, Paule, Cæsari te oportet assistere: & ecce donavit tibi Deus omnes, qui navigant tecum.
25 Propter quod bono animo estote viri. Credo enim Deo, quia sic erit, quemadmodum dictum est mihi. E
26 In insulam autem quamdam oportet nos devenire.
27 Sed postea quam quartadecima nox supervenit, navigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nautæ apparere sibi aliquam regionem.
28 Qui & summittentes bolidem, invenerunt passus viginti: & pusillum inde separati invenerunt passus quindecim.
29 Timentes autem, ne in aspera loca incideremus, de puppi mittentes anchoras quatuor optabant diem fieri.
30 Nautis vero quærentibus fugere de navi, cum misissent scapham in mare, sub obtentu, quasi inciperent a prora anchoras extendere,
31 Dixit Paulus Centurioni, & militibus: Nisi hi in navi mãserint, vos salvi fieri non potestis.
32 Tunc absciderunt milites funes scaphæ, & passi sunt eam excidere.
33 Et cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens: Quartadecima die hodie expectantes jejuni permanetis, nihil accipientes. F
34 Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra, quia nullius vestrum capillus de capite peribit.
35 Et cum hæc dixisset, sumens panem gratias egit Deo in conspectu omnium: & cum fregisset, cœpit manducare.
36 Animæquiores autem facti omnes, & ipsi sumpserunt cibum.
37 Eramus vero universæ animæ in navi ducentæ septuaginta sex.
38 Et satiati cibo alleviabant navem, jactantes triticum in mare.
39 Cum autem dies factus esset, terram non agnoscebant: sinum vero quemdam considerabant habentem littus, in quem cogitabant, si possent, ejicere navem. G
40 Et cum anchoras sustulissent, committebant se mari, simul laxantes juncturas gu-

bernaculorum: & levato artemone secundum auræ flatum tendebant ad litus.

41 Et cum incidissemus in locum dithalassum, impegerunt navem: & prora quidem fixa manebat immobilis, puppis vero solvebatur a vi maris.

42 Militum autem consilium fuit, ut custodias occiderent: ne quis cum enatasset, effugeret.

43 Centurio autem volens servare Paulum, prohibuit fieri; jussitque eos, qui possent natare, emittere se primos, & evadere, & ad terram exire:

44 Et cæteros alios in tabulis ferebant: quosdam super ea, quæ de navi erant. Et sic factum est, ut omnes animæ evaderent ad terram.

CAPUT XXVIII.

Paulus cæterique ipsius comites humane a Barbaris excipiuntur in insula Melita, in qua percussus a vipera Paulus nihil mali patitur, patremque Publii principis insulæ sanitati restituit, ac alios multos curat: & ab eo loco navigantes tandem Romam perveniunt, ubi Paulus convocatis primis Judæorum causam exponit, cur Cæsarem appellaverit; dieque ab ipsis constituta prædicat de Christo, cujus verbis multi non credunt, quod Paulus ostendit ab Isaia prædictum esse; & per biennium de fide in Christum prædicat omnibus ad ipsum accedentibus.

A 1 ET cum evasissemus, tunc cognovimus, quia Melita insula vocabatur. Barbari vero præstabant non modicã humanitatẽ nobis.

2 Accensa enim pyra, reficiebant nos omnes propter imbrem qui imminebat, & frigus.

3 Cum congregasset autem Paulus sarmentorum aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignem, vipera a calore cum processisset, invasit manum ejus.

B 4 Ut vero viderunt Barbari pendentem bestiam de manu ejus, ad invicem dicebant: Utique homicida est homo hic, qui cum evaserit de mari, ultio non sinit eum vivere.

5 Et ille quidem excutiens bestiam in ignem nihil mali passus est.

5 At illi existimabant eum in tumorem convertendum, & subito casurum, & mori. Diu autem illis expectantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri, convertentes se dicebant eum esse Deum.

7 In locis autem illis erant prædia princi-

pis

pis insulæ nomine Publii, qui nos susci-
piens triduo benigne exhibuit.
8 Contigit autem, patrem Publii febribus,
& dysenteria vexatum jacere. Ad quem Pau-
lus intravit, & cum orasset, & imposuisset
ei manus, salvavit eum.
9 Quo facto, omnes, qui in insula habebant C
infirmitates, accedebant, & curabantur.
10 Qui etiam multis honoribus nos hono-
raverunt, & navigantibus imposuerunt quæ
necessaria erant.
11 Post menses autem tres navigavimus in
navi Alexandrina, quæ in insula hyemave-
rat, cui erat insigne Castorum.
12 Et cum venissemus Syracusam, mansi-
mus ibi triduo.
13 Inde circumlegentes devenimus Rhe-
gium: & post unum diem flante austro, se-
cunda die venimus Puteolos:
14 Ubi inventis fratribus, rogati sumus manere D
apud eos dies septem: & sic venimus Romam.
15 Et inde cum audissent fratres, occurre-
runt nobis usque ad Appii forum, ac tres
Tabernas. Quos cum vidisset Paulus, gra-
tias agens Deo accepit fiduciam.
16 Cum autem venissemus Romam, per-
missum est Paulo manere sibimet cum custo-
diente se milite.
17 Post tertium autem diem convocavit
primos Judæorum. Cumque convenissent,
dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil adver-
sus plebem faciens, aut morem paternum,
vinctus ab Jerosolymis traditus sum in ma-
nus Romanorum:
18 Qui cum interrogationem de me habuis-
sent, voluerunt me dimittere, eo quod nul-
la esset causa mortis in me.
19 Contradicentibus autem Judæis, coactus E
sum appellare Cæsarem, non quasi gentem
meam habens aliquid accusare.
20 Propter hanc igitur causam rogavi vos
videre, & alloqui; propter spem enim Israel
catena hac circumdatus sum.
21 At illi dixerunt ad eum: Nos neque
litteras accepimus de te a Judæa, neque ad-
veniens aliquis fratrum nuntiavit, aut lo-
cutus est quid de te malum.
22 Rogamus autem a te audire quæ sentis;
nam de secta hac notum est nobis, quia ubi-
que ei contradicitur.
23 Cum constituissent autem illi diem,
venerunt ad eum in hospitium plurimi, qui-
bus

bus exponebat testificans regnum Dei, suadensque eis de Jesu ex Lege Moysi & Prophetis, a mane usque ad vesperam.

F 24 Et quidam credebant his, quæ dicebantur, quidam vero non credebant.

25 Cumque invicem non essent consentientes, discedebant, dicente Paulo unum verbum: Quia bene Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres nostros,

* Isaiæ 6. c. 9. Matth. 13. b. 14. G Marc. 4. b. 12. Luc. 8. b. 10. Joa. 12. f. 40. Rom. 11. b. 8.

26 Dicens: * Vade ad populum istum, & dic ad eos: Aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non perspicietis.

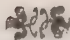
27 Incrassatum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos compresserunt, ne forte videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos.

28 Notum ergo sit vobis, quoniam Gentibus missum est hoc salutare Dei, & ipsi audient.

29 Et cum hæc dixisset, exierunt ab eo Judæi multam habentes inter se quæstionem.

30 Mansit autem biennio toto in suo conducto: & suscipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum,

31 Prædicans regnum Dei, & docens quæ sunt de Domino Jesu Christo cum omni fiducia, sine prohibitione.

EPI-

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD ROMANOS.
CAPUT PRIMUM.

Paulus commendato ſuo munere Evangelico, ob magnum prædicandi Evangelii zelum optabat Romanos inviſere; oſtendens Ethnicos, qui ex creaturis Deum cognoſcentes, illius cultum a ſe abjecerant colendo creaturarum imagines, merito a Deo deſertos: & in pœnam illius in abominanda, quæ hic recenſentur, incidiſſe ſcelera.

1 PAULUS ſervus Jeſu Chriſti, voca- A
tus Apoſtolus, * ſegregatus in E- * Act.
vangelium Dei, 13. 2.
2 Quod ante promiſerat per prophe-
tas ſuos in Scripturis ſanctis
3 De Filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſe-
mine David ſecundum carnem:
4 Qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute
ſecundum ſpiritum ſanctificationis ex reſurre-
ctione mortuorum Jeſu Chriſti Domini noſtri:
5 Per quem accepimus gratiam, & Apo-
ſtolatum ad obediendum fidei in omnibus
Gentibus pro nomine ejus,
6 In quibus eſtis & vos vocati Jeſu Chriſti:
7 Omnibus qui ſunt Romæ, dilectis Dei,
vocatis ſanctis. Gratia vobis, & pax a Deo
Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.
8 Primum quidem gratias ago Deo meo per E
Jeſum Chriſtum pro omnibus vobis, quia fi-
des veſtra annuntiatur in univerſo mundo.
9 Teſtis enim mihi eſt Deus, cui ſervio in
ſpiritu meo in Evangelio filii ejus, quod
ſine intermiſſione memoriam veſtri facio
10 Semper in orationibus meis, obſecrans,
ſi quomodo tandem aliquando proſperum iter
habeam in voluntate Dei veniendi ad vos.
11 Deſidero enim videre vos, ut aliquid
impertiar vobis gratiæ ſpiritualis ad confir-
mandos vos,
12 Id eſt ſimul conſolari in vobis per eam,
quæ invicem eſt, fidem veſtram, atque meam.
13 Nolo autem vos ignorare fratres, quia
ſæpe propoſui venire ad vos, (& prohibitus
ſum uſque adhuc) ut aliquem fructum habeam

& in

& in vobis, sicut & in ceteris gentibus.
14 Græcis, ac Barbaris, sapientibus, B
insipientibus debitor sum:
15 Ita (quod in me,) promptum est &
vobis, qui Romæ estis, evangelizare.
16 Non enim erubesco Evangelium. Virtus
enim Dei est in salutem omni credenti,
Judæo primum, & Græco.
17 Justitia enim Dei in eo revelatur ex
* Hab. fide in fidem, sicut scriptum est: * Justus au-
2. a. 4. tem ex fide vivit.
Gal. 3. 18 Revelatur enim ira Dei de cælo super o-
b. 11. mnem impietatem, & injustitiam hominum eo-
Heb. 10. rum, qui veritatem Dei in injustitia detinent:
g. 38. 19 Quia quod notum est Dei, manifestum
est in illis. Deus enim illis manifestavit.
C 20 Invisibilia enim ipsius a creatura mun-
di, per ea quæ facta sunt, intellecta conspi-
ciuntur: sempiterna quoque ejus virtus, &
divinitas: ita ut sint inexcusabiles,
* Eph. 21 * Quia cum cognovissent Deum, non
4. d. 17. sicut Deum glorificaverunt, aut gratias ege-
runt, sed evanuerunt in cogitationibus suis,
& obscuratum est insipiens cor eorum;
22 Dicentes enim se esse sapientes, stulti
facti sunt.
* Psal. 23 * Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei
105. c. in similitudinem imaginis corruptibilis homi-
20. nis, & volucrum, & quadrupedũ, & serpentium.
Jerem. 24 Propter quod tradidit illos Deus in desi-
11. b. 10. deria cordis eorum, * in immunditiam, ut con-
* infr. tumeliis afficiant corpora sua in semetipsis:
d. vers. 25 Qui commutaverunt veritatem Dei in
26. & mendacium: & coluerunt, & servierunt crea-
cap. 6. turæ potius, quam Creatori, qui est bene-
d. 19. dictus in sæcula. Amen.
Gal. 5. 26 Propterea tradidit illos Deus in passio-
c. 19. nes ignominiæ. Nam fœminæ eorum immu-
Ephes. taverunt naturalem usum in eum usum, qui
4. c. 19. est contra naturam.
& 5. a. 27 Similiter autem & masculi, relicto natu-
3. rali usu fœminæ, exarserunt in desideriis suis
D in invicem, masculi in masculos turpitudi-
Colos. 3. nem operantes, & mercedem, quam oportuit,
a. 5. & erroris sui in semetipsis recipientes.
1. Thes. 28 Et sicut non probaverunt Deum habere in
2. a. 3. notitia, tradidit illos Deus in reprobum sen-
& 4. b. sum, ut faciant ea, quæ non conveniunt,
7. 29 Repletos omni iniquitate, malitia, for-
nicatione, avaritia, nequitia, plenos invi-
dia, homicidio, contentione, dolo, mali-
gnitate, susurrones,

30 De-

30 Detractores, Deo odibiles, contumelio-
sos, superbos, elatos, inventores malorum,
parentibus non obedientes,
31 Insipientes, incompositos, sine affectio-
ne, absque fœdere, sine misericordia.
32 Qui cum justitiam Dei cognovissent, non
intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni
sunt morte: & non solum qui ea faciunt, sed
etiam qui consentiunt facientibus.

CAPUT II.

Judæos redarguit, qui ex data sibi lege Gentes condemnabant, eadem ipsi patrantes, cum Deus unicuique redditurus sit juxta illius opera; adeo ut etiam Gentes ex, quæ legis sunt, naturali lumine præstantes pro circumcisis habendæ sint, eosque judicaturæ, qui ex sola legis cognitione, & carnis circumcisione gloriantur, contraria legi operantes.

1 PRopter quod inexcusabilis es, o homo A
omnis, qui judicas. * In quo enim *Matt.
judicas alterum, teipsum condemnas; ea- 7. a. 2
dem enim agis quæ judicas.
2 Scimus enim, quoniam judicium Dei est
secundum veritatem in eos, qui talia agunt.
3 Existimas autem hoc, o homo, qui ju-
dicas eos, qui talia agunt, & facis ea, quia
tu effugies judicium Dei?
4 An divitias bonitatis ejus, & patientiæ,
& longanimitatis contemnis? ignoras, quoniã
benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?
5 Secundum autem duritiam tuam, & im-
pœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die
iræ, & revelationis justi judicii Dei,
6 *Qui reddet unicuiq; secundum opera ejus: *Matt.
7 Iis quidem, qui secundum patientiam 16. d. 27.
boni operis, gloriam, & honorem, & incor- B
ruptionem quærunt, vitam æternam:
8 Iis autem, qui sunt ex contentione, &
qui non acquiescunt veritati, credunt autem
iniquitati, ira & indignatio.
9 Tribulatio, & angustia in omnem animã ho-
minis operantis malũ, Judæi primũ, & Græci:
10 Gloria autem, & honor, & pax omni ope-
ranti bonum, Judæo primum, & Græco;
11 * Non enim est acceptio personarum a- * Deut.
pud Deum. 10. d. 17.
12 Quicumque enim sine lege peccaverunt, 2. Par.
sine lege peribunt: & quicumque in lege pec- 19. c. 7.
caverunt, per legem judicabuntur. Job. 34.

13 * Non

b. 19. 13* Non enim auditores legis justi sunt apud
Sap. 6. Deum, sed factores legis justificabuntur:
b. 8. 14 Cum enim Gentes, quæ legem non habent,
Eccli. naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmo-
35.c.15. di legem non habentes, ipsi sibi sunt lex:
Act.10. 15 Qui ostendunt opus legis scriptum in cor-
e. 34. dibus suis, testimonium reddente illis conscien-
C tia ipsorum, & inter se invicem cogitationi-
Ephes. bus accusantibus, aut etiam defendentibus,
6. b. 9. 16 In die, cum judicabit Deus occulta ho-
Gal. 2. minum, secundum Evangelium meum per
b. 6. Jesum Christum.
Colos.3. 17 * Si autem tu Judæus cognominaris, &
d. 25. requiescis in lege, & gloriaris in Deo,
1. Petr. 18 Et nosti voluntatem ejus, * & probas
1. c.17. utiliora, instructus per legem,
*Matt. 19 Confidis teipsum esse ducem cæcorum,
7. c.21. lumen eorum, qui in tenebris sunt,
Jacob. 20 Eruditorem insipientium, magistrum
1. d.22. infantium, habentem formam scientiæ, &
* Apoc. veritatis in lege.
11. b.9. 21 Qui ergo alium doces, teipsum non do-
* Phil. ces: qui prædicas non furandum, furaris:
1. b.10. 22 Qui dicis non mœchandum, mœcharis:
qui abominaris idola, sacrilegium facis:
23 Qui in lege gloriaris, per prævarica-
tionem legis Deum inhonoras.
D 24 (* Nomen enim Dei per vos blasphe-
* Isaiæ matur inter Gentes, sicut scriptum est.)
52. b.5. 25 Circumcisio quidem prodest, si legem
Ezech. observes: si autem prævaricator legis sis,
36.e.20. circumcisio tua præputium facta est.
26 Si igitur præputium justitias legis cu-
stodiat, nonne præputium illius in circum-
cisionem reputabitur?
*Matt. 27 * Et judicabit id, quod ex natura est præpu-
12.d.42. tium, legem consummans, te, qui per litteram,
& circumcisionem prævaricator legis es?
* Isaiæ 28* Non enim qui in manifesto, Judæus est: ne-
48. que quæ in manifesto in carne, est circumcisio:
29 Sed qui in abscondito, Judæus est: & cir-
cumcisio cordis in spiritu, non littera: cujus
laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

CAPUT III.

Quodam modo præcellant Judæi propter factas illis a Deo promissiones, quæ complebuntur, quamquam nonnulli eorum fuerint increduli; omnes autem & Judæi & Gentiles peccato sunt obnoxii: a quo non liberat lex, sed fides in Christum propitiatorem, ut non sit cuiquam de legis operibus gloriandum.

1 QUid ergo amplius Judæo est? aut quæ
utilitas circumcisionis?
2 Multum per omnem modum. Primum quidem, quia * credita sunt illis eloquia Dei.
3 Quid enim, si quidam illorum non crediderunt? * Numquid incredulitas illorum
fidem Dei evacuabit? Absit.
4 * Est autem Deus verax: * omnis autem homo mendax, sicut scriptum est: * Ut justificeris
in sermonibus tuis, & vincas cum judicaris.
5 Si autem iniquitas nostra justitiam Dei
commendat, quid dicemus? Numquid iniquus est Deus, qui infert iram?
6 (Secundum hominem dico.) Absit. Alioquin quomodo judicabit Deus hunc mundum?
7 Si enim veritas Dei in meo mendacio
abundavit in gloriam ipsius, quid adhuc &
ego tamquam peccator judicor?
8 Et non (sicut blasphemamur, & sicut
ajunt quidam nos dicere) faciamus mala, ut
veniant bona: quorum damnatio justa est.
9 Quid ergo? præcellimus eos? Nequaquam. * Causati enim sumus, Judæos, &
Græcos omnes sub peccato esse,
10 Sicut scriptum est: * Quia non est justus quisquam:
11 Non est intelligens, non est requirens Deum.
12 Omnes declinaverunt, simul inutiles
facti sunt, non est qui faciat bonum, non
est usque ad unum.
13 * Sepulchrum patens est guttur eorum,
linguis suis dolose agebant. * Venenum aspidum sub labiis eorum.
14 * Quorum os maledictione, & amaritudine plenum est:
15 * Veloces pedes eorum ad effundendum
sanguinem:
16 Contritio, & infelicitas in viis eorum:
17 Et viam pacis non cognoverunt.
18 * Non est timor Dei ante oculos eorum.
19 * Scimus autem, quoniam quæcumque

A

* Infra 3. a. 4. * 2. Tim. 2. b. 13. * Joan. 3. d. 33. * Psal. 115. a. 11. * Psal. 50. a. 6.

B

* Gal. 3. d.... Supr. 1. b. 1.. Infr. 11. b. c. * Psal. 13. a. 3. * Psal. 5. c. 11. * Psal. 139. a. 4. Jacob. 3. c. 8. * Psal. 9. b. 7. * Isaiæ 59. b. 7. Prov. 1.

b. 15. lex loquitur, iis, qui in lege sunt, loqui-
* Psal. tur, ut omne os obstruatur, & subditus
51. a 2. fiat omnis mundus Deo:
* Gal. 20 Quia ex operibus legis non justificabi-
2. d 16. tur omnis caro coram illo. Per legem enim
cognitio peccati.
C 21 Nunc autem sine lege justitia Dei mani-
festata est, testificata a lege, & Prophetis.
22 Justitia autem Dei per fidem Jesu Chri-
sti in omnes, & super omnes, qui credunt
in eum; non enim est distinctio.
23 Omnes enim peccaverunt, & egent glo-
ria Dei.
24 Justificati gratis per gratiam ipsius, per
redemptionem, quæ est in Christo Jesu,
25 Quem proposuit Deus propitiationem
per fidem in sanguine ipsius, ad ostensio-
nem justitiæ suæ propter remissionem præce-
dentium delictorum
26 In sustentatione Dei, ad ostensionem ju-
stitiæ ejus in hoc tempore: ut sit ipse justus, &
justificans eum, qui est ex fide Jesu Christi.
D 27 Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per
quam legem? Factorum? Non, sed per legē fidei.
28 Arbitramur enim justificari hominem
per fidem sine operibus legis.
29 An Judæorum Deus tantum? nonne &
Gentium? Immo & Gentium:
30 Quoniam quidem unus est Deus, qui
justificat circumcisionem ex fide, & præpu-
tium per fidem.
31 Legem ergo destruimus per fidem? Ab-
sit; sed legem statuimus.

CAPUT IV.

Non ex legis operibus contingit justificatio, sed ex fide in Deum, quæ Abrahæ reputata fuit ad justitiam ante datam ipsi circumcisionem, quam postea accepit; futurus non lege, sed justitia fidei pater omnium, qui ipsius fidem imitarentur: credidit autem Deo se patrem fore multarum gentium per promissum sibi semen, cum tam ipse, quam uxor ejus Sara annos excessissent aptos ad generandum.

A 1 QUid ergo dicemus invenisse Abraham
patrem nostrum secundum carnem?
2 Si enim Abraham ex operibus justificatus
est, habet gloriam, sed non apud Deum.
* Gen. 3 Quid enim dicit Scriptura? * Credidit Abra-
15. b.6. ham Deo, & reputatum est illi ad justitiam.

4 Ei

4 Ei autem, qui operatur, merces non imputa- *Gal. 3. a. 5.*
tur secundum gratiam sed secundum debitum.
5 Ei vero, qui non operatur, credenti autem in *Jacob.*
eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus *2. d. 23.*
ad justitiam secundum propositum gratiæ Dei.
6 Sicut & David dicit beatitudinem hominis,
cui Deus accepto fert justitiam sine operibus:
7 * Beati, quorum remissæ sunt iniquita- ** Psal.*
tes, & quorum tecta sunt peccata. *31. a. 1.*
8 Beatus vir, cui non imputavit Dñs peccatũ.
9 Beatitudo ergo hæc in circumcisione tan- B
tum manet, an etiã in preputio? Dicimus enim,
quia reputata est Abrahæ fides ad justitiam.
10 Quomodo ergo reputata est? in circum-
cisione, an in præputio? Non in circumci-
sione, sed in præputio.
11 * Et signum accepit circumcisionis, signa- ** Gen.*
culum justitiæ fidei, quæ est in præputio, ut *17. b. 10,*
sit pater omnium credentium per præputium, *11.*
ut reputetur & illis ad justitiam:
12 Et sit pater circumcisionis non iis tan-
tum, qui sunt ex circumcisione, sed & iis,
qui sectantur vestigia fidei, quæ est in præ-
putio patris nostri Abrahæ. C
13 * Non enim per legem promissio Abra- ** Gal.*
hæ, aut semini ejus, ut heres esset mundi, *3. c. 18.*
sed per justitiam fidei. *Heb. 11.*
14 Si enim qui ex lege, heredes sunt, ex- *b. 9.*
inanita est fides, abolita est promissio.
15 Lex enim iram operatur. Ubi enim non
est lex, nec prævaricatio.
16 Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma
sit promissio omni semini, non ei, qui ex
lege est solum, sed & ei, qui ex fide est A-
brahæ, qui pater est omnium nostrum,
17 (Sicut scriptum est: * Quia patrem mul- ** Gen.*
tarum gentium posui te,) ante Deum cui cre- *17. a. 4.*
didit, qui vivificat mortuos, & vocat ea quæ
non sunt, tamquam ea quæ sunt.
18 Qui contra spem in spem credidit, ut fie-
ret pater multarum gentium, secundum quod
dictum est ei: * Sic erit semen tuum. ** Gen.*
19 Et non infirmatus est fide, nec consideravit *15. b. 5.*
corpus suum emortuum, cum jam fere centum D
esset annorum, & emortuam vulvam Saræ.
20 In repromissione etiam Dei non hæsita-
vit diffidentia, sed confortatus est fide, dans
gloriam Deo:
21 plenissime sciens, quia quæcumque pro-
misit, potens est & facere.
22 Ideo & reputatum est illi ad justitiam.
23 Non est autem scriptum tantum propter

 ipsum,

ipsum, quia reputatum est illi ad justitiam:
*1. Pet. 24 Sed & propter nos, quibus reputabitur
3. d. 21. credentibus in eum, * qui suscitavit Jesum
* Isaiæ Christum Dominum nostrum a mortuis,
53. b. 5. 25 * Qui traditus est propter delicta nostra, &
1. Petr. resurrexit propter justificationem nostram.
1. a. 3.

CAPUT V.

Ex fide, inquit, justificati non solum spe gloriamur, verum etiam in adversitatibus: nam si Christus pro nobis adhuc impiis mortuus est, multo magis salvabit jam justificatos per sanguinem ipsius: & sicut per unam Adæ inobedientiam omnes peccavimus, ac mortui sumus; ita per unius Christi obedientiam ex multis delictis justificamur ad vitam.

A 1 JUstificati ergo ex fide pacem habeamus
ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum:
2 * Per quem & habemus accessum per fi-
* Eph. dem in gratiam istam, in qua stamus, &
2. d. 18. gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.
3 Non solum autem, sed & gloriamur in
tribulationibus, * scientes, quod tribulatio
*Jacob. patientiam operatur:
1. a. 3. 4 Patientia autem probationem, probatio
vero spem:
* Psal. 5 * Spes autem non confundit, quia cha-
21. a. 6. ritas Dei diffusa est in cordibus nostris per
Spiritum sanctum, qui datus est nobis.
B 6 Ut quid enim Christus, cum adhuc infir-
* Hebr. mi essemus, secundum tempus pro impiis *
9. d. 14. mortuus est?
1. Petr. 7 Vix enim pro justo quis moritur; nam
3. d. 18. pro bono forsitan quis audeat mori?
8 Commendat autem charitatem suam Deus
in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus
9 Christus pro nobis mortuus est; multo
igitur magis nunc justificati in sanguine ipsius salvi erimus ab ira per ipsum.
10 Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus: multo magis reconciliati, salvi erimus in vita ipsius.
C 11 Non solum autem, sed & gloriamur in Deo
per Dñm nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus.
12 Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors per-

pertransiit, in quo omnes peccaverunt.
13 Usque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset.
14 Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ, qui est forma futuri.
15 Sed non sicut delictum, ita & donum; si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei, & donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit.
16 Et non sicut per unum peccatum, ita & donum; nam judicium quidem ex uno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in justificationem. D
17 Si enim unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.
18 Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem; sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ.
19 * Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi; ita & per unius obeditionem justi constituentur multi. * Phil. 2. 4. 8. & 9.
20 Lex autem subintravit, ut abundaret delictum. Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia.
21 Ut sicut regnavit peccatum in mortem: ita & gratia regnet per justitiam in vitam æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum.

CAPUT VI.

In Christo baptizati sumus, ut mortui peccato deinceps in novitate vitæ ambulemus: sicut Christus semel mortuus ac sepultus, ad novam vitam, non amplius moriturus, resurrexit: non ergo jam obediamus peccato, aut concupiscentiis; sed soluti a lege, liberatique per Christi gratiam a peccato, & servi facti justitiæ, tradamus membra nostra in obsequium justitiæ ad vitam, quæ prius tradideramus immunditiæ ad mortem.

1 QUid ergo dicemus? permanebimus in peccato, ut gratia abundet? A
2 Absit. Qui enim mortui sumus peccato, * quomodo adhuc vivemus in illo? * 1. Pet. 2. d. 24.
3 An ignoratis, quia quicumque baptizati su-

ti sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus?

* Gal. 3. d.27. Coloss. 2. c. 12. — 4 * Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, * ita & nos in novitate vitæ ambulemus.

B — 5 Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectionis erimus.

* Eph. 4. c.22. Hebr. 12. a. 1. 1. Petr. 2. a. 1. & 4. a. 2. — 6 Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, & ultra non serviamus peccato.

7 Qui enim mortuus est, justificatus est a peccato.

8 Si autem mortui sumus cum CHRISTO, credimus, quia simul etiam vivemus cum Christo,

9 Scientes, quod Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.

10 Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel; quod autem vivit, vivit Deo.

11 Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo, in Christo Jesu Domino nostro.

12 Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus.

* Coloss. 3. a. 5. — 13 * Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tamquam ex mortuis viventes, & membra vestra arma justitiæ Deo.

C — 14 Peccatum enim vobis non dominabitur; non enim sub lege estis, sed sub gratia.

15 Quid ergo? peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.

* Joan. 8. d.34. 2. Petr. 2. d.19. — 16 * Nescitis, quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis ejus, cui obeditis, sive peccati ad mortem, sive obeditionis ad justitiam?

17 Gratias autem Deo, quod fuistis servi peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in quam traditi estis.

18 Liberati autem a peccato servi facti estis justitiæ.

D — 19 Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ; sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem.

20 Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ.

21 Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est.

22 Nunc

22 Nunc vero liberati a peccato, servi autem
facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam.

23 Stipendia enim peccati mors. Gratia autem Dei vita æterna, in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT VII.

In similitudinem mulieris, cujus vir defunctus est, nos per Christum soluti sumus a lege, qua peccatorum affectus reddebantur vehementiores, ut serviamus Christo in novitate spiritus: occasione autem legis peccatum judicantis, magis se exeruit & crevit peccatum, quamquam lex sancta esset ac spiritualis: imo & nunc adversante carnis fomite afficimur, quantumvis repugnantes, ad ea, quæ secundum rationem detestamur, legique sunt contraria.

1 AN ignoratis fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur, quanto tempore vivit? A

2 * Nam quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege viri. *1. Cor. 7. v. 39.

3 Igitur, vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est a lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro.

4 Itaque fratres mei & vos mortificati estis legi per corpus Christi, ut sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo.

5 Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti;

6 Nunc autem soluti sumus a lege mortis, in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, & non in vetustate litteræ.

7 Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per legem. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: * Non concupisces. B *Exod. 20. c. 17. Deut. 5. 6. 21.

8 Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat.

9 Ego autem vivebam sine lege aliquando. Sed cum venisset mandatum, peccatum revixit.

10 Ego autem mortuus sum: & inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.

11 Nam

C 11 Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit.

* 1. Tim. 1. b. 8. 12 * Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & justum, & bonum.

13 Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem, ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.

14 Scimus enim, quia lex spiritualis est, ego autem carnalis sum venumdatus sub peccato.

15 Quod enim operor, non intelligo. Non enim, quod volo bonum, hoc ago, sed quod odi malum, illud facio.

16 Si autem quod nolo, illud facio, consentio legi, quoniam bona est.

17 Nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum.

18 Scio enim, quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio.

D 19 Non enim quod volo bonum, hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago.

20 Si autem quod nolo, illud facio, jam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum.

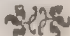
21 Invenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adjacet.

* 1. Pet. 3. a. 4. 22 Condelector enim legi Dei secundum * interiorem hominem:

23 Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.

24 Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?

25 Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente servio legi Dei, carne autem legi peccati.

C A-

CAPUT VIII.

Concludit, Christo per baptismum insitos ab omni damnatione esse liberos, qui non carnem sectantur, sed spiritum, quem acceperunt: spiritum inquam adoptionis, qui Dei filios ac futuræ gloriæ cum Christo coheredes efficit, ad cujus gloriæ revelationem non solum universa aspirat creatura, vanitati interim subjecta; sed & hi, qui spiritus acceperunt primitias, illam certa spe expectant, spiritu eos roborante, & quid orandum sit instruente. Declarat etiam incomparabilem Dei erga suos exhibitam in Christo charitatem, asserens nihil posse eos a charitate Dei separare, quæ est in Christo Jesu.

1 NIhil ergo nunc damnationis est iis, A
qui sunt in Christo Jesu, qui non
secundum carnem ambulant.
2 Lex enim spiritus vitæ in Christo Jesu
liberavit me a lege peccati & mortis.
3 * Nam quod impossibile erat legi, in quo * *Apoc.*
infirmabatur per carnem, Deus filium suum *1. b. 5.*
mittens in similitudinem carnis peccati, & *Hebr. 9.*
de peccato damnavit peccatum in carne, *d. 15.*
4 Ut justificatio legis impleretur in nobis,
qui non secundum carnem ambulamus, sed
secundum spiritum.
5 Qui enim secundum carnem sunt quæ carnis
sunt sapiunt. Qui vero secundum spiritum
sunt, quæ sunt spiritus sentiunt.
6 Nam prudentia carnis mors est, prudentia
autem spiritus vita, & pax; B
7 Quoniam sapientia carnis inimica est Deo;
legi enim Dei non est subjecta; nec enim potest.
8 Qui autem in carne sunt, Deo placere
non possunt.
9 Vos autem in carne non estis, sed in
spiritu: si tamen spiritus Dei habitat in vobis.
Si quis autem Spiritum Christi non habet,
hic non est ejus.
10 Si autem Christus in vobis est, corpus
quidem mortuum est propter peccatum, spiritus
vero vivit propter justificationem.
11 * Quod si Spiritus ejus, qui suscitavit C
Jesum a mortuis, habitat in vobis, qui su- * *Act. 2.*
scitavit Jesum Christum a mortuis, vivifi- *c. 15. &*
cabit & mortalia corpora vestra propter in- *4. b. 10.*
habitantem Spiritum ejus in vobis. *& 5. f.*
12 Ergo fratres debitores sumus non carni, *30. &*
ut secundum carnem vivamus. *13. f. 37.*

13 * Si

*Supr.4. d. 24. 1. Cor. 6. c.14. & alibi. * 1. Tim. 5. c.19. * 2. Tim. 1. b. 7. *Gal.4. a. 5.*

13 * Si enim secundum carnem vixeritis,
moriemini: si autem spiritu facta carnis mor-
tificaveritis, vivetis.
14 Quicumque enim spiritu Dei aguntur,
ii sunt filii Dei.
15 * Non enim accepistis spiritum servitu-
tis iterum in timore, sed accepistis spiritum
* adoptionis filiorum, in quo clamamus:
Abba (Pater.)
16 Ipse enim Spiritus testimonium reddit
spiritui nostro, quod sumus filii Dei.
17 Si autem filii, & hæredes: hæredes qui-
dem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen
compatimur, ut & conglorificemur.
18 Existimo enim, quod non sunt condi-
gnæ passiones hujus temporis ad futuram glo-
riam, quæ revelabitur in nobis.
19 Nam expectatio creaturæ revelationem
filiorum Dei expectat.
D 20 Vanitati enim creatura subiecta est non vo-
lens, sed propter eum, qui subjecit eam in spe:
21 Quia & ipsa creatura liberabitur a ser-
vitute corruptionis in libertatem gloriæ fi-
liorum Dei.
22 Scimus enim, quod omnis creatura in-
gemiscit, & parturit usque adhuc.
23 Non solum autem illa, sed & nos ipsi
primitias spiritus habentes, sed & ipsi intra
nos gemimus adoptionem filiorum Dei expe-
ctantes, redemptionem corporis nostri.
E 24 Spe enim salvi facti sumus. Spes autem
quæ videtur, non est spes; nam quod videt
quis, quid sperat?
25 Si autem quod non videmus, speramus,
per patientiam expectamus.
26 Similiter autem & spiritus adjuvat infir-
mitatem nostram; nam quid oremus, sicut o-
portet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat
pro nobis gemitibus inenarrabilibus.
27 Qui autem scrutatur corda, scit quid de-
sideret Spiritus, quia secundum Deum po-
stulat pro sanctis.
28 Scimus autem, quoniam diligentibus De-
um omnia cooperantur in bonum, iis qui se-
cundum propositum vocati sunt sancti.
F 29 Nam quos præscivit, & prædestinavit
conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse
primogenitus in multis fratribus.
30 Quos autem prædestinavit, hos & vocavit:
& quos vocavit, hos & justificavit: quos au-
tem justificavit, illos & glorificavit.
31 Quid ergo dicemus ad hæc? si Deus pro
nobis,

nobis, quis contra nos?
32 * Qui etiam proprio Filio suo non peper- * Gen.
cit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quo- 22. c. 12.
modo non etiam cum illo omnia nobis donavit? & 16.
33 Quis accusabit adversus electos Dei?
Deus qui justificat;
34 Quis est qui condemnet? Christus Je-
sus, qui mortuus est, immo qui & resurre-
xit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam in-
terpellat pro nobis.
35 Quis ergo nos separabit a charitate Christi?
tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas?
an periculum? an persecutio? an gladius?
36 (Sicut scriptum est: * Quia propter te G
mortificamur tota die: æstimati sumus sicut * Ps. 43.
oves occisionis.) d. 22.
37 Sed in his omnibus superamus propter
eum qui dilexit nos.
38 Certus sum enim, quia neque mors, ne-
que vita, neque Angeli, neque principatus,
neque virtutes, neque instantia, neque fu-
tura, neque fortitudo,
39 Neque altitudo, neque profundum, ne-
que creatura alia poterit nos separare a cha-
ritate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino
nostro.

CAPUT IX.

Propter Judæorum ruinam, de qua vehementer dolet, promissiones non frustrari asserit Israelitis factas a Deo Abrahæ filiis; nimirum cum illæ non pertineant ad omnes carnales Abrahæ filios, sed tantum ad eos, qui ex Judæis & Gentilibus gratuita Dei electione filii Abrahæ per fidem constituuntur: Deus autem cujus vult miseretur, & quem vult, indurat: Judæi vero quia non ex fide Christi, quem rejecerant, sed ex legis operibus justitiam quærebant, sunt in sua iniquitate relicti, Gentibus per fidem Christi justificatis.

1 VEritatem dico in Christo, non men- A
tior, testimonium mihi perhibente
conscientia mea in Spiritu sancto:
2 Quoniam tristitia mihi magna est, & con-
tinuus dolor cordi meo.
3 * Optabam enim ego ipse anathema esse * Act. 9.
a Christo pro fratribus meis, qui sunt co- a. 2.
gnati mei secundum carnem, 1. Cor.
4 Qui sunt Israelitæ, quorum adoptio est 15. b. 9.
filiorum, & gloria, & testamentum, & legis- B
latio,

latio, & obsequium, & promissa:
5 Quorum patres, & ex quibus est Christus
secundum carnem, qui est super omnia Deus
benedictus in sæcula. Amen.
6 Non autem quod exciderit verbum Dei.
Non enim omnes, qui ex Israel sunt, ii sunt
Israelitæ:
7 Neque qui semen sunt Abrahæ, omnes fi-
lii: * sed in Isaac vocabitur tibi semen:
* Gen. 8 Id est, non qui filii carnis, hi filii Dei:
21.b.12. sed * qui filii sunt promissionis, æstimantur
* Gal. in semine.
4.d.28. 9 Promissionis enim verbum hoc est: * Secun-
C dùm hoc tempus veniam: & erit Saræ filius.
* Gen. 10 Non solum autem illa, * sed & Rebecca
18.b.10. ex uno concubitu habens, Isaac patris nostri.
* Gen. 11 Cum enim nondum nati fuissent, aut
25.c.24. aliquid boni egissent, aut mali, (ut secundum
electionem propositum Dei maneret)
12 Non ex operibus, sed ex vocante dictum
est ei:
13* Quia major serviet minori, sicut scriptum
* Gen. est: * Jacob dilexi, Esau autem odio habui.
25.a.23. 14 Quid ergo dicemus? numquid iniquitas
* Mal.1. apud Deum? Absit.
a. 2. 15 Moysi enim dicit: * Miserebor cujus mi-
* Exod. seor, & misericordiam præstabo cujus mise-
33.d.19. rebor.
16 Igitur non volentis, neque currentis,
D sed miserentis est Dei.
17 Dicit enim Scriptura Pharaoni: * Quia in
* Exod. hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te
9. d.16. virtutem meam: & ut annuntietur nomen
meum in universa terra.
18 Ergo cujus vult miseretur, & quem vult
indurat.
19 Dicis itaque mihi: Quid adhuc queri-
tur? voluntati enim ejus quis resistit?
20 O homo, tu quis es, qui respondeas
E Deo? * Numquid dicit figmentum ei, qui
* Sap. se finxit: Quid me fecisti sic?
15. b.7. 21 An non habet potestatem figulus luti ex
Isai.45. eadem massa facere aliud quidem vas in ho-
b. 9. norem, aliud vero in contumeliam?
Jerem. 22 Quod si Deus volens ostendere iram, &
18. a.6. notam facere potentiam suam, sustinuit in
multa patientia vasa iræ apta in interitum,
23 Ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa
misericordiæ, quæ præparavit in gloriam.
24 Quos & vocavit nos non solum ex Ju-
F dæis, sed etiam ex Gentibus,
* Osee 25 Sicut in Osee dicit: * Vocabo non ple-
bem

bem meam, plebem meam: & non dilectam, 2. d. 23.
dilectam: & non misericordiam consecutam, 1. Petr.
misericordiam consecutam. 2. d. 10.
26 * Et erit: In loco, ubi dictum est eis: Non * Osee
plebs mea vos: ibi vocabuntur filii Dei vivi. 1. d. 10.
27 Isaias autem clamat pro Israel: * Si fue- * Isaiæ
rit numerus filiorum Israel tamquam arena 10. d. 22.
maris, reliquiæ salvæ fient.
28 Verbum enim consummans, & abbrevi-
ans in æquitate: quia verbum breviatum fa-
ciet Dominus super terram.
29 Et sicut prædixit Isaias: * Nisi Dñs sabaoth * Isaiæ
reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti es- 1. c. 9.
semus, & sicut Gomorrha similes fuissemus.
30 Quid ergo dicemus? Quod gentes, quæ non G
sectabantur justitiam, apprehenderunt justi-
tiam: justitiam autem, quæ ex fide est.
31 Israel vero sectando legem justitiæ, in
legem justitiæ non pervenit.
32 Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operi-
bus; offenderunt enim in lapidem offensionis,
33 Sicut scriptum est: * Ecce pono in Sion la- * Isaiæ
pidem offensionis, & petram scandali: & o- 8. c. 14.
mnis, qui credit in eum, non confundetur. & 28.
d. 16.
1. Petr.
2. b. 7.

CAPUT X.

Orat Apostolus pro Judæis, quos zelum Dei & legis habere asserit non secundum scientiam: nam Christum finem legis ignorantes, ex legis operibus justitiam quærebant: de diversitate justitiæ ex operibus legis ab ea, quæ ex fide est, quæ tam Judæo, quam Græco in Christum credenti communis est: Ubique autem terrarum prædicata est Christi fides: quam repellentibus Judæis susceperunt Gentes.

1 FRatres, voluntas quidem cordis mei, A
& obsecratio ad Deum, fit pro illis
in salutem.
2 Testimonium enim perhibeo illis, quod
æmulationem Dei habent, sed non secun-
dum scientiam.
3 Ignorantes enim justitiam Dei, & suam quæ-
rentes statuere, justitiæ Dei non sunt subjecti.
4 Finis enim legis Christus ad justitiam o-
mni credenti.
5 Moyses enim scripsit, quoniam justitiam,
quæ ex lege est, * qui fecerit homo, vivet in ea. * Lev.
6 Quæ autem ex fide est justitia, sic dicit: 18. a. 5.
* Ne dixeris in corde tuo: quis ascendet in cæ- Ezech.
lum? id est Christum deducere; 20. b. 11.

Dd 7 Aut

7 Aut quis descendet in abyssum? hoc est
B Christum a mortuis revocare.
* Deut. 8 Sed quid dicit Scriptura? * Prope est ver-
30.c.12. bum in ore tuo, & in corde tuo; hoc est ver-
* Deut. bum fidei, quod prædicamus.
30.c.14. 9 Quia si confitearis in ore tuo Dominum Je-
sum, & in corde tuo credideris, quod Deus
illum suscitavit a mortuis, salvus eris.
10 Corde enim creditur ad justitiam: ore
autem confessio fit ad salutem.
* Isaiæ 11 Dicit enim Scriptura: * Omnis, qui
28 d.16. credit in illum, non confundetur.
12 Non enim est distinctio Judæi, & Græ-
C ci: nam idem Dominus omnium, dives in
omnes, qui invocant illum.
* Joel. 13 * Omnis enim, quicumque invocave-
rit nomen Domini, salvus erit.
2. g.32. 14 Quomodo ergo invocabunt, in quem
Act. 2. non crediderunt? Aut quomodo credent ei,
c. 21. quem non audierunt? Quomodo autem au-
dient sine prædicante?
15 Quomodo vero prædicabunt, nisi mit-
tantur? sicut scriptum est: * Quam speciosi
* Isaiæ pedes evangelizantium pacem, evangelizan-
52. b.7. tium bona!
Nah. 1. 16 Sed non omnes obediunt Evangelio.
d. 15. Isaias enim dicit: * Domine, quis credidit
* Isaiæ auditui nostro?
53. a.1. 17 Ergo fides ex auditu, auditus autem
Joann. per verbum Christi.
12.f.38. 18 Sed dico: Numquid non audierunt? * Et
* Psal. quidem in omnem terram exivit sonus eo-
18. a.5. rum, & in fines orbis terræ verba eorum.
19 Sed dico: Numquid Israel non cogno-
D vit? Primus Moyses dicit: * Ego ad æmula-
* Deut. tionem vos adducam in non gentem: in
32.d.21. gentem insipientem, in iram vos mittam.
20 Isaias autem audet, & dicit: * Inven-
* Isaiæ tus sum a non quærentibus me: palam ap-
65. a.1. parui iis, qui me non interrogabant.
21 Ad Israel autem dicit: * Tota die ex-
* Isaiæ pandi manus meas ad populum non creden-
65. a.2. tem, & contradicentem.

CAPUT XI.

Deus quosdam ex populo Judaico gratuita sua electione sibi servavit per fidem in Christum salvandos, reliquis ob incredulitatem in sua cæcitate juxta Prophetarum vaticinia relictis, ac Gentibus in locum ipsorum ex gratuita Dei bonitate assumptis: quas monet Apostolus, ne adversus Judæos glorientur: quodque Judæi ad tempus deserti tandem ad Christum convertentur; exclamans ob divinæ sapientiæ incomprehensibilitatem.

1 DIco ergo: Numquid Deus repulit popu- A
lum suum? Absit. Nam & ego Israelita
sum ex semine Abraham, de tribu Beniamin.
2 Non repulit Deus plebem suam, quam
præscivit. An nescitis, in Elia quid dicit
Scriptura: quemadmodum interpellat Deum
adversum Israel?
3 * Domine, Prophetas tuos occiderunt, *3. Reg.
altaria tua suffoderunt, & ego relictus sum 19. b. 10.
solus, & quærunt animam meam.
4 Sed quid dicit illi divinum responsum?
* Reliqui mihi septem millia virorum, qui *3. Reg.
non curvaverunt genua ante Baal. 19. d. 18.
5 Sic ergo & in hoc tempore reliquiæ se-
cundum electionem gratiæ salvæ factæ sunt.
6 Si autem gratia, jam non ex operibus;
alioquin gratia jam non est gratia.
7 Quid ergo? quod quærebat Israel, hoc B
non est consecutus: electio autem consecu-
ta est: ceteri vero excæcati sunt:
8 Sicut scriptum est: * Dedit illis Deus * Isaiæ
spiritum compunctionis: oculos, ut non vi- 6. c. 9.
deant, & aures, ut non audiant, usque & 10. &
in hodiernum diem. 29. d. 10.
9 Et David dicit: * Fiat mensa eorum in Matth.
laqueum, & in captionem, & in scanda- 13. b. 14.
lum, & in retributionem illis. Joan.
10 Obscurentur oculi eorum, ne videant: 12. f. 40.
& dorsum eorum semper incurva. Act. 28.
11 Dico ergo: Numquid sic offenderunt, f. 26.
ut caderent? Absit. Sed illorum delicto sa- * Psal.
lus est Gentibus, ut illos æmulentur. 68. c. 23.
12 Quod si delictum illorum divitiæ sunt
mundi, & diminutio eorum divitiæ Gen-
tium; quanto magis plenitudo eorum?
13 Vobis enim dico Gentibus: * Quamdiu *Act. 9.
quidem ego sum Gentium Apostolus, mini- c. 15.
sterium meum honorificabo. Gal. 2.
b. 7.

14 Si quo modo ad æmulandum provocem carnem meam, & salvos faciam aliquos ex illis.
15 Si enim amissio eorum reconciliatio est mundi, quæ assumptio, nisi vita ex mortuis?
16 Quod si delibatio sancta est, & massa: & si radix sancta & rami.
C 17 Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis, & pinguedinis olivæ factus es:
18 Noli gloriari adversus ramos. Quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te.
19 Dices ergo: Fracti sunt rami, ut ego inserar.
20 Bene: propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time.
21 Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat.
22 Vide ergo bonitatem, & severitatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excideris.
23 Sed & illi, si non permanserint in incredulitate, inserentur; potens est enim Deus iterum inserere illos.
24 Nam si tu ex naturali excisus es oleastro, & contra naturam insertus es in bonam olivam; quanto magis ii, qui secundum naturam inserentur suæ olivæ?
D 25 Nolo enim vos ignorare fratres mysterium
* Prov. 3. c. 7. hoc: * (ut non sitis vobis ipsis sapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Israel, do-
Isai. 5. nec plenitudo Gentium intraret,
c. 21. 26 Et sic omnis Israel salvus fieret, sicut scriptum est: * Veniet ex Sion, qui eripiat,
* Isa. 59. & avertat impietatem a Jacob.
d. 20. 27 Et hoc illis a me testamentum, cum abstulero peccata eorum.
28 Secundum Evangelium quidem, inimici propter vos: secundum electionem autem, charissimi propter patres.
29 Sine pœnitentia enim sunt dona, & vocatio Dei.
30 Sicut enim aliquando & vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter incredulitatem illorum:
31 Ita & isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, ut & ipsi misericordiam consequantur.
32 Conclusit enim Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur.
33 O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei: quam incomprehensibilia sunt judicia

dicia ejus, & investigabiles viæ ejus?
34 * Quis enim cognovit sensum Domini? * Sap.
Aut quis consiliarius ejus fuit? 9. c.13.
b.35 Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Isai.40.
36 Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso c. 13.
sunt omnia: ipsi gloria in sæcula. Amen. 1. Cor. 2. d.16.

CAPUT XII.

Instruit Romanos, ut a sæculi vanitate abstracti totos se Deo dedant, de susceptis donis non se efferentes, aut illorum limites transgredientes; sed in modum membrorum ejusdem corporis omnia ad proximi utilitatem ordinantes, ipsis quoque inimicis benefaciant.

1 OBsecro itaque vos, fratres, per miseri- A
cordiam Dei, * ut exhibeatis corpora * Phil.
vestra hostiam viventem, sanctam, Deo 4. d.18.
placentem, rationabile obsequium vestrum.
2 Et nolite conformari huic sæculo, sed
reformamini in novitate sensus vestri: * ut *Ephes.
probetis, quæ sit voluntas Dei bona, & be- 5. d.17.
neplacens, & perfecta. 1. Thess.
3 Dico enim per gratiam, quæ data est 4. a. 3.
mihi, omnibus qui sunt inter vos: Non
plus sapere, quam oportet sapere, sed sape-
re ad sobrietatem: * & unicuique sicut Deus * 1. Cor.
divisit mensuram fidei. 12. b.11.
4 Sicut enim in uno corpore multa mem- Eph. 4.
bra habemus, omnia autem membra non b. 7.
eumdem actum habent;
5 Ita multi unum corpus sumus in Chri- B
sto, singuli autem alter alterius membra.
6 Habentes autem donationes secundum
gratiam, quæ data est nobis, differentes:
sive prophetiam secundum rationem fidei,
7 Sive ministerium in ministrando, sive
qui docet in doctrina,
8 Qui exhortatur in exhortando, qui tri-
buit in simplicitate, qui præest in solicitu-
dine, qui miseretur in hilaritate.
9 Dilectio sine simulatione. * Odientes * Amos
malum, adhærentes bono. 5. d.15.
10 * Charitate fraternitatis invicem dili- * Eph.
gentes: Honore invicem prævenientes: 4. a. 3.
11 Solicitudine non pigri: Spiritu ferven- C
tes: Domino servientes: 1. Petr.
12 Spe gaudentes: In tribulatione patien- 2. c.17.
tes: Orationi instantes:
13 Necessitatibus sanctorum communican-
tes: * Hospitalitatem sectantes. * Hebr

Luc. 6.28. 14 Benedicite perſequentibus vos: benedi-
1. Petr. cite, & nolite maledicere.
4. b. 3. 15 Gaudere cum gaudentibus, flere cum
D flentibus;
16 Idipſum invicem ſentientes: Non alta
ſapientes, ſed humilibus conſentientes. No-
lite eſſe prudentes apud voſmetipſos:
* 2. Cor. 17 Nulli malum pro malo reddentes: * pro-
8. d. 21. videntes bona non tantum coram Deo, ſed
etiam coram omnibus hominibus.
* Hebr. 18 * Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum
12. d. 14. omnibus hominibus pacem habentes.
* Eccli. 19 * Non voſmetipſos defendentes chariſ-
28. a. 1. ſimi, ſed date locum iræ. Scriptum eſt enim:
2. 3. * Mihi vindicta; ego retribuam, dicit Do-
Matth. minus.
5. f. 39. 20 * Sed ſi eſurierit inimicus tuus, ciba il-
* Deut. lum: ſi ſitit, potum da illi: hoc enim faciens
32. e. 35. carbones ignis congeres ſuper caput ejus.
Heb. 10. 21 Noli vinci a malo, ſed vince in bono
f. 30. malum.
* Prov.
25. c. 21.

CAPUT XIII.

*Hortatur, ut ſuperioribus obtemperent infe-
riores, etiam propter conſcientiam, quamquam
civilem tantum gerant magiſtratum, omnibuſ-
que debita reddant; de proximi dilectione, ad
quam univerſa lex reducitur: & de tempore
gratiæ, ut tranſactis legis tenebris, relictis
vitiis, amplectantur Chriſti virtutes.*

* A 1. OMnis anima poteſtatibus ſublimioribus
Sap. 6. ſubdita ſit, Non eſt enim poteſtas niſi
a. 4. a Deo: quæ autem ſunt, a Deo ordinatæ ſunt.
1. Petr. 2 Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordina-
2. c. 13. tioni reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi
damnationem acquirunt.
3 Nam principes non ſunt timori boni ope-
ris, ſed mali. Vis autem non timere poteſta-
tem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa.
B 4 Dei enim miniſter eſt tibi in bonum. Si
autem malum feceris, time; non enim ſine
cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt
vindex in iram ei, qui malum agit.
5 Ideo neceſſitate ſubditi eſtote non ſolum
propter iram ſed etiam propter conſcientiam.
6 Ideo enim & tributa præſtatis; miniſtri
enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſervientes.
* Matt. 7 * Reddite ergo omnibus debita: cui tribu-
22. c. 21. tum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui ti-
morem, timorem: cui honorem, honorem.
8 Ni-

8 Nemini quidquam debeatis, nisi ut in- C
vicem diligatis; qui enim diligit proximum,
legem implevit.
9 Nam: * Non adulterabis: Non occides: * Exod.
Non furaberis: Non falsum testimonium di- 20.c.14.
ces: Non concupisces: & si quod est aliud Deut.5.
mandatum, in hoc verbo instauratur: * Di- b. 18.
liges proximum tuum sicut teipsum. * Lev.
10 Dilectio proximi malum non operatur. 19.d.18.
Plenitudo ergo legis est dilectio. Matth.
11 Et hoc scientes tempus: quia hora est 22.d.39.
jam nos de somno surgere. Nunc enim pro- D
pior est nostra salus, quam cum credidimus. Marc.
12 Nox praecessit, dies autem appropinqua- 12.c.31.
vit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, & Gal. 5.
induamur arma lucis. c. 14.
13 Sicut in die honeste ambulemus: * non Jac. 2.
in comessationibus, & ebrietatibus, non in b. 8.
cubilibus, & impudicitiis, non in conten- * Luc.
tione, & aemulatione: 21.g.34.
14 * Sed induimini Dominum Jesum Chri- * Gal.
stum, & carnis curam ne feceritis in desi- 5. c.16.
deriis. 1. Petr.
2. c.11.

CAPUT XIV.

Fide firmiores debent eos, qui adhuc infirmi sunt, fovere & non contemnere, & nec hi nec illi judicare quemquam ob ciborum aut dierum discrimen, scientes, quod omnes eumdem habeamus Dominum, cui & vivimus & morimur, cui etiam rationem quisque pro se redditurus est: & quamquam nullus cibus jam sit immundus, nemo tamen quidquam edere debet aut cum fratris offendiculo, aut contra suam conscientiam.

1 INfirmum autem in fide assumite, non A
in disceptationibus cogitationum.
2 Alius enim credit se manducare omnia:
qui autem infirmus est, olus manducet.
3 Is, qui manducat, non manducantem non
spernat: & qui non manducat, manducantem
non judicet. Deus enim illum assumpsit.
4 * Tu quis es, qui judicas alienum ser- *Jac. 4.
vum? Domino suo stat, aut cadit: stabit autem; c. 13.
potens est enim Deus statuere illum.
5 Nam alius judicat diem inter diem: alius
autem judicat omnem diem; unusquisque in
suo sensu abundet.
6 Qui sapit diem, Domino sapit. Et qui B
manducat, Domino manducat; gratias enim
agit

agit Deo; & qui non manducat, Domino
non manducat, & gratias agit Deo.
7 Nemo enim nostrum sibi vivit, & nemo
sibi moritur.
8 Sive enim vivimus, Domino vivimus: si-
ve morimur, Domino morimur. Sive ergo
vivimus, sive morimur, Domini sumus.
9 In hoc enim Christus mortuus est,& resurre-
xit,ut & mortuorum & vivorum dominetur.
10 Tu autem quid judicas fratrem tuum?aut
tu quare spernis fratrem tuum? * Omnes enim
*2. Cor. 5. b. 10. stabimus ante tribunal Christi.
11 Scriptum est enim: * Vivo ego, dicit
*Isaiæ 45. d. 24. Philip. 2. b. 10. Dominus, quoniam mihi flectetur omne ge-
nu: & omnis lingua confitebitur Deo.
12 Itaque unusquisque nostrum pro se ratio-
nem reddet Deo.
13 Non ergo amplius invicem judicemus:
C sed hoc judicate magis, ne ponatis offendi-
culum fratri, vel scandalum.
14 Scio, & confido in Domino Jesu, quia
nihil commune per ipsum, nisi ei, qui existi-
mat quid commune esse, illi commune est.
15 Si enim propter cibum frater tuus con-
tristatur, jam non secundum charitatem am-
bulas. * Noli cibo tuo illum perdere, pro
*1. Cor. 8. d. 11. quo Christus mortuus est.
16 Non ergo blasphemetur bonum nostrum.
17 Non est enim regnum Dei esca,& potus:sed
justitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto.
18 Qui enim in hoc servit Christo, placet
Deo, & probatus est hominibus.
19 Itaque quæ pacis sunt, sectemur: & quæ
ædificationis sunt, in invicem custodiamus.
D 20 Noli propter escam destruere opus Dei. *
*Tit. 1. d. 15. Omnia quidem sunt munda: sed malum est
homini, qui per offendiculum manducat.
*1. Cor. 8. d. 13. 21 * Bonum est non manducare carnem,& non
bibere vinum,neque in quo frater tuus offen-
ditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.
22 Tu fidem habes? penes temetipsum ha-
be coram Deo. Beatus, qui non judicat se-
metipsum in eo, quod probat.
23 Qui autem discernit, si manducaverit,
damnatus est, quia non ex fide. Omne au-
tem, quod non est ex fide, peccatum est.

C A-

CAPUT XV.

Firmiores debent infirmorum ferre & sublevare imperfectiones, non suæ, sed proximorum utilitati ac mutuæ paci studentes: Christus juxta factas patribus promissiones prædicavit Judæis; Gentibus vero ex misericordia Apostoli, non prævijs promissionibus. Excusat se Paulus, quod liberius Romanis scripserit tamquam Gentium Apostolus, ostendens, quomodo sit hoc munus executus; dicens, quod ad ipsos quoque sit venturus, ubi datam a Macedonibus eleemosynam elargitus fuerit Jerosolymitanæ Ecclesiæ, petens, ut pro se interim orent.

1 DEbemus autem nos firmiores imbecil- A
litates infirmorum sustinere, & non
nobis placere.
2 Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum, ad ædificationem.
3 Etenim Christus non sibi placuit, sed
sicut scriptum est: * Improperia impropetantium tibi ceciderunt super me. * *Psal. 68. b. 10.*
4 Quæcumque enim scripta sunt, ad nostram
doctrinam scripta sunt, ut per patientiam, &
consolationem Scripturarum spem habeamus.
5 Deus autem patientiæ, & solatii * det
vobis idipsum sapere in alterutrum secun- * *1. Cor. 1. b. 10.*
dum Jesum Christum.
6 Ut unanimes uno ore honorificetis De- B
um, & patrem Domini nostri Jesu Christi.
7 Propter quod suscipite invicem, sicut &
Christus suscepit vos in honorem Dei.
8 Dico enim, Christum Jesum ministrum
fuisse circumcisionis propter veritatem Dei,
ad confirmandas promissiones patrum:
9 Gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est: * Propterea
confitebor tibi in Gentibus, Domine, & *2. Reg. 22. c. 50.*
nomini tuo cantabo. *Ps. 17. d. 50.*
10 Et iterum dicit: Lætamini Gentes cum
plebe ejus. C
11 Et iterum: * Laudate omnes Gentes
Dñm, & magnificate eum omnes populi. * *Psal. 116. a. 1.*
12 Et rursus Isaias ait: * Erit radix Jesse, * *Isaiæ 11. c. 10.*
& qui exurget regere Gentes, in eum Gentes sperabunt.
13 Deus autem spei repleat vos omni gaudio, & pace in credendo, ut abundetis in
spe,

ſpe, & virtute Spiritus ſancti.

14 Certus ſum autem, fratres mei, & ego
ipſe de vobis, quoniam & ipſi pleni eſtis
dilectione, repleti omni ſcientia, ita ut
poſſitis alterutrum monere.

D 15 Audacius autem ſcripſi vobis, fratres, ex
parte, tamquam in memoriam vos reducens:
propter gratiam, quæ data eſt mihi a Deo.

16 Ut ſim miniſter Chriſti Jeſu in Gentibus:
ſanctificans Evangeliū Dei, ut fiat oblatio Gen-
tium accepta, & ſanctificata in Spiritu ſancto.

17 Habeo igitur gloriam in Chriſto Jeſu
ad Deum.

18 Non enim audeo aliquid loqui eorum,
quæ per me non efficit Chriſtus in obedien-
tiam Gentium, verbo & factis:

19 In virtute ſignorum, & prodigiorum,
in virtute Spiritus ſancti: ita ut ab Jeruſa-
lem per circuitum uſque ad Illyricum reple-
verim Evangelium Chriſti.

E 20 Sic autem prædicavi Evangelium hoc, non
ubi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum
fundamentum ædificarē: ſed ſicut ſcriptum eſt:

Iſaiæ 52. d. 15. 21 * Quibus non eſt annuntiatum de eo, vi-
debunt: & qui non audierunt, intelligent.

22 Propter quod & impediebar plurimum ve-
nire ad vos, & prohibitus ſum uſque adhuc.

23 Nunc vero ulterius locum non habens in his
regionibus, cupiditatem autem habens venien-
di ad vos ex multis jam præcedentibus annis:

F 24 Cum in Hiſpaniam proficiſci cœpero, ſpero
quod præteriens videam vos, & a vobis deducar
illuc, ſi vobis primum ex parte fruitus fuero.

25 Nunc igitur proficiſcar in Jeruſalem mi-
niſtrare ſanctis.

26 Probaverunt enim Macedonia, & A-
chaja, collationem aliquam facere in pau-
peres ſanctorum, qui ſunt in Jeruſalem.

1. Cor. 9. b. 11. 27 Placuit enim eis, & debitores ſunt eorum.
Nam ſi ſpiritualium eorū participes facti ſunt
Gentiles, debēt & in carnalibus miniſtrare illis.

28 Hoc igitur cum conſummavero, & aſ-
ſignavero eis fructum hunc, per vos profici-
ſcar in Hiſpaniam.

G 29 Scio autem, quoniam veniens ad vos, in abun-
dantia benedictionis Evangelii Chriſti veniam.

30 Obſecro ergo vos, fratres, per Domi-
num noſtrum Jeſum Chriſtum, & per chari-
tatem ſancti Spiritus, ut adjuvetis me in
orationibus veſtris pro me ad Deum,

31 Ut liberer ab infidelibus, qui ſunt in

Judæa,

Judæa, & obsequii mei oblatio accepta fiat
in Jerusalem sanctis,
32 Ut veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, & refrigerer vobiscum.
33 Deus autem pacis sit cum omnibus vobis: Amen.

CAPUT XVI.

Commendat Apostolus quosdam apud Romanos, propter nonnullas eorum præeminentias nominatim salutandos; quosdam vero vitandos hortatur, & de aliis dicit, quod salutant Romanos.

1 COmmendo autem vobis Phœben sororem nostram, quæ est in ministerio Ecclesiæ, quæ est in Cenchris; A
2 Ut eam suscipiatis in Domino digne sanctis: & assistatis ei in quocumque negotio vestri indiguerit; etenim ipsa quoque astitit multis, & mihi ipsi.
3 Salutate * Priscam, & Aquilam adjutores meos in Christo Jesu: *Actor. 18. a.2. & g.26.
4 (Qui pro anima mea suas cervices supposuerunt: quibus non solus ego gratias ago, sed & cunctæ ecclesiæ Gentium)
5 Et domesticam Ecclesiam eorum. Salutate Epænetum dilectum mihi, qui est primitivus Asiæ in Christo.
6 Salutate Mariam, quæ multum laboravit in vobis.
7 Salutate Andronicum, & Juniam cognatos, & concaptivos meos, qui sunt nobiles in Apostolis, qui & ante me fuerunt in Christo.
8 Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in Domino.
9 Salutate Urbanum adjutorem nostrum in Christo Jesu, & Stachyn dilectum meum.
10 Salutate Apellen probum in Christo.
11 Salutate eos, qui sunt ex Aristoboli domo. Salutate Herodionem cognatum meum. B
Salutate eos, qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino.
12 Salutate Tryphænam, & Tryphosam, quæ laborant in Domino. Salutate Persidem charissimam, quæ multum laboravit in Domino.
13 Salutate Rufum electum in Domino, & matrem ejus, & meam.
14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Her-

Hermam, Patrobam, Hermen, & qui cum eis sunt, fratres.
15 Salutate Philologum, & Juliam, Nereum, & sororem ejus, & Olympiadem, & omnes, qui cum eis sunt, sanctos.
16 Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes Ecclesiæ Christi.
17 Rogo autem vos, fratres, ut observetis eos, qui dissensiones, & offendicula, præter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt, & declinate ab illis.
18 Hujuscemodi enim Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri: & per dulces sermones, & benedictiones seducunt corda innocentium.
19 Vestra enim obedientia in omnem locum divulgata est. Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos sapientes esse in bono, & simplices in malo.
20 Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum.
21 * Salutat vos Timotheus adjutor meus, & Lucius, & Jason, & Sosipater, cognati mei.

* Actor. 16. a.1.

22 Saluto vos ego Tertius, qui scripsi epistolam, in Domino.
23 Salutat vos Cajus hospes meus, & universa Ecclesia. Salutat vos Erastus arcarius civitatis, & Quartus frater.
24 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.
25 Ei autem, qui potens est vos confirmare juxta Evangelium meum, & prædicationem Jesu Christi, secundum revelationem mysterii temporibus æternis taciti,
26 (Quod nunc patefactum est per Scripturas Prophetarum secundum præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti,
27 Soli sapienti Deo, per Jesum Christum, cui honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD CORINTHIOS PRIMA.
CAPUT PRIMUM.

Paulus Deo gratias agit de donis datis Corinthiis: cæterum dolet, quod de baptizatoribus essent inter ipsos schismata, gaudens quod missus ad prædicandum Evangelium paucos baptizaverit; ostendens etiam reprobatam mundi sapientiam, & electos simplices: sicut & sita est salus in Christi morte, cujus prædicatio judicatur mundo stultitia, credentibus vero virtus ac sapientia; ideo enim contemptibilia mundi elegit Deus, ne quis in se glorietur.

1 PAulus vocatus Apostolus Jesu Chri- A
sti per voluntatem Dei, & So-
sthenes frater,
2 Ecclesiæ Dei, quæ est Corin-
thi, sanctificatis in Christo Jesu,
vocatis sanctis, cum omnibus, qui invo-
cant nomen Domini nostri Jesu Christi, in
omni loco ipsorum, & nostro.
3 Gratia vobis, & pax a Deo Patre no-
stro, & Domino Jesu Christo.
4 Gratias ago Deo meo semper pro vobis in
gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Jesu:
5 Quod in omnibus divites facti estis in il-
lo, in omni verbo, & in omni scientia:
6 Sicut testimonium Christi confirmatum
est in vobis:
7 Ita ut nihil vobis desit in ulla gratia,
expectantibus revelationem Domini nostri
Jesu Christi,
8 Qui & confirmabit vos usque in finem B
sine crimine, in die adventus Domini no-
stri Jesu Christi.
9 * Fidelis Deus, per quem vocati estis in * 1.
societatem filii ejus Jesu Christi Dñi nostri. Thess.
10 Obsecro autem vos, fratres, per nomen 5. d.24.
Domini nostri Jesu Christi, ut idipsum di-
catis omnes, & non sint in vobis schisma-
ta: sitis autem perfecti in eodem sensu, &
in eadem sententia.
11 Significatum est enim mihi de vobis,

 fra-

fratres mei, ab iis qui sunt Chloes, quia
contentiones sunt inter vos.
12 Hoc autem dico, quod unusquisque vestrûm
*Act. dicit: Ego quidem sum Pauli: ego autem * A-
18. f. 24. pollo: ego vero Cephæ: ego autem Christi.
13 Divisus est Christus? Numquid Paulus
crucifixus est pro vobis? aut in nomine
Pauli baptizati estis?
C 14 Gratias ago Deo, quod neminem vestrûm
*Act. baptizavi, * nisi Crispum, & Caium:
18. c. 8. 15 Ne quis dicat, quod in nomine meo
baptizati estis.
16 Baptizavi autem & Stephanæ domum: cæ-
terum nescio, si quem alium baptizaverim:
17 Non enim misit me Christus baptizare,
*2. Pet. sed evangelizare: * non in sapientia verbi,
1. c. 16. ut non evacuetur crux Christi.
Infr. 2. 18 Verbum enim crucis pereuntibus qui-
a. 1. 4. dem stultitia est: iis autem, qui salvi fiunt,
d. 13. id est nobis, * Dei virtus est.
*Rom. 19 Scriptum est enim: * Perdam sapien-
1. c. 16. tiam sapientium, & prudentiam prudentium
*Isaiæ reprobabo.
29. c. 14. 20 * Ubi sapiens? ubi scriba? ubi conqui-
*Isaiæ sitor hujus sæculi? Nonne stultam fecit Deus
33. c. 18. sapientiam hujus mundi?
21 Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes.
22 Quoniam & Judæi signa petunt, & Græci sapientiam quærunt:
23 Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam,
24 Ipsis autem vocatis Judæis, atque Græcis Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam:
D 25 Quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.
26 Videte enim vocationem vestram, fratres: quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles:
27 Sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia:
28 Et ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea, quæ non sunt, ut ea quæ sunt, destrueret:
29 Ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus.
30 Ex ipso autem vos estis in Christo Jesu,

su, qui factus est nobis sapientia a Deo, &
justitia, & sanctificatio, & redemptio: * Jere.
31 Ut quemadmodum scriptum est, * Qui 23. a.5.
gloriatur, in Domino glorietur. * Jere.
9. g.23.
& 24.
2. Cor.
10.d.17.

CAPUT II.

Ostendit Paulus, se Christum & hunc crucifixum magna modestia verbisque simplicibus prædicasse Corinthiis; quamquam perfectis loqueretur etiam sapientiam mundo absconditam, quæ solo Dei spiritu cognosci potest: animalis enim homo non percipit quæ Dei sunt.

1 Et ego cum venissem ad vos, fratres, veni A
* non in sublimitate sermonis, aut sa- * Supr.
pientiæ, annuntians vobis testimonium Christi. 1. c.17.
2 Non enim judicavi me scire aliquid inter
vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum.
3 * Et ego in infirmitate, & timore, & *Actor.
tremore multo fui apud vos. 18. a.1.
4 Et sermo meus, & prædicatio mea * non *2.Pet.
in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, 1. c.16
sed in ostensione spiritus, & virtutis:
5 Ut fides vestra non sit in sapientia ho- B.
minum, sed in virtute Dei.
6 Sapientiam autem loquimur inter perfe-
ctos: sapientiam vero non hujus sæculi, ne-
que principum hujus sæculi, qui destruuntur;
7 Sed loquimur Dei sapientiam in myste-
rio, quæ abscondita est, quam prædestinavit
Deus ante sæcula in gloriam nostram,
8 Quam nemo principum hujus sæculi co-
gnovit; si enim cognovissent, numquam Do-
minum gloriæ crucifixissent.
9 Sed sicut scriptum est: * Quod oculus C
non vidit, nec auris audivit, nec in cor ho- * Isaiæ
minis ascendit, quæ præparavit Deus iis, 64. a.4.
qui diligunt illum:
10 Nobis autem revelavit Deus per Spiri-
tum suum; Spiritus enim omnia scrutatur,
etiam profunda Dei.
11 Quis enim hominum scit quæ sunt homi-
nis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita &
quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei.
12 Nos autem non spiritum hujus mundi ac-
cepimus, sed Spiritum, qui ex Deo est, ut
sciamus quæ a Deo donata sunt nobis:
13 * Quæ & loquimur non in doctis huma- D
næ sapientiæ verbis, sed in doctrina Spiri- * Supr.
tus, spiritualibus spiritualia comparantes. 1. c.17.
14 Animalis autem homo non percipit ea, quæ & 2. a.
sunt

1. & 4. sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non
2. Petr. potest intelligere, quia spiritualiter examinatur.
1. c.16. 15 Spiritualis autem judicat omnia, & ipse
se a nemine judicatur.
* Sap. 16 * Quis enim cognovit sensum Domini,
9. c.13. qui instruat eum? Nos autem sensum Christi
Isa.40. sti habemus.
c. 13.

CAPUT III.

Rom.
11. d.34. *Corinthiis adhuc carnalibus non potuit Paulus prædicare recondita fidei mysteria: contendebant enim de his, qui tantum ministri erant, cum solus Deus possit gratiæ ac virtutum dare incrementa, solusque Christus sit fidei fundamentum: super quod quis bene aut male superædificaverit, patebit in die examinis. Non est violandum Dei templum, quod sumus nos, nec in Dei ministris gloriandum.*

A 1 ET ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tamquam parvulis in Christo
2 Lac vobis potum dedi, non escam; nondum enim poteratis; sed nec nunc quidem potestis; adhuc enim carnales estis.
3 Cum enim sit inter vos zelus, & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?
4 Cum enim quis dicat: Ego quidem sum Pauli: alius autem: Ego Apollo: nonne homines estis? Quid igitur est Apollo? quid vero Paulus?
5 Ministri ejus, cui credidistis, & unicuique sicut Dominus dedit.
6 Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus
B incrementum dedit.
7 Itaque neq; qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus.
8 Qui autem plantat, & qui rigat, unum
* Psal. sunt. * Unusquisque autem propriam merce-
61.d.13. dem accipiet secundum suum laborem.
Matth. 9 Dei enim sumus adjutores: Dei agricul-
16.d.27. tura estis, Dei ædificatio estis.
Rom. 2. 10 Secundum gratiam Dei, quæ data est
a. 6. mihi, ut sapiens architectus fundamentum po-
Gal. 6. sui: alius autem superædificat. Unusquisque
b. 5. autem videat quomodo superædificet.
C 11 Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus.
12 Si quis autem superædificat super fundamen-

damentum hoc aurum, argentum, lapides
pretiosos, ligna, fœnum, stipulam,
13 Uniuscujusque opus manifestum erit.
Dies enim Domini declarabit, quia in igne
revelabitur: & uniuscujusque opus quale sit,
ignis probabit.
14 Si cujus opus manserit, quod superæ-
dificavit, mercedem accipiet.
15 Si cujus opus arserit, detrimentum pa-
tietur: ipse autem salvus erit, sic tamen
quasi per ignem.
16 Nescitis, quia templum Dei estis, &
Spiritus Dei habitat in vobis?
17 Si quis autem templum Dei violaverit, D
disperdet illum Deus. * Templum enim Dei * Infra
sanctum est, quod estis vos. 6. d.19.
18 Nemo se seducat: si quis videtur inter 2. Cor.
vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, 6. d.16.
ut sit sapiens.
19 Sapientia enim hujus mundi stultitia est
apud Deum. Scriptum est enim: * Compre- * Job. 5.
hendam sapientes in astutia eorum. c. 13.
20 Et iterum: * Dominus novit cogitatio- * Psal.
nes sapientium, quoniam vanæ sunt. 93. b. 11.
21 Nemo itaque glorietur in hominibus.
22 Omnia enim vestra sunt, sive Paulus,
sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive
vita, sive mors, sive præsentia, sive futura.
Omnia enim vestra sunt,
23 Vos autem Christi, Christus autem Dei.

CAPUT IV.

Non temere judicandum est de Dei ministris: reprehenduntur Corinthii, qui de ministris, & acceptis donis gloriabantur, ac si illa a se haberent, & se extollentes contemnebant etiam Apostolos, quamquam Paulus illos in Christo genuerat: dicit se brevi venturum Corinthum, quo Pseudoapostolos redarguat.

1 Sic nos existimet homo, ut ministros Chri- A
sti, & dispensatores mysteriorum Dei. 2. Cor. 6.
2 Hic jam quæritur inter dispensatores, ut a. 4.
fidelis quis inveniatur.
3 Mihi autem pro minimo est, ut a vobis
judicer, aut ab humano die: sed neque me-
ipsum judico.
4 Nihil enim mihi conscius sum, sed non
in hoc justificatus sum: qui autem judicat
me, Dominus est.
5 Itaque nolite ante tempus judicare, quoad-

uſque veniat Dñs, qui & illuminabit abſcon-
dita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cor-
dium: & tunc laus erit unicuique a Deo.
6 Hæc autem, fratres, transfiguravi in me
B & Apollo propter vos, ut in nobis diſcatis,
ne ſupra quam ſcriptum eſt, unus adverſus
alterum infletur pro alio.
7 Quis enim te diſcernit? Quid autem ha-
bes quod non accepiſti? Si autem accepiſti,
quid gloriaris, quaſi non acceperis?
8 Jam ſaturati eſtis, Jam divites facti eſtis:
ſine nobis regnatis: & utinam regnetis, ut
& nos vobiſcum regnemus.
9 Puto enim, quod Deus nos Apoſtolos no-
viſſ nos oſtendit, tamquam morti deſtinatos:
quia ſpectaculum facti ſumus mundo, & An-
gelis, & hominibus.
10 Nos ſtulti propter Chriſtum, vos autem
C prudentes in Chriſto: nos infirmi, vos autem
fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles.
11 Uſque in hanc horam & eſurimus, &
ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur,
& inſtabiles ſumus,
12 Et * laboramus operantes manibus no-
* Actor. ſtris. Maledicimur, & benedicimus: perſe-
20. c. cutionem patimur, & ſuſtinemus:
1. Theſ. 13 Blaſphemamur, & obſecramus: tam-
2. b. 9. quam purgamenta hujus mundi facti ſumus,
2. Theſ. omnium peripſema uſque adhuc.
3. b. 8. 14 Non ut confundam vos, hæc ſcribo, ſed
ut filios meos chariſſimos moneo.
15 Nam ſi decem millia pædagogorum ha-
D beatis in Chriſto, ſed non multos patres.
Nam in Chriſto Jeſu per Evangelium ego
vos genui.
16 Rogo ergo vos: imitatores mei eſtote,
ſicut & ego Chriſti.
17 Ideo miſi ad vos Timotheum, qui eſt
filius meus chariſſimus, & fidelis in Domi-
no, qui vos commonefaciet vias meas, quæ
ſunt in Chriſto Jeſu, ſicut ubique in omni
Eccleſia doceo.
18 Tamquam non venturus ſim ad vos, ſic
inflati ſunt quidam.
19 Veniam autem ad vos cito, ſi Dominus
voluerit: & cognoſcam non ſermonem eo-
rum, qui inflati ſunt, ſed virtutem.
20 Non enim in ſermone eſt regnum Dei,
ſed in virtute.
21 Quid vultis? in virga veniam ad vos, an
in charitate, & ſpiritu manſuetudinis?

C A-

C A P U T V.

Corinthios reprehendit, quod in incestu pu-
blice viventem tolerarent: quem absens tradit
satanæ, monens ut expurgato vitiorum fermen-
to, puri Pascha celebrent: nec vult eos com-
misceri Christianis palam criminosis.

1 OMnino auditur inter vos fornicatio, A
et talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxo- Lev. 18.
rem patris sui aliquis habeat. a. 7. 8.
2 Et vos inflati estis: & non magis luctum & 20.
habuistis, ut tollatur de medio vestrum qui b. 11.
hoc opus fecit.
3 * Ego quidem absens corpore, præsens *Coloss.
autem spiritu jam judicavi ut præsens, eum, 2. a. 5.
qui sic operatus est,
4 In nomine Domini nostri Jesu Christi, B
congregatis vobis & meo spiritu, cum virtu-
te Domini nostri Jesu,
5 Tradere hujusmodi satanæ in interitum
carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini
nostri Jesu Christi.
6 Non est bona gloriatio vestra. * Nesci- *Gal. 5.
tis, quia modicum fermentum totam massam b. 9.
corrumpit?
7 Expurgate vetus fermentum, ut sitis no- C
va conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pa-
scha nostrum immolatus est Christus.
8 Itaque epulemur, non in fermento vete-
ri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ,
sed in azymis sinceritatis, & veritatis.
9 Scripsi vobis in epistola: Ne commiscea-
mini fornicariis.
10 Non utique fornicariis hujus mundi, aut
avaris, aut rapacibus, aut idolis servientibus:
alioquin debueratis de hoc mundo exiisse.
11 Nunc autem scripsi vobis, non commi- D
sceri: si is, qui frater nominatur, est forni-
cator, aut avarus, aut idolis serviens, aut
maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum e-
jusmodi nec cibum sumere.
12 Quid enim mihi de iis, qui foris sunt,
judicare? Nonne de iis, qui intus sunt, vos
judicatis?
13 Nam eos, qui foris sunt, Deus judica-
bit. Auferte malum ex vobis ipsis.

C A-

CAPUT VI.

Corripit eos, quod judicio contenderent coram judice ethnico: enumerans quædam peccata, quibus involuti regnum Dei non possidebunt: quædam licere dicit, quæ non expediant: & varias ob causas ostendit vitandam fornicationem.

A 1 AUdet aliquis vestrum habens negotium
adversus alterum, judicari apud iniquos, & non apud sanctos?
2 An nescitis, quoniam sancti de hoc mundo
judicabunt? Et si in vobis judicabitur mundus, indigni estis qui de minimis judicetis?
3 Nescitis, quoniam angelos judicabimus?
quanto magis sæcularia?
4 Sæcularia igitur judicia si habueritis,
contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos
constituite ad judicandum.
5 Ad verecundiam vestram dico. Sic non
est inter vos sapiens quisquam, qui possit judicare inter fratrem suum?
6 Sed frater cum fratre judicio contendit:
& hoc apud infideles?
*Matt. 7 * Jam quidem omnino delictum est in vo-
5. f. 39. bis, quod judicia habetis inter vos. Quare
B non magis injuriam accipitis? quare non
Luc. 6. magis fraudem patimini?
6. 29. 8 Sed vos injuriam facitis, & fraudatis: &
Rom. hoc fratribus.
12. d. 17. 9 An nescitis, quia iniqui regnum Dei non
1. Thess. possidebunt? Nolite errare. Neque fornicarii,
4. b. 6. neque idolis servientes, neque adulteri,
10 Neque molles, neque masculorum con-
cubitores, neque fures, neque avari, neque
ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.
C 11 Et hæc quidam fuistis: sed abluti estis,
sed sanctificati estis, sed justificati estis in
nomine Domini nostri Jesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.
12 Omnia mihi licent, sed non omnia ex-
pediunt. Omnia mihi licent, sed ego sub
nullius redigar potestate.
13 Esca ventri, & venter escis. Deus autem
& hunc, & has destruet: corpus autem non fornicationi, sed Domino, & Dominus corpori.
D 14 Deus vero & Dominum suscitavit: & nos
suscitabit per virtutem suam.
15 Nescitis, quoniam corpora vestra membra
sunt Christi? Tollens ergo membra Christi

faciam

faciam membra meretricis? Absit.
16 An nescitis, quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur? * Erunt enim (inquit) duo in carne una.
17 Qui autem adhæret Domino, unus spiritus est.
18 Fugite fornicationem. Omne peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.
19 An nescitis, quoniam * membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, & non estis vestri?
20 * Empti enim estis pretio magno. Glorificate, & portate Deum in corpore vestro.

* Gen. 2. d.24. Matth. 19. d.5. Marc. 10. a.8. Ephes. 5. f.31. * Supr. 3. d.17. 2. Cor. 6. c.16. * Infra 7. d.23. 1. Petr. 1. d.18.

CAPUT VII.

Corinthios instruit de matrimonio, ejusque usu & indissolubili vinculo, innuptis commendans cœlibatum: & quomodo fidelis cum conjuge infideli se habere debeat: quodque unusquisque in quo vitæ statu ad fidem vocatus est, permaneat: virginitatem matrimonio præfert, uxorem mortuo marito liberam dicens, ut cui velit in Domino nubat.

1 DE quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere: A
2 Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat.
3 * Uxori vir debitum reddat: similiter autem & uxor viro.
4 Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.
5 Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.
6 Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.
7 Volo enim omnes vos esse sicut meipsum. Sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius vero sic. B
8 Dico autem non nuptis, & viduis: Bonum est illis, si sic permaneant, sicut & ego.
9 Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam uri.
10 Iis autem, qui matrimonio juncti sunt, præci-

* 1. Pet. 3. b. 7.

*Matt. 5. c. 32. & 19. b. 9. Marc. 10. a. 9. Luc. 15. c. [illegible]

præcipio non ego, ſed Dominus, * uxorem
a viro non diſcedere:
11 Quod ſi diſceſſerit, manere innuptam,
aut viro ſuo reconciliari. Et vir uxorem non
dimittat.
12 Nam ceteris ego dico, non Dominus.
Si quis frater uxorem habet infidelem, &
hæc conſentit habitare cum illo, non dimit-
tat illam.
13 Et ſi qua mulier fidelis habet virum in-
fidelem, & hic conſentit habitare cum illa,
non dimittat virum.
C
14 Sanctificatus eſt enim vir infidelis per
mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier
infidelis per virum fidelem: alioquin filii ve-
ſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt.
15 Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat: non e-
nim ſervituti ſubjectus eſt frater, aut ſoror in
hujuſmodi: in pace autem vocavit nos Deus.
16 Unde enim ſcis mulier, ſi virum ſal-
vum facies? aut unde ſcis vir, ſi mulierem
ſalvam facies?
17 Niſi unicuique ſicut diviſit Dominus,
unumquemque ſicut vocavit Deus, ita am-
bulet, & ſicut in omnibus Eccleſiis doceo.
D
18 Circumciſus aliquis vocatus eſt? non
adducat præputium. In præputio aliquis vo-
catus eſt? non circumcidatur.
19 Circumciſio nihil eſt, & præputium ni-
hil eſt, ſed obſervatio mandatorum Dei.

* Eph. 4. a. 1.

20 * Unuſquiſque in qua vocatione vocatus
eſt, in ea permaneat.
21 Servus vocatus es? non ſit tibi curæ:
ſed & ſi potes fieri liber, magis utere.
22 Qui enim in Domino vocatus eſt ſer-
vus, libertus eſt Domini: ſimiliter qui li-
ber vocatus eſt, ſervus eſt Chriſti.

* Supr. 6. [illegible] 1. Petr. 1. d. 18.

23 * Pretio empti eſtis, nolite fieri ſervi
hominum.
24 Unuſquiſque in quo vocatus eſt, fra-
tres, in hoc permaneat apud Deum.
25 De virginibus autem præceptum Dñi
non habeo: conſilium autem do, tamquam mi-
ſericordiam conſecutus a Dño, ut ſim fidelis.
26 Exiſtimo ergo, hoc bonum eſſe propter
inſtantem neceſſitatem, quoniam bonum eſt
homini ſic eſſe.
27 Alligatus es uxori? noli quærere ſolutio-
nem. Solutus es ab uxore? noli quærere uxorem.
E
28 Si autem acceperis uxorem, non pecca-
ſti. Et ſi nupſerit virgo, non peccavit: tri-
bulationem tamen carnis habebunt hujuſmo-
di.

di. Ego autem vobis parco.
29 Hoc itaque dico, fratres: Tempus bre-
ve est: reliquum est, ut & qui habent uxo-
res, tamquam non habentes sint:
30 Et qui flent, tamquam non flentes: &
qui gaudent, tamquam non gaudentes: &
qui emunt, tamquam non possidentes:
31 Et qui utuntur hoc mundo, tamquam non F
utantur; præterit enim figura hujus mundi.
32 Volo autem, vos sine solicitudine esse.
Qui sine uxore est, solicitus est quæ Domi-
ni sunt, quomodo placeat Deo.
33 Qui autem cum uxore est, solicitus est
quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori,
& divisus est.
34 Et mulier innupta, & virgo cogitat
quæ Domini sunt, ut sit sancta corpore, &
spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ
sunt mundi, quomodo placeat viro.
35 Porro hoc ad utilitatem vestram dico non
ut laqueum vobis injiciam, sed ad id, quod
honestum est, & quod facultatem præbeat si-
ne impedimento Dominum obsecrandi.
36 Si quis autem turpem se videri existi- G
mat super virgine sua, quod sit superadulta,
& ita oportet fieri; quod vult faciat: non
peccat, si nubat.
37 Nam qui statuit in corde suo firmus, non
habens necessitatem, potestatem autem habens
suæ voluntatis, & hoc judicavit in corde suo,
servare virginem suam, bene facit.
38 Igitur & qui matrimonio jungit virgi-
nem suam, bene facit: & qui non jungit,
melius facit.
39 * Mulier alligata est legi, quanto tempore * Rom.
vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, libe- 7. a. 2.
rata est: cui vult nubat: tantum in Dño.
40 Beatior autem erit, si sic permanserit se-
cundum meum consilium: puto autem, quod
& ego Spiritum Dei habeam.

CAPUT VIII.

Quamquam idolothytis vesci non sit ex se illicitum, cum idolum nullius sit efficaciæ aut potestatis, non sunt tamen illa edenda aut repugnante conscientia, aut cum infirmorum offendiculo: neque ea edere, aut non edere hominem efficit meliorem.

1 DE iis autem, quæ idolis sacrificantur, A
scimus, quia omnes scientiam habe-
mus.

mus. Scientia inflat, charitas vero ædificat.
2 Si quis autem se existimat scire aliquid,
nondum cognovit, quemadmodum oporteat
eum scire.
3 Si quis autem diligit Deum, hic cognitus
est ab eo.
B 4 De escis autem, quæ idolis immolantur,
scimus, quia nihil est idolum in mundo, &
quod nullus est Deus, nisi unus.
5 Nam etsi sunt qui dicantur dii, sive in
cælo, sive in terra (siquidem sunt dii multi,
& domini multi:)
6 Nobis tamen unus Deus, Pater, ex quo o-
mnia, & nos in illum: & unus Dñs Jesus Chri-
stus, per quem omnia, & nos per ipsum.
C 7 Sed non in omnibus est scientia. Quidam
autem cum conscientia usque nunc idoli,
quasi idolothytum manducant: & conscien-
tia ipsorum cum sit infirma, polluitur.
8 Esca autem nos non commendat Deo. Ne-
que enim, si manducaverimus, abundabimus:
neque si non manducaverimus, deficiemus.
9 Videte autem, ne forte hæc licentia ve-
D stra offendiculum fiat infirmis.
10 Si enim quis viderit eum, qui habet
scientiam, in idolio recumbentem, nonne
conscientia ejus, cum sit infirma, ædificabi-
tur ad manducandum idolothyta?
11 * Et peribit infirmus in tua scientia, fra-
* Rom. ter, propter quem Christus mortuus est?
14.c.15. 12 Sic autem peccantes in fratres, & per-
cutientes conscientiam eorum infirmam, in
Christum peccatis.
13 * Quapropter si esca scandalizat fratrem
* Rom. meum, non manducabo carnem in æternum,
14.d.21. ne fratrem meum scandalizem.

CAPUT IX.

Non accipiebat Paulus victum a Corinthiis, quibus concionabatur, ut omnem amputaret offendiculi occasionem, licet, hoc sibi fuisse licitum, multis probet argumentis: sed in omnem formam se vertit, quo plures ad Dei cultum adducat: Corinthios exhortando ad imitationem eorum, qui in stadio currunt, aut in arena certant, suum quoque ait se domare corpus.

A 1 NOn sum liber? Non sum Apostolus?
Nonne Christum Jesum Dñm nostrum
vidi? Nonne opus meum vos estis in Dño?
2 Et si aliis non sum Apostolus, sed tamen
vobis

vobis sum; nam signaculum Apostolatus mei
vos estis in Domino.
3 Mea defensio apud eos, qui me interro-
gant, hæc est:
4 Numquid non habemus potestatem man-
ducandi, & bibendi?
5 Numquid non habemus potestatem mu-
lierem sororem circumducendi, sicut & ceteri
Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?
6 Aut ego solus, & Barnabas non habemus
potestatem hoc operandi?
7 Quis militat suis stipendiis umquam? Quis
plantat vineam, & de fructu ejus non edit?
Quis pascit gregem, & de lacte gregis non
manducat?
8 Numquid secundum hominem hæc dico?
An & lex hæc non dicit?
9 Scriptum est enim in lege Moysi: * Non — * Deut.
alligabis os bovi trituranti. Numquid de bo- — 25. 4.
bus cura est Deo? — 1. Tim.
10 An propter nos utique hoc dicit? Nam — 5. c 18.
propter nos scripta sunt. Quoniam debet in
spe, qui arat, arare: & qui triturat, in spe
fructus percipiendi.
11 * Si nos vobis spiritualia seminavimus, — * Rom.
magnum est, si nos carnalia vestra metamus? — 15. f. 27.
12 Si alii potestatis vestræ participes sunt,
quare non potius nos? Sed non usi sumus hac
potestate: sed omnia sustinemus, ne quod of-
fendiculum demus Evangelio Christi.
13 * Nescitis, quoniam qui in sacrario ope-
rantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui — * Deut.
altari deserviunt, cum altari participant? — 18. a. 1.
14 Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evan-
gelium annuntiant, de Evangelio vivere.
15 Ego autem nullo horum usus sum. Non — C
autem scripsi hæc, ut ita fiant in me; bo-
num est enim mihi magis mori, quam ut
gloriam meam quis evacuet.
16 Nam si evangelizavero, non est mihi glo-
ria; necessitas enim mihi incumbit. Væ enim
mihi est, si non evangelizavero.
17 Si enim volens hoc ago, mercedem ha-
beo: si autem invitus, dispensatio mihi cre-
dita est.
18 Quæ est ergo merces mea? Ut Evangelium
prædicans, sine sumptu ponam Evangelium,
ut non abutar potestate mea in Evangelio.
19 Nam cum liber essem ex omnibus, omnium
me servum feci, ut plures lucrifacerem.
20 Et factus sum Judæis tamquam Judæus,
ut Judæos lucrarer:

D 21 Iis qui sub lege sunt, quasi sub lege essem
(cum ipse non essem sub lege) ut eos, qui sub
lege erant, lucrifacerem. Iis, qui sine lege
erant, tamquam sine lege essem (cum sine lege
Dei non essem, sed in lege essem Christi) ut
lucrifacerem eos, qui sine lege erant.
22 Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos
lucrifacerem. Omnibus omnia factus sum, ut
omnes facerem salvos.
23 Omnia autem facio propter Evangelium,
ut particeps ejus efficiar.
24 Nescitis, quod ii, qui in stadio currunt,
omnes quidem currunt, sed unus accipit bra-
vium? Sic currite, ut comprehendatis.
25 Omnis autem, qui in agone contendit,
ab omnibus se abstinet: & illi quidem, ut
corruptibilem coronam accipiant: nos autem
incorruptam.
25 Ego igitur sic curro, non quasi in incer-
tum: sic pugno, non quasi aerem verberans:
27 Sed castigo corpus meum, & in servitu-
tem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim,
ipse reprobus efficiar.

C A P U T X.

Commemoratione ingratorum Judæorum frequenter ob varia peccata a Deo punitorum, hos a similibus absterret: de tentatione humana, & Dei in tentationibus auxilio: non solum idololatria fugienda est, sed & mensa eorum, qui idolothytis vescuntur; tum quod per hoc videantur aliquid idolis deferre, tum quod scandalo sint infirmioribus.

A 1 NOlo enim vos ignorare, fratres, quo-
* Exod. niam patres nostri omnes * sub nube
13.d.21. fuerunt, & omnes * mare transierunt:
Num.9. 2 Et omnes in Moyse baptizati sunt in nu-
d. 21. be, & in mari:
* Exod. 3 * Et omnes eamdem escam spiritalem man-
16.e.22. ducaverunt:
* Exod. 4 * Et omnes eumdem potum spiritalem bi-
15.d.15. berunt: (bibebant autem de spiritali, conse-
* Exod. quente eos petra: petra autem erat Christus)
17.b.6. 5 Sed non in pluribus eorum beneplacitum
Num. est Deo: * nam prostrati sunt in deserto.
20.b.11. 6 Hæc autem in figura facta sunt nostri, ut
B non simus concupiscentes malorum, * sicut &
* Num. illi concupierunt.
26.g.64. 7 Neque idololatræ efficiamini, sicut qui-
65. dam ex ipsis: quemadmodum scriptum est. *

Sed:

Sedit populus manducare, & bibere, & surre-
xerunt ludere.
8 Neque fornicemur, * sicut quidam ex i- * Psal.
psis fornicati sunt, & ceciderunt una die vi- [illegible] c.
ginti tria millia.
9 Neque tentemus Christum, * sicut qui- * Exod.
dam eorum tentaverunt, & a serpentibus [illegible] b. [illegible]
perierunt. * Num.
10 * Neque murmuraveritis, sicut quidam [illegible] a. 1.
eorum murmuraverunt, & perierunt ab ex- * Num.
terminatore. 21. b. 5.
11 Hæc autem omnia in figura contingebant
illis: scripta sunt autem ad correptionem no- * Num.
stram, in quos fines sæculorum devenerunt. 11. a. 1.
12 Itaq; qui se existimat stare, videat, ne cadat. & 14.
13 Tentatio vos non apprehendat, nisi hu- a. 1.
mana. Fidelis autem Deus est, qui non pa-
tietur vos tentari supra id, quod potestis,
sed faciet etiam cum tentatione proventum,
ut possitis sustinere.
14 Propter quod, charissimi mihi, fugite
ab idolorum cultura.
15 Ut prudentibus loquor: vos ipsi judicate
quod dico.
16 Calix benedictionis, cui benedicimus, D
nonne communicatio sanguinis Christi est?
& panis, quem frangimus, nonne participa-
tio corporis Domini est?
17 Quoniam unus panis, unum corpus multi
sumus, omnes, qui de uno pane participamus.
18 Videte Israel secundum carnem: nonne
qui edunt hostias, participes sunt altaris?
19 Quid ergo? dico, quod idolis immolatum
sit aliquid? aut quod idolum sit aliquid?
20 Sed quæ immolant gentes, dæmoniis im-
molant, & non Deo. Nolo autem, vos so- E
cios fieri dæmoniorum: non potestis calicem
Domini bibere, & calicem dæmoniorum:
21 Non potestis mensæ Domini participes
esse, & mensæ dæmoniorum.
22 An æmulamur Dominum? Numquid for-
tiores illo sumus? * Omnia mihi licent, sed
non omnia expediunt. * Supr.
23 Omnia mihi licent, sed non omnia æ- 6. c. 12.
dificant.
24 Nemo quod suum est quærat, sed quod F
alterius.
25 Omne, quod in macello vænit, manduca-
te, nihil interrogantes propter conscientiam.
26 * Domini est terra, & plenitudo ejus. * Psal.
27 Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire, 23. a. 1.
omne, quod vobis apponitur, manducate, Eccli.
 nihil 17. d. 31.

nihil interrogantes propter conscientiam.
28 Si quis autem dixerit: Hoc immolatum
est idolis, nolite manducare propter illum,
qui indicavit, & propter conscientiam:
G 29 Conscientiam autem dico non tuam,
sed alterius. Ut quid enim libertas mea judicatur ab aliena conscientia?
30 Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo, quod gratias ago?
31 * Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.

*Coloss. 3. 5.17.

32 Sine offensione estote Judæis, & Gentibus, & Ecclesiæ Dei:
33 Sicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant.

CAPUT XI.

Vir aperto, mulier autem velato debet orare capite: Corinthios reprehendit, quod ad celebrandam cœnam Dominicam invicem non expectarent, sed inter se dissiderent; referens interim Sacramenti Eucharistiæ a Christo institutionem, & scelus ac pœnam indigne ad illud accedentium.

A 1 IMitatores mei estote, sicut & ego Christi.
2 Laudo autem vos, fratres, quod per
omnia mei memores estis: & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.
3 Volo autem vos scire, * quod omnis viri caput Christus est: caput autem mulieris vir: caput vero Christi Deus.

* Eph. 5. 6.23.

4 Omnis vir orans, aut prophetans velato capite, deturpat caput suum.
5 Omnis autem mulier orans, aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum: unum enim est, ac si decalvetur.
B 6 Nam si non velatur mulier, tondeatur.
Si vero turpe est mulieri tonderi, aut decalvari, velet caput suum.
7 Vir quidem non debet velare caput suum,
quoniam * imago & gloria Dei est, mulier autem gloria viri est.

* Gen. 1. c.26.

8 Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro:
9 * Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum.

* Gen. 2. d.23.

10 Ideo debet mulier potestatem habere supra caput propter Angelos.

11 Ve-

11 Verumtamen neque vir sine muliere, C
neque mulier sine viro in Domino.

12 Nam sicut mulier de viro, ita & vir per
mulierem: omnia autem ex Deo.

13 Vos ipsi judicate: decet mulierem non
velatam orare Deum?

14 Nec ipsa natura docet vos, quod vir qui-
dem si comam nutriat, ignominia est illi:

15 Mulier vero si comam nutriat, gloria est il-
li: quoniam capilli pro velamine ei dati sunt.

16 Si quis autem videtur contentiosus esse, D
nos talem consuetudinem non habemus, ne-
que Ecclesia Dei.

17 Hoc autem præcipio, non laudans, quod
non in melius, sed in deterius convenitis.

18 Primum quidem convenientibus vobis
in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos,
& ex parte credo.

19 Nam oportet & hæreses esse, ut & qui
probati sunt, manifesti fiant in vobis.

20 Convenientibus ergo vobis in unum,
jam non est Dominicam cœnam manducare.

21 Unusquisque enim suam cœnam præsu-
mit ad manducandum. Et alius quidem esu-
rit, alius autem ebrius est.

22 Numquid domos non habetis ad mandu- E
candum, & bibendum? aut Ecclesiam Dei
contemnitis, & confunditis eos, qui non ha-
bent? Quid dicam vobis: Laudo vos? in hoc
non laudo.

23 Ego enim accepi a Domino quod & tra-
didi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua
nocte tradebatur, accepit panem,

24 Et gratias agens fregit, & dixit: * Ac- *Matt.
cipite, & manducate: hoc est corpus meum, 26 c. 26.
quod pro vobis tradetur. Hoc facite in me- Marc.
am commemorationem. 14 c. 22.

25 Similiter & calicem, postquam cœnavit, F
dicens: Hic calix novum testamentum est in Luc. 22.
meo sanguine. Hoc facite, quotiescumque b. 17.
bibetis, in meam commemorationem.

26 Quotiescumque enim manducabitis pa-
nem hunc, & calicem bibetis, mortem Do-
mini annuntiabitis, donec veniat.

27 * Itaque quicumque manducaverit pa- * Joan.
nem hunc, vel biberit calicem Domini in- 6. f. 55.
digne, reus erit corporis, & sanguinis Dñi.

28 * Probet autem seipsum homo, & sic de *2. Cor.
pane illo edat, & de calice bibat. 13. b. 5.

29 Qui enim manducat, & bibit indigne, G
judicium sibi manducat, & bibit, non diju-
dicans corpus Domini.

30 Ideo inter vos multi infirmi & imbecil-
les, & dormiunt multi.
31 Quod si nosmetipsos dijudicaremus, non
utique judicaremur.
32 Dum judicamur autem, a Domino corri-
pimur, ut non cum hoc mundo damnemur.
33 Itaque fratres mei, cum convenitis ad
manducandum, invicem expectate.
34 Si quis esurit, domi manducet, ut non
in judicium conveniatis. Cetera autem, cum
venero, disponam.

CAPUT XII.

Variis dantur varia ejusdem Spiritus sancti charismata, ut in modum humani corporis quisque suo fungatur officio, & mutua se opera omnes indigere cognoscentes, mutuo se foveant: & ita Christus suæ providit Ecclesiæ de variis hominum statibus.

A 1 DE spiritualibus autem nolo vos igno-
rare, fratres.
2 Scitis, quoniam cum gentes essetis, ad si-
mulacra muta prout ducebamini euntes.
*Marc. 9. f. 38. 3 Ideo notum vobis facio, * quod nemo in
Spiritu Dei loquens dicit anathema Jesu. Et
nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi
in Spiritu sancto.
4 Divisiones vero gratiarum sunt, idem au-
tem Spiritus:
5 Et divisiones ministrationum sunt, idem
autem Dominus:
6 Et divisiones operationum sunt, idem ve-
ro Deus, qui operatur omnia in omnibus.
7 Unicuique autem datur manifestatio Spi-
ritus ad utilitatem.
8 Alii quidem per Spiritum datur sermo
sapientiæ: alii autem sermo scientiæ secun-
dum eumdem Spiritum:
9 Alteri fides in eodem Spiritu: alii gra-
tia sanitatum in uno Spiritu:
B 10 Alii operatio virtutum, alii prophetia,
alii discretio spirituum, alii genera lingua-
rum, alii interpretatio sermonum.
* Rom. 12. a. 3. b. 6. Ephes. 4. b. 7. 11 * Hæc autem omnia operatur unus atque
idem Spiritus, dividens singulis prout vult.
12 Sicut enim corpus unum est, & mem-
bra habet multa, omnia autem membra cor-
poris cum sint multa, unum tamen corpus
sunt; ita & Christus.
13 Etenim in uno Spiritu omnes nos in u-
num

num corpus baptizati ſumus, ſive Judæi,
ſive Gentiles, ſive ſervi, ſive liberi: & o-
mnes in uno Spiritu potati ſumus.
14 Nam & corpus non eſt unum membrum,
ſed multa.
15 Si dixerit pes: Quoniam non ſum ma-
nus, non ſum de corpore, num ideo non eſt
de corpore?
16 Et ſi dixerit auris: Quoniam non ſum
oculus, non ſum de corpore, num ideo non
eſt de corpore?
17 Si totum corpus oculus, ubi auditus? C
Si totum auditus, ubi odoratus?
18 Nunc autem poſuit Deus membra, unum-
quodque eorum in corpore, ſicut voluit.
19 Quod ſi eſſent omnia unum membrum,
ubi corpus?
20 Nunc autem multa quidem membra,
unum autem corpus.
21 Non poteſt autem oculus dicere manui:
Opera tua non indigeo: aut iterum caput
pedibus: Non eſtis mihi neceſſarii.
22 Sed multo magis quæ videntur membra
corporis infirmiora eſſe, neceſſariora ſunt:
23 Et quæ putamus ignobiliora membra eſ-
ſe corporis, his honorem abundantiorem cir-
cumdamus: & quæ inhoneſta ſunt noſtra,
abundantiorem honeſtatem habent.
24 Honeſta autem noſtra nullius egent:
ſed Deus temperavit corpus, ei, cui deerat,
abundantiorem tribuendo honorem,
25 Ut non ſit ſchiſma in corpore, ſed id- D
ipſum pro invicem ſolicita ſint membra.
26 Et ſi quid patitur unum membrum, com-
patiuntur omnia membra: ſive gloriatur unum
membrum, congaudent omnia membra.
27 Vos autem eſtis corpus Chriſti, & mem-
bra de membro.
28 * Et quoſdam quidem poſuit Deus in * *Eph.*
Eccleſia, primum Apoſtolos, ſecundo Pro- 4. *b.* 11.
phetas, tertio Doctores, deinde virtutes,
exinde gratias curationum, opitulationes,
gubernationes, genera linguarum, interpre-
tationes ſermonum.
29 Numquid omnes Apoſtoli? numquid o-
mnes Prophetæ? numquid omnes Doctores?
30 Numquid omnes virtutes? numquid o-
mnes gratiam habent curationum? numquid
omnes linguis loquuntur? numquid omnes
interpretantur?
31 Æmulamini autem chariſmata meliora. Et
adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro.
C A-

CAPUT XIII.

Oſtendit charitatis neceſſitatem , ipſius officia , perpetuitatem , ac præcellentiam ſupra fidem & ſpem , reliquaque Dei dona .

A 1 SI linguis hominum loquar, & angelorum ,
charitatem autem non habeam , factus
ſum velut æs ſonans , aut cymbalum tinniens.
2 Et ſi habuero prophetiam, & noverim my-
ſteria omnia, & omnem ſcientiam : & ſi habue-
ro omnem fidem , ita ut montes transferam ,
charitatem autem non habuero , nihil ſum .
B 3 Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes
facultates meas , & ſi tradidero corpus meum,
ita ut ardeam , charitatem autem non ha-
buero , nihil mihi prodeſt .
4 Charitas patiens eſt , benigna eſt . Cha-
ritas non æmulatur , non agit perperam ,
non inflatur ,
5 Non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua
ſunt , non irritatur, non cogitat malum,
C 6 Non gaudet ſuper iniquitate , congaudet
autem veritati .
7 Omnia ſuffert , omnia credit , omnia ſpe-
rat , omnia ſuſtinet .
8 Charitas nunquam excidit : ſive prophe-
tiæ evacuabuntur , ſive linguæ ceſſabunt , ſi-
ve ſcientia deſtruetur .
9 Ex parte enim cognoſcimus , & ex par-
te prophetamus .
D 10 Cum autem venerit quod perfectum eſt,
evacuabitur quod ex parte eſt .
11 Cum eſſem parvulus , loquebar ut par-
vulus , ſapiebam ut parvulus , cogitabam ut
parvulus : quando autem factus ſum vir , e-
vacuavi quæ erant parvuli .
12 Videmus nunc per ſpeculum in ænig-
mate : tunc autem facie ad faciem . Nunc
cognoſco ex parte : tunc autem cognoſcam ,
ſicut & cognitus ſum .
13 Nunc autem manent fides, ſpes, charitas,
tria hæc : major autem horum eſt charitas.

CAPUT XIV.

Donum linguarum inferius esse dicit dono Prophetiæ; imo inutile, si desit qui interpretetur: tradit ergo eis normam, qua his donis ordinate utantur: & mulieres in Ecclesiis silere jubet.

1 SEctamini charitatem, æmulamini spiri- A
talia: magis autem ut prophetetis.
2 Qui enim loquitur lingua, non homini-
bus loquitur, sed Deo; nemo enim audit.
Spiritu autem loquitur mysteria.
3 Nam qui prophetat, hominibus loquitur
ad ædificationem, & exhortationem, & con-
solationem.
4 Qui loquitur lingua, semetipsum ædificat:
qui autem prophetat, Ecclesiam Dei ædificat.
5 Volo autem omnes vos loqui linguis: magis
autem prophetare. Nam maior est qui prophe-
tat, quam qui loquitur linguis: nisi forte in-
terpretetur, ut Ecclesia ædificationem accipiat.
6 Nunc autem, fratres, si venero ad vos B
linguis loquens, quid vobis prodero, nisi
vobis loquar aut in revelatione, aut in scien-
tia, aut in prophetia, aut in doctrina?
7 Tamen quæ sine anima sunt vocem dan-
tia, sive tibia, sive cithara, nisi distinctio-
nem sonituum dederint, quomodo scietur id,
quod canitur, aut quod citharizatur?
8 Etenim si incertam vocem det tuba, quis
parabit se ad bellum?
9 Ita & vos per linguam nisi manifestum
sermonem dederitis, quomodo scietur id,
quod dicitur? eritis enim in aera loquentes.
10 Tam multa, ut puta, genera linguarum
sunt in hoc mundo, & nihil sine voce est.
11 Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei, C
cui loquor, barbarus: & qui loquitur, mihi
barbarus.
12 Sic & vos, quoniam æmulatores estis
spirituum, ad ædificationem Ecclesiæ quæri-
te, ut abundetis.
13 Et ideo qui loquitur lingua, oret, ut
interpretetur.
14 Nam si orem lingua, spiritus meus o-
rat, mens autem mea sine fructu est.
15 Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo &
mente: psallam spiritu, psallam & mente.
16 Ceterum si benedixeris spiritu, qui sup-
plet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen,

super

super tuam benedictionem ? quoniam quid
dicas, nescit.
17 Nam tu quidem bene gratias agis, sed
alter non ædificatur.
D 18 Gratias ago Deo meo, quod omnium
vestrum lingua loquor.
19 Sed in Ecclesia volo quinque verba sen-
su meo loqui, ut & alios instruam, quam
decem millia verborum in lingua.
20 Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed
malitia parvuli estote: sensibus autem per-
fecti estote.
* Isaiæ 21 In lege scriptum est: * Quoniam in aliis
28. c. 11. linguis, & labiis aliis loquar populo huic: &
nec sic exaudient me, dicit Dominus.
E 22 Itaque linguæ in signum sunt non fi-
delibus, sed infidelibus: prophetiæ autem
non infidelibus, sed fidelibus.
23 Si ergo conveniat universa Ecclesia in
unum, & omnes linguis loquantur, intrent
autem idiotæ, aut infideles, nonne dicent
quod insanitis?
24 Si autem omnes prophetent, intret au-
tem quis infidelis, vel idiota, convincitur
ab omnibus, dijudicatur ab omnibus:
F 25 Occulta cordis ejus manifesta fiunt: &
ita cadens in faciem adorabit Deum, pro-
nuntians quod vere Deus in vobis sit.
26 Quid ergo est fratres? cum convenitis,
unusquisque vestrum psalmum habet, doctri-
nam habet, apocalypsim habet, linguam ha-
bet, interpretationem habet: omnia ad æ-
dificationem fiant.
27 Sive lingua quis loquitur, secundum
duos, aut ut multum tres, & per partes, &
unus interpretetur.
28 Si autem non fuerit interpres, taceat in
Ecclesia, sibi autem loquatur, & Deo.
29 Prophetæ autem duo, aut tres dicant,
& ceteri dijudicent.
30 Quod si alii revelatum fuerit sedenti,
prior taceat.
31 Potestis enim omnes per singulos propheta-
re, ut omnes discant, & omnes exhortentur.
32 Et spiritus prophetarum prophetis sub-
jecti sunt.
G 33 Non enim est dissensionis Deus, sed pacis:
sicut & in omnibus Ecclesiis sanctorum doceo.
34 Mulieres in Ecclesiis taceant; non enim
permittitur eis loqui, sed subditas esse, sic-
* Gen. ut * & lex dicit.
3. c. 16. 35 Si quid autem volunt discere, domi vi-
ros

ros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia.
36 An a vobis verbum Dei processit? aut in vos solos pervenit?
37 Si quis videtur propheta esse, aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata.
38 Si quis autem ignorat, ignorabitur.
39 Itaque, fratres, æmulamini prophetare: & loqui linguis nolite prohibere.
40 Omnia autem honeste, & secundum ordinem fiant.

CAPUT XV.

Christum docet a mortuis resurrexisse, multisque, ac demum Paulo, qui se minimum dicit Apostolorum, apparuisse: ac nostram hic astruit resurrectionem, & ordinem ac modum ejus, una cum diversa resuscitatorum gloria, non in anima solum, sed etiam in corpore: mors autem in resurrectione absorbebitur.

1 NOtum autem vobis facio, fratres, E- A
vangelium, quod prædicavi vobis, *Gal. 1.*
quod & accepistis, in quo & statis, *b. 11.*
2 Per quod & salvamini, qua ratione prædica-
verim vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis.
3 Tradidi enim vobis in primis, quod &
accepi, quoniam Christus mortuus est pro
peccatis nostris * secundum Scripturas: * *Isaiæ*
4 * Et quia sepultus est, & quia resurre- *53. b. 5.*
xit tertia die secundum Scripturas: * *Jonæ*
5 Et quia visus est Cephæ, & post hoc * *2. a. 1.*
undecim. * *Joan.*
6 Deinde visus est plus quam quingentis *20. c. 19.*
fratribus simul: ex quibus multi manent us-
que adhuc, quidam autem dormierunt. B
7 Deinde visus est Jacobo, deinde Apostolis omnibus.
8 Novissime autem omnium, tamquam
abortivo, visus est & mihi.
9 * Ego enim sum minimus Apostolorum, * *2. Cor.*
qui non sum dignus vocari Apostolus, quo- *[illegible]*
niam persecutus sum Ecclesiam Dei. *Ephes.*
10 Gratia autem Dei sum id, quod sum, *3. b. 8.*
& gratia ejus in me vacua non fuit, sed
abundantius illis omnibus laboravi: non ego
autem, sed gratia Dei mecum:
11 Sive enim ego, sive illi, sic prædica-
mus, & sic credidistis.
12 Si autem Christus prædicatur, quod resur-

rexit

texit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vo-
bis, quoniam resurrectio mortuorum non est?
13 Si autem resurrectio mortuorum non est,
neque Christus resurrexit.
14 Si autem Christus non resurrexit, ina-
nis est ergo prædicatio nostra, inanis est &
fides vestra.
C 15 Invenimur autem & falsi testes Dei, quo-
niam testimonium diximus adversus Deum,
quod suscitaverit Christum, quem non su-
scitavit, si mortui non resurgunt.
16 Nam si mortui non resurgunt, neque
Christus resurrexit.
17 Quod si Christus non resurrexit, vana est
fides vestra; adhuc enim estis in peccatis ve-
stris.
18 Ergo & qui dormierunt in Christo, per-
ierunt.
19 Si in hac vita tantum in Christo spe-
rantes sumus, miserabiliores sumus omnibus
hominibus.
20 Nunc autem Christus resurrexit a mor-
tuis primitiæ dormientium:
**Coloss.* 21 * Quoniam quidem per hominem mors,
1. c. 18. & per hominem resurrectio mortuorum.
Apoc. 1. 22 Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita
b. 5. & in Christo omnes vivificabuntur.
* 1. 23 * Unusquisque autem in suo ordine,
Thess. primitiæ Christus: deinde ii, qui sunt Chri-
4. d. 15. sti, qui in adventu ejus crediderunt.
24 Deinde finis, cum tradiderit regnum
Deo & Patri, cum evacuaverit omnem prin-
D cipatum, & potestatem, & virtutem.
* *Psal.* 25 Oportet autem illum regnare, * donec
109. a. 1. ponat omnes inimicos sub pedibus ejus.
Hebr. 1. 25 Novissima autem inimica destruetur
d. 13. & mors. * Omnia enim subjecit sub pedibus
10. c. 13. ejus. Cum autem dicat:
* *Psal.* 27 Omnia subjecta sunt ei; sine dubio,
8. b. 8. præter eum, qui subjecit ei omnia.
Hebr. 2. 28 Cum autem subjecta fuerint illi omnia,
b. 8. tunc & ipse Filius subjectus erit ei, qui subjecit
sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.
29 Alioquin quid facient, qui baptizantur
pro mortuis? si omnino mortui non resur-
gunt, ut quid & baptizantur pro illis?
30 Ut quid & nos periclitamur omni hora?
31 Quotidie morior per vestram gloriam, fra-
tres, quam habeo in Christo Jesu Dño nostro.
32 Si (secundum hominem) ad bestias
pugnavi Ephesi, quid mihi prodest, si mor-
* *Sap.* tui non resurgunt? * Manducemus, & biba-

mus; cras enim moriemur.
33 Nolite seduci. Corrumpunt mores bo- 2. b. 6.
nos colloquia mala. Isai. 22.
34 Evigilate justi, & nolite peccare. Igno- c. 13. &
rantiam enim Dei quidam habent: ad reve- 56. d. 12.
rentiam vobis loquor. E
35 Sed dicet aliquis: Quomodo resurgunt
mortui? qualive corpore venient?
36 Insipiens, tu quod seminas, non vivi-
ficatur, nisi prius moriatur.
37 Et quod seminas, non corpus, quod fu-
turum est, seminas, sed nudum granum, ut
puta tritici, aut alicujus cæterorum.
38 Deus autem dat illi corpus sicut vult:
& unicuique seminum proprium corpus.
39 Non omnis caro eadem caro, sed alia
quidem hominum, alia vero pecorum, alia
volucrum, alia autem piscium.
40 Et corpora cælestia, & corpora terre-
stria: sed alia quidem cælestium gloria, alia
autem terrestrium.
41 Alia claritas solis, alia claritas lunæ, F
& alia claritas stellarum. Stella enim a stel-
la differt in claritate:
42 Sic & resurrectio mortuorum. Seminatur
in corruptione, surget in incorruptione.
43 Seminatur in ignobilitate, surget in gloria:
seminatur in infirmitate, surget in virtute:
44 Seminatur corpus animale, surget cor-
pus spiritale. Si est corpus animale, est &
spiritale, sicut scriptum est:
45 * Factus est primus homo Adam in ani- * Gen.
mam viventem, novissimus Adam in spiri- 2. a. 7.
tum vivificantem.
46 Sed non prius quod spiritale est, sed
quod animale, deinde quod spiritale.
47 Primus homo de terra terrenus: secun-
dus homo de cælo cælestis.
48 Qualis terrenus, tales & terreni: &
qualis cælestis, tales & cælestes.
49 Igitur sicut portavimus imaginem ter-
reni, portemus & imaginem cælestis.
50 Hoc autem dico, fratres, quia caro &
sanguis regnum Dei possidere non possunt,
neque corruptio incorruptelam possidebit.
51 Ecce mysterium vobis dico: Omnes quidem
resurgemus, sed non omnes immutabimur. G
52 In momento, in ictu oculi, in novissi-
ma tuba, canet enim tuba, & mortui resur-
gent incorrupti, & nos immutabimur.
53 Oportet enim corruptibile hoc induere

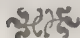
incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.
54 Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus
* Osee est: * Absorpta est mors in victoria.
13.d.14. 55 Ubi est, mors, victoria tua? ubi est,
Hebr.2. mors, stimulus tuus?
d. 14. 56 Stimulus autem mortis peccatum est:
virtus vero peccati lex.
*1.Joa. 57 * Deo autem gratias, qui dedit nobis vi-
5. a. 5. ctoriam per Dñm nostrum Jesum Christum.
58 Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote, & immobiles, abundantes in opere Domini semper, scientes, quod labor vester non est inanis in Domino.

CAPUT XVI.

Ubi de colligenda pro Christianis, qui Jerosolymis agebant, eleemosyna hortatus esset, commendat eis Timotheum ac Stephanæ familiam: deinde salutationes subjungit.

A 1 DE collectis autem, quæ fiunt in sanctos, sicut ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite.
2 Per unam sabbati unusquisque vestrum apud se seponat, recondens quod ei bene placuerit, ut non, cum venero, tunc collectæ fiant.
3 Cum autem præsens fuero, quos probaveritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram in Jerusalem.
4 Quod si dignum fuerit, ut & ego eam, mecum ibunt.
5 Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertransiero; nam Macedoniam pertransibo.
B 6 Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hyemabo, ut vos me deducatis quocumque iero.
7 Nolo enim vos modo in transitu videre: spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit.
8 Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten.
9 Ostium enim mihi apertum est magnum, & evidens, & adversarii multi.
10 Si autem venerit Timotheus, videte, ut sine timore sit apud vos; opus enim Domini operatur, sicut & ego.
11 Ne quis ergo illum spernat; deducite autem illum in pace, ut veniat ad me: expecto enim illum cum fratribus.

12 De Apollo autem fratre vobis notum
facio, quoniam multum rogavi eum, ut ve-
niret ad vos cum fratribus: & utique non
fuit voluntas, ut nunc veniret: veniet au-
tem, cum ei vacuum fuerit.
13 Vigilate, state in fide, viriliter agite,
& confortamini.
14 Omnia vestra in charitate fiant.
15 Obsecro autem vos, fratres: nostis do-
mum Stephanæ, & Fortunati, & Achaici,
quoniam sunt primitiæ Achajæ, & in mini-
sterium sanctorum ordinaverunt seipsos:
16 Ut & vos subditi sitis ejusmodi, & o-
mni cooperanti, & laboranti.
17 Gaudeo autem in præsentia Stephanæ,
& Fortunati, & Achaici: quoniam id, quod
vobis deerat, ipsi suppleverunt.
18 Refecerunt enim & meum spiritum, &
vestrum. Cognoscite ergo qui hujusmodi sunt.
19 Salutant vos Ecclesiæ Asiæ. Salutant vos
in Dño multum Aquila & Priscilla cum do-
mestica sua Ecclesia: apud quos & hospitor.
20 Salutant vos omnes fratres. Salutate in-
vicem in osculo sancto.
21 Salutatio mea manu Pauli.
22 Si quis non amat Dominum nostrum Je-
sum Christum, sit anathema, Maran Atha.
23 Gratia Dñi nostri Jesu Christi vobiscum.
24 Charitas mea cum omnibus vobis in
Christo Jesu. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD CORINTHIOS II.
CAPUT PRIMUM.

Ostendit Apostolus, ex quantis in Asia ortis adversitatibus eripuerit eum Dominus, ut & ipse alios consolaretur: deinde manifestans cordis sui ac doctrinæ sinceritatem, ostendit, quod licet juxta id quod proposuerit, ad eos non venerit, nulla ipsius id actum est levitate: asserens firmam esse suæ prædicationis veritatem.

A 1 PAULUS Apostolus Jesu Christi per
voluntatem Dei, & Timotheus
frater, Ecclesiæ Dei, quæ est Co-
rinthi, cum omnibus sanctis, qui
sunt in universa Achaja
2 Gratia vobis, & pax a Deo Patre no-
stro, & Domino Jesu Christo.
* Eph. 1. 3. 1. Petr. 1. 3. 3 * Benedictus Deus & Pater Domini no-
stri Jesu Christi, Pater misericordiarum, &
Deus totius consolationis,
4 Qui consolatur nos in omni tribulatione
nostra, ut possimus & ipsi consolari eos,
qui in omni pressura sunt, per exhortatio-
nem, qua exhortamur & ipsi a Deo.
B 5 Quoniam sicut abundant passiones Chri-
sti in nobis, ita & per Christum abundat con-
solatio nostra.
6 Sive autem tribulamur pro vestra exhorta-
tione & salute, sive consolamur pro vestra con-
solatione, sive exhortamur pro vestra exhorta-
tione & salute, quæ operatur tolerantiam ea-
rumdem passionum, quas & nos patimur,
7 Ut spes nostra firma sit pro vobis: scien-
tes, quod sicut socii passionum estis, sic eri-
tis & consolationis.
8 Non enim volumus ignorare vos, fratres,
de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia,
quoniam supra modum gravati sumus supra
virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere.
9 Sed ipsi in nobismetipsis responsum mor-
tis habuimus, ut non simus fidentes in no-
bis, sed in Deo, qui suscitat mortuos:
10 Qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit:
in quem speramus, quoniam & adhuc eripiet,
11 Ad-

11 Adjuvantibus & vobis in oratione pro nobis: ut ex multorum personis ejus, quæ in nobis est, donationis per multos gratiæ agantur pro nobis.
12 Nam gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quod in simplicitate cordis, & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus in hoc mundo: abundantius autem ad vos.
13 Non enim alia scribimus vobis, quam quæ legistis, & cognovistis. Spero autem, quod usque in finem cognoscetis,
14 Sicut & cognovistis nos ex parte, quod gloria vestra sumus, sicut & vos nostra, in die Domini nostri Jesu Christi.
15 Et hac confidentia volui prius venire ad vos, ut secundam gratiam haberetis:
16 Et per vos transire in Macedoniam, & iterum a Macedonia venire ad vos, & a vobis deduci in Judæam. D
17 Cum ergo hoc voluissem, numquid levitate usus sum? aut quæ cogito, secundum carnem cogito, ut sit apud me EST, & NON?
18 Fidelis autem Deus, quia sermo noster, qui fuit apud vos, non est in illo EST, & NON.
19 Dei enim Filius Jesus Christus, qui in vobis per nos prædicatus est, per me, & Silvanum, & Timotheum, non fuit EST, & NON, sed EST in illo fuit.
20 Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo EST: ideo & per ipsum Amen Deo ad gloriam nostram.
21 Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui unxit nos Deus:
22 Qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.
23 Ego autem testem Deum invoco in animam meam, quod parcens vobis, non veni ultra Corinthum: non quia dominamur fidei vestræ, sed adjutores sumus gaudii vestri: nam fide statis.

CAPUT II.

Ostendit, quod ad ipsos non venerit, ne majoris esset causa tristitiæ, exhortans, ut fornicatorum illum recipiant in gratiam: simul indicans, quod magno quidem labore, magno tamen etiam fructu prædicaverit, licet prædicationis suæ fragrantia quibusdam mortis occasio fuerit.

A 1 STatui autem hoc ipsum apud me, ne iterum in tristitia venirem ad vos.
2 Si enim ego contristo vos, & quis est, qui me lætificet, nisi qui contristatur ex me?
3 Et hoc ipsum scripsi vobis, ut non cum venero, tristitiam super tristitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere: confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium omnium vestrum est.
B 4 Nam ex multa tribulatione, & angustia cordis scripsi vobis per multas lacrymas, non ut contristemini, sed ut sciatis, quam charitatem habeam abundantius in vobis.
5 Si quis autem contristavit, non me contristavit: sed ex parte, ut non onerem omnes vos.
6 Sufficit illi, qui ejusmodi est, objurgatio hæc, quæ fit a pluribus:
7 Ita ut e contrario magis donetis, & consolemini, ne forte abundantiori tristitia absorbeatur qui ejusmodi est.
8 Propter quod obsecro vos, ut confirmetis in illum charitatem.
C 9 Ideo enim & scripsi, ut cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis.
10 Cui autem aliquid donastis, & ego: nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi,
11 Ut non circumveniamur a satana; non enim ignoramus cogitationes ejus.
12 Cum venissem autem Troadem propter Evangelium Christi, & ostium mihi apertum esset in Domino,
D 13 Non habui requiem spiritui meo, eo quod non invenerim Titum fratrem meum, sed valefaciens eis profectus sum in Macedoniam.
14 Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco:
15 Quia Christi bonus odor sumus Deo in iis,

iis, qui salvi fiunt, & in iis, qui pereunt:
16 Aliis quidem odor mortis in mortem:
aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc
quis tam idoneus?
17 Non enim sumus sicut plurimi, adulte-
rantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sic-
ut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur.

CAPUT III.

Non eget Apostolus hominum commendatione, cum fructus suæ prædicationis eum commendet: multo enim majori in honore esse debent ministri novi testamenti ac Spiritus, quam veteris testamenti ac litteræ: & quod Judæi velamen adhuc habebant super cor suum in lectione Scripturarum, quod fide in Christum aufertur.

1 INcipimus iterum nosmetipsos commen- A
dare? aut numquid egemus (sicut qui-
dam) commendatitiis epistolis ad vos, aut
ex vobis?
2 Epistola nostra vos estis, scripta in cor-
dibus nostris, quæ scitur, & legitur ab o-
mnibus hominibus: B
3 Manifestati, quod epistola estis Christi
ministrata a nobis, & scripta non atramento,
sed spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis,
sed in tabulis cordis carnalibus.
4 Fiduciam autem talem habemus per
Christum ad Deum:
5 Non quod sufficientes simus cogitare ali-
quid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficien-
tia nostra ex Deo est:
6 Qui & idoneos nos fecit ministros novi te-
stamenti; non littera, sed Spiritu: littera
enim occidit, Spiritus autem vivificat.
7 Quod si ministratio mortis litteris defor-
mata in lapidibus fuit in gloria, ita ut non
possent intendere filii Israel in faciem Moysi,
propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur;
8 Quomodo non magis ministratio Spiri- C
tus erit in gloria?
9 Nam si ministratio damnationis gloria
est, multo magis abundat ministerium justi-
tiæ in gloria.
10 Nam nec glorificatum est, quod claruit
in hac parte, propter excellentem gloriam.
11 Si enim quod evacuatur, per gloriam est,
multo magis quod manet, in gloria est.
12 Habentes igitur talem spem, multa fi-
ducia utimur:

13* Et

* Exod. 34. d. 2. 13 * Et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filii Israel in faciem ejus, quod evacuatur,

14 Sed obtusi sunt sensus eorum. Usque in hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non revelatum, (quoniam in Christo evacuatur)

D 15 Sed usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum.

16 Cum autem conversus fuerit ad Dominum, auferetur velamen.

* Joan. 4. d. 24. 17 * Dominus autem Spiritus est. Ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas.

18 Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes, in eamdem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tamquam a Domini Spiritu.

CAPUT IV.

Quod sincera Apostolorum prædicatione verbum Dei omnibus manifestatum est, preterquam iis, quorum mentes excæcatæ sunt: quod multa adversa patiantur Apostoli, numquam tamen succumbant: momentanea autem tribulatio parit magnam æternamque gloriam.

A 1 IDeo habentes administrationem, juxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus:

2 Sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo.

3 Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum, in iis, qui pereunt, est opertum:

4 In quibus Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei.

B 5 Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum, nos autem servos vestros per Jesum:

6 Quoniam Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie Christi Jesu.

7 Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus, ut sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis.

C 8 In omnibus tribulationem patimur, sed non angu-

angustiamur: aporiamur, sed non destituimur:
9 Persecutionem patimur, sed non dere-
linquimur: dejicimur, sed non perimus:
10 Semper mortificationem Jesu in corpore
nostro circumferentes, ut & vita Jesu mani-
festetur in corporibus nostris.
11 Semper enim nos, qui vivimus, in mor-
tem tradimur propter Jesum, ut & vita Jesu
manifestetur in carne nostra mortali.
12 Ergo mors in nobis operatur, vita au-
tem in vobis.
13 Habentes autem eumdem spiritum fidei, sic-
ut scriptum est: * Credidi, propter quod locutus * *Psal.*
sum, & nos credimus, propter quod & loquimur. 115. *d.*
14 Scientes, quoniam qui suscitavit Jesum, & 10.
nos cum Jesu suscitabit & constituet vobiscum.
15 Omnia enim propter vos, ut gratia abun-
dans, per multos in gratiarum actione, abun- D
det in gloriam Dei.
16 Propter quod non deficimus: sed licet is,
qui foris est, noster homo corrumpatur, tamen
is, qui intus est, renovatur de die in diem.
17 Id enim, quod in præsenti est momen-
taneum & leve tribulationis nostræ, supra
modum in sublimitate æternum gloriæ pon-
dus operatur in nobis,
18 Non contemplantibus nobis quæ viden-
tur, sed quæ non videntur. Quæ enim viden-
tur, temporalia sunt: quæ autem non viden-
tur, æterna sunt.

CAPUT V.

Ex certa spe futuræ gloriæ desiderant Apostoli dissolvi a corpore, cum aliter ea frui non possint: semper autem cupientes Christo omnium justo Judici placere; dant suis discipulis occasionem de ipsis gloriandi coram adversariis: & legatione pro Christo fungentes, ne ipsum quidem Christum, quem prædicant, & cujus morte reconciliatus est Deo mundus, jam secundum carnem noverunt.

1 SCimus enim, quoniam si terrestris do- A
mus nostra hujus habitationis dissolva-
tur, quod ædificationem ex Deo habemus, do-
mum non manufactam, æternam in cælis.
2 Nam & in hoc ingemiscimus, habitatio-
nem nostram, quæ de cælo est, superindui
cupientes:
3 * Si tamen vestiti, non nudi inveniamur. * *Apoc.*
4 Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, 16.*c.*15.
inge-

ingemiscimus gravati: eo quod nolumus ex-
poliari, sed supervestiri, ut absorbeatur quod
mortale est, a vita.
5 Qui autem efficit nos in hoc ipsum, De-
B us, qui dedit nobis pignus spiritus.
6 Audentes igitur semper, scientes, quo-
niam dum sumus in corpore, peregrinamur
a Domino.
7 (Per fidem enim ambulamus, & non per
speciem)
8 Audemus autem, & bonam voluntatem
habemus magis peregrinari a corpore, & præ-
sentes esse ad Dominum.
9 Et ideo contendimus, sive absentes, sive
præsentes, placere illi.
10 * Omnes enim nos manifestari oportet
* Rom. 14. b. 10. ante Tribunal Christi, ut referat unusquis-
que propria corporis, prout gessit, sive bo-
num, sive malum.
C 11 Scientes ergo timorem Domini homini-
bus suademus, Deo autem manifesti sumus.
Spero autem, & in conscientiis vestris ma-
nifestos nos esse.
12 Non iterum commendamus nos vobis,
sed occasionem damus vobis gloriandi pro no-
bis, ut habeatis ad eos, qui in facie glorian-
tur, & non in corde.
13 Sive enim mente excedimus, Deo: sive
sobrii sumus, vobis.
14 Charitas enim Christi urget nos: æsti-
mantes hoc, quoniam si unus pro omnibus
mortuus est, ergo omnes mortui sunt:
D 15 Et pro omnibus mortuus est Christus: ut
& qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei,
qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.
16 Itaq; nos ex hoc neminem novimus secun-
dum carnem. Et si cognovimus secundum car-
nem Christum, sed nunc jam non novimus.
17 Si qua ergo in Christo nova creatura, vete-
* Isaiæ 43. c. 19. Apoc. 21. b. 5. ra transierunt: * ecce facta sunt omnia nova.
18 Omnia autem ex Deo, qui nos recon-
ciliavit sibi per Christum, & dedit nobis mi-
nisterium reconciliationis.
19 Quoniam quidem Deus erat in Christo
mundum reconcilians sibi, non reputans il-
lis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum
reconciliationis.
20 Pro Christo ergo legatione fungimur,
tamquam Deo exhortante per nos. Obsecra-
mus pro Christo, reconciliamini Deo.
21 Eum, qui non noverat peccatum, pro
nobis

nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso.

CAPUT VI.

Exhortatur, ne acceptam negligant gratiam, ostendens, quantum laboraverit, ut probatum se Dei ministrum exhiberet. & admonens, ut a convictu & consortio infidelium separentur.

1 ADjuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. A
2 Ait enim: * Tempore accepto exaudivi te, * Isaiæ
& in die salutis adjuvi te. Ecce nunc tem- 49. c. 8.
pus acceptabile, ecce nunc dies salutis.
3 * Nemini dantes ullam offensionem, ut * 1. Cor.
non vituperetur ministerium nostrum: 10. c. 32.
4 Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos * * 1. Cor.
sicut Dei ministros, in multa patientia, in tri- 4. a. 1.
bulationibus, in necessitatibus, in angustiis,
5 In plagis, in carceribus, in seditioni- B
bus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis,
6 In castitate, in scientia, in longanimi-
tate, in suavitate, in Spiritu sancto, in cha-
ritate non ficta,
7 In verbo veritatis, in virtute Dei, per
arma justitiæ a dextris, & a sinistris,
8 Per gloriam, & ignobilitatem, per in-
famiam, & bonam famam: ut seductores, &
veraces, sicut qui ignoti, & cogniti:
9 Quasi morientes, & ecce vivimus: ut
castigati, & non mortificati:
10 Quasi tristes, semper autem gaudentes: C
sicut egentes, multos autem locupletantes: tam-
quam nihil habentes, & omnia possidentes.
11 Os nostrum patet ad vos, o Corinthii,
cor nostrum dilatatum est.
12 Non angustiamini in nobis: angustia-
mini autem in visceribus vestris.
13 Eamdem autem habentes remunerationem,
tamquam filiis dico, dilatamini & vos.
14 Nolite jugum ducere cum infidelibus.
Quæ enim participatio justitiæ cum iniquita-
te? aut quæ societas luci ad tenebras?
15 Quæ autem conventio Christi ad Belial?
aut quæ pars fideli cum infideli?
16 Qui autem consensus templo Dei cum D
idolis? * Vos enim estis templum Dei vivi, * 1. Cor.
sicut dicit Deus: * Quoniam inhabitabo in illis, 3. c. 16.
& inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & 6. d.
& ipsi erunt mihi populus. c. 19.
17 * Propter quod exite de medio eorum, & * Levit.

sepa-

26.*b*.12. ſeparamini, dicit Dominus, & immundum
* *Iſaiæ* ne tetigeritis.
52.*c*.11. 18 Et ego recipiam vos: * & ero vobis in
* *Jere.* patrem, & vos eritis mihi in filios, & filias,
31. *b*.9. dicit Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Oſtendit Apoſtolus, quanto amore Corinthios proſequatur, & quantum de correcta ipſorum vita in magnis ſuis tribulationibus gaudium acceperit, quantumque bonum pepererit triſtitia, quam ex ſua acceperant epiſtola.

A 1 HAs ergo habentes promiſſiones, chariſſimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Dei.

2 Capite nos. Neminem læſimus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus.

3 Non ad condemnationem veſtram dico. Prædiximus enim, quod in cordibus noſtris eſtis ad commoriendum, & ad convivendum.

4 Multa mihi fiducia eſt apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis: repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra.

B 5 Nam & cum veniſſemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro noſtra, ſed omnem tribulationem paſſi ſumus: foris pugnæ, intus timores.

6 Sed qui conſolatur humiles, conſolatus eſt nos Deus in adventu Titi.

7 Non ſolum autem in adventu ejus, ſed etiam in conſolatione, qua conſolatus eſt in vobis, referens nobis veſtrum deſiderium, veſtrum fletum, veſtram æmulationem pro me, ita ut magis gauderem.

8 Quoniam etſi contriſtavi vos in epiſtola, non me pœnitet: etſi pœniteret, videns quod epiſtola illa (etſi ad horam) vos contriſtavit,

C 9 Nunc gaudeo, non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam. Contriſtati enim eſtis ſecundum Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis.

*1. *Pet.* 10 * Quæ enim ſecundum Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur:
2. *d*.19. ſæculi autem triſtitia mortem operatur.

11 Ecce enim hoc ipſum, ſecundum Deum contriſtari vos, quantam in vobis operatur ſolicitudinem! ſed defenſionem, ſed indignationem, ſed timorem, ſed deſiderium, ſed æmula-

instationem, sed vindictam. In omnibus ex-
hibuistis vos, incontaminatos esse negotio.
12 Igitur etsi scripsi vobis, non propter eum, D
qui fecit injuriam, nec propter eum, qui pas-
sus est, sed ad manifestandam sollicitudinem
nostram, quam habemus pro vobis
13 Coram Deo: ideo consolati sumus. In
consolatione autem nostra abundantius magis
gavisi sumus super gaudio Titi, quia refectus
est spiritus ejus ab omnibus vobis.
14 Et si quid apud illum de vobis gloriatus
sum, non sum confusus: sed sicut omnia vo-
bis in veritate locuti sumus, ita & gloriatio
nostra, quæ fuit ad Titum, veritas facta est:
15 Et viscera ejus abundantius in vobis sunt,
reminiscentis omnium vestrum obedientiam,
quomodo cum timore, & tremore excepistis illum.
16 Gaudeo, quod in omnibus confido in vobis.

CAPUT VIII.

Hortatur eos ad eleemosynam pauperibus, qui Jerosolymis agebant, prompto animo tribuendam, tum Macedonum commendatione, tum Christi exemplo; admonens, ut quod jam de-dum facere proposuerant, id nunc pro cujusque facultate præstent: & ministros collaudat, quos ad eam mittit colligendam.

1 NOtam autem facimus vobis, fratres, A
gratiam Dei, quæ data est in Eccle-
siis Macedoniæ,
2 Quod in multo experimento tribulatio-
nis abundantia gaudii ipsorum fuit: & altis-
sima paupertas eorum abundavit in divitias
simplicitatis eorum:
3 Quia secundum virtutem testimonium illis
reddo: & supra virtutem voluntarii fuerunt,
4 Cum multa exhortatione obsecrantes nos
gratiam, & communicationem ministerii,
quod fit in sanctos.
5 Et non sicut speravimus, sed semetipsos
dederunt primum Domino, deinde nobis per
voluntatem Dei;
6 Ita ut rogaremus Titum, ut quemadmodum B
cœpit, ita & perficiat in vobis etiam gratiā istā.
7 Sed sicut in omnibus abundatis fide, &
sermone, & scientia, & omni sollicitudine,
insuper & charitate vestra in nos, ut & in
hac gratia abundetis.
8 Non quasi imperans dico: sed per alio-
rum sollicitudinem etiam vestræ charitatis

ingenium bonum comprobans.
9 Scitis enim gratiam Dñi nostri Jesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis.
10 Et consilium in hoc do; hoc enim vobis utile est, qui non solum facere, sed & velle cœpistis ab anno priore:
11 Nunc vero & facto perficite, ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiendi ex eo, quod habetis.
C 12 Si enim voluntas prompta est, secundum id, quod habet, accepta est, non secundum id, quod non habet.
13 Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate.
14 In præsenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat, ut & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, ut fiat æqualitas, sicut scriptum est:
*Exod. 16.c.18. 15 * Qui multum, non abundavit: & qui modicum, non minoravit.
16 Gratias autem Deo, qui dedit eamdem solicitudinem pro vobis in corde Titi:
17 Quoniam exhortationem quidem suscepit, sed cum solicitior esset, sua voluntate profectus est ad vos.
D 18 Misimus etiam cum illo fratrem, cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias:
19 Non solum autem, sed & ordinatus est ab Ecclesiis comes peregrinationis nostræ in hanc gratiam, quæ ministratur a nobis ad Domini gloriam, & destinatam voluntatem nostram:
20 Devitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quæ ministratur a nobis.
* Rom. 12 d.17. 21 * Providemus enim bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus.
22 Misimus autem cum illis & fratrem nostrum, quem probavimus in multis sæpe solicitum esse: nunc autem multo solicitiorem confidentia multa in vos,
23 Sive pro Tito, qui est socius meus, & in vos adjutor, sive fratres nostri, Apostoli Ecclesiarum, gloria Christi.
24 Ostensionem ergo, quæ est charitatis vestræ, & nostræ gloriæ pro vobis, in illos ostendite in faciem Ecclesiarum.

C A-

CAPUT IX.

Prosequitur hortando ad eleemosynam prompte & abundanter tribuendam; admonens, ne ex hoc inopiam metuant, sed divinæ fidant providentiæ; variisque recenset illius eleemosynæ fructus.

1 NAm de ministerio, quod fit in sanctos, A
ex abundanti est mihi scribere vobis.
2 Scio enim promptum animum vestrum:
Pro quo de vobis glorior apud Macedones.
Quoniam & Achaia parata est ab anno præterito, & vestra æmulatio provocavit plurimos.
3 Misi autem fratres, ut ne quod gloriamur de vobis, evacuetur in hac parte, ut
(quemadmodum dixi) parati sitis:
4 Ne cum venerint Macedones mecum, & B
invenerint vos imparatos, erubescamus nos
(ut non dicamus vos) in hac substantia.
5 Necessarium ergo existimavi rogare fratres,
ut præveniant ad vos, & præparent repromissam
benedictionem hanc paratam esse, sic quasi benedictionem, non tamquam avaritiam.
6 Hoc autem dico: Qui parce seminat,
parce & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.
7 Unusquisque prout destinavit in corde suo,
non ex tristitia, aut ex necessitate; * hilarem
enim datorem diligit Deus. *Eccli. 35.b.11.
8 Potens est autem Deus omnem gratiam
abundare facere in vobis, ut in omnibus C
semper omnem sufficientiam habentes abundetis in omne opus bonum,
9 Sicut scriptum est: * Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi. * Psal. 111.b.9.
10 Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, &
multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum justitiæ vestræ:
11 Ut in omnibus locupletati abundetis in D
omnem simplicitatem, quæ operatur per nos
gratiarum actionem Deo.
12 Quoniam ministerium hujus officii non solum supplet ea quæ desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Dño,
13 Per probationem ministerii hujus, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ, in Evangelium Christi, & simplicitate
communicationis in illos, & in omnes,
14 Et in ipsorum obsecratione pro vobis,

 desi-

desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.

15 Gratias Deo super inenarrabili dono ejus.

CAPUT X

Incipit suam aperire potestatem, & ex[illegible] pro Christo labores propter pseudoapostolos, qui ipsum deprimentes, & abjectum prædicantes, fructum prædicationis ejus impediebant.

A 1 IPse autem ego Paulus obsecro vos per mansuetudinem, & modestiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis.

2 Rogo autem vos, ne præsens audeam per eam confidentiam, qua existimor audere in quosdam, qui arbitrantur nos, tamquam secundum carnem ambulemus.

3 In carne enim ambulantes non secundum carnem militamus.

4 Nam arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes,

5 Et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, & in captivitatem redigentes omnem intellectũ in obsequiũ Christi;

6 Et in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia.

7 Quæ secundum faciem sunt, videte. Si quis confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterum apud se, quia sicut ipse Christi est, ita & nos.

8 Nam & si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in destructionem vestram, non erubescam.

C 9 Ut autem non existimer tamquam terrere vos per epistolas:

10 Quoniam quidem epistolæ, inquiunt, graves sunt & fortes; præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis;

11 Hoc cogitet qui ejusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales & præsentes in facto.

12 Non enim audemus inserere, aut comparare nos quibusdam, qui seipsos commendant: sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, & comparantes nosmetipsos nobis.

D 13 Nos autem non in immensum gloriabimur, * sed secundum mensuram regulæ,

* Eph. 4. b. 7.

qua

sua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi usque ad vos.
14 Non enim quasi non pertingentes ad vos, superextendimus nos; usque ad vos enim pervenimus in Evangelio Christi.
15 Non in immensum gloriantes in alienis laboribus: spem autem habentes crescentis fidei vestræ, in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam,
16 Etiam in illa, quæ ultra vos sunt, evangelizare, non in aliena regula in iis, quæ præparata sunt, gloriari.
17 * Qui autem gloriatur, in Domino glorietur. * Jere. 9. 23. 1. Cor.
18 Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. 1. d. 31.

CAPUT XI.

Propter pseudoapostolos pervertentes Pauli prædicationem metuens Corinthiis, ostendit, quare nihil subsidii ab eis acceperit: deinde ut ostendat plus fidei sibi restituendum esse, quam illis, sua recenset encomia; & primum adversa quæ perpessus est prædicando Christi fidem, & labores ac solicitudines.

1 Utinam sustineretis modicum quid insipientiæ meæ, sed & supportate me. A
2 Æmulor enim vos Dei æmulatione. Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo.
3 Timeo autem, ne * sicut serpens Hevam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant a simplicitate, quæ est in Christo. * Gen. 3. a. 4.
4 Nam si is, qui venit, alium Christum prædicat, quem non prædicavimus; aut alium spiritum accipitis, quem non accepistis; aut aliud Evangelium, quod non recepistis; recte pateremini.
5 Existimo enim nihil me minus fecisse a magnis Apostolis.
6 Nam etsi imperitus sermone, sed non scientia: in omnibus autem manifestati sumus vobis. B
7 Aut numquid peccatum feci, meipsum humilians, ut vos exaltemini, quoniam gratis Evangelium Dei evangelizavi vobis?
8 Alias Ecclesias expoliavi, accipiens stipendium ad ministerium vestrum.
9 Et cum essem apud vos, & egerem, nulli onerosus fui; nam quod mihi deerat,

 sup-

ſuppleverunt fratres, qui venerunt a Macedonia: & in omnibus ſine onere me vobis
C ſervavi, & ſervabo.
10 Eſt veritas Chriſti in me, quoniam hæc gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaiæ.
11 Quare? quia non diligo vos? Deus ſcit.
12 Quod autem facio, & faciam, ut amputem occaſionem eorum, qui volunt occaſionem, ut in quo gloriantur, inveniantur, ſicut & nos.
13 Nam ejuſmodi pſeudoapoſtoli ſunt operarii ſubdoli, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti.
D 14 Et non mirum; ipſe enim ſatanas transfigurat ſe in angelum lucis.
15 Non eſt ergo magnum, ſi miniſtri ejus transfigurentur velut miniſtri juſtitiæ: quorum finis erit ſecundum opera ipſorum.
16 Iterum dico, (ne quis me putet inſipientem eſſe, alioquin velut inſipientem accipite me, ut & ego modicum quid glorier)
17 Quod loquor, non loquor ſecundum Deum, ſed quaſi in inſipientia, in hac ſubſtantia gloriæ.
18 Quoniam multi gloriantur ſecundum carnem: & ego gloriabor.
19 Libenter enim ſuffertis inſipientes, cum ſitis ipſi ſapientes.
E 20 Suſtinetis enim, ſi quis vos in ſervitutem redigit, ſi quis devorat, ſi quis accipit, ſi quis extollitur, ſi quis in faciem vos cædit.
21 Secundum ignobilitatem dico, quaſi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet (in inſipientia dico) audeo & ego.
22 Hebræi ſunt, & ego: Iſraelitæ ſunt, & ego: ſemen Abrahæ ſunt, & ego:
23 Miniſtri Chriſti ſunt, (ut minus ſapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter.
F 24 A Judæis quinquies, * quadragenas,
* [illegible] una minus accepi.
[illegible] 25 * Ter virgis cæſus ſum, * ſemel lapi-
* [illegible] datus ſum, * ter naufragium feci, nocte &
[illegible] die in profundo maris fui:
* [illegible] 26 In itineribus ſæpe, periculis fluminum,
[illegible] periculis latronum, periculis ex genere, pe-
* [illegible] riculis ex Gentibus, periculis in civitate,
[illegible] periculis in ſolitudine, periculis in mari,
periculis in falſis fratribus:
27 In labore, & ærumna, in vigiliis mul-

tis, in fame, & siti, in jejuniis multis, in
frigore, & nuditate:
28 Præter illa, quæ extrinsecus sunt, in- G
stantia mea quotidiana, solicitudo omnium
Ecclesiarum.
29 Quis infirmatur, & ego non infirmor?
quis scandalizatur, & ego non uror?
30 Si gloriari oportet, quæ infirmitatis
meæ sunt, gloriabor.
31 Deus & Pater Domini nostri Jesu Chri-
sti, qui est benedictus in sæcula, scit quod
non mentior.
32 * Damasci præpositus Gentis Aretæ re-
gis custodiebat civitatem Damascenorum, *Actor. 9. d. 24.
ut me comprehenderet:
33 Et per fenestram in sporta dimissus sum
per murum, & sic effugi manus ejus.

CAPUT XII.

Narrat factas sibi ante annos quatuordecim divinas visiones, & de dato sibi carnis stimulo; ostendens, quod eum compulerint, ut se laudaret, cum ab illis potius debuisset commendari propter accepta ab ipso beneficia, pro quorum salute adhuc immolari paratus est: sed metuit, ne ad eos veniens inveniat aliquos dissensionibus aliisque vitiis adhuc involutos.

1 SI gloriari oportet (non expedit qui- A
dem) veniam autem ad visiones, &
revelationes Domini.
2 Scio, hominem in Christo ante annos
quatuordecim; sive in corpore, nescio, sive
extra corpus, nescio, Deus scit, raptum hu-
jusmodi usque ad tertium cælum.
3 Et scio hujusmodi hominem, sive in cor-
pore, sive extra corpus, nescio, Deus scit:
4 Quoniam raptus est in Paradisum, & audi- B
vit arcana verba, quæ non licet homini loqui.
5 Pro hujusmodi gloriabor: pro me autem
nihil gloriabor, nisi in infirmitatibus meis.
6 Nam & si voluero gloriari, non ero in-
sipiens, veritatem enim dicam; parco autem,
ne quis me existimet supra id, quod videt in
me, aut aliquid audit ex me.
7 Et ne magnitudo revelationum extollat C
me, datus est mihi stimulus carnis meæ an-
gelus satanæ, qui me colaphizet.
8 Propter quod ter Dominum rogavi, ut
discederet a me:
9 Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea; nam
virtus

virtus in infirmitate perficitur. Libenter igi-
tur gloriabor in infirmitatibus meis, ut in-
habitet in me virtus Christi.
10 Propter quod placeo mihi in infirmitati-
bus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in
persecutionibus, in angustiis pro Christo.
Cum enim infirmor, tunc potens sum.
D 11 Factus sum insipiens, vos me coegistis.
Ego enim a vobis debui commendari: nihil
enim minus fui ab iis, qui sunt supra mo-
dum Apostoli: tametsi nihil sum.
12 Signa tamen Apostolatus mei facta sunt
super vos in omni patientia, in signis, &
prodigiis, & virtutibus.
13 Quid est enim, quod minus habuistis præ
ceteris Ecclesiis, nisi quod ego ipse non gra-
vavi vos? Donate mihi hanc injuriam.
14 Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos;
& non ero gravis vobis. Non enim quæro quæ
vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filii pa-
rentibus thesaurizare, sed parentes filiis.
E 15 Ego autem libentissime impendam, &
superimpendar ipse pro animabus vestris:
licet plus vos diligens minus diligar.
16 Sed esto: ego vos non gravavi: sed
cum essem astutus, dolo vos cepi.
17 Numquid per aliquem eorum, quos misi
ad vos, circumveni vos?
18 Rogavi Titum, & misi cum illo fratrem.
F Numquid Titus vos circumvenit? nonne eodem
spiritu ambulavimus? nonne iisdem vestigiis?
19 Olim putatis, quod excusemus nos apud vos?
Coram Deo in Christo loquimur: omnia autē,
charissimi, propter ædificationem vestram.
G 20 Timeo enim, ne forte cum venero, non
quales volo inveniam vos: & ego inveniar a
vobis, qualem non vultis: ne forte conten-
tiones, æmulationes, animositates, dissen-
siones, detractiones, susurrationes, inflatio-
nes, seditiones sint inter vos:
21 Ne iterum cum venero, humiliet me
Deus apud vos; & lugeam multos ex iis
qui ante peccaverunt, & non egerunt pœni-
tentiam super immunditia, & fornicatione,
& impudicitia, quam gesserunt.

C A-

CAPUT XIII.

Comminatur iis, qui peccaverunt, quo ad pœnitentiam provocet, ne ad ipsos veniens cogatur severe eos castigare data sibi a Christo potestate, cujus virtutem merito deberent in seipsis agnoscere, additque generalem exhortationem, & salutationes.

1 ECce tertio hoc venio ad vos. * In ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum. A
* *Deut.* 19.*d.*15. *Matth.* 18.*c.*16. *Joan.* 8. *b.* 17. *Heb.* 10. *c.* 28.

2 Prædixi, & prædico, ut præsens, & nunc absens, iis qui ante peccaverunt, & ceteris omnibus, quoniam si venero iterum, non parcam.
3 An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus, qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis?
4 Nam etsi crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei. Nam & nos infirmi sumus in illo: sed vivemus cum eo ex virtute Dei in vobis. B
5 Vosmetipsos tentate, si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Jesus in vobis est? nisi forte reprobi estis.
6 Spero autem, quod cognoscetis, quia nos non sumus reprobi.
7 Oramus autem Deum, ut nihil mali faciatis, non ut nos probati appareamus, sed ut vos quod bonum est faciatis, nos autem ut reprobi simus. C
8 Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate.
9 Gaudemus enim, quoniam nos infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc & oramus vestram consummationem.
10 Ideo hæc absens scribo, ut non præsens durius agam secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem.
11 De cetero, fratres, gaudete, perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete, & Deus pacis, & dilectionis erit vobiscum. D
12 Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti.
13 Gratia Domini nostri Jesu Christi, & caritas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD GALATAS.
CAPUT PRIMUM.

Reprehendit Galatas Apostolus, quod abduci se permiserint a veritate, quam ab ipso acceperant, cum sola hæc tenenda sit, eamque non ab homine, sed per Christi revelationem ipse didicerit, & tanta solertia postea illam docuerit, quanta ipsam antea impugnabat: addens, quando ipsum Deus ad evangelizandum segregaverit.

A 1 PAulus Apostolus non ab homini-
bus, neque per hominem, sed per
Jesum Christum, & Deum Pa-
trem, qui suscitavit eum a mor-
tuis:
2 Et qui mecum sunt omnes fratres, Ec-
clesiis Galatiæ.
3 Gratia vobis, & pax a Deo Patre, &
Domino nostro Jesu Christo,
4 Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris,
ut eriperet nos de præsenti sæculo nequam se-
cundum voluntatem Dei & Patris nostri,
5 Cui est gloria in sæcula sæculorum: Amen.
B 6 Miror, quod sic tam cito transferimini
ab eo, qui vos vocavit in gratiam Christi,
in aliud Evangelium:
7 Quod non est aliud, nisi sunt aliqui,
qui vos conturbant, & volunt convertere
Evangelium Christi.
8 Sed licet nos, aut Angelus de cælo e-
vangelizet vobis, præterquam quod evange-
lizavimus vobis, anathema sit.
9 Sicut prædiximus, & nunc iterum dico:
Si quis vobis evangelizaverit præter id, quod
accepistis, anathema sit.
10 Modo enim hominibus suadeo, an Deo?
An quæro hominibus placere? Si adhuc homi-
nibus placerem, Christi servus non essem.
11 * Notum enim vobis facio, fratres, E-
*1. Cor. vangelium, quod evangelizatum est a me,
15. a. 1. quia non est secundum hominem;
12 * Neque enim ego ab homine accepi il-
* Eph. lud, neque didici, sed per revelationem Je-
3. a. 3. su Christi.

13 A-

13 Audistis enim conversationem meam ali- C
quando in Judaismo, quoniam supra modum
persequebar Ecclesiam Dei, & expugnabam illā,
14 Et proficiebam in Judaismo supra mul-
tos coætaneos meos in genere meo, abun-
dantius æmulator existens paternarum mea-
rum traditionum.
15 Cum autem placuit ei, qui me segre-
gavit ex utero matris meæ, & vocavit per
gratiam suam,
16 Ut revelaret Filium suum in me, ut
evangelizarem illum in Gentibus; continuo
non acquievi carni & sanguini,
17 Neque veni Jerosolymam ad antecesso- D
res meos Apostolos, sed abii in Arabiam,
& iterum reversus sum Damascum:
18 Deinde post annos tres veni Jerosoly-
mam videre Petrum, & mansi apud eum
diebus quindecim:
19 Alium autem Apostolorum vidi nemi-
nem, nisi Jacobum fratrem Domini.
20 Quæ autem scribo vobis, ecce coram
Deo, quia non mentior.
21 Deinde veni in partes Syriæ, & Ciliciæ.
22 Eram autem ignotus facie Ecclesiis Ju-
dææ, quæ erant in Christo:
23 Tantum autem auditum habebant: quoniam
qui persequebatur nos aliquando, nunc evan-
gelizat fidem, quam aliquando expugnabat:
24 Et in me clarificabant Deum.

CAPUT II.

Paulus Evangelii veritatem libere semper docuit inter Gentes, approbantibus id primis Apostolis, & nihil ad id addentibus, sed Paulum in socium recipientibus: qui etiam palam reprehendit Cepham, ostendens, quod non ex legis operibus quisquam justificetur, sed per fidem in Christum.

1 DEinde post annos quatuordecim ite- A
rum ascendi Jerosolymam cum Bar-
naba, assumpto & Tito.
2 Ascendi autem secundum revelationem:
& contuli cum illis Evangelium, quod præ-
dico in Gentibus, seorsum autem iis, qui
videbantur aliquid esse: ne forte in vacuum
currerem, aut cucurrissem.
3 Sed neque Titus, qui mecum erat, cum
esset Gentilis, compulsus est circumcidi:
4 Sed propter subintroductos falsos fratres,
qui

qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Jesu, ut nos in servitutem redigerent.
B 5 Quibus neque ad horam cessimus subjectione, ut veritas Evangelii permaneat apud vos:
6 Ab iis autem, qui videbantur esse aliquid, (quales aliquando fuerint, nihil mea
* Deut. interest: * Deus personam hominis non ac-
10. d. 17. cipit) mihi enim qui videbantur esse ali-
Job. 34. quid, nihil contulerunt.
b. 19. 7 Sed contra cum vidissent quod creditum
Sap. 6. est mihi Evangelium præputii, sicut & Pe-
b. 8. tro circumcisionis:
Eccli. 8 (Qui enim operatus est Petro in Apo-
35. b. 15. stolatum circumcisionis, operatus est & mi-
Act. 10. hi inter Gentes)
e. 34. 9 Et cum cognovissent gratiam, quæ data
Rom. 2. est mihi, Jacobus, & Cephas, & Joannes,
b. 11. qui videbantur columnæ esse, dexteras dede-
Ephes. runt mihi, & Barnabæ societatis, ut nos in
6. b. 9. Gentes, ipsi autem in circumcisionem:
Col. 3. 10 Tantum ut pauperum memores essemus:
d. 25. quod etiam solicitus fui hoc ipsum facere.
1. Petr. 11 Cum autem venisset Cephas Antiochiam,
1. c. 17. in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.
C 12 Prius enim quam venirent quidam a Jacobo, cum Gentibus edebat: cum autem venissent, subtrahebat, & segregabat se, timens eos, qui ex circumcisione erant.
13 Et simulationi ejus consenserunt ceteri Judæi, ita ut & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem.
14 Sed cum vidissem, quod non recte ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu, cum Judæus sis, gentiliter vivis, & non judaice, quomodo Gentes cogis judaizare?
15 Nos natura Judæi, & non ex Gentibus peccatores.
D 16 Scientes autem, quod non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi, & nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex fide Christi, & non ex ope-
ribus legis: * propter quod ex operibus legis
* Rom. non justificabitur omnis caro.
3. c. 20. 17 Quod si quærentes justificari in Christo, inventi sumus & ipsi peccatores, numquid Christus peccati minister est? Absit.
18 Si enim quæ destruxi, iterum hæc ædifico, prævaricatorem me constituo.
19 Ego enim per legem legi mortuus sum, ut Deo vivam: Christo confixus sum cruci.

20 Vivo autem, jam non ego: vivit vero in
me Christus. Quod autem nunc vivo in car-
ne, in fide vivo filii Dei, qui dilexit me,
& tradidit semetipsum pro me.
21 Non abjicio gratiam Dei. Si enim per le-
gem justitia, ergo gratis Christus mortuus est.

CAPUT III.

*Sicut Abrahæ, ita & posteris, non ex legis o-
peribus, sed ex fide in Christum datus est Spiri-
tus sanctus: subditi autem legi, cum nemo præ-
bet legem, maledicti sunt: sed hanc maledictio-
nem Christus in se suscipiens, nos ab ea liberα-
vit: promissiones vero factæ Abrahæ per fidem
complentur; licet interim lex tamquam pædago-
gus data fuerit, quæ non poterat justificare.*

1 O Insensati Galatæ, quis vos fascina- A
vit non obedire veritati, ante quo-
rum oculos Jesus Christus præscriptus est,
in vobis crucifixus?
2 Hoc solum a vobis volo discere: Ex operibus
legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei?
3 Sic stulti estis, ut cum Spiritu cœperitis,
nunc carne consummemini?
4 Tanta passi estis sine causa? si tamen si-
ne causa.
5 Qui ergo tribuit vobis Spiritum, & o-
peratur virtutes in vobis, ex operibus legis,
an ex auditu fidei?
6 Sicut scriptum est: * Abraham credidit * Gen.
Deo, & reputatum est illi ad justitiam. 15. b. 6.
7 Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, Rom. 4.
ii sunt filii Abrahæ. a. 3.
8 Providens autem Scriptura, quia ex fide Iac. 2.
justificat Gentes Deus, prænuntiavit Abrahæ: d. 23.
* Quia benedicentur in te omnes Gentes. B
9 Igitur qui ex fide sunt, benedicentur * Gen.
cum fideli Abraham. 12. a. 3.
10 Quicumque enim ex operibus legis sunt, Eccli.
sub maledicto sunt. Scriptum est enim: * Ma- 44. 20.
ledictus omnis, qui non permanserit in omni- * Deut.
bus, quæ scripta sunt in Libro legis, ut faciat ea. 27. d.
11 Quoniam autem in lege nemo justifi- 26.
catur apud Deum, manifestum est: * quia * Hab.
justus ex fide vivit. 2. a. 4.
12 Lex autem non est ex fide, sed, * Qui Rom. 1.
fecerit ea, vivet in illis. b. 17.
13 Christus nos redemit de maledicto legis, * Lev.
factus pro nobis maledictum: quia scriptum est: 18. a. 5.
* Maledictus omnis qui pendet in ligno: * Deut.
21. d. 23.

14 Ut in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Jesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.

* Hebr. 9. c. 17. 15 Fratres (secundum hominem dico) * tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit, aut superordinat.

C

16 Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit: Et seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno: Et semini tuo, qui est Christus.

17 Hoc autem dico, testamentum confirmatum a Deo, quæ post quadringentos & triginta annos facta est Lex, non irritum facit ad evacuandam promissionem.

18 Nam si ex lege hæreditas, jam non ex promissione. Abrahæ autem per repromissionem donavit Deus.

19 Quid igitur lex? Propter transgressiones posita est, donec veniret semen cui promiserat, ordinata per Angelos in manu mediatoris.

20 Mediator autem unius non est: Deus autem unus est.

21 Lex ergo adversus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex, quæ posset vivificare, vere ex lege esset justitia.

D

22 * Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus.

* Rom. 3. b. 9.

23 Prius autem quam veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem, quæ revelanda erat.

24 Itaque lex pædagogus noster fuit in Christo, ut ex fide justificemur.

25 At ubi venit fides, jam non sumus sub pædagogo.

26 Omnes enim filii Dei estis per fidem, quæ est in Christo Jesu.

27 * Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis.

* Rom. 6. a. 3.

28 Non est Judæus, neque Græcus: non est servus, neq; liber: non est masculus, neque femina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu.

29 Si autem vos Christi, ergo semen Abrahæ estis, secundum promissionem hæredes.

C A-

CAPUT IV.

Ante Christum natum Judæi, in modum hæredis adhuc parvuli, sub lege continebantur, tamquam sub tutore: conatur autem eos a legis servitute revocare, cum fide acceperint filiorum adoptionem, commemorans, quanto fervore ipsum ac prædicationem ipsius antea acceperint: & simul ad hoc typum adferens de duobus Abrahæ filiis, duo testamenta denotantibus, per quod docet legis æmulatores a Christi hæreditate ejiciendos.

1 DIco autem: Quanto tempore hæres A
parvulus est, nihil differt a servo,
cum sit dominus omnium:
2 Sed sub tutoribus, & actoribus est usque
ad præfinitum tempus a patre.
3 Ita & nos cum essemus parvuli, sub elementis
mundi eramus servientes.
4 At ubi venit plenitudo temporis, misit
Deus filium suum factum ex muliere, factum
sub lege,
5 Ut eos, qui sub lege erant, redimeret,
ut adoptionem filiorum reciperemus.
6 Quoniam autem estis filii, misit Deus
Spiritum Filii sui in corda vestra clamantem:
Abba, Pater.
7 Itaque jam non est servus, sed filius.
Quod si filius, & hæres per Deum.
8 Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis, B
qui natura non sunt dii, serviebatis.
9 Nunc autem cum cognoveritis Deum,
imo cogniti sitis a Deo: quomodo convertimini
iterum ad infirma, & egena elementa,
quibus denuo servire vultis?
10 Dies observatis, & menses, & tempora,
& annos.
11 Timeo vos, ne forte sine causa laboraverim
in vobis.
12 Estote sicut ego, quia & ego sicut vos;
fratres, obsecro vos: Nihil me læsistis.
13 Scitis autem, quia per infirmitatem carnis
evangelizavi vobis jampridem: & tentationem
vestram in carne mea
14 Non sprevistis, neque respuistis: sed sicut
Angelum Dei excepistis me, sicut Christum
Jesum.
15 Ubi est ergo beatitudo vestra? testimonium
enim perhibeo vobis, quia si fieri posset,
oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.

16 Ergo inimicus vobis factus sum, verum
dicens vobis?
17 Æmulantur vos non bene: sed exclude-
re vos volunt, ut illos æmulemini.
C 18 Bonum autem æmulamini in bono semper:
& non tantum cum præsens sum apud vos.
19 Filioli mei, quos iterum parturio, do-
nec formetur Christus in vobis.
20 Vellem autem esse apud vos modo, & muta-
re vocem meam: quoniam confundor in vobis.
21 Dicite mihi qui sub lege vultis esse, le-
gem non legistis?
22 Scriptum est enim: Quoniam Abraham
* Gen. 16. d. 15. duos filios habuit, * unum de ancilla, * &
unum de libera.
* Gen. 21. a. 2. 23 Sed qui de ancilla, secundum carnem natus
est: qui autem de libera, per repromissionem:
D 24 Quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim
sunt duo testamenta. Unum quidem in monte
Sina, in servitutem generans: quæ est Agar.
25 Sina enim mons est in Arabia, qui con-
junctus est ei, quæ nunc est Jerusalem, &
servit cum filiis suis.
26 Illa autem, quæ sursum est Jerusalem,
libera est, quæ est mater nostra.
* Isaiæ 54. a. 1. 27 Scriptum est enim: * Lætare sterilis, quæ
non paris: erumpe, & clama, quæ non par-
turis, quia multi filii desertæ, magis quam
ejus, quæ habet virum.
* Rom. 9. b. 7. 28 * Nos autem fratres secundum Isaac,
promissionis filii sumus.
29 Sed quomodo tunc is, qui secundum
carnem natus fuerat, persequebatur eum,
qui secundum spiritum; ita & nunc.
* Gen. 21. b. 10. 30 Sed quid dicit Scriptura? * Ejice ancil-
lam, & filium ejus: non enim hæres erit fi-
lius ancillæ cum filio liberæ.
31 Itaque, fratres, non sumus ancillæ filii, sed
liberæ: qua libertate Christus nos liberavit.

CA-

CAPUT V.

Qui legis operibus justificari cupit, expers est fructus Christi, in quo nec prodest circumcisio, nec præputium, sed fides viva: hortatur eos, ut caveant a seductoribus, studeantque mutuæ dilectioni: caro autem semper repugnans spiritui, trahit ad carnis opera, quæ separant a regno cælorum: spiritus autem adfert fructus, quibus illud consequimur, etiamsi legis opera non præstemus.

1 STate, & nolite iterum jugo servitu- A
tis contineri.
2 * Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si * Actor.
circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. 15. a. 1.
3 Testificor autem rursus omni homini cir-
cumcidenti se, quoniam debitor est univer-
sæ legis faciendæ.
4 Evacuati estis a Christo, qui in lege ju-
stificamini: a gratia excidistis.
5 Nos enim spiritu ex fide spem justitiæ
expectamus.
6 Nam in Christo Jesu neque circumcisio
aliquid valet, neque præputium, sed fides,
quæ per charitatem operatur. B
7 Currebatis bene: quis vos impedivit ve-
ritati non obedire?
8 Persuasio hæc non est ex eo, qui vocat vos.
9 * Modicum fermentum totam massam cor- * 1. Cor.
rumpit. 5. b. 6.
10 Ego confido in vobis in Domino, quod ni-
hil aliud sapietis: qui autem conturbat vos,
portabit judicium, quicumque est ille.
11 Ego autem, fratres, si circumcisionem
adhuc prædico, quid adhuc persecutionem pa-
tior? Ergo evacuatum est scandalum crucis.
12 Utinam & abscindantur qui vos conturbant.
13 Vos enim in libertatem vocati estis fra-
tres: tantum ne libertatem in occasionem de-
tis carnis, sed per charitatem Spiritus servi-
te invicem. C
14 Omnis enim lex in uno sermone impletur: * Levit.
* Diliges proximum tuum sicut teipsum. 19. d. 18.
15 Quod si invicem mordetis, & comeditis, Matth.
videte, ne ab invicem consumamini. 22. d.
16 Dico autem: * Spiritu ambulate, & 39.
desideria carnis non perficietis. Rom.
17 Caro enim concupiscit adversus spiritum: 13. c. 8.
spiritus autem adversus carnem: hæc enim sibi

*1. Pet. 2. c. 11. sibi invicem adversantur, ut non quæcumque
voltis, illa faciatis.
18 Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege.
19 Manifesta sunt autem opera carnis, quę sunt
fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria,
20 Idolorum servitus, veneficia, inimici-
tiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ,
dissensiones, sectæ,
21 Invidiæ, homicidia, ebrietates, comes-
sationes, & his similia: quæ prædico vobis,
sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, re-
gnum Dei non consequentur.
D 22 Fructus autem Spiritus est charitas, gau-
dium, pax, patientia, benignitas, bonitas,
longanimitas,
23 Mansuetudo, fides, modestia, continen-
tia, castitas. Adversus hujusmodi non est lex.
24 Qui autem sunt Christi, carnem suam
crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.
25 Si spiritu vivimus, spiritu & ambulemus.
26 Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, in-
vicem provocantes, invicem invidentes.

CAPUT VI.

Cum humilitate juvandus est proximus, nec aliorum laudes curandæ; semperque bene operandum est, ut tempore suo metamus vitam æternam: rursum monet, ut caveant a seductoribus, qui cum legem suadeant, ipsi illam non observant: Paulus autem in solo Christo crucifixo gloriatur, ad quem nec circumcisio, nec præputium quidquam faciunt.

A 1 FRatres, & si præoccupatus fuerit homo
in aliquo delicto, vos, qui spirituales e-
stis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis,
considerans te ipsum, ne & tu tenteris.
2 Alter alterius onera portate, & sic adim-
plebitis legem Christi.
3 Nam si quis existimat se aliquid esse, cum
nihil sit, ipse se seducit.
B 4 Opus autem suum probet unusquisque,
& sic in semetipso tantum gloriam habebit,
& non in altero.
*1. Cor. 3. b. 8. 5 * Unusquisque enim onus suum portabit.
6 Communicet autem is, qui catechizatur
verbo, ei, qui se catechizat, in omnibus bonis.
7 Nolite errare: Deus non irridetur.
8 Quæ enim seminaverit homo, hæc & me-
tet. Quoniam qui seminat in carne sua, de car-
ne & metet corruptionem: qui autem seminat

in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam. C
9 * Bonum autem facientes non deficiamus; * 2.
tempore enim ſuo metemus non deficientes. Theſ. 3.
10 Ergo dum tempus habemus, operemur bonũ c. 13.
ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei.
11 Videte, qualibus litteris ſcripſi vobis
mea manu.
12 Quicumque enim volunt placere in carne,
hi cogunt vos circumcidi, tantum ut
crucis Chriſti perſecutionem non patiantur.
13 Neque enim qui circumciduntur, legem
cuſtodiunt: ſed volunt vos circumcidi, ut in
carne veſtra glorientur.
14 Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce D
Domini noſtri Jeſu Chriſti: per quem mihi
mundus crucifixus eſt, & ego mundo.
15 In Chriſto enim Jeſu neque circumciſio
aliquid valet, neque præputium, ſed nova
creatura.
15 Et quicumque hanc regulam ſecuti fuerint,
pax ſuper illos, & miſericordia, &
ſuper Iſrael Dei.
17 De cetero nemo mihi moleſtus ſit; ego enim
ſtigmata Dñi Jeſu in corpore meo porto.
18 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti cum
ſpiritu veſtro, fratres. Amen.

EPISTOLA

B. PAULI APOSTOLI

AD EPHESIOS.

CAPUT PRIMUM.

Deum benedicit Apostolus, qui prædestinatos plurimis, iisque maximis per Christum Filium affecit beneficiis: agitque Deo gratias ob fidem ac dilectionem Ephesiorum erga proximos, orans, ut perfectam adipiscantur sapientiam: ostendens etiam Christi a mortuis suscitati exaltationem, qui constitutus est caput super omnem Ecclesiam.

A 1 PAulus Apostolus Jesu Christi per
voluntatem Dei, omnibus sanctis
qui sunt Ephesi, & fidelibus in
Christo Jesu.
2 Gratia vobis, & pax a Deo Pa-
tre nostro, & Domino Jesu Christo.
*2. Cor. 3 * Benedictus Deus & Pater Dñi nostri Je-
1. 3. su Christi, qui benedixit nos in omni bene-
1. Petr. dictione spirituali in cælestibus in Christo,
1. 3. 4 Sicut elegit nos in ipso ante mundi con-
stitutionem, ut essemus sancti & immacula-
ti in conspectu ejus in charitate.
B 5 Qui prædestinavit nos in adoptionem fi-
liorum per Jesum Christum in ipsum, secun-
dum propositum voluntatis suæ,
6 In laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua
gratificavit nos in dilecto Filio suo.
7 In quo habemus redemptionem per san-
guinem ejus, remissionem peccatorum, se-
cundum divitias gratiæ ejus,
8 Quæ superabundavit in nobis in omni sa-
pientia, & prudentia:
9 Ut notum faceret nobis sacramentum vo-
luntatis suæ secundum beneplacitum ejus,
quod proposuit in eo,
10 In dispensatione plenitudinis temporum
instaurare omnia in Christo, quæ in cælis,
& quæ in terra sunt, in ipso.
11 In quo etiam & nos sorte vocati sumus,
prædestinati secundum propositum ejus, qui
operatur omnia secundum consilium volun-
tatis suæ:
12 Ut simus in laudem gloriæ ejus [illegible],
qui

qui ante speravimus in Christo.
13 In quo & vos, cum audissetis verbum
veritatis, (Evangelium salutis vestræ) in C
quo & credentes signati estis Spiritu promis-
sionis sancto,
14 Qui est pignus hæreditatis nostræ, in
redemptionem acquisitionis, in laudem glo-
riæ ipsius.
15 Propterea & ego audiens fidem vestram,
quæ est in Domino Jesu, & dilectionem in
omnes sanctos,
16 Non cesso gratias agens pro vobis, me-
moriam vestri faciens in orationibus meis,
17 Ut Deus Domini nostri Jesu Christi pa-
ter gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ &
revelationis in agnitione ejus:
18 Illuminatos oculos cordis vestri, ut scia-
tis, quæ sit spes vocationis ejus, & quæ di-
vitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis:
19 Et quæ sit supereminens magnitudo vir- D
tutis ejus in nos, qui credimus * secundum *Infra 3. b. 7.*
operationem potentiæ virtutis ejus,
20 Quam operatus est in Christo, suscitans
illum a mortuis, & constituens ad dexteram
suam in cælestibus,
21 Supra omnem principatum, & potesta-
tem, & virtutem, & dominationem, & o-
mne nomen, quod nominatur non solum in
hoc sæculo, sed etiam in futuro.
22 * Et omnia subjecit sub pedibus ejus: *Psal. 8. b. 8.*
& ipsum dedit caput supra omnem Eccle-
siam,
23 Quæ est corpus ipsius, & plenitudo e-
jus, qui omnia in omnibus adimpletur.

CAPUT II.

Peccatis antea mortui per Christum vivificati sunt, non suis operibus, sed gratis per fidem. Ostendit, Gentes quæ prius alienæ erant a Dei promissionibus, jam per Christum & fidem, quæ Dei donum est, factas esse sanctorum concives, idemque habere fundamentum cum Patriarchis ac Prophetis.

1 ET vos cum essetis mortui delictis, & A
peccatis vestris, *Col. 1. c. 13.*
2 In quibus aliquando ambulastis secun-
dum sæculum mundi hujus, secundum prin-
cipem potestatis aeris hujus, spiritus, qui
nunc operatur in filios diffidentiæ,
3 In quibus & nos omnes aliquando conver-
sati

fati ſumus in deſideriis carnis noſtræ, facien-
tes voluntatem carnis, & cogitationum, &
eramus natura filii iræ, ſicut & ceteri:
4 Deus autem, qui dives eſt in miſericor-
dia, propter nimiam charitatem ſuam, qua
dilexit nos,
B 5 Et cum eſſemus mortui peccatis, convivifica-
vit nos in Chriſto, (cujus gratia eſtis ſalvati)
6 Et conreſuſcitavit, & conſedere fecit in
cæleſtibus in Chriſto Jeſu,
7 Ut oſtenderet in ſæculis ſupervenienti-
bus abundantes divitias gratiæ ſuæ in boni-
tate ſuper nos in Chriſto Jeſu.
8 Gratia enim eſtis ſalvati per fidem, &
hoc non ex vobis. Dei enim donum eſt,
9 Non ex operibus, ut ne quis glorietur.
10 Ipſius enim ſumus factura, creati in
Chriſto Jeſu in operibus bonis, quæ præpa-
ravit Deus, ut in illis ambulemus.
C 11 Propter quod memores eſtote, quod a-
liquando vos Gentes in carne, qui dicimi-
ni præputium ab ea, quæ dicitur circumciſio
in carne, manu facta:
12 Quia eratis illo in tempore ſine Chri-
ſto, alienati a converſatione Iſrael, & hoſ-
pites teſtamentorum, promiſſionis ſpem non
habentes, & ſine Deo in hoc mundo.
13 Nunc autem in Chriſto Jeſu vos, qui
aliquando eratis longe, facti eſtis prope in
ſanguine Chriſti.
14 Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit u-
traque unum, & medium parietem maceriæ
ſolvens, inimicitias in carne ſua,
15 Legem mandatorum decretis evacuans,
ut duos condat in ſemetipſo in unum no-
vum hominem, faciens pacem:
D 16 Et reconciliet ambos in uno corpore Deo per
crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo.
17 Et veniens evangelizavit pacem vobis,
qui longe fuiſtis, & pacem iis, qui prope.
Rom. 18 * Quoniam per ipſum habemus acceſ-
5. d. 2. ſum ambo in uno Spiritu ad Patrem.
19 Ergo jam non eſtis hoſpites, & advenæ,
ſed eſtis cives ſanctorum, & domeſtici Dei:
20 Superædificati ſuper fundamentum A-
poſtolorum, & Prophetarum, ipſo ſummo
angulari lapide Chriſto Jeſu:
21 In quo omnis ædificatio conſtructa creſ-
cit in templum ſanctum in Domino:
22 In quo & vos coædificamini in habita-
culum Dei in Spiritu.

C A-

CAPUT III.

Paulus docuit hoc mysterium, Prophetis & Apostolis revelatum, quod Gentes essent per Christum participes promissionum Dei; quem orat, ut spiritu corroborentur, & in charitate radicati ad plenum in divinis mysteriis edoceantur.

1 HUjus rei gratia ego Paulus vinctus A
Christi Jesu, pro vobis Gentibus,
2 Si tamen audistis dispensationem gratiæ
Dei, quæ data est mihi in vobis:
3 Quoniam secundum revelationem notum
mihi factum est sacramentum, sicut supra
scripsi in brevi:
4 Prout potestis legentes intelligere prudentiam
meam in mysterio Christi:
5 Quod aliis generationibus non est agnitum
filiis hominum, sicuti nunc revelatum est sanctis
Apostolis ejus, & Prophetis in Spiritu:
6 Gentes esse cohæredes, & concorporales,
& comparticipes promissionis ejus in Christo
Jesu per Evangelium:
7 Cujus factus sum minister secundum do- B
num gratiæ Dei, quæ data est mihi * se- * Supr. 1. d. 19.
cundum operationem virtutis ejus.
8 * Mihi omnium sanctorum minimo data * 1. Cor. 15. b. 9.
est gratia hæc, in Gentibus evangelizare investigabiles
divitias Christi,
9 Et illuminare omnes, quæ sit dispensatio
sacramenti absconditi a sæculis in Deo,
qui omnia creavit.
10 Ut innotescat principatibus, & potestatibus
in cælestibus per Ecclesiam multiformis
sapientia Dei,
11 Secundum præfinitionem sæculorum,
quam fecit in Christo Jesu Domino nostro:
12 In quo habemus fiduciam, & accessum C.
in confidentia per fidem ejus.
13 Propter quod peto, ne deficiatis in tribulationibus
meis pro vobis: quæ est gloria vestra.
14 Hujus rei gratia flecto genua mea ad
Patrem Domini nostri Jesu Christi,
15 Ex quo omnis paternitas in cælis, & in
terra nominatur,
16 Ut det vobis secundum divitias gloriæ
suæ virtute corroborari per Spiritum ejus in
interiorem hominem,
17 Christum habitare per fidem in cordibus
vestris: in charitate radicati, & fundati,

18 Ut

D 18 Ut possitis comprehendere, cum omnibus
sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, &
sublimitas, & profundum:
19 Scire etiam supereminentem scientiæ
charitatem Christi, ut impleamini in omnem
plenitudinem Dei.
20 Ei autem, qui potens est omnia facere su-
perabundanter, quam petimus, aut intelligimus,
secundum virtutem, quæ operatur in nobis:
21 Ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Je-
su in omnes generationes sæculi sæculorum.
Amen.

CAPUT IV.

Ad unitatem spiritus hortatur, ostendens, Christum diversa diversis dedisse charismata; & ad sui corporis ædificationem varios in Ecclesia instituisse ordines ad finem usque mundi: monet igitur, ut exuto veteri homine novum induant, utriusque partes explicans: rursumque monet, ut in hoc corpore manentes separentur ab iis, qui mente excæcati sequuntur effrene carnis desideria, & novos induant mores damnatis prioribus.

A 1 OBsecro itaque vos ego vinctus in Do-
*1. Cor. mino, * ut digne ambuletis vocatio-
7. d. 20. ne, qua vocati estis,
Philip. 2 Cum omni humilitate, & mansuetudi-
1. d. 27. ne, cum patientia, supportantes invicem in
* Rom. charitate,
12. d. 10. 3 * Soliciti servare unitatem Spiritus in
B vinculo pacis.
* Mal. 4 Unum corpus, & unus Spiritus, sicut vo-
2. c. 10. cati estis in una spe vocationis vestræ.
* Rom. 5 Unus Dñs, una fides, unum baptisma:
12. a. 5. 6 * Unus Deus & Pater omnium, qui est super
1. Cor. omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.
12. b. 11. 7 * Unicuique autem nostrum data est gratia
2. Cor. secundum mensuram donationis Christi.
10. d. 13. 8 Propter quod dicit: * Ascendens in al-
* Psal. tum captivam duxit captivitatem: dedit do-
67. c. 19. na hominibus.
9 Quod autem ascendit, quid est, nisi quia &
descendit primum in inferiores partes terræ?
10 Qui descendit, ipse est & qui ascendit su-
per omnes cælos, ut impleret omnia.
*1. Cor. 11 Et ipse dedit quosdam quidem * Apostolos,
12. d. 28. quosdam autem Prophetas, alios vero Evan-
gelistas, alios autem pastores, & doctores,
C 12 Ad consummationem sanctorum in opus

mini-

ministerii, in ædificationem corporis Christi.
13 Donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi:
14 Ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.
15 Veritatem autem facientes in charitate crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus:
16 Ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate. D
17 * Hoc igitur dico, & testificor in Domino, ut jam non ambuletis, sicut & Gentes ambulant in vanitate sensus sui, * Rom. 1. c. 21.
18 Tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a vita Dei per ignorantiam, quæ est in illis propter cæcitatem cordis ipsorum:
19 Qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis, in avaritiam. E
20 Vos autem non ita didicistis Christum,
21 Si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, sicut est veritas in Jesu,
22 * Deponere vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. * Col. 3. b. 8.
23 * Renovamini autem spiritu mentis vestræ, * Rom. 6. a. 4.
24 * Et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, & sanctitate veritatis. * Col. 3. b. 10.
25 * Propter quod deponentes mendacium loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, quoniam sumus invicem membra. * 1. Pet. 2. a. 1. Zach. 8. c. 16.
26 * Irascimini, & nolite peccare: sol non occidat super iracundiam vestram. * Psal. 4. a. 5.
27 Nolite locum dare diabolo. * Jac. 4. b. 7.
28 * Qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.
29 Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. G
30 Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis.
31 Omnis amaritudo, & ira, & indigna-

tio, & clamor, & blaſphemia tollatur a vo-
bis cum omni malitia.

*Coloſſ. 3. c. 13. 32 * Eſtote autem invicem benigni, mi-
ſericordes, donantes invicem, ſicut & Deus
in Chriſto donavit vobis.

CAPUT V.

*Hortatur, ut Chriſtum imitentur, longe ſepa-
rati ab omni vitio ac ſcelere, & redimentes
tempus, aſſumant ſpiritualia, quæ tradit, exer-
citia: uxores vult ſubditas eſſe viris, viros autem
diligere uxores, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam.*

A 1 EStote ergo imitatores Dei, ſicut filii
chariſſimi:

*Joan. 13. d. 34. & 15. b. 12. 1. Joan. 4. d. 21.
2 * Et ambulate in dilectione, ſicut &
Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum
pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo in
odorem ſuavitatis.

*Coloſſ. 3. a. 5.
3 * Fornicatio autem, & omnis immundi-
tia, aut avaritia nec nominetur in vobis,
ſicut decet ſanctos:
4 Aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut
ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet, ſed
magis gratiarum actio.

B
5 Hoc enim ſcitote intelligentes, quod o-
mnis fornicator, aut immundus, aut ava-
rus, quod eſt idolorum ſervitus, non ha-
bet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei.

*Matt. 24. a. 4. Marc. 13. a. 5. Luc. 21. b. 8. 2. Theſ. 2. a. 3.
6 *Nemo vos ſeducat inanibus verbis: propter
hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ.
7 Nolite ergo effici participes eorum.
8 Eratis enim aliquando tenebræ, nunc au-
tem lux in Dño. Ut filii lucis ambulate.

C
9 Fructus enim lucis eſt in omni bonita-
te, & juſtitia, & veritate:
10 Probantes quid ſit beneplacitum Deo:
11 Et nolite communicare operibus infru-
ctuoſis tenebrarum, magis autem redarguite.
12 Quæ enim in occulto fiunt ab ipſis,
turpe eſt & dicere.
13 Omnia autem, quæ arguuntur, a lu-
mine manifeſtantur; omne enim, quod ma-
nifeſtatur, lumen eſt.

D
14 Propter quod dicit: Surge qui dormis, &
exurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus.

*Col. 4. a. 5.
15 Videte itaque fratres, quomodo caute
ambuletis: * non quaſi inſipientes,
16 Sed ut ſapientes: redimentes tempus,
quoniam dies mali ſunt.

* Rom.
17 * Propterea nolite fieri imprudentes,
ſed

ſed intelligentes quæ ſit voluntas Dei. 12. a. 2.
18 Et nolite inebriari vino, in quo eſt lu- 1. Theſ.
xuria: ſed implemini Spiritu ſancto, 4. a. 3.
19 Loquentes vobiſmetipſis in pſalmis, &
hymnis, & canticis ſpiritualibus, cantantes,
& pſallentes in cordibus veſtris Domino,
20 Gratias agentes ſemper pro omnibus, in
nomine Dñi noſtri Jeſu Chriſti Deo & Patri,
21 Subjecti invicem in timore Chriſti.
22 * Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint, ſic- * Gen.
ut Domino, 3. c. 15.
23 * Quoniam vir caput eſt mulieris, ſic- Col. 3.
ut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ: Ipſe ſalvator c. 18.
corporis ejus. E
24 Sed ſicut Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto, 1. Petr.
ita & mulieres viris ſuis in omnibus. 3. a. 1.
25 * Viri diligite uxores veſtras, ſicut & *1. Cor.
Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tra- 11. a. 3.
didit pro ea, * Col. 3.
26 Ut illam ſanctificaret, mundans lava- c. 19.
cro aquæ in verbo vitæ, F
27 Ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccle-
ſiam, non habentem maculam, aut rugam,
aut aliquid hujuſmodi, ſed ut ſit ſancta &
immaculata.
28 Ita & viri debent diligere uxores ſuas
ut corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit,
ſeipſum diligit.
29 Nemo enim umquam carnem ſuam odio
habuit, ſed nutrit, & fovet eam, ſicut &
Chriſtus Eccleſiam:
30 Quia membra ſumus corporis ejus, de
carne ejus, & de oſſibus ejus.
31 * Propter hoc relinquet homo patrem, * Gen.
& matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ: & 2. d. 24.
erunt duo in carne una. G
32 Sacramentum hoc magnum eſt: ego au- Matth.
tem dico in Chriſto, & in Eccleſia. 19. a. 5.
33 Verumtamen & vos ſinguli, unuſquiſ- Marc.
que uxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat: uxor 10. a. 7.
autem timeat virum ſuum. *1. Cor
6. d. 16.

CAPUT VI.

Filii parentibus, servique dominis obediant: rursumque parentes erga filios, & domini erga servos sui memores sint officii: monet, Dei armaturam, cujus partes explicat, induendam ad resistendum spiritualibus inimicis: petens etiam, ut pro se orent.

A

1 FIlii obedite parentibus vestris in Domino; hoc enim justum est.
2 * Honora patrem tuum, & matrem tuam,
quod est mandatum primum in promissione,
3 Ut bene sit tibi, & sis longævus super
terram.
4 Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros: sed educate illos in disciplina, & correptione Domini.
5 * Servi obedite dominis carnalibus cum
timore, & tremore, in simplicitate cordis
vestri, sicut Christo:
6 Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo,
7 Cum bona voluntate servientes, sicut
Domino, & non hominibus:
8 Scientes, quoniam unusquisque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet a Domino,
sive servus, sive liber.

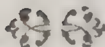
B

9 Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes, quia & illorum,
& vester Dominus est in cælis: * & personarum acceptio non est apud eum.
10 De cetero fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis ejus.
11 Induite vos armaturam Dei, ut possitis
stare adversus insidias diaboli.
12 Quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus
principes, & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritualia
nequitiæ, in cælestibus.
13 Propterea accipite armaturam Dei, ut
possitis resistere in die malo, & in omnibus
perfecti stare.
14 State ergo succincti lumbos vestros in
veritate, & induti loricam justitiæ,
15 Et calceati pedes in præparatione Evangelii pacis:
16 In omnibus sumentes scutum Fidei, in
quo

* Exod. 20. c. 12. Deut. 5. b. 16. Eccli. 3. [illegible] Matth. 15. a. 4. Marc. 7. b. 10. Col. 3. c. 20. * Col. 3. d. 22. Tit. 2. [illegible] 1 Petr. 2. c. 18.

* [illegible] Act. 10. e. 34. C Rom. 2. b. 11. Col. 3. d. 25. 1 Petr. 1. c. 17.

quo possitis omnia tela nequissimi ignea ex-
tinguere:
17 * Et galeam salutis assumite, & gla- * *Isaiæ*
dium spiritus (quod est verbum Dei) 59.*d* 17.
18 Per omnem orationem, & obsecrationem 1.*Thes.*
orantes omni tempore in spiritu: & in ipso 5. *b.* 8.
* vigilantes in omni instantia, & obsecra- * *Col.*4.
tione pro omnibus sanctis: *a.* 2.
19 * Et pro me, ut detur mihi sermo in a- * *Col.*4.
pertione oris mei cum fiducia, notum face- *a.* 3. 4
re mysterium Evangelii: D
20 Pro quo legatione fungor in catena, ita ut 2.*Thes.*
in ipso audeam, prout oportet me loqui. 3. *a.* 1.
21 Ut autem & vos sciatis quæ circa me
sunt, quid agam, omnia vobis nota faciet
Tychicus, charissimus frater, & fidelis mini-
ster in Domino,
22 Quem misi ad vos in hoc ipsum, ut co-
gnoscatis quæ circa nos sunt, & consoletur
corda vestra.
23 Pax fratribus, & charitas cum fide, a
Deo Patre, & Domino Jesu Christo.
24 Gratia cum omnibus, qui diligunt Do-
minum nostrum Jesum Christum in incorru-
ptione. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD PHILIPPENSES.
CAPUT PRIMUM.

Ex magno affectu, quem habet erga Philippenses, manifestat eis, quod pressuræ suæ in majorem Evangelii fructum cesserint: quam utilitatem si non spectaret, omnino dissolvi cuperet, & esse cum Christo: eosque adhortatur, ut digne ad Christi Evangelium conversentur, dicens, quod pro ipso jam afflictiones sustinuerint,

A 1 PAulus & Timotheus servi Jesu Christi omnibus sanctis in Christo Jesu,
qui sunt Philippis, cum episcopis,
& diaconibus.
2 Gratia vobis, & pax a Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo,
3 Gratias ago Deo meo in omni memoria
vestri,
4 Semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis cum gaudio deprecationem faciens,
5 Super communicatione vestra in Evangelio Christi a prima die usque nunc.
6 Confidens hoc ipsum, quia qui cœpit in
vobis opus bonum, perficiet usque in diem
Christi Jesu:
7 Sicut est mihi justum hoc sentire pro o-
B omnibus vobis, eo quod habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defensione, &
confirmatione Evangelii, socios gaudii mei
omnes vos esse.
8 Testis enim mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Jesu Christi.
9 Et hoc oro, ut charitas vestra magis ac
magis abundet in scientia, & in omni sensu,
10 Ut probetis potiora, ut sitis sinceri &
sine offensa in diem Christi,
11 Repleti fructu justitiæ per Jesum Christum, in gloriam & laudem Dei.
12 Scire autem vos volo, fratres, quia quæ
circa me sunt, magis ad profectum venerunt
Evangelii:
13 Ita ut vincula mea manifesta fierent in
Christo in omni prætorio, & in ceteris omnibus:

14 Et

14 Et plures e fratribus in Domino confi- C
dentes vinculis meis, abundantius auderent
sine timore verbum Dei loqui.
15 Quidam quidem & propter invidiam,
& contentionem, quidam autem & propter
bonam voluntatem Christum prædicant:
16 Quidam ex charitate, scientes quoniam
in defensionem Evangelii positus sum.
17 Quidam autem ex contentione Chri-
stum annuntiant non sincere, existimantes
pressuram se suscitare vinculis meis.
18 Quid enim? Dum omni modo, sive per
occasionem, sive per veritatem Christus an-
nuntietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.
19 Scio enim, quia hoc mihi proveniet ad
salutem per vestram orationem, & submini-
strationem Spiritus Jesu Christi,
20 Secundum expectationem, & spem meam,
quia in nullo confundar: sed in omni fidu-
cia, sicut semper, & nunc magnificabitur
Christus in corpore meo, sive per vitam,
sive per mortem.
21 Mihi enim vivere Christus est, & mori
lucrum.
22 Quod si vivere in carne, hic mihi fru- D
ctus operis est: & quid eligam ignoro.
23 Coarctor autem e duobus, desiderium
habens dissolvi, & esse cum Christo, multo
magis melius;
24 Permanere autem in carne, necessa-
rium propter vos.
25 Et hoc confidens scio, quia manebo, &
permanebo omnibus vobis ad profectum ve-
strum, & gaudium fidei,
26 Ut gratulatio vestra abundet in Christo
Jesu in me, per meum adventum iterum ad
vos.
27 * Tantum digne Evangelio Christi con-
versamini, ut sive cum venero, & videro
vos, sive absens audiam de vobis, quia sta-
tis in uno spiritu unanimes, collaborantes
fidei Evangelii:
28 Et in nullo terreamini ab adversariis:
quæ illis est causa perditionis, vobis autem
salutis, & hoc a Deo:
29 Quia vobis donatum est pro Christo,
non solum ut in eum credatis, sed ut etiam
pro illo patiamini:
30 Idem certamen habentes, quale & vi-
distis in me, & nunc auditis de me.

* *Eph. 4. a. 1. Colos. 1. b. 10. 1. Thes. 2. c. 12.*

C A-

CAPUT II.

Ad mutuam dilectionem & concordiam, animique modeſtiam miro affectu eos hortatur exemplo Chriſti, in cujus nomine omne genu nunc flectitur; utque ſuam in timore operentur ſalutem: congratulatur tum illis, quod inter malos ſancte vivant, tum ſibi, quod tales habeat diſcipulos: Timotheum laudat a ſincera Evangelii prædicatione & obedientia; ſimiliter & Epaphroditum, quem ad eos mittit, poſtquam ab ægritudine convaluit.

A 1 SI qua ergo conſolatio in Chriſto, ſi
quod ſolatium charitatis, ſi qua ſocietas
ſpiritus, ſi qua viſcera miſerationis:
2 Implete gaudium meum, ut idem ſapiatis,
eamdem charitatem habentes, unanimes,
idipſum ſentientes,
3 Nihil per contentionem, neque per inanem
gloriam: ſed in humilitate ſuperiores
ſibi invicem arbitrantes,
4 Non quæ ſua ſunt ſinguli conſiderantes,
ſed ea, quæ aliorum.
5 Hoc enim ſentite in vobis, quod & in
Chriſto Jeſu:
6 Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam
arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo,
7 Sed ſemetipſum exinanivit formam ſervi
accipiens, in ſimilitudinem hominum factus,
& habitu inventus ut homo.
* Hebr. 8 * Humiliavit ſemetipſum factus obediens
2. c. 5. uſque ad mortem, mortem autem crucis.
B 9 Propter quod & Deus exaltavit illum,
& donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne
nomen,
* Iſaiæ 10 * Ut in nomine Jeſu omne genu flectatur
45. d. cæleſtium, terreſtrium, & infernorum:
24. 11 Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus
Rom. Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.
14. c. 11. 12 Itaque, chariſſimi mei, (ſicut ſemper obediſtis)
non ut in præſentia mei tantum, ſed
multo magis nunc in abſentia mea, cum metu
& tremore veſtram ſalutem operamini;
13 Deus eſt enim, qui operatur in vobis &
velle, & perficere pro bona voluntate.
* 1. Pet. 14 * Omnia autem facite ſine murmurationibus,
4. b. 5. & hæſitationibus,
15 Ut ſitis ſine querela, & ſimplices filii
Dei, ſine reprehenſione, in medio nationis

pravæ

pravæ & perversæ: inter quos lucetis sicut
luminaria in mundo,
15 Verbum vitæ continentes ad gloriam C
meam in die Christi, quia non in vacuum
cucurri, neque in vacuum laboravi.
17 Sed & si immolor supra sacrificium, &
obsequium fidei vestræ, gaudeo, & congra-
tulor omnibus vobis,
18 Idipsum autem & vos gaudete, & con-
gratulamini mihi.
19 Spero autem in Domino Jesu, * Timo- *Actor.
theum me cito mittere ad vos, ut & ego bono 16. a.1
animo sim, cognitis quæ circa vos sunt.
20 Neminem enim habeo tam unanimem,
qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit.
21 * Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non *1. Cor.
quæ sunt Jesu Christi. 13. b.5.
22 Experimentum autem ejus cognoscite,
quia sicut patri filius, mecum servivit in E-
vangelio.
23 Hunc igitur spero me mittere ad vos,
mox ut videro quæ circa me sunt.
24 Confido autem in Domino, quoniam & D
ipse veniam ad vos cito.
25 Necessarium autem existimavi, Epaphrodi-
tum fratrem, & cooperatorem, & commilito-
nem meum, vestrum autem Apostolum, &
ministrum necessitatis meæ mittere ad vos,
25 Quoniam quidem omnes vos desiderabat:
& mœstus erat, propterea quod audieratis il-
lum infirmatum.
27 Nam & infirmatus est usque ad mortem:
sed Deus misertus est ejus: non solum au-
tem ejus, verum etiam & mei, ne tristitiam
super tristitiam haberem.
28 Festinantius ergo misi illum, ut viso eo
iterum gaudeatis, & ego sine tristitia sim.
29 Excipite itaque illum cum omni gaudio in
Dño, & ejusmodi cum honore habetote.
30 Quoniam propter opus Christi usque ad
mortem accessit, tradens animam suam, ut
impleret id, quod ex vobis deerat erga meum
obsequium.

CAPUT III.

Nemo in legalibus gloriari potest, alioqui I... -
so id maxime conveniret : qui tamen omnia ...
detrimentum arbitratus est, quo Dei just...
ex fide in Christum adipisceretur semper pr...
ens, ut tandem perfectionem con... ...
propter Philippenses hortatur, ut ipsum, & ...
discolos, crucis Christi inimicos, imitentur.

1 DE cetero, fratres mei, gaudete in
A Dño. Eadem vobis scribere mihi ...
dem non pigrum, vobis autem necess...
2 Videte canes, videte malos operarios,
videte concisionem.
3 Nos enim sumus circumcisio, qui spiri-
tu servimus Deo, & gloriamur in Christo Je-
su, & non in carne fiduciam habentes:
4 Quamquam ego habeam confidentiam &
in carne. Si quis alius videtur confidere in
carne, ego magis,
5 Circumcisus octavo die, ex genere Israel;
* Act. 23. b. 6. de tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis,
secundum legem Pharisæus,
5 Secundum æmulationem persequens Ec-
clesiam Dei, secundum justitiam, quæ in le-
ge est, conversatus sine querela.
B 7 Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbi-
tratus sum propter Christum detrimenta.
8 Verumtamen existimo, omnia detrimen-
tum esse propter eminentem scientiam Jesu
Christi Domini mei: propter quem omnia
detrimentum feci, & arbitror ut stercora,
ut Christum lucrifaciam,
9 Et inveniar in illo non habens meam
justitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ
ex fide est Christi Jesu: quæ ex Deo est ju-
stitia in fide.
C 10 Ad cognoscendum illum, & virtutem
resurrectionis ejus, & societatem passionum
illius: configuratus morti ejus,
11 Si quo modo occurram ad resurrectio-
nem, quæ est ex mortuis:
12 Non quod jam acceperim, aut jam per-
fectus sim: sequor autem, si quo modo com-
prehendam in quo & comprehensus sum a
Christo Jesu.
13 Fratres, ego me non arbitror compre-
hendisse. Unum autem, quæ quidem retro
sunt obliviscens, ad ea vero, quæ sunt prio-
ra, extendens meipsum,

14 Ad

14 Ad destinatum persequor, ad bravium
supernæ vocationis Dei in Christo Jesu.
15 Quicumque ergo perfecti sumus, hoc
sentiamus: & si quid aliter sapitis, & hoc
vobis Deus revelabit.
16 Verumtamen ad quod pervenimus, ut D
idem sapiamus, & in eadem permaneamus
regula.
17 Imitatores mei estote fratres, & obser-
vate eos, qui ita ambulant, sicut habetis
formam nostram.
18 * Multi enim ambulant, quos sæpe di- * Rom.
cebam vobis (nunc autem & flens dico) i- 16. 6. 17.
nimicos crucis Christi:
19 Quorum finis interitus: quorum deus
venter est: & gloria in confusione ipsorum,
qui terrena sapiunt.
20 Nostra autem conversatio in cælis est:
unde etiam Salvatorem expectamus Domi-
num nostrum Jesum Christum,
21 Qui reformabit corpus humilitatis no-
stræ configuratum corpori claritatis suæ, se-
cundum operationem, qua etiam possit sub-
jicere sibi omnia.

CAPUT IV.

Ad perseverantiam, & spirituale gaudium, modestiam, preces, & gratiarum actiones eos componit, pacem Dei ipsis exoptans, utque mordicus teneant quæcumque Dei sunt; laudans ipsos, quod per Epaphroditum necessaria ad ipsum miserint.

1 ITaque fratres mei charissimi, & desi- A
deratissimi, * gaudium meum, & coro- * 1.
na mea, sic state in Domino charissimi. Thess.
2 Evodiam rogo, & Syntychen deprecor 2. d. 19.
idipsum sapere in Domino.
3 Etiam rogo & te germane compar, ad-
juva illas, quæ mecum laboraverunt in E-
vangelio cum Clemente, & ceteris adjutori-
bus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ.
4 Gaudete in Domino semper: iterum
dico, gaudete.
5 Modestia vestra nota sit omnibus homi-
nibus. Dominus prope est.
6 Nihil solliciti sitis, sed in omni oratio- B
ne, & obsecratione cum gratiarum actione
petitiones vestræ innotescant apud Deum.
7 Et pax Dei, quæ exuperat omnem sen-
sum,

ſum, cuſtodiat corda veſtra, & intelligentias veſtras, in Chriſto Jeſu.

8 De cetero fratres, quæcumque ſunt veræ, quæcumque pudica, quæcumque juſta, quæcumque ſancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogitate.

C 9 Quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me, hæc agite: & Deus pacis erit vobiſcum.

10 Gaviſus ſum autem in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando refloruiſtis pro me ſentire, ſicut & ſentiebatis, occupati autem eratis.

11 Non quaſi propter penuriam dico; ego enim didici, in quibus ſum, ſufficiens eſſe.

12 Scio & humiliari, ſcio & abundare: (ubique & in omnibus inſtitutus ſum) & ſatiari, & eſurire, & abundare, & penuriam pati.

13 Omnia poſſum in eo, qui me confortat.

14 Verumtamen bene feciſtis communicantes tribulationi meæ.

D 15 Scitis autem & vos, Philippenſes, quod in principio Evangelii, quando profectus ſum a Macedonia, nulla mihi Eccleſia communicavit in ratione dati & accepti, niſi vos ſoli:

16 Quia & Theſſalonicam ſemel, & bis in uſum mihi miſiſtis.

17 Non quia quæro datum, ſed requiro fructum abundantem in ratione veſtra.

18 Habeo autem omnia, & abundo: repletus ſum, acceptis ab Epaphrodito quæ miſiſtis, odorem ſuavitatis, hoſtiam acceptam, placentem Deo.

Rom. 12. c.1. 19 * Deus autem meus impleat omne deſiderium veſtrum ſecundum divitias ſuas, in gloria in Chriſto Jeſu.

20 Deo autem & Patri noſtro gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

21 Salutate omnem ſanctum in Chriſto Jeſu.

22 Salutant vos, qui mecum ſunt, fratres. Salutant vos omnes ſancti, maxime autem qui de Cæſaris domo ſunt.

23 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti cum ſpiritu veſtro. Amen.

EPI-

EPISTOLA

B. PAULI APOSTOLI

AD COLOSSENSES.

CAPUT PRIMUM.

Audita Fide, Charitate ac Spe Colossensium, orat pro ipsis Apostolus, quo in scientia Dei bonisque operibus perficiantur: Christum Dei imaginem dicit, per quem omnia creata sunt, & qui caput est Ecclesiæ, quo omnia pacificata sunt: hortatur ergo, ut immobiles in Fide permaneant: seque dicit effectum Christi ministrum, ad prædicandum mysterium a sæculis absconditum, & nunc manifestatum.

1 PAULUS Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater: A
2 Eis, qui sunt Colossis, sanctis, & fidelibus fratribus in Christo Jesu.
3 Gratia vobis, & pax a Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo. Gratias agimus Deo, & Patri Domini nostri Jesu Christi semper pro vobis orantes:
4 Audientes fidem vestram in Christo Jesu, & dilectionem, quam habetis in sanctos omnes,
5 Propter spem, quæ reposita est vobis in cælis: quam audistis in verbo veritatis Evangelii:
6 Quod pervenit ad vos, sicut & in universo mundo est, & fructificat, & crescit sicut in vobis ex ea die, qua audistis, & cognovistis gratiam Dei in veritate,
7 Sicut didicistis ab Epaphra charissimo conservo nostro, qui est fidelis pro vobis minister Christi Jesu,
8 Qui etiam manifestavit nobis dilectionem vestram in spiritu. B
9 Ideo & nos ex qua die audivimus, non cessamus pro vobis orantes, & postulantes, ut impleamini agnitione voluntatis ejus, in omni sapientia & intellectu spiritali,
10 Ut ambuletis digne Deo per omnia placentes: in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei:
11 In omni virtute confortati secundum potentiam claritatis ejus, in omni patientia,

 & lon-

& longanimitate cum gaudio,
12 Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos
fecit in partem sortis sanctorum in lumine:
13 Qui eripuit nos de potestate tenebrarum,
& transtulit in regnum filii dilectionis suæ:
14 In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum:
C 15 Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ:
* Joan. 1. a. 3. 16 * Quoniam in ipso condita sunt universa in cælis, & in terra, visibilia, & invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates: omnia per ipsum, & in ipso creata sunt:
17 Et ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.
*1. Cor. 15. c. 20. Apoc. 1. b. 5. 18 Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, * qui
est principium, primogenitus ex mortuis, ut
sit in omnibus ipse primatum tenens.
19 Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare;
20 Et per eum reconciliare omnia in ipsum,
pacificans per sanguinem crucis ejus sive quæ
in terris, sive quæ in cælis sunt.
21 Et vos cum essetis aliquando alienati, &
inimici sensu in operibus malis;
22 Nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem, exhibere vos sanctos, &
immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso:
D 23 Si tamen permanetis in fide fundati, &
stabiles, & immobiles a spe Evangelii, quod
audistis, quod prædicatum est in universa
creatura, quæ sub cælo est, cujus factus sum
ego Paulus minister.
24 Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis,
& adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea pro corpore ejus, quod est
Ecclesia,
25 Cujus factus sum ego minister secundum
dispensationem Dei, quæ data est mihi in
vos, ut impleam verbum Dei:
26 Mysterium, quod absconditum fuit a sæculis, & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis ejus,
27 Quibus voluit Deus notas facere divitias
gloriæ sacramenti hujus in Gentibus, quod
est Christus, in vobis spes gloriæ,
28 Quem nos annuntiamus, corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Jesu.
29 In quo & laboro, certando secundum operationem

perationem ejus, quam operatur in me in
virtute.

CAPUT II.

Hortatur, ut caveant, ne ullis aut persuasionibus, aut imposturis philosophorum, seu legem inducere volentium, seducantur a Christi fide: per quem a peccatis, a potestate diaboli, & ab adverso ipsis chirographo liberati sunt, ut nunc legalia decreta nullo in pretio sint habenda.

1 VOlo enim vos scire, qualem solicitudinem habeam pro vobis, & pro iis, A
qui sunt Laodiciæ, & quicumque non viderunt faciem meam in carne,
2 Ut consolentur corda ipsorum, instructi
in charitate, & in omnes divitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterii Dei
Patris & Christi Jesu:
3 In quo sunt omnes thesauri sapientiæ,
& scientiæ absconditi.
4 Hoc autem dico, ut nemo vos decipiat
in sublimitate sermonum.
5 * Nam etsi corpore absens sum, sed spi- *1. Cor.
ritu vobiscum sum: gaudens, & videns or- 5. a. 3.
dinem vestrum, & firmamentum ejus, quæ
in Christo est, fidei vestræ.
6 Sicut ergo accepistis Jesum Christum Dominum, in ipso ambulate,
7 Radicati, & superædificati in ipso, & con- B
firmati fide, sicut & didicistis, abundantes
in illo in gratiarum actione.
8 Videte, ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa
mundi, & non secundum Christum:
9 Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo
divinitatis corporaliter:
10 Et estis in illo repleti, qui est caput
omnis principatus, & potestatis:
11 In quo & circumcisi estis circumcisione C
non manu facta in expoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi:
12 Consepulti ei in baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum a mortuis.
13 * Et vos, cum mortui essetis in delictis, * Eph.
& præputio carnis vestræ, convivificavit cum 2. a. 1.
illo, donans vobis omnia delicta:
14 Delens quod adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, &

ipsum tulit de medio affigens illud cruci
15 Et expolians principatus, & potestates,
traduxit confidenter, palam triumphans illos
in semetipso.
16 Nemo ergo vos judicet in cibo, aut in
potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ
aut sabbatorum:
17 Quæ sunt umbra futurorum: corpus au-
tem Christi.
*Matt. 24. a. 4. 18 * Nemo vos seducat, volens in humilita-
te, & religione angelorum, quæ non vidit
ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ,
D 19 Et non tenens caput, ex quo totum
corpus per nexus, & conjunctiones subminis-
nistratum & constructum crescit in augmen-
tum Dei.
20 Si ergo mortui estis cum Christo ab e-
lementis hujus mundi, quid adhuc tamquam
viventes in mundo decernitis?
21 Ne tetigeritis, neque gustaveritis, ne-
que contrectaveritis:
22 Quæ sunt omnia in interitum ipso usu, se-
cundum præcepta, & doctrinas hominum:
23 Quæ sunt rationem quidem habentia sa-
pientiæ in superstitione, & humilitate, &
non ad parcendum corpori, non in honore a-
liquo ad saturitatem carnis,

CAPUT III.

*In moribus eos informat, ut exuto veteri ho-
mine cum actibus suis, quos hic explicat, no-
vum induant: in quo non est distinctio nationis,
aut conditionis: assumantque virtutes, ac va-
riis modis Deum laudent, cuncta ad ipsum re-
ferentes: docet deinde, quomodo se habere de-
beant uxores & mariti, filii & patres, servi
ac domini.*

A 1 IGitur si consurrexistis cum Christo, quæ
sursum sunt quærite, ubi Christus est
in dextera Dei sedens:
2 Quæ sursum sunt sapite, non quæ super
terram.
3 Mortui enim estis, & vita vestra est abs-
condita cum Christo in Deo.
4 Cum Christus apparuerit vita vestra, tunc
& vos apparebitis cum ipso in gloria.
5 Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt
* Eph. 5. a. 3. super terram: * fornicationem, immundi-
tiam, libidinem, concupiscentiam malam, &
avaritiam, quæ est simulacrorum servitus:
6 Pro-

6 Propter quæ venit ira Dei super filios in-
credulitatis :
7 In quibus & vos ambulastis aliquando, B
cum viveretis in illis.
8 * Nunc autem deponite & vos omnia : * Rom.
iram, indignationem, malitiam, blasphe- 6. a. 4.
miam, turpem sermonem de ore vestro. Ephes.
9 Nolite mentiri invicem, expoliantes vos 4. c. 22.
veterem hominem cum actibus suis, Hebr.
10 Et induentes novum, eum qui renova- 12. a. 1.
tur in agnitionem, secundum * imaginem 1. Petr.
ejus, qui creavit illum : 2. a. 1.
11 Ubi non est Gentilis, & Judæus, cir- & 4. a.
cumcisio, & præputium, Barbarus, & Scytha, 2.
servus, & liber : sed omnia, & in omnibus * Gen.
Christus. 1. c. 26.
12 Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, &
dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem,
humilitatem, modestiam, patientiam.
13 Supportantes invicem, & donantes vo- C
bismetipsis, si quis adversus aliquem habet
querelam : sicut & Dominus donavit vobis,
ita & vos.
14 Super omnia autem hæc charitatem habe-
te, quod est vinculum perfectionis.
15 Et pax Christi exultet in cordibus vestris, in
qua & vocati estis in uno corpore: & grati estote.
16 Verbum Christi habitet in vobis abun-
danter in omni sapientia, docentes, & com-
monentes vosmetipsos, psalmis, hymnis, &
canticis spiritualibus in gratia cantantes in
cordibus vestris Deo.
17 * Omne, quodcumque facitis in verbo * 1. Cor.
aut in opere, omnia in nomine Domini Je- 10. g. 31.
su Christi, gratias agentes Deo & Patri per
ipsum.
18 * Mulieres subditæ estote viris, sicut * Eph.
oportet, in Domino. 5. d. 22.
19 Viri diligite uxores vestras, & nolite 1. Petr.
amari esse ad illas. 3. a. 1.
20 * Filii obedite parentibus per omnia ; * Eph.
hoc enim placitum est in Domino. 6. a. 1.
21 * Patres nolite ad indignationem pro- D
vocare filios vestros, ut non pusillo animo * Eph.
fiant. 6. a. 4.
22 * Servi obedite per omnia dominis car- * Tit.
nalibus, non ad oculum servientes, quasi 2. b. 9.
hominibus placentes, sed in simplicitate cor- 1. Petr.
dis, timentes Deum. 2. c. 18.
23 Quodcumque facitis, ex animo opera-
mini sicut Domino, & non hominibus :
24 Scientes, quod a Domino accipietis re-
tribu-

tributionem hæreditatis. Domino Christo servite.

* Rom. 2. a. 6. 25 * Qui enim injuriam facit, recipiet id, quod inique gessit: & non est personarum acceptio apud Deum.

CAPUT IV.

Pro se cupit ipsos precari, & caute ac discrete cum infidelibus conversari: mittitque qui manifestent eis quæ apud ipsum aguntur, & variorum salutationes adscribit, cupiens ut hæc & similiter Laodicensium epistola apud utramque legatur Ecclesiam.

A 1 DOmini, quod justum est & æquum, servis præstate, scientes, quod & vos Dominum habetis in cælo.

* Luc. 18. a. 1. 1. Thes. 5. c. 17. * Eph. 6. d. 19. 2. Thes. 3. a. 1. Colos. 4. a. 3. * Eph. 5. d. 15.

2 * Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione:

3 * Orantes simul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi (propter quod etiam vinctus sum)

4 Ut manifestem illud ita, ut oportet me loqui.

5 * In sapientia ambulate ad eos, qui foris sunt, tempus redimentes.

6 Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis, quomodo oporteat vos unicuique respondere.

B 7 Quæ circa me sunt, omnia vobis nota faciet Tychicus charissimus frater, & fidelis minister, & conservus in Domino:

8 Quem misi ad vos ad hoc ipsum, ut cognoscat, quæ circa vos sunt, & consoletur corda vestra,

9 Cum Onesimo charissimo, & fideli fratre, qui ex vobis est. Omnia, quæ hic aguntur, nota facient vobis.

C 10 Salutat vos Aristarchus concaptivus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata: si venerit ad vos, excipite illum:

11 Et Jesus, qui dicitur Justus: qui sunt ex circumcisione: hi soli sunt adjutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt solatio.

12 Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, servus Christi Jesu, semper solicitus pro vobis in orationibus, ut stetis perfecti, & ple-

ni in omni voluntate Dei.
13 Testimonium enim illi perhibeo; quod
habet multum laborem pro vobis, & pro iis,
qui sunt Laodiciæ, & qui Hierapoli.
14 Salutat vos * Lucas medicus charissi- * 2.
mus, & Demas. Tim.4.
15 Salutate fratres, qui sunt Laodiciæ, & c. 11.
Nympham, & quæ in domo ejus est, Ecclesiam. D
16 Et cum lecta fuerit apud vos epistola hæc,
facite ut & in Laodicensium Ecclesia legatur:
& eam, quæ Laodicensium est, vos legatis.
17 Et dicite Archippo: Vide ministerium,
quod accepisti in Domino, ut illud impleas.
18 Salutatio mea manu Pauli. Memores
estote vinculorum meorum. Gratia vobis-
cum. Amen.

EPISTOLA

B. PAULI APOSTOLI

AD THESSALONICENSES I.

CAPUT PRIMUM.

Thessalonicenses commendat, actis Deo gratiis, quod susceptam semel fidem servaverint, Pauli, imo ipsius Domini imitatores effecti, ac forma reliquis credentibus, palam ostendentes, quem apud ipsos fructum Pauli prædicatio habuerit.

A 1 PAulus, & Silvanus, & Timotheus Ecclesiæ Thessalonicensium in Deo Patre, & Domino Jesu Christo.
2 Gratia vobis, & pax. Gratias
B agimus Deo semper pro omnibus vobis, memoriam vestri facientes in orationibus nostris sine intermissione,
3 Memores operis fidei vestræ, & laboris, & charitatis, & sustinentiæ spei Domini nostri Jesu Christi, ante Deum & Patrem nostrum:
4 Scientes, fratres dilecti a Deo, electionem vestram:
C 5 Quia Evangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, sed & in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa, sicut scitis, quales fuerimus in vobis propter vos.
6 Et vos imitatores nostri facti estis, & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa cum gaudio Spiritus sancti:
7 Ita ut facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia, & in Achaia.
D 8 A vobis enim diffamatus est sermo Domini, non solum in Macedonia, & in Achaia, sed & in omni loco fides vestra, quæ est ad Deum, profecta est, ita ut non sit nobis necesse quidquam loqui.
9 Ipsi enim de nobis annuntiant, qualem introitum habuerimus ad vos, & quomodo conversi estis ad Deum a simulacris, servire Deo vivo, & vero,
10 Et expectare Filium ejus de cælis (quem suscitavit ex mortuis) Jesum, qui eripuit nos ab ira ventura.

CAPUT II.

Ostendit, quam sincerum se exhibuerit in prædicando ipsis Evangelio, gratias Deo agens, quod susceptum Dei verbum sedulo servaverint, passi multa a contribulibus, sicut Ecclesiæ Judææ a Judæis, qui una cum Christo etiam pios omnes persequuntur: declarat etiam, quam ardentem gerat erga ipsos affectum.

1 NAm ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit: A
2 Sed ante passi, & * contumeliis affecti (sicut scitis) in Philippis, fiduciam habuimus in Deo nostro loqui ad vos Evangelium Dei in multa solicitudine *. *Actor, 16.d.22.
3 Exhortatio enim nostra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo, *Actor, 17.
4 Sed sicut probati sumus a Deo, ut crederetur nobis Evangelium; ita loquimur, non quasi hominibus placentes, sed Deo, qui probat corda nostra.
5 Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis: neque in occasione avaritiæ. Deus testis est:
6 Nec quærentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab aliis,
7 Cum possemus vobis oneri esse, ut Christi Apostoli; sed facti sumus parvuli in medio vestrum, tanquam si nutrix foveat filios suos. B
8 Ita desiderantes vos, cupide volebamus tradere vobis non solum Evangelium Dei, sed etiam animas nostras: quoniam charissimi nobis facti estis.
9 Memores enim estis fratres laboris nostri, & fatigationis, * nocte ac die operantes, ne quem vestrum gravaremus, prædicavimus in vobis Evangelium Dei. *Actor. 20.f.34. 1. Cor. 4. c. 12. 2. Thess. 3. b. 8.
10 Vos testes estis, & Deus, quam sancte, & juste, & sine querela vobis, qui credidistis, fuimus:
11 Sicut scitis, qualiter unumquemque vestrum (sicut pater filios suos) C
12 Deprecantes vos, & consolantes testificati sumus, ut ambularetis digne Deo, qui vocavit vos in suum regnum, & gloriam.
13 Ideo & nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cum accepissetis a

nobis verbum auditus Dei, accepistis illud,
non ut verbum hominum, sed (sicut est vere)
verbum Dei, qui operatur in vobis,
qui credidistis.
14 Vos enim imitatores facti estis fratres Ecclesiarum
Dei, quæ sunt in Judæa in Christo
Jesu, quia eadem passi estis & vos a contribulibus
vestris, sicut & ipsi a Judæis:
D 15 Qui & Dominum occiderunt Jesum, &
Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo
non placent, & omnibus hominibus adversantur,
16 Prohibentes nos Gentibus loqui, ut salvæ
fiant, ut impleant peccata sua semper:
pervenit enim ira Dei super illos usque in
finem.
17 Nos autem, fratres, desolati a vobis ad
tempus horæ, aspectu, non corde, abundantius
festinavimus faciem vestram videre cum
multo desiderio:
18 Quoniam voluimus venire ad vos: ego
quidem Paulus & semel, & iterum, sed impedivit
nos satanas.
19 Quæ est enim nostra spes, aut gaudium,
aut corona gloriæ? Nonne vos ante
Dominum nostrum Jesum Christum estis in
adventu ejus?
20 Vos enim estis gloria nostra, & gaudium.

CAPUT III.

Metuens, ne propter suas afflictiones a Fide moverentur, misit ad eos Timotheum, qui ipsos roboraret: illo autem reverso, gratias Deo agit, quod in fide ac dilectione firmi permanserint, ostendens, quantum cupiat illos invisere, ut suppleat quod deest fidei ipsorum.

A 1 PRopter quod non sustinentes amplius,
placuit nobis remanere Athenis, solis:
2 * Et misimus Timotheum fratrem nostrum,
* Act. 15. a.1. & ministrum Dei in Evangelio Christi,
ad confirmandos vos, & exhortandos
pro fide vestra,
3 Ut nemo moveatur in tribulationibus istis:
ipsi enim scitis, quod in hoc positi sumus.
B 4 Nam & cum apud vos essemus, prædicebamus
vobis passuros nos tribulationes, sicut
& factum est, & scitis.
5 Propterea & ego amplius non sustinens,
misi ad cognoscendam fidem vestram, ne for-

te

te tentaverit vos is, qui tentat, & inanis
fiat labor noster.
6 Nunc autem veniente Timotheo ad nos
a vobis, & annuntiante nobis fidem & cha-
ritatem vestram, & quia memoriam nostri
habetis bonam semper, desiderantes nos vi-
dere, sicut & nos quoque vos:
7 Ideo consolati sumus fratres in vobis in C
omni necessitate, & tribulatione nostra per
fidem vestram,
8 Quoniam nunc vivimus, si vos statis in
Domino.
9 Quam enim gratiarum actionem possu-
mus Deo retribuere pro vobis in omni gau-
dio, quo gaudemus propter vos ante Deum
nostrum,
10 Nocte ac die abundantius orantes, ut
videamus faciem vestram, & compleamus
ea, quæ desunt fidei vestræ?
11 Ipse autem Deus, & Pater noster, & D
Dominus noster Jesus Christus dirigat viam
nostram ad vos.
12 Vos autem Dominus multiplicet, & abun-
dare faciat charitatem vestram in invicem, &
in omnes, quemadmodum & nos in vobis:
13 Ad confirmanda corda vestra sine quere-
la in sanctitate ante Deum & Patrem no-
strum, in adventu Domini nostri Jesu Chri-
sti cum omnibus sanctis ejus. Amen.

CAPUT IV.

Hortatur, ut tradita sibi præcepta observent, abstinentes a fornicatione, ac se mutuo diligentes, manibusque operantes, quo nullius quidquam desiderare cogantur: docet modum nostræ resurrectionis, ne inordinata tristitia se crucient propter eos, qui moriuntur.

1 DE cetero ergo, fratres, rogamus vos, A
& obsecramus in Domino Jesu, ut
quemadmodum accepistis a nobis, quomodo
oporteat vos ambulare, & placere Deo, sic
& ambuletis, ut abundetis magis.
2 Scitis enim quæ præcepta dederim vobis
per Dominum Jesum.
3 * Hæc est enim voluntas Dei, sanctifica- * Rom.
tio vestra, ut abstineatis vos a fornicatione. 12. a.2.
4 Ut sciat unusquisque vestrum vas suum Eph. 5.
possidere in sanctificatione, & honore: d. 17.
5 Non in passione desiderii, sicut & Gen- B
tes, quæ ignorant Deum:

6 Et

6 Et ne quis supergrediatur, neque circum-
veniat in negotio fratrem suum: quoniam
vindex est Dominus de his omnibus, sicut
prædiximus vobis, & testificati sumus.
7 Non enim vocavit nos Deus in immun-
ditiam, sed in sanctificationem.
8 Itaque qui hæc spernit, non hominem
spernit, sed Deum, qui etiam dedit Spiri-
tum suum sanctum in nobis.
9 De charitate autem fraternitatis non ne-
* Joan. cesse habemus scribere vobis; * ipsi enim vos
13.d.34. a Deo didicistis, ut diligatis invicem.
&c. 15. 10 Etenim illud facitis in omnes fratres in
b.12.&c. universa Macedonia. Rogamus autem vos,
c. 17. fratres, ut abundetis magis,
C 11 Et operam detis, ut quieti sitis, & ut
1.Joan. vestrum negotium agatis, & operemini ma-
2. b.10. nibus vestris, sicut præcepimus vobis: & ut
&c. 4. c. honeste ambuletis ad eos, qui foris sunt: &
11. nullius aliquid desideretis.
12 Nolumus autem vos ignorare, fratres,
de dormientibus, ut non contristemini, sic-
ut & ceteri, qui spem non habent.
13 Si enim credimus, quod Jesus mortuus
est, & resurrexit; ita & Deus eos, qui dor-
mierunt per Jesum, adducet cum eo.
14 Hoc enim vobis dicimus in verbo Do-
*1. Cor. mini, * quia nos, qui vivimus, qui residui
15.c.23. sumus in adventum Domini, non prævenie-
mus eos, qui dormierunt.
D 15 Quoniam ipse Dominus in jussu, & in
voce Archangeli, & in tuba Dei descendet
de cælo: & mortui, qui in Christo sunt,
resurgent primi:
16 Deinde nos, qui vivimus, qui relin-
quimur, simul rapiemur cum illis in nubi-
bus obviam Christo in aera, & sic semper
cum Domino erimus.
17 Itaque consolamini invicem in verbis
istis.

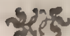
CAPUT V.

Diem judicii dicit incertum adfuturum, qui tamen ipsos non poterit incautos opprimere, cum semper ad illum se præparent, ad quod illos etiam hortatur: monet quoque de obedientia erga suos præfectos, & quomodo erga invicem, & erga Deum se habere debeant: orat pro ipsis; atque pro se orare precatur.

1 DE temporibus autem, & momentis, fratres, non indigetis, ut scribamus vobis. A
2 * Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet. *2.Pet. 3. c.10. Apoc 3. c. 3. & 16.c.15.
3 Cum enim dixerint pax, & securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, & non effugient.
4 Vos autem, fratres, non estis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat.
5 Omnes enim vos filii lucis estis, & filii diei: non sumus noctis, neque tenebrarum.
6 Igitur non dormiamus sicut & ceteri, sed vigilemus, & sobrii simus.
7 Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt.
8 Nos autem, qui diei sumus, sobrii simus, * induti loricam fidei, & charitatis, & galeam spem salutis: B * Isaiæ 59.c.17. Eph. 6. c.14.17.
9 Quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Jesum Christum,
10 Qui mortuus est pro nobis: ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum illo vivamus.
11 Propter quod consolamini invicem, & ædificate alterutrum, sicut & facitis.
12 Rogamus autem vos, fratres, ut noveritis eos, qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & monent vos, C
13 Ut habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum; pacem habete cum eis.
14 Rogamus autem vos, fratres: corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.
15 * Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectamini in invicem, & in omnes. * Prov. 17.c.13. & 20. c. 22.
16 Semper gaudete.

17 * Sine intermissione orate.
18 In omnibus gratias agite: hæc est enim voluntas Dei in Christo Jesu in omnibus vobis.
19 Spiritum nolite extinguere.
20 Prophetias nolite spernere.
21 Omnia autem probate: quod bonum est tenete.
22 Ab omni specie mala abstinete vos.
23 Ipse autem Deus pacis sanctificet vos
per omnia, ut integer spiritus vester, & anima, & corpus sine querela in adventu
Domini nostri Jesu Christi servetur.
24 * Fidelis est, qui vocavit vos: qui etiam faciet.
25 Fratres orate pro nobis.
26 Salutate fratres omnes in osculo sancto.
27 Adjuro vos per Dominum, ut legatur epistola hæc omnibus sanctis fratribus.
28 Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum. Amen.

Rom. 12 d. 17. 1. Pet. 1. b. 4. *Eccli. 18 c. 22. Luc. 18. a. 1. D Colos. 4. a. 2. *1. Cor. 1. b. 5.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD THESSALONICENSES II.

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit pro fide ac tolerantia Thessalonicensium in persecutionibus, propter quas dicit illos gloriam, adversarios vero ultionem in die judicii recepturos; orans, ut digni habeantur vocatione Dei.

1 PAulus, & Silvanus, & Timotheus A
Ecclesiæ Thessalonicensium, in
Deo Patre nostro, & Domino Je-
su Christo.
2 Gratia vobis, & pax a Deo
Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
3 Gratias agere debemus semper Deo pro
vobis, fratres, ita ut dignum est, quoniam
supercrescit fides vestra, & abundat charitas
uniuscujusque vestrum in invicem:
4 Ita ut & nos ipsi in vobis gloriemur in B
Ecclesiis Dei pro patientia vestra, & fide,
& in omnibus persecutionibus vestris, &
tribulationibus, quas sustinetis
5 In exemplum justi judicii Dei, ut digni
habeamini in regno Dei, pro quo & patimini.
6 Si tamen justum est apud Deum retri-
buere tribulationem iis, qui vos tribulant:
7 Et vobis, qui tribulamini, requiem no- C
biscum in revelatione Domini Jesu de cælo
cum angelis virtutis ejus,
8 In flamma ignis dantis vindictam iis,
qui non noverunt Deum, & qui non obe-
diunt Evangelio Domini nostri Jesu Chri-
sti:
9 Qui pœnas dabunt in interitu æternas a
facie Domini, & a gloria virtutis ejus,
10 Cum venerit glorificari in sanctis suis, D
& admirabilis fieri in omnibus, qui credi-
derunt: quia creditum est testimonium no-
strum super vos in die illo.
11 In quo etiam oramus semper pro vobis,
ut dignetur vos vocatione sua Deus noster,
& impleat omnem voluntatem bonitatis, &
opus fidei in virtute,
12 Ut clarificetur nomen Domini nostri Jesu

Mm 2 Chri-

Christi in vobis, & vos in illo secundum gratiam Dei nostri, & Domini Jesu Christi.

CAPUT II.

De die Domini monet, ne credant seductoribus, ostendens, venturum prius filium perditionis, qui varia edet prodigia fallacia, quibus reprobi seducentur: de electione & fide Thessalonicensium gratias agit, monens, ut servent acceptas ab ipso traditiones, & pro eorum consolatione, ac confirmatione orat.

A 1 ROgamus autem vos, fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi,
& nostræ congregationis in ipsum,
2 Ut non cito moveamini a vestro sensu, neque terreamini neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tamquam per nos missam, quasi instet dies Domini.
* Eph. 5. b. 6. 3 * Ne quis vos seducat ullo modo: quoniam nisi venerit discessio primum, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis,
4 Qui adversatur, & extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tamquam sit Deus.
B 5 Non retinetis, quod cum adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis?
5 Et nunc quid detineat scitis, ut reveletur in suo tempore,
7 Nam mysterium jam operatur iniquitatis: tantum ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.
8 Et tunc revelabitur ille iniquus, * quem
* Isaiæ 11. a. 4. Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui eum:
9 Cujus est adventus secundum operationem satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus,
C 10 Et in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt: eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio,
11 Ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.
12 Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis, fratres dilecti a Deo, quod elegerit vos Deus primitias in salutem, in sancti-

ſanctificatione ſpiritus, & in fide veritatis:
13 In qua & vocavit vos per Evangelium noſtrum in acquiſitionem gloriæ Domini noſtri Jeſu Chriſti.
14 Itaque, fratres, ſtate, & tenete traditiones, quas didiciſtis ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram.
15 Ipſe autem Dominus noſter Jeſus Chriſtus, & Deus & Pater noſter, qui dilexit nos, & dedit conſolationem æternam, & ſpem bonam in gratia,
16 Exhortetur corda veſtra, & confirmet in omni opere, & ſermone bono.

CAPUT III.

Cupit, ut pro ſe precentur, confidens, quod ſervaturi ſint ipſius præcepta: monetque, ut ſubtrahant ſe a Chriſtianis nolentibus ſervare quæ ipſe inſtituerat, nec manibus laborare, quod tamen ipſemet Paulus apud eos fecerat: cavet tamen, ne tales ut inimicos exiſtiment, ſed ut fratres corripiant.

1 DE cetero, fratres, orate pro nobis, ut ſermo Dei currat, & clarificetur, ſicut & apud vos: A *Eph. 5. d. 19. Col. 4. a. 3.*
2 Et ut liberemur ab importunis, & malis hominibus; non enim omnium eſt fides.
3 Fidelis autem Deus eſt, qui confirmabit vos, & cuſtodiet a malo.
4 Confidimus autem de vobis in Dño, quoniam quæ præcipimus, & facitis, & facietis.
5 Dominus autem dirigat corda veſtra in charitate Dei, & patientia Chriſti. B
6 Denunciamus autem vobis, fratres, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non ſecundum traditionem, quam acceperunt a nobis.
7 Ipſi enim ſcitis, quemadmodum oporteat imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos:
8 * Neque gratis panem manducavimus ab aliquo, ſed in labore, & in fatigatione, nocte & die operantes, ne quem veſtrum gravaremus. **Act. 20. f. 34. 1. Cor. 4. c. 12. 1. Theſ. 2. b. 9.*
9 Non quaſi non habuerimus poteſtatem, ſed ut noſmetipſos formam daremus vobis ad imitandum nos.
10 Nam & cum eſſemus apud vos, hoc denunciabamus vobis: quoniam ſi quis non vult operari, nec manducet. C

11 Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes.

12 Iis autem, qui ejusmodi sunt, denunciamus, & obsecramus in Domino Jesu Christo, ut cum silentio operantes suum panem manducent.

* Gal. 6. 9.

13 * Vos autem, fratres, nolite deficere benefacientes.

D

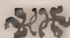
14 Quod si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur:

15 Et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.

16 Ipse autem Dominus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis.

17 Salutatio mea manu Pauli, quod est signum in omni epistola: ita scribo.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

EPI-

EPISTOLA

B. PAULI APOSTOLI

AD TIMOTHEUM PRIMA.

CAPUT PRIMUM.

Præceptum revocat, quod Timotheo tradide-
rat, de retrahendis quibusdam a perversa do-
ctrina & tradenda sana: lex ob injustos posi-
ta est: Deo gratias agit, quod cum ab Eccle-
siæ persecutione ad Apostolatum vocaverit: qui
misericordiam consecutus est, ut ostendatur Dei
longanimitas ad peccatorum informationem:
Timotheum monet, ut strenuum agat militem.

1 PAULUS Apostolus Jesu Christi se- A
cundum imperium Dei Salvatoris
nostri, & Christi Jesu spei nostræ,
2 * Timotheo dilecto filio in fide. *Actor.*
Gratia, misericordia, & pax a Deo *16. a.1.*
Patre, & Christo Jesu Domino nostro.
3 Sicut rogavi te, ut remaneres Ephesi
cum irem in Macedoniam, ut denuntiares
quibusdam, ne aliter docerent,
4 Neque * intenderent fabulis, & genea- * *Infra*
logiis interminatis, quæ quæstiones præstant *4. b. 7.*
magis, quam ædificationem Dei, quæ est *2. Tim.*
in fide. *2. d.23.*
5 Finis autem præcepti est charitas de corde *Tit. 3.*
puro, & conscientia bona, & fide non ficta. *c. 9.*
6 A quibus quidam aberrantes conversi sunt B
in vaniloquium,
7 Volentes esse legis doctores, non intel-
ligentes neque quæ loquuntur, neque de qui-
bus affirmant,
8 * Scimus autem, quia bona est lex, si * *Rom.*
quis ea legitime utatur. *7. c.12.*
9 Sciens hoc, quia lex justo non est posi-
ta, sed injustis, & non subditis, impiis, &
peccatoribus, sceleratis, & contaminatis,
parricidis, & matricidis, homicidis,
10 Fornicariis, masculorum concubitori-
bus, plagiariis, mendacibus, & perjuris, &
si quid aliud sanæ doctrinæ adversatur,
11 Quæ est secundum Evangelium gloriæ C
beati Dei, quod creditum est mihi.
12 Gratias ago ei, qui me confortavit,
Christo Jesu Domino nostro, quia fidelem
me

me existimavit, ponens in ministerio.
13 Qui prius blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.
14 Superabundavit autem gratia Domini nostri cum fide, & dilectione, quæ est in Christo Jesu.
15 Fidelis sermo, & omni acceptione di-
*Matt. gnus, * quod Christus Jesus venit in hunc
c. 9. 13. mundum peccatores salvos facere, quorum
Marc. primus ego sum.
2. c. 17. 16 Sed ideo misericordiam consecutus sum,
D ut in me primo ostenderet Christus Jesus omnem patientiam ad informationem eorum, qui credituri sunt illi, in vitam æternam.
17 Regi autem sæculorum immortali, invisibili, soli Deo honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.
18 Hoc præceptum commendo tibi, fili Timothee, secundum præcedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam,
19 Habens fidem, & bonam conscientiam, quam quidam repellentes circa fidem naufragaverunt:
20 Ex quibus est Hymenæus, & Alexander, quos tradidi satanæ, ut discant non blasphemare.

C A P U T II.

Vult pro regibus & magistratibus fieri orationes, ac gratiarum actiones: unumque dicit esse Deum & unum mediatorem: quomodo orare debeant vir ac mulier, & quomodo hæc ornari debeat, cujus non est docere, sed in silentio discere.

A 1 Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus,
2 Pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate.
3 Hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo,
B 4 Qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.
5 Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Christus Jesus,
6 Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, testimonium temporibus suis:

7 In

7 In quo positus sum ego prædicator, & Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor gentium in fide, & veritate.
8 Volo ergo viros orare in omni loco, levantes puras manus sine ira, & disceptatione. C
9 * Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia, & sobrietate ornantes se, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa, *1. Pet. 3. a. 3.
10 Sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.
11 Mulier in silentio discat cum omni subjectione. D
12 * Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, sed esse in silentio. *1. Cor. 14. g. 34.
13 * Adam enim primus formatus est, deinde Heva: * Gen. 1. d. 27.
14 * Et Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit. * Gen. 3. a. 6.
15 Salvabitur autem per filiorum generationem, si permanserit in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate.

CAPUT III.

Docet Timotheum, quales esse debeant episcopi, diaconi, ac mulieres, ut sciat, quomodo conversari debeat in Ecclesia, quæ est columna veritatis: simulque commendat Dominicæ Incarnationis sacramentum.

1 Fidelis sermo: Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. A
2 * Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem, * Tit. 1. b. 7.
3 Non vinolentum, non percussorem, sed modestum; non litigiosum, non cupidum, sed
4 Suæ domui bene præpositum, filios habentem subditos cum omni castitate.
5 Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit? B
6 Non neophytum, ne in superbiam elatus in judicium incidat diaboli.
7 Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab iis, qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli.
8 Diaconos similiter pudicos, non bilingues, C

gues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes:
9 Habentes mysterium fidei in conscientia pura.
10 Et hi autem probentur primum: & sic ministrent, nullum crimen habentes.
11 Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus.
12 Diaconi sint unius uxoris viri, qui filiis suis bene præsint, & suis domibus.
13 Qui enim bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirent, & multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Jesu.
14 Hæc tibi scribo, sperans me ad te venire cito.
D 15 Si autem tardavero, ut scias, quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis.
16 Et manifeste magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

CAPUT IV.

Prædicit, quosdam falsam tradituros doctrinam, potissimum de nuptiis ac cibis: discipulum autem monet, ut spreta vana doctrina, exerceat se ad pietatem, quæ corporali exercitationi præfertur: & quamquam sit adolescens, præbeat se reliquis exemplum.

A 1 SPiritus autem manifeste dicit, quia * in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum

* 1. Tim. 3. a. 1. 2. Petr. 3. a. 3. Jud. 1. d. 18.

2 In hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam,
B 3 Prohibentium nubere, abstinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis, qui cognoverunt veritatem.
4 Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur:
5 Sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.
6 Hæc proponens fratribus bonus eris minister Christi Jesu, enutritus verbis fidei, & bonæ doctrinæ, quam assecutus es.

7 * Ine-

7 * Ineptas autem, & aniles fabulas devi-
ta: exerce autem teipsum ad pietatem. * Supra 1. b. 4.
8 Nam corporalis exercitatio ad modicum C
utilis est: pietas autem ad omnia utilis est, 2.Tim.
promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & 2. d. 11.
futuræ. Tit. 3.
9 Fidelis sermo, & omni acceptione di- c. 9.
gnus.
10 In hoc enim laboramus, & maledici-
mur, quia speramus in Deum vivum, qui
est Salvator omnium hominum, maxime fi-
delium.
11 Præcipe hæc, & doce.
12 Nemo adolescentiam tuam contemnat:
sed exemplum esto fidelium in verbo, in
conversatione, in charitate, in fide, in ca-
stitate.
13 Dum venio, attende lectioni, exhorta- D
tioni, & doctrinæ.
14 Noli negligere gratiam, quæ in te est,
quæ data est tibi per prophetiam cum impo-
sitione manuum presbyterii.
15 Hæc meditare, in his esto, ut profe-
ctus tuus manifestus sit omnibus.
16 Attende tibi, & doctrinæ: insta in il-
lis. Hoc enim faciens & teipsum salvum fa-
cies, & eos, qui te audiunt.

CAPUT V.

*Docet, quomodo seniores, anus, ac juvencu-
las gubernare debeat, rursum seniores, ac ju-
niores viduas: & de conditionibus in eligen-
da vidua requisitis: presbyteri probe suo fun-
gentes munere dupliciter honorentur: nec fa-
cile adversus presbyterum accusationem susci-
piat, sed peccantes publice arguat: hæc man-
data servet, nemini cito manus imponens:
modico vino utatur: & de variis hominum
peccatis.*

1 SEniorem ne increpaveris, sed obsecra, A
ut patrem: juvenes, ut fratres:
2 Anus, ut matres: juvenculas, ut soro-
res in omni castitate.
3 Viduas honora, quæ vere viduæ sunt.
4 Si qua autem vidua filios, aut nepotes
habet, discat primum domum suam regere,
& mutuam vicem reddere parentibus: hoc
enim acceptum est coram Deo.
5 Quæ autem vere vidua est, & desolata,
speret in Deum, & instet obsecrationibus,
& ora-

& orationibus nocte ac die.

B 6 Nam quæ in deliciis eſt, vivens mortua eſt.

7 Et hoc præcipe, ut irreprehenſibiles ſint.

8 Si quis autem ſuorum, & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negavit, & eſt infideli deterior.

9 Vidua eligatur non minus ſexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor,

10 In operibus bonis teſtimonium habens: ſi filios educavit, ſi hoſpitio recepit, ſi ſanctorum pedes lavit, ſi tribulationem patientibus ſubminiſtravit, ſi omne opus bonum ſubſecuta eſt.

C 11 Adoleſcentiores autem viduas devita. Cum enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt:

12 Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

13 Simul autem & otioſæ diſcunt circuire domos: non ſolum otioſæ, ſed & verboſæ, & curioſæ, loquentes quæ non oportet.

14 Volo ergo juniores nubere, filios procreare, matresfamilias eſſe, nullam occaſionem dare adverſario maledicti gratia.

15 Jam enim quædam converſæ ſunt retro ſatanam.

16 Si quis fidelis habet viduas, ſubminiſtret illis, & non gravetur eccleſia, ut iis, quæ vere viduæ ſunt, ſufficiat.

17 Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo & doctrina.

* Deut. 25. a. 4. 1. Cor. 9. b. 9. * Matt. 10. b. 10. Luc. 10. b. 7.

18 Dicit enim Scriptura: * Non alligabis os bovi trituranti. Et: * Dignus eſt operarius mercede ſua.

19 Adverſus presbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus, aut tribus teſtibus.

D 20 Peccantes coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant.

21 Teſtor coram Deo, & Chriſto Jeſu, & electis angelis, ut hæc cuſtodias ſine præjudicio, nihil faciens in alteram partem declinando.

22 Manus cito nemini impoſueris, neque communicaveris peccatis alienis. Teipſum caſtum cuſtodi.

23 Noli adhuc aquam bibere, ſed modico vino utere propter ſtomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.

24 Quorumdam hominum peccata manifeſta ſunt, præcedentia ad judicium: quoſdam autem & ſubſequuntur.

25 Si-

25 Similiter & facta bona manifesta sunt: &
quæ aliter se habent, abscondi non possunt.

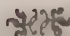
CAPUT VI.

Servi dominis suis obsequantur, sive fidelibus sive infidelibus: fugiendi sunt, qui his relictis vana docent: quantum mali inducat avaritia: qua devitata hortatur Timotheum ut virtutes amplectendas, servata fide, quam in Baptismo confessus est, atque in finem usque servet hæc mandata: divites autem reprimat a superbia, inducens ad eleemosynas.

1 QUicumque sunt sub jugo servi, do- A
minos suos omni honore dignos ar-
bitrentur, ne nomen Domini, & do-
ctrina blasphemetur.
2 Qui autem fideles habent dominos, non
contemnant, quia fratres sunt: sed magis
serviant, quia fideles sunt & dilecti, qui be-
neficii participes sunt. Hæc doce, & exhor-
tare.
3 Si quis aliter docet, & non acquiescit sa-
nis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, &
ei, quæ secundum pietatem est, doctrinæ,
4 Superbus est, nihil sciens, sed languens
circa quæstiones, & pugnas verborum: ex
quibus oriuntur invidiæ, contentiones, bla-
sphemiæ, suspiciones malæ,
5 Conflictationes hominum mente corru- F
ptorum, & qui veritate privati sunt, existi-
mantium quæstum esse pietatem.
6 Est autem quæstus magnus pietas cum
sufficientia.
7 * Nihil enim intulimus in hunc mun- * Job.
dum: haud dubium, quod nec auferre quid 1. d. 21.
possumus. Eccle.
8 * Habentes autem alimenta, & quibus 5. c. 14.
tegamur, his contenti sumus. * Prov.
9 Nam qui volunt divites fieri, incidunt in 27. d. 26.
tentationem, & in laqueum diaboli, & desi-
deria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt
homines in interitum, & perditionem.
10 Radix enim omnium malorum est cu-
piditas: quam quidam appetentes errave-
runt a fide, & inseruerunt se doloribus mul-
tis.
11 Tu autem, o homo Dei, hæc fuge: se- C
ctare vero justitiam, pietatem, fidem, cha-
ritatem, patientiam, mansuetudinem.
12 Certa bonum certamen fidei, apprehen-

de vitam æternam, in qua vocatus es, &
confeſſus bonam confeſſionem coram multis
teſtibus.
13 Præcipio tibi coram Deo, qui vivificat
omnia, & Christo Jeſu, qui teſtimonium
reddidit * ſub Pontio Pilato, bonam confeſ-
ſionem,
14 Ut ſerves mandatum ſine macula, irre-
prehenſibile uſque in adventum Domini no-
ſtri Jeſu Chriſti:
15 Quem ſuis temporibus oſtendet * beatus
& ſolus potens, Rex regum, & Dominus
dominantium:
16 Qui ſolus habet immortalitatem, & lu-
cem inhabitat inacceſſibilem: * quem nullus
hominum vidit, ſed nec videre poteſt: cui
honor, & imperium ſempiternum. Amen.
17 Divitibus hujus ſæculi præcipe non ſub-
lime ſapere, * neque ſperare in incerto di-
vitiarum, ſed in Deo vivo (qui præſtat no-
bis omnia abunde ad fruendum)
18 Bene agere, divites fieri in bonis ope-
ribus, facile tribuere, communicare,
19 Theſaurizare ſibi fundamentum bonum in
futurum, ut apprehendant veram vitam.
20 O Timothee, depoſitum cuſtodi, devi-
tans profanas vocum novitates, & oppoſitio-
nes falſi nominis ſcientiæ,
21 Quam quidam promittentes circa fidem
exciderunt. Gratia tecum. Amen.

* *Matt.* 27. b. 11. *Joann.* 18. f. 33. & 37.
* *Apoc.* 17. d. 14. & 19. c. 16.
D
* *Joan.* 1. c. 18. 1. *Joan.* 4. c. 12.
* *Luc.* 12. c. 15.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD TIMOTHEUM II.
CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit ob fidem Timothei, quam intrepida prædicatione jubet exeri: Christus mortem destruxit, & Paulum in Gentium Doctorem elegit, servans ei debitum ipsius laboribus præmium: dicit, quod omnes Asiani ipsum reliquerint, laudans Onesiphori familiam, quod inde multa receperit obsequia.

1 PAULUS Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, secundum promissionem vitæ, quæ est in Christo Jesu, A
2 Timotheo charissimo filio gratia, misericordia, pax a Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.
3 Gratias ago Deo, cui servio a progenitoribus in conscientia pura, quod sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die
4 Desiderans te videre, memor lacrymarum tuarum, ut gaudio implear,
5 Recordationem accipiens ejus fidei, quæ B
est in te non ficta, quæ & habitavit primum in avia tua Loide, & matre tua Eunice: certus sum autem quod & in te.
6 Propter quam causam admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.
7 * Non enim dedit nobis Deus spiritum * Rom.
timoris, sed virtutis, & dilectionis, & so- 8. c. 15.
brietatis.
8 Noli itaq; erubescere testimonium Domini nostri, neque me vinctum ejus: sed collabora Evangelio secundum virtutem Dei,
9 Qui nos liberavit, & vocavit vocatione C
sua sancta, * non secundum opera nostra, *Tit. 3.
sed secundum propositum suum, & gratiam, b. 5.
quæ data est nobis in Christo Jesu ante tempora sæcularia.
10 Manifestata est autem nunc per illuminationem Salvatoris nostri Jesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminavit autem

vitam, & incorruptionem per Evangelium:
* 1. Tim. 2 b. 7. 11 In quo * positus sum ego prædicator, &
Apostolus, & magister Gentium.
12 Ob quam causam etiam hæc patior: sed
non confundor. Scio enim, cui credidi, &
certus sum, quia potens est depositum meum
servare in illum diem.
D 13 Formam habe sanorum verborum, quæ
a me audisti in fide, & in dilectione in Chri-
sto Jesu.
14 Bonum depositum custodi per Spiritum
sanctum, qui habitat in nobis.
15 Scis hoc, quod aversi sunt a me omnes
qui in Asia sunt, ex quibus est Phigellus,
& Hermogenes.
* Infr. 4. d. 19. 16 Det misericordiam Dominus * Onesi-
phori domui, quia sæpe me refrigeravit, &
catenam meam non erubuit:
17 Sed cum Romam venisset, sollicite me
quæsivit, & invenit.
18 Det illi Dominus invenire misericor-
diam a Domino in illa die. Et quanta E-
phesi ministravit mihi, tu melius nosti.

CAPUT II.

*Hortatur Timotheum ad alios sincere docen-
dum, & patiendum pro Christo, facta mentione
futuri præmii, ac resurrectionis Christi: utque
contentiones & profana vaniloquia devitet,
stultasque legis quæstiones: de magna domo
varia habente vasa, & quas virtutes servus
Dei sectari debeat.*

A 1 TU ergo, fili mi, confortare in gra-
tia, quæ est in Christo Jesu:
2 Et quæ audisti a me per multos testes,
hæc commenda fidelibus hominibus, qui ido-
nei erunt & alios docere.
3 Labora sicut bonus miles Christi Jesu.
4 Nemo militans Deo implicat se negotiis
sæcularibus, ut ei placeat, cui se probavit.
5 Nam & qui certat in agone, non coro-
natur, nisi legitime certaverit.
6 Laborantem agricolam oportet primum
de fructibus percipere.
7 Intellige quæ dico; dabit enim tibi Do-
minus in omnibus intellectum.
B 8 Memor esto Dominum JESUM CHRI-
STUM resurrexisse a mortuis ex semine Da-
vid, secundum Evangelium meum,
9 In quo laboro usque ad vincula, quasi male
ope-

operans: sed verbum Dei non est alligatum.
10 Ideo omnia sustineo propter electos, ut
& ipsi salutem consequantur, quæ est in
Christo Jesu cum gloria cælesti.
11 Fidelis sermo: Nam si commortui sumus,
& convivemus:
12 Si sustinebimus, & conregnabimus: * si
negaverimus, & ille negabit nos:
13 * Si non credimus, ille fidelis permanet:
negare seipsum non potest.
14 Hæc commone, testificans coram Domino.
Noli contendere verbis, ad nihil enim utile
est, nisi ad subversionem audientium.
15 Solicite cura teipsum probabilem exhibere
Deo, operarium inconfusibilem, recte
tractantem verbum veritatis.
16 Profana autem, & vaniloquia devita;
multum enim proficiunt ad impietatem:
17 Et sermo eorum ut cancer serpit: ex
quibus est Hymenæus, & Philetus,
18 Qui a veritate exciderunt, dicentes resurrectionem
esse jam factam, & subverterunt
quorumdam fidem.
19 Sed firmum fundamentum Dei stat, habens
signaculum hoc: Cognovit Dominus
qui sunt ejus, & discedat ab iniquitate omnis,
qui nominat nomen Domini.
20 In magna autem domo non solum sunt
vasa aurea, & argentea, sed & lignea, &
fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam
autem in contumeliam.
21 Si quis ergo emundaverit se ab istis,
erit vas in honorem sanctificatum, & utile
Domino ad omne opus bonum paratum.
22 Juvenilia autem desideria fuge, sectare vero
justitiam, fidem, spem, charitatem, & pacem cum
iis, qui invocant Dominum de corde puro.
23 * Stultas autem, & sine disciplina quæstiones
devita, sciens, quia generant lites.
24 Servum autem Domini non oportet litigare,
sed mansuetum esse ad omnes, docibilem,
patientem,
25 Cum modestia corripientem eos, qui resistunt
veritati: nequando Deus det illis pœnitentiam
ad cognoscendam veritatem,
26 Et resipiscant a diaboli laqueis, a quo
captivi tenentur ad ipsius voluntatem.

*Matt. 10. c. 33. Marc. 8. d. 38.
* Rom. 3. a. 3.

C

D

* 1. Tim. 1. a. 4. b. 7. Tit. 3. c. 9.

CAPUT III.

Prædicit, homines futuros variis involutos peccatis, qui mulierculas seducentes veritati resistant: Timotheum autem hortatur, ut suo exemplo virtutes amplectatur, ac tolerantiam in persecutionibus: & de sacrarum litterarum utilitate.

A 1 HOc autem scito, quod in *novissimis diebus instabunt tempora periculosa.
*1. Tim. 4. a. 1. 2. Petr. 3. a. 3. Jud. d. 18. 2 Erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti,
3 Sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate,
4 Proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis, quam Dei:
B 5 Habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita.
6 Ex his enim sunt, qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis:
7 Semper discentes, & numquam ad scientiam veritatis pervenientes.
*Exod. 7. b 11. 8 Quemadmodum autem * Jannes, & Mambres restiterunt Moysi, ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem.
9 Sed ultra non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit.
C 10 Tu autem assecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam,
*Actor. 13. a. 1. & seq. 11 Persecutiones, passiones: * qualia mihi facta sunt Antiochiæ, Iconii, & Lystris: quales persecutiones sustinui, & ex omnibus eripuit me Dominus.
12 Et omnes, qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.
13 Mali autem homines, & seductores proficient in pejus, errantes, & in errorem mittentes.
D 14 Tu vero permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens a quo didiceris,
15 Et quia ab infantia sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Jesu.
*2. Pet. 1. d. 20. 16 * Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia,
17 Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

CA-

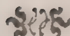
CAPUT IV.

Timotheum per Christum judicem obtestatur, ut adversus falsos doctores, & eos qui tales sibi coacervant, constanter prædicet, tolerando quæcumque infligentur adversa: prædicitque suam passionem & futurum præmium, advocans Timotheum, eo quod a multis desertus sit, & ab Alexandro multa passus: in prima sui defensione ab omnibus desertus fuit, sed a Domino liberatus.

1 TEstificor coram Deo, & Jesu Christo, A
qui judicaturus est vivos, & mortuos,
per adventum ipsius, & regnum ejus:
2 Prædica verbum, insta opportune, importune:
argue, obsecra, increpa in omni
patientia, & doctrina,
3 Erit enim tempus, cum sanam doctrinam
non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt
sibi magistros, prurientes auribus:
4 Et a veritate quidem auditum avertent,
ad fabulas autem convertentur.
5 Tu vero vigila, in omnibus labora, opus B
fac Evangelistæ, ministerium tuum imple.
Sobrius esto.
6 Ego enim jam delibor, & tempus resolutionis
meæ instat.
7 Bonum certamen certavi, cursum consummavi,
fidem servavi.
8 In reliquo reposita est mihi corona justitiæ,
quam reddet mihi Dominus in illa
die justus judex: non solum autem mihi,
sed & iis qui diligunt adventum ejus. Festina
ad me venire cito.
9 Demas enim me reliquit diligens hoc sæculum,
& abiit Thessalonicam:
10 Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.
11 * Lucas est mecum solus. Marcum assume, C
& adduc tecum; est enim mihi utilis *Coloss.
in ministerium. 4. d. 14.
12 Tychicum autem misi Ephesum.
13 Penulam, quam reliqui Troade apud
Carpum, veniens affer tecum, & libros,
maxime autem membranas.
14 Alexander ærarius multa mala mihi ostendit.
Reddet illi Dñs secundum opera ejus:
15 Quem & tu devita; valde enim restitit
verbis nostris.
16 In prima mea defensione nemo mihi
affuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis
imputetur.

17 Dñs

D 17 Dñs autem mihi astitit, & confortavit me, ut per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes: & liberatus sum de ore leonis.
18 Liberavit me Dñs ab omni opere malo: & salvum faciet in regnum suum cæleste: cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.
* *Supr. 1. d. 16.* 19 Saluta Priscam, & Aquilam, & * Onesiphori domum.
20 Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliqui infirmum Mileti.
21 Festina ante hyemem venire. Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.
22 Dominus Jesus Christus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

EPISTOLA

B. PAULI APOSTOLI

AD TITUM.

CAPUT PRIMUM.

Facta in ſalutatione mentione ſpei vitæ æternæ, quæ jam manifeſtata eſt, oſtendit quales debeat ordinare presbyteros ac epiſcopos: & de quibuſdam, qui ob varia vitia dure ſunt increpandi: mundis omnia munda: quidam facto Deum negant.

1 PAulus ſervus Dei, Apoſtolus au- A
tem Jeſu Chriſti ſecundum fidem
electorum Dei, & agnitionem ve-
ritatis, quæ ſecundum pietatem eſt,
2 In ſpem vitæ æternæ, quam pro-
miſit, qui non mentitur, Deus ante tempo-
ra ſæcularia:
3 Manifeſtavit autem temporibus ſuis verbum
ſuum in prædicatione, quæ credita eſt mihi
ſecundum præceptum Salvatoris noſtri Dei:
4 Tito dilecto filio ſecundum communem B
fidem gratia, & pax a Deo Patre, & Chri-
ſto Jeſu Salvatore noſtro.
5 Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea,
quæ deſunt corrigas, & conſtituas per civita-
tes presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.
6 * Si quis ſine crimine eſt, unius uxoris * 1.
vir, filios habens fideles, non in accuſatio- Tim. 3.
ne luxuriæ, aut non ſubditos. a. 2.
7 Oportet enim epiſcopum ſine crimine eſſe,
ſicut Dei diſpenſatorem: non ſuperbum, non
iracundum, non vinolentum, non percuſſo-
rem, non turpis lucri cupidum:
8 Sed hoſpitalem, benignum, ſobrium,
juſtum, ſanctum, continentem,
9 Amplectentem eum, qui ſecundum do- C
ctrinam eſt, fidelem ſermonem, ut potens
ſit exhortari in doctrina ſana, & eos, qui
contradicunt, arguere.

10 Sunt

10 Sunt enim multi etiam inobedientes,
vaniloqui, & seductores, maxime qui de
circumcisione sunt,
D 11 Quos oportet redargui: qui universas
domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.
12 Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum
propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.
13 Testimonium hoc verum est. Quam ob
causam increpa illos dure, ut sani sint in fide,
14 Non intendentes Judaicis fabulis, & mandatis hominum aversantium se a veritate.
* Rom. 14. d. 20. 15 * Omnia munda mundis: coinquinatis autem, & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens, & conscientia.
16 Confitentur se nosse Deum, factis autem negant: cum sint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

CAPUT II.

Quomodo docere debeat senes, anus, ad lescentulas, ac juvenes, præbendo se omnibus vitæ exemplum: & in quibus nos erudiat gratia Dei, quæ apparuit: beneficia etiam per Christum nobis exhibita ostendit.

A 1 TU autem loquere quæ decent sanam doctrinam:
2 Senes ut sobrii sint, pudici, prudentes,
sani in fide, in dilectione, in patientia:
3 Anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino servientes, bene docentes,
B 4 Ut prudentiam doceant adolescentulas,
ut viros suos ament, filios suos diligant:
5 Prudentes, castas, sobrias, domus curam
habentes, benignas, subditas viris suis, ut
non blasphemetur verbum Dei.
6 Juvenes similiter hortare, ut sobrii sint.
7 In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate,
in gravitate,
8 Verbum sanum, irreprehensibile: ut is,
qui ex adverso est, vereatur nihil habens
C malum dicere de nobis.
* Eph. 6. a. 5. 9 * Servos dominis suis subditos esse, in
omnibus placentes, non contradicentes,
10 Non fraudantes, sed in omnibus fidem
bonam

bonam ostendentes, ut doctrinam Salvatoris
nostri Dei ornent in omnibus. Colos. 3.
11 * Apparuit enim gratia Dei Salvatoris d. 22.
nostri omnibus hominibus 1. Petr.
12 Erudiens nos, ut abnegantes impieta- 2. c. 18.
tem, & sæcularia desideria, sobrie, & ju- D
ste, & pie vivamus in hoc sæculo, * Infra
13 Expectantes beatam spem, & adventum 3. b. 4.
gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu
Christi:
14 Qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos
redimeret ab omni iniquitate, & mundaret
sibi populum acceptabilem, sectatorem bono-
rum operum.
15 Hæc loquere, & exhortare, & argue cum
omni imperio. Nemo te contemnat.

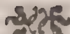
CAPUT III.

Ad quas virtutes suos debeat adhortari, & a quibus vitiis dehortari: & quod a peccatis prioribus sola Dei benignitate salvati simus per lavacrum regenerationis, facti in spe hæredes vitæ æternæ: monetque, ut hæc docens vanam devitet doctrinam, similiter & hæreticos.

1 ADmone illos, principibus, & potesta- A
tibus subditos esse, dicto obedire, ad
omne opus bonum paratos esse:
2 Neminem blasphemare, non litigiosos es-
se, sed modestos, omnem ostendentes man-
suetudinem ad omnes homines.
3 Eramus enim aliquando & nos insipien- B
tes, increduli, errantes, servientes desideriis,
& voluptatibus variis, in malitia & invidia
agentes, odibiles, odientes invicem.
4 Cum * autem benignitas, & humanitas
apparuit Salvatoris nostri Dei, * Supr.
5 * Non ex operibus justitiæ, quæ fecimus 2. c. 13.
nos, sed secundum suam misericordiam sal- * 2.
vos nos fecit per lavacrum regenerationis, Tim. 1.
& renovationis Spiritus sancti, c. 9.
6 Quem effudit in nos abunde per Jesum
Christum Salvatorem nostrum:
7 Ut justificati gratia ipsius hæredes simus
secundum spem vitæ æternæ.
8 Fidelis sermo est: & de his volo te confir- C
mare, ut curent bonis operibus præesse qui cre-
dunt Deo. Hæc sunt bona, & utilia hominibus.

9 * Stul-

9 * Stultas autem quæstiones, & genealo-
* 1. gias, & contentiones, & pugnas legis devi-
Tim. 1. ta; sunt enim inutiles, & vanæ.
b. 4. & 10 Hæreticum hominem post unam, & se-
4. b. 7. cundam correptionem devita:
2. Tim. 11 Sciens, quia subversus est, qui ejusmo-
2. d. 23. di est, & delinquit, cum sit proprio judicio
condemnatus.
12 Cum misero ad te Arteman, aut Ty-
D chicum, festina ad me venire Nicopolim:
ibi enim statui hyemare.
13 Zenam legisperitum, & Apollo sollici-
te præmitte, ut nihil illis desit.
14 Discant autem & nostri bonis operibus
præesse ad usus necessarios, ut non sint in-
fructuosi.
15 Salutant te qui mecum sunt omnes: sa-
luta eos, qui nos amant in fide. Gratia Dei
cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA

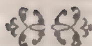
B. PAULI APOSTOLI

AD PHILEMONEM.

Philemoni, cujus charitatem, ac fidem collaudat, Onesimum servum ipsius remittit: quem illi commendat, & ejus culpam in se recipit, indicans, se cupere ipsum habere, ut sibi ministret in Evangelii prædicatione.

1 PAulus vinctus Christi Jesu, & Timotheus frater Philemoni dilecto, & adjutori nostro, A
2 Et Appiæ sorori charissimæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ, quæ in domo tua est.
3 Gratia vobis, & pax a Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
4 Gratias ago Deo meo, semper memoriam tui faciens in orationibus meis,
5 Audiens charitatem tuam, & fidem, quam habes in Domino Jesu, & in omnes sanctos:
6 Ut communicatio fidei tuæ evidens fiat in agnitione omnis operis boni, quod est in vobis in Christo Jesu. B
7 Gaudium enim magnum habui, & consolationem in charitate tua, quia viscera sanctorum requieverunt per te, frater.
8 Propter quod multam fiduciam habens in Christo Jesu imperandi tibi quod ad rem pertinet,
9 Propter charitatem magis obsecro, cum sis talis, ut Paulus senex, nunc autem & vinctus Jesu Christi.
10 Obsecro te pro meo filio, quem genui in vinculis, Onesimo,
11 Qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem & mihi, & tibi utilis,
12 Quem remisi tibi. Tu autem illum, ut mea viscera, suscipe: C
13 Quem ego volueram mecum detinere, ut pro te mihi ministraret in vinculis Evangelii:
14 Sine consilio autem tuo nihil volui facere, uti ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.
15 Forsitan enim ideo discessit ad horam a te, ut æternum illum reciperes,
16 Jam non ut servum, sed pro servo cha- D

rissimum fratrem, maxime mihi: quanto autem magis tibi & in carne, & in Domino?
17 Si ergo habes me socium, suscipe illum sicut me:
18 Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet, hoc mihi imputa.
19 Ego Paulus scripsi mea manu: ego reddam, ut non dicam tibi, quod & teipsum mihi debes.
20 Ita frater. Ego te fruar in Domino. Refice viscera mea in Domino.
21 Confidens in obedientia tua scripsi tibi, sciens, quoniam & super id, quod dico, facies.
22 Simul autem & para mihi hospitium; nam spero per orationes vestras donari me vobis.
23 Salutat te Epaphras concaptivus meus in Christo Jesu,
24 Marcus, Aristarchus, Demas, & Lucas, adjutores mei.
25 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD HEBRÆOS.

CAPUT PRIMUM.

Tantum veteri Testamento per Angelos dato novum per Christum datum præfertur, quantum Christus Angelis dignior est, quos origine, dominio, potentia & honore antecellit.

1 MUltifariam, multisque modis A
olim Deus loquens patribus in
Prophetis, novissime
2 Diebus istis locutus est nobis in Filio, quem constituit
hæredem universorum, per quem fecit & sæcula.
3 * Qui cum sit splendor gloriæ, & figura
substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis: * Sap. 7. d. 26.
4 Tanto melior Angelis effectus, quanto B
differentius præ illis nomen hæreditavit.
5 Cui enim dixit aliquando Angelorum: *
Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et * Psal. 2. b. 7.
rursum: * Ego ero illi in patrem, & ipse *2 Reg. 7. b. 14.
erit mihi in filium?
6 Et cum iterum introducit primogenitum
in orbem terræ, dicit: * Et adorent eum omnes Angeli Dei. * Psal. 96. b. 7.
7 Et ad Angelos quidem dicit: * Qui facit C
Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. * Psal. 103. a. 4.
8 Ad Filium autem: * Thronus tuus Deus
in sæculum sæculi: virga æquitatis virga regni tui. * Psal. 44. b. 7.
9 Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem:
propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo
exultationis præ participibus tuis.
10 Et: * Tu in principio Domine terram * Psal. 101. d. 25.
fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli
11 Ipsi peribunt, tu autem permanebis, &
omnes ut vestimentum veterascent:
12 Et velut amictum mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui D
non deficient.
13 Ad quem autem Angelorum dixit aliquando:

do: * Sede a dextris meis, quoadusque ponam
inimicos tuos scabellum pedum tuorum?
14 Nonne omnes sunt administratorii spi-
ritus, in ministerium missi propter eos, qui
hæreditatem capient salutis?

* Psal. 109. a. 1. 1. Cor. 15. d. 25.

CAPUT II.

Cum Angelicorum præceptorum transgressio dignam acceperit ultionem, multo magis ea se-quetur transgressores præceptorum Christi: qui per susceptam humanitatem & crucem minoratus est ab Angelis, & ex eo factus auctor salutis in ipsum credentium.

1 PRopterea abundantius oportet observa-
re nos ea, quæ audivimus, ne forte
pereffluamus.
2 Si enim qui per Angelos dictus est ser-
mo, factus est firmus, & omnis prævaricatio
& inobedientia accepit justam mercedis re-
tributionem;
3 Quomodo nos effugiemus, si tantam ne-
glexerimus salutem? quæ cum initium acce-
pisset enarrari per Dominum ab eis, qui au-
dierunt, in nos confirmata est,
4 * Contestante Deo signis & portentis, &
variis virtutibus, & Spiritus sancti distribu-
tionibus secundum suam voluntatem.
5 Non enim Angelis subjecit Deus orbem
terræ futurum, de quo loquimur.
6 Testatus est autem in quodam loco quis,
dicens: * Quid est homo quod memor es ejus,
aut filius hominis quoniam visitas eum?
7 Minuisti eum paulo minus ab Angelis:
gloria & honore coronasti eum, & constitui-
sti eum super opera manuum tuarum.
8 * Omnia subjecisti sub pedibus ejus. In
eo enim, quod omnia ei subjecit, nihil di-
misit non subjectum ei. Nunc autem nec-
dum videmus omnia subjecta ei.
9 * Eum autem, qui modico quam Angeli
minoratus est, videmus Jesum propter passio-
nem mortis gloria & honore coronatum, ut
gratia Dei, pro omnibus gustaret mortem.
10 Decebat enim eum, propter quem omnia,
& per quem omnia, qui multos filios in glo-
riam adduxerat, auctorem salutis eorum per
passionem consummare.
11 Qui enim sanctificat, & qui sanctifican-
tur, ex uno omnes. Propter quam causam non
confunditur fratres eos vocare, dicens:

* Marc. 16. d. 20.
* Psal. 8. a. 5.
* Matt. 28. d. 18. 1. Cor. 15. d. 25.
* Phil. 2. a. 8.

12 * Nun-

12 * Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: * Psal.
in medio Ecclesiæ laudabo te. 21.c.23.
13 Et iterum: * Ego ero fidens in eum. Et D
iterum: * Ecce ego, & pueri mei, quos de- * Psal.
dit mihi Deus. 17. a.3.
14 Quia ergo pueri communicaverunt car- * Isaiæ
ni, & sanguini, & ipse similiter participa- 8. d.18.
vit eisdem, * ut per mortem destrueret eum, * Oseæ
qui habebat mortis imperium, id est diabo- 13.d.14.
lum: 1. Cor.
15 Et liberaret eos, qui timore mortis per 15.g.54.
totam vitam obnoxii erant servituti.
16 Nusquam enim Angelos apprehendit,
sed semen Abrahæ apprehendit.
17 Unde debuit per omnia fratribus similari,
ut misericors fieret, & fidelis pontifex ad
Deum, ut repropitiaret delicta populi.
18 In eo enim, in quo passus est ipse, &
tentatus, potens est & eis, qui tentantur,
auxiliari.

CAPUT III.

Longe excellentior est Christus, utpote filius, quam Moyses, qui famulus fidelis erat in domo Dei: curandum igitur, ut huic in omnibus obtemperemus, ne in modum incredulorum Judæorum ab ejus requie repellamur.

1 Unde fratres sancti, vocationis cœlestis A
participes considerate Apostolum,
& pontificem confessionis nostræ Jesum:
2 Qui fidelis est ei, qui fecit illum, sicut
& * Moyses in omni domo ejus.
3 Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse di- * Num.
gnus est habitus, quanto ampliorem hono- 12. b.7.
rem habet domus, qui fabricavit illam.
4 Omnis namque domus fabricatur ab ali-
quo: qui autem omnia creavit, Deus est.
5 Et Moyses quidem fidelis erat in tota do- B
mo ejus tamquam famulus, in testimonium
eorum, quæ dicenda erant:
6 Christus vero tamquam filius in domo sua:
quæ domus sumus nos, si fiduciam, & gloriam
spei usque ad finem firmam retineamus.
7 Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus:
* Hodie si vocem ejus audieritis, * Psal.
8 Nolite obdurare corda vestra, sicut in 94. b.8.
exacerbatione secundum diem tentationis in Infr. 4.
deserto, b. 7.
9 Ubi tentaverunt me patres vestri, pro- C
baverunt, & viderunt opera mea
10 Quadraginta annis. Propter quod infensus

fui generationi huic, & dixi: Semper errant
corde. Ipsi autem non cognoverunt vias meas.
11 Sicut juravi in ira mea: Si introibunt
in requiem meam.
12 Videte fratres, ne forte sit in aliquo
vestrum cor malum incredulitatis discedendi
a Deo vivo:
13 Sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, ut non
obduretur quis ex vobis fallacia peccati.
D 14 Participes enim Christi effecti sumus:
si tamen initium substantiæ ejus usque ad finem firmum retineamus.
15 Dum dicitur: Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, quemadmodum in illa exacerbatione.
16 Quidam enim audientes exacerbaverunt:
sed non universi, qui profecti sunt ex Ægypto per Moysen.
17 Quibus autem infensus est quadraginta
* Num. annis? Nonne illis, qui peccaverunt, * quorum cadavera prostrata sunt in deserto?
14. 37. 18 Quibus autem juravit non introire in requiem ipsius, nisi illis, qui increduli erant?
19 Et videmus, quia non potuerunt introire propter incredulitatem.

CAPUT IV.

Quandoquidem Judæi ob incredulitatem non introierunt in promissam requiem, & reliquum est, ut alii ingrediantur, curandum est, ne et nos frustremur, sed credentes in illam admittamur: de vivo & efficaci Dei verbo, quod omnia cernit, deque ejus infirmitate, ut nostris compateretur infirmitatibus.

A 1 Timeamus ergo, ne forte relicta pollicitatione introeundi in requiem ejus, existimetur aliquis ex vobis deesse.
2 Etenim & nobis nuntiatum est, quemadmodum & illis. Sed non profuit illis sermo auditus, non admistus fidei ex iis, quæ audierunt.
3 Ingredimur enim in requiem, qui credidimus: quemadmodum dixit: * Sicut juravi in ira
* Psal. 94. v. 11. mea, Si introibunt in requiem meam: & quidem operibus ab institutione mundi perfectis.
B 4 Dixit enim in quodam loco de die septima sic: * Et requievit Deus die septima
* Gen. 2. v. 2. ab omnibus operibus suis.

Et

5 Et in isto rursum: Si introibunt in re-
quiem meam.
6 Quoniam ergo superest introire quosdam
in illam, & ii, quibus prioribus annuntia-
tum est, non introierunt propter increduli-
tatem;
7 Iterum terminat diem quemdam, Hodie,
in David dicendo, post tantum temporis, sicut
supra dictum est: * Hodie si vocem ejus au-
dieritis, nolite obdurare corda vestra. *Supr. 3. b. 7.
8 Nam si eis Jesus requiem præstitisset,
nunquam de alia loqueretur, posthac, die.
9 Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei.
10 Qui enim ingressus est in requiem ejus, C
etiam ipse requievit ab operibus suis, sicut a
suis Deus.
11 Festinemus ergo ingredi in illam re-
quiem, ut ne in idipsum quis incidat incre-
dulitatis exemplum.
12 Vivus est enim sermo Dei, & efficax, &
penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertin-
gens usque ad divisionem animæ, ac spiritus,
compagum quoque ac medullarum, & discre-
tor cogitationum & intentionum cordis.
13 * Et non est ulla creatura invisibilis in
conspectu ejus: omnia autem nuda & aperta D
sunt oculis ejus, ad quem nobis sermo. * Psal. 33 c. 16. Eccli. 15. d. 20.
14 Habentes ergo pontificem magnum, qui
penetravit cælos, Jesum filium Dei, tenea-
mus confessionem.
15 Non enim habemus pontificem, qui non
possit compati infirmitatibus nostris, tenta-
tum autem per omnia pro similitudine absque
peccato.
16 Adeamus ergo cum fiducia ad thronum
gratiæ, ut misericordiam consequamur, &
gratiam inveniamus in auxilio opportuno.

CAPUT V.

Christus debito ordine factus noster Pontifex, preces suas Patri offerens exauditus est: & discens ex iis, quæ passus est, obedientiam, factus est obtemperantibus causa salutis æternæ sed reconditorum de ipso mysteriorum capaces non erant ii, ad quos hic scribebat Apostolus.

1 Omnis namque Pontifex ex hominibus A
assumptus pro hominibus constitui-
tur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat
dona, & sacrificia pro peccatis:
2 Qui condolere possit iis, qui ignorant,
& er-

& errant: quoniam & ipse circumdatus est
infirmitate:

3 Et propterea debet, quemadmodum pro
populo, ita etiam & pro semetipso offerre pro
peccatis.

B 4 * Nec quisquam sumit sibi honorem, sed
* Exod. qui vocatur a Deo, tamquam Aaron.
28. a. 1. 5 Sic & Christus non semetipsum clarifica-
1. Par. vit, ut pontifex fieret: sed qui locutus est ad
23. 13. eum: * Filius meus es tu, ego hodie genui te.
* Psal. 6 Quemadmodum & in alio loco dicit: *
2. 7. Tu es sacerdos in æternum secundum ordi-
* Psal. nem Melchisedech.
109. 4. 7 Qui in diebus carnis suæ preces supplica-
C tionesque ad eum, qui possit illum salvum fa-
cere a morte, cum clamore valido, & lacrymis
offerens, exauditus est pro sua reverentia.
8 Et quidem cum esset Filius Dei, didicit
ex iis, quæ passus est, obedientiam:
9 Et consummatus factus est omnibus ob-
temperantibus sibi causa salutis æternæ,
10 Appellatus a Deo pontifex juxta ordi-
nem Melchisedech.
11 De quo nobis grandis sermo, & inin-
terpretabilis ad dicendum, quoniam imbecil-
les facti estis ad audiendum.
12 Etenim cum deberetis magistri esse
D propter tempus, rursum indigetis, ut vos
doceamini, quæ sint elementa exordii sermo-
num Dei: & facti estis quibus lacte opus sit,
non solido cibo.
13 Omnis enim, qui lactis est particeps, ex-
pers est sermonis justitiæ: parvulus enim est.
14 Perfectorum autem est solidus cibus, eo-
rum, qui pro consuetudine exercitatos habent
sensus ad discretionem boni ac mali.

CAPUT VI.

Non intendit de primis fidei initiis tractare, quandoquidem rebaptizari nequeunt, qui post susceptum baptismum rursum in peccata relabuntur, imo timenda illis est æterna maledictio: consolando autem Hebræos hortatur, ut Abrahæ longanimitatem imitantes, reddant se participes eorum, quæ jurejurando promisit illi Deus.

A 1 QUapropter intermittentes inchoationis
Christi sermonem, ad perfectiora fera-
mur, non rursum jacientes fundamentum pœ-
nitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum,

2 Baptismatum doctrinæ, impositionis quo-
que manuum, ac resurrectionis mortuorum,
& judicii æterni.
3 Et hoc faciemus, si quidem permiserit Deus.
4 * Impossibile est enim eos, qui semel sunt *Matt.
illuminati, gustaverunt etiam donum cæle- 12.d.45.
ste, & participes facti sunt Spiritus sancti, Infr.10.
5 Gustaverunt nihilominus bonum Dei ver- e. 26.
bum, virtutesque sæculi venturi, 2. Petr.
6 Et prolapsi sunt: rursus renovari ad pœ- 2. d.20.
nitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis B
filium Dei, & ostentui habentes.
7 Terra enim sæpe venientem super se bi-
bens imbrem, & generans herbam opportu-
nam illis, a quibus colitur; accipit bene-
dictionem a Deo.
8 Proferens autem spinas, ac tribulos re-
proba est, & maledicto proxima: cujus con-
summatio in combustionem.
9 Confidimus autem de vobis, dilectissimi, me-
liora, & viciniora saluti, tametsi ita loquimur.
10 Non enim injustus Deus, ut oblivisca-
tur operis vestri, & dilectionis, quam osten-
distis in nomine ipsius, qui ministrastis san-
ctis, & ministratis.
11 Cupimus autem unumquemque vestrum C
eamdem ostentare sollicitudinem ad expletio-
nem spei usque in finem,
12 Ut non segnes efficiamini, verum imi-
tatores eorum, qui fide, & patientia hære-
ditabunt promissiones.
13 Abrahæ namque promittens Deus, quo-
niam neminem habuit, per quem juraret,
majorem, juravit per semetipsum,
14 Dicens: * Nisi benedicens benedicam * Gen.
te, & multiplicans multiplicabo te. 22.c.16.
15 Et sic longanimiter ferens, adeptus est D
repromissionem.
16 Homines enim per majorem sui jurant:
& omnis controversiæ eorum finis, ad con-
firmationem, est juramentum.
17 In quo abundantius volens Deus osten-
dere pollicitationis hæredibus immobilitatem
consilii sui, interposuit jusjurandum:
18 Ut per duas res immobiles, quibus im-
possibile est mentiri Deum, fortissimum so-
latium habeamus, qui confugimus ad te-
nendam propositam spem:
19 Quam sicut anchoram habemus animæ
tutam ac firmam, & incedentem usque ad
interiora velaminis,
20 Ubi præcursor pro nobis introivit Jesus,
secun-

ſecundum ordinem Melchiſedech pontifex factus in æternum.

CAPUT VII.

Cum Melchiſedech ſacerdotium ex decimarum acceptione & benedictione Leviticum excelleret, Chriſti ſacerdotium neceſſitate quadam ſecundum ordinem Melchiſedech in perpetuum inſtitutum; ac juramento firmatum præcellit Leviticum, & ipſum una cum lege evacuat.

A Gen. 14. d. 18.
1 HIc enim Melchiſedech rex Salem, ſacerdos Dei ſummi, qui obviavit Abrahæ regreſſo a cæde regum, & benedixit ei:
2 Cui & decimas omnium diviſit Abraham: primum quidem qui interpretatur rex juſtitiæ: deinde autem & rex Salem, quod eſt rex pacis,
3 Sine patre, ſine matre, ſine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, aſſimilatus autem Filio Dei, manet ſacerdos in perpetuum.
4 Intuemini autem, quantus ſit hic, qui & decimas dedit de præcipuis, Abraham patriarcha.
5 Et quidem de filiis Levi ſacerdotium accipientes * mandatum habent decimas ſumere a populo ſecundum legem, id eſt a fratribus ſuis: quamquam & ipſi exierint de lumbis Abrahæ.

* Deut. 18. a. 3. Jos. 13. d. 14.

B
6 Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas ſumpſit ab Abraham, & hunc, qui habebat repromiſſiones, benedixit.
7 Sine ulla autem contradictione quod minus eſt, a meliore benedicitur.
8 Et hic quidem decimas morientes homines accipiunt: ibi autem conteſtatur, quia vivit.
9 Et (ut ita dictum ſit) per Abraham & Levi, qui decimas accepit, decimatus eſt.
10 Adhuc enim in lumbis patris erat, quando obviavit ei Melchiſedech.
11 Si ergo conſummatio per ſacerdotium Leviticum erat (populus enim ſub ipſo legem accepit) quid adhuc neceſſarium fuit ſecundum ordinem Melchiſedech alium ſurgere ſacerdotem, & non ſecundum ordinem Aaron dici?
12 Tranſlato enim ſacerdotio, neceſſe eſt, ut & legis tranſlatio fiat.
13 In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu eſt, de qua nullus altari præſto fuit.
C
14 Manifeſtum eſt enim, quod ex Juda or-

rus ſit Dominus noſter: in qua tribu nihil
de ſacerdotibus Moyſes locutus eſt.
15 Et amplius adhuc manifeſtum eſt, ſi
ſecundum ſimilitudinem Melchiſedech exur-
gat alius ſacerdos,
16 Qui non ſecundum legem mandati car-
nalis factus eſt, ſed ſecundum virtutem vi-
tæ inſolubilis.
17 Conteſtatur enim: * Quoniam tu es ſa- * Pſal.
cerdos in æternum ſecundum ordinem Mel- 109. 4.
chiſedech.
18 Reprobatio quidem fit præcedentis manda-
ti, propter infirmitatem ejus, & inutilitatem.
19 Nihil enim ad perfectum adduxit lex:
introductio vero melioris ſpei, per quam pro-
ximamus ad Deum.
20 Et quantum eſt non ſine jurejurando (alii
quidem ſine jurejurando ſacerdotes facti ſunt:
21 Hic autem cum jurejurando per eum, qui D
dixit ad illum: * Juravit Dominus, & non pœ- * Ibid.
nitebit eum: tu es ſacerdos in æternum:)
22 In tantum melioris teſtamenti ſponſor
factus eſt Jeſus.
23 Et alii quidem plures facti ſunt ſacerdotes,
idcirco quod morte prohiberentur permanere:
24 Hic autem eo quod maneat in æternum,
ſempiternum habet ſacerdotium.
25 Unde & ſalvare in perpetuum poteſt ac-
cedentes per ſemetipſum ad Deum, ſemper
vivens ad interpellandum pro nobis.
26 Talis enim decebat ut nobis eſſet ponti-
fex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegrega-
tus a peccatoribus, & excelſior cælis factus:
27 Qui non habet neceſſitatem quotidie,
quemadmodum ſacerdotes, * prius pro ſuis * Lev.
delictis hoſtias offerre, deinde pro populi; 16. 6.
hoc enim fecit ſemel ſeipſum offerendo.
28 Lex enim homines conſtituit ſacerdotes
infirmitatem habentes: ſermo autem jurisjurandi,
qui poſt legem eſt, Filium in æter-
num perfectum.

CAPUT VIII.

Excellentius est Christi sacerdotium Levitico, cum ipse in dextera Patris sedeat in cælis, & maiorum sacramentorum minister fuerit, quam sacerdotes veteris legis: ostendit etiam novi testamenti necessitatem ex imperfectione veteris, & ex promissione Dei per Ieremiam.

A 1 CApitulum autem super ea, quæ dicuntur:
Talem habemus Pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in cælis,
2 Sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit Dominus, & non homo.
B 3 Omnis enim pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur: unde necesse est & hunc habere aliquid, quod offerat.
4 Si ergo esset super terram, nec esset sacerdos, cum essent qui offerrent secundum legem munera,
5 Qui exemplari, & umbræ deserviunt cælestium. Sicut responsum est Moysi, cum consummaret tabernaculum: * Vide (inquit) omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte.
6 Nunc autem melius sortitus est ministerium, quanto & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est.
7 Nam si illud prius culpa vacasset, non utique secundi locus inquireretur.
8 Vituperans enim eos dicit: * Ecce dies venient, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel, & super domum Iuda testamentum novum;
9 Non secundum testamentum, quod feci patribus eorum, in die, qua apprehendi manum eorum, ut educerem illos de terra Ægypti: quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus.
10 Quia hoc est testamentum, quod disponam domui Israel post dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum superscribam eas: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum:
11 Et non docebit unusquisque proximum suum, & unusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: quoniam omnes scient me a minore usque ad maiorem eorum:
12 Quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum iam non memorabor.

* Exod. 25. c. 40. Act. 7. f. 44. C

* Iere. 31. f. 31.

13 Di-

13 Dicendo autem novum, veteravit prius.
Quod autem antiquatur, & senescit, prope
interitum est.

CAPUT IX.

Ex his, quæ in veteri erant testamento, & imperfectione illarum hostiarum ostendit novi perfectionem, in quo Christus Pontifex & hostia semel oblata emundat conscientiam a peccatis: quem ad testamenti sui confirmationem mori fuit necesse.

1 HAbuit quidem & prius iustificationes A
culturæ, & Sanctum sæculare.
2 * Tabernaculum enim factum est primum, *Exod.
in quo erat candelabra, & mensa, & propo- 25. a. 1.
sitio panum, quæ dicitur Sancta. & 35.
3 Post velamentum autem secundum, ta- a. 3. b.
bernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum: 8.
4 Aureum habens * thuribulum, & arcam te- * Lev.
stamenti circumtectam ex omni parte auro, in 15.
qua urna aurea habens manna, & virga Aaron, Num.
quæ fronduerat, * & tabulæ testamenti: 16.
5 Superque eam erant Cherubim gloriæ ob- * 3. Reg.
umbrantia propitiatorium: de quibus non est 8. a. c.
modo dicendum per singula. 2. Par.
6 His vero ita compositis, in priori quidem 5. b. 10.
tabernaculo semper introibant sacerdotes, sa- B
crificiorum officia consummantes:
7 In secundo autem * semel in anno solus *Exod.
Pontifex, non sine sanguine, quem offert pro 30. b. 10.
sua, & populi ignorantia: Lev. 16.
8 Hoc significante Spiritu sancto, nondum a. 2.
propalatam esse sanctorum viam, adhuc prio-
re tabernaculo habente statum.
9 Quæ parabola est temporis instantis: iuxta C
quam munera, & hostiæ offeruntur, quæ non
possunt iuxta conscientiam perfectum facere
servientem, solummodo in cibis, & in potibus,
10 Et variis baptismatibus, & iustitiis car-
nis usque ad tempus correctionis impositis.
11 Christus autem assistens pontifex futuro-
rum bonorum, per amplius & perfectius ta-
bernaculum non manufactum, id est non hu-
ius creationis:
12 Neq. per sanguinem hircorum, aut vitulo-
rum, sed per proprium sanguinem introivit
semel in sancta, æterna redemptione inventa.
13 * Si enim sanguis hircorum, & taurorum, D
& cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat * Lev.
ad emundationem carnis: 16. c. 15.

*1. Pet. 1. d. 19. 1. Joan. 1. b. 7. Apoc. 1. b. 5. * Gal. 3. c. 15.

14 * Quanto magis sanguis Christi, qui
per Spiritum sanctum semetipsum obtulit im-
maculatum Deo, emundabit conscientiam
nostram ab operibus mortuis ad serviendum
Deo viventi?
15 Et ideo novi testamenti mediator est: *
ut morte intercedente, in redemptionem ea-
rum prævaricationum, quæ erant sub priori
testamento, repromissionem accipiant, qui
vocati sunt æternæ hæreditatis.
16 Ubi enim testamentum est, mors neces-
se est intercedat testatoris.
E 17 Testamentum enim in mortuis confirma-
tum est: alioquin nondum valet, dum vivit
qui testatus est.
18 Unde nec primum quidem sine sanguine
dedicatum est.
19 Lecto enim omni mandato legis a Moyse
universo populo, accipiens sanguinem vitulo-
rum & hircorum cum aqua, & lana coccinea,
& hyssopo, ipsum quoque librum, & omnem
populum aspersit,
*Exod. 20 Dicens: * Hic sanguis testamenti, quod
24. b. 8. mandavit ad vos Deus.
21 Etiam tabernaculum, & omnia vasa mi-
nisterii sanguine similiter aspersit.
F 22 Et omnia pæne in sanguine secundum
legem mundantur, & sine sanguinis effusio-
ne non fit remissio.
23 Necesse est ergo exemplaria quidem cæ-
lestium his mundari: ipsa autem cælestia
melioribus hostiis, quam istis.
24 Non enim in manufacta Sancta Jesus in-
troivit, exemplaria verorum; sed in ipsum cæ-
lum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis:
25 Neque ut sæpe offerat semetipsum,
quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per
singulos annos in sanguine alieno:
G 26 Alioquin oportebat eum frequenter pati
ab origine mundi: nunc autem semel in con-
summatione sæculorum, ad destitutionem
peccati, per hostiam suam apparuit.
27 Et quemadmodum statutum est homini-
bus semel mori, post hoc autem judicium:
* Rom. 28* Sic & Christus semel oblatus est ad mul-
5. b. 9. torum exhaurienda peccata: secundo sine pec-
1. Petr. cato apparebit expectantibus se, in salutem.
3. d. 18.

C A-

CAPUT X.

Propter imperfectionem hostiarum veteris testamenti necessarium fuit novum induci, cujus unica hostia auferentur universa peccata: cui nisi fide, spe, charitate, ac bonis operibus adhæserimus, acerbius puniemur, quam veteris testamenti transgressores: laudat interim Hebræos, quod & multa passi sint, & patientibus astiterint.

1 UMbram enim habens lex futurorum A
bonorum, non ipsam imaginem rerum, per singulos annos eisdem ipsis hostiis,
quas offerunt indesinenter, nunquam potest
accedentes perfectos facere:
2 Alioquin cessassent offerri: ideo quod
nullam haberent ultra conscientiam peccati,
cultores semel mundati:
3 Sed in ipsis commemoratio peccatorum
per singulos annos fit.
4 Impossibile enim est sanguine taurorum &
hircorum auferri peccata.
5 Ideo ingrediens mundũ dicit: * Hostiam, & B
oblationẽ noluisti: corpus autem aptasti mihi: * Psal.
6 Holocautomata pro peccato non tibi pla- 39. 6.7.
cuerunt.
7 Tunc dixi: * Ecce venio. In capite li- * Psal.
bri scriptum est de me: Ut faciam, Deus, 39. 6.8.
voluntatem tuam.
8 Superius dicens: Quia hostias, & oblationes,
& holocautomata pro peccato noluisti, nec
placita sũt tibi, quę secundũ legem offeruntur,
9 Tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus,
voluntatem tuam; aufert primum, ut sequens
statuat.
10 In qua voluntate sanctificati sumus per C
oblationem corporis Jesu Christi semel.
11 Et omnis quidem sacerdos præsto est quotidie ministrans, & easdem sæpe offerens hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata.
12 Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei,
13 De cetero expectans, * donec ponantur * Psal.
inimici ejus scabellum pedum ejus. 109. a. 1.
14 Una enim oblatione consummavit in 1. Cor.
sempiternum sanctificatos. 15. d. 25.
15 Contestatur autem nos & Spiritus sanctus. Postquam enim dixit:
16 * Hoc autem testamentum, quod testabor * Jere.
ad illos post dies illos, dicit Dominus, dan- 31. f. 33.

Supr. 8. do leges meas in cordibus eorum, & in men-
c. 8. tibus eorum superscribam eas:
D 17 Et peccatorum, & iniquitatum eorum
jam non recordabor amplius.
18 Ubi autem horum remissio, jam non
est oblatio pro peccato.
19 Habentes itaque fratres fiduciam in in-
troitu sanctorum in sanguine Christi,
20 Quam initiavit nobis viam novam, & vi-
ventem per velamen, id est carnem suam,
21 Et sacerdotem magnum super domum Dei:
22 Accedamus cum vero corde in plenitu-
dine fidei, aspersi corda a conscientia mala,
& abluti corpus aqua munda,
E 23 Teneamus spei nostræ confessionem inde-
clinabilem, (fidelis enim est qui repromisit)
24 Et consideremus invicem in provocatio-
nem charitatis, & bonorum operum:
25 Non deserentes collectionem nostram,
sicut consuetudinis est quibusdam, sed conso-
lantes, & tanto magis, quanto videritis ap-
propinquantem diem.
** Supr.* 26 * Voluntarie enim peccantibus nobis
6. a. 4. post acceptam notitiam veritatis, jam non
relinquitur pro peccatis hostia:
27 Terribilis autem quædam expectatio ju-
dicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura
est adversarios.
28 Irritam quis faciens legem Moysi, sine
** Deut.* ulla miseratione * duobus vel tribus testibus
1. d. 15. moritur:
Matt. 29 Quanto magis putatis deteriora mereri
18 c. 16. supplicia qui filium Dei conculcaverit, &
F sanguinem testamenti pollutum duxerit, in
Joan. 8. quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ con-
b. 17. tumeliam fecerit?
2. Cor. 30 Scimus enim qui dixit: * Mihi vindi-
13. a. 1. cta, & ego retribuam. Et iterum: Quia ju-
** Deut.* dicabit Dominus populum suum.
32 e. 35. 31 Horrendum est incidere in manus Dei
Rom. viventis.
12. d. 19. 32 Rememoramini autem pristinos dies, in
quibus illuminati magnum certamen susti-
nuistis passionum:
33 Et in altero quidem opprobriis, & tribu-
lationibus spectaculum facti: in altero autem
socii taliter conversantium effecti.
G 34 Nam & vinctis compassi estis, & rapi-
nam bonorum vestrorum cum gaudio suscepi-
stis, cognoscentes vos habere meliorem, &
manentem substantiam.
35 Nolite itaque amittere confidentiam ve-
stram,

ftram, quæ magnam habet remunerationem.
36 Patientia enim vobis neceſſaria eſt, ut voluntatem Dei facientes reporteris promiſſionē.
37 * Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus eſt veniet, & non tardabit.
38 * Juſtus autem meus ex fide vivit: quod ſi ſubtraxerit ſe, non placebit animæ meæ.
39 Nos autem non ſumus ſubtractionis filii in perditionem, ſed fidei in acquiſitionem animæ.

* Hab. 2. a. 4. Rom. 1. b. 17. * Gal. 3. b. 11.

CAPUT XI.

Fidem magnifice commendat ex actis patrum, a mundi exordio uſque ad David ac prophetas; & in univerſum quanta patrarint ac paſſi ſint per fidem, nec tamen plenam adhuc acceperunt retributionem.

1 EST autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium. A
2 In hac enim teſtimonium conſecuti ſunt ſenes.
3 * Fide intelligimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei, ut ex inviſibilibus viſibilia fierent.
4 * Fide plurimam hoſtiam Abel, quam Cain obtulit Deo, * per quam teſtimonium conſecutus eſt eſſe juſtus, teſtimonium perhibente muneribus ejus Deo, & per illam defunctus adhuc loquitur.
5 * Fide Henoch translatus eſt, ne videret mortem: & non inveniebatur, quia tranſtulit illum Deus: ante translationem enim teſtimonium habuit placuiſſe Deo.
6 Sine fide autem impoſſibile eſt placere Deo. B
Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.
7 * Fide Noe reſponſo accepto de iis, quæ adhuc non videbantur, metuens aptavit arcam in ſalutem domus ſuæ, per quam damnavit mundum: & juſtitiæ, quæ per fidem eſt, hæres eſt inſtitutus.
8 * Fide qui vocatur Abraham, obedivit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem: & exiit neſciens quo iret.
9 Fide demoratus eſt in Terra repromiſſionis, tamquam in aliena, in caſulis habitando cum Iſaac, & Jacob cohæredibus repromiſſionis ejuſdē.
10 Expectabat enim fundamenta habentem civitatem, cujus artifex, & conditor Deus. C
11 * Fide & ipſa Sara ſterilis virtutem in conceptionem ſeminis accepit, etiam præter tempus ætatis, quoniam fidelem credidit eſſe

* Gen. 1. a. 1. * Gen. 4. a. 4. * Matt. 23. d. 35. * Gen. 5. c. 24. Eccli. 44. c. 16. * Gen. 6. c. 14. Eccli. 44. c. 17. * Gen. 12. a. 1. & 15. b. 5. * Gen. 17. c. 19.

eſſe eum, qui repromiſerat.
12 Propter quod & ab uno orti ſunt (&
hoc emortuo) tamquam ſidera cæli in mul-
titudinem, & ſicut arena, quæ eſt ad oram
maris, innumerabilis.
13 Juxta fidem defuncti ſunt omnes iſti, non
acceptis repromiſſionibus, ſed a longe eas aſ-
picientes, & ſalutantes, & confitentes, quia
peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram.
14 Qui enim hæc dicunt, ſignificant, ſe
patriam inquirere.
15 Et ſi quidem ipſius meminiſſent, de qua
exierunt, habebant utique tempus revertendi:
D 16 Nunc autem meliorem appetunt, id eſt
cæleſtem. Ideo non confunditur Deus vocari
Deus eorum; paravit enim illis civitatem.
* Gen. 17 * Fide obtulit Abraham Iſaac, cum
22. a.1. tentaretur, & unigenitum offerebat, qui ſu-
Eccli. ſceperat repromiſſiones:
44. d. 21. 18 Ad quem dictum eſt: * Quia in Iſaac
* Gen. vocabitur tibi ſemen:
21. b.12. 19 Arbitrans, quia & a mortuis ſuſcitare potens
Rom. 9. eſt Deus: unde eum & in parabolam accepit.
b. 7. 20 * Fide & de futuris benedixit Iſaac Ja-
* Gen. cob, & Eſau.
27. d. 21 * Fide Jacob moriens ſingulos filiorum
27. f. 39. Joſeph benedixit, * & adoravit faſtigium
* Gen. virgæ ejus.
48. c. 15. 22 * Fide Joſeph moriens de profectione fi-
16. liorum Iſrael memoratus eſt, & de oſſibus
* Gen. ſuis mandavit.
47. g. 31. 23 * Fide Moyſes natus occultatus eſt men-
* Gen. ſibus tribus a parentibus ſuis, eo quod vidiſ-
50. d. ſent elegantem infantem, * & non timue-
24. runt regis edictum.
* Exod. 24 * Fide Moyſes grandis factus negavit ſe
2. a. 2. eſſe filium filiæ Pharaonis,
* Exod. 25 Magis eligens affligi cum populo Dei,
1. c. 17. quam temporalis peccati habere jucunditatem:
* Exod. 26 Majores divitias æſtimans theſauro Æ-
2. b. 11. gyptiorum improperium Chriſti; aſpiciebat
enim in remunerationem.
27 Fide reliquit Ægyptum, non veritus
animoſitatem regis; inviſibilem enim tam-
quam videns ſuſtinuit.
* Exod. 28 * Fide celebravit Paſcha, & ſanguinis effuſio-
12. d. 21. nem, ne qui vaſtabat primitiva, tangeret eos.
* Exod. 29 * Fide tranſierunt Mare rubrum tam-
14. e. 22. quam per aridam terram: quod experti Æ-
E gyptii devorati ſunt.
* Joſ. 5. 30 * Fide muri Jericho corruerunt circui-
c. 20. tu dierum ſeptem.

31 * Fide

31 * Fide Rahab meretrix non periit cum in- * Jos. 2.
credulis, excipiens exploratores cum pace. a. 1.
32 Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me Jac. 2.
tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Sam- d. 25.
son, Jephte, David, Samuel, & Prophetis:
33 Qui per fidem vicerunt regna, operati
sunt justitiam, adepti sunt repromissiones,
obturaverunt ora leonum:
34 Extinxerunt impetum ignis, effugerunt a-
ciem gladii, convaluerunt de infirmitate, fortes
facti sunt in bello, castra verterunt exterorum:
35 Acceperunt mulieres de resurrectione G
mortuos suos. Alii autem distenti sunt, non
suscipientes redemptionem, ut meliorem in-
venirent resurrectionem.
36 Alii vero ludibria, & verbera experti,
insuper & vincula, & carceres,
37 Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt,
in occisione gladii mortui sunt: circuie-
runt in melotis, in pellibus caprinis, egen-
tes, angustiati, afflicti,
38 Quibus dignus non erat mundus: in
solitudinibus errantes, in montibus, & spe-
luncis, & in cavernis terræ.
39 Et hi omnes testimonio fidei probati,
non acceperunt repromissionem,
40 Deo pro nobis melius aliquid providen-
te, ut non sine nobis consummarentur.

CAPUT XII.

*Priscorum, imo Christi exemplo inducit ad to-
lerandas viriliter afflictiones, revocans a pec-
catis; & ex novi Testamenti super vetus excel-
lentia deterret ab incredulitate, ne majora,
quam Judæi, pati cogantur supplicia.*

1 Ideoque & nos tantam habentes impositam A
nubem testium, * deponentes omne pon- * Rom.
dus, & circumstans nos peccatum, per patien- 6. a. 4.
tiam curramus ad propositum nobis certamen: Eph. 4.
2 Aspicientes in auctorem fidei, & consum- c. 22.
matorem Jesum, qui proposito sibi gaudio Colos. 3.
sustinuit crucem, confusione contempta, at- b. 8.
que in dextera sedis Dei sedet. 1. Petr.
3 Recogitate enim eum, qui talem susti- 2. a. 1.
nuit a peccatoribus adversum semetipsum con- & 4. a.
tradictionem, ut ne fatigemini animis ve- 2.
stris deficientes. B
4 Nondum enim usque ad sanguinem re-
stitistis, adversus peccatum repugnantes:
5 Et obliti estis consolationis, quæ vobis
tam-

* Prov. tamquam filiis loquitur, dicens: * Fili mi,
3. b. 11. noli negligere disciplinam Domini: neque
Apoc. 3. fatigeris, dum ab eo argueris.
d. 19. 6 Quem enim diligit Dominus, castigat:
flagellat autem omnem filium, quem recipit.
7 In disciplina perseverate. Tamquam filiis vobis offert se Deus; quis enim filius,
quem non corripit pater?
C 8 Quod si extra disciplinam estis, cujus
participes facti sunt omnes, ergo adulteri,
& non filii estis.
9 Deinde patres quidem carnis nostræ eruditores habuimus, & reverebamur eos: non
multo magis obtemperabimus Patri spirituum, & vivemus?
10 Et illi quidem in tempore paucorum dierum, secundum voluntatem suam erudiebant
nos: hic autem ad id, quod utile est in recipiendo sanctificationem ejus.
D 11 Omnis autem disciplina in præsenti quidem videtur non esse gaudii, sed mœroris:
postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet justitiæ.
12 Propter quod remissas manus, & soluta
genua erigite,
13 Et gressus rectos facite pedibus vestris, ut
non claudicans quis erret, magis autē sanetur.
* Rom. 14 * Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum:
12. d. 18. 15 Contemplantes, ne quis desit gratiæ Dei:
ne qua radix amaritudinis sursum germinans
impediat, & per illam inquinentur multi.
E 16 Ne quis fornicator, aut profanus * ut Esau,
* Gen. qui propter unam escā vendidit primitiva sua.
25. d. 17 Scitote enim, quoniam * & postea cupiens
33. hæreditare benedictionem, reprobatus est; non
* Gen. enim invenit pœnitentiæ locum, quamquam
27. d. cum lacrymis inquisisset eam.
38. 18 * Non enim accessistis ad tractabilem
* Exod. montem, & accensibilem ignem, & turbi-
19. c. 12. nem, & caliginem, & procellam,
& 20. 19 Et tubæ sonum, & vocem verborum,
c. 21. quam qui audierunt, excusaverunt se, ne eis
fieret verbum.
* Exod. 20 Non enim portabant quod dicebatur: *
19. c. 13. Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur:
21 Et ita terribile erat quod videbatur. Moyses dixit: Exterritus sum, & tremebundus.
F 22 Sed accessistis ad Sion montem, & civitatem Dei viventis, Jerusalem cælestem, & multorum millium Angelorum frequentiam,
23 Et Ecclesiam primitivorum, qui con-
scripti

scripti sunt in cælis, & judicem omnium
Deum, & spiritus justorum perfectorum;
24 Et testamenti novi mediatorem Jesum,
& sanguinis aspersionem melius loquentem,
quam Abel.
25 Videte, ne recusetis loquentem. Si enim G
illi non effugerunt recusantes eum, qui super terram loquebatur; multo magis nos,
qui de cælis loquentem nobis avertimus.
26 Cujus vox movit terram tunc: nunc autem
repromittit, dicens: * Adhuc semel, & ego
movebo non solum terram, sed & cælum. * Agg. 2. b. 7.
27 Quod autem, Adhuc semel, dicit, declarat
mobilium translationem tamquam factorum,
ut maneant ea, quæ sunt immobilia.
28 Itaque regnum immobile suscipientes,
habemus gratiam, per quam serviamus placentes Deo, cum metu & reverentia.
29 * Etenim Deus noster ignis consumens est. * Deut. 4. d. 24.

CAPUT XIII.

Ad varias hortatur virtutes, jubens cavere ab extranea doctrina, ac memoriam refricans altaris & hostiarum veteris novique testamenti, & subinde monens, ut præpositis obtemperent: orat, ut pro se precentur, idem vicissim pro illis agens, additis mutuis salutationibus.

1 CHaritas fraternitatis maneat in vobis. A
2 * Et hospitalitatem nolite oblivisci: per * Rom. 12. c. 13.
hanc enim * latuerunt quidam, Angelis hospitio receptis. 1. Petr. 4. b. 9.
3 Mementote vinctorum, tamquam simul
vincti: & laborantium, tamquam & ipsi in * Gen. 18. a. 3.
corpore morantes. & 19. a. 2.
4 Honorabile connubium in omnibus, &
thorus immaculatus. Fornicatores enim, &
adulteros judicabit Deus.
5 Sint mores sine avaritia, contenti præsentibus. Ipse enim dixit: * Non te deseram, neque derelinquam, * Josue 1. a. 5.
6 Ita ut confidenter dicamus: * Dñs mihi
adjutor: non timebo, quid faciat mihi homo. * Psal. 117. a. 6.
7 Mementote præpositorum vestrorum, qui B
vobis locuti sunt verbum Dei: quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem.
8 Jesus Christus heri, & hodie: ipse & in
sæcula.
9 Doctrinis variis, & peregrinis nolite abduci.
Optimum est enim gratia stabilire cor, non escis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis.

10 Ha-

10 Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt.
11 * Quorum enim animalium infertur sanguis pro peccato in Sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra.
* Lev. 16 f. 27.
C 12 Propter quod & Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est.
13 Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes.
* Mich. 2. c. 10. 14 * Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.
15 Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est fructum labiorum confitentium nomini ejus.
16 Beneficentiæ autem, & communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus.
17 Obedite præpositis vestris, & subjacete eis. Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes; hoc enim non expedit vobis.
D 18 Orate pro nobis. Confidimus enim, quia bonam conscientiam habemus in omnibus bene volentes conversari.
19 Amplius autem deprecor vos hoc facere, quo celerius restituar vobis.
20 Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis pastorem magnum ovium in sanguine testamenti æterni, Dñm nostrum Jesum Christum,
21 Aptet vos in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem: faciens in vobis quod placeat coram se per Jesum Christum: cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.
22 Rogo autem vos fratres, ut sufferatis verbum solatii. Etenim perpaucis scripsi vobis.
23 Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum: cum quo (si celerius venerit) videbo vos.
24 Salutate omnes præpositos vestros, & omnes sanctos. Salutant vos de Italia fratres.
25 Gratia cum omnibus vobis. Amen.

EPI-

EPISTOLA CATHOLICA

B. JACOBI APOSTOLI.

CAPUT PRIMUM.

Docet tentationum utilitatem, & sapientiam a Deo cum confidentia postulandam: Deus tentator non est, aut auctor peccati, sed ab eo procedit omnis bona donatio: hortatur, ut ad audiendum veloces, ad loquendum vero, & ad iram tardi sint: nec satis est veritatem audire, nisi illa opere compleatur: subdit etiam, quænam sit vera & immaculata religio.

1 JACOBUS Dei, & Domini nostri Jesu A
Christi servus duodecim tribubus,
quæ sunt in dispersione, salutem.
2 Omne gaudium existimate fratres
mei, cum in tentationes varias incideritis:
3 * Scientes, quod probatio fidei vestræ * Rom.
patientiam operatur: 5. a. 3.
4 Patientia autem opus perfectum habet: ut
sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.
5 Si quis autem vestrum indiget sapientia,
postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter,
& non improperat: & dabitur ei.
6 * Postulet autem in fide nihil hæsitans. B
Qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, * Matt.
qui a vento movetur, & circumfertur. 7. b. 7.
7 Non ergo æstimet homo ille, quod ac- & 21.
cipiat aliquid a Domino. b. 22.
8 Vir duplex animo inconstans est in o- Marc.
mnibus viis suis. 11. c. 24.
9 Glorietur autem frater humilis in exal- Luc. 11.
tatione sua: b. 9.
10 Dives autem in humilitate sua, * quo- Joan. 14.
niam sicut flos fœni transibit. b. 13. &
11 Exortus est enim sol cum ardore, & a- 15. c. 23.
refecit fœnum, & flos ejus decidit, & decor 24.
vultus ejus deperiit: ita & dives in itineri- * Eccli.
bus suis marcescet. 14. c. 18.
12 * Beatus vir, qui suffert tentationem, quo- Isai. 40.
niam cum probatus fuerit, accipiet coronam b. 6.
vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. 1. Petr.
13 Nemo cum tentatur, dicat, quoniam a 1. d. 24.
Deo tentatur. Deus enim intentator malo- * Job. 5.
rum est: ipse autem neminem tentat. c. 17.
14 Unusquisque vero tentatur a concupi- C
scentia

scentia sua abstractus, & illectus.
15 Deinde concupiscentia cum conceperit,
parit peccatum: peccatum vero cum consummatum
fuerit, generat mortem.
16 Nolite itaque errare, fratres mei dilectissimi.
17 Omne datum optimum, & omne donum
perfectum desursum est, descendens a Patre
luminum, apud quem non est transmutatio,
nec vicissitudinis obumbratio.
18 Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis,
ut simus initium aliquod creaturæ ejus.
*Prov. 19 Scitis fratres mei dilectissimi: * Sit autem
17. d. 27. omnis homo velox ad audiendum, tardus autem
ad loquendum, & tardus ad iram.
D 20 Ira enim viri justitiam Dei non operatur.
21 Propter quod abjicientes omnem immunditiam,
& abundantiam malitiæ, in mansuetudine
suscipite insitum verbum, quod
potest salvare animas vestras.
*Matt. 22 * Estote autem factores verbi, & non
7. c. 21. auditores tantum, fallentes vosmetipsos.
& 24. 23 Quia si quis auditor est verbi, & non
Rom. factor, hic comparabitur viro consideranti
2. b. 13. vultum nativitatis suæ in speculo.
24 Consideravit enim se, & abiit, & statim
oblitus est, qualis fuerit.
25 Qui autem perspexerit in legem perfectam
libertatis, & permanserit in ea, non
auditor obliviosus factus, sed factor operis,
hic beatus in facto suo erit.
26 Si quis autem putat, se religiosum esse,
non refrænans linguam suam, sed seducens
cor suum, hujus vana est religio.
27 Religio munda, & immaculata apud
Deum & Patrem hæc est: Visitare pupillos,
& viduas in tribulatione eorum, & immaculatum
se custodire ab hoc sæculo.

CAPUT II.

Monet, ne personarum respectu moveantur; qui enim unicum legis præceptum transgreditur, legis transgressor est: hortatur, ut operibus misericordiæ incumbant, ostendens, quod homo per opera justificetur; nam fides sine operibus mortua est.

A 1 FRatres mei, nolite in personarum ac-
Lev.19. ceptione habere fidem Domini nostri
c. 15. Jesu Christi gloriæ.
Deut.1. 2 Etenim si introierit in conventum vestrum
vir

vir aureum annulum habens in veste candida, c.17.&
introierit autem & pauper in sordido habitu, 16.d.19.
3 Et intendatis in eum, qui indutus est ve- Prov.
ste præclara, & dixeritis ei: Tu sede hic be- 24.c.23.
ne: pauperi autem dicatis: Tu sta illic, aut Eccli
sede sub scabello pedum meorum; 42.a.1.
4 Nonne judicatis apud vosmetipsos, & fa-
cti estis judices cogitationum iniquarum?
5 Audite fratres mei dilectissimi: nonne B
Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites
in fide, & hæredes regni, quod repromisit
Deus diligentibus se?
6 Vos autem exhonorastis pauperem. Non-
ne divites per potentiam opprimunt vos, &
ipsi trahunt vos ad judicia?
7 Nonne ipsi blasphemant bonum nomen,
quod invocatum est super vos?
8 Si tamen legem perficitis regalem se-
cundum Scripturas: * Diliges proximum
tuum sicut teipsum, bene facitis.
9 Si * autem personas accipitis, peccatum ope- * Lev.
ramini, redarguti a lege quasi transgressores. 19.d.18.
10 * Quicumque autem totam legem ser- Matth.
vaverit, offendat autem in uno, factus est 22.d.
omnium reus. 39.
11 Qui enim dixit: Non mœchaberis, dixit Marc.
& : Non occides. Quod si non mœchaberis, 12.d.31.
occides autem, factus es transgressor legis. Rom.
12 Sic loquimini, & sic facite, sicut per 13.c.9.
legem libertatis incipientes judicari. Gal. 5.
13 Judicium enim sine misericordia illi, c. 14.
qui non fecit misericordiam: superexaltat C
autem misericordia judicium. * Supr.
14 Quid proderit, fratres mei, si fidem 2.a.1.
quis dicat se habere, opera autem non ha- Lev.19.
beat? Numquid poterit fides salvare eum? c. 15.
15 * Si autem frater, & soror nudi sint, * Deut.
& indigeant victu quotidiano, 1.d.17.
16 Dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite Matth.
in pace, calefacimini & saturamini; non 5.c.19.
dederitis autem eis, quæ necessaria sunt cor- * 1 Joa.
pori, quid proderit? 3.c.17.
17 Sic & fides, si non habeat opera, mor-
tua est in semetipsa.
18 Sed dicet quis: Tu fidem habes, & ego
opera habeo: ostende mihi fidem tuam sine
operibus, & ego ostendam tibi ex operibus
fidem meam.
19 Tu credis, quoniam unus est Deus. Bene
facis: & dæmones credunt, & contremiscunt.
20 Vis autem scire, o homo inanis, quo- D
niam fides sine operibus mortua est?

* Gen. 22. b. 9. 21 * Abraham pater noster nonne ex ope-
ribus justificatus est, offerens Isaac filium
suum super altare?
22 Vides, quoniam fides cooperabatur operi-
bus illius, & ex operibus fides consummata est?
* Gen. 15. b. 6. Rom. 4. a. 3. Gal. 3. a. 6. 23 Et suppleta est Scriptura, dicens: * Cre-
dit Abraham Deo, & reputatum est illi ad
justitiam, & amicus Dei appellatus est.
24 Videtis, quoniam ex operibus justifica-
tur homo, & non ex fide tantum?
* Jos. 2. a. 4. 25 Similiter * & Rahab meretrix nonne ex
operibus justificata est, suscipiens nuntios,
& alia via ejiciens?
26 Sicut enim corpus sine spiritu mortuum
est, ita & fides sine operibus mortua est.

CAPUT III.

Linguæ mala recenset, quam difficillimum est recte gubernare: subditque differentiam inter sapientiam terrenam, & cælestem.

A Matth. 23. b. 8. 1 NOlite plures magistri fieri, fratres
mei, scientes, quoniam majus judi-
cium sumitis.
2 In multis enim offendimus omnes. Si
quis in verbo non offendit, hic perfectus est
vir. Potest etiam fræno circumducere totum
corpus.
3 Si autem equis fræna in ora mittimus ad
consentiendum nobis, & omne corpus illo-
rum circumferimus.
B 4 Ecce & naves, cum magnæ sint, & a ventis
validis minentur, circumferuntur a modico
gubernaculo, ubi impetus dirigentis voluerit.
5 Ita & lingua modicum quidem membrum
est, & magna exaltat. Ecce quantus ignis
quam magnam silvam incendit!
6 Et lingua ignis est, universitas iniquitatis.
Lingua constituitur in membris nostris, quæ
maculat totum corpus, & inflammat rotam
nativitatis nostræ, inflammata a gehenna.
7 Omnis enim natura bestiarum, & volu-
crum, & serpentium, & ceterorum doman-
tur, & domita sunt a natura humana:
C 8 Linguam autem nullus hominum doma-
re potest: inquietum malum, plena veneno
mortifero.
9 In ipsa benedicimus Deum & Patrem, &
in ipsa maledicimus homines, qui ad simi-
litudinem Dei facti sunt.
10 Ex ipso ore procedit benedictio, & maledi-
ctio.

Ctio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri.
11 Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amaram aquam?
12 Numquid potest, fratres mei, ficus uvas facere, aut vitis ficus? Sic neque salsa dulcem potest facere aquam.
13 Quis sapiens, & disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ.
14 Quod si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus vestris, nolite gloriari, & mendaces esse adversus veritatem. D
15 Non est enim ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica.
16 Ubi enim zelus & contentio, ibi inconstantia, & omne opus pravum.
17 Quæ autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, non judicans, sine simulatione.
18 Fructus autem justitiæ in pace seminatur facientibus pacem.

CAPUT IV.

Concupiscentiis non est obsequendum, sed diabolo resistendum, & Deo appropinquandum, mutuæque dilectioni studendum, rebus incertis divinæ Providentiæ commissis.

1 UNde bella, & lites in vobis? nonne hinc? ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris? A
2 Concupiscitis, & non habetis: occiditis, & zelatis, & non potestis adipisci: litigatis, & belligeratis, & non habetis, propter quod non postulatis.
3 Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis, ut in concupiscentiis vestris insumatis. B
4 Adulteri, nescitis, quia amicitia hujus mundi inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur.
5 An putatis, quia inaniter Scriptura dicat: Ad invidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis?
6 Majorem autem dat gratiam. Propter quod dicit: * Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. * *Prov. 3. d. 34. 1. Petr. 5. b. 5.*
7 Subditi ergo estote Deo: resistite autem diabolo, & fugiet a vobis.

8 Appropinquate Deo, & appropinquabit
vobis. Emundate manus, peccatores: & pu-
rificate corda, duplices animo.
9 Miseri estote, & lugete, & plorate: ri-
sus vester in luctum convertatur, & gau-
dium in mœrorem.
C 10 * Humiliamini in conspectu Domini,
* 1. Pet. & exaltabit vos.
5. b. 5. 11 Nolite detrahere alterutrum fratres. Qui
detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum,
detrahit legi, & judicat legem. Si autem ju-
dicas legem, non es factor legis, sed judex.
12 Unus est legislator, & judex, qui pot-
est perdere, & liberare.
D 13* Tu autem quis es, qui judicas proximum?
* Rom. Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut crastino ibi-
14. a. 4. mus in illam civitatem, & faciemus ibi quidem
annum, & mercabimur, & lucrum faciemus:
14 Qui ignoratis quid erit in crastino.
15 Quæ est enim vita vestra? vapor est ad mo-
dicum parens, & deinceps exterminabitur. Pro
eo ut dicatis: Si Dominus voluerit: &, Si
vixerimus, faciemus hoc, aut illud.
16 Nunc autem exultatis in superbiis ve-
stris. Omnis exultatio talis maligna est.
17 Scienti igitur bonum facere, & non fa-
cienti, peccatum est illi.

CAPUT V.

*Divitibus pauperum oppressoribus gravem com-
minatur ultionem, pauperes vero ad longanimita-
tem hortatur: juramentum fugiendum, & infir-
mi a presbyteris oleo ungendi, ac peccata invicem
confitenda: quam efficax sit justi oratio: erran-
tes ad veritatem sunt reducendi.*

A 1 Agite nunc, divites, plorate ululantes in
miseriis vestris, quæ advenient vobis.
2 Divitiæ vestræ putrefactæ sunt: & vesti-
menta vestra a tineis comesta sunt.
3 Aurum & argentum vestrum æruginavit:
& ærugo eorum in testimonium vobis erit, &
manducabit carnes vestras sicut ignis. The-
saurizastis vobis iram in novissimis diebus.
4 Ecce merces operariorum, qui messue-
runt regiones vestras, quæ fraudata est a
vobis, clamat: & clamor eorum in aures
Domini sabaoth introivit.
5 Epulati estis super terram, & in luxu-
riis enutristis corda vestra in die occisionis.

6 Ad-

6 Addixistis, & occidistis justum, & non
restitit vobis.
7 Patientes igitur estote, fratres, usque ad E
adventum Dñi. Ecce agricola expectat pre-
tiosum fructum terræ, patienter ferens, do-
nec accipiat temporaneum, & serotinum.
8 Patientes igitur estote & vos, & confir-
mate corda vestra, quoniam adventus Domi-
ni appropinquavit.
9 Nolite ingemiscere fratres in alterutrum, ut
non judicemini. Ecce judex ante januam assi-
stit.
10 Exemplum accipite, fratres, exitus ma- C
li, laboris, & patientiæ, Prophetas, qui lo-
cuti sunt in nomine Domini.
11 Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt.
Sufferentiam Job audistis, & finem Dñi vidistis,
quoniam misericors Dominus est, & miserator.
12 Ante omnia autem, fratres mei, * nolite *Matt.
jurare neque per cælum, neque per terram, 5. c.34.
neque aliud quodcumque juramentum. Sit
autem sermo vester: Est, est: Non, non:
ut non sub judicio decidatis.
13 Tristatur aliquis vestrum? oret: Æquo
animo est? psallat.
14 Infirmatur quis in vobis? inducat pres- D
byteros Ecclesiæ, & orent super eum, un-
gentes eum oleo in nomine Domini:
15 Et oratio fidei salvabit infirmum, & al-
levabit eum Dominus: & si in peccatis sit,
remittentur ei.
16 Confitemini ergo alterutrum peccata ve-
stra, & orate pro invicem, ut salvemini:
multum enim valet deprecatio justi assidua.
17 * Elias homo erat similis nobis passibilis: *3.Reg.
& oratione oravit, ut non plueret super terram, 17. a.1.
& non pluit annos tres, & menses sex. Luc. 4.
18 Et rursum oravit, & cælum dedit plu- d. 25.
viam, & terra dedit fructum suum.
19 Fratres mei, si quis ex vobis erraverit
a veritate, & converterit quis eum;
20 Scire debet, quoniam qui converti fe-
cerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit
animam ejus a morte, & operiet multitudi-
nem peccatorum.

EPISTOLA
B. PETRI APOSTOLI
PRIMA.

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit de vocatione ad fidem & vitam æternam, quæ tamen per multas tribulationes acquiritur, de qua Prophetæ vaticinati sunt: hortatur eos ad vitæ mundisiam, ut qui Christi sanguine redempti sunt.

A 1 PEtrus Apostolus Jesu Christi ele-
ctis advenis dispersionis Ponti,
Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, &
Bithyniæ,
2 Secundum præscientiam Dei Pa-
tris, in sanctificationem Spiritus, in obedien-
tiam, & aspersionem sanguinis Jesu Chri-
sti: Gratia vobis, & pax multiplicetur.
3 * Benedictus Deus & Pater Domini nostri
*. Cor. Jesu Christi, qui secundum misericordiam
suam magnam regeneravit nos in spem vivā,
per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis,
4 In hæreditatem incorruptibilem, & in-
contaminatam, & immarcescibilem, conser-
vatam in cælis in vobis,
5 Qui in virtute Dei custodimini per fidem in
B salutem paratā revelari in tempore novissimo.
6 In quo exultabitis, modicum nunc si opor-
tet contristari in variis tentationibus:
7 Ut probatio vestræ fidei multo pretiosior
auro (quod per ignem probatur) inveniatur
in laudem, & gloriam, & honorem, in re-
velatione Jesu Christi:
8 Quem cum non videritis, diligitis: in
quem nunc quoque non videntes creditis: cre-
dentes autem exultabitis lætitia inenarrabi-
li, & glorificata,
9 Reportantes finem fidei vestræ, salutem
animarum.
10 De qua salute exquisierunt, atque scruta-
ti sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gra-
tia prophetaverunt:
11 Scrutantes, in quod, vel quale tempus
significaret in eis Spiritus Christi, prænun-
tians eas, quæ in Christo sunt, passiones,
& posteriores glorias:

12 Qui-

C

12 Quibus revelatum est, quia non sibimet-
ipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc
nunciata sunt vobis per eos, qui evangeliza-
verunt vobis, Spiritu sancto misso de cælo,
in quem desiderant Angeli prospicere.
13 Propter quod succincti lumbos mentis ve-
stræ sobrii perfecte sperate in eam, quæ offertur
vobis, gratiam in revelationem Jesu Christi:
14 Quasi filii obedientiæ, non configurati
prioribus ignorantiæ vestræ desideriis,
15 Sed secundum eum, qui vocavit vos, San-
ctum: & ipsi in omni conversatione sancti sitis:
16 Quoniam scriptum est: * Sancti eritis,
quoniam ego Sanctus sum.
17 Et si patrem invocatis eum, qui * sine
acceptione personarum judicat secundum u-
niuscujusque opus, in timore incolatus ve-
stri tempore conversamini.
18 Scientes, quod non corruptibilibus au-
ro, vel argento redempti estis de vana vestra
conversatione paternæ traditionis;
19 * Sed pretioso sanguine quasi agni imma-
culati Christi, & incontaminati:
20 Præcogniti quidem ante mundi consti-
tutionem, manifestati autem novissimis tem-
poribus propter vos,
21 Qui per ipsum fideles estis in Deo, qui
suscitavit eum a mortuis, & dedit ei gloriam,
ut fides vestra, & spes esset in Deo.
22 Animas vestras castificantes in obedien-
tia charitatis, in fraternitatis amore, sim-
plici ex corde invicem diligite attentius:
23 Renati non ex semine corruptibili, sed
incorruptibili per verbum Dei vivi, & per-
manentis in æternum.
24 * Quia omnis caro ut fœnum, & omnis
gloria ejus tamquam flos fœni; exaruit fœ-
num, & flos ejus decidit.
25 Verbum autem Domini manet in æter-
num: hoc est autem verbum, quod evange-
lizatum est in vos.

* Lev. 11. g. 44. 19. a. 2. & 20. a. 7.
* Deut 10. b. 17. Rom. 2. b. 11. Gal. 2 b. 6.

D

* 1. Cor. 6. d. 20. & 7. d. 23. Hebr. 9. c. 14. 1. Joan. 1. c. 7. Apoc. 1. b. 5.
* Eccli. 14. c. 18. Isai. 40. b. 6. Jac. 1. b. 10.

CAPUT II.

Exclusa omni fictione, regenerati ad Christum lapidem vivum accedant credentes, qui sunt genus electum, cum prius essent populus abjectus: hortatur, ut tamquam peregrini ab omnibus mundanis abstineant, superioribus obtemperent, afflictionesque ad Christi imitationem ferant.

A 1 DEponentes igitur omnem malitiam,
Rom. 6. & omnem dolum, & simulationes,
d. 4. & invidias, & omnes detractiones,
Eph. 4. 2 Sicut modo geniti infantes, rationabile
c. 22. sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis
Col. 3. in salutem:
b. 8. 3 Si tamen gustastis, quoniam dulcis est
Heb. 12. Dominus,
a. 1. 4 Ad quem accedentes lapidem vivum, ab
hominibus quidem reprobatum, a Deo autem
electum, & honorificatum;
5 Et ipsi tamquam lapides vivi superædificamini
domus spiritualis, sacerdotium sanctum,
offerre spirituales hostias, acceptabiles
Deo per Jesum Christum.
B 6 Propter quod continet Scriptura: * Ecce
* Isaie pono in Sion lapidem summum angularem,
28. d. 16. electum, pretiosum: & qui crediderit in eum,
Rom. 9. non confundetur.
g. 33. 7 Vobis igitur honor credentibus: non credentibus
* Psal. autem, * lapis quem reprobaverunt
117. e. ædificantes, hic factus est in caput anguli,
22. 8 Et lapis offensionis, & petra scandali
Isai. 8. his, qui offendunt verbo, nec credunt in
c. 14. quo & positi sunt.
Matth. 9 Vos autem genus electum, regale sacer-
21. d. 42. dotium, gens sancta, populus acquisitionis,
Act. 4. ut virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris
b. 11. vos vocavit in admirabile lumen suum.
* Osee 10 * Qui aliquando non populus, nunc au-
2. d. 24. tem populus Dei: qui non consecuti misericor-
Rom. 9. diam, nunc autem misericordiam consecuti.
f. 25. 11 * Charissimi, obsecro vos tamquam adve-
C nas & peregrinos abstinere vos a carnalibus
* Rom. desideriis, quæ militant adversus animam,
13. d. 14. 12 Conversationem vestram inter Gentes ha-
Gal. 5. bentes bonam: ut in eo, quod detrectant de
e. 16. vobis tamquam de malefactoribus, ex bonis
operibus vos considerantes glorificent Deum
in die visitationis.
* Rom. 13 * Subjecti igitur estote omni humanæ
13. a. 1. creatu-

creaturæ propter Deum, sive regi, quasi præ-
cellenti,
14 Sive ducibus, tamquam ab eo missis ad
vindictam malefactorum, laudem vero bono-
rum.
15 Quia sic est voluntas Dei, ut bene fa-
cientes obmutescere faciatis imprudentium
hominum ignorantiam:
16 Quasi liberi, & non quasi velamen haben-
tes malitiæ libertatem, sed sicut servi Dei.
17 Omnes honorate: * fraternitatem diligi- * Rom.
te: Deum timete: Regem honorificate. 12. b. 10.
18 * Servi subditi estote in omni timore do- * Eph.
minis, non tantum bonis & modestis, sed et- 6. a. 5.
iam dyscolis. Colos. 3.
19 Hæc est enim gratia, si propter Dei con- d. 22.
scientiam sustinet quis tristitias, patiens injuste. D
20 Quæ enim est gloria, si peccantes, & co- Tit. 2.
laphizati suffertis? Sed si benefacientes pa- c. 9.
tienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum.
21 In hoc enim vocati estis: quia & Chri-
stus passus est pro nobis, vobis relinquens e-
xemplum, ut sequamini vestigia ejus,
22 * Qui peccatum non fecit, nec inven- * Isaiæ
tus est dolus in ore ejus: 53. b. 9.
23 Qui cum malediceretur, non maledice-
bat: cum pateretur, non comminabatur: tra-
debat autem judicanti se injuste:
24 * Qui peccata nostra ipse pertulit in cor- * Isaiæ
pore suo super lignum, ut peccatis mortui 53. b. 5.
justitiæ vivamus: cujus livore sanati estis. 1. Joan.
25 Eratis enim sicut oves errantes, sed con- 3. a. 5.
versi estis nunc ad pastorem, & episcopum
animarum vestrarum.

CAPUT III.

De mutua inter conjuges conversatione, & mulierum ornatu: hortatur ad varias virtutes, utque Christi exemplo ferant adversa: & quod per baptismum salvemur in similitudinem eorum, qui in arca Noe salvabantur.

1 Similiter & mulieres subditæ sint viris suis, A
ut & si qui non credunt verbo, per mulie- Ephes.
rum conversationem sine verbo lucrifiant, 5. c. 22.
2 Considerantes in timore castam conversa- Colos.
tionem vestram. c. 18.
3 * Quarum non sit extrinsecus capillatu- * 1.
ra, aut circumdatio auri, aut indumenti Tim. 2.
vestimentorum cultus; c. 9.
4 Sed qui absconditus est cordis homo, in

incor-

incorruptibilitate quieti, & modesti spiritus,
qui est in conspectu Dei locuples.
5 Sic enim aliquando & sanctæ mulieres
sperantes in Deo ornabant se, subjectæ pro-
priis viris.
* Gen. 6 * Sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum
18. b. 12. eum vocans: cujus estis filiæ benefacientes,
B & non pertimentes ullam perturbationem.
* 1 Cor. 7 * Viri similiter cohabitantes secundum
7. a. 3. scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri
impartientes honorem, tamquam & cohæredi-
bus gratiæ vitæ, ut non impediantur oratio-
nes vestræ.
8 In fine autem omnes unanimes, compa-
tientes, fraternitatis amatores, misericordes,
modesti, humiles:
* Prov. 9 * Non reddentes malum pro malo, nec
17. b. 13. maledictum pro maledicto, sed e contrario
Rom. benedicentes: quia in hoc vocati estis, ut
12. d. 17. benedictionem hæreditate possideatis.
1. Thess. 10 * Qui enim vult vitam diligere, & dies
5. c. 15. videre bonos, coerceat linguam suam a malo,
* Psal. & labia ejus ne loquantur dolum.
33. c. 13. 11 * Declinet a malo, & faciat bonum:
* Isaiæ inquirat pacem, & sequatur eam.
1. d. 16. 12 Quia oculi Domini super justos, & au-
C res ejus in preces eorum: Vultus autem Do-
mini super facientes mala.
13 Et quis est qui vobis noceat, si boni æ-
mulatores fueritis?
* Matt. 14 * Sed & si quid patimini propter justitiam,
5. a. 10. beati. Timorem autem eorum ne timueritis,
& non conturbemini.
15 Dominum autem Christum sanctificate
in cordibus vestris, parati semper ad satisfa-
ctionem omni poscenti vos rationem de ea,
quæ in vobis est, spe.
* Supr. 16 * Sed cum modestia, & timore, con-
2. c. 12. scientiam habentes bonam, ut in eo, quod
detrahunt vobis, confundantur, qui calum-
niantur vestram bonam in Christo conversa-
tionem.
17 Melius est enim benefacientes (si volun-
D tas Dei velit) pati, quam malefacientes.
* Rom. 18 * Quia & Christus semel pro peccatis
5. b. 6. nostris mortuus est, justus pro injustis, ut
Hebr. 9. nos offerret Deo, mortificatus quidem carne,
g. 28. vivificatus autem spiritu.
19 In quo & his, qui in carcere erant,
spiritibus veniens prædicavit:
* Gen. 20 Qui increduli fuerant aliquando, * quan-
7. b. 7. do expectabant Dei patientiam in diebus Noe,
cum

cum fabricaretur arca, in qua pauci, id est Matth.
octo animæ salvæ factæ sunt per aquam. 24.c.37.
21 Quod & vos nunc similis formæ salvos Luc.17.
facit baptisma: non carnis depositio sordium, f. 26.
sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum
per resurrectionem Jesu Christi,
22 Qui est in dextera Dei, deglutiens mortem, ut vitæ æternæ hæredes efficeremur: profectus in cælum, subjectis sibi angelis, & potestatibus, & virtutibus.

CAPUT IV.

Christi morte redemptos hortatur, ut pergant præterita devitare peccata, incumbentes orationibus ac mutuæ dilectioni, semper omnia in Dei gloriam referentes, & gaudentes, si propter Christum pati oporteat.

1 CHristo igitur passo in carne, & vos A
eadem cogitatione armamini, quia
qui passus est in carne, desiit a peccatis:
2 * Ut jam non desideriis hominum, sed * Eph.
voluntati Dei quod reliquum est in carne 4. c.23.
vivat temporis.
3 Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem Gentium consummandam his, qui ambulaverunt in luxuriis, desideriis, vinolentiis, comessationibus, potationibus, & illicitis idolorum cultibus.
4 In quo admirantur non concurrentibus vobis in eamdem luxuriæ confusionem, blasphemantes:
5 Qui reddent rationem ei, qui paratus est judicare vivos & mortuos.
6 Propter hoc enim & mortuis evangelizatum est, ut judicentur quidem secundum ho- B
mines in carne, vivant autem secundum Deum in Spiritu.
7 Omnium autem finis appropinquavit. E- * Prov.
stote itaque prudentes, & vigilate in oratio- 10.b.12.
nibus. * Rom.
8 Ante omnia autem mutuam in vobismet- 12.c.10.
ipsis charitatem continuam habentes, quia * Heb.13.
charitas operit multitudinem peccatorum. a. 2.
9 * Hospitales invicem * sine murmuratio- * Phil.
ne. 2. b.14.
10 * Unusquisque, sicut accepit gratiam, in * Rom.
alterutrum illam administrantes, sicut boni * 12. b.6.
dispensatores multiformis gratiæ Dei. * 1.Cor.
11 Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si 4. a. 1.
quis ministrat, tamquam ex virtute, quam
admini-

administrat Deus: ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum: cui est gloria, & imperium in sæcula sæculorum. Amen.
12 Charissimi nolite peregrinari in fervore, qui ad tentationem vobis fit, quasi novi aliquid vobis contingat:
13 Sed communicantes Christi passionibus gaudete, ut & in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes.
C 14 Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus Spiritus, super vos requiescit.
15 Nemo autem vestrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor.
16 Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine.
17 Quoniam tempus est, ut incipiat judicium a domo Dei. Si autem primum a nobis, quis finis eorum, qui non credunt Dei Evangelio?
* Prov. 11. d. 31. 18 * Et si justus vix salvabitur, impius & peccator ubi parebunt?
19 Itaque & hi, qui patiuntur secundum voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas in benefactis.

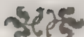
CAPUT V.

Seniores orat, ut verbo & exemplo pascant gregem Dei, juniores autem illis subditi sint: hortatur omnes, ut sese demittant, divinæ curæ totos se tradentes, & in sobrietate ac fide diabolo resistentes.

A 1 SEniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro, consenior & testis Christi passionum, qui & ejus, quæ in futuro revelanda est, gloriæ communicator:
2 Pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntarie:
3 Neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.
4 Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.
B
* Rom. 12. A. 10. *Jac. 4. b. 6. 5 Similiter adolescentes subditi estote senioribus. * Omnes autem invicem humilitatem insinuate, * quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

10 Deus

6 * Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, *Jac.4.
ut vos exaltet in tempore visitationis: c. 10.
7 * Omnem solicitudinem vestram projicien- Psalm.
tes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. 54. d.
8 Sobrii estote, & vigilate, quia adversa- 23.
rius vester diabolus tamquam leo rugiens, *Matt.
circuit quærens quem devoret: 6. c.25.
9 Cui resistite fortes in fide: scientes, eam- C
dem passionem ei, quæ in mundo est, vestræ Luc.12.
fraternitati fieri. c. 22.
10 Deus autem omnis gratiæ, qui vocavit
nos in æternam suam gloriam in Christo Je-
su, modicum passos ipse perficiet, confirma-
bit, solidabitque.
11 Ipsi gloria, & imperium in sæcula sæ-
culorum. Amen.
12 Per Silvanum fidelem fratrem vobis, ut
arbitror, breviter scripsi, obsecrans & conte-
stans, hanc esse veram gratiam Dei, in qua
statis.
13 Salutat vos Ecclesia, quæ est in Baby- D
lone coelecta, & Marcus filius meus.
14 Salutate invicem in osculo sancto. Gra-
tia vobis omnibus, qui estis in Christo Jesu.
Amen.

EPISTOLA
B. PETRI APOSTOLI
SECUNDA.
CAPUT PRIMUM.

Hortatur, ut memores maximorum, quæ a Deo acceperunt, donorum, per varias ſcandant virtutes, ut ſic introitus in regnum Domini illis miniſtretur: dicitque ſe brevi moriturum: & ſuæ doctrinæ certitudinem oſtendit ex Chriſto doctore, quem & vox Patris & Prophetæ commendarunt.

A 1 SIMON Petrus ſervus, & Apoſtolus
Jeſu Chriſti iis, qui coæqualem no-
biſcum ſortiti ſunt fidem in Juſtitia
Dei noſtri, & Salvatoris Jeſu Chri-
ſti.
2 Gratia vobis, & pax adimpleatur in co-
gnitione Dei, & Chriſti Jeſu Domini noſtri:
3 Quomodo omnia nobis divinæ virtutis
ſuæ, quæ ad vitam, & pietatem donata ſunt
per cognitionem ejus, qui vocavit nos pro-
pria gloria, & virtute:
B 4 Per quem maxima, & pretioſa nobis pro-
miſſa donavit: ut per hæc efficiamini divinæ
conſortes naturæ: fugientes ejus, quæ in
mundo eſt, concupiſcentiæ corruptionem.
5 Vos autem curam omnem ſubinferentes,
miniſtrate in fide veſtra virtutem, in vir-
tute autem ſcientiam,
6 In ſcientia autem abſtinentiam, in abs-
tinentia autem patientiam, in patientia au-
tem pietatem,
7 In pietate autem amorem fraternitatis,
in amore autem fraternitatis charitatem.
8 Hæc enim ſi vobiſcum adſint, & ſupe-
rent, non vacuos, nec ſine fructu vos con-
ſtituent in Domini noſtri Jeſu Chriſti co-
gnitione.
C 9 Cui enim non præſto ſunt hæc, cæcus
eſt, & manu tentans, oblivionem accipiens
purgationis veterum ſuorum delictorum.
10 Quapropter fratres magis ſatagite, ut
per bona opera certam veſtram vocationem
& electionem faciatis; hæc enim facientes
non peccabitis aliquando.

11 Sic

11 Sic enim abundanter ministrabitur vobis
introitus in æternum regnum Domini nostri,
& Salvatoris Jesu Christi.
12 Propter quod incipiam vos semper commonere
de his, & quidem scientes, & confirmatos
vos in præsenti veritate.
13 Justum autem arbitror, quamdiu sum in
hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione:
14 Certus, quod velox est depositio tabernaculi
mei, secundum quod & Dominus noster
Jesus Christus * significavit mihi. — * Joan. 21. d. 19.
15 Dabo autem operam & frequenter habere
vos post obitum meum, ut horum memoriam
faciatis.
16 * Non enim doctas fabulas secuti notam — * 1. Cor. 2. a. 4.
fecimus vobis Domini nostri Jesu Christi
virtutem, & præsentiam, sed speculatores
facti illius magnitudinis.
17 Accipiens enim a Deo Patre honorem, & — D
gloriam, voce delapsa ad eum hujuscemodi a
magnifica gloria: * Hic est Filius meus dilectus, — * Matt. 17. a. 5.
in quo mihi complacui: ipsum audite.
18 Et hanc vocem nos audivimus de cælo
allatam, cum essemus cum ipso in monte
sancto.
19 Et habemus firmiorem propheticum sermonem:
cui benefacitis attendentes, quasi
lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec
dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus
vestris.
20 * Hoc primum intelligentes, quod omnis
prophetia Scripturæ propria interpretatione — * 2. Tim. 3. d. 16.
non fit.
21 Non enim voluntate humana allata est
aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati
locuti sunt sancti Dei homines.

CAPUT II.

Pseudoprophetæ multos seducent, verum acriter punientur, sicut de malis actum est tempore diluvii, & de Sodomitis: prosequitur autem pravos mores horum, quos admodum effusos dicit in libidinem.

1 FUerunt vero & pseudoprophetæ in populo, — A
sicut & in vobis erunt magistri mendaces,
qui introducent sectas perditionis, &
eum, qui emit eos, Dominum negant, superducentes
sibi celerem perditionem.
2 Et multi sequentur eorum luxurias, per

quos via veritatis blasphemabitur;
3 Et in avaritia fictis verbis de vobis nego-
tiabuntur: quibus judicium jam olim non ces-
sat, & perditio eorum non dormitat.
4 * Si enim Deus angelis peccantibus non
* Job. 4. pepercit, sed rudentibus inferni detractos in
d. 18. tartarum tradidit cruciandos, in judicium
Jude b. reservari:
6. 5 Et originali mundo non pepercit, * sed
* Gen. octavum Noe justitiæ præconem custodivit,
7. a. 1. diluvium mundo impiorum inducens:
6 * Et civitates Sodomorum, & Gomor-
* Gen. rhæorum in cinerem redigens, eversione dam-
19. c. 25. navit, exemplum eorum, qui impie acturi
B sunt, ponens:
7 Et justum Lot oppressum a nefandorum
injuria, ac luxuriosa conversatione eripuit:
8 Aspectu enim, & auditu justus erat, ha-
bitans apud eos, qui de die in diem animam
justam iniquis operibus cruciabant:
9 Novit Dominus pios de tentatione eri-
pere: iniquos vero in diem judicii reservare
cruciandos:
10 Magis autem eos, qui post carnem in
concupiscentia immunditiæ ambulant, domi-
nationemque contemnunt, audaces, sibi pla-
centes, sectas non metuunt introducere blas-
phemantes:
11 Ubi angeli fortitudine, & virtute cum
sint majores, non portant adversum se exe-
crabile judicium.
12 Hi vero velut irrationabilia pecora, na-
turaliter in captionem, & in perniciem in
his, quæ ignorant, blasphemantes, in cor-
ruptione sua peribunt,
C 13 Percipientes mercedem injustitiæ, volu-
ptatem existimantes diei delicias: coinquina-
tiones, & maculæ deliciis affluentes, in con-
viviis suis luxuriantes vobiscum.
14 Oculos habentes plenos adulterii, & in-
cessabilis delicti. Pellicientes animas insta-
biles, cor exercitatum avaritia habentes,
maledictionis filii:
15 Derelinquentes rectam viam erra-
* Jude verunt, * secuti viam Balaam ex Bosor, qui
b. 11. mercedem iniquitatis amavit:
16 Correptionem vero habuit suæ vesaniæ:
* Num. subjugale mutum animal * hominis voce lo-
22. e. 28. quens, prohibuit prophetæ insipientiam.
* Jude 17 * Hi sunt fontes sine aqua, & nebulæ
c. 12. turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebra-
rum reservatur.
18 Su-

18 Superba enim vanitatis loquentes pelli- D
ciunt in desideriis carnis luxuriæ eos, qui
paululum effugiunt, qui in errore conver-
santur;
19 Libertatem illis promittentes, cum ipsi
servi sint corruptionis; * a quo enim quis * Joan.
superatus est, hujus & servus est. 8. d. 34.
20 Si enim refugientes coinquinationes Rom. 6.
mundi in cognitione Domini nostri & Sal- c. 16. & 20.
vatoris Jesu Christi, * his rursus implicati
superantur; facta sunt eis * posteriora dete- * Hebr.
riora prioribus. 6. a. 4.
21 Melius enim erat illis non cognoscere *Matt.
viam justitiæ, quam post agnitionem retror- 12. d. 45.
sum converti ab eo, quod illis traditum est,
sancto mandato.
22 Contigit enim eis illud veri proverbii:
* Canis reversus ad suum vomitum, &, Sus
lota in volutabro luti. * Prov. 26. c. 11.

CAPUT III.

Propter quosdam illusores secundum Domini adventum negantes, astruit futuram mundi renovationem, cum brevi & insperato Dominus adveniet: ad cujus adventum monet ut se præparent, laudans Pauli scripta, quæ indocti depravant.

1 HAnc ecce vobis, charissimi, secundam A
scribo epistolam, in quibus vestram
excito in commonitione sinceram mentem,
2 Ut memores sitis eorum, quæ prædixi,
verborum a sanctis Prophetis, & Apostolorum
vestrorum, præceptorum Dñi & Salvatoris.
3 Hoc primum scientes, quod venient * in * 1. Tim. 4. a. 1.
novissimis diebus in deceptione illusores, juxta
propriás concupiscentias ambulantes,
4 Dicentes: * Ubi est promissio, aut adven- 2. Tim.
tus ejus? ex quo enim patres dormierunt, 3. a. 1.
omnia sic perseverant ab initio creaturæ. Jud. d.
5 Latet enim eos hoc volentes, quod cæli 18.
erant prius, & terra, de aqua, & per aquam * Ezec.
consistens Dei verbo: 12. g. 27.
6 Per quæ ille tunc mundus aqua inunda- B
tus periit.
7 Cæli autem, qui nunc sunt, & terra, eodem
verbo repositi sunt, igni reservati in diem ju-
dicii, & perditionis impiorum hominum.
8 Unum vero hoc non lateat vos, charissimi,
quia unus dies apud Dominum sicut mille an-
ni, & mille anni sicut dies unus.
9 Non tardat Dominus promissionem suam,

ficut quidam existimant: sed patienter agit
propter vos, nolens aliquos perire, sed o-
mnes ad pœnitentiam reverti.
C 10 * Adveniet autem dies Domini ut fur:
* 1. in quo cæli magno impetu transient, elemen-
Thes. ta vero calore solventur, terra autem, &
5. 2. 2. quæ in ipsa sunt opera, exurentur.
Apoc. 3. 11 Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint,
3. & quales oportet vos esse in sanctis conversa-
16. 15. tionibus, & pietatibus,
12 Expectantes, & properantes in adventum
diei Domini, per quem cæli ardentes solven-
tur, & elementa ignis ardore tabescent?
* Isaiæ 13 * Novos vero cælos, & novam terram
65. 17. secundum promissa ipsius expectamus, in qui-
& 66. bus justitia habitat.
22. 14 Propter quod, charissimi, hæc expectan-
Apoc. tes satagite immaculati, & inviolati ei in-
21. 1. veniri in pace;
15 15 Et * Domini nostri longanimitatem sa-
* Rom. lutem arbitremini: sicut & charissimus frater
2. 4. noster Paulus secundum datam sibi sapien-
tiam [illegible] vobis,
16 [illegible] omnibus epistolis, [illegible]
in [illegible] in quibus sunt [illegible]
[illegible], quæ indocti, & instabiles de-
[illegible], sicut [illegible] Scripturas, ad suam
ipsorum perditionem.
17 Vos [illegible] fratres, præscientes [illegible]
dite ne [illegible] errore trac[illegible]
[illegible] propria firmitate.
18 Crescite vero in gratia, & in [illegible]
Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi. Ipsi
gloria & nunc, & in diem æternitatis. Amen.

EPI-

E P I S T O L A
B. JOANNIS APOSTOLI
P R I M A.

CAPUT PRIMUM.

Joannes quod de Christo vidit, & audivit, aliis annuntiat, ut una cum ipso socientur Deo, & Christo ejus filio, cujus sanguine hominum peccata mundantur: porro qui se peccasse negat, Deum mendacem facit.

1 QUod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & ma- A
[illegible] contrectaverunt de
verbo [illegible]
2 [illegible] est, & vidimus, & te-
s[illegible] us vobis vitam æternam,
[illegible], & apparuit [illegible]
3 [illegible] audivimus, annuntia- B
[illegible], ut [illegible] societatem habeatis no-
[illegible] cum Patre, &
cum Filio ejus Jesu Christo.
4 Et hæc scribimus vobis, ut gaudeatis,
& gaudium vestrum sit plenum.
5 Et hæc est annuntiatio, quam audivimus
ab eo, & annuntiamus vobis: * Quoniam * Joan.
Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ. [illegible]
6 Si dixerimus, quoniam societatem ha- C
mus cum eo, & in tenebris ambulamus,
mentimur, & veritatem non facimus.
7 Si autem in luce ambulamus, sicut &
ipse est in luce, societatem habemus ad in-
vicem, * & sanguis Jesu Christi Filii ejus * Hebr.
em[illegible] nos ab omni peccato. 9. [illegible]
8 [illegible] dixerimus, quoniam peccatum non 1. Petr.
h[illegible] ipsi nos seducimus, & veritas in 1. [illegible]
nobis non est. Apoc. 1.
9 Si [illegible] fiteamur peccata nostra, fidelis est, [illegible]
& justus, ut remittat nobis peccata nostra, & D
[illegible] nos ab omni iniquitate. * Reg.
10 Si dixerimus, quoniam non peccavimus, [illegible]
mendacem facimus eum, & verbum ejus non 2. Pa[illegible]
est in nobis. [illegible]

CA-

CAPUT II.

Jesus Christus advocatus noster est apud Patrem, & propitiatio pro peccatis totius mundi: observatione autem mandatorum Dei comprobatur vera Dei notitia, ac dilectio: quod sit vetus ac novum mandatum: quis sit in luce & in tenebris: variis scribit ætatibus, revocans a mundi dilectione, & ab hæreticis, ac monens, ut semel acceptæ fidei adhæreant sequentes ductum Spiritus sancti.

A 1 Filioli mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis. Sed & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem JesumChristum justum:
2 Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.
3 Et in hoc scimus, quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus.
4 Qui dicit se nosse eum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est.
5 Qui autem servat verbum ejus, vere in hoc charitas Dei perfecta est: & in hoc scimus, quoniam in ipso sumus.
6 Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare.
B. 7 Charissimi, non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio. Mandatum vetus est verbum, quod audistis.
* Joan. 13. d. 14. & 15. b. 12. 8 * Iterum mandatum novum scribo vobis, quod verum est & in ipso, & in vobis, quia tenebræ transierunt, & verum lumen jam lucet.
9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc.
* Infra 3. c. 14. 10 * Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum in eo non est.
11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat: quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus.
12 Scribo vobis, filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen ejus.
13 Scribo vobis, patres, quoniam cognovistis eum, qui ab initio est. Scribo vobis, adolescentes, quoniam vicistis malignum.
14 Scribo vobis, infantes, quoniam cognovistis patrem. Scribo vobis, juvenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis malignum.
C 15 Nolite diligere mundum, neque ea,

quæ in mundo sunt. Si quis diligit mun-
dum, non est charitas Patris in eo,
16 Quoniam omne, quod est in mundo,
concupiscentia carnis est, & concupiscentia
oculorum, & superbia vitæ: quæ non est ex
Patre, sed ex mundo est.
17 Et mundus transit, & concupiscentia
ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, ma-
net in æternum.
18 Filioli, novissima hora est: & sicut au-
distis, quia Antichristus venit, & nunc An-
tichristi multi facti sunt: unde scimus, quia
novissima hora est.
19 Ex nobis prodierunt, sed non erant ex
nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent
utique nobiscum: sed ut manifesti sint, quo-
niam non sunt omnes ex nobis.
20 Sed vos unctionem habetis a Sancto, &
nostis omnia.
21 Non scripsi vobis quasi ignorantibus veri-
tatem, sed quasi scientibus eam: & quoniam
omne mendacium ex veritate non est.
22 Quis est mendax, nisi is, qui negat, quo-
niam Jesus est Christus? Hic est Antichri- D
stus, qui negat Patrem, & Filium.
23 Omnis, qui negat Filium, nec Patrem ha-
bet: qui confitetur Filium, & Patrem habet.
24 Vos quod audistis ab initio, in vobis per-
maneat. Si in vobis permanserit quod audistis
ab initio, & vos in Filio, & Patre manebitis.
25 Et hæc est repromissio, quam ipse polli-
citus est nobis, vitam æternam.
26 Hæc scripsi vobis de his, qui seducunt vos.
27 Et vos unctionem, quam accepistis ab eo,
maneat in vobis. Et non necesse habetis, ut a-
liquis doceat vos: sed sicut unctio ejus docet
vos de omnibus, & verum est, & non est men-
dacium. Et sicut docuit vos, manete in eo.
28 Et nunc, filioli, manete in eo, ut cum
apparuerit, habeamus fiduciam, & non con-
fundamur ab eo in adventu ejus.
29 Si scitis, quoniam justus est, scitote,
quoniam & omnis, qui facit justitiam, ex
ipso natus est.

CAPUT III.

De Dei erga nos charitate, & quomodo distinguantur qui ex Deo sunt, & qui ex diabolo: de dilectione & odio fratrum: qui mentis puritate & fide in Christum quippiam a Deo petit, impetrat.

A 1 VIdete, qualem charitatem dedit nobis
Pater, ut filii Dei nominemur, & simus. Propter hoc mundus non novit nos,
quia non novit eum.
2 Charissimi, nunc filii Dei sumus: & nondum apparuit quid erimus. Scimus, quoniam
cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam
videbimus eum sicuti est.
3 Et omnis, qui habet hanc spem in eo,
sanctificat se, sicut & ille sanctus est.
4 Omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum est iniquitas.
5 Et scitis, quia ille apparuit, ut peccata nostra
* Isaiæ stra tolleret: * & peccatum in eo non est:
53. c.9. 6 Omnis, qui in eo manet, non peccat: &
1. Petr. omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum.
2. d.22. 7 Filioli, nemo vos seducat. Qui facit ju-
B stitiam, justus est, sicut & ille justus est.
* Joan. 8 * Qui facit peccatum, ex diabolo est, quo-
8. f.44. niam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit
Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.
9 Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non
facit quoniam semen ipsius in eo manet, & non
potest peccare, quoniam ex Deo natus est.
10 In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii
diaboli. Omnis, qui non est justus, non est
ex Deo, & qui non diligit fratrem suum:
11 Quoniam hæc est annuntiatio, quam au-
* Joan. distis ab initio, * ut diligatis alterutrum.
13. f.34. 12 Non sicut * Cain, qui ex maligno erat, &
& 15. occidit fratrem suum. Et propter quid occidit
b. 12. eum? quoniam opera ejus maligna erant, fra-
* Gen. tris autem ejus justa.
4. b. 8. 13 Nolite mirari, fratres, si odit vos mundus.
C 14 Nos scimus, quoniam translati sumus de
morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.
* Levit. * Qui non diligit, manet in morte.
19. d.17. 15 Omnis, qui odit fratrem suum, homicida
Supr. 2. est. Et scitis, quoniam omnis homicida non
b. 10. habet vitam æternam in semetipso manentem.
* Joan. 16 * In hoc cognovimus charitatem Dei,
15. b.13. quoniam ille animam suam pro nobis posuit:
& nos

& nos debemus pro fratribus animas ponere.
17 * Qui habuerit substantiam hujus mundi,
& viderit fratrem suum necessitatem habere, * Luc.
& clauserit viscera sua ab eo; quomodo cha- 3. c. 11.
ritas Dei manet in eo? Jac. 2.
18 Filioli mei, non diligamus verbo, ne- c. 15.
que lingua, sed opere & veritate. D
19 In hoc cognoscimus, quoniam ex veritate
sumus: & in conspectu ejus suadebimus cor-
da nostra.
20 Quoniam si reprehenderit nos cor no-
strum, major est Deus corde nostro, & novit
omnia.
21 Charissimi, si cor nostrum non reprehen-
derit nos, fiduciam habemus ad Deum:
22 * Et quidquid petierimus, accipiemus ab * Matt.
eo, quoniam mandata ejus custodimus, & 21. b. 22.
ea, quæ sunt placita coram eo, facimus.
23 * Et hoc est mandatum ejus: Ut creda- * Joan.
mus in nomine Filii ejus Jesu Christi, & di- 6. c. [illegible]
ligamus alterutrum, sicut dedit mandatum & [illegible]
nobis. a. [illegible]
24 * Et qui servat mandata ejus, in illo ma- * Joan.
net, & ipse in eo: & in hoc scimus, quoniam ma- 13. d. 34.
net in nobis de Spiritu, quem dedit nobis. & [illegible]
b. 12.

CAPUT IV.

Qui spiritus ex Deo sint, & qui non: cum Deus sua nos dilectione prævenerit, dato pro nobis Filio suo, debemus & nos Deum ac proximum diligere: perfecta autem charitas foras mittit timorem.

1 CHarissimi, nolite omni spiritui credere, A
sed probate spiritus, si ex Deo sint:
quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in
mundum.
2 In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis
spiritus qui confitetur Jesum Christum in car-
ne venisse, ex Deo est:
3 Et omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex
Deo non est, & hic est Antichristus, de quo
audistis quoniam venit, & nunc jam in mun-
do est.
4 Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis eum,
quoniam major est qui in vobis est, quam
qui in mundo.
5 * Ipsi de mundo sunt: ideo de mundo lo- * Joan.
quuntur, & mundus eos audit. 8. f. 47.
6 Nos ex Deo sumus. Qui novit Deum,
audit nos: qui non est ex Deo, non audit
nos.

nos. In hoc cognoscimus Spiritum veritatis
& spiritum erroris.
7 Charissimi, diligamus nos invicem, quia
charitas ex Deo est. Et omnis qui diligit,
ex Deo natus est, & cognoscit Deum.
8 Qui non diligit, non novit Deum, quo-
niam Deus charitas est.
9 * In hoc apparuit charitas Dei in nobis,
quoniam Filium suum unigenitum misit Deus
in mundum, ut vivamus per eum.
10 In hoc est charitas: non quasi nos di-
lexerimus Deum, sed quoniam ipse prior di-
lexit nos, & misit Filium suum propitiatio-
nem pro peccatis nostris.
11 Charissimi, si sic Deus dilexit nos, &
nos debemus alterutrum diligere.
C
12 * Deum nemo vidit umquam. Si dilig-
amus invicem, Deus in nobis manet, & cha-
ritas ejus in nobis perfecta est.
13 In hoc cognoscimus, quoniam in eo ma-
nemus, & ipse in nobis: quoniam de Spiritu
suo dedit nobis.
14 Et nos vidimus, & testificamur, quoniam
Pater misit Filium suum Salvatorem mundi.
15 Quisquis confessus fuerit, quoniam Jesus
est Filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo.
16 Et nos cognovimus, & credidimus cha-
ritati, quam habet Deus in nobis. Deus cha-
ritas est: & qui manet in charitate, in Deo
manet, & Deus in eo.
D
17 In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum,
ut fiduciam habeamus in die judicii: quia sic-
ut ille est, & nos sumus in hoc mundo.
18 Timor non est in charitate: sed perfe-
cta charitas foras mittit timorem, quoniam
timor pœnam habet: qui autem timet, non
est perfectus in charitate.
19 Nos ergo diligamus Deum, quoniam
Deus prior dilexit nos.
20 Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, &
fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim
non diligit fratrem suum, quem videt, Deum,
quem non videt, quomodo potest diligere?
21 * Et hoc mandatum habemus a Deo, ut qui
diligit Deum, diligat & fratrem suum.

* Joan. 3. b. 16.

* Joan. 1. b. 18. 1. Tim. 6. d. 16.

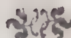
* Joan. 13. d. 34. & 15. b. 12. Eph. 5. a. 2.

CAPUT V.

De natis ex Deo, veraque erga ipsum charitate: fides mundum vincit: tres in terra testantur Christum verum hominem, & tres in cælo verum Dei Filium, in quem credens habet vitam æternam: de peccato ad mortem, & non ad mortem.

1 OMnis, qui credit, quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est. Et omnis, qui diligit eum, qui genuit, diligit & eum, qui natus est ex eo. A
2 In hoc cognoscimus, quoniam diligimus natos Dei, cum Deum diligamus, & mandata ejus faciamus.
3 Hoc est enim charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus: & mandata ejus gravia non sunt.
4 Quoniam omne, quod natum est ex Deo, vincit mundum: & hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra.
5 * Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit, quoniam Jesus est Filius Dei? *1. Cor. 15. g. 57.
6 Hic est, qui venit per aquam & sanguinem, Jesus Christus: non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Et spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas. B
7 Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in cælo: Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.
8 Et tres sunt, qui testimonium dant in terra: Spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt.
9 Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est: quoniam hoc est testimonium Dei, quod majus est, quoniam testificatus est de Filio suo.
10 Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se. * Qui non credit Filio, mendacem facit eum: quia non credit in testimonium, quod testificatus est Deus de Filio suo. * Joan. 3. d. 36.
11 Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus. Et hæc vita in Filio ejus est. C
12 Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium, vitam non habet.
13 Hæc scribo vobis, ut sciatis, quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei.
14 Et hæc est fiducia, quam habemus ad eum: quia quodcumque petierimus secun-

dum voluntatem ejus, audit nos.
15 Et scimus, quia audit nos quidquid pe-
tierimus: scimus, quoniam habemus peti-
tiones, quas postulamus ab eo.
D 16 Qui scit fratrem suum peccare peccatum
non ad mortem, petat, & dabitur ei vita
peccanti non ad mortem. Est peccatum ad
mortem: non pro illo dico ut roget quis.
17 Omnis iniquitas peccatum est: & est
peccatum ad mortem.
18 Scimus, quia omnis, qui natus est ex
Deo, non peccat: sed generatio Dei con-
servat eum, & malignus non tangit eum.
19 Scimus, quoniam ex Deo sumus: &
mundus totus in maligno positus est.
20 Et scimus, quoniam Filius Dei venit,
* Luc. * & dedit nobis sensum, ut cognoscamus ve-
24. ℣. 45. rum Deum, & simus in vero Filio ejus.
Hic est verus Deus, & vita æterna.
21 Filioli, custodite vos a simulacris. Amen.

EPISTOLA
B. JOANNIS APOSTOLI
SECUNDA.

Electam hanc, ejusque filios in charitate & fide confirmat, ne ab hæreticis seducantur: idque paucis; cetera servans, donec ad eos veniat.

1 SEnior Electæ dominæ, & natis ejus, A
quos ego diligo in veritate, & non
ego solus, sed & omnes, qui cognoverunt
veritatem,
2 Propter veritatem, quæ permanet
in nobis, & nobiscum erit in æternum.
3 Sit vobiscum gratia, misericordia, pax
a Deo Patre, & a Christo Jesu Filio Patris
in veritate, & charitate.
4 Gavisus sum valde, quoniam inveni de B
filiis tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum
accepimus a Patre.
5 Et nunc rogo te, domina, non tamquam
mandatum novum scribens tibi, sed quod habuimus
ab initio, * ut diligamus alterutrum. * Joan. 13. d. 34. & 15. b. 12.
6 Et hæc est charitas, ut ambulemus secundum
mandata ejus. Hoc est enim mandatum,
ut quemadmodum audistis ab initio,
in eo ambuletis:
7 Quoniam multi seductores, exierunt in C
mundum, qui non confitentur, Jesum Christum
venisse in carnem; hic est seductor, &
antichristus.
8 Videte vosmetipsos, ne perdatis quæ operati
estis, sed ut mercedem plenam accipiatis.
9 Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina
Christi, Deum non habet: qui permanet
in doctrina, hic & Patrem, & Filium habet.
10 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam
non affert, nolite recipere eum in domum,
nec AVE ei dixeritis.
11 Qui enim dicit illi AVE, communicat
operibus ejus malignis.
12 Plura habens vobis scribere, nolui per
chartam, & atramentum: spero enim me
futurum apud vos, & os ad os loqui, ut
gaudium vestrum plenum sit.
13 Salutant te filii sororis tuæ Electæ.

EPISTOLA
B. JOANNIS APOSTOLI
TERTIA.

Gajum collaudat, quod in veritate ambulet, & peregrinos humane excipiat; subdens de Diotrephis calumniis, & inhumanitate, ac Demetrio optimum perhibens testimonium, subjungens se illum brevi invisurum.

A 1 SEnior Gaio charissimo, quem ego
diligo in veritate.
2 Charissime, de omnibus oratio-
nem facio prospere te ingredi, &
valere, sicut prospere agit anima tua.
3 Gavisus sum valde venientibus fratribus,
& testimonium perhibentibus veritati tuæ,
sicut tu in veritate ambulas.
B 4 Majorem horum non habeo gratiam, quam
ut audiam, filios meos in veritate ambulare.
5 Charissime, fideliter facis quidquid ope-
raris in fratres, & hoc in peregrinos,
6 Qui testimonium reddiderunt charitati
tuæ in conspectu Ecclesiæ: quos benefaciens
deduces digne Deo.
C 7 Pro nomine enim ejus profecti sunt,
nihil accipientes a Gentibus.
8 Nos ergo debemus suscipere hujusmodi,
ut cooperatores simus veritatis.
9 Scripsissem forsitan Ecclesiæ: sed is, qui
amat primatum gerere in eis, Diotrephes,
non recipit nos.
10 Propter hoc si venero, commonebo ejus
opera, quæ facit, verbis malignis garriens
in nos: & quasi non ei ista sufficiant, ne-
que ipse suscipit fratres, & eos, qui susci-
piunt, prohibet, & de Ecclesia ejicit.
11 Charissime, noli imitari malum, sed
quod bonum est. Qui benefacit, ex Deo est:
qui malefacit, non vidit Deum.
D 12 Demetrio testimonium redditur ab o-
mnibus, & ab ipsa veritate, sed & nos te-
stimonium perhibemus: & nosti, quoniam
testimonium nostrum verum est.
13 Multa habui tibi scribere, sed nolui per
atramentum, & calamum scribere tibi.
14 Spero autem protinus te videre, & os
ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te ami-
ci. Saluta amicos nominatim.

EPI-

EPISTOLA CATHOLICA

B. JUDÆ APOSTOLI.

Monet, ut firmi sint in tradita semel fide adversus insurgentes impios ac lascivos, subdens de horum supplicio in modum Judæorum ac Sodomorum: nam & hi nullum veriti, effrane feruntur in omnem carnis concupiscentiam, quos diversis rebus comparat: & istos ad Enoch ac Apostolorum de illis vaticinia revocat.

1 JUdas Jesu Christi servus, frater au- A
tem Jacobi, his, qui sunt in Deo
Patre dilectis, & Christo Jesu con-
servatis, & vocatis.
2 Misericordia vobis, & pax, &
charitas adimpleatur.
3 Charissimi, omnem solicitudinem faciens
scribendi vobis de communi vestra salute,
necesse habui scribere vobis, deprecans su-
percertari semel traditæ sanctis fidei.
4 Subintroierunt enim quidam homines
(qui olim præscripti sunt in hoc judicium)
impii, Dei nostri gratiam transferentes in
luxuriam, & solum Dominatorem, & Do-
minum nostrum Jesum Christum negantes.
5 Commonere autem vos volo, scientes B
semel omnia, quoniam Jesus populum de
terra Ægypti salvans, * secundo eos, qui * Num.
non crediderunt, perdidit: 14.f.37.
6 Angelos vero, qui non servaverunt suum
principatum, sed dereliquerunt suum domi-
cilium, in judicium magni diei vinculis æ-
ternis sub caligine * reservavit. *2. Pet.
7 * Sicut Sodoma, & Gomorrha, & fini- 2. a. 4.
timæ civitates simili modo exfornicatæ, & * Gen.
abeuntes post carnem alteram, factæ sunt 19.e.24.
exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes.
8 Similiter & hi carnem quidem maculant,
dominationem autem spernunt, majestatem
autem blasphemant.
9 * Cum Michael Archangelus cum diabo- * Zach.
lo disputans altercaretur de Moysi corpore, 3. a. 2.
non est ausus judicium inferre blasphemiæ,
sed dixit: Imperet tibi Dominus.
10 Hi autem, quæcumque quidem igno-
rant, blasphemant: quæcumque autem natu-
raliter, tamquam muta animalia, norunt,
in his corrumpuntur.

* Gen. 11 Væ illis, quia in * via Cain abierunt,
4. b. 8. & * errore Balaam mercede effusi sunt, &
* Num. in contradictione * Core perierunt.
22. c. 23. 12 Hi sunt in epulis suis maculæ, convi-
C vantes sine timore, semetipsos pascentes, *
* Num. nubes sine aqua, quæ a ventis circumferun-
16. c. 32. tur, arbores autumnales infructuosæ, bis
2. Pet. mortuæ, eradicatæ,
2. c. 17. 13 Fluctus feri maris, despumantes suas
confusiones, sidera errantia: quibus procella
tenebrarum servata est in æternum.
14 Prophetavit autem & de his septimus
* Apoc. ab Adam Enoch, dicens: * Ecce venit Do-
1. b. 7. minus in sanctis millibus suis
15 Facere judicium contra omnes, & ar-
guere omnes impios de omnibus operibus
impietatis eorum, quibus impie egerunt, &
de omnibus duris, quæ locuti sunt contra
Deum peccatores impii.
16 Hi sunt murmuratores querulosi, secun-
* Psal. dum desideria sua ambulantes, * & os eo-
15. c. 10. rum loquitur superba, mirantes personas
quæstus causa.
D 17 Vos autem, charissimi, memores esto-
* 1. te verborum, * quæ prædicta sunt ab Apo-
Tim. 4. stolis Domini nostri Jesu Christi,
a. 1. 18 Qui dicebant vobis, quoniam in novis-
2. Tim. simo tempore venient illusores, secundum
3. a. 1. desideria sua ambulantes in impietatibus.
2. Petr. 19 Hi sunt, qui segregant semetipsos, a-
3. a. 3. nimales, Spiritum non habentes.
20 Vos autem, charissimi, superædificantes
tes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei, in
Spiritu sancto orantes,
21 Vosmetipsos in dilectione Dei servate,
exspectantes misericordiam Domini nostri Je-
su Christi in vitam æternam.
22 Et hos quidem arguite judicatos:
23 Illos vero salvate, de igne rapientes.
Aliis autem miseremini in timore, odien-
tes & eam, quæ carnalis est, maculatam
tunicam.
24 Ei autem, qui potens est vos conserva-
re sine peccato, & constituere ante conspe-
ctum gloriæ suæ immaculatos in exultatione
in adventu Domini nostri Jesu Christi,
25 Soli Deo Salvatori nostro, per Jesum
Christum Dominum nostrum, gloria, &
magnificentia, imperium, & potestas ante
omne sæculum, & nunc, & in omnia sæcu-
la sæculorum. Amen.

APO-

APOCALYPSIS
BEATI JOANNIS
APOSTOLI.
CAPUT PRIMUM.

Joannes in Patmos insula relegatus jubetur scribere quæ viderit septem Asiæ Ecclesiis, per septem candelabra designatis, quæ vidit in circuitu filii hominis; modum describens, quo hic ipsi demonstratus sit.

1 APocalypsis Jesu Christi, quam A
dedit illi Deus palam facere
servis suis, quæ oportet fieri
cito: & significavit mittens per
Angelum suum servo suo Jo-
anni,
2 Qui testimonium perhibuit verbo Dei,
& testimonium Jesu Christi, quæcumque
vidit.
3 Beatus, qui legit, & audit verba prophe-
tiæ hujus, & servat ea, quæ in ea scripta
sunt; tempus enim prope est.
4 Joannes septem ecclesiis, quæ sunt in
Asia. Gratia vobis, & pax ab eo, * qui est, *Exod.
& qui erat, & qui venturus est, & a se- 3. d. 14.
ptem spiritibus, qui in conspectu throni
ejus sunt,
5 Et a Jesu Christo, qui est testis fidelis,
* primogenitus mortuorum, & princeps re- *1. Cor.
gum terræ: qui dilexit nos, & lavit nos a 15. c. 20.
peccatis nostris * in sanguine suo, &
6 Et fecit nos regnum, & sacerdotes Deo Colos. 1.
& Patri suo; ipsi gloria, & imperium in c. 18.
sæcula sæculorum. Amen. * Hebr.
7 * Ecce venit cum nubibus, & videbit 9. d. 14.
eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. 1. Petr.
Et plangent se super eum omnes tribus ter- 1. d. 19.
ræ. Etiam, Amen. 1. Joan.
8 * Ego sum α, & ω, principium, & finis, 1. c. 7.
dicit Dominus Deus, qui est, & qui erat, * Isaiæ
& qui venturus est, omnipotens. 3. c. 17.
9 Ego Joannes frater vester, & particeps in Matth.
tribulatione, & regno, & patientia in Christo 24. c. 30.
Jesu, fui in insula, quæ appellatur Patmos, Judæ c.
propter verbum Dei, & testimonium Jesu. 14.

10 Fui

* *Isaiæ* 10 Fui in spiritu in Dominica die, & audivi
41. a. 4. post me vocem magnam tamquam tubæ
& 44. 11 Dicentis: Quod vides, scribe in libro, &
a. 6. & mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, Ephe-
48. b. 12. so, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, &
C Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ.
Infr. 21. 12 Et conversus sum, ut viderem vocem,
b. 6. & quæ loquebatur mecum. Et conversus vidi
22. c. 13. septem candelabra aurea:
13 Et in medio septem candelabrorum aureo-
rum similem filio hominis, vestitum podere,
& præcinctum ad mamillas zona aurea:
D 14 Caput autem ejus, & capilli erant can-
didi tamquam lana alba, & tamquam nix,
& oculi ejus tamquam flamma ignis,
15 Et pedes ejus similes aurichalco, sicut
in camino ardenti, & vox illius tamquam
vox aquarum multarum:
16 Et habebat in dextera sua stellas septem:
& de ore ejus gladius utraque parte acutus
exibat: & facies ejus sicut sol lucet in vir-
tute sua.
17 Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes
ejus tamquam mortuus. Et posuit dexteram
suam super me, dicens: Noli timere: * e-
* *Isaiæ* go sum primus, & novissimus,
41. a. 4. 18 Et vivus, & fui mortuus: & ecce sum
& 44. vivens in sæcula sæculorum, & habeo cla-
a. 6. & ves mortis, & inferni.
48. b. 12. 19 Scribe ergo quæ vidisti, & quæ sunt,
Infr. 22. & quæ oportet fieri post hæc.
c. 13. 20 Sacramentum septem stellarum, quas
vidisti in dextera mea, & septem candela-
bra aurea: septem stellæ Angeli sunt septem
Ecclesiarum: & candelabra septem septem
Ecclesiæ sunt.

CAPUT II.

*Jubetur Joannes varia scribere Ecclesiis Ephe-
si, Smyrnæ, Pergami & Thyatiræ: collau-
dans eos, qui Nicolaitarum doctrinam non ad-
miserant, alios autem minis ad pœnitentiam
revocans: tepidum quoque detestans, & vin-
centi præmium pollicens.*

A 1 ANgelo Ephesi Ecclesiæ scribe: Hæc
dicit, qui tenet septem stellas in
dextera sua, qui ambulat in medio septem
candelabrorum aureorum:
2 Scio opera tua, & laborem, & patientiam
tuam, & quia non potes sustinere malos: &
tentasti

tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, &
non sunt: & invenisti eos mendaces:
3 Et patientiam habes, & sustinuisti pro- B
pter nomen meum, & non defecisti.
4 Sed habeo adversum te, quod charitatem
tuam primam reliquisti.
5 Memor esto itaque, unde excideris, & a-
ge pœnitentiam, & prima opera fac. Sin au-
tem, venio tibi, & movebo candelabrum
tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris.
6 Sed hoc habes, quia odisti facta Nico-
laitarum, quæ & ego odi.
7 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus
dicat Ecclesiis: Vincenti dabo edere de li-
gno vitæ, quod est in Paradiso Dei mei.
8 Et Angelo Smyrnæ Ecclesiæ scribe: Hæc C
dicit primus, & novissimus, qui fuit mor-
tuus, & vivit:
9 Scio tribulationem tuam, & paupertatem
tuam, sed dives es: & blasphemaris ab his,
qui se dicunt Judæos esse, & non sunt, sed
sunt synagoga satanæ.
10 Nihil horum timeas, quæ passurus es. Ec-
ce missurus est diabolus aliquos ex vobis in car-
cerem, ut tentemini: & habebitis tribulatio-
nem diebus decem. Esto fidelis usque ad mor-
tem, & dabo tibi coronam vitæ.
11 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus
dicat Ecclesiis: Qui vicerit, non lædetur a
morte secunda.
12 Et Angelo Pergami Ecclesiæ scribe: Hæc di- D
cit qui habet rhomphæam utraq; parte acutam:
13 Scio ubi habitas, ubi sedes est satanæ: & te-
nes nomen meum, & non negasti fidem meam:
Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis,
qui occisus est apud vos, ubi satanas habitat.
14 Sed habeo adversus te pauca: quia ha-
bes illic tenentes doctrinam * Balaam, qui
docebat Balac mittere scandalum coram fi-
liis Israel, edere, & fornicari;
15 Ita habes & tu tenentes doctrinam Ni-
colaitarum.
16 Similiter pœnitentiam age: si quo mi- E
nus, veniam tibi cito, & pugnabo cum il-
lis in gladio oris mei.
17 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus
dicat Ecclesiis: Vincenti dabo manna abs-
conditum, & dabo illi calculum candidum,
& in calculo nomen novum scriptum, quod
nemo scit, nisi qui accipit.
18 Et Angelo Thyatiræ Ecclesiæ scribe:
Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tam-
quam

* *Num.* 24. *a.* 3. & 25. *a.* 2.

quam flammam ignis, & pedes ejus similes
aurichalco:
F 19 Novi opera tua, & fidem, & charitatem
tuam, & ministerium, & patientiam tuam,
& opera tua novissima plura prioribus.
20 Sed habeo adversus te pauca: quia per-
mittis mulierem Jezabel, quæ se dicit pro-
phetem, docere, & seducere servos meos,
fornicari, & manducare de idolothytis.
21 Et dedi illi tempus, ut pœnitentiam age-
ret, & non vult pœnitere a fornicatione sua.
22 Ecce mittam eam in lectum: & qui mœ-
chantur cum ea, in tribulatione maxima erunt,
nisi pœnitentiam ab operibus suis egerint.
G 23 Et filios ejus interficiam in morte, & scient
*1 Reg. omnes Ecclesiæ, * quia ego sum scrutans re-
16. b.7. nes, & corda: & dabo unicuique vestrum se-
Psalm. cundum opera sua. Vobis autem dico,
5. b.11. 24 Et ceteris qui Thyatiræ estis: Quicumque
Jer. 11. non habent doctrinam hanc, & qui non cogno-
d.20.& verunt altitudines satanæ, quemadmodum di-
17.b.10. cunt, non mittam super vos aliud pondus:
20.c.12. 25 Tamen id, quod habetis, tenete, donec
veniam.
26 Et qui vicerit, & custodierit usque in finem
opera mea, dabo illi potestatem super Gentes:
27 Et reget eas in virga ferrea, & tam-
quam vas figuli confringentur,
28 Sicut & ego accepi a Patre meo: & da-
bo illi stellam matutinam.
29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus
dicat Ecclesiis.

CAPUT III.

Jubetur scribere Ecclesiis Sardis, Philadelphiæ, & Laodiciæ; errantes ad pœnitentiam minis revocans, sed alios collaudans, & vincenti præmium pollicens. Deum dicens ad ostium pulsare, ut ingrediatur ad illum, qui aperuerit.

A 1 ET Angelo Ecclesiæ Sardis scribe: Hæc
dicit qui habet septem Spiritus Dei,
& septem stellas: Scio opera tua, quia no-
men habes, quod vivas, & mortuus es.
2 Esto vigilans, & confirma cetera, quæ
moritura erant. Non enim invenio opera
tua plena coram Deo meo.
3 In mente ergo habe qualiter acceperis, &
audieris, & serva, & pœnitentiam age. Si ergo
* 1. non vigilaveris, * veniam ad te tamquam
Thes. 5. fur, & nescies qua hora veniam ad te.
4 Sed

4 Sed habes pauca nomina in Sardis, qui — a. 2.
non inquinaverunt vestimenta sua: & ambu- — 2. Petr.
labunt mecum in albis, quia digni sunt. — 3. c. 10.
5 Qui vicerit, sic vestietur vestimentis al- — Infra 19.
bis, & non delebo nomen ejus de Libro vi- — c. 11.
tæ, & confitebor nomen ejus coram Patre — B
meo, & coram Angelis ejus.
6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus
dicat Ecclesiis.
7 Et Angelo Philadelphiæ Ecclesiæ scribe:
Hæc dicit Sanctus & Verus, * qui habet — * Isaie
clavem David: qui aperit, & nemo claudit: — 22. f. 22.
claudit, & nemo aperit: — Job. 12.
8 Scio opera tua. Ecce dedi coram te o- — c. 14.
stium apertum, quod nemo potest claudere:
quia modicam habes virtutem, & servasti ver-
bum meum, & non negasti nomen meum.
9 Ecce dabo de synagoga satanæ, qui di-
cunt se Judæos esse, & non sunt, sed men-
tiuntur. Ecce faciam illos ut veniant, &
adorent ante pedes tuos: & scient, quia ego
dilexi te,
10 Quoniam servasti verbum patientiæ meæ: — C
& ego servabo te ab hora tentationis, quæ
ventura est in orbem universum tentare ha-
bitantes in terra.
11 Ecce venio cito. Tene quod habes, ut
nemo accipiat coronam tuam.
12 Qui vicerit, faciam illum columnam
in templo Dei mei, & foras non egredietur
amplius: & scribam super eum nomen Dei
mei, & nomen civitatis Dei mei novæ Je-
rusalem, quæ descendit de cælo a Deo meo,
& nomen meum novum.
13 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus
dicat Ecclesiis.
14 Et Angelo Laodiciæ Ecclesiæ scribe: * — * Joan.
Hæc dicit Amen, testis fidelis, & verus, — 14. a. 6.
qui est principium creaturæ Dei.
15 Scio opera tua, quia neque frigidus es,
neque calidus; utinam frigidus esses, aut
calidus:
16 Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec
calidus, incipiam te evomere ex ore meo.
17 Quia dicis: Quod dives sum, & locu- — D
pletatus, & nullius egeo: & nescis, quia tu
es miser, & miserabilis, & pauper, & cæ-
cus, & nudus.
18 Suadeo tibi emere a me aurum igni-
tum probatum, ut locuples fias, & vesti-
mentis albis induaris, & non appareat con-
fu-

fusio nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos, ut videas.

* Prov. 3. b. 12. Hebr. 12. 6. 6.
19 * Ego quos amo, arguo, & castigo. Æmulare ergo, & pœnitentiam age.
20 Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.
21 Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno ejus.
22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT IV.

Aperto in cælo ostio, videt sedentem in throno: & in hujus circuitu vigintiquatuor seniores sedentes: &, quæ hic describit, quatuor animalia, quæ sedentem in throno assidue una cum vigintiquatuor senioribus glorificabant.

A 1 POst hæc vidi: & ecce ostium apertum in cælo: & vox prima, quam audivi, tamquam tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc, & ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc.
2 Et statim fui in spiritu: & ecce sedes posita erat in cælo, & supra sedem sedens.
3 Et qui sedebat, similis erat aspectui lapidis jaspidis, & sardinis: & iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdinæ.
B 4 Et in circuitu sedis sedilia vigintiquatuor: & super thronos vigintiquatuor seniores sedentes circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ.
5 Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua, & septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem spiritus Dei.
6 Et in conspectu sedis tamquam mare vitreum simile crystallo: & in medio sedis, & in circuitu sedis quatuor animalia plena oculis ante & retro.
C 7 Et animal primum simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartum animal simile aquilæ volanti.
8 Et quatuor animalia, singula eorum habebant alas senas: & in circuitu, & intus plena sunt oculis: & requiem non habebant
* Isaiæ 6. a. 3.
die ac nocte, dicentia: * Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est.

9 Et

9 Et cum darent illa animalia gloriam, &
honorem, & benedictionem sedenti super
thronum, viventi in sæcula sæculorum,
10 Procidebant vigintiquatuor seniores ante
sedentem in throno, & adorabant viventem
in sæcula sæculorum, & mittebant coronas
suas ante thronum, dicentes:
11 Dignus es, Domine Deus noster, ac-
cipere gloriam, & honorem, & virtutem, D
quia tu creasti omnia, & propter volunta-
tem tuam erant, & creata sunt.

CAPUT V.

*Flente Joanne, quod librum septem sigillis si-
gnatum nemo posset aperire, agnus primum
occisus illum aperuit; quo facto, quatuor a-
nimalia, & vigintiquatuor seniores, cum in-
numera Angelorum multitudine, omnique crea-
tura illum maxime glorificarunt.*

1 ET vidi in dextera sedentis supra thro-
num librum scriptum intus & foris, A
signatum sigillis septem.
2 Et vidi Angelum fortem prædicantem
voce magna: Quis est dignus aperire li-
brum, & solvere signacula ejus?
3 Et nemo poterat neque in cælo, neque
in terra, neque subtus terram aperire li-
brum, neque respicere illum.
4 Et ego flebam multum, quoniam nemo
dignus inventus est aperire librum, nec vi-
dere eum.
5 Et unus de senioribus dixit mihi: Ne
fleveris: ecce vicit leo de tribu Juda, radix B
David, aperire librum, & solvere septem si-
gnacula ejus.
6 Et vidi: & ecce in medio throni, & qua-
tuor animalium, & in medio seniorum agnum
stantem tamquam occisum, habentem cor-
nua septem, & oculos septem: qui sunt se-
ptem spiritus Dei, missi in omnem terram.
7 Et venit, & accepit de dextera sedentis
in throno librum.
8 Et cum aperuisset librum, quatuor ani-
malia, & vigintiquatuor seniores ceciderunt C
coram agno, habentes singuli citharas, &
phialas aureas plenas odoramentorum, quæ
sunt orationes sanctorum.
9 Et cantabant canticum novum dicentes:
Dignus es, Domine, accipere librum, & ape-
rire signacula ejus: quoniam occisus es, &

redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni
tribu, & lingua, & populo, & natione,
10 Et fecisti nos Deo nostro regnum, &
sacerdotes: & regnabimus super terram.
11 Et vidi, & audivi vocem Angelorum
multorum in circuitu throni, & animalium,
* Dan. 7. c. 10. & seniorum: & erat numerus eorum * millia
millium
D 12 Dicentium voce magna: Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & divinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, &
honorem, & gloriam, & benedictionem.
13 Et omnem creaturam, quæ in cælo est, &
super terram, & sub terra, & quæ sunt in mari, &
quæ in eo, omnes audivi dicentes: Sedenti in
throno, & Agno benedictio, & honor, & gloria, & potestas in sæcula sæculorum.
14 Et quatuor animalia dicebant: Amen.
Et vigintiquatuor seniores ceciderunt in facies suas, & adoraverunt viventem in sæcula sæculorum.

CAPUT VI.

Apertis quatuor sigillis, varii adversus terram sequuntur effectus: quinto vero aperto, animæ martyrum petunt accelerari judicium: ad sexti autem apertionem ostenduntur signa futuri judicii.

A 1 ET vidi, quod aperuisset Agnus unum de septem sigillis, & audivi unum de
quatuor animalibus dicens, tanquam vocem
tonitrui: Veni, & vide.
2 Et vidi: & ecce equus albus, & qui sedebat super illum habebat arcum, & data est
ei corona, & exivit vincens ut vinceret.
3 Et cum aperuisset sigillum secundum, audivi secundum animal dicens: Veni, & vide.
4 Et exivit alius equus rufus: & qui sedebat super illum, datum est ei, ut sumeret
pacem de terra, & ut invicem se interficiant,
& datus est ei gladius magnus.
B 5 Et cum aperuisset sigillum tertium, audivi tertium animal dicens: Veni, & vide.
Et ecce equus niger: & qui sedebat super
illum, habebat stateram in manu sua.
6 Et audivi tamquam vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bilibris tritici
denario, & tres bilibres hordei denario, &
vinum, & oleum ne læseris.
7 Et cum aperuisset sigillum quartum, audivi
vocem

vocem quarti animalis dicentis: Veni, & vide.
8 Et ecce equus pallidus: & qui sedebat su-
per eum, nomen illi Mors, & infernus se-
quebatur eum, & data est illi potestas super
quatuor partes terræ, interficere gladio, fa-
me, & morte, & bestiis terræ.
9 Et cum aperuisset sigillum quintum, vidi C
subtus altare animas interfectorũ propter ver-
bum Dei, & propter testimoniũ, quod habebant:
10 Et clamabant voce magna dicentes: Us-
quequo, Domine, (sanctus, & verus) non
judicas, & non vindicas sanguinem nostrum
de iis, qui habitant in terra?
11 Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ:
& dictum est illis, ut requiescerent adhuc
tempus modicum, donec compleantur con-
servi eorum, & fratres eorum, qui interfi-
ciendi sunt, sicut & illi.
12 Et vidi, cum aperuisset sigillum sextum: D
& ecce terræmotus magnus factus est, & sol
factus est niger tamquam saccus cilicinus:
& luna tota facta est sicut sanguis:
13 Et stellæ de cælo ceciderunt super ter-
ram, sicut ficus emittit grossos suos, cum
a vento magno movetur.
14 Et cælum recessit sicut liber involutus: &
omnis mons, & insulæ de locis suis motæ sunt;
15 Et reges terræ, & principes, & tribu-
ni, & divites, & fortes, & omnis servus, &
liber absconderunt se in speluncis, & in pe-
tris montium:
16 Et dicunt montibus, & petris: * Cadi- *Isaiæ
te super nos, & abscondite nos a facie se- 2. d. 19.
dentis super thronum, & ab ira Agni: Osee 10.
17 Quoniam venit dies magnus iræ ipso- c. 8.
rum: & quis poterit stare? Luc. 23.
e. 30.

CAPUT VII.

*Dum punienda est terra, jubentur absque no-
cumento servari signum in fronte gerentes: qui
describuntur tam ex Judæis, quam ex Genti-
bus, benedicentes Deum: & de his, qui a-
micti erant stolis albis.*

1 POst hæc vidi quatuor Angelos stantes su- A
per quatuor angulos terræ, tenentes qua-
tuor ventos terræ, ne flarent super terram,
neque super mare, neque in ullam arborem.
2 Et vidi alterum Angelum ascendentem ab
ortu solis, habentem signum Dei vivi: &
clamavit voce magna quatuor Angelis, qui-

bus datum est nocere terræ, & mari,
3 Dicens: Nolite nocere terræ, & mari;
neque arboribus, quoadusque signemus ser-
vos Dei nostri in frontibus eorum.
B 4 Et audivi numerum signatorum centum
quadraginta quatuor millia signati ex omni
tribu filiorum Israel.
5 Ex tribu Juda duodecim millia signati:
ex tribu Ruben duodecim millia signati: Ex
tribu Gad duodecim millia signati:
6 Ex tribu Aser duodecim millia signati:
Ex tribu Nephthali duodecim millia signati:
Ex tribu Manasse duodecim millia signati:
7 Ex tribu Simeon duodecim millia signa-
ti: Ex tribu Levi duodecim millia signati:
Ex tribu Issachar duodecim millia signati:
8 Ex tribu Zabulon duodecim millia signati:
Ex tribu Joseph duodecim millia signati: Ex
tribu Benjamin duodecim millia signati.
C 9 Post hæc vidi turbam magnam, quam dinu-
merare nemo poterat, ex omnibus gentibus,
& tribubus, & populis, & linguis, stantes an-
te thronum, & in conspectu Agni, amicti
stolis albis, & palmæ in manibus eorum.
10 Et clamabant voce magna dicentes: Salus
Deo nostro, qui sedet super thronum, & Agno.
11 Et omnes Angeli stabant in circuitu
throni, & seniorum, & quatuor animalium;
& ceciderunt in conspectu throni in facies
suas, & adoraverunt Deum
12 Dicentes, Amen. Benedictio, & clari-
tas, & sapientia, & gratiarum actio, honor,
& virtus, & fortitudo Deo nostro in sæcula
sæculorum, Amen.
13 Et respondit unus de senioribus, & di-
xit mihi: Hi, qui amicti sunt stolis albis,
qui sunt? & unde venerunt?
D 14 Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et di-
xit mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribula-
tione magna, & laverunt stolas suas, & de-
albaverunt eas in sanguine Agni.
15 Ideo sunt ante thronum Dei, & ser-
viunt ei die ac nocte in templo ejus: & qui
sedet in throno, habitabit super illos.
* Isaiæ 49. c. 10. 16 * Non esurient, neque sitient amplius,
nec cadet super illos sol, neque ullus æstus:
17 Quoniam Agnus, qui in medio throni
est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fon-
* Isaiæ 25. c. 8. Infr. 21. b. 4. tes aquarum: * & absterget Deus omnem la-
crymam ab oculis eorum.

C A-

CAPUT VIII.

Aperto septimo sigillo, septem Angeli cum tubis ostenduntur, effusoque in terram igne altaris ab alio Angelo, fiunt variæ tempestates: similiter quatuor Angelis tuba canentibus, producuntur variæ plagæ adversus homines.

1 ET cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cælo, quasi A
media hora.
2 Et vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei: & datæ sunt illis septem tubæ.
3 Et alius Angelus venit, & stetit ante altare habens thuribulum aureum: & data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei.
4 Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu Angeli coram Deo. B
5 Et accepit Angelus thuribulum, & implevit illud de igne altaris, & misit in terram, & facta sunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræmotus magnus.
6 Et septem Angeli, qui habebant septem tubas, præparaverunt se, ut tuba canerent. C
7 Et primus Angelus tuba cecinit, & facta est grando, & ignis, mista in sanguine: & missum est in terram, & tertia pars terræ combusta est, & tertia pars arborum concremata est, & omne fœnum viride combustum est.
8 Et secundus Angelus tuba cecinit, & tamquam mons magnus igne ardens missus est in mare, & facta est tertia pars maris sanguis:
9 Et mortua est tertia pars creaturæ eorum, quæ habebant animas in mari, & tertia pars D
navium interiit.
10 Et tertius Angelus tuba cecinit, & cecidit de cælo stella magna, ardens tamquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum:
11 Et nomen stellæ dicitur Absinthium: & facta est tertia pars aquarum in absinthium: & multi hominum mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt.
12 Et quartus Angelus tuba cecinit, & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum, ita ut obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter.
13 Et vidi, & audivi vocem unius aquilæ

volantis per medium cæli, dicentis voce
magna: Væ, væ, væ habitantibus in terra,
de ceteris vocibus trium Angelorum, qui e-
rant tuba canituri.

CAPUT IX.

*Quinto Angelo tuba canente, stella cadit, & lo-
custæ a fumo putei egressæ describuntur, quæ ho-
mines crucient: sexto vero Angelo canente, sol-
vuntur quatuor Angeli, qui ingenti equestri
exercitu tertiam hominum partem occidant.*

A 1 ET quintus Angelus tuba cecinit: &
vidi stellam de cælo cecidisse in ter-
ram, & data est ei clavis putei abyssi.
2 Et aperuit puteum abyssi: & ascendit fu-
mus putei, sicut fumus fornacis magnæ: &
obscuratus est sol, & aer de fumo putei:
3 Et de fumo putei exierunt locustæ in ter-
ram, & data est illis potestas, sicut habent
potestatem scorpiones terræ.
4 Et præceptum est illis, ne læderent fœ-
num terræ, neque omne viride, neque o-
mnem arborem, nisi tantum homines, qui
non habent signum Dei in frontibus suis:
B 5 Et datum est illis ne occiderent eos, sed
ut cruciarent mensibus quinque: & crucia-
tus eorum, ut cruciatus scorpii, cum per-
cutit hominem.
6 * Et in diebus illis quærent homines
* Isaiæ mortem, & non invenient eam: & deside-
2. 19. rabunt mori, & fugiet mors ab eis.
Osee 10. 7 * Et similitudines locustarum similes e-
c. 8. quis paratis in prælium: & super capita ea-
Luc. 23. rum tamquam coronæ similes auro: & facies
c. [illegible] earum tamquam facies hominum.
* Joel. 8 Et habebant capillos sicut capillos mu-
16. b. 5. lierum, & dentes earum sicut dentes leo-
num erant:
9 Et habebant loricas sicut loricas ferreas, &
vox alarum earum sicut vox curruum equo-
rum multorum currentium in bellum.
10 Et habebant caudas similes scorpionum,
& aculei erant in caudis earum: & potestas
earum nocere hominibus mensibus quinque:
& habebant super se
C 11 Regem angelum abyssi, cui nomen He-
braice Abaddon, Græce autem Apollyon, La-
tine habens nomen Exterminans.
12 Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc
duo væ post hæc.

13 Et

13 Et sextus Angelus tuba cecinit: & audivi
vocem unam ex quatuor cornibus altaris au-
rei, quod est ante oculos Dei,
14 Dicentem sexto Angelo, qui habebat
tubam: Solve quatuor Angelos, qui alliga-
ti sunt in flumine magno Euphrate.
15 Et soluti sunt quatuor Angeli, qui parati
erant in horam,& diem,& mensem, & annum,
ut occiderent tertiam partem hominum.
16 Et numerus equestris exercitus vicies mil-
lies dena millia. Et audivi numerum eorum.
17 Et ita vidi equos in visione: & qui sede-
bant super eos,habebant loricas igneas,& hya-
cinthinas, & sulphureas, & capita equorum
erant tamquam capita leonum: & de ore eo-
rum procedit ignis, & fumus, & sulphur.
18 Et ab his tribus plagis occisa est tertia D
pars hominum de igne, & de fumo, & de sul-
phure, quæ procedebant de ore ipsorum.
19 Potestas enim equorum in ore eorum est,
& in caudis eorum. Nam caudæ eorum similes
serpentibus, habentes capita: & in his nocent.
20 Et ceteri homines, qui non sunt occisi
in his plagis, neque pœnitentiam egerunt de
operibus manuum suarum, ut non adorarent
dæmonia, & simulacra aurea, & argentea, &
ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque vi-
dere possunt, neque audire, neque ambulare:
21 Et non egerunt pœnitentiam ab homici-
diis suis, neque a veneficiis suis, neque a
fornicatione sua, neque a furtis suis.

CAPUT X.

Clamante alio forti Angelo, loquuntur septem tonitrua: porro Angelus jurat, non amplius fore tempus, sed consummandum ad vocem septimi Angeli mysterium: datque librum Joanni devorandum.

1 ET vidi alium Angelum fortem descen- A
dentem de cælo, amictum nube, & iris
in capite ejus, & facies ejus erat ut sol, &
pedes ejus tamquam columnæ ignis:
2 Et habebat in manu sua libellum apertum:
& posuit pedem suum dextrum super mare, si-
nistrum autem super terram:
3 Et clamavit voce magna, quemadmodum
cum leo rugit. Et cum clamasset, locuta sunt
septem tonitrua voces suas.
4 Et cum locuta fuissent septem tonitrua vo- B
ces suas, ego scripturus eram: & audivi vo-
cem

cem de cælo dicentem mihi: Signa quæ locuta
sunt septem tonitrua, & noli ea scribere.
* Dan. 12. c. 7. 5 * Et Angelus, quem vidi stantem super
mare, & super terram, levavit manum suam
C ad cælum:
6 Et juravit per viventem in sæcula sæculorum,
qui creavit cælum, & ea quæ in eo sunt:
& terram, & ea quæ in ea sunt; & mare, &
ea quæ in eo sunt: Quia tempus non erit amplius:
7 Sed in diebus vocis septimi angeli, cum
cœperit tuba canere, consummabitur mysterium
Dei, sicut evangelizavit per servos suos
Prophetas.
8 Et audivi vocem de cælo iterum loquentem
mecum, & dicentem: Vade, & accipe
librum apertum de manu Angeli stantis super
mare, & super terram.
D 9 Et abii ad Angelum, dicens ei, ut daret
* Ezec. 3. a. 1. mihi librum. Et dixit mihi: * Accipe librum,
& devora illum: & faciet amaricari
ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tamquam
mel.
10 Et accepi librum de manu Angeli, &
devoravi illum: & erat in ore meo tamquam
mel dulce: & cum devorassem eum, amaricatus
est venter meus.
11 Et dixit mihi: Oportet te iterum prophetare
Gentibus, & populis, & linguis, &
regibus multis.

CAPUT XI.

Joannes templum metiens audit prædicaturos duos testes, quos bestia a mari ascendens occidet: at illi resurgentes in cælum ascendunt, ac terræmotu occiduntur 7000. hominum, & ad cantum septimi Angeli vigintiquatuor seniores Deo gratias agunt.

A 1 ET datus est mihi calamus similis virgæ,
& dictum est mihi: Surge, & metire
templum Dei, & altare, & adorantes in eo.
2 Atrium autem, quod est foris templum,
ejice foras, & ne metiaris illud, quoniam datum
est Gentibus, & civitatem sanctam calcabunt
mensibus quadraginta duobus:
3 Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt
diebus mille ducentis sexaginta, amicti
saccis.
4 Hi sunt duæ olivæ, & duo candelabra,
in conspectu Domini terræ stantes.

5 Et ſi quis voluerit eos nocere, ignis exiet
de ore eorum, & devorabit inimicos eorum: & ſi
quis voluerit eos lædere, ſic oportet eum occidi.
6 Hi habent poteſtatem claudendi cælum,
ne pluat diebus prophetiæ ipſorum: & pote- B
ſtatem habent ſuper aquas convertendi eas in
ſanguinem, & percutere terram omni plaga,
quotieſcumque voluerint.
7 Et cum finierint teſtimonium ſuum, beſtia,
quæ aſcendit de abyſſo, faciet adverſum eos
bellum, & vincet illos, & occidet eos.
8 Et corpora eorum jacebunt in plateis ci-
vitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter So-
doma, & Ægyptus, ubi & Dominus eorum
crucifixus eſt.
9 Et videbunt de tribubus, & populis, &
linguis, & Gentibus corpora eorum per tres
dies, & dimidium: & corpora eorum non ſi-
nent poni in monumentis.
10 Et inhabitantes terram gaudebunt ſuper il- C
los, & jucundabuntur: & munera mittent invi-
cem, quoniam hi duo prophetæ cruciaverunt
eos, qui habitabant ſuper terram.
11 Et poſt dies tres, & dimidium ſpiritus
vitæ a Deo intravit in eos. Et ſteterunt ſu-
per pedes ſuos, & timor magnus cecidit ſu-
per eos, qui viderunt eos.
12 Et audierunt vocem magnam de cælo di-
centem eis: Aſcendite huc. Et aſcenderunt in
cælum in nube, & viderunt illos inimici eorũ.
13 Et in illa hora factus eſt terræmotus ma-
gnus, & decima pars civitatis cecidit: & oc-
ciſa ſunt in terræmotu nomina hominum ſe-
ptem millia: & reliqui in timorem ſunt miſſi,
& dederunt gloriam Deo cæli.
14 Væ ſecundum abiit: & ecce væ tertium
veniet cito.
15 Et ſeptimus Angelus tuba cecinit, & fa- D
ctæ ſunt voces magnæ in cælo dicentes: Fa-
ctum eſt regnum hujus mundi, Domini noſtri
& Chriſti ejus, & regnabit in ſæcula ſæcu-
lorum: Amen.
16 Et vigintiquatuor ſeniores, qui in con-
ſpectu Dei ſedent in ſedibus ſuis, ceciderunt in
facies ſuas, & adoraverunt Deum dicentes:
17 Gratias agimus tibi, Dñe Deus omnipotens,
qui es, & qui eras, & qui venturus es, quia
accepiſti virtutem tuam magnam, & regnaſti.
18 Et iratæ ſunt Gentes, & advenit ira tua,
& tempus mortuorum judicari, & reddere mer-
cedem ſervis tuis Prophetis, & ſanctis, & ti-
mentibus nomen tuum puſillis, & magnis, &

cæte-

exterminandi eos, qui corruperunt terram.
19 Et apertum est templum Dei in cæ... &
visa est arca testamenti ejus in templo ...
& facta sunt fulgura, & voces, & terræmo-
tus, & grando magna.

CAPUT XII.

Cum mulier cernente dracone filium peperisset, raptus est ab ea filius ejus ad Deum: tunc facto in cælo prælio, lapsus draco cœpit mulieris semen persequi.

A 1 ET signum magnum apparuit in cælo:
Mulier amicta sole, & luna sub pedi-
bus ejus, & in capite ejus corona stellarum
duodecim:
2 Et in utero habens clamabat parturiens,
& cruciabatur ut pariat.
3 Et visum est aliud signum in cælo: & ecce
draco magnus rufus, habens capita septem,
& cornua decem: & in capitibus ejus diade-
mata septem:
4 Et cauda ejus trahebat tertiam partem stel-
larum cæli, & misit eas in terram, & draco ste-
tit ante mulierem, quæ erat paritura, ut cum
peperisset, filium ejus devoraret.
5 Et peperit filium masculum, qui recturus
erat omnes Gentes in virga ferrea: & raptus
est filius ejus ad Deum, & ad thronum ejus;
B 6 Et mulier fugit in solitudinem, ubi ha-
bebat locum paratum a Deo, ut ibi pascant
eam diebus mille ducentis sexaginta.
7 Et factum est prælium magnum in cælo:
Michael, & Angeli ejus præliabantur cum
dracone, & draco pugnabat, & Angeli ejus:
8 Et non valuerunt, neque locus inventus
est eorum amplius in cælo.
9 Et projectus est draco ille magnus, ser-
pens antiquus, qui vocatur diabolus, & sa-
tanas, qui seducit universum orbem: & pro-
jectus est in terram, & Angeli ejus cum il-
lo missi sunt.
C 10 Et audivi vocem magnam in cælo di-
centem: Nunc facta est salus, & virtus, &
regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus:
quia projectus est accusator fratrum nostro-
rum, qui accusabat illos ante conspectum
Dei nostri die ac nocte.
11 Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem
Agni, & propter verbum testimonii sui; &
non dilexerunt animas suas usque ad mortem.

12 Pro-

12 Propterea lætamini cæli, & qui habitatis in eis. Væ terræ, & mari, quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.

13 Et postquam vidit draco, quod projectus esset in terram, persecutus est mulierem, quæ peperit masculum. D

14 Et datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret in desertum in locum suum, ubi alitur per tempus, & tempora, & dimidium temporis a facie serpentis.

15 Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam tamquam flumen, ut eam faceret trahi a flumine.

16 Et adjuvit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbuit flumen, quod misit draco de ore suo.

17 Et iratus est draco in mulierem: & abiit facere prælium cum reliquis de semine ejus, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Jesu Christi.

18 Et stetit super arenam maris.

CAPUT XIII.

Bestia de mari ascendens septem capitum, & decem cornuum, decemque diadematum, cujus plaga curatur, Deum blasphemat, & sanctos debellat: alteraque bestia duorum cornuum de terra ascendens illi maxime favet, cogens fieri, & adorari ejus imaginem, haberique characterem nominis ejus.

1 ET vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua ejus decem diademata, & super capita ejus nomina blasphemiæ. A

2 Et bestia, quam vidi, similis erat pardo, & pedes ejus sicut pedes ursi, & os ejus sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam, & potestatem magnam.

3 Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem: & plaga mortis ejus curata est. Et admirata est universa terra post bestiam.

4 Et adoraverunt draconem, qui dedit potestatem bestiæ: & adoraverunt bestiam dicentes: Quis similis bestiæ? & quis poterit pugnare cum ea?

5 Et datum est ei os loquens magna, & blasphemias: & data est ei potestas facere menses quadraginta duos. B

6 Et

6 Et aperuit os suum in blasphemias ad De-
um, blasphemare nomen ejus, & tabernacu-
lum ejus, & eos qui in cælo habitant.
7 Et est datum illi bellum facere cum san-
ctis, & vincere eos. Et data est illi pote-
stas in omnem tribum, & populum, & lin-
guam, & gentem.
8 Et adoraverunt eam omnes, qui inhabi-
tant terram: quorum non sunt scripta nomi-
na in Libro vitæ Agni, qui occisus est ab
origine mundi.
C 9 Si quis habet aurem, audiat.
10 Qui in captivitatem duxerit, in capti-
vitatem vadet: * qui in gladio occiderit,
oportet eum gladio occidi. Hic est patien-
tia, & fides Sanctorum.

* *Gen.* 9. 6. *Matth.* 26. c. 52.

11 Et vidi aliam bestiam ascendentem de
terra, & habebat cornua duo similia Agni,
& loquebatur sicut draco.
12 Et potestatem prioris bestiæ omnem fa-
ciebat in conspectu ejus: & fecit terram, &
habitantes in ea adorare bestiam primam,
cujus curata est plaga mortis.
13 Et fecit signa magna, ut etiam ignem
faceret de cælo descendere in terram in con-
spectu hominum.
D 14 Et seduxit habitantes in terra propter
signa, quæ data sunt illi facere in conspe-
ctu bestiæ, dicens habitantibus in terra, ut
faciant imaginem bestiæ, quæ habet plagam
gladii, & vixit.
15 Et datum est illi, ut daret spiritum ima-
gini bestiæ, & ut loquatur imago bestiæ: &
faciat, ut quicumque non adoraverint ima-
ginem bestiæ, occidantur.
16 Et faciet omnes pusillos, & magnos,
& divites, & pauperes, & liberos, & ser-
vos habere characterem in dextera manu sua,
aut in frontibus suis.
17 Et ne quis possit emere, aut vendere,
nisi qui habet characterem, aut nomen be-
stiæ, aut numerum nominis ejus.
18 Hic sapientia est. Qui habet intelle-
ctum, computet numerum bestiæ. Numerus
enim hominis est: & numerus ejus sexcenti
sexaginta sex.

CAPUT XIV.

Virgines cum agno cantantes ambulant, Angelo uno Evangelium annuntiante, altero Babylonis lapsum, tertio vero cruciatum eorum, qui bestiam adorarunt, prædicante: porro duo habentes falces jubentur ille messem, hic autem vineam terræ demetere.

1 ET vidi: & ecce Agnus stabat supra mon- A
tem Sion, & cum eo centum quadragin-
ta quatuor millia, habentes nomen ejus, & no-
men Patris ejus scriptum in frontibus suis.
2 Et audivi vocem de cælo, tamquam vocem
aquarum multarum, & tamquam vocem toni-
trui magni: & vocem, quam audivi, sicut ci-
tharœdorum citharizantium in citharis suis.
3 Et cantabant quasi canticum novum an-
te sedem, & ante quatuor animalia, & se-
niores: & nemo poterat dicere canticum, nisi
illa centum quadraginta quatuor millia, qui
empti sunt de terra.
4 Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt
coinquinati. Virgines enim sunt. Hi sequun-
tur Agnum quocumque ierit. Hi empti sunt
ex hominibus primitiæ Deo, & Agno,
5 Et in ore eorum non est inventum menda-
cium: sine macula enim sunt ante thronum Dei.
6 Et vidi alterum Angelum volantem per B
medium cæli, habentem Evangelium æter-
num, ut evangelizaret sedentibus super ter-
ram, & super omnem gentem, & tribum, &
linguam, & populum:
7 Dicens magna voce: Timete Dominum,
& date illi honorem, quia venit hora judicii
ejus: & adorate eum, * qui fecit cælum, & * Psal.
terram, mare, & fontes aquarum. 145.a.6.
8 Et alius Angelus secutus est dicens: * Ce- Act. 14.c.14.
cidit, cecidit Babylon illa magna, quæ a vino * Isaiæ
iræ fornicationis suæ potavit omnes gentes. 21.c.9.
9 Et tertius Angelus secutus est illos, di- Jer. 51.
cens voce magna: Si quis adoraverit bestiam, a.8.
& imaginem ejus, & acceperit characterem
in fronte sua, aut in manu sua;
10 Et hic bibet de vino iræ Dei, quod mistum
est mero in calice iræ ipsius: & cruciabitur
igne, & sulphure in conspectu Angelorum
sanctorum, & ante conspectum Agni.
11 Et fumus tormentorum eorum ascendet C
in sæcula sæculorum: nec habent requiem
die ac nocte, qui adoraverunt bestiam, &

imaginem ejus, & si quis acceperit characterem nominis ejus.
12 Hic patientia sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei, & fidem Jesu.
13 Et audivi vocem de cælo dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo jam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis; opera enim illorum sequuntur illos.
14 Et vidi: & ecce nubem candidam, & super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.
B 15 Et alius Angelus exivit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem: * Mitte falcem tuam, & mete, quia venit hora, ut metatur, quoniam aruit messis terræ.
16 Et misit, qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra.
17 Et alius Angelus exivit de templo, quod est in cælo, habens & ipse falcem acutam.
18 Et alius Angelus exivit de altari, qui habebat potestatem supra ignem: & clamavit voce magna ad eum, qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ, quoniam maturæ sunt uvæ ejus.
19 Et misit Angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & misit in lacum iræ Dei magnum:
20 Et calcatus est lacus extra civitatem, & exivit sanguis de lacu usque ad frænos equorum per stadia mille sexcenta.

* Joel. 3. c. 13. Matth. 13. c. 39.

CAPUT XV.

Qui bestiam vicerant, & ejus imaginem, ac numerum nominis ejus, Deum glorificant: & septem Angelis habentibus septem plagas novissimas dantur septem phialæ iræ Dei plenæ.

A 1 ET vidi aliud signum in cælo magnum, & mirabile, Angelos septem habentes plagas septem novissimas, quoniam in illis consummata est ira Dei.
B 2 Et vidi tamquam mare vitreum mistum igne, & eos, qui vicerunt bestiam, & imaginem ejus, & numerum nominis ejus, stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei,
3 Et cantantes canticum Moysi servi Dei, & canticum Agni, dicentes: Magna, & mirabilia sunt opera tua, Dñe Deus omnipotens: ju-

stæ & veræ sunt viæ tuæ, Rex sæculorum.
4 * Quis non timebit te, Dñe, & magnifica- C
bit nomen tuum? quia solus pius es; quoniam * Jere.
omnes gentes venient, & adorabunt in conspe- 10. a, 7.
ctu tuo, quoniam judicia tua manifesta sunt.
5 Et post hæc vidi: & ecce apertum est
templum tabernaculi testimonii in cælo:
6 Et exierunt septem Angeli habentes se- D
ptem plagas de templo, vestiti lino mundo &
candido, & præcincti circa pectora zonis aureis.
7 Et unum de quatuor animalibus dedit se-
ptem Angelis septem phialas aureas plenas
iracundiæ Dei viventis in sæcula sæculorum.
8 Et impletum est templum fumo a majestate
Dei, & de virtute ejus: & nemo poterat intro-
ire in templum, donec consummarentur se-
ptem plagæ septem Angelorum.

CAPUT XVI.

Ad septem phialarum effusionem in terram, mare, fontes, solem, bestiæ sedem, Euphraten, & aerem multæ in terra plagæ oriuntur.

1 ET audivi vocem magnam de templo, A
dicentem septem Angelis: Ite, & ef-
fundite septem phialas iræ Dei in terram.
2 Et abiit primus, & effudit phialam suam
in terram, & factum est vulnus sævum, & pessi-
mum in homines, qui habebant characterem be-
stiæ, & in eos, qui adoraverunt imaginem ejus.
3 Et secundus Angelus effudit phialam suam
in mare, & factus est sanguis tamquam mortui:
& omnis anima vivens mortua est in mari.
4 Et tertius effudit phialā suam super flumi-
na, & super fontes aquarū, & factus est sanguis.
5 Et audivi Angelum aquarum dicentem:
Justus es, Domine, qui es, & qui eras san-
ctus, qui hæc judicasti:
6 Quia sanguinem Sanctorum, & Propheta-
rum effuderunt, & sanguinem eis dedisti
bibere; digni enim sunt.
7 Et audivi alterum ab altari dicentem:
Etiam Domine Deus omnipotens, vera & ju- B
sta judicia tua.
8 Et quartus Angelus effudit phialam suam
in solem, & datum est illi æstu affligere ho-
mines, & igni:
9 Et æstuaverunt homines æstu magno, &
blasphemaverunt nomen Dei habentis pote-
statem super has plagas, neque egerunt pœ-
nitentiam, ut darent illi gloriam.

10 Et quintus Angelus effudit phialam suam
super sedem bestiæ: & factum est regnum
ejus tenebrosum, & commanducaverunt lin-
guas suas præ dolore:
11 Et blasphemaverunt Deum cæli præ do-
loribus, & vulneribus suis, & non egerunt
pœnitentiam ex operibus suis.
12 Et sextus Angelus effudit phialam suam in
flumen illud magnū Euphratem:& siccavit aquā
ejus, ut præpararetur via regibus ab ortu solis.
13 Et vidi de ore draconis, & de ore be-
stiæ, & de ore pseudoprophetæ spiritus tres
immundos in modum ranarum.
C 14 Sunt enim spiritus dæmoniorum facien-
tes signa, & procedunt ad reges totius ter-
ræ, congregare illos in prælium ad diem
magnum omnipotentis Dei.
*Matt. 15 * Ecce venio sicut fur. Beatus, qui vi-
gilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus
24. d. ambulet, & videant turpitudinem ejus.
43. 16 Et congregabit illos in locum, qui vo-
Luc. 12. catur Hebraice Armagedon.
c. 39. 17 Et septimus Angelus effudit phialam
Supr. 3. suam in aerem, & exivit vox magna de
c. 3. templo a throno, dicens: Factum est.
18 Et facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua,
& terræmotus factus est magnus, qualis num-
quam fuit, ex quo homines fuerunt super
terram, talis terræmotus, sic magnus.
D 19 Et facta est civitas magna in tres partes:
& civitates Gentium ceciderunt, & Babylon
magna venit in memoriam ante Deum, da-
re illi calicem vini indignationis iræ ejus.
20 Et omnis insula fugit, & montes non
sunt inventi.
21 Et grando magna sicut talentum descen-
dit de cælo in homines: & blasphemaverunt
Deum homines propter plagam grandinis,
quoniam magna facta est vehementer.

CAPUT XVII.

Mulier fornicaria, sive Babylon variis induta ornamentis, & ebria martyrum sanguine sedet super bestiam septem capitum & decem cornuum: quæ omnia hic declarat Angelus.

A 1 ET venit unus de septem Angelis, qui
habebant septem phialas, & locutus
est mecum, dicens: Veni, ostendam tibi da-
mnationem meretricis magnæ, quæ sedet su-
per aquas multas,

2 Cum qua fornicati sunt reges terræ, & inebriati sunt, qui inhabitant terram, de vino prostitutionis ejus.
3 Et abstulit me in spiritu in desertum. Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemiæ, habentem capita septem, & cornua decem.
4 Et mulier erat circumdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominatione, & immunditia fornicationis ejus. B
5 Et in fronte ejus nomen scriptum: Mysterium: Babylon magna, mater fornicationum, & abominationum terræ.
6 Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrum Jesu. Et miratus sum, cum vidissem illam, admiratione magna.
7 Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestiæ, quæ portat eam, quæ habet capita septem, & cornua decem.
8 Bestia, quam vidisti, fuit, & non est, & ascensura est de abysso, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta nomina in Libro vitæ a constitutione mundi) videntes bestiam, quæ erat, & non est. C
9 Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt.
10 Quinque ceciderunt, unus est, & alius nondum venit: & cum venerit, oportet illum breve tempus manere.
11 Et bestia, quæ erat, & non est, & ipsa octava est: & de septem est, & in interitum vadit.
12 Et decem cornua, quæ vidisti, decem reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tamquam reges una hora accipient post bestiam.
13 Hi unum consilium habent, & virtutem, & potestatem suam bestiæ tradent. D
14 Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos: * quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum, & qui cum illo sunt, vocati, electi, & fideles. * 1. Tim. 6. c. 15. Infr. 19. c. 16.
15 Et dixit mihi: Aquæ, quas vidisti, ubi meretrix sedet, populi sunt, & gentes, & linguæ.
16 Et decem cornua, quæ vidisti in bestia, hi odient fornicariam, & desolatam facient illam, & nudam, & carnes ejus manducabunt,

bunt, & ipsam igni concremabunt.
17 Deus enim dedit in corda eorū, ut faciant
quod placitum est illi: ut dent regnum suum
bestiæ, donec consummentur verba Dei.
18 Et mulier, quam vidisti, est civitas ma-
gna, quæ habet regnum super reges terræ.

CAPUT XVIII.

*Babylonis lapsus, judicium, plagæ, & ultio-
nes: propter quas reges, ac negotiatores terræ olim
ipsi adhærentes amarę lugebunt: cælum vero,
Apostoli ac Prophetæ exultabunt.*

A 1 ET post hęc vidi alium Angelum descen-
dentem de cælo, habentem potestatem
magnam: & terra illuminata est a gloria ejus;
* *Isaiæ* 2 Et exclamavit in fortitudine dicens: *
21. c. 9. Cecidit, cecidit Babylon magna: & facta est
Jer. 51. habitatio dæmoniorum, & custodia omnis
c. 8. spiritus immundi, & custodia omnis volu-
Sup. 14. cris immundæ, & odibilis:
c. 8. 3 Quia de vino iræ fornicationis ejus bibe-
runt omnes gentes, & reges terræ cum illa
fornicati sunt, & mercatores terræ de virtu-
te deliciarum ejus divites facti sunt.
B 4 Et audivi aliam vocem de cælo dicen-
tem: Exite de illa populus meus, ut ne par-
ticipes sitis delictorum ejus, & de plagis e-
jus non accipiatis.
5 Quoniam pervenerunt peccata ejus usque
ad cælum, & recordatus est Dominus iniqui-
tatum ejus.
6 Reddite illi, sicut & ipsa reddidit vobis:
& duplicate duplicia secundum opera ejus: in
poculo, quo miscuit, miscete illi duplum.
C 7 Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit,
tantum date illi tormentum, & luctum: quia in
* *Isaiæ* corde suo dicit: * Sedeo regina, & vidua non
47. c. 8. sum, & luctum non videbo.
8 Ideo in una die venient plagæ ejus, mors,
& luctus, & fames, & igne comburetur, quia
fortis est Deus, qui judicabit illam.
9 Et flebunt, & plangent se super illam
reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, &
in deliciis vixerunt, cum viderint fumum in-
cendii ejus:
10 Longe stantes propter timorem tormen-
torum ejus, dicentes: Væ, væ civitas illa
magna Babylon, civitas illa fortis, quoniam
una hora venit judicium tuum.
D 11 Et negotiatores terræ flebunt, & luge-
bunt

bunt super illam, quoniam merces eorum nemo emet amplius:
12 Merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritæ, & byssi, & purpuræ, & serici, & cocci, (& omne lignum thyinum, & omnia vasa eboris, & omnia vasa de lapide pretioso, & æramento, & ferro, & marmore,
13 Et cinnamomum) & odoramentorum, & unguenti, & thuris, & vini, & olei, & similæ, & tritici, & jumentorum, & ovium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum.
14 Et poma desiderii animæ tuæ discesserunt a te, & omnia pinguia, & præclara perierunt a te: & amplius illa jam non invenient. E
15 Mercatores horum, qui divites facti sunt, ab ea longe stabunt propter timorem tormentorum ejus, flentes, ac lugentes,
16 Et dicentes: Væ, væ civitas illa magna, quæ amicta erat bysso, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioso, & margaritis:
17 Quoniam una hora destitutæ sunt tantæ divitiæ, & omnis gubernator, & omnis, qui in lacum navigat, & nautæ, & qui in mari operantur, longe steterunt, F
18 Et clamaverunt videntes locum incendii ejus, dicentes: Quæ similis civitati huic magnæ?
19 Et miserunt pulverem super capita sua, & clamaverunt flentes, & lugentes, dicentes: Væ, væ civitas illa magna, in qua divites facti sunt omnes, qui habebant naves in mari, de pretiis ejus, quoniam una hora desolata est.
20 Exulta super eam cælum, & sancti Apostoli, & Prophetæ, quoniam judicavit Deus judicium vestrum de illa.
21 Et sustulit unus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna, & ultra jam non invenietur. G
22 Et vox citharœdorum, & musicorum, & tibia canentium, & tuba non audietur in te amplius: & omnis artifex omnis artis non invenietur in te amplius: & vox molæ non audietur in te amplius.
23 Et lux lucernæ non lucebit in te amplius: & vox sponsi, & sponsæ non audietur adhuc in te: quia mercatores tui erant principes terræ, quia in veneficiis tuis erraverunt omnes gentes.
24 Et in ea sanguis prophetarum, & sanctorum inventus est: & omnium, qui interfecti sunt in terra.

CAPUT XIX.

Sanctis de judicio meretricis Deum glorificantibus, parantur nuptiæ Agni, & Angelus a Joanne adorari recusat: apparens autem quidam equo insidens cum exercitu, qui est verbum Dei, & rex regum ac Dominus dominantium, pugnat adversus bestiam, & reges terræ, ac eorum exercitus, vocatis interim avibus cæli ad edendas eorum carnes.

A 1 POst hæc audivi quasi vocem turbarum
multarum in cælo dicentium: Alleluja. Salus, & gloria, & virtus Deo nostro est:
2 Quia vera, & justa judicia sunt ejus, qui judicavit de meretrice magna, quæ corrupit terram in prostitutione sua, & vindicavit sanguinem servorum suorum de manibus ejus.
3 Et iterum dixerunt: Alleluja. Et fumus ejus ascendit in sæcula sæculorum.
4 Et ceciderunt seniores vigintiquatuor, & quatuor animalia, & adoraverunt Deum sedentem super thronum, dicentes: Amen: Alleluja.
5 Et vox de throno exivit, dicens: Laudem dicite Deo nostro omnes servi ejus, & qui timetis eum, pusilli & magni.
6 Et audivi quasi vocem turbæ magnæ, & sicut vocem aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorum magnorum dicentium: Alleluja: quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens.
B 7 Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei, quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus præparavit se.
8 Et datum est illi, ut cooperiat se byssino splendenti & candido. Byssinum enim justificationes sunt sanctorum.
*Matt. 22. a. 2. Luc. 14. d. 16. 9 Et dixit mihi: Scribe: *Beati, qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt; & dixit mihi: Hæc verba Dei vera sunt.
10 Et cecidi ante pedes ejus, ut adorarem eum. Et dicit mihi: Vide, ne feceris: conservus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Jesu. Deum adora. Testimonium enim Jesu est spiritus prophetiæ.
11 Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis, & Verax, & cum justitia judicat, & pugnat.
12 Oculi autem ejus sicut flamma ignis, & in capite ejus diademata multa, habens no-

men

men ſcriptum, quod nemo novit niſi ipſe.
13 * Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine: C
& vocatur nomen ejus Verbum Dei. * Iſaiæ
14 Et exercitus, qui ſunt in cælo, ſeque- 63. a.1.
bantur eum in equis albis, veſtiti byſſino
albo & mundo.
15 Et de ore ejus procedit gladius ex utraque
parte acutus: ut in ipſo percutiat Gentes. * Et * Pſal.
ipſe reget eas in virga ferrea: & ipſe calcat 2. c. 9.
torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis.
16 Et habet in veſtimento, & in femore * Supr.
ſuo ſcriptum: * Rex regum, & Dominus 17.d.14.
dominantium. 1. Tim.
17 Et vidi unum Angelum ſtantem in ſole, 6. c.15.
& clamavit voce magna, dicens omnibus avi-
bus, quæ volabant per medium cæli: Venite, &
congregamini ad cœnam magnam Dei:
18 Ut manducetis carnes regum, & carnes D
tribunorum, & carnes fortium, & carnes e-
quorum, & ſedentium in ipſis, & carnes o-
mnium liberorum, & ſervorum, & puſillo-
rum, & magnorum.
19 Et vidi beſtiam, & reges terræ, & exer-
citus eorum congregatos ad faciendum præ-
lium cum illo, qui ſedebat in equo, & cum
exercitu ejus.
20 Et apprehenſa eſt beſtia, & cum ea
pſeudopropheta, qui fecit ſigna coram ipſo,
quibus ſeduxit eos, qui acceperunt characte-
rem beſtiæ, & qui adoraverunt imaginem e-
jus. Vivi miſſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis
ardentis ſulphure.
21 Et ceteri occiſi ſunt in gladio ſedentis
ſuper equum, qui procedit de ore ipſius: &
omnes aves ſaturatæ ſunt carnibus eorum.

CAPUT XX.

Ligatum draconem, ſive diabolum mittit Angelus in abyſſum ad mille annos: quibus animæ martyrum in reſurrectione prima regnabunt cum Chriſto: poſt quos ſolutus Satanas excitabit Gog & Magog, innumerum exercitum adverſus civitatem dilectam, ſed igni cæleſti devorabuntur: deinde apertis libris, a ſedente ſuper thronum judicabuntur omnes mortui ſecundum opera ipſorum.

1 ET vidi Angelum deſcendentem de cæ- A
lo habentem clavem abyſſi, & cate-
nam magnam in manu ſua.
2 Et apprehendit draconem, ſerpentem an-
tiquum,

tiquum, qui est diabolus, & satanas, & ligavit eum per annos mille.
3 Et misit eum in abyssum, & clausit, & signavit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni: & post hæc oportet illum solvi modico tempore.

B 4 Et vidi sedes, & sederunt super eas, & judicium datum est illis: & animas decollatorum propter testimonium Jesu, & propter verbum Dei, & qui non adoraverunt bestiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus, aut in manibus suis: & vixerunt, & regnaverunt cum Christo mille annis.
5 Ceteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima.
6 Beatus, & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei, & Christi, & regnabunt cum illo mille annis.

C 7 * Et cum consummati fuerint mille an-
* Ezec. ni, solvetur satanas de carcere suo, & exi-
39. a.2. bit, & seducet Gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog, & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris.
8 Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra sanctorum, & civitatem dilectam.
9 Et descendit ignis a Deo de cælo, & devoravit eos: & Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia,
10 Et pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum.

D 11 Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, a cujus conspectu fugit terra, & cælum, & locus non est inventus eis.
12 Et vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt; & alius Liber apertus est, qui est vitæ: & judicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum.
13 Et dedit mare mortuos, qui in eo erant: & mors, & infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant: & judicatum est de singulis secundum opera ipsorum.
14 Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda.
15 Et qui non inventus est in Libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

C A-

CAPUT XXI.

Cælo ac terra renovatis, nova civitas Jeruſalem in Agni ſponſam a Deo parata oſtenditur, juſtis glorificatis, impiiſque in ſtagnum ignis detruſis: cujus civitatis murus, & portæ, ac fundamenta deſcribuntur, & menſurantur, quæ univerſa ſunt aurum, ac vitrum mundum, lapides pretioſi, ac margaritæ.

1 ET vidi cælum novum, & terram no- A
vam. Primum enim cælum, & prima *Iſai.65.*
terra abiit, & mare jam non eſt. *c.17.&*
2 Et ego Joannes vidi ſanctam civitatem Je- *66.g.22.*
ruſalem novam deſcendentem de cælo a Deo,
paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.
3 Et audivi vocem magnam de throno dicen-
tem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus,
& habitabit cum eis. Et ipſi populus ejus e-
runt, & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus.
4 * Et abſterget Deus omnem lacrymam ab B
oculis eorum: & mors ultra non erit, neque ** Iſaiæ*
luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, *25. b.8.*
quia prima abierunt. *Supr.7.*
5 Et dixit qui ſedebat in throno: * Ecce *d. 17.*
nova facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia ** Iſaiæ*
hæc verba fideliſſima ſunt, & vera. *43.c.19.*
6 Et dixit mihi: Factum eſt. Ego ſum α, *2. Cor.*
& ω: initium, & finis. Ego ſitienti dabo de *5. d.17.*
fonte aquæ vitæ gratis.
7 Qui vicerit, poſſidebit hæc, & ero illi C
Deus, & ille erit mihi filius.
8 Timidis autem, & incredulis, & exe-
cratis, & homicidis, & fornicatoribus, & ve-
neficis, & idololatris, & omnibus mendaci-
bus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne
& ſulphure: quod eſt mors ſecunda.
9 Et venit unus de ſeptem Angelis haben-
tibus phialas plenas ſeptem plagis noviſſimis,
& locutus eſt mecum dicens: Veni, & oſten-
dam tibi ſponſam uxorem Agni.
10 Et ſuſtulit me in ſpiritu in montem ma-
gnum, & altum, & oſtendit mihi civitatem
ſanctā Jeruſalem deſcendentem de cælo a Deo,
11 Habentem claritatem Dei: & lumen e- D
jus ſimile lapidi pretioſo tamquam lapidi jaſ-
pidis, ſicut cryſtallum.
12 Et habebat murum magnum, & altum ha-
bentem portas duodecim, & in portis Angelos
duodecim, & nomina inſcripta, quæ ſunt
nomina duodecim tribuum filiorum Iſrael.

13 Ab

13 Ab Oriente portæ tres: & ab Aquilone
portæ tres: & ab Austro portæ tres: & ab
Occasu portæ tres.
14 Et murus civitatis habens fundamenta
duodecim, & in ipsis duodecim nomina duo-
decim Apostolorum Agni.
E 15 Et qui loquebatur mecum, habebat mensu-
ram arundineam auream, ut metiretur civi-
tatem, & portas ejus, & murum.
16 Et civitas in quadro posita est, & longi-
tudo ejus tanta est, quanta & latitudo: & men-
sus est civitatem de arundine aurea per stadia
duodecim millia: & longitudo, & altitudo,
& latitudo ejus æqualia sunt.
17 Et mensus est murum ejus centum qua-
draginta quatuor cubitorum, mensura homi-
nis, quæ est Angeli.
18 Et erat structura muri ejus ex lapide ja-
spide, ipsa vero civitas aurum mundum si-
mile vitro mundo.
F 19 Et fundamenta muri civitatis omni la-
pide pretioso ornata. Fundamentum primum
jaspis, secundum sapphirus, tertium calce-
donius, quartum smaragdus,
20 Quintum sardonyx, sextum sardius, se-
ptimum chrysolithus, octavum beryllus, no-
num topazius, decimum chrysoprasus, unde-
cimum hyacinthus, duodecimum amethystus.
21 Et duodecim portæ duodecim margaritæ
sunt per singulas. & singulæ portæ erant ex
singulis margaritis: & platea civitatis aurum
mundum, tamquam vitrum perlucidum.
22 Et templum non vidi in ea. Dominus
G enim Deus omnipotens templum illius est,
et Agnus.
[illegible] 23 Et civitas non eget sole, neque luna, ut
[illegible] luceant in ea: nam claritas Dei illuminavit
eam, & lucerna ejus est Agnus.
24 Et ambulabunt gentes in lumine ejus:
& reges terræ afferent gloriam suam, & ho-
norem in illam.
[illegible] 25 * Et portæ ejus non claudentur per
[illegible] diem: nox enim non erit illic.
26 Et afferent gloriam, & honorem gen-
tium in illam.
27 Non intrabit in eam aliquod coinquina-
tum, aut abominationem faciens, & menda-
cium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

C A-

CAPUT XXII.

Lignum vitæ fluvio aquæ vivæ irrigatum singulis mensibus reddit fructum suum, nec maledictum, nec ulla nox est in civitate: Angelus autem, qui hæc cito ventura Joanni ostendebat, non vult ab eo adorari: dicitque justos in civitatem intraturos, impios autem foras ejiciendos: contestatur etiam de non addendo, aut minuendo ad hanc prophetiam.

1 ET ostendit mihi fluvium aquæ vitæ splendidum tamquam crystallum, procedentem de sede Dei & Agni. A

2 In medio plateæ ejus, & ex utraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem Gentium.

3 Et omne maledictum non erit amplius: sed sedes Dei, & Agni in illa erunt, & servi ejus servient illi.

4 Et videbunt faciem ejus: & nomen ejus in frontibus eorum.

5 * Et nox ultra non erit: & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in sæcula sæculorum. * Isaiæ 60. d. 20.

6 Et dixit mihi: Hæc verba fidelissima sunt, & vera. Et Dominus Deus spirituum prophetarum misit Angelum suum ostendere servis suis quæ oportet fieri cito. B

7 Et ecce venio velociter. Beatus, qui custodit verba prophetiæ libri hujus.

8 Et ego Joannes, qui audivi, & vidi hæc. Et postquam audissem, & vidissem, cecidi, ut adorarem ante pedes Angeli, qui mihi hæc ostendebat.

9 Et dixit mihi: Vide, ne feceris, conservus enim tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum, qui servant verba prophetiæ libri hujus. Deum adora.

10 Et dicit mihi: Ne signaveris verba prophetiæ libri hujus; tempus enim prope est. C

11 Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc: & qui justus est, justificetur adhuc: & sanctus sanctificetur adhuc.

12 Ecce venio cito, & merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua.

13 * Ego sum α, & ω, primus, & novissimus, principium, & finis. * Isaiæ 41. a 4.

14 Bea-

& 44. 14 Beati, qui lavant stolas suas in sanguine
a. 6. & ne Agni: ut sit potestas eorum in ligno vi-
48. b. 12. tæ, & per portas intrent in civitatem.
Supr. 1. 15 Foris canes, & venefici, & impudici,
b. 8. d. & homicidæ, & idolis servientes, & omnis,
17. & qui amat, & facit mendacium.
21. b. 6. 16 Ego Jesus misi Angelum meum testifica-
D ri vobis hæc in Ecclesiis. Ego sum radix, &
genus David, stella splendida, & matutina.
17 Et spiritus, & sponsa dicunt: Veni. Et
qui audit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat:
* Isaiæ * & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.
55. a. 1. 18 Contestor enim omni audienti verba
prophetiæ libri hujus: Si quis apposuerit ad
hæc, apponet Deus super illum plagas scri-
ptas in libro isto.
19 Et si quis diminuerit de verbis libri pro-
phetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de
libro vitæ, & de civitate sancta, & de his,
quæ scripta sunt in libro isto.
20 Dicit qui testimonium perhibet isto-
rum: Etiam venio cito: Amen. Veni, Do-
mine Jesu.
21 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum
omnibus vobis. Amen.

F I N I S.

Emendabat Franciscus Gualtieri.

Crispinus Flamenius ...

Iunij 1774 Anno D.
mensis Februarii

